

égi
Magyar
Költők
Tára

RÉGI MAGYAR
KÖLTŐK TÁRA 5.

Szerkeszti: *Stoll Béla*

Varjas Béla

SZOMBATOS ÉNEKEK

Sajtó alá rendezte: Stoll Béla,
Tarnócz Márton, Varga Imre

A szombatos felekezet a reformáció utolsó hajtásaként, az 1580-as évek végén keletkezett Erdélyben. Sokat üldözték, bevett felekezetté soha nem vált. A keletkezésétől eltelt ötven esztendő alatt viszonylag gazdag ének- és prózairodalmat teremtett. Sajnos — éppen az üldöztetés miatt — a korai oktató, vitatkozó írásokból ma már keveset ismerünk.

A szombatosok történetével foglalkozó munkák eddig csak szétosztottan közöltek belőlük néhányat. Ebben a kiadásban először jelennek meg az összes ismert szombatos énekek. Ezek az énekek, mind tartalmuknál, mind pedig forrásértéküknél fogva igen jelentősek, és rendkívül érdekes adalékokat nyújtanak nemcsak az irodalomtörténet, de a nyelv- és nyelvjárástörténet, a zenetörténet és folklór művelőinek is.

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

10.

49874

1977 AUG 22

1987-08- - 4

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD

5.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA XVII. SZÁZAD

5.

SZERKESZTI:
STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZE
2. PÉCESELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI OSZTYÁK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZE

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

5.

SZOMBATOS ÉNEKEK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
VARJAS BÉLA

1970

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Lektorálta:
SCHEIBER SÁNDOR

A dallamokat összeállította:
CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN

49874

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1970

Printed in Hungary

B E V E Z E T É S

Szombatos énekirodalmunk ez ideig feltárt *teljes* gyűjteményét tartalmazza ez a kötet. A teljességet azért kell kiemelnem, mert ezúttal az RMKT XVII. századi sorozatának eddigi gyakorlatától eltérően az énekek keletkezésének felső határát tudatosan túlléptem. Ennek pedig az az oka, hogy a szombatos énekirodalom a XVIII. század első évtizedeivel, illetve e század első felében valójában lezárul. Az itt közzé tett 153 énekből XVIII. századbéli alig lehet 10–12-nél több. Zömében tehát XVI–XVII. századi eredetű szövegek; s minthogy ennek az énekirodalomnak fejlődése, gyarapodása a XVIII. század első felében befejeződött, az amúgy is nehezen elválasztható néhány XVIII. századi éneket nem lett volna indokolt egy, esetleg a távol jövőben kiadásra kerülő, gyűjtemény számára félretenni. A kutatás szempontjából is előnyösebb, ha az egész szombatos énekirodalom áttekintésére nyílik e kiadvánnyal lehetőség.

E bevezető sorokban nem lehet feladatomban a szombatosság történetének részletesebb ismertetése. (Erre nézve lásd Kohn Sámuel: A szombatosok, történetük, dogmatikájuk és irodalmuk, különös tekintettel Péchi Simon főkancellár életére és munkáira. Budapest 1889.) Az énekek keletkezése, elrendezése és tartalma azonban mégis szükségessé teszi a nem éppen közismert, mert valójában soha el nem ismert felekezet múltjának felvázolását.

A szombatosság a reformáció magyarországi mozgalmának utolsó hajtásaként, s bizonyos szektás értelemben annak legszélsőségesebb ágaként, az 1580-as évek vége felé keletkezett Erdélyben. A felekezet alapításáról Nagy Szabó Ferenc, a Borsos Sebestyén-féle krónika folytatója így emlékezik meg: „De végtére osztán egy oly korban, úgy mint, amint emlékezem 1588-iki esztendő tájat esmét megújula és kétfelé szakada az ariánus [t. i. antitrinitárius, vagy amint a XVII. század elejétől nevezték, az unitárius] vallás: mert Szent-Erzsébeten lakik vala egy főember, kinek Eössi András vala neve, ez — mondom — addig olvasá a bibliát, hogy szépen kitalálá belőle a szombatos vallást és nagy sokakat elhitetett vala, a szentírásnak világos locusait mutogatván a nagy együgyű községnek”. (Mikó Imre: Erdélyi történelmi adatok. Kolozsvár 1855. I. 29.) A „kitalálás” ugyan nem egyszerűen a szorgos bibliaolvasás eredménye volt csupán, amint azt Nagy Szabó Ferenc elképzeli, mert a biblia alapos tanulmányozására Eössi Andrást Dávid Ferenc, Sommer János és főképp Glirius Mátyás nézetei és hitelvei indították. Eössi Dávid

Ferenc legrégebb hívei közé tartozott. Még 1567-ben János Zsigmond fejedelemmel együtt tért át az unitárius hitre. Követője maradt akkor is, amikor az 1570-es években Dávid mind szélsőségesebb tanokat kezdett hirdetni. Dávidon kívül Sommer János, de főképp a Heidelbergből menekült, zsidózás hírében álló Glirius volt döntő hatással Eössire. Glirius 1574–1579 között talált menedéket Kolozsvárt. Erdélyben szerzett munkái elvesztek ugyan, de a *Mátéfi János kódexé*-ben olvasható „Az sidó hütön valók közül kiszakadott ember ellen, ki az apostolok idejebeli szabadságot örökkévaló kötésnek kezdte hirdetni előbbi hüti ellen” című első prózai vitairatban, ha nem is cím szerint, de határozott utalást találtam Glirius egyik művére. Ebben Sommer ama felvetett kérdésére keresett választ: vajon az apostolok írását (vagyis az ún. újszövetségi könyveket) úgy kell-e tekintenünk, mint amelyek ránk is vonatkoznak, vagy azok csak az apostolok korabeli hívek számára írtak. E kérdésre adott felelet ti. egyúttal azt is eldönti, hogy az ószövetségi törvények minden pontja érvényben van-e, kötelező-e a mai hívekre? Mert ha az apostolok által írt könyvek csak a saját koruk emberéhez szólnak, vagy más szóval e könyvekben a mózesi törvények megtartását illetően tett egy-némely engedmények csupán átmeneti könnyítésnek tekintendők, akkor az ószövetségi törvények érvényessége változatlan, tehát azokat minden hívőnek ma is kötelessége megtartani. Glirius ezt a felfogást vallotta. Amint a szombatos vitairat szerzője írja, a felvetett kérdésre „Somerus életében meg nem felelt senki, hanem holta után Glerius Mátyás eleget felelt reá, kinek vallása és tetszése szerént mi is szombatosok azt mondjuk, hogy az a szabadság semmit mi reánk nem néz”. (Szabadságon a szerző az apostoloknak a mózesi törvények tekintetében tett engedményeit érti.)

Mindezekből világos, hogy a Dávid Ferenc-féle tanok mellett Glirius nézetei elhatározó fontosságúak voltak a szombatos felekezet, illetve Eössi hitelveinek kialakulásában.

A szekta keletkezésére vonatkozólag e részletekre azért tértem ki, mert abban eddig Glirius szerepét inkább csak feltételezések és sejtések támogatták; (Pirnát Antal: *Die Ideologie der siebenbürger Antitrinitarier in den 1570er Jahren*. Budapest 1961. 132–133.) a kétségbevonhatatlan tárgyi bizonyítékok, — mint amilyen éppen a *Mátéfi János kódexé*-nek idézett vitairata — azonban még hiányoztak az erdélyi szombatoság ideológiai eredetének, nyugat-európai indítékainak és ösztönzésének igazolására.

A szombatos felekezet életében dogmatikai szempontból két korszakot szokás megkülönböztetni. Az első az 1580-as évek végétől az 1620-as évek második feléig terjed. E mindössze 35–40 esztendőszakban az Eössi által megfogalmazott hittételek irányították a felekezet életét. E hitelvek fő jellemzője, hogy csaknem teljesen szakítanak a keresztény dogmákkal (szentháromság, szentségek stb.), szertartásokkal, ünnepekkel (vasárnap, újév stb.), liturgikus és egyéb kötött szövegekkel (imádságok). Eössi ezeket részben az ótestamentumi, zsidó rítusnak megfelelő szokásokkal (pl. tisztátalan étellektől való tartózkodás) és ünnepekkel (pészáh, újhoid, sátoros ünnep stb.) helyettesítette. A kereszténységgel valójában már egyetlen kapcsolata volt csak: Jézus személye. Istenségét ugyan tagadta, de messiás voltát elismerte. S a messiásról vallott keresztény és zsidó felfogás között akként igyekezett kompromisszumot teremteni, hogy Jézusnak — szerinte újra el kell jönnie, mert első küldetésékor a zsidók még nem ismerték fel benne messiásukat, s ezért Jézusnak vissza kellett térnie a mennybe. A bibliában megígért messiás

országa tehát a zsidók hitetlensége miatt nem valósult meg annak első eljövetelekor. A „választott népnek” tehát bűnhődnie kell Jézus második eljöveteleig, amikor majd a zsidók is egyesülnek vele, s ezzel elérkezik a messiás megígért, boldog ezeréves uralma itt a földön.

Eössi szombatos nézeteinek, hittételeinek terjesztésére, az élőlőzön kívül, a hazai reformáció kezdete óta annak legfőbb, jól bevált „irodalmi” eszközét, az énekműfajt választotta. Az énekeken keresztül tudott leginkább hozzáférközni a nép nagyrészt írástudatlan rétegeihez is. E kiadványban közzétett 153 éneknek mintegy háromnegyede a szombatoságnak első korszakából származik. A száztizenhárom e csoportba tartozó ének (1–88., 96–119. és 135.) persze csak kis részben Eössi szerzeménye. Azt azonban kétségtelenül meghatározni, illetve valószínűsíteni, hogy melyek az általa írottak, alig lehet, mivel ő maga sem az általa szerzett énekek versfőiben, sem a záróversszakban nem tüntette fel a nevét. Egyéb tárgyi bizonyítékot pedig — a *Tanító énekek* kivételével — Eössi szerzősége mellett a szövegek nem tartalmaznak. Legalábbis olyanokat nem, amelyek a szerzőség kérdésében perdöntőek lennének. Az ünnepekre írt énekek között pl. elég sok a szombatos hittételeket, ótestamentumi történeteket, szokásokat fejtegető ének, de ezek tartalmi, stílári rokonsága a *Tanító énekekkel* még korántsem elégséges annak igazolására, hogy valamennyi egyetlen szerző alkotása.

A szombatos énekek szerzői közül név szerint egyébként is keveset ismerünk. Eössin kívül Alvinci Énok, Bekény János, Pankotai Tamás, Péchi Simon (két korai énekével) és talán Tolnai István sorolható ezen időszak szerzői közé. S ha meggondoljuk, hogy a felekezet 1595-től szinte évtizedenként rendszeresen meg-megújuló üldözéseknek volt kitéve, nagyon is érthető, hogy az énekszerzők jobbnak látták, ha a nevük rejtve marad. A fő- és jószágvesztéssel járó büntetésekből a halálos ítélet végrehajtására ugyan ritkán került sor, de a vagyonek kobzással százakat és ezreket tettek földönfutóvá és kényserítettek száműzetésbe.

A szombatoság Eössi szenterzsébeti udvarházából gyorsan terjedt, főleg a székelyek körében. Különösen Eössi rokonai és barátai karolták fel, s birtokaikon a nép mindenfelé szombatosá lett. De a felekezet ősi fészken, Udvarhely és Marosszék falvain kívül Erdély egyes magyar városaiban is toborzott magának híveket. Így Marosvásárhelyt, Tordán, Kolozsvárt is voltak kisebb-nagyobb szombatos szigetek, sőt a szekta hívei Erdély határain túl egészen Makóig elszivárogtak. Becslések alapján a szombatosok száma ebben az első időszakban a húszezret is meghaladhatta. Erdély akkori összlakosságához mérten ez a szám ugyan nem túlságosan nagy, de mégis eléggé jelentős, mert soraikban főrangúak, nemesek és értelmiségiek is szép számmal akadtak. Ez a vezetőréteg pedig hatalmi helyzete és szellemi propagandája révén a szombatoság meggyökerezésének és terjeszkedésének legfőbb erőforrása volt. Ők teremtették meg a szombatos felekezet irodalmát, amelyben, ha mégannyira fontos szerepet töltött is be az énekes műfaj, korántsem lehetett oly mértékben túltengő, ahogyan azt e korszak fennmaradt kézíratos emlékeiből pusztán a mennyiségbeli arányok alapján következtetni lehetne. Éppen az *Árkosi János kódexé*-ben prózai bibliamagyarázatokból, hittételeket fejtegető traktátusokból, vitairatokból merített szemelvények, kivonatok és egy contio (tanítás, prédikáció), valamint a *Mátéfi János kódexé*-ben megőrzött három teljes szövegű polemikus értekezés azt sejtetik, hogy a szombatosok az 1580-as évek végétől a századfordulóig, sőt talán még az azt követő években is igen

élénk és bátor hangú propagandát fejtettek ki prózában is saját hitelveik védelme, igazolása és terjesztése céljából. Próza munkáikból azonban nyilván jóval kevesebb másolat készült, mint a gyülekezeti istentiszteleteknek is állandóan szerves részét alkotó, s így minden hívő számára nélkülözhetetlen énekekről. Az üldözésükkel mindig együtt járó könyvégetések következtében pedig a kevesebb másolatban forgó prózai művek inkább ki voltak téve annak, hogy jórészen nyomtalanul elpusztuljanak.

Énekgyűjtemény sem maradt fenn több ebből az időből háromnál. Keletkezésük idejét tekintve alig egy-két év választja el őket egymástól. Legrégibb közülük talán a *Péchi Simon-énekeskönyv*; törzsanyaga legkorábban 1615 táján készülhetett, bár a kötet elején álló Bogáti Fazekas Miklós zsolttárfordításának címlapján az 1604. évszám olvasható. Ennek másolója azonban, amint igen karakterisztikus írásából megállapítható, ugyanaz a Tolnai István volt, aki 1615-ben a *Jancsó-kódex*-be a szombatos énekek nagyobb részét másolta, s ott a 145b lapon meg is nevezte magát. Egyébként Tolnai István keze írása az 1617-ben elkezdett *Arkosi János kódexé*-nek tekintélyes része is. A *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek Bogáti zoltárát bevezető címlapján szereplő 1604. évszám tehát — minthogy az 1610-es évek közepénél korábbi Tolnai-másolatokat nem ismerünk, viszont az 1610-es évekből többet is — aligha a másolás idejét jelöli. Sokkal valószínűbb, hogy az 1604. eredetileg annak a kéziratnak a címlapján szerepelt, amelyből a *Péchi Simon-énekeskönyv*-be a Bogáti zoltárokat leírták, s így az azon olvasható évszámot ide is átmásolták. A *Péchi Simon-énekeskönyv* szombatos része, amely legalább 16–17 másoló keze munkája, a három énekgyűjtemény közül a legkevésbé rendezett, bár nagyjából már ebben is felfedezhető az a szándék, hogy az énekeket lehetőleg ünnepek szerint csoportosítsák.

A második, s keletkezésének idejét pontosan meghatározható énekeskönyv, az 1615 és 1618 között másolt *Jancsó-kódex*. Az elején ennek is, akár csak a *Péchi Simon-énekeskönyv*-ben, Bogáti zoltártárfordítása foglal helyet. Ezt a részt ugyanaz a Gábor deák másolta, aki utóbb a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek nagyobbik felét készítette. A *Jancsó-kódex* szombatos énekeit három másoló írta le: Váradi János, Tolnai István és ifjú Zák Péter. Nyolcvan énekéből hatvankettő Tolnai István keze munkája. Míg a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek másolói egy régibb, kevésbé rendezett forrásból merítették szombatos énekeiket, a *Jancsó-kódex* szombatos törzsanyagának leírója, Tolnai István, egy másik, jobban rendezett énekgyűjteményből másolt. Hogy a *Péchi Simon-énekeskönyv* és a *Jancsó-kódex* másolói nem azonos forrásból dolgoztak, azt nemcsak az énekek különböző sorrendje, hanem a szövegeltérések is bizonyítják. Viszont kétségtelenül ugyanabból a „jobban rendezett” énekgyűjteményből másolták az énekek túlnyomó többségét a *Jancsó-kódex*-be és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-be a harmadik és egyben a szombatosság első korszakából fennmaradt legteljesebb gyűjteménybe.

Ellentétben az előbbi két kézirrattal, amelyek Bogáti zoltártárfordításával kezdődnek, s a szombatos énekek csak ez után következnek, *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* kizárólag szombatos énekgyűjtemény. Mégpedig a XVI. századi protestáns gyülekezeti énekeskönyvek mintájára kialakított énekrenddel: elől helyezkednek el az ünnepek szerint csoportosított énekek, ezek után következnek a különböző alkalmakra szólók, majd a tanító és végül a temetési énekek. Terjedelmében az énekeskönyvnek mintegy a felét az ünnepek szerint csoportosított és az alkalmi énekek foglalják el. (E kiadás-

ban „Az ünnepek megszentelésére csináltatott énekek” cím alatt található.) Ez a (Gábor deák által 1616—1617-ben másolt) szám szerint 69 ének sorrendben is követi a *Jancsó-kódex* 1—63-ig terjedő énekét, azzal az eltéréssel, hogy Gábor deák a szombatira szólókat három, az újhold ünnepére valókat pedig egy énekkel kibővítette. További két ének viszont (*Szombatnak napját megparancsolva*, és a *Hálákat mostan kegyelmes atyánk* kezdetű) a *Jancsó-kódex*-ből ma már hiányzik, ezek a 124—125. levél közül elveszett levélen lehettek. De nemcsak az énekek sorrendje, hanem a cím- és szövegbeli egyezések (és eltérések) is arra utalnak, hogy a *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* másolói az ünnepekre írt énekek csoportját közös forrásból merítették. A *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve* további részeiben viszont ilyen egyezések már nem fedezhetők fel. Az e kötetben *Tanító énekek* cím alatt összefoglalt tizennyolc szöveg pl. sehol olyan teljesen és rendezett, szerkezeti egységben nem található meg, mint a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyv*-ben. Az énekek szövege is, egy-két kivételtől eltekintve, ebben a gyűjteményben a legmegbízhatóbb.

Minthogy az említett három kézirat között lényeges időbeli eltérés amúgy sincs, a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyv*-nek viszonylagos teljessége, legjobb elrendezettsége és szövegállapota érlelte meg azt az elhatározást, hogy e kiadásban a szombatosság első korszakbeli énekeinek bemutatásához ezt a gyűjteményt válasszam alapszövegül. Megtartottam az énekek sorrendjét és csoportosítását is, amennyiben azok nem ellenkeztek a RMKT XVII. századi kötetekben eddig követett szerkesztési elvekkel (pl. ha egy szerzőnek kettőnél több műve volt, azokat a szerző neve alatt együtt közlöm, pl. Péchi Simon és Bekény János énekeit). Az énekcsoportok közül egyedül a temetési énekekét bontottam szét. Ebben ugyanis mindössze két ének volt, az első nem is gyászének, hanem a temetkezés módjáról szól, tehát inkább a *Tanító énekek* közé tartozik. A második, bár valóban gyászének, de ezt az egyet nem lett volna értelme külön csoportba sorolni, s ezért a „Vegyes énekek a XVI. századból és a XVII. század első feléből” című részbe osztottam be. E vegyes csoportba kerültek egyébként mindazok az énekek, amelyeket az említett csoportokon (Az ünnepeknek megszentelésére csináltatott énekek, Tanító énekek, Péchi Simon énekei és Bekény János énekei) kívül részben későbbi években másoltak be *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyv*-be. Ezek száma kereken tíz. Ugyancsak ide osztottam be a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek azt a három énekét, amely más XVII. századi forrásból nem ismeretes. És végül a *Mátéfi János-kódex*-be 1634-ben vagy nem sokkal azután lejegyzett hét éneket.

A szombatosság első korszakának vallásos gyakorlatában, amint az ebből az időből származó énekek nagy száma is tanúsítja, központi helyen az éneklés állott. Ez 1630-as évektől azonban, amikor a szombatos hitelvek megváltoztak, s teljesen a zsidó felfogás irányában tolódtak el, az éneklés is elvesztette egyeduralmát. A gyülekezeti istentiszteleteken, bár annak továbbra is lényeges részét töltötte ki, szerepe megoszlott a zsidó imakönyvekből fordított prózai szövegekkel. A magán ájtatosságokban meg éppen az imakönyvek prózája foglalta el a vezető helyet, s az énekek inkább csak az imákat kiegészítő betétekké váltak.

Miután Bethlen Gábor kancellárja, az 1621-ben hűtlenség gyanújába esett Péchi Simon, 1624 végén fogságából kiszabadult, ő is a szenterzsébeti udvarházba vonult vissza, melyet örökbefogadója, Eössi András hagyott

rá egész vagyonával. A szombatosságnak is Eössi nyerte meg, s benne látta felekezetének jövőendő vezetőjét. Amíg Péchit lekötötte közéleti, politikai tevékenysége, nem sok ideje maradt arra, hogy a szombatosság ügyével behatóbban foglalkozzék. Politikai bukása és fogsága után falujába internálva szintén a vallásban keresett menedéket, és teljes tudását, energiáját a szombatosság hitéletének és eszmerendszerének végleges megszilárdítására fordította. Ehhez megfelelő képzettséggel is rendelkezett, hiszen Eössi költségén fiatal éveiben hosszú éveket töltött külföldön, megtanult héberül s alapos ismereteket szerzett a szefárd, azaz spanyol-zsidó rítusú vallásos irodalomban. Szenterszébeti magányában, ahol ismét alkalma volt alaposabban foglalkozni vallási kérdésekkel, érlelődött meg benne a végső elhatározás, hogy a szombatosságot teljesen a zsidó hitrendszer alapján és a spanyol-zsidó rítusú vallásos gyakorlat szerint formálja át. Ezzel elszakította azokat az utolsó szálakat is, amelyek a szombatosságot még a többi keresztény felekezethez kötötték. Így vált Péchi hatására az 1630-as évek elejétől általánossá a szombatosok körében mindenek előtt Jézus messiás-szerepének tagadása. Szent könyveknek pedig a bibliában csak az ószövetségi részét fogadták el. A vallásos gyakorlat terén is csupán az ószövetségen alapuló zsidó vallásos szokásokat, szabályokat és rendtartást ismerték el magukra nézve kötelezőnek. A szigorú zsidó előírásokat persze nem tudták mindenben teljesíteni, legfőképpen azért, mert nem volt módjuk rá, nem volt, aki kellő szakértelemmel elvégezzé azokat. Így ha külsőségekben nem is mindig, de hitelvek tekintetében ez időtől kezdve annál hívebben követték a zsidó előírásokat és felfogást.

Péchi, hogy teljesen a zsidó nézetekhez igazodó szombatosság vallási gyakorlatának is új, szilárd formát és tartalmat adjon, legfőbb irodalmi feladatának tekintette, hogy a zsidó vallásos irodalomnak a mindennapi gyakorlat szempontjából nélkülözhetetlen műveit magyarrá fordítsa. Az ő irodalmi munkásságát tehát nem vitairatok, vagy szombatos hittételeket magyarázó és propagáló traktátusok és énekek jellemzik, hanem a zsidó rituális szokások elsajátítását előmozdító, a vallásos elmélyülést kiteljesítő művek. E tekintetben legjelentősebb alkotása kétségtelenül imakönyv-fordítása volt. (Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Közéteszik: Guttman Mihály és Harnos Sándor. Budapest, 1914.) Szövegét a szefárd, spanyol-zsidó rítusú imakönyvekből fordította, illetve állította össze. Az 1630-as évek végétől, több mint három és fél századon át ez a munkája lett a szombatosság hitéletének vezérfonalává.

A felekezet e második korszakának irodalmi hagyatéka mindezek következtében sok lényeges vonásában eltér az első időszakétól. Ennek túlnyomó többségét Péchi imakönyvének másolatai alkotják. Mégpedig a XVIII. század közepe tájáig főképp olyan típusúak, amelyeknek prózai szövegei között csak betétképpen, mint az imák kiegészítő része, található öt-hat ének. A XVIII. század második felére fokozatosan kialakult egy másik típus is. Ebben — rendszerint az imakönyvek üresen maradt levelein, mintegy függelékként — már az énekeskönyvek darabjai is feltűnnek. A XVIII. század második felétől az ilyen fajta imakönyvek váltak uralkodóvá.

Csak énekeket tartalmazó gyűjtemények már jóval kisebb számban maradtak fenn. Míg az 1630-as évek végétől az 1860-as évekig terjedő időből huszonöt imakönyv-másolatot ismerünk, énekgyűjteményt mindössze kilencet. Ezek közül is csak kettő (*Pál András énekeskönyve* és *Kováts Elek énekeskönyve*) tekinthető többé-kevésbé rendezett, azaz ünnepkörök szerint

csoportosított gyűjteménynek. Énekanyaga is ezeknek a legbővebb, 47—47 darabot foglalnak magukba. A többiek jobbára rendszertelenül, alkalmilag összeírt, az előbbi kettőnél kisebb terjedelmű másolatok. Egyedül a *Magyari Péter kódexe* duzzad meg azáltal, hogy szombatos énekeken kívül ez a teljes Bogáti-pszalteriumot is felöleli.

Mint hogy a szombatosság második korszakának vallási gyakorlatában a központi helyet a prózai imakönyvek foglalták el, ebben az időszakban viszonylag már kevés új ének keletkezett. Az egész szombatos énekállománynak alig több, mint a negyed része származik e második szakaszból (ide számítva Péchi Simon két korai szerzeményén kívül a többi énekét is.). Az első korszak szerzeményeinek egy jelentékeny része, némi módosításokkal azonban tovább élt e második korszak gyűjteményeiben és az imakönyvekhez csatlakozó függelékeiben is. Új énekek időrendben a következő forrásokban tűnnek fel először: a *Péchi-kódex*-ben 5, *Magyari Péter kódexé*-ben 9, *Pál András ima- és énekeskönyvé*-ben 2, *Pál András énekeskönyvé*-ben 16, *Kováts Elek énekeskönyvé*-ben 4, a *Kohn-féle csonkaságok gyűjteményé*-ben 2, *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé*-ben 1 és a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv*-ben 1, összesen 40 ének.

Az új énekek szerzői közül még kevesebbet ismerünk, mint a régiek közül. Péchi Simon nevén kívül csak Magyari Péter, Sándor János és egy Gergely nevű énekszerző betűzhető ki a versfőkből. Kohn Sámuel (256—261) az új énekeknek több mint a felét (27 db.) Péchi Simon szerzeményének tartja. De bizonyosan csak imakönyve éneketéit, illetve a fordításgyűjteményét tartalmazó *Péchi-kódex* énekeit tekinthetjük a ő szerzeményének. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a többi ének között nem lehetnek Péchi-szerzemények. Csak éppen Kohn Sámuel érvei nem elégségesek ennek kétségtelen igazolására, ha mégoly tetszetős is az a nézete: Péchin kívül senki sem tudott olyan jól héberül, hogy a zsidó szöveget magyar énekekbe átültethette volna.

Péchi a szombatosság második korszakának nemcsak vezéralakja volt, hanem valóban kiváló írója, a XVII. század első felének egyik legfinomabb tollú stilisztája is. Imakönyvén kívül különösen prózai *zsolnárfordítása* tűnik ki nemes veretű magyarságával. (Péchi Simon psalteriuma. Kiad. és bev. Szilády Áron. Budapest, 1913.) De nem marad el ezektől a *Talmudból* átültetett *Az szent atyákból kiszedett tanulságok* és a rabbinika irodalmából fordított egyéb munkái, mint Chájun József: *Az atyák szavai* című könyve; *Az szentséges törvénynek 365 tiltó parancsolati*; Izrael Alnakva vallás-erkölcsi művei; az *Ez világ szorgalmatosságának vizsgálásáról íratott könyv*; Aser ben Jechiel *Életnek ösvénye* című munkája s több más rövidebb kivonat különféle zsidó könyvekből, valamint *Mózes öt könyvének fordítása és magyarázata*.

Péchi e nagyarányú irodalmi munkásságának azonban már nem volt visszhangja, mert időközben a szombatosság életében bekövetkezett a végzetes fordulat. I. Rákóczi György, akinek uralma idején a református vallás Erdélyben szinte államvallássá emelkedett, végleg le akart számolni a református egyház legerősebb ellenfelével, az unitáriusokkal. Ehhez az akciójához a szombatosokat használta fel, akik mint tiltott és üldözött felekezet, az unitarizmus szárnyai alatt bújtak meg. 1638-ban került sor az ún. „dési complanatio”-ra, amelynek következtében az unitáriusok szélsőséges irányzatának tagjait és a szombatosokat erőszakkal kényszerítették a református vallás felvételére. Péchi Simont is bebörtönözték, s birtokait elkobozták,

utóbb pedig szintén a református egyházba kényszerítették. Nem sokkal ezután, 1642—43 táján meg is halt.

A dési complanatiot követően a szombatosság ereje megtört. A felekezet titokban ugyan tovább élt, de sorai erősen megfogyatkoztak. Elvesztette amúgy sem nagyszámú nagy- és középbirtokos nemesi vezetőrétegét, értelmiségének színe-javát. Néhány világtól elzárt apró székely falu kisértelmiségének, szegény népének vallásává zsugorodott, s ezzel a szombatosok szellemi élete, irodalma is aláhanyatlott.

A XVII. század végén és a XVIII. század első évtizedeiben, úgy látszik, még egyszer némileg erőre kaptak. Újra szaporodni kezdenek a szombatos kéziratok másolatok, sőt énekirodalmuk is művelőkre talál (Magyari Péter). De a XVIII. század közepére, amikor Erdélyt a Habsburgok nyomására előnti a rekatolizálás hulláma, a szombatosság végképp leszorul egy-két falu írni-olvasni is alig tudó népe körébe. Még a maradék kisértelmiségiek is cserbenhagyják. Megmutatkozik ez az ima- és énekeskönyvek másolatain is. A XVII. század közepétől a másolók írása egyre nehezkesebb, primitívebb. Szövegeik tele vannak hibával, félreértésekkel. Úgyannyira, hogy a XVIII. század második felétől a kéziratok szövegét e kiadásban csak akkor vettem figyelembe, ha a szöveg korábbi forrásban nem volt megtalálható. Szövegváltozatok tekintetében is csak néhány kivételes esetben lehetett rájuk támaszkodni. Hibás szövegek egyébként csak a jegyzeteket duzzasztották volna meg feleslegesen.

A szombatosok énekköltészete erősen konzervatív, archaikus hatású. Ennek jószerint az az oka, hogy énekeik háromnegyed része még a szombatosság első korszakából való, s ez az énekirodalom teljes egészében a XVI. század közepén uralkodóvá vált protestáns gyülekezeti énekek mintájára alakult ki, utóbb pedig az archaikus, bár költői szárnyalású héber rabbinika irodalmát követte. Élettere egy viszonylag szűk, zárt körre korlátozódott, s így fejlődéséhez annál kevésbé voltak meg az előfeltételek, mert szerzői tiltott, elnyomott felekezethez tartoztak. Szektásságukon pedig még az olyan — egyébként széles látókörű és nagy tudású emberek — sem tudtak közülük kiemelkedni, mint amilyen például Péchi Simon volt.

Nyomatásban az üldözött szombatos szekta irodalmának egyetlen terméke sem jelenhetett meg. Mindössze egy-két olyan énekük (*Egy lélekkel mostan; Vidám szívvel vig zengéssel . . .*) jutott el a nyomdafestékiig, amelyek itt-ott átdolgozott formában átszivárogtak az unitárius gyülekezeti énekeskönyvekbe.

A szombatos énekek forrásait és a bennük található énekek jegyzékét Thúry Zsigmond állította össze 1912-ben (*A szombatos énekek bibliographiája különös tekintettel azok énektartalmára*. Mezőtúr, 1912.) Ebben 61 forrásról számol be. Ezek között azonban több olyan is van, amelyben ének nem található. Thúry munkájának megjelenése óta öt olyan fontosabb kézirat került még elő, amely énekeket is tartalmaz: *Szombatos énekek és imádságok könyve* (XVIII. század eleje); *Magyari Péter kódexe* (1704); *Kovács Dániel szombatos kódexe* (1711); *Szombatos ima- és énekeskönyv* (XVIII. század vége); és *Szombatos töredékek* (XVIII. század vége).

Thúry énekjegyzékében 197 éneket ír le. Ez a szám azért ilyen magas, mert összeállításába a forrásoknak azokat az énekeit is felvette, amelyek nem szombatos eredetűek. (Thúry: 4—7., 55., 72., 74—75., 77—79., 81—83., 85., 87—94., 105., 108., 114., 117—118., 133., 137—143., 169., 176., 181—182.,

189—190., 193—194., 196—197. sz.) Egyik szombatos szövege (*Aluvó ágyamból, házamból felkölttem*, Thúry 170. sz.) viszont nem vers, hanem próza. A két részből álló *Honnét vagyon ez nagy ártalmas* és a négy részes *Tudjad, ember, és jól eszedben vegyed* kezdetű tanítóénekeket (e kötetben a 69. és 85. sz. ének) Thúry részenként külön szám alatt tüntette fel. Így az ő jegyzéke valójában 146 szombatos éneket tartalmaz. A jelen kiadásból a Thúry által leírt énekek közül egynek, az *Oh mely félelmes rettegés* kezdetűnek a szövege hiányzik, mert egyetlen forrása, melyben ez az ének fennmaradt, *Kohn Sámuel énekeskönyve*, jelenleg lappang. Viszont *Magyari Péter kódexé*-ből hét olyan ének (*Felséges isten, panaszunk hallgasd meg; Mennybéli nagy úristen, ki ülsz a kerubimon; Emberi nemnek bölcsen formáló, alkotó istene; Uram, minket miért hagysz el; Bizodalommal, hittel az istent; Földre arccal leborulva és Engem a munkára, mint napot világra* kezdetű) került elő, amelyet Thúry még nem ismert. A *Halld meg ezt vak világ* kezdetű ének pedig kiadásunkban két szám alatt (67. és 71.) is található. A két változat formai és stílári jegyeiben annyira eltérő, hogy külön közlésük indokoltnak látszott.

A kötet énekanyagának összeállításában segítségemre voltak az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kéziratárának, valamint mikrofilmtárának munkatársai, a Rabbiképző Intézet és a Zsidó Múzeum vezetői. Fáradozásait hálásan köszönöm. Külön is köszönettel tartozom Scheiber Sándor igazgatónak, aki a Gaster Mózes hagyatékából a British Museum könyvtárának tulajdonába került szombatos kódexeket számomra felkutatta.

**AZ ÜNNEPEKNEK MEGSZENTELÉSÉRE
CSINÁLTATOTT ÉNEKEK**

1.

SZOMBATHON REGGELI TANITÁS ELEÖT VALO ÜDEÖRE

Ad notam: El be megiünk nagy eöreömmel etc.

Eösz-ve giül - tünk nagy eöreömmel, Fel - se-ges is - ten,
Giü le keö-ze - tün-ket ved sze-re- tet tel,
A-tia-y io ked - vel, Fel - se - ges a-tia is ten.

1. Eöszve giültünk nagy eöreömmel,
Felseges isten,
Giülekeözetünket ved szeretettel,
Atiay io kedvel,
Felseges atia isten.

2. Szent igid halgatasara,
Felseges isten,
Giültünk hatalmad tudakozasara,
Adgy ertelmet arra,
Felseges atia isten.

10

3. Tekinczy ala szent helyedbeöl,
Felseges isten,
Az te meltosagos düczieö szekedbeöl,
Az magos menniegbeöl,
Felseges atia isten.

15

- 20 4. Hogy te szent akaratodat,
Felseges isten,
Erthessük meg es szent kevansagodát,
Mutas arra utat,
Felseges atia isten.
- 25 5. Oh mely igen eörvendezünk,
Felseges isten,
Eöreömünkben vigad, repes mű lelkünk,
Hogy esztis meg értük,
Felseges atia isten.
- 30 6. Hogy ezt az te nagy napodat,
Felseges isten,
Attad ernünk niugvo, szent szombatodat,
Adunk neked halat,
Felseges atia isten.
- 35 7. Giuydzi vilagot mű szívünkben,
Felseges isten,
Es eöregbiczy az mű szeretetünkben,
Igaz értelmünkben,
Felseges atia isten.
- 40 8. *Vezereld az mi elmenket,*
Felseges isten,
Az szent beöltzieseg utaban lelkünket,
Hordozd mi szüünket,
Felseges attia isten.
- 45 9. Eösze giülesünk, hogy kedves,
Felseges isten,
Felseged eleöt legien kellemetes,
Segely, kerünk, ehez,
Felseges atia isten.
- 50 10. Hasznát, lelki ajandekát,
Felseges isten,
Mű giülekezetünknek meg mutassad,
Szívünkben foglalliad,
Felseges atia isten.
- 55 11. Orszagodnak szent seregit,
Felseges isten,
Hatalmas uri voltodnak angialit,
Bocziassad keövetit,
Felseges atia isten.

18 II megh te szent 36—40 I, III [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.] 38 II
Az [sor fölé írva, alatta olvashatatlanul áthúzott betűk] beöltzieseg(es) 53 II vri
[sor fölé írva, alatta olvashatatlanul áthúzott szó.]

12. Aldozatink fogasara,
Felseges isten,
Eleödben valo be mutatasara,
Bocziasd, kerünk, ala,
60 Felseges atia isten.
13. Buzgo szüvet adunk neked,
Felseges isten,
Lelkünköt meg alazzuk te eleötted,
Szolgalunk nevednek,
65 Felseges atia isten.
14. Kerünk szent nevedert teged,
Felseges isten,
Hogy enged érnünk giakron innepedet,
Szentely meg bennünket,
70 Felseges atia isten.
15. Jusson te szent orszagodban,
Felseges isten,
Keönieörgesünk, draga szent hajlekodban,
Imatsag hazadban,
75 Felseges atia isten.
16. Diczirtessel magos menyben,
Felseges isten,
Szent angialidnak giülekezetiben,
Mind örökke amen,
80 Felseges atia isten.

2.

SZOMBAT MELTOSAGARA VALO ENEK

Tanitas eleöt valo üdeöre
Huniadi Janos eneke notajara

Szent teörvény keönyve - ben, gia - kor he - lyen is ten

kevannia pa - ran - czol lia,

Hogy eö nagy dol - gi nak em - le - ke - ze - 'ti re

59 III <botsasd> botsasd 63 II alazzuk 65 III [A sor végén:] <finis 68 II innepidet 74 II hazaban 79 I, III Az magos mennyekben

eö ne-pe teörvent tar - czia,
 Ki-nek tar-ta - sa ra, mint si-dot, ugy po - gant
 nagy-szeretet - tel hí ja,
 Mind két é - let ja vat si - do-nak, po-gan nak
 cziak teörvénybeöl a - jan lia.

1. **Szent teörvény keönyveben, giakor helyen isten kevannia, paran-
 cziollia,**
 Hogy eö nagy dolginak emlekezetire eö nepe teörvent tarczia,
 Kinek tartasara, mint sidot, ugy pogant nagy szeretettel hja,
 Mind két élet javat sidonak, pogannak cziak teörvénybeöl ajanlia.
- 5 2. **Olliak azok az iok, meniemüket ember magatol nem kaphatna,**
 Ugy mint feöldnek sirja, fúnek, gabonának keöver, beö szarmozasa,
 Olaynak es bornak java, soka, minden giúmeölczynek szep tabora,
 Giarapodasara ezeknek io esseö, kedves eghi harmattia.
- 10 3. **Magoknak s magvoknak oly szaporodasa, mint egek sok czillaga,**
 Draga szep bekesege, egesseg, nagy beösege, lenne meg minden java,
 Felelmet, rettegest, szúteöl tavosztatná, mindenteöl batorsaga,
 Ellenseg nem bantia, vagy ha teörne rea, lenne annak romlása.
- 15 4. **Birná feöldnek javat meszsze hatarokra terjesztené orszagát,**
 Tengereknek szelye eörzené birtokat, tullya adná adajat,
 Szúgetek rettegnék, világ szelye feleöl hordonak ajandekat,
 Szep keöver juhoknak, sok féle barmoknak ravas nem tudná számát.
- 20 5. **Az testnek jovay illienek s még teöbbek, kikkel ur jambort lattia,**
 Igireti szerent, pogant ugy mint sidot, jovayval meg aldgia,
 Szent teörvény tartasert mind két fél nemzetnek ezek felet azt mondgia,
 Adna oly eletet, kit emberi elme soha nem gondolhatna.

2 II dolgainak 4 III iouat sido(k)nak 8 III Ezeknek io esseö giarapodasara
 kedues 11 III Félelmes II tauoztattia mindenből 16 III sem tudna 18 III ugy pogant
 mint sidot

6. Tartot szent teörvenyert masodik eletet iras illiennek mondgia,
Rothadasbol meg holt jambornak eö teste fel epül es azt birja,
Retteges, bu, banat, faratsag, felelem, gond embert ot nem bantia,
Elete vegetlen, fenies, düczieöseges, cziak nem mint ur angiala.
- 25 7. Mi kell egieb ennel, mint mikor embernek kedve szerent eö dolga,
De jo szerenczieben meg hizot sidosag, mégis mind farra [!] ruga,
Holot benne vala minden feöldi joban, kibeöl isten ki hanyá,
Teörvenye szegesert, mindenszer aldasit rajtok tévé atokka.
- 30 8. Ezen allapattal, mind az két eletben lattia isten azokat,
Valakik eöneki teörvenyét el hadgiak, vagy vesztik annak utat,
Mert eö cziak teörvenyhez keöteötte aldasat, két elet bodogsagat,
Mindenik eletben cziak az bir hát jokat, ki tartia ur hagiast.
- 35 9. Leha pogan tahat nem töm mért cziodallia veszeöt sidok romlasat,
Kiket mind az altal, nezven szent atiaknak keöteöt nagy fogadasat,
Tart oly allapatban, hogy cziak egygis keözteök, nem lesi mas ajtajat,
Sokasodot, gazdag, meg ismerte magat, varja ugy messiasat.
- 40 10. Terjen magaban cziak itilettel pogan, sidot keözel sem eri,
Egygiket masikkal az szent ur rontattia, vesznek pogan orszagi,
Szeörniü romlas utan, mint sido, talpokra nem allnak feöldnek nepi,
Menteöl inkab tahat jeövendeö eletét, nem tudom, mint remenli.
11. Oka tahat aldas el fordulasanak, szent teörveny el hagiast,
Kit mihelt ki meg vét, teörveny szent uratis ottan az farba rugja,
De jo meg vetesert, ha tekenti eseöt veletlen niavaliaba,
Emberek teörvenij igaz eleg peldak istennek eö dolgaban.
- 45 12. Serkenniünk fel azert, kik valva poganbol ismertük meg magunkat,
Jakob nemzetivel tarciuk ur teörvenyet, teöbbi keözeöt szombatiat,
Mostani oraban, valliuk urénak azt, aldziuk felseges voltat,
Ercziük mire valo s mint kellien illeni ily düczieöseges napjat.
- 50 13. Az rendnelkül valo világ allapattiat, hogy isten valtoztatá,
Melyben cziak eömaga, viz s szel akkor vala, ily ekes rendre hoza,
Hat nap azt fel osztá, heted nap meg szünék, mindent telliesen hagia,
De emberek dolgát idejen el latá, azert arra gondola.
- 55 14. Gaz természet vegre szallana emberre, ur azt eszeben veve,
Tegnapi Adamnak es Eua aszszonynak ottan teörvenyüil szerzé,
Hogy az eö hat napi munka utan valo heted napjat eörzené,
Mind pereputiostol azt neki szentelné eöt azon emlegetné.

26 III falra ruga 28 II szegesseyert III aldasat 32 III birhat iokat 33 III tahat de
miert tsodallia 34 III Atjaknak [a j t-ből javítva.] 36 III vr Messiasat 39 III alnak
<feöd> 42 II Kit <ki> . . . szent aratis [!] 44 III teöruenie 50 III maga uizel akkor 52
II–III embernek III azert rea gondola 53 II emberbe

15. Az keövetkeözendeö údeöket tekintven isten cz teörvenyt ada,
Mert kegietlensegben embeör el merülne még jo elein latá,
Hogy kiki mint magat birná, ahöz kepest kegietlenül jargalna,
Minden birtokaban valo embert s barmot szüntelen cziak hajtana.
16. Ronto kegietlenseg, de urnak teörvenyét nem hagiá erejebe,
Noha jo kedvebeöl ur az niugolomért keöté azt emberekre,
Hogy testi jovokert az eö peldajara hat nap munkajok lenne,
Megh eö peldajara az eö heted napja niugodalome lenne.
17. Az szegeny szolgakert, rabokert, barmokert ezt inkab hatta vala,
Mert jól erti vala, ember keze laba, hogy jutna insec ala,
Esz szemünkel lattiuik, szolganak, baromnak egy nap sinczy niugodalma,
Maga ninczy oly gazda, szolga allapattiat, ki maganak kevanná.
18. Viz eözönnek arja ez teörveny szegesert veszté el embereket,
Kiknek teöbbsi keözeöt, legh fellyebben az ur parancziolá ez egygiet,
Ehez kepest isten Enoch Patriarchat ragada el, nagy szentét,
Kegietlen vilagnak ne nezné koroskent farkasi düheössegét.
19. Ar vizben meg tartot iambor sziligy Noet, mideön el szaporitá,
Eö maradekais ezen teörvent tartá, de hamar bele hagia,
Egynehannyal egygiút Abraham marada, Kaldeaban ki tarta,
Isten erte aldá, tűzbeöl szabaditá, siros feöldre szállitá.
20. Latá jamborsagat, teön fogadast neki, kit Jakobban teökelle,
Fogadas giúmeölcziet. izraelnek magvat, Aegyptushan gieötreté,
Hogy rabsaga enyet, gazdasagnak tisztit, tudhatná jeövendeöbe,
Eö maga peldajan tudhatná szombatnak mi volna tiszteölese.
21. Otalmaban vegre ez nepet ur veven, teöb teörvényekkel egygiút,
Szant szandeka szerent szombatra felliebben keötelezé intvén eöt,
Mosessel untalan inteté szombatra, tarczia rajta elmejet,
Hogy mind az teremtes, mind rabi allapat emlekeöztetné eöket.
22. Ez emlekezetes szent innep ezkeppen mind teremtesteöl fogva,
Kele eleb eleb es mind sido, pogan nagy beöcziületben tartá,
De cziak im ez minap, hogy nagy Constantinus vala cziaszar Romaba,
Le teteven neppel, azt Sylvester papa tünteté vasarnappá.
23. Nagy messias utan irtak, hogy ez esek harom szaz tizen hatban,
De azért sido nep mégis igen tartia pogantol el szakadván,
Kikkel egigiút müis, kik ez dolgot ertiük, alliunk isten szombattian,
Kegietlenek nioman ne jarjunk papaval keölteöt vasarnap utan.

57 III az teoruent 58 I em<ber>beör III el merüle 60 II–III embert barmot 62 III niugalomert [az *ú-t a-*ból javította a másoló.] 66 III labya 70 II Kiknek töb törueniet wr nem atta uala hanem cziak ezt az egiet 73 II–III Az uizbe [!] 75 II nehaniel [nehaniadmagaral-ból javítva.] III kit tarta 76 II túztól 78 II–III maguat Mizraimba 79 II–III gazdagsagnak 80 II peldaian tanulna III mi uolna szombatnak 81 III Otalmaban uegie uegre az nepet vr ueue 83 II Mosessel nagi sokzor intete 86 II böcziülettel 88 III az Sylvester II vasarnapba 89 III tizenhetben 91 II az dolgot 92 III papatul költöt

95 24. Ezen az nagy vrat ugy beöcziüllük, fellyük, mint ki teremtes utan,
 Embert, eö szolgajat, nem tartot rab gianant, noha volt hatalmaban,
 Irgalmassag tahat egygik celunk nekünk az szombatnak dolgaban,
 Masik, hogy urunkat hat napi művebeöl tarciuk meltosagaban.

100 25. Kedve szerent neki szombatrol szombatra szolgalliunk, mint atianknak,
 Hat napi munkajat hetenkent emliten, tudvan hogy ez vilagnak,
 Eöis hat nap beölezieön mindenét ki atta, mint nagy jo fiaynak,
 Seöt cöreökke valo, vegseö szombattiat is adgia meg minden jonak.

3.

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Ereös várunk nekünk az isten etc.

Vár ván, szent ur, te in - ne pe det,
 Giú le - kez - tünk, mint len - ni il leöt,
 Szom ba - tod - nak ked - ves be - jeö tét,
 Hogy szen - tel - neök nagy in - ne - pe det.
 Hogy szolgálnánkziak tege - det, Es te ne - ve - det,
 Te ked - ved teöl - te - int Ma - gasz - tal - nok es azt
 Czie le - keöd - neök teör - ve - nyed sze rent.

1. Várván, szent ur, te innepedet,
 Szombatodnak kedves be jeötét,
 Giülekeztünk mint lenni illeöt,
 Hogy szentelneök nagy innepedet,

Hogy szolgálánk cziak tegedet,
Es te nevedet,
Te kedved teölteint
Magasztalnok es azt
Czielekeödneök teörvenyed szerent.

- 10 2. Most azért mű vig enek szoval,
Imatsaggal es tisztasaggal,
Lelkünknek nagy vidamsagaval.
Minden kedves ajandekokkal,
Keszültünk nagy buzgosaggal,
15 Tiszta orczaval,
Szent batorsaggal,
Hala *adasaval*,
Hogy mű teöllünk magasztaltassa.
- 20 3. Tudgiuk, uram, hogy nem utaltái,
Kegielmeztél, es meg tartottái,
Seötetsegbeöl minket ki hoztal,
Ertelemmel, igazsal lattal,
Nem jarunk mű ez vilaggal,
Teörvenyed altal,
25 Szent igid altal,
Tartasz vilagoddal,
Parancziolatid lampasaval.
- 30 4. Vilagosiczy, uram, elmenket
Es igazgasd s keövet tegedet,
Magasztallia te szent nevedet,
S tisztessgeben tartia igidet,
Aldgy meg minket, hivejdet,
Hogy az búneökeöt,
Minden vetkeket,
35 Hadgiunk el s tegedet
Szolgalhassunk, mint teremteönket
- 40 5. Eletünk, hogy teneked tedgyek,
Cziendes, jozan, hívú arra elmenk.
Hivatalunk nekünk ekesseg,
Forgodasunk eörvendeteösseg,
Szivünkeön all nagy remenseg,
Teökelleteösseg,
De mind ez, vram,
Cziak teölled adaték,
45 Kiert neved teöllünk aldassék.

---

6 III Et [!] te 7 II Kedued 8 II ezt III Magasztalunk azt 13 II aiandekodal [*aiandekokkal*-ból javította a másoló.] 17 I—III Halaadassal 22 II igazal hattal 27 II lap-pasaua 31 II Tiztessegeben 35 II—III Hadgiuk 37 II tessék 43 II De ez mind vram

SZOMBAT KEZDETIRE, TANITAS ELEÖT

Notaja: Az ki veti segedelmet az istennek hatalmaban etc.

Már be al lot az szent szom bat,
 Gieö-nieö - rü seg gel il liük azt,
 E - zen di - czir jük az u rat,
 I mad giuk fel - se - ges vol tát.

1. Már be allot az szent szombat,
 Gieönieörűseggel illiük azt,
 Ezen diczirjük az urat,
 Imadgiuk felseges voltát.

5 2. Szent teörvenyet emlegetni,
 Ez napon kel cziak tanolni,
 Cziak arrol kel elmelkeödni,
 Kűlseö dologtol kel szűnni.

10 3. Most azert mű, aldot isten,
 Giűlekeztűnk ez innepen,
 Nagysagos, szent szombatodon,
 Valasztot niugvo napodon.

15 4. Keszűlettel erre giűltűnk,
 Eleötted magunk jelentűnk,
 Feö haitva neked engedűnk,
 Teörvenyed tanolni jeöttűnk.

2 II illiű [1] 6 II cziak kel 11-12 IV [E két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] 12 VI nyugvo szent napodon

- 20 5. Segitsegedet ohajtiuk,
Szent vezerlesedet varjuk,
Cziak teölled ereöt kevanunk,
Hogy eppüllieön nallad dolgunk.
6. Engedd azert, hogy erthessük,
Naprol napra beöcziülhessük,
Teörvenyedat eörizhessük,
Halgasson ahöz életünk.
- 25 7. Kezdet joban adgy maradnunk,
Ne hadgy etteöl el szakadnunk,
Vilaggal el ne vonassunk,
Eörvendezni benned tudgiunk.
- 30 8. El hittük mű, hogy leszen az,
Valamit vr cziak te akarsz,
Teörvenyedben azert tarthatcz,
Eletünkbenis jobbithatcz.
- 35 9. Minden ereök es hatalmok,
Teölled fűgnek, addeg niulnak,
Mig akarod addig allnak,
Kedved ellen nem maradnak.
- 40 10. Mihelt pedig az mit akarsz,
Semmive ottan leszen az,
De hiveket te meg tarthatcz,
Hatalmason meg otalmasz.
11. Szent irasban nagy sok példák,
Eszte eleönkben szepen adgyak,
Hogy soha el nem hagiattak,
Valakik te benned biztak.
- 45 12. Ha ki pedig teged rutalt,
Ellened ha teöt tamadast,
Az ollianon haragodat,
Mutattad nagy ostorodat.
- 50 13. Mű azert cziak benned biztunk,
Gonoszokkal nem gondolunk,
Te benned cziak vigadozunk,
Hozzad igen ragaszkodunk.

21 IV–VI erhessük **25** IV–V had maradnunk VI hadgy maradgyunk **26** II, V–VI attol **30** IV–V Valamit tsak urunk akarsz VI Valamit urunk tsak akarsz **31** VI tartasz **33–36** IV [A *hatalmok* szótól e sorok a kézirat csonkulása folytán hiányoznak.] **34** V–VI addig mulnak **36** II Kedued szerent **39** II–III tartasz VI tarthaszt [!] **40** VI Hatalmoson <az> **50** II Emberekkel nem

55 14. Engedd atiank, hogy cziendesen,
Ez innepet bekesegeben,
Teölthessük el s legiünk ezen,
Teörvenyed keöveteseben.

60 15. Haladással es el telve,
Engedgied, hogy jeövendeöre,
Keszülhessünk ez innepre,
Uyab s job elet nemebe.

16. Keöszeönniük uri nevednek,
Isteni nagy felsegednek,
Hogy eddig mü életünknek,
Voldal vezere fejünknek.

5.

SZOMBAT KEZDETIN REGGEL

Notaja: Emlekeözzünk ez napon urunknak halalarol etc.

Most kez de tik az szom - bat,
Kit ur il le ni ha gyot,
Vi lag te - rem te se nek,
Mint em - li teö szent nap jat,
Kcö tes za la gal.

55 – 56 IV [A *Tölthessük* szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak.] 55 II legien 57 I – III, V – VI ez el 58 III iöüendöben 60 V – VI s töb elett

1. Most kezdetik az szombat,
Kit ur illeni hagyot,
Vilag teremtesenek,
Mint emliteo szent napjat,
Keotes zalagat.
- 5
2. Nepe keoszt es eon keoszt,
Jegyul eszt isten hatta,
Mint szent teorveny ezt tartia,
Szepen eleonkben adgia,
Tartani hadgia.
- 10
3. Keovessuk azt eoreommal,
Lelki gieoniecöruseggel,
Isteni tisztelettel,
Szolgay nagy hivuseggel,
Kedves enekkel.
- 15
4. Illiuk ezt buzgosaggal,
Minden szent szolgallattal,
Lelki nagy vigassaggal,
Isteni imadassal,
Szep iozansaggal.
- 20
5. Cziak istennek mindenben
Mu magunkat foglalliu,
Tellies szubeol elmenket
Eoneki szolgaltassuk,
Terdunkeot haitcziuk.
- 25
6. Jo fiuy kedvunkbeol
Lelkunket vidamitcziuk,
Jo etel, ital mellet,
Menniey urat aldgiuk,
Tisztaknak lassunk.
- 30
7. Tiszta testel, ruhaval
Forgodgiunk urunk napjan,
Isteni felelemmel
Elmenk legien szent, jozan,
Szeretet utan.
- 35

---

5 VI Kettös zálagát 7 III isten ezt II atta 10 IV–V/2 S tartani 11 IV–VI eszt 14–50 VI szolgálai [örszó után e sorok hiányoznak a másolatból, mert a kötetből itt egy levél elveszett] 18–44 V/1 [E sorok hiányoznak a kéziratból, mert itt abból egy levél elveszett] 18 I–III, V/2 igassaggal 19–20 IV isteni [szótól a kézirat csonkulása következtében e sorok hiányoznak a másolatból] 26 III keduuúnkból [!] 29 II Meniey attiat III [Az *urat* szó kimaradt] 30–110 V/2 [A *tiszták* szótól a szöveg végig hiányzik a másolatból] 32 III Forogiunk

8. Abban igen forgodgiunk,
Hogy arra meltok legiünk,
Meg szenteleshez fogjunk,
Ugy ur kedvét talalliuk,
40 Bűnteöl el alliunk.
9. Gazul innepen hever,
Bűnben el merült ember,
Keserűség es banat
Annak eö szüvere ér,
45 Busult ur kit vér.
10. De az teöredelmesseg,
Az maga meg ismertseg,
Aldozatul istenteöl
Vetetik, mint oly szentseg,
50 Ki még tisztul meg.
11. Ha ki pedig meg tisztult,
De elegh felve nem jart,
Féleö mind hetedczaka
Ne erezze botlasat,
55 Tantorodasat.
12. Mint giarlo sár edenynek,
Iusson igen eszünkben,
Engesztelliük urunkat
Bocziaando vetkünkben.
60 Ki szübeöl legien.
13. Artatlansag, vidamsag
Szombatnak draga neme,
Igaz lelki vigasag,
Szentsegnek keövetese,
65 Nez mind cziak erre.
14. Magat minden rostallia,
Fontra, mertekre adgia,
Mert emberek keözt ninczien
Vetekben ki nem volna,
70 Jamboris abban.

39 II Azzal keduet talaliunk IV Igy 44—45 IV annak [szó után a kézirat csonkulása miatt e két sor hiányzik] 52 II Es elegh IV jar 56 II, VI edeniek 58 II Engesztelliük az wrat 59 II uetkckben 63 II Igi az

15. Vgy forgodgiék hát minden,
Szombat állion tisztában,
Minden készülleön arra
Menyegzeöy ruhában,
Mint ur kevanta.
- 75
16. Mint lelki menyegzeöhez,
Ahoz magunkat tarciuk
Illendeöven iosagban
Naponkent giarapodgiunk,
Igy istent lattiuk.
- 80
17. Diczirünk teged, szent ur,
Es igen magasztalunk,
Mint kegielmes atiankat,
Szerelmedert mi aldunk,
Szentül imadunk.
- 85
18. Keöszeönniük, hogy ez kédig
Eltettel, otalmoztál,
Mú nagy búneös voltunkert
Nem untal, nem utaltal,
Kiert aldassal.
- 90
19. Bocziasd meg, kerünk, atiank,
Búneökeöt fajdnak,
Legy kegielmes mú hozzank,
Kiknek cziak te vagy atiank,
Szültél magadnak.
- 95
20. Minket uyolag cziak te
Szültél bodog vilagra,
Nagy meltatlan voltunkra,
Draga szent orszagodra,
Neved aldasra.
- 100
21. Dicziretes ez nagy nap,
Gieönieörúseg szenteknek,
Istennel nyaskodas
Eöreömeök az hiveknek,
Lelki szenteknek.
- 105

71–75 IV [A kézirat csonkulása miatt e sorok hiányzanak.] 89 II untal utaltal 95 IV → V/1
Valasz magadnak VI Születtél 96 V/1 Mütkött [!] VI Minket világra tsak te 97 IV → V/1
Valasz boldog VI Bodog világra [!] 103 I nyaskodas [!] 103–105 IV Istennel [szótól
hiányzik]

22. Dúczieőség fenyves eghben
 Az gazdag uristennek,
 Tisztesség es dicziret,
 Bekeseg embereknek,
 Szent ur nepenek.

110

6.

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Jer mindniajan eörüllüünk etc.

Ser ken - niünk fel mind nia - jan
 Ez dü - czieü - se - ges na - pon,
 El mel - ked - gyek el - menk jo za - non.

1. Serkenniünk fel mindniajan
 Ez dúczieőseges napon,
 Elmelkedgyek elmenk jozanon.
2. Ki ki magat rostallia,
 Ismerje, meg visgallia,
 Mert vetekben ninczy, ki nem volna.
3. Mint Christus urunk mondgia,
 Isten io cziak eömaga,
 Ki eleöt ninczien senki tiszta.
- 10 4. Seöt mint iras mutattia,
 Vadnak fogiatkozásban
 Angialokis, allapattiokban.
- 15 5. Az eghek azonkeppen
 Isten eleöt mindenben
 Nem tiszták, iras szol ezkeppen.

106 VI fenyességben
 3 II Emelkedgiek

6. Sokkal inkább tahat mⁱ
Tisztak nem vagiunk neki,
Ugy mint giarlo es sár edenij.
- 20 7. Szent teörveny foliasaban
Szentnek ur magat mondgia,
Nepeteölis azont kevannia.
8. Szentseg az jamborsagnal
Fellyeb valo nagy sokkal,
Kit kús szepleöis hamar rutil.
- 25 9. Gienge ez mint az kristaly,
Tündeökleö, mint giemant feny,
Seötetiti minden kús homaly.
10. Tartatik meg nagy eszszel,
Mély tiszta beölczieseggel,
30 Vigiazassal igen kemenyel.
11. Meg ne serczie, ugy oja
Ember meg se rutitczia,
Pontni makulatolis oya.
12. Jambor lehet valaki,
Lehan folynak innepi,
Tiltul felszegen azt ilheti.
13. De az szentseg imillien,
Kit tanoly meg egeszsen,
Illien rendel szed azt elmedben.
- 40 14. Szent, az bün nemeynek,
Minden cziemetejnek,
Szeör szalatis hasittia ennek.
15. Magat veri, vadollia,
Soha nem igazittia,
45 Ha pontni vetekis dolgaba.
16. Füllel, szemmel oly tiszta,
Igaz mindenben dolga,
Mint volt regen Loth patriarcha.
- 50 17. Minden szempillantasba,
Istent szüven hordozza,
Es felelmét eleötte tartia.

16 I mű 18 III Mint ill' giarlo 24 III rutit 26 II giemant fű [!]

18. Ez mindenkor eő szajat,
Felve nijttia s iosagat
Szűben tartia nagy rekesz alat.
19. Gondolattiat mindenben
Igen meg hasogattia,
Keövetessel igen neő joba.
20. Abban azt veszi eleő,
Mit kedvel az teremteő,
60 Cziak az mondo, az czielekedeő.
21. De mi vagion ez ellen,
Nem fogh ahoz, ninczy kezen,
Seöt azt foytia mind szűven, nyelven.
22. Beleöllis gondgia arra,
65 Ne legyen szepleő pontia,
Hogy istent tisztan imadhassa.
23. Nem cziak hoga nem vetkezik,
De szolgál cziak istennek,
Mindenkeppen jól czielekedik.
24. Ö kedve, szereteti
70 Mindenesteöl cziak lelki,
Forgodasa cziak menyben neki.
25. Nem szereti vilagot,
Sem testi vigasagot,
Mint hitsagot es bolondsagot.
26. Minden mulandosagot,
Mint eszeös semminek tart,
Cellia neki cziak eöreök elet.
27. Mindenben eszeös szavu,
80 Telepedet elmejű,
Niajas es szep keönyű erkeölczüű.
28. Felette emberseges,
Beszede mertekletes,
Igen jozan, sziligy es cziendes.
29. Oka soha nem annak,
85 Hogy igazan szolhassak,
Hanem ha meltatlan vadolliak.

52 II Es mindenkor 53 III nyttya iosagat 66 II isten 69 II iot 71 II Minden keppen
csak 75 III hitúsagot 79 II ezes szaiiu

- 90 30. Igy istennek belyegét,
Igaz fiasag nevét,
Igen oya, tartia epsegét.
31. Az jot ez ki terjeszti,
Valamint eö teheti,
Hivolkodast igen giüleöli.
- 95 32. Eysel nappal gondgia ra,
Mint legien sokkal jobbá,
Mint forgodhassék teöb teöb joba
33. Ö magan urasaga,
Testet enyhitve birja,
Semmi vetekre nem bocziattia.
- 100 34. Az io tiszta vallasban,
Igaz elet javaban,
Nem elegyeös jo erkeölczy után.
- 105 35. Örzi azt eppen, tisztan,
Küleön maganak valván,
Mint draga kencziet tartia ugian
36. Tartia mind nielvel, szúvel,
Tellies tehetsgevel,
Peldaval es czielekedettel.
- 110 37. Oly helyre eö nem megien,
Olliakhoz kedve ninczien,
Ne rutitczia jot, vagion ezen.
38. Szúve szerent giüleöli,
Elegyes nem kel neki,
Igaz vallas, az ki giüleöli.
- 115 39. Kiczintis el tavosztat,
Es felette nagynak tart,
Kyül beleöl tisztittia magat.
- 120 40. Buzgo az hivatalban,
Isteni szolgalatban,
Telhetetlen minden josagban.
41. Az szentseg ez valoban,
Igy vagiunk fiasagban,
Innep szenteles igazaban.

42. Engedd szent atiank ernűnk,
Hogy ezekre juthassunk,
Kikben végig meg maradassunk.

43. Szenteltessék te neved,
Legyen te akaratod,
Magunkat mű ajánliuk neked.

7.

SZOMBATHON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notája: Christus fel tamada mi bűnűnkeöt el mosa etc.

Terem-teö ur szombattia, kedves szent in-nep nap -ja,
Ma vagyon,kit niug-va-sra, szent nep ill buz-go-sag-ba,
Gaz-da, czia-lad mar- ha e - zen ninczyra-bo - ta - ba.

1. Teremteö ur szombattia, kedves, szent innep napja,
Ma vagion, kit niugvasra, szent nep ill buzgosagba,
Gazda, czialad marha ezen ninczy rabotaba.

2. Kedves az uristennél, ki szentül ezt meg tartia,
Mert bűneökteöl az magat, minden vetkekteöl oya,
Tisztan, hiven es igazan istent szolgallia.

3. Az ki szombatot igy ill, innepet igazan ill,
Abrahamnak valoban igaz fia, ki igy él,
Ez reszesül mind eöreökke az szent hivekkel.

4. Kik pedig nem illienek, pogansagban merültek,
Seötetsegre vettetnek, kent, veszedelmet lelnek,
Bodog, ki peldajat tartia az beölczy szűzeknek.

126 I, III Kiben II Kikben

2 IV vagyon nyugovasa . . ily buzgosag 8 IV ugy 10 IV merülnek 11 IV Sötét-
ségben 12 IV az bölcs istennek

- 15 5. Lampasaban ez ilyen idejen olayt szerez,
Keszén várván, ki megien az utra veölegenyhez,
Kivel egygiút menyegzeöbe, vigad, eörvendez.
6. Az az ki szent, artatlan eletet holtig visel,
Christussal ez egygiút él, eöreök eörvendezessel,
Orszagaban szent atianknak düczieösegben él.
- 20 7. Eszeös az kj naponkent tisztabban készül erre,
Iosaggal, nagy szentseggel holtig farad cziak ebbe,
Mint istenét szolgálhassa job job eletbe.
8. Űgiekeözik cömogat tisztessesges edennyé
Isten hazaban tenni, mint jo fi eöreökeössé,
Teremtven jo, beö giümeölczieöt igaz túresbe.
9. Ez igassagnak utát hejanelkül keöveti,
Eyel nappal forgattia, szüben foglallia, eörzi,
Ez vilagot meg utallia, nalla mind semmi.
- 30 10. De jay kepmutatoknak, bünben torkig üleöknek,
Kik istenteöl nem felnek, búneökbeöl ki nem térnek,
Iob leöt volna ez vilagra nem születnieök.
11. Ki pedig bün el hagyva, leöttél isten fiava,
Meg lasd, hogy felelemmel jary eö hagiót utaba,
Vigiaz ugy hogy vegig alhas ur arniekaba.
- 35 12. Fel fuvalkodot elme, belseö negedseg szennye,
Igassag eräjevel mennyen te teölled meszsze,
Az düczieöseget istennek adgiad mindenbe.
13. Sziligy s alazatos legy, ha szinten beölczy volnalis,
Együgiü emherekhez, kik terendeök hünbeölis,
Emberseggel szabd magadat, adgy példát ugis.
- 40 14. Legy tükeör es io pelda szent magad viselessel,
Cziendes, vidam orczaval, szep egienes erkeölcziel,
Erre peldad Christus lehet nagy sok szentekkel.

15 III eggiút üö legennyel vigad IV menyegzőben szépen örvendez 16–18 IV [E sorokat kihagyta a másoló.] 18 II attiaknak [a többes szám k-ja a sor fölé van írva] 19 IV arra 20 IV Joságban és szencségben holtig forog csak 23 IV mint örökössé 24 II Teremptuen bö io 25 IV hüt nélkül ki követi 26 IV forgattya és szüvében [a v-t b-ből javította a másoló] foglallya érte 27 IV Ez világott utállya mint semmit nálla II mint semmi 28 IV torkik (!) élöknek 32 IV járj az ő hagyott után 34 IV belső nedvesség 35 IV erejével te tölled mennyen meszsze 37 IV Sziligy álhatatos 38 IV térendök istenhez 40 IV és szép példa 42 III Erre Christus peldad IV Példa erre iambor lehet

45 15. Így az te igassagod es io czielekedeteöd,
Isteni szogalatod tellies leszen el hidgied,
Es menniey szent atianal kedves szep kenczyed.

16. Ez leszen peczietelve, vegre neked meg adva
Szent fianak altala elseö fel tamadasba,
Ki utan elsz mind eöreökke nagy boldogsagba.

50 17. Enged, kerünk, szent atiank, fajd jussunk erre,
Iarhassunk te eleötted holtig igaz életbe,
Te aldot nagy szent nevednek dicziretire.

8.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

egieib údeökorbanis el mondhad

Notaja: Halaadas[unkban] roll[ad] emlekez[únk]

Al - das teöl-lünk ne - ked, szent a-tiank, ur - is - ten,

Ki in-gien fel vé - vén, hely-het - tel ked-ved - ben,

Teör-venynek at - ka- bol hit- tal ke - giel-med - ben,

Szent e - let - nek u - tat at - tad mű e-leönk-ben.

1. Aldas teöllünk neked, szent atiank, uristen,
Ki ingien fel vévén, helyhettel kedvedben,
Teörvenynek atkabol hittal kegielmedben,
Szent életnek utat attad mű eleönkben.

43 IV Egy az te 44 IV szolgálattal tellyes légyen 47 IV Messijásával edgyüt első II fiadnak 51 IV aldot szent nagy

1 III attiank <az iokert>risten 4 I életnek uta<n>t

- 5 2. Nem nezted, uristen, nagy búneös voltunkat,
Hát mege taszittád sok oczymansaginkat,
De ily okon, teöbbe hogy soha azokat,
Ne uijteziuk, hanem tarceziuk az szent utat.
- 10 3. Akaratod azert, szent atiank, mú ertvén,
Ügiekezünk azon, mint legiünk kedvedben,
Cziak adgy ereöt nekünk, engedünk nagy hiven,
Halaadok hozdad leszünk mindenekben.
- 15 4. Parancziolatidat rettegve eörizzúk,
Szent akaratodat lelekbeöl keövettiúk,
Kit szemeiddel latcz, ereönkbeöl tisztelünk,
Ügiekezetünk az, hogy cziak teged féllünk.
- 20 5. Nem mondhattiuk ugian oly joknak magunkat,
Meniemük angialid, kik alliak kapudat,
De halalos bünteöl oyuk mú magunkat,
Mert te szerzesidben foglaltuk dolgunkat.
6. Cziak te vigiaz reank, leszünk mú cziak azon,
Mint meg jobbulhassunk eletnek dolgaban,
Fogiatkozast, gancziot nem tartunk magunkban,
Gialazatos elet nem forog nyajunkban.
- 25 7. Ügiekezünk azon, mint te szent lelkedet
Meg ne szomoritceziuk, felliúk felsegedet,
Oyuk gialazattol te nagy szent nevedet,
Erre teölled kerjük te segitsegedet.
- 30 8. Ne utaly meg minket fogiatkozasinkert,
Seöt inkab azokat te aldot nevedert,
Tiszticzy ki beleöllünk s teökelleteösseget
Adgy, kívül vehessük az eöreök eletet.
- 35 9. Jobbulvan tessék meg, hogy fiaid vagiunk,
Rollad neveztetünk, te eleötted jarunk,
Te legy mú életünk, minden dicziretünk,
Vigasagunk benned legien es eöreömünk.
- 40 10. Meg tanoltuk azt mú, hogy cziak egiedül vagy,
Tarsnelkül mindennek cziak te biroja vagy,
Mennien, feöldeön tied oszlatlan urasag,
Veghetetlen gazdag, minden hatalmassag.

7 II azokat [a szó közepén három olvashatatlanul áthúzott betű] 11 II eröt <arra>
nekünk 17 II mondhattiuk bezeg olj 18 II–III Minemük 20 II foglaltuk magunkat
24 II forog niakunkban 31 II belöllünk tökelletesseget 32 II uehessünk [két utolsó
betűje javítva] 38 III mindennek hogi te 39 III ozatlan 40 I Veghetetlen [vegellen-ből
javítva]

11. Vtannad nagyobbá szerelmes fiadat,
Ember Jesus Christust teőtted es hattad azt,
Hivek eő fejekül tartanak, mint kiralt,
Es tevelygesnelkül őrzenek ez vallast.
- 45 12. Illyen teőlled tanult, draga tudományban,
Sem jobra sem balra vilaggal indulvan,
Meg maradunk te szent segitseged utan,
Kereszt, haborusag viselesek utan.
- 50 13. Faradhatatlanul kezdet joban jarunk,
Ez mellet teneked nagy nevedet aldgiuk
Ránk vigiazasodert, ez felet mutattiuk
Lelki, igaz, sziligy alazatosságunk.
- 55 14. Magunkat mindenben teneked ajanliuk,
Gondviselesedet szűntelen ohajtiuk,
Te benned biztunkban egymast vigasztalliuk,
Tudvan, hogy ellened senki nem szánt rajtunk.
- 60 15. Vgy legien cziak dolgunk, az mint te akarod,
Lelkünk cziendessege nagy hatalmassagod,
Jelesben ha nem fogy hivatalunk nallad,
Hiszszűk arrad reank nagy irgalmassagod.
16. Te nagy szent nevednek legyen dúczieősege,
Teőllűnk hiveidteől, most s minden údeőbe,
Seőt mind mennyen, feőldeőn, vizen hire, neve
Felsegesen legyen mindenűt terjedve.

9.

UGIAN AZONRA VALO EZIS

Notaja: Jer diczirjűk ez may napon az mi urunkat etc.

Szentse-ges, nagy nap-jat ur - nak ert - ven e - leőt-tűnk,

Szűvet, ke-zet, jer-tek e-mely-lyűnk, nyelvűn-keł zeng-jűnk,

Di - czi - ret - tel, ta - nu - las - sal ur - nak en - ged - giűnk.

41 III nagiobben 42 II [Más, korabeli kéz a *Jesus Christust* szavakat aláhűzta és a sor mellé írta: *NB Sabbatharj Christum eredunt.*] 44 I, III tartanak II őrzenek 49 II iarnunk 58 II hatalmassaga 59 II fog 62 II most es mind őrkke

1. Szentseges, nagy napjat *urnak* ertvén eleöttünk,
Szűvet, kezet jertek emellyünk,
Nyelvünkkel zengjünk,
Diczirettel, tanulással urnak engedgiünk.
2. Ollianokká, mint kiczinkék artatlansaggal,
Bűn el hagyva, leven peldankal,
Tiszta orczaval,
Jer keövessük urnak szentit, jarjunk azokkal.
- 10 3. Mutassuk magunkat lenni eö nepeynek,
Adván izit jo giúmeölczüünknek,
Kik így diszesek,
Kedve szerent, ha szolgalunk az nagy felsegnek.
- 15 4. Bizodalmunk ebben lehet, ha teölle várunk,
Ez vilaggal, ha nem gondolunk,
Tisztúnkben jarunk,
Ne félyünk, hogy pokol ala jusson mi nyakunk.
- 20 5. Az szent nep peldaja lehet tanusagunkra,
Ki mind két szerencziét probalta,
Iras mutattia,
Eletet ad szent teörvenynek valo tartasa.
- 25 6. Tunia igen pogan arra, mert világ fia,
Mi istené, ninczy arra gondgia,
Ember kedv rabja,
Jot utallia, veszeö haszon minden nagy java.
- 30 7. Ragad szűve mindenkeppen cziak ez vilaghoz,
Ninczien kedve az szent orszaghoz,
Seöt gianos ahoz,
Arra inteöt szidalmazza, ily bolond s gonosz.
- 35 8. Arra azert mű, kik váltunk szent ur nepeve,
Mennyen elmenk, mint szentsegesse
Es jo edennyé,
Magunk tegiük, gonosz pogant vetven hát megé.
9. Vakoknak uta semmiben nekünk ne tessék,
Ur teörvenye bennünk tündeöklük,
Ugy giúmeölczieözsek,
Hogy Moses kyül Romara elmenk ne essek.

1 I–III az urnak 17 II tanulsagunkra 18 II szerencziét <lattia> 20 II törüenied
28 III olj bolond

10. Alhatatos legyen dolgunk, urat hirdessük,
Akarattiat mindenben teölceziük,
Eöt igen felliük,
40 Draga keönél eö szerzesit inkab eörizzük.
11. Legyünk gyorsak eö eösvenijn, fussunk azokon,
Rest pogansag, hogy mú nyomunkon
Akadgion utban,
Hogy aldhassa velünk egyút ur nevet batron.
- 15 12. Oczymansagát, szennyét, kozmát szúnek el mosvan,
Szeretettel forgodgiunk abban,
Mint vilagosban,
Ur bennünk lobbant vilaga eltig lobogjon.
- 70 13. Keönyú, tudgiuk, istenünknek minden igaja,
Kiben nem szakad senki nyaka,
Mint papáéba,
Harom ezer esztendeö eszt meg confirmalta.
14. Eletnek adoja, regi ilyen szep iga,
Kinek haszna két elet java,
Bodog zalaga,
De minapi változasa elet romlása.
15. Szandeka istennek arra, sem akarattia
Soha nem volt, hogy változtassa,
Vagy meg masollia,
60 Egyszer ki adot teörvenyét más rendben hadgia.
16. Űdveössegnek uta, dolga alhatatossag,
Kit meg nem toldhat az okosság,
El sem olt vaksag,
Alnoksaggal bator fogja kalmar pogansag.
- 65 17. Latta isten mi szükségese emberek keözeöt,
Mind abbol mi nezi cziak eötet
S mind embereket,
Ahoz keötte eö teörvenyét, kit eppen szerzet.
18. Elmenk, eszünk, kedvünk tahat cziak erre nezzen,
Ur teörvenyebeöl ugy epitczien,
Ugy eöreökitezien,
Hogy Christusunk orszagara méltokká tegyen.

50 III nyaka [utólag írta a másoló a sor fölé] 53 III adoia illien regi szep 57 III sem akaria [az r más betűből javítva] 60 II ky adot szerzessit mas 65 II Latta az wr mi

19. Teged, szent ur, ki nevere most egyben giúltünk,
 Vezerey, segely, igen kerünk,
 Neked könieörgünk,
 Hogy mindenben felsegednek kedvét tölthessük.

10.

TANITAS UTANRA VALO, DEL ELEÖT

Notaja: Viri venerabiles sacerdotés dej

Ke-giessegnek szent at - tyat, e - gek - nek nagy u - rat,
 Ki en - ged - te meg er - nünk ez mos - ta - ni o rat,
 Ked - ves, dra - ga zaj szo - val, ki - ki nyit - van szá jat,
 Jer, ma - gasz - tal - liuk hi - vek, hir - des - sük szom - bat - tiat.

1. Kegiessegnek szent attyat, egeknek nagy urat,
 Ki engedte meg ernünk ez mostani orat,
 Kedves, drága zaj szoval, kiki nyitvan száját,
 Jer, magasztalliu hivesek, hirdessük szombattiat.
- 5 2. Ez nevezetes napot úgy minden beöcziüllie,
 Mint ki szent atiank művét tartia peczietelve,
 Ki helyeben vasarnap cziak ez minap kele,
 De szombat meltosaga teremtesnek fenyé.
- 10 3. Szemerem es gialazat emberi szerzesert
 Az istenét meg vetni keölteöt vasarnapert,
 Kit isten hán es utal teörveny szegesejert,
 Nagy dúczieöseges neve meg tekozlasaert.

73 II neue<be>re
 7 II Ki <engette meg ernünk>

- 15 4. Űresitcie hat minden cziak ahoz elmejet,
Az mit az szent ur kevan, hadgia el emberet,
Helyheztesse istenben minden remenségét,
Jakob nemzetségevel tŰrjeön az szombatert.
- 20 5. Legien ugy beöcziŰlleti ez szent napnak teöllŰnk,
Mint istenŰnk kevannia es atta ertenŰnk,
Kezdeö felén magunkat ugy ahoz keszitcziŰk,
Semmi heja ne legien szentelesnek bennŰnk.
- 25 6. Eszt testnek, ruhazatnak valo tisztasaga
Illeti munka, dolog, rabota hagiassa,
Szent teörveny tanulasa, szegeny taplalasa,
Eletnek jozansaga, elme vidamsaga.
- 30 7. Tiszta, igaz es cziendes elme kel ez naphoz,
Szeretet es igassag vonnyon kit kit ahoz,
Vigh elme, jozan lakas illik az szombathoz,
De feö cellia niugovas, kit szent ige hordoz.
8. Illien eö allapattia, az szentseges napnak,
Melyre kel magat venni minden szent jambornak,
Szent keszülettel tahat adgiunk szallast annak,
Hogy lakoy lehessŰnk ur szent orszaganak.

11.

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Jer diczierjŰk ez may napon az nagy uristent bizon melto etc.

Jer di-czir-jŰk ez may na-pon az nagy ur - is - tent,
Ki ma-ga-nak ez szent in-ne - pet ren-del - te, mely-lyet
Te-rem-tes u - tan he - ted nap niug-vas - ra szen - telt.

1. Jer, diczirjúk ez may napon az nagy uristent,
Ki maganak ez szent innepet
Rendelte, mellyet
Teremtes utan heted nap niugvasra szentelt.
2. Ez napot jegiúl nepenek ottan ur atta,
Meg szentelni mindennek hadta,
Meg parancziolta,
Hogy ez napon cziak eőneki ember szolgálna.
- 10 3. No hát minden ez nagy napon es mind czialadgia,
Az felsegest diczirje aldgia,
Cziak eőt szolgallia,
Hetreől hetre szent teörvenyét ezen tanollia.
- 15 4. Búnteől minden eönneön magat igen meg oya,
Keszűllieön szentül az szombatra,
Mint draga napra,
Mert kúleőmben ki innepel, szent ur azt bannya.
5. Tisztasagot, nagy szentseget istenúnk kévan,
Gieőnieörkeődik irgalmassagban,
Szűbeől valoban,
Kit keővessen minden igen istennek után.
6. Tiszta szűvel, hívú lelekkel igy mindenkoron,
Ember az felsegest nagy batron,
Buzgosagosan
Diczirheti, innepelhet igy nagy hasznoson.
- 25 7. De ha ki ez may napot meg fertezetteti,
Bűnnel rutittia, vagy meg teőri,
Poor nappá teszi,
Halalnak halalaval azt ur fenyegeti.
- 30 8. Illik tahat most urunkat igen aldanunk,
Szűbeől, lelekbeől magasztalnunk,
Dúctieőytenúnk,
Ez jelen valo szent napon neki szolgálunk.
- 35 9. Kerjúk ezen eő felseget, engedgien nekúnk,
Ez vegre teőb napotis ernúnk,
Hogi készűlhessúnk
Szent neve dicziretíre, kin buzgok legiúnk.

8 II szolgál<la>na **12** II Hetrör [!] **13** II meg tarczia **26** III megh <öli> töri
29 II tehat <most> most **33** III engegie

10. Neked azért, aldot isten, mű most keönieörgünk,
 Hogy ha bün miat inneplesünk,
 Nem egész nekünk,
 40 Bocziasd meg es add telliesben maszszor tölthessük.
11. Enged szent ur, szentsegesben maszszor ilhessük,
 Innepedet ugy eörizhessük,
 Teörvent teölthessük,
 Hogy benned való eöreömre meltokka legiünk.
12. Keöszeönniük, szent, ereös isten, te felsegednek,
 45 Vaksagát tudatlan szivünknek
 El veötted, s fenknek
 Kegielmezven, akaratod oltottad belénk.

12.

TANITAS UTANRA, ES AKAR MIKORRA

Notaja: Meg szabadultam már en az testi halaltol etc.

Szent a - tiánk, ur - is - ten, meny, föld e-reös is te ne,
 Vagy te min - de - nek - nek ke - giel - mes ve - zer - leö - je,
 Mű sze - geny fe - jünk - nek dra ga el - te - teö - je
 Hivű se - ges eö - ri - zeö je.

1. Szent atiank, uristen, meny, föld ereös istene,
 Vagy te mindeneknek kegielmes vezérleöje,
 Mű szegeny fejünknek draga elteteöje,
 Hivüseges eörizeöje.
- 5 2. Hálát adunk neked most mű ereös istenünk,
 Dicziret mondassal teged atiank tisztelünk,
 Aldunk, magasztalunk, te nevedre zengünk,
 Jovajdban eörvendünk.

5 II Halat neked most erös III Halat neked adunk 6 II tisztelünk <tisztelünk>

- 10 3. Cziak te vagy műnekünk, atiank, nagy otalmazonk,
Minden szükségünkben elteteünk vagy, taplalonk,
Atiának tegedet fiusaggal vallunk,
Juhaid vagiunk, tartiuk.
- 15 4. Te hoztal ki műnkeöt ez vilagi vaksagbol,
Ki szabadítottál tevelygesek poklabol,
Bűnbeöl, az halalbol es veszedelembeöl,
Tűzes pokol kennyabol.
- 20 5. Allapattunk most meg felsegednek eleötte,
Hütünkbeöl, lelkünkbeöl vallast teszünk, mindenbe
Magasztalvan hiuvnk mű segitsegünkre,
Teged áldunk eltünkbe.
- 25 6. Tekenczy ala azert, kerünk, szent orszagodbol,
Kiralij szekedbeöl, draga szep hajlekodbol,
Ald meg hivejdet kegies jovoltodbol,
Nagy uri hatalmadbol.
- 30 7. Így téven mű velünk, felseged akarattiat,
Erthessük mindenben dűczieöseged nagy voltát,
Kiben maradhassunk mig napod fenye tart,
Aldhassunk mint atiankat.
8. Dűczieöseg, tisztesség, tied legien meltosag,
Minden mondhatatlan hatalmassag, urasag,
Vagy te cziak egyedül vegetlen igassag,
Jokhoz mélysegeös josag.

13.

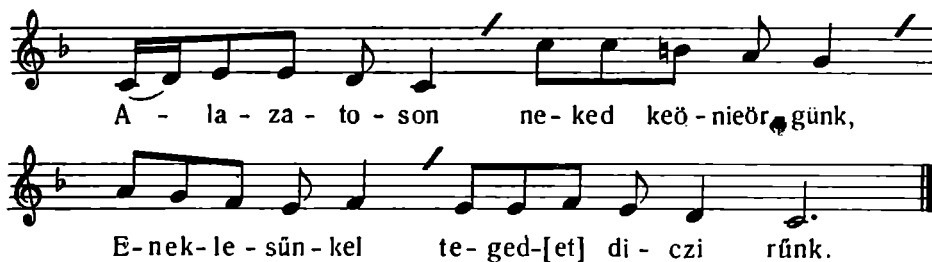
SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEÖT

Notaja: Mikoron David nagy busultaban etc.

Mű ke - gies a - tiank, e - des is - te - nünk,
Kit vi - dam szü - beöl fe - lünk, ret - te - günk,

9 II uagy nekünk 11 II–III teged 12 II [A *tartiuk* szó a másoló tollában maradt.] 15 II–III Az veszedelembeöl bűnbeöl az halalbol 18 II Zűünkbeöl lelkünkbeöl vallunk vrnak mindenbe 19 II Magasztalvan teged mi segitsegünkre 20 II Hiuvnk s áldunk 21 II Tekinczy reank azert 22 II Te magos szekedbeöl 26 II [Az *Erthessük mindenben szavakat* kifejejtette a szövegből a másoló.] 31 II egyedül egyetlen egy igassagh

A - la - za - to - son ne - ked keö - nieör, günk,
E - nek - le - sün - kel te - ged - [et] di - czi rünk.

1. Mú kegies atiank, edes istenünk,
Kit vidam szúbeöl felünk, rettegünk,
Alazatoson neked keönieörgünk,
Eneklesúnkel tegedet diczirünk.
- 5 2. Im eösze giúltünk te jo kedvedbeöl,
Eleötted allunk szent indulatból,
Imadunk teged buzgo szivúnkbeöl,
Meg halgas, kerünk, kegielmessegedbeöl.
- 10 3. Nez ala, kerünk, lako helyedbeöl,
Te dúczieöseges, szent satorodból,
Emlekezzel meg atiasagódfol,
Es fiajdnak buzgo eöreömékreöl.
- 15 4. Az te szent szolgad, Moses propheta,
Elseö keönyveben ezt irvan hatta,
Elseö reszszeben annak foglalta,
Mindennek mondom, illik meg tudnia.
- 20 5. Hogy hat egész nap az te nagy ereöd
Ez nagy vilagót fundalta karod,
Az hetedikeön leöt nyugodalmod,
Szellies vilagra szallot te aldasod.
6. Teremtesednek hirdetesere,
Es aldasodnak beszellesere,
Innepet hattal meg szentelesre,
Most eösze giúltünk annak illesere.
- 25 7. Ez az te napod, gieönieörűseged
Már be jeöt, uram, te szent inneped,
Te hivejdben szent nyugodalmod
Már el kezdeteöt bennünk te szombatod.

2 IV félünk és rettegünk 6 IV indulatunkból 15 III annak <folg> 16 II mondom
szükség meg 23 II szentelessere 25 IV gyönyörűséges 26 II Most iö be vram III Most iöt
be vram 28 II Most kezdetik el bennünk IV bennünk szent szombatod

- 30 8. Az teremteskor ezt meg szentelted,
Cziak te magadnak el valasztottad,
Ki ezt szenteli, szent leszen neked,
Es cziak ez marad kedvedben te neked.
- 35 9. Ki nem szenteli, nem leszen kedves,
Szent orszagodban nem leszen reszszes,
Szent szineöd eleöt nem kellemetes,
Christussal egygiüt sem leszen eöreökeös.
- 40 10. Mú azért neked halakat adunk,
Hogy műnekünk ezt hattad ertenünk,
Tudatlansagban nem hattal vesznünk,
Szent nevedet most ezért dúczieöittiük.
- 45 11. Tegedet kerünk, szentely meg minket,
Elmenket, minden gondolatinkat,
Zabolazd, uram, mú beszédünket,
Hogy kedved szerent illiük innepedet.
- 50 12. Vidam mú lelkünk lelki eöreömteöl,
Tiszta eölteözet es ruhazattol,
Eörvendez szívünk eneklesekteöl,
Mú ajakinknak lelki zengeseöteöl .
- 55 13. Dicziretedre szankat meg nijttiuk,
Torkunkat arra meg hangosittiuk,
Hogy buzgosagbol legyen enekünk,
Te szent nevedet lelekbeöl diczirjük.
- 60 14. Jo kedvel, uram, kerünk, hogy vegied
Keönieörgesúnket igen kedvellied,
Szent aldozatul tulajdonitciad,
Es mú lelkúnket azért údveözitczied.
- 65 15. Imatsagunkat az ur kedveli,
Eszet eö mú teöllünk jo neven veszi,
Azert halakat adgiunk eöneki,
Egy szívvel szayal ezt mongiuk eö neki.
- 70 16. Dúczieöseg legien az mú atianknak,
Az magossagban mú istenúnknak
Es it ez feöldeön az embereknek
Legyen bekeseg, az eö fiaynak.

32 II az marad III Ez tsak ez 36 IV Hivekkel együt nem leszen 38 IV azt 40 IV Szent nagj nevedet azért 43 II, IV beszédinket 45 II, IV örömel 46 II ruhazattal 47 IV éneklésekkel 48 IV Mi atyainknak lelki 57 IV Imátságinkat 60 I eö neki [az eö a sor fölé írva] 61 IV Dütsössg [!] 62 II–III Az magos meniben mi IV Az menyben mü 63 II, IV az földöp 64 IV ö hiveinek

SZOMBAT REGGELI TANITAS ELEÖT

Not. Oh izrael etc.

Szent is - ten - nek ne - pe most int lek,
 Ad giad fü - le - det hal las nak,
 Hat na - pi mun kal ko - da - sod nak
 Ves ve - get min - den dol god nak.

1. Szent istennek nepe most intlek,
 Adgiad füledet hallasnak,
 Hat napi munkalkodasodnak
 Ves veget minden dolgodnak.

5 2. Mert az urnak az eö szombattia,
 Ma vagion az eö szombattia,
 Keszitczied temagadat arra,
 Hogy legien jobbulasodra.

10 3. Szentseges, tiszta eölteözettel,
 Imatsaggal, beöyteölessel,
 Szübeli alazatossaggal,
 Tisztasaggal es szentseggel.

15 4. Elmelkedgiel te büneidreöl,
 Hat napi sok esetidreöl,
 Azokon fogiatkozasidrol,
 Giarlosag miat leöttekreöl.

20 5. Hogy tisztan amaz nagy ur eleöt,
 Meg álhas szemey elöt,
 Innepelhes felsege eleöt,
 Kedvesen szent szine eleöt.

1 III Istennek szent nepe 5 II—III wrnak amaz szent 6 II Maid be iö az 7 III
 te magad

6. Kűlseö gondajdat le rakjad,
Szűvedbeöl eöket ki hanyjad,
Mindenben azt meg zabolazzad,
Cziak istennek keötelezzed.
- 25 7. Haszontalan vilagi dolgot
Ingien se emliczy hitsagot,
Meg se gondold az oczymansagot,
El tavosztasd, mint rutsagot.
- 30 8. Hogy mindenben ez nagy szent napon
Istennek szolgálj kedvesen,
Elmed, minden tagod telliesen
Foglalatos ebben legien.
- 35 9. Mert ha kűleömben czielekedel
Innepelven lehasaggal,
Magadnak gonosz kedvezessel,
Resten, hidegeön teölteöd el.
- 40 10. Inneplesed így neked kedves
Nem leszen es kellemetes,
Testi dologgal mert elegies
Es azok miat zavaros.
11. Nagy uristen tegedet kerűnk,
Adgy ereöt arra műnekűnk,
Innepedet, hogy szentelhessűk,
Kedved szerent meg illhessűk.
- 45 12. Minden rendiben életűnknek
Szarnyad alatt maradhassunk,
Cziak benned mű öörvendezhessűnk,
Nevedet dűczieöithessűk.
- 50 13. Dűczieöseg neked magos menyben,
Ki minket az tevelygesben
Nem hattal vilagi vaksagban,
De hoztal szentseges utban.

---

28 I <mint> El **29** III az nagy **36** III Rezten <lehan> **39** II – III dologtól **45** I rend<beli>-
iben **49** II magos [a sor fölé írt szó]

SZOMBATON ESTVELI TANITAS ELEÖT

No. Cziak te benned, uram isten

Jer, di-czir - jük az ha-tal mas, ke-giel-mes ur - is tent,
 Ab-ra-ham - nak es I-sak - nak, Ja-kob-nak is - te nét,
 Mennyen,feöl-deön min-de-nek - nek nagy gondvi se leö - jet,
 E-le-tünk - nek meg-tar-to jat, ke-gies ve-zer - leö jét.

1. Jer, diczirjük az hatalmas, kegielmes uristent,
 Abrahamnak es Isaknak, Jakobnak istenét,
 Mennyen, feöldeön mindeneknek nagy gondviseleöjet,
 Eletünknek meg tartojat, kegies vezereleöjét.

5 2. Kj ez napot hatta ernünk eö dicziretire,
 Teremteteöl szünesenek emlekezetire
 Lelkünk, testünk javaynak fel epületire,
 Es nevenek szübeöl valo nagy tiszteletire.

10 3. Igy várhattiuk nagy eöreömmel ur amaz nagy napjat,
 Ur Jesusnak dűczieöses, meltosagos napjat,
 Kin az szentek nagy eöreömmel vigadnak birvan azt,
 De gonoszok azon valnak szeörniü romlasokat.

15 4. Kerünk ezen, adgy ereöt ra mennek, feöldnek ura,
 Hogy lehessünk reszesekké szenteknek javaba,
 Az az elseö te szentidnek fel tamadasaba,
 Abrahammal es Isakkal valo tarsasagba.

1 V hatalmas es kegielmes 2 V Isáknak s Jacobnak 7 jovainknak 9 V az ur nagy
 10 V Az istennek 13 V Kerünk azért 16 III Isakkal [az első két betü ig-ből javítva] tar-
 sasagaban

- 20 5. Akkor lattiuk meg valoban te szent varosodat,
Szent fiadnak színreöl színre valo meltosagat,
Te nepednek nagy insegueöl szep szabadulasat,
Eördeögnekis fiaival nagy szeörniü romlasat.
- 25 6. Mostan azert szent istennek kiczinded serege,
Kiket szellel ez vilagbol mostan giújteöt eöszve,
Jer, diczirjed, magasztalliad eö nevet mindenbe,
Ne legy hozza haladatlan, magad ved eszedbe.
- 30 7. Mert meg büntet vegre teged haladatlansagert,
Nagy boszszut all restsegedert es tuniasagodert,
Noha kedvez egy údeig kegies jovoltaert,
Termeszeti rendi szerent irgalmassagaert.
8. Nagy dicziret neked legien, szent atiank az jokert,
Kikkel lattal kegielmesen, aldot szent nevedert,
Magasztalunk velünk valo igid keözlesejert,
Aldot legien te nagy neved sok jo tetelidert.

16.

UGIAN AZONRA, TANITAS ELEÖT

No: Christus fel tamada igassagunkra etc.

Fel - se - ges ur - is - ten, hoz-zad ki - al tunk,
Teöl - led bocziana-tot vá - runk, bü - nün-kert o - haj - tunk.

1. Felseges uristen, hozzad kialtunk,
Teölled boczianatot várunk, bününkert ohajtunk.
2. Kerünk ur, szent atiank, ne utaly minket,
Küleömb küleömb fele nagy sok fogiatkozásinkert.
- 5 3. Tiszticzy, epiteczy, szent ur, naponkent minket,
Jonak minden reszejben eöregbiczy nepedet.

18 V Messiasnak színről 20 V Ördögnek fiaival 21 II Noza azert 22 IV Kik zellel V gyüjtö [!] 23 III, V dicziük magasztalluk. III szent nevet 26 IV nagi tunyasagodert 29 III attiank<ert> 31 V közlesidert 32 II te szent neved V légyen szent nagy neved

4. Enged, nevedkedgiünk az beölcziesegben,
Az emberseges nagy, igaz teökelleteőségben.
- 10 5. Tégy ugy ez utannis velünk, mint eddig,
Kegies kedvezessel minket igazgas mind holtig.
6. Itily kegielmesen, te fajdat,
Lass irgalmassaggal, kerünk, szegeny szolgálodat.
7. Nem vagiunk, mondhattiuk, tisztak eleötted,
Kink egyben, kink masban vetkes, ganczios az te neped.
- 15 8. Jollehet halalos, cegeres bünnel
Nagy bolondul fiaid nem vesztik magokat el,
9. Mert meg tartia eöket az te szent magod,
Cziak tarzciak üdveőség utat felve, mint te hattad.
- 20 10. Hala legien neked, szentseges atiank,
Hogy mindenkeppen nevedert vaj kegielmes hozzank.
11. Szepen emlekezünk nagi jovoltodrol,
Beöseges, draga; kedves nagy irgalmassagodrol.
12. Mert nagy sok jot teöttél sokkeppen velünk,
Legh inkab hogy kegielmedben nagi szepen érkezöttünk.
- 25 13. Illien jotetidnek halálásara
Elegsegesek nem vagiunk semmikeppen soha.
14. Meltatlan voltunkat noha jól latod,
Elegtelensegünk noha vagion tudva nallad,
- 30 15. Mindazaltal benned ereös bizásunk,
Te vagy reményünk, paysunk, bizonyos otalmunk.
16. Jól kezdet dolgunkban tartasz magadnak,
Eltünkben minden gonosztól otalmaz, latcz hozzank.
17. Mú cziak teged felünk, teged imadunk,
Segetsegül mindenekben cziak tegedet hiuvnk.
- 35 18. Nagisagos *napodon, szent innepeden,*
Benned vigasagunk vagion, eörvendezünk ezen.

---

17 II Mert tartia meg 18 II Cziak tarzciuk üduesség(es) 34 III Segitseggül [az ű-t e-ből javította a másoló] 35 I [A kurzívval szedett rész a II. és III. változat alapján tett kiegészítés, mert az I. változatban a mikrofilm-felvétel hibája miatt a szövegrész nem látszik.]

19. Tudgiuk, niugolmodnak kedves nagy napjat,
Vilag vegezetig hattad keötesül tartasát.
- 40 20. Szentely meg, aldot ur, mindniajan minket,
Hogy szentelhessük műis meg te szent innepedet.
21. Mú kús seregűnket keöszeönniük neked
Naprol napra szaporitván, hogy igyen neveled.
22. Erreöl az ur Jesus tanit peldaban,
Mustar magrol veöt peldajat ez dologra hozvan.
- 45 23. Nem hagy szent atiank el, cziak lasson ioba,
Semmit ez utan sem arthat nekünk senki soha.
24. Artatlan eleten vilag hatalma
Ninczien gieözedelme rajta, seöt meg sem niomhattia.
- 50 25. Cziak az tahat gondunk, hogy istent felliük,
Benne valo bizodalmat ne félszegesiteziwk.
26. Seöt semmi vetekkel azt meg ne serceziük;
Imatkozásinkat keözben azzal ne szakaszszuk.
27. Igy teven mondhattiuk, ninczy semmi gondunk,
Tahat vagy elünk, vagy halunk istenünke vagiunk.
- 55 28. Legien nagy düczieöseg neked szent isten,
Diczireted, tisztessesged teöllünk adva legien.

17.

SZOMBATON ESTVELI TANITAS ELEÖT

Notaja. Irgalmaz uristen immaron ennekem etc.

Fel-se-ges ur - is ten, menynek feöldnek u - ra,
Fi - a - yd-nak i gen hat-tad pa-ran-czol va,

38 II tartassak 40 II <szö> Hogi 42 II—III igen neueld 53—56 I [A kurzívval szedett szövegrészek a II. és III. változatból vett kiegészítések, mert az I. változatban e levél letépett sarka miatt a szöveg esonka.]

Len-ne el-me-jek ben szom-ba-tod-nak nap-ja,
Lel-ki szol-ga-lat - tal szen-tel-nék min-den - ha.

1. Felseges uristen, menynek, feöldnek ura,
Fiajdnak igen hattad parancziolva,
Lenne elmejekben szombatodnak napja,
Lelki szolgálattal szentelnék mindeha.
- 5 2. De ki szentelni ezt teneked akarná,
Artatlan életben lenne igen tiszta,
Magat meg szentelven, illeshez úgy fogna,
Ily fiat kevensz ur, te szent haylekodba.
- 10 3. Erreöl tanusagul te szent igid mondgia,
Hogy kelletlen nallad annak innep napja,
Aldozat, keönyeörges, attol alamisna
Nem kel neked, magat ki szentül nem tartia.
- 15 4. Nem nehéz azoknak te parancziolatod,
Kik szeretnek teged, mint edes attiokat,
Tisztelettel félnek, mint teremteő urat,
Ezzel talalliak meg eő eleteök javat.
- 20 5. Ma vagion, aldot ur, amaz te nagy napod,
Kit még teremteskor szenteltél es hattad,
Tartana keötesül neped paranczioltad,
Forgana elmeben hat napi szep munkad.
6. Haladatlan bator, ki ezt meg nem tartia,
Ha ugijs nem illi, mint hagiassod tartia,
Maganak kedvezvén, de cziak testi modra,
Resten, lehan, keönnyen, hidegen jar abba.

1 IV menyek 3 IV Lenni 4 III szentelnük 5 IV De ki eszt te néked szentelni III azt 6 IV lenni 7 II–III Szenteluen meg magat IV Szentelvén ő magát 10 IV kedvetlen 12 II Ninkel neked 13 IV azoknak szent poronsolatod 18–20 I [E sorok a kézirat sérülése miatt csonkák; a kurzívval szedett részt a II–III. változat szövege alapján egészítettem ki.] 18 III hattal 20 IV Forgatná elméjében 22 II Es ha nem úgy [Az *Es* és *nem* szó utólagos betoldás.] IV Ugyanis nem

- 25 7. Segitczy ehez minket, mint teneked kedves
Innepelhessünk ugy, legyen kellemetes
Szent felseged eleöt nagy gieönieörüsegés,
Szerelmes fiaid legiünk így, ha kedves.
- 30 8. Mit hasznalunk azzal, ha ez kyül elünk,
Testi szükségünkben szorgalmatoskodunk,
Eyet nappá teszünk, telhetetlenkedünk.
Tavol legien ez mind fiaidtol, teöllünk.
- 35 9. Ninczy semmi akadaly, ki tiszteletedteöl
Minket el szakaszszon te szeretetedteöl,
Hejaban valóság, mulandosag etteöl
El nem vonszon semmi czialardsag nevedteöl.
- 40 10. Semmi eöreöm, banat, melynek vagion vege,
Bodogsag, egesseg, élet félszegsege,
Inség es teöreödés, ki tart resz údeöbe
Te szolgalatodban nem tesznek restesse.
11. Cziak hogy mú magunktol mú mind semmik vagiunk,
Segitsegednelkül ereötlen életünk,
Az te nagy nevedhez meltatlanok vagiunk,
Mind az altal, szent ur, kegielmez mi nekünk.
- 45 12. Most es ez utannis eöriz cziak te münket,
Mertekletessegre igazgasd elmenket,
Minden dolgainkban igaz iteletet,
Iozan vigasagot adgy, igaz eletet.
- 50 13. Hogy így mas szombatira, ki keözüllünk erne,
Lehessen kesz, mint most, annak illesere,
Tedd alkotmatossá meg szentelesere,
Az teöb napoknakis jól el teöltesere.
- 55 14. Búneökteöl, vetkekteöl, add, ohassa magat,
Ne bánthassa semmi lelki vidamsagat,
Szolgalhasson teged, cziak egyedül urat,
Fejenkent kevanniunk irgalmassagodat.
- 60 15. Halat adunk neked, kegielmes atianknak,
Hogy éltetcz utaban az szent hivatalnak,
Noha utalasa meltatlan voltunknak
Te teölled lehetne fogiatkozásinknak.

25 IV minket ha te 26 II Innepelhessünk [*inneplæssünk*-ből javítva] 28 IV legyünk ha ugj kedves 30 IV szükségünk 34 II te tiszteletedteöl IV te szentelésedtől 37–40 III [Utólagos beszúrás a 9. és 11. versszak közé; a 37. sor után:] <It éppen egy vers heja> 40 II, IV tézznek reszesse 41–73 IV [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak.] 44 II vr legy kegielmes nekünk 47 II dolgaimban igaz iteleted 48 II eleted 54 II banthassa senki lelki 58 II eltecz eösüenyen

16. Bocziasd meg, szent atiank, minden bűneinket,
Fogiatkozásinkat, sok félszegséginket,
Vesd hatra bűnűnket, menczy attol fejünkeöt,
Hivuseggel naponkent, hogy tarziuk tisztűnket.
- 65 17. Sok féle akadaly mű hivatalunkban
Ne tartoztasson meg el kezdet dolgunkban,
Engedd, jobbithassuk ezt, teged szolgálvan,
Neved hiven aldván, teölled ereöt várvan.
- 70 18. Dicziretet mondunk most neked, szent atiank,
Aldunk, magasztalunk, imadunk, mint fiak,
Mert szerettél múnkeöt es veöttél magadnak,
Ezert szolgálunk mű neked, szent atianknak.
- 75 19. Aldasod add reank, kerűnk, jovoltodbol
Taplaly, eltes, vezerly kegielmes voltodbol,
Hogy az te nagy neved tiszteltessék abbol,
Ez mellet lelkűnkis eppűlljőn jól sokbol .
- 80 20. Niuyeziad megis tovaab eleö napainkat,
Hogy mű szamlalhassuk bodogul azokat,
Szivűnk beölcziesege niomjon fenyes utat,
Jobban jobban neked szolgaltassa magat.
21. Minden szűksegűnk így be telik műnekűnk,
Hivatalunk mellet, ha hejunkal leszűnk,
Azt mi ionkra valo gondodbol műnekűnk
Mind ki telliesitted cziak neked engedgiűnk.
- 85 22. Keöniű így műnekűnk mindent hatra hadnunk,
Te istenedhez bizvast ragaszkodnunk,
Igazgatasodnak engedve helt adnunk,
Az te nagy napodat cziendesen el várnunk.
- 90 23. Kerűnk, elegseget adgy ezekre nekűnk,
Hogy felelmed által kedvedben lehessűnk,
Eppen maradhassunk, kegielmedben elliűnk,
Telliesben naponkent, hogy giűmeölczieöhessűnk.
- 95 24. Dicziret, szent atyank, neked jovoltodért,
Fel magasztalással te szent áldasodert,
Iovaidnak velűnk valo keözlesejert,
Szolgyadra valo nagy vigiazasodert.

62 II–III felszegsegűnket 63 II Uesd hatra s tizticz ky bűnökböl feiűnket III Veszd hatra <sok felszegseginket> [a *menczy attol fejűnket* szövegrész utólagos beszúrás a lap szélére] 68 II Neded [!] 70 II–III Magasztalunk aldunk 72 II szent urunknak 74 II Taplaly <jo uoltodbol> 78 IV Hogy meg szamlalhassuk 79 III nyomion [utólag a sor fölé írva] 82 IV De hivatal mellet 83 III Az 86 IV Szent istenedhez 88 III Ez 90 IV kedvedre élhessűnk 91 IV maradhassunk kedvedben lehessűnk 92 II had giűmölczieöhessűnk 94 II, IV aldassidert

ALVINCI ÉNOK
ZOMBATHON TANITAS UTANRA

Not. Jambor vala, de sok haborut lata etc.

Egy szű-vel most min-den u - rat di czír je,
Re - gi ren - de le - se - reől em le ges se,
Szombat - tiat hi - ven, sze - re - tet tel il lie,
Le - gien e - zen tör - vé — — nyen e - sze, ked - ve.

1. Egy szűvel most minden urat diczirje,
Regi rendelesereől emlegesse,
Szombattiat hiven, szeretettel illie,
Legien ezen törvényen esze, kedve.

2. Nemesseget ember ez napon nyere,
Kit ur hat napi munkara teremte,
De szabadsag leön ez napon cimere,
Szemelyet ur így jelenté emberbe.

10 3. Ottan ur belyegét ember véven ra,
Nemessegért igiré magat arra,
Iarna abban, mint az felseg kevanna,
Tudvan, hogy nemes úgy lenne valoba.

15 4. Keöniú ez szep allapat regulaja,
Mert all cziak ur mivenek tudasaba,
De emberek cimér level adasa
Forog buba, gondba, verbe es kardba.

2 IV emlegesse [az l-t e-ből javította a másoló] 3 IV szerettel (!) 4 III ezen (szombattian) IV törvénye 6 III munkaert 10 IV Nemességét 11 II – III mit IV mint a szent ur 12 IV hogj nemis 15 IV embernek 16 IV gondba és kárba

- 20 5. Allapattia szombatnak int cziak arra,
Hogy kövessük istent eö dolgayba,
Mint eö hat nap, müis legiwnk munkaba,
Hetediken, mint eö legiünk niugvasba.
6. Latá Adam hasznát ily allapatnak,
Adá meg tiszteössegét az szombatnak,
Mert leön izi szaiaban eött almanak,
Ezert teölté ebben kedvét uranak.
- 25 7. Veön Adam urtol ezert nagy szep aldast,
Elet hosszát, unokák sokasagát,
Cziendes, bodog, niugalmas élet javat,
Ezek felet jeövendeönek tudását.
- 30 8. Ilyen szep aldas rendel unokakon
Izreöl izre marada nagy hasznoson,
Sethen, Enochon, Noen, Abrahamon,
Ennek magva keözt sok szent jamborokon.
- 35 9. Nem semmi nemesseg urtol emberen,
Kit isten munka es niugvas rendiben
Magahoz teöt hasonlova kegiesen,
Maga ember egymast nem tartia ebben.
- 40 10. Celliat kegietlenseg szent rendelesnek
El hagta, de hivek urtol fügjenek,
Mint osztozo fiak ugy engedgienek,
Niugvo napert halaadok legienek.
11. Ily nagy napot inneplessel teölczienek,
Iotetellel, szentseggel vegezzenek,
Hogy vegetlen nemessegre erjenek,
Mellyet végseö szombat mutat hiveknek.

20 II legiünk <munkaba> 24 IV Ezért tölte kedvét ebben 25 II, IV Vön Adam ezert urtol 27 IV nyugodalmas élet 28 II, IV Ezek mellett 29 III szep rendel aldass 33 IV nemzetség urtol 34 IV isten <bar> 37 IV kegietlenség [a seg szótag a szó alá írva] 38 IV El hatta

SZOMBATRA, ALIAS MINDENKORRA

Argum Vegy isten teörveny tartokat

Notaja. Atkozot irigyek etc.

Parlando

Va-lasz-tot szen-tek-nek ke-gies eö-ri-zeö-je,
Egheknek, ten-ger-nek, feöldnek, nagy is te - ne,
Ha-tal-mas ve - ze - re,
Mel-to pa - na - szin - kat vegied fü - le jd - be.

1. Valasztot szenteknek kegies eörizeöje,
Egheknek, tengernek, feöldnek nagy istene,
Hatalmas vezere
Molto panaszinkat vegied fűlejdbe.

5 2. Eletünk hagiátot kegies kezejdben,
Nem lehet masunnét már jó remensegben,
Emberi ereöben
Semmi bizodalma ninczien feöldiekben.

10 3. Dúheös satan mint gieöz, forgodik cziak azon,
Mint hűseged melleöl minket el szakaszszon,
Eöreönteöl meg foszszon,
De mú felsegednek esedezünk azon:

3 III [E sort utólag szúrta közbe a másoló.] I hatal-<kegies Eörizeöje>mas vezere
4 II panaszunkat fogad 5 I Elet<et>ünk . . . kegies<mes> [az első s-t l-ből javította a
másoló, a kezejdben szóban pedig a j-t utólag szúrta be.] II kegiessy [!] kezedben III
kegiesi kezeidben [a kezeidben szó i-je utólagos betoldás] 9 II mit 10 I Mint<ket> [A t-t
a másoló az n fölé írta]

- 15 4. Giermekded plantadat ne hadd ki szagatni,
Kit poganok keözeöt kezdettél fundalni,
Jo talpra allatni,
Eöreökeös frigyeddel magadnak foglalni.
- 20 5. Ily szep moddal indult kús eöreöksegedet
Ne had el pusztulni jo épületedet,
Draga szep miedet,
Vad faktol fojlodni ne had eöreökeödöt.
- 25 6. Sohul sido keöül nem latunk igazat,
Sem teörvényed kyül údveössegnek utat,
Annak igaz modgiat,
Cziak nallok talalliuk eöreökeös jutalmat.
- 30 7. Teörvényed tartasat azert valasztottuk,
Izrael taborat kedveltük, jovaltuk,
Magunk ahoz attuk,
Niomorult sorsaval semmit nem gondoltunk.
- 35 8. Ezen szabadsagban hattal mindeneket,
Valaki eö kéjen fel veszi frigiedet,
Igaz keötesedet,
Egyarant sidoval eöreökeöt az vehet.
- 40 9. Noha keresztienség nagy fenn tartia tollát,
Eördeögis ellennünk igen feni fogat,
Artalmas fulakjat,
Ha nem eörisz, szent ur, meg allia boszszájat.
- 45 10. Talpa alat tartia szegeny sido nepet,
Szombatert úldeözi teörvény keöveteöket,
Kergeti hiveket,
Ha nem eörzeöd, szent ur, meg emeszi eöket.
11. Örülünk mű ezen, noha eök nem tudgiák,
Hogy mely teörvényedet iegiül fiaidnak,
Attad szolgálidnak,
Eök szidalom gianant minket azzal hinak.
12. Rollunk nem razzuk le szent szombatod nevét,
Szombatosok leszünk, mert satan erejet,
El alliuk nagy mérgét,
Túressel meg gieözzük sok kegietlenseget.

20 II fatol folilodni 21 III sido közzül 28 II nem gondolunk 29 II mindeneket [*mindeneknek*-ből javítva] 32 II Egi arat [!] 35 II Artalmas haragiat 40 I öriz 43 II Attad sidosagnak 44 II szidalom helien 45 II razuk el 48 III giözzül [!]

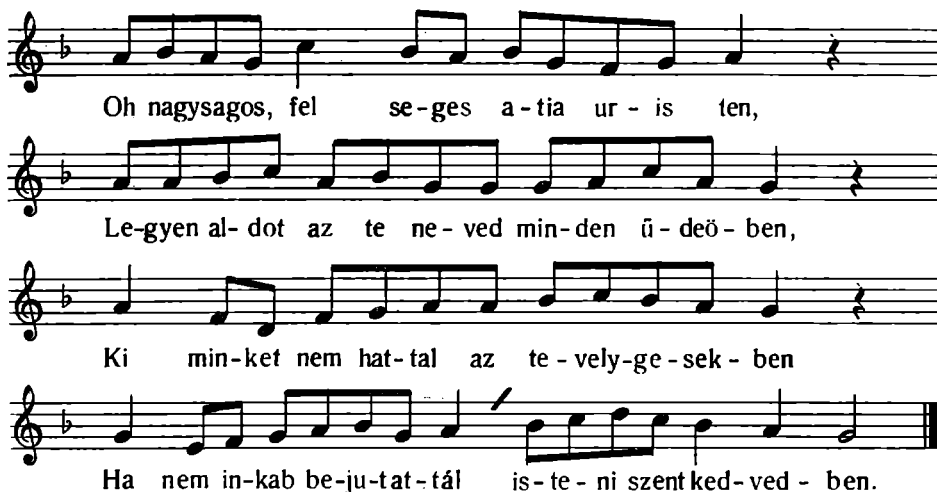
- 50 13. Vigasag ez nekünk, hogy szent teörvenyednek
Bélyegét viselliük nagysagos igidnek,
Szombat innepenek,
Nepey igy vagiunk uri felsegednek.
14. Eszt mostis szentelliük fiuy, vig szívél,
Mert meg eörisz minket cziuda kegiesseggel,
55 Vigiazo jo kedvel,
Igy tartasz meg minket hatalmas ereöddel.
15. Nagysagos napodat szübeöl magasztalliuk,
Magunkat eleötted giarloknak alittiuk,
Gondunkat rad hagyuk,
60 Alhatatossagra segítseged várjuk.
16. Tudgyuk meg nekünkis el jeö eöreöm napunk,
Mikor batorsaggal teneked szombatlunk,
Senkitöl nem tartunk,
Mert szent messiasod uralkodik nallunk.
- 65 17. Akkor nyugotod meg mi farat lelkünket,
Sok keserüségbeöl ki veszed fejünkeöt,
Adod eöreömünket,
Jakob seregevel meg aldasz bennünket.
18. Romlas szall akkoron idegen nepekre,
70 Kik teörvenyed atkat keresték fejekre,
Nem eltek kedvedre,
Kik kegietlen szübeöl teörtek hiveidre.
19. Teölled segítseget, szent ur, ezen kerünk,
Hogy eltünk napjait neked szentelhessük,
75 Teörvenyed teölthessük,
Keötisedet höltig hivuseggel örizzük.
20. Ok vetetlen neked mindenben engedgiünk,
Mostis szombatodat artatlanul teölczüük,
Egeszszen szentelliük,
80 Cziendes bekessseggel, bodogul vegezzük.
21. Kegietlenek utát, add, tavoztathassuk,
Bünben borult feöldeön magunkat ohassuk,
Tisztasagban tarczyuk,
Papa szele miat ne tántorittassunk.
- 85 22. Adgy sok jo napokat életünkben latnunk,
Cziendes bekességben neked szolgálhassunk,
Abban maradhassunk
Balvany imadoktól ne niomorgattassunk.
- 90 23. Tégy reszesse végre izrael oklaban,
Kegies messiasnak iktass orszagaban,
Bodog birtokaban,
Hol élliünk eöreökke szent artatlansagban.

50 III viselliük [kétszer van leírva.] II iegiednek 52 II ugi 54 II kegiesseged 59 II had-
tunk [*hagiunk*-ból javítva]

SZOMBATON DELLYESTI TANITAS ELEÖT

Notaja. Keönieöreögjwnk istennek mü szent atánknek

Oh nagysagos, fel se-ges a-tia ur - is ten,
 Le-gyen al-dot az te ne- ved min- den ű- deö - ben,
 Ki min- ket nem hat- tal az te - vely- ge - sek - ben
 Ha nem in- kab be- ju- tat- tál is- te - ni szent ked- ved - ben.

1. Oh nagysagos, felseges atia uristen,
 Legyen aldot az te neved minden űdeöben,
 Ki minket nem hattal az tevelygesekben,
 Hanem inkab be jutattál isteni szent kedvedben.
- 5 2. Tekenczy reank, szent atiank, nagy kegielmedbeöl,
 Es nez ala hivedre, szent satorodbol,
 Halgasd meg keresűnket te jo kedvedbeöl,
 Es ne utaly búneinkert, kerűnk, kegiessegedbeöl.
- 10 3. Legyen az te jo kedved, uram, mi raitunk,
 Kegies atia y aldasod maradgion rajtunk,
 Otalmad es nagy ereöd legyen mellettűnk,
 Az meg ismert igassagban, hogy vegig maradhassunk.
- 15 4. Seöt naponkent mü abban giarapodhassunk,
 Czieleked azt, mü szent atiank, hogy jobulhassunk,
 Telliesben es beövebben giűmeölczieözshessűnk,
 Hogy az igaz teökelletes szentsegre mi juthassunk.
- 20 5. Neked attuk magunkat, testűnk lelkűnkeöt,
 Kegies atiank, teölled tartiuk űdveössegűnkert,
 Vezereöld, kerűnk teged, az mü lelkűnkert,
 Hogy be teölcziűk hejanelkül minden te teörvenyedtet.

3 II teueligesben 4 II Hanem immar be 6 II hivedre 8 II uttald búneinket 10 II maradgion bentűnk 19 II Ueszerlied my elmenket

6. Oh szent aiank, arvaknak kegies otalma,
Az te kiczin seregednek legy meg tartoja,
Es minden munkajaban ereös giam'ola,
Vedd fel gondgiat es forogjon az te szemed eö rajta.
- 25 7. Ellensegnek tavoztasd gonosz szandekát,
Szent igidnek szabadiczy meg már igaz utát,
Es annak igazgassad kiczin taborat,
Eöregbitczied es terjeszsed mindenüt eö hatarat.
- 30 8. Hogy sok nepek te hozzad meg terhessenek,
Es mú velünk egietemben diczirhessenek,
Mind vegig bekesegeben maradhassanak,
Es az eöreök bodogsagban reszesek lehessenek.
- 35 9. Adgy múnekünk, szent atiank, menniej ereöt,
Melliel rajtunk eörizhessük meg szentsegünket,
Es vegig eörizhessük te jo kedvedet,
Melybeöl várjuk nagy bizonnial eöreök údveössegünket.
- 40 10 Diczirtessel, szent atiank, az magos menyben,
Es aldassal mind eöreökke dúczieösegeden,
Halgas meg ez mostani keönieörgesünkben,
Buzgo szübeöl ezt eöneki mindniajan mondgiuk: Amen.

21.

SZOMBATON DELLESTI TANTAS ELEÖT

Notaja. Nagy halat adgiunk az atia istennek

Fel se - ges is ten, men - nek, feöld - nek u ra,
Ki hi - ve - id nek vagy ke - gies gia - mo la
Nia va - lia - iok ban vagi vi - gasz - ta - lo ja,
Es meg tar - to ja...

24 II ö raitok 34 II örizhessük te io keduedet 35 II örizhessük megh szentsegünket
III örizhessük <megh szentsegünket> te io

1. Felseges isten, mennek, feöldnek ura,
Ki hivednek vagy kegies giamola,
Niavaliokban vagi vigasztaloja
Es meg tartoja.
- 5 2. Az te nagy napod es te szent inneped,
Ma vagion, uram, az te szent szombatod,
Kit hogy meg illiünk igen paranczioltad,
Mindennek hattad.
- 10 3. Teörvenyed ellen nem akarunk élni,
Kedvedet neked nem akarjuk szegni,
Az szerent inkab akarunk mind jarni,
Neked engedni.
- 15 4. Cziak segiczy minket, giarlo fiaidat,
Hogy szentelhessük eleőszeör magunkat,
Annak utanna az te szombatodat,
Szent innepedet.
- 20 5. Mert igen giarlo, sár edenyek vagiunk,
Az gonoszsagra hajlandobbak vagiunk,
Cziak te vagy, uram, ez ellen giamolunk,
Ereös tamaszunk.
6. Te benned bizunk, benned eörvendezünk
Neked keönieörgünk, tegedet imadunk,
Az te nevedert legy kegielmes nekünk,
Mú jo istenünk.
- 25 7. Gonosz kevansag, vilagi baratsag,
Tavozzék teöllünk minden hajlandosag,
Ne fogjon raitunk semmi mulandosag,
Semmi czialardsag.
- 30 8. Elleneök alliunk isten igejebeöl,
Meg gieözzük eöket annak erejebeöl,
Az szent eletben valo vigiazással
Es serenysseggel.
- 35 9. Nem arthat nekünk affele czialardsag,
Nem kaphat rajtunk semmit az pompasag,
Eördeögteöl szerzeöt el mulando hitsag,
Testi bodogsag.

---

3 I Niavaliokban [!] 13 II Czak segilj 22 III tege<g>det

- 40 10. Cziak ragaszkodgiunk igaz sziligyseghez,
Artatlansaghoz, tiszta, szent elethez,
Istenünk eleöt valo forgodashoz,
Szent teörvenyekhez.
11. Ez leszen nekünk meg marado kécziünk,
Eöreökke valo eörvendetessegünk,
Az bodogsagban valo férkezésünk,
Gieönieörűsegünk.
- 45 12. Majdan meg érijük szemeink lattara,
Hogy mind el mulik világ gazdagsaga,
Nem marad vegig testi vigasaga
Es nyajassaga.
- 50 13. Nem szükség tahat azokat keövetnünk,
Nem illik nekünk azok utan jarnunk,
Kikkel nem egygiez az mű vigasagunk,
Sem bodogsagunk.
- 55 14. Kegies uristen, adgy ereöt műnekünk,
Világ hitsagát, hogy meg utalhassuk,
Testi iovait, hogy *ne keuanhassuk*
Es ne ohajcziuk.
- 60 15. Minden eöreömünk es gieönieörűsegünk
Cziak te teörvenyed legyen vigasagunk,
Annak tartasa elegsegeös kenczyünk
Es bodogsagunk.
16. Az te nevednek adassék tisztesség,
Minden údeöben nagysagos dűczieöseg,
Feöldeön es mennyen tied az kiralsag,
Minden urasag.

---

55 I, III iovait, hogy meg utalhassuk [téves ismétlése az előző sor két utolsó szavának]
II iauait, hoki ne keuanhassuk 61 III adassek [a másoló kétszer írta le]

SZOMBATON REGGELI TANITAS ELEŐT

Notája. Ne z mi reank uristen etc.

Az szent népnek, ur - is - ten, u - yu - la - sa,
 Ma va - gion szent vi - ga - sa - ga,
 Mert teör - ve - nyed - nek meg - tar - ta - sa
 Min den em - ber teöl azt ke - van - - nia.

1. Az szent népnek, uristen, uyulasa,
Ma vagion szent vigasaga,
 Mert teörvenyednek meg tartasa
 Minden emberteöl azt kevannia.
- 5 2. Es azoknal, uristen, szent teörvenyed
 Fel nem bomol szent szerzesed,
 Meg marad eöreökke keötesed,
 Abrahammal meg keöteöt frigyed.
- 10 3. Seöt az lehet cziak, uram, te fiaddá,
 Szeöleödben te kapasodda,
 Az ki magat arra ajanlia,
 Hogy teörvenyedet mind meg tartia.
- 15 4. Az mellieknek okay es neme y,
 Mostanra neznek tartasi,
 Az ki fegyhetetlenül elni
 Ügiekezik artatlan lenni.
- 20 5. Miben allion az szentseg, meg tanoltuk,
 Szűkseg, hogy azt már keövessük,
 Czielekedettel bizonitzeiuk,
 Hogy kedves legien inneplesünk.

2 I Maga II Ma 3 II törüeniének megh [az igekötöt kétszer írta le a másoló] 6
 II bomlot 20 II kedves(b)

6. Nem hogy abban valahogy mű meg esnenk,
Az szent utbol ki térülnék,
De még cziak meg se cziszamodgiunk,
Semmiben meg ne tantorodgiunk.
- 25
7. Vigiazással kel abban forgolodni,
Felve, rettegve kel jarni,
Mind holtig abban eöregbűlni,
Es naprol napra nevekeödni.
- 30
8. Mert nem tudgiuk orajat, sem idejet,
Melyben meg kéri lelkűnket,
El változtattiak mű testűnket
Es mas eletre hinak minkeöt.
- 35
9. Az embernek elete ez vilagon,
Mint mezey virag feöldön,
Mely holval viragzik ekesen,
Estve meg hirvad nagy hirtelen.
- 40
10. Igy az ember nagy hamar meg változik,
Ez eletbeöl ki keölteözik,
Szűkseg azert mű hogy vigiazzunk.
Bolond gazdaggal el ne veszűnk.
11. Az vigiazas meg tart isten kedveben,
Meg öriz szent kegielmeben
Es nem hágy esnűnk kesertetben,
Christusis erreöl szol *mondásban*:
- 45
12. Az kinek vagion, ugymond, leszen annak
Es beövebben adattatik,
Az kinek ninczien, meg fosztatik,
Az mi volnais, el vétetik.
- 50
13. Az szentseget, hogy azert eörizhessűk,
Es telliesen meg tarthassuk,
Az szent vigiazással eörizzűk,
Minden kencyűnknél inkab félczűk.
- 55
14. *Az mi kiczid űdönk megh hatra uagion,
Minden abban ugi uigiazzon,
Hogi az szentsegben megh maradgion,
Es az ördögnek ellent allion.*

25 II forgolodni [a *lo* szótagot a sor fölé írta a másoló] 38 II Az 44 I – II szol az *mondásban* 51 II örizhessűk 53 – 56 I [E sorokat kihagyta a másoló]

15. Artatlansag annak ereös keö fala,
Irgalmassag feö tamaszsa,
Az keönyeörges hiv eör alloja,
Az beöytel egygiút feö paissa.
16. Ezek kyül vadnak teöb segiteöy,
Keörülle sok cziemetey,
Mellyekkel szükseg tamogatni,
Az mivel lehet teöbbiteni.
17. Hogy lehessen artatlan mú életünk,
Isten eleöt kedvessegünk,
Mindenek felet nagy szentsegünk
Es ahoz illendeö *giümeölcziünk*.
18. Es tündeöklyek életünk ez vilagnal,
Legien kedves az szenteknél,
Innep szentelesünk istennél,
Kellemetes legien *urunknal*.
19. De mind erre magunktól semmik vagiunk,
Giarlok, ereötleneök vagiunk,
Azert, uram, hozzad kialtunk,
Adgy ereöt, kerünk, erre nekünk.
20. Hogy az te szent akaratodat bennünk
Eppen, egeszsen be teölcziük,
Ez giarlo életben meg tarczyuk,
Holtig cziak abban maradhassunk.
21. Kiert teölled, uram, eöreök eletet,
Holtunk utan düczieöseget
Múis vehessünk bodogsagot
Es szent angiali tarsasagot.

SZOMBAT VEGERE VALO ENEK

Not. Nekünk születek etc.

El - teöl - teöt-tük az szent szom - ba - tot,
 Kin je - len - tet ted ur niu - go - dal - ma - dat,
 ( )
 Vigh ked - vel, cö - reömmel ne - ked szen - tel - vén azt,
 ( )
 Il - leöt - teök, teör - veny - beöl ert - vén dol - got.

1. El teölteöttük az szent szombatot,
 Kin jelentetted ur nyugodalmadat,
 Vigh kedvel, eöreömmel neked szentelvén azt,
 Illeötteök, teörvenybeöl ertvén dolgot.
- 5 2. Kit ha valahogy te kedved szerent,
 Mint tartia teörvenyed minden czikkelijnt,
 Nem telliesithettiük te kévántodint,
 Boczianatot abbol kerünk fejenkint.
- 10 3. Ebbeli bününket, minden vetkünket
 Bocziasd meg, szent atiank, félszegségünket,
 Seöt epitczy fel jeöveö hetre ereönket,
 Forgathassuk jobban életünket.
- 15 4. Hogy igy hozzád ragaszkodhassunk,
 Parancziolatidban hiven jarhassunk,
 Ki melleöl semmikent el ne vonassunk,
 Szorgalmatosságban legyen mértékünk.

2 IV Kin ur jelentet volt nyugodalmot III nyugodalmadat [az utolsó d-t g-ből javította a másoló] 3 IV örömmel szentelvén azt 6 IV citkelet 7 II teliesítettük IV telyesítettük kévántad szerent 10 IV feszegségünköt [!] 13 IV igy te hozzád 15 IV semmi képpen el ne 16 IV Szorgalmatosság(gal)ban

- 20 5. Halaadással teged diczírünk,
 Hogy kegyesegedbeől engetted érnünk
 Aldot innepedet jól el teőlténünk.
 Tovabbais velünk legy, mi kerünk.
6. Öriz meg minket mű napainkban,
 Eysel nappal valo vigiazasodban
 Maradhassunk meg artatlansagban,
 Kiben forgodhassunk szorgalmatosan.
- 25 7. Hogy így lehessünk alkotmatossa
 Jeöveö szombatnakis meg tartasara,
 Es azon nevednek eö aldasara,
 Szübeöl valo buzgo imatsagra.
- 30 8. Tavoztathassunk minden artalmat,
 Mely meg banthatnaja szent szolgálatot,
 Vagy haborithatná jó szandekinkát,
 Hibanelkül nyomjuk, enged, utadat.
- 35 9. Keszen így varjuk jeöveö szombatot,
 Kin ismet diczirjük kegyes voltodat,
 Remenseggel várvan vegseö szombatot,
 Hol szentekkel latunk boldogsagot.

24.

UGIAN AZONRA VALO EZIS

Not. Cziudalatos nagy beölczi[esseg] etc.

E - gesz hét már teölt sze pen el,
 Szent szom - bat aszt ve - gez ven el,

17 IV Halaadás [!] III diczirünk 20 IV is légy mű velünk kerünk 22 II uigiazasokban
 IV vigyázásunkban 24 IV forgothassunk nagy buzgoságban II szorgalmasson 25 IV alkot-
 matossagba 26 IV még meg tártásá(ban)ra 29 IV Tavoztathassuk minden artalmat
 [!] 30 IV bántana szent szogálattvát 31 IV szandekunkot 32 IV nélkül enged nyomjuk
 utainkot 35 IV szombatodot 36 IV Hol szentekkel edgyüt lattjuk boldogságot

Kit hogy er - tünk be - ke seg - gel,
Keöszeönniük hiü seg - gel.

1. Egesz hét már teölt szepen el,
Szent szombat aszt vegezven el,
Kit hogy ertünk bekességgel,
Keöszeönniük hiüséggel.
- 3 2. Keszüly ember jeöveö hetre,
Kery ereöt istenteöl erre,
Uyolag valo kezdesre,
Artatlan életre.
- 10 3. Hat napi munkalkodásra,
Isten szerent tery dolgozdra,
Hitvan szorgalmatossagra
Ne vid elmed soha.
- 15 4. El ne feleiczý istenedet
Ez hitvan arniek vilagert,
Szolgálatlaltal teölczy eö kedvét,
Legy hívü s igaz jodert.
- 20 5. Szabadon arniek vilagon
Affeleöl jarhacz dolgozban,
Ne fély cziak ehel halason,
Tart isten gazdagon.
6. Hiszem, ha teölti be gonoszt
Es ád annakis sok jokat,
Sokkal inkább minden javat,
Jokkal közli *aldast.*
- 25 7. Túry es szenvedgy isten fia,
Hogy juthas nagy bodogsagba,
Reszszes lehes draga joba,
Isten orszagaba.

2 IV szombattal I vegezven azt 4 IV Közöniük wrunk hússéggel I--II, V urna [az V.-ben a sor fölé írt szó] 7 V Világi [!] valo 10 IV-V dolgozra 14 IV világban 15 ' tölcse kedvét 16 V joert 17 IV világban 18 IV Ez fööl fárhacz dolgozban V Ez fööl I IV-V halástol 23 V jokat 24 I aldomasat IV-V áldását 27 II-V Lehess rezes II iokb

- 30 8. Aszt kel sok haborusaggal,
Venned nagy niavalyak által,
De meg lásd, ne zugolodgiál,
Se ne sapolodgiál.
- 35 9. Mit szenvedetz teis nagyobbat,
Mint szentek, kik lattak halalt,
Keövesd egyenest ur cellyat,
Tudván veszely multát.
- 40 10. Mit gondolsz testi ineggel,
Mely ugy mulik, mint arnyek el,
Bannyal cziak hiven lelkeddel,
Igaz eöreökseggel.
11. Kerünk, atiank, fiaidat
Ereösitczied szárniad alat,
Tarthassuk io hagiásidat,
Szent igassagodát.
- 45 1 2. Bocziasd meg sok búneinket,
Fogiatkozasi vetkűnket,
Neved melle szentely minket,
Meltatlan nepeket.
- 50 13. Igazgassad utainkat,
Eörizzed eösvenyűnk nyomát,
Labunk tarczia igaz utat,
Kit jovoltod mutat.
- 55 14. Így leszen kedves életünk,
Gieönieörűseges jarasunk,
Ha felsegedet szolgalluk,
Hagiomanyod tartiuk.
- 60 15. Mit arthat valaki nekünk,
Ha ezeket meg örizzük,
Mellyekhez kepest vagy velünk,
Nemis tágulsz teöllünk.
16. Aldot legy, atiank, mindenben,
Mert irgalmad tiejden,
Hivekhez latcz kegielmesen,
Diczirtessel menyben.

35 V Kövesd az egyenes ut czelját 36 V Tudván kiért jót adcs mutatc 37 IV gondosz [1] 39 V hiven [utána olvashatatlanul áthúzott szó] 43 IV–V hagyásodott 46 V vétkeinket 48 IV–V népesedett 50 II ösuenink 51 IV tartya 56 IV Hagyományid 59 IV Mellyért képes vagy mű véllünk 60 II Nemys tauolz V Nemis tavul 62 V tiéd ebben 63 V lás

SZOMBAT VÉGÉRE TANITAS UTAN, EGYEB INNEPEK
VEGEREIS JO

Not. Az ki az istent meg ismerheti etc.

Min-den-ha - to ur, fel - se - ges is - ten,
Ki vagy ha - tal - mas te - remp - teő min - de nen,
Gond - vi - se - leő vagy te hi - ve y - den,
Kik - re cziak vi - giasz min - den - ben ke - gie sen.

1. Mindenható ur, felseges isten,
Ki vagy hatalmas terempteő mindenem,
Gondviseleő vagy te hiveden,
Kikre cziak vigiasz mindenben kegiesen.

5 2. Nagy hálát adunk szent felsegednek,
Hogy egessegen napjat innepednek
Engetted ernűnk te hivednek,
Eőreőmmel ezért szolgaltunk nevednek.

10 3. Tanoltuk ezen szent teőrvenyedet,
Attuk cziak erre eszűnket, elmenket,
Keőnieőrgűnk neked igazgass minket,
Vehessűnk naponkent job job ertelmet.

15 4. Ertelmet veven, adgy ereőt arra,
Elhessűnk neked szent akaratodra,
Rendelesidre, jovallasidra,
Tarto szandekkel fussunk hagyasidra.

3 III vagy [a sor fölé írt szó] 4 III mindenre 8 II azért szolgálunk

- 20 5. Eleő napinkat teőlled ez vegre,
Szent ur, kevanniuk cziak ez egy fejebe,
Hogy giarapodgiunk az beölcziesegbe,
Mind naprol napra jobbulliunk szentsegbe.
6. Ez mellet neked szolgalatodra
Hazunk nepetis nevelhessük jora,
Szűveöket nekik lagitcziad arra,
Tanitast vegiek te szolgalatodra.
- 25 7. Ha mi reszszebeöl szent teörvenyedet
Nem keövethettiük te rendelesidet,
Bocziasd meg, kerünk, ily búneinket,
Fogiatkozasi nagy felszegseginket.
- 30 8. Mi nem Abraham volt nekünk atiank,
Sem maradeki vagiunk eö magvanak,
De nemzetsegi Japhet hazanak,
Vagiunk fiay tudatlan pogannak.
- 35 9. Ennek vaksagát nagy bolondsagát
Már meg ismertük nemzetünk mi voltat,
Kiknek ezentul ostobasagát
Nem reszszeltettiük velünk gonossagat.
- 40 10. De cziak te benned, kegielmes atiank,
Vigad, eörvendez szívünk, elmenk es szánk,
Pogan voltunkra tertel mű hozzánk,
Teöttel fiava az nagy Abrahamnak.
11. Ez fiasagban, kerünk, eltünkben
Tarczy meg ez feöldeön, szent ur, kegielmedben,
Engedgyed ernünk ez giarlo testben
Sok innepidet, kiket tarziunk szenten.
- 45 12. Tanulhassuk szent teörvent Innepen,
Keövethessük azt minden mi údeönkben,
Pogani kovasz minden czikkelyben
Tavozvan teöllünk, tisztullion ki eppen.
- 50 13. Dicziret neked, szent atiank, isten,
Ki vagy mű hozzank mindenben kegiesen,
Aldot legy, szent ur, minden údeöben,
Minden nyelveken es minden helyeken.

20 II iobullion 22 III nepetis <neh> 28 II felzegsegünket 31 II Iafel 36 II rezeltettük
II–III gonoz uttat 40 II fiaiu 42 II kegielmessen 44 III innepjdet [a j-t e-ből javí-
totta a másoló] . . . tartunk 50 II Hogi uagi

SZOMBAT VEGERE EZIS

Notaja. Egy lelekkel mostan áldott

Di - czi - re - teöt az mű is te - nünk nek,
 Mondgiunk most is az mű te - rem - teönk nek,
 Ki - nek ked - ve, szent sze - rel - me raj tunk
 Meg ma-ra-dot ez ú - de ig, diczir - tes - sek töl lünk.

1. Diczireteöt az mű istenünknek,
 Mondgiunk mostis az mű teremteönknek,
 Kinek kedve, szent szerelme rajtunk
 Meg maradot ez údeig, diczirtessek töllünk.

2. Noha rajtunk világ dúheössege,
 Es minden nap kemény fenijteke,
 De istennek nagyob eö kegielme,
 Reank valo szorgalmatos, nagy gondviselese.

10 3. Az eöveit isten el nem hadgia,
 Cziak valoban hívüsegeket lassa,
 Mert azt teölleök igen meg kevannia,
 Kyül beleöl az meg tessék rajtok, azt akarja.

15 4. Im azért most az urnak szent napjat,
 Majd el teöltiük az eö szent szombattiat,
 De ha miben meg nem attuk modgiat,
 Kérjük abbol az nagy urtol bününk boczianattiat.

2 IV a mű istenünknek 4 IV az ideig 6 V kemény itélete 7 IV nagyob bö kegielme
 8 II Raitunk ualo 11 III-IV De azt IV-V töllünk 13 II-III az isten szent 14 II El
 töltöttük az ö 16 IV az istentöl bününk

- 20 5. Immar legyen gondunk jeöveö hetre,
Abban valo szentseges eletre,
Dolgainkban nezzünk az teörvenyre,
Ugy mint minden életünknek tiszta túkeörere.
6. Ne merülliünk szorgalmatossagban,
Feösvenysegnek gonosz hálojaban,
Hogy az miat ne essünk vaksagban,
Es ne iussunk az eleöbbi tisztatalansagban.
- 25 7. Helt ne adgiunk vilagi konkolynak,
Ellensegnek hiteteö szavanak
Alliunk ellent ugymint hamissagnak
Es istenteöl bocziattatot keserteö probanak.
- 30 8. Az vallasban nad szalak ne legiünk,
Abbol jobra, se balra ne terjünk,
Azt cziak egy pontbannis meg ne sercziük,
Fegyvereben fel öltözven szüntelen vigiazzunk.
- 35 9. Giarlosagnak semmit ne kedvezzünk,
Cziak hitsagban az údeöt ne teölcziük,
Az nagy istent szüntelen imadgiuk
Az szenteknek peldajabol mint azt meg tanoltuk.
- 40 10. Az szenvedes keves údeig tart,
Ne szabjunk cziak annak hatarokat,
Isten tudgia az údeök foliasat,
Ez satorbol im ma holnap inet el ki hordat.
11. Ha maradunk alhatatossagban,
Mind vegiglen sereny vigiazasban,
Ugy juthatunk az szentek sorsaban,
Es ugy leszen urasagunk eöreök bodogsagban.
- 45 12. Ot adatik meg mindennek soldgia,
Az hiveknek szentseges jutalma,
Gonoszoknak romlot karhozattia,
Bodog, az mely szolgat az ur vigiazvan talallia.

17–20 IV [E sorokat a másoló kihagyta.] 20 V Ugy miis életünknek 24 III eleöbbi
<szer> 30 V jora 31 V pontigis 33–40 IV [E sorokat kihagyta a másoló.] 34 II, V
hiusagban 36 V peldajabol [*peldajaban*-ból javítva] mint eszt 40 III Az 47 IV–V romlott
állapottya 48 II találta

SZOMBAT VEGERE VALO EZIS

No. Halat adunk tene[ked] örök isten etc.

1. Halat adunk, uristen, te felsegednek,
Hogy cziendesen napjat szent innepednek
El hagiad teöltenünk te nepeidnek,
Bekeseget adal az mű szűvünknek.
- 5 2. Önczyed az mű szűvünkre te szent lelkedet,
Hogy erthessük meg az te beszededet,
Keövethessük meg hallot szent igidet,
Remelhessük az igaz bekeseget.
- 10 3. Tellies szűbeöl kedved szerent életünkben
Szolgalhassunk igazan mű hűtünkben,
Maradhassunk meg szent ismeretedben,
Szent nevednek igaz tiszteletiben.
- 15 4. Kerünk teged minden mű haladasinkban,
Halgas meg minket imatkozásinkban,
Tarczy meg eppen az hűtnek agayban
Es te szent teörvenyednek utayban.
- 20 5. Otalmazd meg az te kiczin seregedet,
Adgy, szent atiank, műnekünk bekeseget,
Hogi tanolni szoktathassuk elmenket,
Szent neved tizteletire szűvünket.
6. Adgiad, erhessük ismet az te napodat,
Kedves, bodogsagos, szent szombatodat,
Cziendesseget adgy műnekünk niugolmat,
Ronczy meg, kerünk, az eördeögnek hatalmat.
- 25 7. Jutas minket szenteknek tarsasagaban,
Vigy be minket meg igirt orszagodban,
Hol lehessünk eöreökke szombatlasban,
Hol tisztelliünk eöreökke batorsagban.
- 30 8. Aldassal, uristen, az mű életwnkben,
Meg halgas minket mű keönicörgesünkben,
Lelkünkben szentely meg minden údeöben,
Diczirtessek eöreökke neved, amen.

---

5 I szűvünkre szent [Szótagszámhiány!] II szjuúnkel te szent 13 II haladasinban
[!] 23 II mj nekünk s niugolmat

ALVINCI ÉNOK

MAS SZEP ENEK

[Nota, Dicziretet az mi istenünknek]

Egy le - lec - kel mos - tan al - dot hi vek
 Az szent is - tent ma - gasz - tal - van kér yük:
 Hogy meg hal - lot a - ka - raty - tyat ben nünk
 Ö ne - ve - ért gyü - möl - czös - se te - gye ki - vel el lyünk.

1. Egy leleckel mostan aldót hívek
 Az szent istent magasztalvan kéréük:
 Hogy meg hallot akarattyat bennünk
 Ö neveért gyümölczösse tegye, kivel ellyünk.

5 2. Nyuicza hozzánk nagy irgalmassagat,
 Hogy hüseggel tarthassuk mondassat,
 Vetkek nélkül nyomhassuk ő utat,
 Eletünkkel igyekezzünk *tenni akarattyat*.

10 3. Ostoritol őiuk meg magunkat,
 Szent étellel kövessük attyankat,
 Abrahamnak élyünk hūti alat,
 Tiz paranczolat tartassal szentellyük wrunkat.

15 4. Czelekedeteckel patriarchak,
 Reghi sidesag közt valo attyak,
 Minden iora nekünk utat nyittak,
 David kiraly, Ezechias peldai mutattyak.

2 IV Az uristent 8 III Eletwnkben V igyekezzük I tennie aldasat III—IV tennie mondasat 9 II—III Ostoridtol 13 II Czelekedettel

5. Hüt, remenseg bennünk el ne fodgyon,
Élet iobbulasa ugy hordozzon,
Hogy isten kegyelme reank szallyon,
Ki öröcke az hivekben aldassal maradgyon.

29.

SZOMBATON TANITAS UTANRA

Not. Jer emlek[ezzünk] keresz[tyen nepek]

Szom-bat-nak nap - ja, Kit szent ur ha - gia,
Ket-keő tab-la - ra Szent u - ya - val i ra,
Va - gion nil - van ma, Kin szű - vünk tisz - ta,
Is - tent szol-gal - va Le - gien ha - la - das - ra.

1. Szombatnak napja,
Kit szent ur hagia,
Ket keő tablara,
Szent uyaval ira,
Vagion nilvan ma,
Kin szűvünk tiszta,
Istent szolgálva
Legien haladasra.

10 2. Oyük ez napon,
Hogy gonoszsagon,
Eördeög teöriben
Labunk ne akadgion,
De az szent uton
15 Inkab faradgion,
Elmenk es szűvünk
Teörvenyreöl tanollion.

17–20 III [E szakasz a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 20 IV Ki aldassal az hivekben öröcke II hiveken aldassal

1 III–IV napjált 2 III–IV hagyot 4 III irva 5 III Vagyon ma 7 II szolgálva IV szolgálván 8 IV halla adasra 9 IV Oyük magunkot 10 IV gonoszsagban 11 IV töreben 14 III forogion 16 III Törvényen tanollyon IV Törventől

3. **Mert lehasaggal,**
 Ki ill hivtsaggal,
 Nem kellemetes
 20 Bizony az nagy urnal,
 Seöt nagy haraggal
 Erte boszzut all,
 Azon ki jadzik
 Az eö szombattiaval.
- 25 4. **Bodog orzagra**
 Isten jutattia
 Az illien embert,
 Ki szombattiat tartia,
 Mint bizonijttia
 30 Szent prophetaja,
 Jakob eöreökét
 Eöreöksegül birja.
5. **Atiank haciasat,**
 Parancziolattiat,
 35 Mint edes fiak
 Teölcziúk akarattiat,
 Hogy szent varosat,
 Hivek orszogat,
 Lassuk s birhassuk
 40 Jerusalem várat.
6. **Tellies eöreömmel,**
 Kit az nagy isten
 Minden hiveknek,
 Hogy nilvan engedgien,
 45 Teöllünk diczirve
 Felsege legien
 Ezt minden ember
 Mondgia, hogj ugy legien.

18 IV ily hissaggal [!] 24 III Ö szent szombattyával 27 I illien<t> III olyan IV em-
 ber [!] 29 II Mind 39 IV Lassuk birhassuk 44 III Kit nyilván 47 IV Ezt most
 minyayan 48 IV Mongyak

UGIAN AZONRA EZIS

Not. Oh te keresztien ember

Se-re-gek-nek is-te-ne, szen-tek-nek ve-zé-re,
 Meg fa-rat em-be-rek-nek ki vagy se-ge-del-me,
 Az meg hal-lot i-gi-ket olcziad mi el-menk-be,
 Ű-res-sen hogy ne menniünk ha-za tűz-he-lyiünk-re.

1. Seregeknek istene, szenteknek vezére,
 Meg farat embereknek ki vagy segedelme,
 Az meg hallot igiket olcziad mi elmenkbe,
 Űressen, hogy ne menniünk haza tűzhelyünkre.

5 2. Eletünknek cimere, két szemünknek fenye
 Cziak te legy, nagy uristen, ki vagj az eghekbe,
 Hogy giakorta mehessünk szentseggel eleödbe,
 Legy eöreökke vetkünknek, szent ur, fedezőie.

10 3. Tudgiuk sok esetinket, ellened vetkünkét,
 Mert giakorta satanis esztekél bennünket,
 De halalos büneökre nem vohatot minket,
 Azert te szent nevedert tarczý meg életünket.

15 4. Adgy eleönkben tanítot, ki vigien teörvényre,
 Teörventelen eletet, ki ne fedegesse,
 Hogy nyelvünk hallas utan cziak azt emlegesse,
 De czielekedetünkis ugian azt keövesse.

1 III szenteknek örzöje 3 II igiket<nek oltsad füleinkben> III mü szivünkbe
 4 III Hogy üressen ne 5 III Eletünknek mestere 8 I ur <vezelője> fedezőie 9–24 II
 [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 10 III satan is értékel [!] 11 III bününkre nem
 vetthetet münket 13 III ki incsen törvényedre 14 III fedegessen

- 20 5. Seregedet, uristen, kerünk, eöregbitczied,
Az feöldbön teöt aranyat nekünk eleö vegied,
Sovany sarat az utan bator el veszessed,
Mikor hasznat semmiben teöbbé nem veheted.
- 25 6. Kedves gabonadatis cziürben telepítczied,
Foyto konkoly, fú magot onnet ki seperjed,
Teöbszeör, hogy elegiesleg ne legien, ugy ejczied,
Tiszta buzat szuszekban az utan eörizzed.
7. Dicziret es haladas, uram, teged illet,
Azert figielmetesen halliad enekünket,
Adgy ereöt, szentelhessük te szent innepedet,
Es szent élet eösvenyét tarciuk teörvenyedet.

31.

SZOMBATI TANITAS UTANRA

Not. Felseges isten etc.

Szom-bat-nak nap - jat nagy pa ran - czol va,
Kit is - te - nünk ha - giót,
Hat nap el - tel - ve, mos tan e - leö ho - zót.

1. Szombatnak napjat nagy parancziolva, kit istenünk hagiót,
Hat nap el telve, mostan eleö hozót.
2. Ki feleöl isten meg irt keönyveben szent Esajasnak
Igy szol hasznarol eö szent szombattianak.
- 5 3. Ez en napomat, szent szombatomat, ki szenteli s tartia,
Ily ajandekom ketsegnelkül várja.
4. Bodog orszagban, niugodalomban uralkodni viszem,
En szent hegyemen eöt meg telepitem.

18 III Az földön 19 III Sovánságon [!] 20 III semmiben tova**b** nem 23 III hogy eke
gyedgyék 24 III buzat szükségben az után kerítsed
2 III el telve kit most 3 I keönyve<nek> 3-4 IV [7-8. sorként] 3 III meg [mert-
ből javítva] I könyve<nek>ben 5 II szentelj tartia 6 III ajándekom [ajándekat-ból javít-
va] 7 II nyugodalomra 8 IV hegyemet ott III ott meg

- 10 5. Ha ki labait meg otalmazza, dologtól kezeit,
Meg vigasztalom napom eörizeit.
6. Gieönieörűseges eörvendetesnek, hogy ha ki azt tartia,
Jutalmát ennek, illen nagyot lattia.
7. En falom keözeöt, az imatsagnak hazaban adok helt,
Meg bodogitom, koronazom eötet.
- 15 8. Jerusalemben bekevel mehet, bekevel ki jeöhet,
Uta eöneki batorsagos lehet.
9. Most azert nekünk, hogy hatta ernünk gieönieörű szombattiat,
Kez fel emelve adgiunk neki hálát.
- 20 10. Mellien műnekünk szent ajandekat, szolgaltassa s adgia,
Eö szent igejet meg ertenünk hadgia.
11. Hogy eletünket, mű erkeölcsiünket istenünk kedvere
Szabhassuk neve szent dicziretire.
12. Dúctieöseg menyben az magosságban mű szent istenünknek,
Hogy ernünk hatta napjat innepenek.

32.

ETEL UTANRA VALO HALAADASOK

Notaja: Zent David kiraly búnej ellen igy panaszolkodik etc.

Ha-la-kot mostan, kegielmes a - tiank, a - dunk fel-se-ged nek,
Di-czi-ret mondva e-nek zaj szo-val, szent is-ten se-ged nek,
Keöszönyük neked, taplalsz ke-gie-sen, tar-tasz li-ve - id - nek.

11 III – IV eszt 12 III annak 13 III házában helt adok 18 III neki adgyunk 19 II szol-
galtassa aggia 20 III És szent IV értenünk adgya 21 IV erkölcsünkött [az r-t k-ból
javította a másoló] 22 III nevétt 24 IV adta

1. Halakot mostan, kegielmes atiank, adunk felsegednek,
Dicziret mondva enek zaj szoval, szent istensegednek,
Keöszeönnyük neked, taplalsz kegiesen, tartasz hiveidnek.
2. Seöt minden jokkal szep vigasaggal szívünket be teölteöd,
Kiert eöreökke aldunk, imadunk, aldot ur, mú teged,
Igy ez utannis taplalván elteess, kerjük felsegedet.
3. Ajandekival istensegednek jozanon mű elünk,
Te beszededet szívünkben tartva mindenkor örizzük,
Hogy elegeges etelünk utan halaadok legiünk.
- 10 4. Nekünk, szent atiank, meltatlanoknak sok jokat te attal,
Feöldnek sirjabol azokat hozvan, vellek minket lattal,
Romlo testünket, hogj mindenkor mi taplalnok azokkal.
5. Minden allatok hivatalyokban hivúsegesen jarnak,
Még teremteskor az mint rendelted, abban eök maradnak,
15 Nekünk engedven, idejenkoran hasznokat meg adgiák.
6. Mindeneket te cziak emberekert, szent ur, teremtettel,
Embert pediglen tennen magadert szolgajul rendeltél,
De hitvan vilag teged hagyvan el, teölled szakadot el.
7. Eteök itok keöszt joban tegedet soha nem említnek,
20 De tragarsaggal hivolkodasbol rollad emlekeznek,
Cziufolas teölleök mindenút helye te szent teörvenyednek.
8. Tudgiuk ez félék gonoszszagokrol, hogi adnak nagy szamot,
De mi, szent atiank, hozzad jarulvan, tisztelünk mint giamolt,
Kerünkis teged, hogy gonoszok keözt ne tegiünk mi szamot.
- 25 9. Ne add ernünk azt, hogy gonoszokkal egyszersmind mi veszszünk,
Kik el távozvan teölled, el hattak, váltak küleön teöllünk,
Tudatlansaggal, nagy tuniasaggal vadnak tavol teöllünk.
- 10 10. Noha illienek, de lelked által eöketis igazgasd,
Hogy velünk egyút teged ismerven, diczirjék jovoltod,
30 Halaadasra serkenhessenek naprol napra hozzad.
11. Köniörgesünkel, kegielmes atiank, kerjük felsegedet,
Vegied eleödben kegielmes füllel esedezesünket,
Etel itallal ald életünket, elegitczy hiveket.

---

3 II–III Közöniük minket taplalsz **4** III szep vilagossagal szívünket be tölted **5–6** III [Az *örökke* szótól e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **7** III Ayan-dekidnal III–IV szent felsegednek **10** III te adal **12** III–IV Romlot **14–15** III [A *mint* szótól e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **17** IV magadnak **18** III–IV teged el hagyvan **19** III közt abban tegedet IV soha sem **20** III tragarsagbol **21** IV tölled [!] II törüenied<et>nek **23** IV hozzad járulunk imádunk mint **24** III [A *kerünk* szótól e sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] **25** II Ne ad tudnunk azt hogi gonozok közt edeziersmind [a *közt* szóban a z más betűből javítva, az *edziersmind* r-je a sor fölé van írva] IV egyszersmind el veszszünk **26** IV távozván teged el **27** III nagy tragarsaggal **32–33** III [A *kegyel* . . . szókezdettől e két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.]

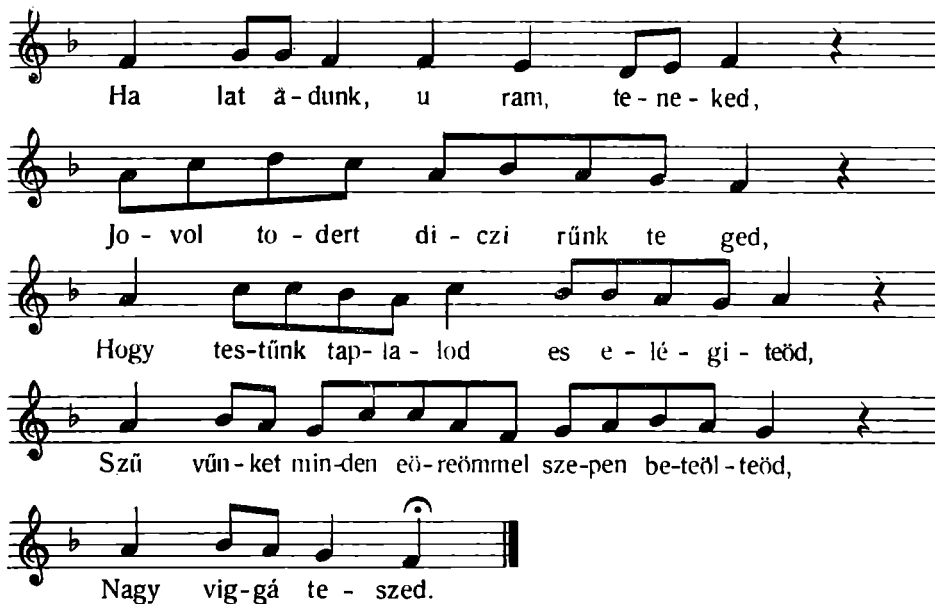
12. Adgiad, elhessünk ajandekidbol haladatossaggal,
Nagy beöcziúlettel es szegenyeknek taplaltatasokkal,
Hogy így mindenkor tisztelliünk teged dicziret mondassal.

13. Halaadással keöszeönniwk neked mindenkor, szent isten,
Hogy seötetsegbeöl minket ki hozvan, iktattal szentsegeben,
Szent elet után sok jokkal latvan, veöttel kegielmedben.

33.

SZOMBATON ETEL UTANRA VALO HALAADAS

Nota. Adgy uristen szent lelket, velle eösze adgi igaz hiteöt.

Ha lat a - dunk, u ram, te - ne - ked,
Jo - vol to - dert di - czi rünk te ged,
Hogy tes - tünk tap - la - lod es e - lé - gi - teöd,
Szü vün - ket min - den eö - reömmel sze - pen be - teöl - teöd,
Nagy vig - gá te - szed.

1. Halat adunk, uram, teneked,
Jovoltodert diczirünk teged,
Hogy testünk taplalod es elégitteöd,
Szívünket minden eöreömmel szepen be teölteöd,
Nagy viggá teszed.

2. Eleöttünk vagion draga teörvenyed,
Szívünkben vagion te szent szerzesed,
Melyben szolgáljat ereössen inted,
Eleg etellel telve halakat neked
Adgyon te neped.

34 III ayandekikdal [!] 36 IV tisztelünk 39 II—III iokkal lattal
1—5 III [A kézirat csonkulása miatt hiányzik.]

- 15 3. Nem feleytiúk el taplalasodat,
Mertek tartia asztalunk jovat,
Jozan, szent emberseg éli te jodat,
Reszegseg es tobzodas tavol jar onnat,
Mint oly utalat.
- 20 4. Beöcziúlettel veszsűk ajandekidat,
Mint lelkúnknek vidamitojat,
Kikkel elesited elmenk folyasat,
Hozzad aytatossa nagy buzgosagat
Teszed eö utát.
- 25 5. Most azert, szent ur, neked eneklünk,
Vig orczaval teged tisztelünk,
Mi szonk, szank hangjaval aldunk, diczirünk,
Mindenkeppen imadvan teged emlitünk
Es dúczieöittünk.
- 30 6. Dicziretes ez may szent nap,
Gieönieörúseges szent nepnél ily nap,
Szent szombatod neked niugvo innep nap,
Te hiveid uijtto, draga aldot nap,
Minden heted nap.
- 35 7. Szentelliúk ezt mű mint innepedet,
Igy eörizzűk te keötesedet,
Cziak szentely meg teis es aldy meg minket,
Jovoltodbol ne utaly te szegenijdet,
Kerünk tegedet.
- 40 8. Tiszteösseg, dúczieöseg nevednek legien
Vegetlenúl minden údeöben,
Tied az hatalom mennyen es feölden,
Te vagy *nagy uralkodo ur mindeneken*,
Felseges isten.

---

18 II Kiuél 31 II–III ezt mint 39 I, III vagy mindeneken nagy uralkodo ur II Te uagi nagi uralkodo wr mindeneken

MAS ENEK UGIAN AZONROL

No. Ez nap nek[únk] diczi[retes] nap etc.

Te ken - cziúk meg is - ten jo - vol - tat,
 Em - be - rek - kel teöt... sok ja - vat,
 Ki nem cziak e tel i - tal a - da - sat,
 Mu - tat - ta, de tes - tünk - nek is eö tap - la - la - sat,
 Szan ta lan kep pen ata tar - ta sat,
 Mert a - kar - ta ne cziak rak - juk ha - sun - kat,
 Seöt gieö - nyeö - rü en tarcziuk ma - gun - kat,
 Meg al - dot e - tel i - tal - nak va - laszt - van jo - vat,
 Ad - van u - runk - nak a - zok - rol ha lat.

1. Tekencziúk meg isten jovoltat,
 Emberekkel teöt sok javat,
 Ki nem cziak etel ital adasat
 Mutatta, de testünknekis eö taplalasat

5

4 II Mutatia

Mert akarta ne cziak rakjuk hasunkat,
Seöt gieönyeörűen tarczyuk magunkat
Meg aldöt etel italnak valasztvan jovat,
Advan urunknak azokrol halat.

- 10 2. Mindenfele ajandekival
Ez feöldet eö be teölteötte,
Kiert elmenket emelliük eghre,
Buzgo szüvel es lelekkel diczirjük erte,
Mostis hogy minket meg elégitté,
15 Eöreömmel, vig kedvel elmenket erte
Gieönierörűseggel szepen be teölté,
Kiert mostan nagy halakat adgyunk nekie,
Felseges voltat algiuk mindenbe.
- 20 3. *Ez szent* napon, bodog innepen,
Igaz vigasagnak napjan,
Jer, enekelliünk neki mindniajan,
Egy szüvel, szayal, lelekkel eötet diczirven,
Kedves zay szoval nevenek zengven,
25 Tellies szivünk lelkünk legien cziak ezen,
Mint jo fiaknak hivú szeretetben,
Imadgiuk, tisztelliük urat düczieösegeben,
Eletünk napit neki szentelven.
- 30 4. Cziak *tebened*, szent ur, eörvendünk,
Nem testi modra vigadunk,
Sem hitsagokban nem gieönieörkeödünk,
Ajandekiddal jozanon es szentül elünk,
Tavol tobzodas, reszegseg teöllünk,
Lelki modra inkab mü eörvendezünk,
Vig orczaval *tegedet* diczirünk,
35 Mert javidnak beöveön zankban izi műnekünk,
Szent lelek által ezt mi ismerjük.
- 40 5. *Mérhetellen irgalmassagod*,
Nagy keönieörületesseged
Azokhoz, szent ur, kik félnek teged,
Mutattad mindenkor az kik szeretnek teged,
Hagiomanijdban jarnak eleötted,
Eletünket nekünk erre segellied,
Lehessünk jobbá naponkent neked,
45 Kezdet joban vegig, uram, teölthessük kedved,
Halaadással lehessünk neked.

14 II elegitet 16 II szepen töltötte 17 II adunk 19 I–III Ez nagy szent napon [II-ben a nagy sor fölé irt szó] 28 I–III Cziak benned azért szent 32 I [A másoló a sor mellé írta: *utinam*] 34 I–III teged diczirünk 37 I–III Mérhetetlen nagy irgalmassagod 38 I–III Keönieörületesseged 40 II–III Mutatod 41 III Hagiomaniodban 42 II segitsed

UGIAN AZONRA VALO ENEK

Notaja: Szerencziének forgasarol etc.

Diczie-re tet e-nek-les-sel mon-dunk,u - ram, ne- ked,
 Jo ked- vünkbeölez szent na-pon há-lát a dunk ne - ked,
 Buz - go szübeöl, nagi ö - römmelezt mond - giuk te-ne-ked.

1. Dicziretet eneklessel mondunk, uram, neked,
 Jo kedvünkbeöl ez szent napon hálat adunk neked,
 Buzgo szübeöl, nagi örömmel ezt mondgiuk teneked.
2. Aldot legien az te neved, meniey szent atiank,
 Ki egyedül teremteöje vagy ez nagy vilagnak
 Es kezeid fundaloy az magos egeknek,
3. Ki ez feöldet be teölteötted minden aldasiddal,
 Meg beöveösitteötted, uram, minden javaiddal,
 Es szabadon élni hattad az embert azokkal,
- 10 4. Birodalmot neki adtal minden allatokon,
 Nem azért, hogy ö azokkal kegyetlenül birjon,
 De hogy teged mint istenét azért magasztallion.
5. Hálát adunk felsegednek ez nagy szent innepen,
 Ki minket nagy jovoltodbol mostani oraban,
 15 Meg szenteltel es reszszessé teöttél aldasodban.
6. Mú szívünket es testünket etellel itallal,
 Be teölteötted vigasaggal es lelki ööreömmel,
 Meg aldottad életünket bodog egesseggel.
- 20 7. Nem elünk mi tobzodással szent ajandekiddal,
 De taplalasodat vesszűk, uram, haladással
 Es tegetet erte aldunk lelki nagy ööreömmel.

2 III az szent 6 V Es fundaloja kezeid IV, VI fundaloja 7 VI töltötte 8-9 IV uram [szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik] 14 VI jovoltából 15 VI áldásodbol 18 II, IV-VI bodog bekesegegel 19 II, IV aiandekoddal 20-21 IV taplalasodat [szótól csonkulás miatt hiányzik]

8. Disczirtessel az mennyegben kegielmessegedert
 Reank valo jo atia y gondviseledert,
 Aldot legien az te szent aldasodert.

36.

HA EÖTTÉL HÁLALY, MINDEN INNEPEN EL MONDHATNI

Notaja. Ne hagy el esnem fels[eges] ist[en] keserűseg[emben]

Ha-tal-mas, gazdag, beökezű, szent ur, ki most al-da- sod dal
 Nagy kegielme-sen taplalszes tartasz dra-ga ja- va- id dal,
 Kit mi ha-la-lunk is-ten-se-ged-nek di-czi-ret mondas - sal.

1. **Hatalmas, gazdag, beö kezű, szent ur, ki most *aldasoddal***
 Nagy kegielmesen taplalsz es tartasz draga *javaiddal*,
 Kit mi halalunk istensegednek dicziret mondassal.
2. Az magossagos, sebessen forgo egek, szep czillagok,
 Nap, hold ereödbeöl vadnak, tartatnak, altalad maradók,
 Ez feöldieknek hagiöt tisztekben nagy hiven szolgalók.
3. Öreömmel jarnak hivatalliokban, ninczy hiba dolgokban,
 Feöldnek szep hasznát nevelik s adgiak alkalmas koraban,
 Munkas embernek bérít iktattiak cziüriben hazaban.
- 10 4. Teölld mind ezek, felseges szent ur, vadnak es szarmaznak,
 Melybeöl jelentéd magadat lenni nagy felseges urnak,
 Hogy asztaodrol elteted niayat emberi czialadnak.
5. Emberek keözeöt hol mi jo feöldön nagy gazdagsag vagion,
 Az fogyhatatlan gazdag markodbol, aldasodbol vagion,
 15 Ninczy marha, ioszag, kincz, sem urasag, ki teölld ne allion.

23 IV Vellünk valo

1 I, III–IV aldasodbol V aldasidbol 2 V tartasz es táplalsz I, III–V javaidbol
 3 II Kit im IV–V Kit meg halalunk III mondasbol 4–6 IV egek [e szótól a 4–6. sor
 a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből] 6 I feöldiek<be>nek II, IV tiztekből
 8 II hasznat műuelik V s hadgyák 9 V emberek 10 V <Tölled szent urunk> Tölled 11
 V Menyből II, IV nagi irgalmas 13 IV–V földön es gazdagsag 14 I, III De fogyhatat-
 lan 15 IV urasagy [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor vége hiányzik]

6. Lesznek mindenek vezerlesedbeöl, valamint akarod,
Nagy jovoltodbol életúnketis kegiesen taplalod,
Minden szüksegét kelletekoran hüseggel meg adod.
- 20 7. Haladatlanul teölled, szent urunk, nem veszsüük javidat,
Mert szemúnk eleöt tartiuk mindenkor parancziolatidat,
Tuniasagunkert ne varjunk teölled veszendeö jutalmat.
8. Allando jokat niuytasz mindenkor háládo szolgaknak,
De romlasokra jo áldasodis fordul mind azoknak,
Beöcziüfletlenül, kik'veszik hasznát szent ajandekidnak.
- 25 9. *Las irgalmasson iauidal, szent wr, ald ugi életúnket,*
Hogi böcziüflettel mindenkor uegiük sok io tetelidet,
Giakor dicziret mondassal aldgiuk vri nagi neuedet.
- 30 10. *Aldomasidat szolgulatunkert uarhassuk böueben,*
Te szent igidet aiandekidat tarciuk böcziületben,
Keduedben eluen, ne essünk soha gonozok keziben.
11. *Legien életúnk, szent wr, mindenkor te oltalmad allat,*
Baluani imadok kis seregedet na tarciak lab allat,
Cziendez eletbe taplalassodrol adhassunk halakot.
- 45 12. *Igi nagi örömmel szent innepiden neuednek szolgallunk,*
Io tetelidert, mint most, vgi mazor dicziretet mondgiunk,
Wry erödnek io arniekaban mindenkor niughassunk.

37.

UY HOLD NAPJARA VALO ENEK, JAMBOR

Notaja Meny sokat szol isten embereknek

1. Vtát minden terempteöt allat tartia,
Eghek, feöld, vizek ennek bizonsaga,
Valamit szem lát, elme ért, all abba,
Miben isten eöket el bocziatotta.

16 IV mindenek veszolesedből 18 IV Minden szüksegunket 21 III variuk 22 V hallando szolgadnak 23 IV romlasodra 24 IV kik [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor vége hiányzik.] V veszsüük 25 I [A MTAK-ban örzött mikrofilmen az ének 25–36. sora olvashatatlan, mert a felvétel fényt kapott. Minthogy e szövegrész újrafelvételét ezideig pótolni nem sikerült, a hiányzó sorokat a II. változatból közlöm.] V irgalmason, szent ur, joviddal áldgy IV ald meg életúnket 27 III, V vri szent neuedet 32 V imado küs . . . tartasuk 33 IV Tsendes [e szótól a kézirat csonkulása miatt a sor végig hiányzik.] 34 III–IV innepiden V innepednek III, V szolgálunk 35 III mondunk
2 II vizek [sor fölé írt szó]

2. Jol tudgia tisztit, utát eghen az nap,
Hold, czillagok jarnak ugy ma, mint tegnap,
Hivatalliok azon most, ki volt minap,
Tegnap voltak ollyak, mint lesznek holnap.
- 10 3. Hol vagion seöt oly allat egh alattis,
Feöldeön, vizben, ki nem jarna ugy mostis,
Mint terempteöje kevanta, seöt azis
Jar tisztiben, mi szem eleöt cziak semmis.
- 15 4. Oly nagy vagy kús fereg ninczy ez vilagban,
Ki ö cellyat hagná altal valaha,
Szel, felheö, zapor, jegh, keö, villam, dara,
Tavasz, nyar, eösz, tel marad hataraba.
- 20 5. Lattiuk s tudgiuk minek mi hivatallia,
Istenteöl veöt természettel jar abba,
Sem küllyebe, sem bellyebe ninczi annal uta,
Nekik mutatot eösvenyét cziak niomja.
6. Draga pelda nilvan mindennek dolga,
De ember allapattia oly ostoba,
Minden allat tisztivel eöt meg dullia,
Miert all arczal eghre, nem fér agiaba.
- 25 7. Innet vagion istennek nagy panaszsza,
Barmot vetven ember mellé peldara,
Bizonijttiák eszt prophetak irasa,
Embert barom nagygial igen haladta.
- 30 8. Nem jut eszeben embernek az soha,
Vagy igen ritkan s kevesben mi oka,
Hogy arczal eghre vagion eö allasa,
Nem feöld felé, mint barom, ki nez ala.
- 35 9. Nevel viseli cziak istennek kepet,
Kivel iras embert igen ekesit,
Szentseg ertelem volna az, ugy tanit,
Ha ki vetné teremtesre elmejet.
- 40 10. Embert isten fianak tartia s mondgia,
Kússebbe nek angialnal kevesbé hatta,
Magat ember attianak kialtattia,
De baromrol ninczy ily tanu irasba.

11. Pirullion hár erte ember valaha,
 Ki attia személyét rolla le raszta,
 Baromkent annak jaszlat nem giakorlia,
 Innepe ninczy artatlansaggal soha.
- 45 12. Ertven mű eszt, kik elet jobbat tartiuk,
 Pogansag iszoniusagat utalliuk,
 Jer, isten személyét bennünk ugy oyuk,
 Hogy szent innepét atianknak tarthassuk.
- 50 13. Remenseget szent atiankban helyheszszünk,
 Teöbbi keözeöt holdgia legyen cimerünk,
 Annak peldajan eö neki engedjünk,
 Kireöl hagiöt innepe most eleöttünk.
- 55 14. Ez innepet, ha szentsegeben eörizzük,
 Tudgiuk bar, hogy szent ur kedvét ugy teöltiük,
 Hivatalunknak szepen meg felelünk,
 Mint az holdis, kinek uysagat illiük.
- 60 15. Valva czioda hívú szolgaja istennek,
 Hold czillaga nagy peldaja mindennek,
 Mert pontiatis neki adot tisztinek
 Telliesitti, tanusag embereknek.
16. Annak hívüségét minden cziudalhattia,
 Mely faradhatatlan hivatalyaba,
 Hasznát, ereyet egh allia kostollya,
 Hathatovan szolgal tulaidonsaga.
- 65 17. Legiezi egh allyat kedves szelevel,
 Húveösitti húveös természetivel,
 Forro czillagok langjat ez veri el,
 Údeö eleöt egh allia ne veszzen el.
- 70 18. Osztia údeöt bizonyos hatarokra,
 Esztendeöre, hora, hetre es napra,
 Feöldeön, vizen mondhatatlan hatalma,
 Tengert tisztit, busit, árraszt, apasztya.
- 75 19. Eysel vilagoskodik feöldieknek,
 Alas fel forgasaval eö fenyenek,
 Sebesseggel nem enged az töb eghnek,
 Kik poraban sem kapnak utban ennek.

41 II ember erte 61—64 I [A másoló a versszak mellé írta hibás latinsággal: *Digressio ad Physicam Lunae naturam enumerationem*] 66 II Hívesiti kedues természetivel 75 I töb [sor fölé írt szó]

20. Noha also eghen ennek szállasa,
De niolczad egh tizenkét jegyet futtia,
Tizenketszer esztendég azt el járja,
80 Kit nap esztendég, Mars harminczig vonnia.
21. Ez feöldi eleök tágait ugy birja,
Hogy azokat hol teölti, hol apasztya,
Mindenekben erejet meg mutattia,
Mint ur természetiben confirmalta.
- 85 22. Kemeny njaku pogan latvan dolgait,
Atta neki istennek tiszteletit,
Nem gondolvan annak eö nagy kut feyet,
Ki oltotta volt Holdban eö dolgait.
- 90 23. Jambor nem holdot, hanem az nagy istent
Hold mivoltabol tiszteli s innepét
Nem holdnak szenteli, hanem teörvenyét
Hold uranak teölti, illven uysagát.
- 95 24. Adta volt az ur uysagnak innepet,
Az eö hatalmanak mutatasáért,
Jelentven hold által gondviseleset,
Feöldiekre valo vigiazo kedvét.
- 100 25. Melto tahat uysagot meg illenünk,
Tudvan, hogy ur kedve mind addig rajtunk,
Valameddig holdnak uysagat erjük
Es az által valo gondgiát erzzük.
26. Balgatagsagot azert hatra vetven,
Urat, jer, diczirjük uyság innepen,
Szent teörvenye tartasan elmenk leven,
Jo fiuy keszülettel engedven.
- 105 27. Ollyan hiven mint hold neki szolgalliunk,
Mindenben akarattian neki járjunk,
Hold uysagin ugy leszen bator utunk,
Ha holddal egygiút haciasit meg tartiuk.
- 110 28. Ragaszkodgiunk cziak ez urhoz eltünkben,
Szívünk fel emelve kérjük szentseghen,
Sok uy hold utan vigien oly életben,
Hol uyult hold fenyé teöbbe ne kellien.

80 II esztendegh mas harmintsigh 92 II vranak [kétszer leírva] 96 II valo [sor fölé írva]
98 II addig <raitunk> velünk 109 II az vrhoz

MAS UGIAN AZONRA VALO ENEK

Notája Dicziretes az giermek ki nekünk születék.

Di-czi- re- tes ez szentnap, ki uy hold in - ne pe,
 Mely hold szolgál vi- lag- nak vi - la - ga ter - jeszt ve,
 For- ga - sa - val val- toz - va ű- deöt ha - sit - tia het - re
 Hol- na - pi ren - dek re,
 Na- pok- nak val - to - za - sát ad- gia szem e - le - y - be,
 ű- deö- kort mu - tat meny be.

1. Dicziretes ez szent nap, ki uy hold innepe,
 Mely hold szolgál vilagnak vilaga terjesztve,
 Forgasával változva údeöt hasittia hetre,
 Holnapi rendekre,
 5 Napoknak változását adgia szem eleybe,
 Údeökort mutat menybe.

2. Halat adunk nevednek, atiank, szent teremteönk,
 Hogy esztis szolgáltatod embereknek, nekünk,
 Ez által mű napinkat számlaltatod mi velünk,
 10 Kegielmes istenünk
 Kiert teged *most* lelki haladással *diczirünk*,
 Magasztalván hirdetünk.

II I—II Kiert teged diczirünk lelki haladással most

- 15   3. Napoddal es holdoddal fenyos czillagoddal,
 Raktad meg eghejdet, mint carbunculussal,
 Jelentted ezekkel, hogy felesges te volnal,
 Nagy urasagoddal,
 Te nagy dúczieösegedet hirdeted ezek által
 Meltosagos voltoddal.
- 20   4. Ezek melle műnekünk az szovarvant attad,
 Kit hogy keötesül tarczuink Noenak azt hattad,
 Vizzel teöbbé ez feöldet el nem vesztetd, fogattad,
 Szent atiaknak montad,
 Annak bizonsagara embereknek mutattad,
 Szovarvant jegyül attad.
- 25   5. Rendel eleöttünk vadnak bizonsagtetelid,
 Azokban el mult s jeöveö mostani dolgaid,
 Azokat remenseggel, hittel draga túkeörül
 Tartiuk te hiveid,
 Azoknak rendi szerent magunkat mi nepeid,
 30   Viselliük mig lesz segid.
- 35   6. Ad meg ezt, kegies atiank, mindniajan műnekünk,
 Hogy ez hobannis neked szolgálid lehessünk,
 Te szent akaratodat hűséggel keövethessük
 Es telliesithessük,
 Hogy így kegiesegedbeöl elhessen szegeny lelkünk,
 Benned eörvendezhessünk.
- 40   7. Vesd hatra, kerünk, szent ur minden bwnneinket,
 Legy kegielmes mi hozzank, tarczy meg tiejdet,
 Cziak teneked keöszeönniük minden elegségünket,
 Eleö menetünket,
 Diczirettel, szent atiank, hálalliuk jo tetedet,
 Nagy gondvisélesedet.

39.

UALY S ILY UYSAGOT

Nota. Mindenható uristen etc.

Vi-lag bi-ro ur-is-ten, se-re-gek ki-raly-lya,
 Bol-dog em-le-ke-ze-tü szen-tek ke-gies at tia.

22 II attianknak

1. Vilag biro szent isten, seregek kirallya,
Bodog emlekezetű szentek kegies attia.
2. Abraham, Isák, Jakob szent patriarchakrol
Veöttel magadnak nevet hires szent atyakrol.
3. Latták azok s érzeötték gondviselesedet,
Kiert hozzád tartották holtig hivúsegeket.
4. Így mostis minden hivek erzik jovoltodat,
Naponkent ertik s lattiak cziuda hatalmadat.
- 10 5. Sok terempteöt allatid eghe ekessegid,
Forgasokkal ereödet mutattiak seregid.
6. Jelen valo innepis bizonsaga ennek,
Holdnak meg uyulasa cziudaja ereödnek.
7. Le teött dolog vilagnál neked innepelni,
Teörvenyedbeöl szentseggel uysagot illeni.
- 15 8. Inkab akar bolondul papa utan futni,
Hogy nem szent teörvenyednek hagianaban jarni.
9. Vntig giüleöl, szidalmaz draga teörvenyedert,
Kibeöl teölled otalmat várunk nagy nevedert.
- 20 10. Isteni jovoltodat teöllünk sem rejteöd el,
Hiszszúk, kegiessegedert nem felejtesz még el.
11. Soha ninczien ellened vegezes, sem tanaczy,
Ninczy félelmünk semmiben valamig hozzank latez.
12. Akaratodra hattuk minden gondainkat,
Te viséllyed, szent atiank, minden dolgainkat.
13. Gondot viselsz, el hittük, mind nagyra kiczidre,
Mú nevünkis eleötted jut emlekezetbe.
14. Otalmadat nem vonszod teöllünk szűksegünkben,
Hiszszúk, meg eörisz minket hűseggel lelkünkben.
- 30 15. Tisztan tartiuk utadat, draga teörvenyedert,
Uy enekkel uysagon diczirjük nevedert.

3—4 II [A másoló a 2. versszakot előbb így írta le:] <Abraham, Isach, Jakob szent patriarchakrol m nekiknek uöttel magadnak neuet hires szent attiakrol> [majd az egészet áthúzta és még egyszer leírta, a főszóveggel egyezően.] 5 II s ertettek 3 II Naponkint <erzik> ertik

16. Ez hobannis otalmazd mű arva fejünket,
Minden gonosztól tarczy meg s vezereid lelkünket.

17. Szolgálhassunk vig szűvel uri felsegednek,
Kibeől várjuk erdemét eőreök űdveőségnek.

40.

PANKOTAI TAMÁS

UY HOLD INNEPERE TANITAS ELEÖT

Notaja. Emlkezzel uristen hivejdreöl.

Tisz - teld em - ber az te te - remp - teö - det,
Mert ez veg - re te - rem - tet te ge - det,
Ne fe - leiczy el te jo is - te ne - det,
Ki sok jo val sze - re - tet te ge - det.

1. Tiszteld ember az te terempteödet,
Mert ez vegre teremtet tegedet,
Ne feleiczy el te jo istenedet,
Ki sok joval szeretet tegedet.

2. Hogy mindenkor fel neznél az eghre,
Az eö dűczieö szent lako helyere,
Arzal teged teremte fel erre,
Hogy giakran tekentenél az menyre.

10 3. Ot meg tetczik az eö dűczieösege,
Kit meg jelent menynek ekessege.
Azon valo allatok szepsege,
Az holdnakis az eö feniessege.

- 15 4. Mellyet isten negyed nap teremte.
Mikor minden allatot teremte,
Hogy eyel vilagossagot tenne,
Embereknek ez feöldeön seötetbe.
- 20 5. Az istennek cziudalatos dolga
Az holdnak uysaga, el fogiasa,
Mikor akar azt eö el fogyattia,
Mikor akar ismet meg uijttia.
6. Sokszor mikor az isten akarja,
Annak fenyét meg homalyosittia,
Hol felig, hol mindenesteöl fogva,
Azzalis nagy hatalmát mutattia.
- 25 7. Pogan nepek, kik balvant imattak,
Hogy az holdnak fenyos voltat lattak,
Valtozasat eök igen cziudaltak,
Es tudatlansagbol azt imattak.
- 30 8. Azok azt meg gondolni nem tutták,
Hogy az isten teremteöje annak,
Es eö beölczy igazgatoja annak,
Okais annak változasanak.
- 35 9. Nem kel nekünk ollianoknak lennünk,
Nem kel hamis ertelmet keövetnünk,
Küleömben kel ez feleöl ertenünk,
Az szentekkel egygiet kel itilnünk.
- 40 10. Kik az egy nagy uristent ismerték,
Cziak azt hitték teremteö istennek,
Az holdnakis szent teremteöjének,
Kit hasznokra rendelt embereknek.
11. Oka az hold meg uyulasanak,
Hogy az legien kezdeti az honak,
El fogiasa vege az holnapnak,
Igaz rendi ez minden holnapnak.
- 45 12. Teörvényeben isten parancziolta,
Szent nepenek Moses által hatta,
Uy hold napjat, hogy innepnek tarczia,
Mert ez az nagy isten akarattia.

---

16 I–II Embereknek seötetben ez feöldeön 29 II nem <tuggiak> 35 II felöl
itilnünk 36 II kel ertenünk

- 50 13. Az uysag innepet isten szerzé,
Jo voltanak emlékezetire,
Kit meg jelent holdnak teremtese,
Es annak eyeli fenyessege.
- 55 14. Igen kérdezzük, mikor az uysag
Mikor hasznal műnekünk az uysag,
De cziak lassan kel az szent igazsag,
Bennünk vagion nagy haladatlansag.
- 60 15. Ismerjük meg mindniajan magunkat,
Engesztelliük menniey urunkat,
Bocziassa meg fogiatkozásinkat,
Jobbulással jelencziük magunkat.
16. Vgy készülliünk az uy hold napjara,
Azzal eöszve az teöb szent napokra
Es akkori hala adasokra
Es istenhez valo imatsagra.
- 65 17. Tiszteltessel mindenható isten,
Ki nem hattal minket tevelygesben,
Szent innepidet mű életünkben
Meg ertenünk attad ez údeöben.

41.

PESAH INNEPERE TANITAS ELEÖT

No. Viri venerabiles

Pusz-ta-jan O-reb hegynek is-ten-nek szent ne pe,
Be-ke-vel Ae-gyp-tus-bol, hogy leön ki jeö-ve se;
U-ra-nak teör-ve-nye keöszt Mo-ses-teöl igy er té,
Sza-ba-du-la-sa nap-jat tar-ta-ná keö-tes be

1. Pusstajan Oreb hegynek istennek szent nepe,
Bekevel Aegyptusbol, hogy leön ki jeövese,
Uranak teörvenye keöszte Mosesteöl igy érté,
Szabadulasa napjat tartaná keötesbe.
- 5 2. Emlkezetre melto szent nep allapattia,
Uranak hagyomaniat, ki farban nem ruga,
Gazdag szabaditasat eghben magasztala,
Es nagy emlekezetes innepül foglala.
- 10 3. Serenyen esztendeönkent israelnak magva,
Nisan ho tizen negyed napjat igen tartia,
Nagysagos jo tetejert urat azon aldgia,
Aegyptusi rabsagbol, hogy akkor ki hozta.
- 15 4. Az szent iras beötüje nagy bizonsag erre,
Hogy illien nagysagoson teremteteöl fogva
Az urnak ki nem jelent nagy hatalmassaga
Mint Mosesnek altalla, akkor Aegyptusba.
- 20 5. Hallia pogan ez dolgot, de semminek tartia,
Mert istennek innepit hata mege rakta,
Inye, hasa kedvejert inkab nez Romara,
Hogy nem menniey urnak parancziolattiar.
- 25 6. Izrael fiaynak peldaja senkiben,
Mostani gaz vilagban, vagy igen kevesben,
Ki istennek innepit tartana nemeben,
Menniey urnak kedvét keresné mindenben.
- 30 7. Nem tagadhattia senki, hogy eö szent szerzeset,
Pogannakis nem adta isten eö teörvenyét,
Mellyeknek tartasaert minden eö javait,
Pogannak, mint sidonak igrte aldasit.
- 35 8. Nem hallotta egy szentis soha bibliabol
Karacson avagy pünkeöst, husvet tartasabol
Nagy sok teöbbeckkel egygiüt, kik keöltek papatol,
Hogy igrteteteöt volna aldomas az urtol.
9. Ezeket mü, kik ertiük isten igejebeöl,
Szükseg, hogy elmelkedgiünk urunk szerzesiböl,
Eleönkben eöket vegiük jo fiuy szübeöl,
Hogy reszesek lehessünk draga jovaybol.

2 II Bekeuel Miszraimbol 3 II törüenj 3–6 IV Moses [szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 6 II rugia 7 IV Gazda [!] 10 IV ötöd 11 II Nagisagos(son) 12 II, IV Miszraimj 13 II, IV arra 16 IV Mizraimban 19 II Inia [!] hasa 25–28 IV szent [szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 27 I Mellyeknek <meg> tartasaert 28 II igiry aldasyt 30 I [A másoló a sor mellé írta: *Nota*] 34 II szerszesiröl IV szerzeseböl

- 40 10. Peczietleőt keötesere urnak emlekezven,
 Öziudalatos nagy napjat eleöttünk viselven,
 Tiszta szüvel, elmevel készüllieönk, azt hiven,
 Hogy izrael nepevel egy istenünk legien.
11. Eleöttünk valo neves es nagysagos napjat,
 Pharaoh romlasarol emlitven hatalmat
 Vegiük eleönkben szentek ez menniey kiralt,
 Eö czielekedetibeöl tisztelliük ily urat.
- 45 12. Remenseggel készüllieünk ily nap illescre,
 Szeretet, vidam elmenk legien nekünk erre,
 Szent ige halgatassal dolgot hatra vetve,
 Hogy ur kegieleme szallion giülekezetünkre.
- 50 13. Ez mi jo szandekunkban isten meg halgasson,
 Kerjük eö szent felsegét nagy alazatoson,
 Szent fia, Jesus Christus ugy minketis valtazion,
 Mint Moses sido nepet regen, hatalmason.

42.

AZON INNEPRE TANITAS UTAN

No. Halgas meg mink[et] uristen.

The musical score consists of four staves of music in a single system. Each staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff begins with 'Jeö-ven-dö' and ends with a double bar line. The second staff begins with 'Mely-lyet' and ends with a double bar line. The third staff begins with 'Kik re-men' and ends with a double bar line. The fourth staff begins with 'Ald-giuk eg' and ends with a double bar line.

Jeö-ven-dö bo dog e let nek,
 Mely-lyet ur ád eö ne pe nek,
 Kik re-men leö y va-giunk, hi vek,
 Ald-giuk eg hek nek eö szent u rat.

38 II, IV elöttünk ereszen 41 II ualo nemes es 43 I-II szentek es menniey III az mennieyi 44 IV tselekedetivel 46 II, IV vidam elme legien bennünk erre 47 II igie . . . hatra teue 47-48 IV dolgot [szótól e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 49 II, IV szandekunkban 51 IV Zent felseged örizzen minketis kogyesen 52 II sodo [!] nepet IV Mint sido nepet Moses

1. Jeövendeő bodog életnek,
Mellyet ur ád ő nepenek,
Kik remenleőy vagiunk, hivek,
Aldgiuk egheknek ő szent urat.
2. Gondolliuk regi hatalmát,
Mindeneken urasagát,
Tarcziuk meg hiven hagyományat,
Aldgiuk egheknek ő szent urat.
- 10 3. Gedeon peldaja peldank,
Judith dolga legien bastyank,
Ezechias, David oskolank,
Aldgiuk egheknek ő szent urat.
- 15 4. Utunkul Patriarchakat,
Regi sido szent atiakat,
Tarcziuk es vegyük peldajokat,
Aldgiuk egheknek ő szent urat.
- 20 5. Jarulvan ur eleybe,
Kerjük őtet szűbeől erre,
Tarcziuk innepét ő kedvere,
Aldgiuk egheknek ő szent urat.
- 25 6. Engedgye teölczyfik egészszen
Pesahjat el s kerjük igen,
Erhessük sokszor egéssegben,
Diczirjük urat mindenekben,
Diczirjük urat mindenekben.

43.

PESAH NAPJANAK HETERE

No. Illien fogad[ast] teőn az szent

Is - tennek in - ne - pi szente - leő hiű, kegies, al - dot hi - vek,
Mostani o - ra - ban, kik ez hely - re, jo szűvel giűl - te - tek,
Egyszaya, le - dek - kel e - gek u - rát, nosza, di - czir - je - tek.

13 II Wrunkal patriarkakat 19 I <ez> Tarcziuk

1. Istennek innepi szenteleő hiú, kegies, aldot hivek,
Mostani oraban, kik ez helyre jo szúvel giültetek,
Egy szayal, lelekkel egek urát, nosza, diczirjetek.
- 5 2. Eő dicziretire hasznos pelda nagy hatalmas dolga,
Abraham magvanak, sido nepnek szep szabadulasa,
Veres tenger elveöl, Mizraimbol hiresen valtasa.
3. Meltob dicziretet cziak egy szentis ez urnak nem adhat,
Mint ez nagy dolgokbol, kikben regen mutatta hatalmát,
Ez mellet az jokbol, kikkel latta jamborok taborat.
- 10 4. Nem hatalmasb, dragab mive inkab vilag allapattia,
Kiben valo mennyet, feöldet, vizet semmibeöl alkotta,
Ezeknek lakoyt, cehit pedig nagy szep rendre szabta.
- 15 5. Ily kellemes műnek veghez jutot allapattia utan,
Údeő el forogva, bűn emberen igen el arradvan,
Nem ez ur niomae? bűneös feöldet özön viz arjaban.
6. Bűnteteő ostorat az busult ur meg jora teritven,
Nagy ki niuytot karral eő magaert nem teőné kegiesen?
Vizben borult feöldet meg szarasztván, iszopbol ki véven.
- 20 7. Isteni hatalmát tovab nyutvan, feöldnek allapattiat
Eleőbbi rendire azt allatvan, meg ada s lakossat,
Az meg tartot Noet fiajval alda jo szolgajat.
8. Minden allatokon uralkodni eszt s fiait hagia
Valaminek massa az barkaban meg maradot vala,
Nagygia eöket tevé, szaporitá, mint szeműnk ezt lattia.
- 25 9. Embereknek dolgok nevedekven mihelt nagyra méne
Noenak eletét altal hágá, bizek erejebe,
Nagy tornyot inditta Chaldeaban istennek ellenne.
- 30 10. De ember szandeka isten ellen ollian leön mint semmi,
Mert ottis eő karjat ur ki niuytván magat nagynak lenni
Nyelv változasaval meg jelenté, de nem hűnek neki.

1 III—IV aldott nepek 2 IV gyülekeztetek 3 IV egek urat [sor fölé írt szavak] III—IV nohát 6 IV tenger evel III—IV Egyiptusbol hiresen valtasa 7 II Meltob <tsak> 8—9 III dolgokbol [szótól a kézirat csonkulása miatt másfél sor hiányzik] 11 III Kiben vala IV Kiben valaméij földet 12 III rendben <hozta> szabta IV lakoit székit . . . rendben 13 III—IV Ily es kellemies II miuek IV <műnköt> minek veghez jutot allapottya 14 II bűn <el> IV embere . . . áradván [a v-t a-ból javította a másoló] 15 II az vr III—IV viz uyabban [!] 16 III—IV ur magához teritven 17 IV nyutott [az első és második szótag között több olvashatatlanul áthúzott betű] II töue IV tönne 18 II föld<ben>et IV vövé 20 IV Ebbeli . . . állatván 's meg adá lakossát III allatvan s meg 21 IV áldá szolgáját 22—24 III Mind [szótól kezdve három sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 22 IV uralkodni ő fiait 25 IV nevedeknek vén [!] 26 III—IV bizik

11. Vakmereősegekben eleő menven istent el felejték,
Hol mi cziga biga kepet, halvant tudanak, tisztelék,
Jol teőt urok nevet eő miekert hatok mege veték.
- 35 12. Sok nyelvű nepek között istenfeleő sohul nem feleték,
Hanem Chaldeaban ketten harman Abrahammal leőnek,
Kik sok rettegessel egek urát beőcziüllék, tisztelék.
13. Eszt az szent ur latvan vegezé azt, szerzene maganak
Az egy nehany szamos jamborokból oly nepet, hogy annak
Rendtartása által maradna meg neve hatalmanak.
- 40 14. Veghez vitelere szandekanak lele Abrahamot
Legh alkotatosbnak, teőbbi között, kivel egywt Lothot
Chaldea twzebeől ki ragadá ez szent jamborokat.
15. Isak s Jakob által ennek magvát isten szaporittá,
Abraham nevejert fogadasat Isakban meg alda,
45 Aldomas Isakról szent Jakobra szalla, s magzatira.
16. Tizenket fiay nagy Jakobnak leőnek, kiknek egigik
Aegyptusi urrá nevekedék, Josephnek hivatik,
Szűk údeőn ven attiat, s haza nepet taplalá, mint illik.
17. Ezzel sem elegvek, Aegyptusban eőket keölteőzteté,
50 Az draga údeőkeőn beősegesen eőket legelteté,
Vegre ugian ottan jeles feőldre eőket telepitté.
18. Joseph holta után eő nemzete sokka szaporodék,
Aegyptus feőldeben, kit Pharaoh latvan, haborodék,
Vélven, hogy údeővel Jakob magva feőldén uralkodnek.
- 55 19. Kemeny rabsag ala, munka ala sidokat vetteté,
De felseges urnak nagy hatalma kezebeől ki veve,
Moses s Aron által nagy cziudaval rabsagból ki menté.
20. Illyen nagy hatalmát szent uranak ez nep meg böcziüllé,
60 Ezért heted honak tizen negyed napjat szentül illé,
Isten hagyasabol esztendeőnkent niolcz napon szentelé.

31 II feleit <uen>ek 33 IV urok [a *k-t m*-ből javította a másoló] III–IV mivekert 35 IV Chádeák 36 IV urát <fellék> [az áthúzott szó alá írva: *becsüllék*] 37 III–IV latvan vegre azt 38–39 III jamborok [szótól kezdve másfél sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 39 IV Rendtartásátt maradna 42 II az szent 43 III–IV Isák Jacob 47 II Misraimi . . . Josephnek <neuezek> hiuatek I Josephnek <hiuatek> III hivatek 48 II illek 49 III Evel II Misraimban 50 III–IV üdőben 52 IV ő <men> 52–54 III nemzete [szótól kezdve három sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 53 II Misraim 54 II földön 56 IV keziből [sor fölé irt szó] III–IV vive 57 II Moses Aron IV tudakkal 58 III Illyen szent uranak nagy hatalmat IV Illyen szent urnak nagy hatalmat ezen nép mehetsüllé [!] II miegh <bötsülluen> 59 I–II <heted> [föleé írva: *első*] <tizen negied> [föleé írva: *15-től*] III tizenötöd 60 II hagyasabol [első szótagját idegen kéz javította] I–II niolcz napon [föleé írva: *egy hetig*]

21. Sina hegy pusztajan sem felejté népét eö istene,
 Negyven esztendeig minden gondgiát nagy hiven viselé,
 Sok fene nepek köözt igirt feöldre eöket telepitté.
- 65 22. Nagy jo feöldreön eöket telepité, ellensegteöl menté,
 Jambor hadnagyokat, szent birakat köözikbe rendele,
 Seöt szent prophetakat, kiralyokat ada eleikbe.
23. Elég nagyok ezek az nagy urnak eö müvey köözeöt,
 Ki poganra nezve Abrahamnak magvaval igyen töt,
 Hogy lenne egh alat, ki pogannak mutatna jo hütöt.
- 70 24. Israel istenét mü poganok tehat meg ismerven
 Hatalmas dolgiböl, az egy urnak elejben menven
 Szent sidokkal együt; jer, tisztelliwk, innepet szentelven.
25. Teörvenye tartasa rendi szerent ez napokon neki
 Mü kús seregünkel giülekezzünk, szolgalliunk eö neki,
 75 Hogy mü rankis szallyon nagy sok java, kit tart igireti.
26. Izrael pesahjat Christusunknak eö hagiása szerent
 Jeövendeö valtsagnak hitelere tarciuk iras szerent,
 Hogy sidoval egygiüt müs lassuk Christusunknak színét.

44.

POGACZIAS HÉT UTOLSO NAPJARA, TANITAS ELEÖT

Nota: Sok cziuday köösztt hallyatok egy cziudat

Sok cziu - da - y köösztt is - ten ily - lyen czio dát

Re - gen teöt va - la, po - gan - nak ád pel dát,

El - seö szü - leöt - tét, iz - ra - el szent mag vád,

In - seg - beöl vál - tá, mu - ta tá ha - tai mád.

63 II Sok fene nep köözt igirt földre vegre ötlet ünne 65 IV hadnagyokat (!) szent birajokat
 68 II Abrahamnak [sor fölé írt szó] III—IV Abrahamot 68—69 III Abrahamnak [szó-
 tól két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 75 IV Hogj réánkis 76 III—IV pesajat
 istenünknek 78 IV sidokkal III—IV lassuk hivek szent orszagat

1. Sok cziuday keöszte isten ilyen cziodát
Regen teöt vala, pogannak ád példát,
Elseö szüfleöttét, izrael szent magvát
Insegebeöl váltá, mutatá hatalmát.
2. Giermekek, szolgak s aszszonynepeknélkül
Hatszaz ezeren voltak mindenesteöl,
Ezeket isten váltá ki eöreökül
Ket szaz tiz esztendey beressegebeöl.
- 10 3. Ezeken isten valoban mutatá,
Kegielmesseget, hogy eöket meg váltá,
Nagy tiz cziapassal hatalmat arrasztá,
Aegyptus feöldét mellyel niomorgatá.
- 15 4. Nepet inditvan tengert meg hasittá,
Szaraz feneken bekevel hordozá,
Sina hegy alat teörvenyet ki adá,
Emlekezetes innepetis hagyá.
- 20 5. Teöbbsi keöszte may napjat parancziolta,
Pesah el mulva, hogy nepe tartana,
Heted magaval illené választva,
De az hetedik, mint elseö oly volna.
- 25 6. Mint pesah napjat szabadulasanak
Emlitesere igy ez may napnak
Illeset hagiá felelmes voltoknak
Emlitesere, kin osztan niugottak.
- 30 7. Kovasztalannal ezen etelt hagiá,
Felelmes utnak meg peldazasara,
Hat nap az tarta, heted batorita
Israel nepét, ki juta pusztaba.
- 35 8. Ez heted napi utnak eö innepit
Abraham magva illi, kin felelmét
Mint volt emlitti, mostanig istenet
Ezen tiszteli magasztalvan nevét.
9. Nekünkis, hivek, kik ertyük ezeket
Illik engednünk isten teörvényenek,
Ez may napot advan szentelesnek,
Tiszteletire menniey felsegnek.

8 III tiz(en) 12 II—IV Miszrajm 12—14 IV földet [szótól a kézirat csonkulása miatt három sor hiányzik] 16 II Emlekeszetj innepit 17 II paranczola 20 II hetedik rendbe nagjub volna 21 II szabadulasoknak 22 III—IV Emlitesenek 26 III—IV Retteg-tető vtt megh 27 IV azt tarta hetet 28 IV nepe 34—36 IV Illik [szótól a kézirat csonku-lása miatt három sor hiányzik]

10. Noha nem jeöttünk mű ki Aegyptusból,
De ha atyanknak istent vallasunkból
Tartiuk, tartozunk tartani giomorból,
40 Parancziolatit Sidoval irasból.
11. Ki nem lattia eszt, hogy biblia kyül
Hol mi innep all, jeöt ki olasz köözzül,
Maga Romaban isten teörvenyereöl
Papazas köözben szep bizonjsag fen ül.
12. Kerdiék ra papast nagy szepen meg vallia,
Hogy eö innepét nem az nagy ur hatta,
Hanem romay papak alkotmánya,
De sido teörvent istenenek mondgia.
13. Isten szerzesit bibliaban tartia,
50 De eö innepit ot lenni nem mondgia,
Romabol keöltnek bizonnyal meg vallia,
Ember istenreöl, mint cehek czinalta.
14. Tagadasnelkül esztis eö meg vallia,
Pesah innepet ugi mint isten hatta,
55 Eöis tartotta, de azt Victor papa,
Sidot meg unvan, mas nyelvüben cziaptatta.
15. Ez rut változas leön akkor Romaban,
Hogy Commodus leön olaszok urava,
Esztendeö számot Christusrol szamoszva,
60 Irtak hetvenben szaz felet akkorban.
16. Ez údeiglen hol mi geöreög, s olasz
Laká Asiat, s Europat minden az
Sidokkal egygiút fogva az pesahoz,
Praeszterjan nemzet mostis halgat ahoz.
17. Ily nilvan ertven mű, hivek, ezeket,
65 Vessük el teöllünk olasz innepeket,
Sidoval egygiút felliük istenünket,
Hadgiuk Victornak eö husvet innepet.
18. Pogaczias hetnek ez utolso napjat,
70 Kire most giültünk, szentelliük, s atyankat
Szüvel, lelekkal engesztelliük szavat,
Igen halgassuk, ercziük akarattiat.

37 II–IV kj Miszraimból 41 II azt 44 III Papazas között IV között . . . fen all 45 IV papat 51 III megh <mongia> vallia 53 III Tagadhatatlanul esztis 55–58 IV tartotta [szótól a kézirat csonkullása miatt négy sor hiányzik] 55 II de eszt III de azt <ui> 59 II–III szamat 62 III–IV Asiat Europat 64 II Prestian 69 II Pesah hetenek esz utolso

19. Keöszeönniük neki nagy kegies jovoltat,
 Hogy ez napiglan bekevel meg tartot,
 Kérjük atiankat, hogy sokszor pesahjat
 Adgia jol ernünk es niuyczia aldasát.

45.

AZONROL, TANITAS UTANRA VALO

Notaja. Te benned biztam en istenem etc.

Men - nie - y fel seg nek mű, kik ja - vat
 Var juk s veöttük, ad giunk nagy sok há - lát,
 Szam - lal - liuk szün - te - len nagy ha - tal - mát.
 Ald - giuk u rat.

1. Menniey felsegnek mű, kik javat
 Varjuk s veöttük, adgiunk nagy sok hálát,
 Szamlalliuik szüntelen nagy hatalmát,
 Aldgiuk urat.
- 5 2. Pogaczias hetének vegseö napjat,
 Kit mint elseöt az ur ollya hagyot,
 Tarciuik szentsegeben mint aldottát,
 Aldgiuk urat.
- 10 3. Rettegesbeöl valo szabadsagat,
 Nepenek ur ez nap vidamsagat
 Atta volt, mutatvan rolla gondgyát,
 Aldgiuk urat.
- 15 4. Ez draga szent napnak illesevel
 Bisztassuk magunkat jeövendeövel,
 Hivén azt, hogy Christus nem feleyt el,
 Aldgiuk urat.

76 II niuleza

5 II Pehsaja hetenek III Pogaczias innepnek uegsö 6 II első 7 III szentsegeben
 9 III Rettegestöl 11 III Atta uolt mutatta uolt rolla 14 III iövendön el

5. Sidok heted napi rettegese,
Mely szallot már minden jó hivekre,
Véletlenül jut még hűteőtlenre,
Aldgiuk urat.

6. Akkor szent ur igaz iteleti
Igazitia jokat es dicziri,
Hűtlenek tabora eszt tul nezi,
Aldgiuk urat.

46.

PESAH INNEPERE, TANITÁS UTAN

No. Szűkseg meg tudnunk

Cziu - da - la - tos az nagy is - ten nek doi ga,
Eö szent ne - pe - nek meg sza - ba di - ta sa,
Ae - gyp - tus - nak feöl - de - beöl ki ho - za - sa,
Eö nagy ha - tal - ma.

1. Cziudalatos az nagy istennek dolga,
Eö szent nepenek meg szabaditasa,
Aegyptusnak feöldebeöl ki hozasa,
Eö nagy hatalma.

5 2. Szent teörvényeben ezt meg parancziolta,
Hogy az eö nepe jól eszeben tarcza,
Annak napjait innepnek tarcza,
Eö bizonysga.

10 3. Kedveli isten azt az meg tert pogant,
Az ki fel veszi, meg tartia keötesit
Es ki meg illi az eö szent innepet,
Szereti eötet.

17 II rettegese 23 II–III Hűtötlenek II aszt
1 III dolga [sor fölé írt szó] 9 III pogant

- 15 4. Mint vagion irva isten igejeben,
Az Esayas própheta keönyveben,
Annakis eötven hatodik reszeben,
Meg latdhad abban.
- 20 5. Bodog az, az ki szereti az istent
Es ki meg tartia az eö valasztasit,
Az ki jovallia az eö rendelesit,
Ez üdvezülhet.
- 25 6. Meg emlekezünk, uram, felsegedreöl,
Es rettenetes czielekedetidreöl,
Az te nepeddel valo jotetidreöl,
Nagy jovoltodrol.
- 30 7. Hozzank valo nagy kegielmessegedreöl,
Hogi kegielmedben, uram, be fogattal,
Szent neped keözzé immar be szamlaltal,
Irgalmassagbol.
- 35 8. Engedgied, uram, mindniajan műnekünk,
Felelhessünk meg az szent hivatalnak,
Czielekedeöy legiünk teörvenyednek,
Minden reszenek.
9. Dúctieöseg legien az te szent nevednek,
Halakat adunk te szent felsegednek
Az el veöt jokert, mint jo istenünknek
Es szent atyanknak.

47.

HISTORIAJA AZ AEGYPTUSBELI SZABADITASNAK

Exo. 1. Not. Regen vala az nemes Persiaban

Em - le - kez - zünk az nagy is - ten dol - ga rol,
Ae - gip - tom - bol si - dok ki ho - za - sa - rol,

13 II Mint irua vagion isten 16 II latdhad [a t-t a sor fölé írta a másoló] 18 II—III Az kj meg 22 II czielekedetedröl 23 II io tetedröl 24 II [kihagyott sor, a másoló utólag írta a szakasz mellé] 26 II kegielmedben műnket be fogattal 28 I, III Irgalmassagodbol [Szótagzámtöbblet!] II Irgalmassagbol 34 II adunk mű szent 35 III mint mi istenünknek

Az szent na - pon cziu - da nagy ha - tal - ma - rol,
E - ne - keöly-lyünk hoz-zan - kis jo - vol - ta - rol.

1. Emlekeözzünk az nagy isten dolgarol,
Aegiptombol sidok ki hozasarol,
Az szent napon cziuda nagy hatalmarol,
Enekeöllyünk hozzankis jovoltarol.
- 5 2. Mikor Joseph urra leön Aegyptumban,
Hivá attyát s rakonit be orszagban,
Szallittata Gosen tartomanyaban,
Ot lakanak elteökig batorsagban.
- 10 3. Holta utan az nep meg niavalyodék,
Mas kiralytol igen saniargattaték,
Kialtasok istenhez hallattaték,
Az szent magrol istennek gondgia esek.
- 15 4. Szent hadnagyot erre hamar valaszta,
Keövetsegen kit kiralyhoz bocziata,
Hogy hűséggel keövetseget meg mondgia
Moses s Aron kiraly eleöt meg álla,
- 20 5. Hald meg, kiraly, Aron neki ezt mondgia,
Az nagy isten neked ezt parancziollia,
En nepemet bocziasd el te, azt hadgia,
Hogy aldozzék ennekem az pusztaba.
6. Kiraly isten keövetsegét nem nézé,
Azert isten szívet meg kemenijtté,
Sok cziudakkal de megis meg keserte,
Ha ualahogi megh iobra terühetne.
- 25 7. Az bot kegioua lön s uerre az uiszek,
Bekak, tetuek, legiek osztan iöuenek,
Dög halal, fekelj, kö essök leuenek,
Nagi sok saskak es setetsegek lönek.

2 II, IV Aegiptusból 3 II–IV Esz szent 5 II, IV Aegiptusban 8 II–IV elteig
9 IV meg nyomorodek 16 III Moses Aron 17 II monda 18–20 IV [E sorok a kézirat cson-
kulása miatt hiányoznak.] 23 I [A MTAK-ban őrzött mikrofilmről az énekeskönyv
124. lapjának felvétele hiányzik, s minthogy azt ezideig pótolni nem sikerült, az ének
23–44. sorát a II. változatból közlöm.] 24 IV vala [utána olvashatatlanul áthúzott
betűk]

- 30 8. *Legh utolsó rettenetes cziapassa,
Angyal által eiel isten ostora,
Első szülötteknek le uagatassa,
Tellies Egiptusnak nagi siralmara.*
- 35 9. *Ez hogi meg lön uiradast sem uarhata,
Aront s Moisest ejel kiralj hívata,
Nepet keszitenek nagi hamar hagia,
Orszagabol kj wigiek, parancziola.*
- 40 10. *De az irigi meg uttannok keszülle,
Nagi hadaual nepet tengerig úsze,
Szarasz labbal isten aszt által viue,
Kjralt taborostol uiszbe merite.*
11. *Mennek sidok, mint az legelő louak,
Vgrandosznak, mint az kiseded baraniok,
Mint tauaszon az igen köuer tulkok,
Hadnagiokkal edgiüt nagi wigasagok.*
- 45 12. *Az utan negyven esztendeig isten
Igazgata eöket az kietlenben,
Hogy még cziak eölteözettiekis semmiben
Meg ne kopnék az nagysagos menesben.*
- 50 13. *Illyen hatalmanak beszellesere
Innepet hagyot isten az teörvényben,
Pesahnak neveszte azt az szent keönyben,
Most vagion az, vegie minden eszeben.*
- 55 14. *Ez nagy öziodat, hogy el ne feleythesse
Az eö nepe isten azt ugy rendelte
Fírol fira, hogy mindenkor hirdesse,
Ez szent napon, hogy ezertis diczirje.*
- 60 15. *Az egheknek tetejeteöl meg fogva
Feöld fenéki azhol mi allat volna,
Ez nagy creöt hat eszeben forgassa,
Annak urat erette magasztallia.*
16. *Neked azért mű kegielmes istenünk
Nagy hálákat buzgo szüvünkbeöl adunk,
Hogy műnekünk ez napot hattad érnünk,
Hatalmatat, hogy rajta beszélhessük.*

32 III Aegiptusnak <le uagatasara> nagi 34 III Aront Moisest 40 IV [E sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből.] 41 IV juhok 46 II Igazgatta 52 II Most uagion az uege minden uegie eszebe [a uegie sor fölé írt szó] 54 II eszt 55 I Fíurol fiura [Szótagszám-többlet!] II Fírol fira 58–60 IV [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből.] 62 III szüvünkbeöl aldunk

17. Szent nevednek mind eöreöкке tisztesség
Adattassék meltosagos düczieöseg,
Mert cziak teged illet minden meltosag,
Mennyen, feöldeön, vizen minden urasag.

48.

UGIAN AZON PESAH INNEPERE VALO EZIS

Notaja. Mü urunk Jesus Christusnak etc.

Az ur - is - tent jo - vol ta rol
Ma - gasz - tal liuk ha - tal - ma rol,
Mely - lyet ta - nol - liunk si - dök - rol,
Hogy ki hozs - ta Ae - gyp - tum - bol,
Pha - ra - ho - nak rab - sa - ga - bol.

1. Az uristent jovoltarol
Magasztalliuk hatalmarol,
Mellyet tanolliunk sidokrol,
Hogy ki hozs - ta Aegyptumbol,
Pharahonak rabsagabol.

2. Az verekedeö angialtol,
Annak eles szabliajatos,
Meg tartotta hatalmabol,
Atiay nagy kegielmebeöl,
Regen teöt fogadasabol.

10

66 II Adassek

3 II tanoltunk sidoktol 8 II hatalmassul

3. Hogy altallok szent szerzesét,
Eöreökke valo teörvenyet,
Ki adná nekünk keötesét,
Hogi azt tartanok eltünkert
15 Es örök údveössegünkert.
4. Semmi nemzettel igy nem teöt,
Es senkit igy nem vezerlet,
Mint ez szent valasztot nepet,
Kinek sok cziudat jelentet,
20 Velek örök frigyet keöteöt.
5. Ennek emlekezetire
Szent innep vagion rendelve,
Az nagy istennek keötese,
Szent nepevel vegezese,
25 Hogy esztendeönkent meg illie.
6. Kiert műis tisztességgel
Tartozunk halaadassal,
Hogy teörvenyét igassaggal,
Velünk keözleötte szentességgel
30 Es keötését igaz frigyiel.
7. Az szent nepnek tarsasagát,
Annak eöreök bodogsagat,
Igerte nekünkis javat
Es minden féle aldasat,
35 Ha meg tartiuk hagyomaniát.
8. Legy művelünk, nagy uristen,
Irgalmas, szent, ereös isten,
Tarozy meg minket szent kedvedben,
Mind vegig te keötessedben,
40 Hogy elhessünk mű lelkünkben.
9. Adgy elegseget műnekünk,
Teörveniedet eörizhessük,
Aval lelkünket szentelliük,
Szent nevedet düczieöitcziük,
45 Innepedet szentelhessük.
10. Hogy bününkbeöl tisztulhassunk
Es naponkent jobbulhassunk,
Minden joban giarapodgiunk,
Kötesedet fel ne boncziuk,
50 Söt azt holtig meg tarthassuk.

14 III tartanunk 15 II–III örök bodogsagunkert 30 II kötesset örök frigyiel 40 III elhessünk <kötesedben> 45 II Innepidet

- 55 11. Az te neved diczirtessék,
Nagysagoson tiszteöltessék,
Nagy hatalmad hirdettessék,
Mindenek felet aldassek,
Eöreökke magasztaltassek.

49.

MAS UGIAN AZONRA

Not. Mostan uristen hozzad etc.

Romlöt vi-lag-nak meg e - pü - le - set, hi - vek, kik remen - liük,
Jer, e - gek u - rat, szent ö - röm at - tiat, 'le - lek - ből di - czir - jük.

1. Romlot vilagnak meg épüleset, hivek, kik remenliük,
Jer, egek urat, szent öröm attiat, lelekből diczirjük.
2. Mert ez leanijt, eszes szúzeit, veölegennek adgia,
Elseö szüleöttiét szent orszaglasra, mikor be iktattia.
- 5 3. Vilag eley nagy patriarchak mind Adammal együt
Ez napjat latták Christusnak 's rajta örültek, mint illet.
4. Nem volt eleötte, sem mas nem leszen utanna messias,
Eö ez vilagnak örökeös ura, mint tanit szent iras.
- 10 5. Pesah innepén ieöveö messiast, ha ki emlegetné,
Eö maga hatta, mast eö kúülle, hogy senki ne hinne.
6. Azert örömmel, nagy remenséggel szabadulasunkra,
Cziak ezt, e kүүл mast mű ne varjunk bodogittasunkra.
7. Még hatra vagion, erezzük s tudgiuk, hivek szent orszaga,
Mint ezt bizonnial nekünk mutattia Christusunk siralma.

6 I Christusnak rajta 's örültek III Christusnak raita örültek 9 II' [Az eredeti szöveg fölé más, egykorú kéz a következő kezdőszavakat írta: Minden ideoben] III in-nepen [az utolsó n-t t-ből javította a másoló] 14 IV Christus siralma

8. Fohaszkodasat azért lelkünknek halgasd meg, szent isten,
Hogy szabaditonk, mint Moses regen, úgy Christusis legien.
9. Pesank műnekünk ezzel kezdetik, telik, vegezeődik,
Messiasodat eöreömmel varvan, benned lelkünk bizik.

50.

EZIS AZONRA VALO

No. Jollehet nagy sok[at] szol[tunk] D[avi]drol

Jol-le-het nagy so kat szol-tunk si-dok-rol

Es az nagy is-ten nek eö ha-tal-ma-rol,

Me-gis reö-vi de den szol-liunk a-zok-rol.

1. Jollehet nagy sokat szoltunk sidokrol
Es az nagy istennek eö hatalmarol,
Megis reövideden szolliunk azokrol.
2. Az hatalmas isten regi údeöben
Az nagy Abrahamot hívá ekkeppen,
Jeöy ki te hazadból, monda ezkeppen.
3. Canaan feöldenek minden hatarit
Jard meg s tekenczied meg minden veölgieit
Es eszedben vegied minden hasznait.
- 10 4. Mert ezt en teneked es te magodnak,
Adom te utannad maradekodnak
Es en aldasomat te fiajdnak.
5. Mert meg sokasitom az te magodat,
Es eönekik adom en aldasomat,
15 Es meg bodogitom az te magodat.

17 II [A Pesank mi nekünk szövegrész fölé más, egykorú kéz My diczeretunk kezdőszavakat írta]

2 III istennek nagi hatalmarol 4 III údöben <hiva ezkeppen> 5-6 IV [E két sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik.] 6 II te földedből 11 II, IV maradekidnak 12 IV aldasimot

6. Mikor Abrahamnak az eö szent magva
Jeövendeöles szerent volna Aegiptusban,
Es eö kenzattatnék nagy satczolasban.

20
Ök fel kialtanak az nagy istenhez,
Meg halgatna eöket gondviseleöjeök,
S be jutatna eöket az igirethez.

8. Az felseges isten meg emlekezven
Abrahamnak valo sok igiretin
Eö meg keönieörüle szerelmes népén.

9. Cziak hamar el küldé Moses prophetat,
Az eö szent nepenek mondgia meg szovat,
Meg szabadulasnak eöreöme napjat.

10. Es az Pharahonak istennek szavat
Mondgia meg ekkeppen az eö hagasát,
30 Nepet el bocziassa szolgálni urat.

11. De Pharahó kiraly isten hagasat
Eszeben nem veve parancziolattiat,
Kiert az uristen veré orszagát.

12. Nagy es rettenetes sok cziapasokkal
35 Orszagat meg vere nagy sok kenokkal,
Es nepét ki hozá hatalmas karral.

13. Az veres tengeren szaraz labokkal
Izrael fiay sok marhajokkal
Altal keölteözenek nagy seregekkel.

14. Az Pharahó kiraly vakmereöseggel
40 Utannok indula nagy seregevel
Es az vizben vesze minden nepevel.

15. Istennek szent nepe eörül ezeken
45 Es eö eöreömeökben eneket kezdven,
Diczirek az istent nagy felsegesen.

16. Ily nagy hatalmanak beszellesere
Es eö szent nevenek dicziretíre,
Szent innepet rendelt meg szentelesre.

18 II sarcziolasban 19 II, IV Es fel 20 I halgatna [az „ a sor fölé írva] eöket <eö>
gondviseleöljök [!] II öket ö istenekhez III Megh halgata öket ö istenekhez IV Meg
halgata öket az ö istenek 21 II—IV Es hogi be juttatna asz 22 IV Az kegyelmes isten
23—24 IV [e két sor a kézirat csonkulása következtében hiányzik] 32 II, IV sem 37
IV labakkal 39 II—IV Ök által jöüenek nagy 41 II—IV seregekkel 42 IV [e sor a kézirat
csonkulása következtében hiányzik] I vizben <mene> II uizben uezte minden III
uizben mene minden 44 II örömben IV örömeben 45 II, IV Diczire

- 50 17. Hogy az eő szent nepe el ne felejzcie,
Istennek jotetet eszében vegie,
Az eő eleykkel melliet mivele.
18. Illik műnekünkis eő rendeleset
Jol eszünkben vennünk az eő innepet,
Szentül meg tartanunk az eő keöteset.
- 55 19. Hogy mű az szentekkel egygiút lehessünk
Es az boldogsagban reszszesülhessünk
Isten rendelesit mű azért tarziuk.
20. Most azért, uristen, szent szineöd eleöt,
Im mű jelen vagiunk felseged eleöt,
60 Tegedet diczirünk mindenek felet.
21. Keönicörgünk teneked, kegies Atianknak,
Hogy legy bocziatoja mű bűneinknek,
Inneplesünkben fogiatkozásinknak.
- 65 22. Dúcieöseg teneked, felseges isten,
Ki uralkodol az magos menniekben,
Tied az tiszteösseg eöreökke, amen.

51.

AZ EÖTVENEDIK NAPRA VALO ENÉK, TANITAS ELÖT

Not. Ne hadgy el esnem, felseges isten, keserűségemben

Teremteö a-tiát, e-gek szent u-rat, hi-vek di-czir-je - tek,
Teörveny a-das-rol ez nagy in- ne-pen vi-gan em-lit-cze - tek,
Ily dra-ga- la- tos a-jan-de- ka- ert nap-jat szentel-lie - tek.

54 I, III innepet 56 II–IV reszessek legiünk 59–60 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] 65 IV menyben

1. **Teremteő atiat, egek szent urat, hivek, diczirjetek,
Teörvény adasrol ez nagy innepen vigan emlitzietek,
Ily dragalatos ajandekaert napjat szentellietek.**
- 5 2. **Öreök életnek utat, szep modgiat, ez nap ur ki adta,
Tellies vilagnak, minden hiveknek elejben szabta,
Nagy rettegessel, vigh buzgosaggal tartani kevanta.**
3. **Regen magaban, meg teremteskor ezt igy rendelte volt,
Hogy mely emberert ez világ lenne, annak törvény kel volt,
Űdeő el telve, kit Moses által ily bölczien iratot.**
- 10 4. **Volt ugian tudva patriarchaknal eleőbbis sok reszből,
De Moses által teökellertesben ment veghez mindenből,
Az mit emberi giarlosag fel ér, leöt szo mindenekreől.**
- 15 5. **Ez teörvent, szent ur, sok cziudajval tulajdon szovaval
Eövenek lenni sokszor mutatta nagy bizonysgokkal,
Meg peczietlettek sok hívú szentek ezt verek hullasaval.**
6. **Nem all ennelkül emberi elet soha igassagban
Haz, nep vagy falu, varos, sem orszag nem all jo modgiaban,
Az mely ennelkül magat viseli vagy tartia dolgaban.**
- 20 7. **Teörvénybeől vagion minden űdveösseg, vegetlen bölczieseg,
Istenhez elseő es emberekhez tartozo kegiesseg,
Igaz itilet, artatlan iosag, teökellertes szentseg.**
8. **Termeszert szerent egész vilaghoz keöteles mindenből,
Mert természetbeől minden okay fügnek teremtesbeől,
Bomolhatatlan mig világ fenn all, minden cikkelyebeől.**
- 25 9. **Azert Christusis eghnek es feöldnek semmiben mulasat
Könnyebnek mondgia, hogy nem törvénynek pontia változasat,
Igy keötelezi valhatatlanul egymashoz allasat.**
- 30 10. **Rolla azert most nagy dicziretet mondgiunk istenűnknek
Ismeretiben, hogy minket hozot draga teörvényenek,
Ki adasanak ma napjat ilven, zengjűnk nagj nevenek.**
11. **Tsak neked, szent ur, halakat adunk, hogj törvényed utat
Eleönkben attad, s tartasa mellet igirtél adomast,
Örvendez lelkűnk, hogy igy remenli szentek szep jutalmat.**

10–12 IV Volt [e szótól a kézirat csonkulása miatt három sor hiányzik] 14 IV mutattya 17 III mogiaban [mogiaval-ból javítva] IV modgyaval 18 II bolgaban [!] 24 III megh uilagh 25 II Christus eghnek 27 II egi mastol 27–30 IV valhatatlanul [e szótól a 30. sor ma szaváig a kézirat csonkulása következtében a szöveg hiányos] 28 II–IV azert nagi 30 II szengjűnk <szent> [az áthúzott szó fölé írva: nagi]

- 35 12. Segitsegedet de cziak ohajtiuk alhatatossagert,
Remenseg mellet mutasd ereödet meg maradasunkert,
Ereösiczy minket aldot, szent isten, aldot szent nevedert.
13. Ez teörvény mellet sokszor ereödet, hatalmas karodat
Regen mutattad meg tartok mellet czioda hatalmodat,
Mostis azon vagy, szent ur, magadat, ne vond otalmadat.
- 40 14. Lassuk meg mostis, hogy te vagy ennek felseges giamola,
Es hogi ellened nem lehet senki ennek ronthatoja,
Mutasd meg, kerünk, kegiessegedbeöl, hogy vagy patronussa.
15. Szentelhessük meg tova törvénybeöl düczieöült nevedet,
Szent innepiden magasztalhassuk uri nagy ereödet,
45 Tarczy meg fejünket, ald életünket, üdveöziteczy lelkünket.

52.

UGIAN AZONRA

Argumentum. Jo ut.

Nota. Jer, mi diczir[jük], aldgiuk etc.

(J)

Ja-kob mag-va - nak ren - delt teör-veny ki a da - sat,

Em - le - ke - zetes in - ne - pül tar - cziuk dra - ga nap iat,

Kin e - gèk - nek szent u - rat, Ald - giuk nagy hatalmat

Le - l - kün - ke - reös gia - mo - lat,

Teör - veny ki adasbol val - liuk ve - get - len jo - vol - tat.

35 II mellet tökellestessen meg 36 II minket kegiesmes attiank aldot 40 II Lassek 43--45 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 45 III ad életünket

1. Jakob magvanak rendelt teörvény ki adasat,
 Emlekezetes innepül tarziuk draga *napiat*,
 Kin egeknek szent urát,
 Lelkünk ereös giamolat,
 5 Aldgiuk, s nagy hatalmat
 Teörvény ki adasbol valliuk vegetlen jovoltát.
2. Oly beölczy rendeles, hagi ot elet s halal utát
 Adta mindennek ki irva, mihez tarzia magat,
 Tartashoz szep aldasat,
 10 Keöteötte minden javat,
 Két elet jutalmat,
 Nem tartashoz ragasztotta karhozatnak kenniat.
3. Vtalat urnal keözte emberi talalmanyt,
 Elegies szivel keövetni minden halvaniozast,
 15 Kevannia *bűn hagiasat*,
 Elet artatlansagat,
 Szúnek tisztasagat,
 Josagban lelkünknek vegig alhatatossagat.
4. Tanulhattiuk eszt regi szentek peldajabol,
 Kik szemünk eleöt túkeörül vadnak szent irasbol,
 Húseges szolgálatrol,
 Intnek nagy vigiazasrol,
 Alhatatossagrol,
 Bodog emlekezet vagion mindenút dolgokrol.
- 25 5. Nekünkis szűkseg azert ugy magunk viselnünk,
 Urunk kevansaga szerent ugy follion eletünk,
 Hogy kedves inneplesünk,
 Legien mi keönieörgesünk,
 Eneki zengesünk,
 30 Kibeöl eöreök inneplesre vegre jusson lelkünk.

53.

AZONRA. SENGES INNEP

Nota. Diczirlek teged en edes is[tenem]

1. Sok draga javait az felseges isten keözleötte sido neppel,
 Kik keözeöt teörvénybeöl valo beölcziesegét neki adta beöseggel.

2 I innepül< dr> I, III draga iauat 15 I, III bűn el hagiasat [Szótagszámtöbblet!]
 II bűn hagiasat 18 II lelkünknek uegih [!] 19 II Tanolhassuk 22 II vigiazasrol [*vigiasagrol*]-
 ból javította a másoló]

2. Ez mellet aldasat teörvény tartas szerent niuytotta kedves javat,
Ha szavat halgattiak, minden bodogsagat, meg adta gazdagsagat.
- 5 3. Nekik igiretit, frigit, fogadasit, attioknak esküvesit,
Nagy sokszor keöteötte keözbe szep zalagit, adta szent prophetait.
4. Gazdag kegielmeben, niugotta honnyokban bekeseget sok joban,
Ha mikor kedvesen parancziolatiban, jartak hagiomanyaban.
- 10 5. Ezert haladasra, sok iotetelekre eöket inti giakrabban,
Hogy draga innepek ne folylianak tunyan, magok hizlalasaban.
6. Sengenek javait, eleit maganak, szent ur, ezert foglalta,
Hogy feöveb gazdanak, gondviseleö urnak, job resz legien jutalma.
7. Ismet maradekjat, derek jeövedelem dezmajat az gazdanak
Nem engedte, hogy igy mertekletessegre adna peldat jambornak.
- 15 8. Nekünk irgalmassag it iusson eszünkben, hogy keövessünk jotetelt,
Ur ajandekabol kedves alamisna vigan nijssa kezünket.
9. Nagysagos javait vegiük haladással mennyet szent urunknak,
Hogy irgalmassagat teöb gazdag aldasat varhassuk mü atianknak.
- 20 10. Ez napjat vig szüvel, eöreömmel diczirjük, rajta nevet tisztelliük,
Draga szent teörvenyet szübol magasztalliuk, kedvét mindenben
teölcziük.
11. Parancziolatinak hagiast eörizzük, eösvenyen jarjunk, fussunk,
Kiert sok szenteknek szep tarsasagaban, eöreök eletben iussunk.

54.

UY ESZTENDEÖRE VALO ENEK

Notaja. Christus fel tamada igassagunkra

Jeöt be uy esz-ten - deö, Ma nap - ja el - seö,
Ki al lot uy holdal e leö, Igy in-nep ket-teö - zeö.

4 II halgattiat [!] 7 III honnyaban 8 II hagiomaniban 10 III innepen 11 II wr
<maganak> ezert 14 III hogi mertekletlenssegre 18 II uarhassuk mint atianknak 19
II örömmel szentelliük raita neuot diczirjük 21 II hagiassit ösuenin

1. Jeöt be uy esztendö,
Ma napja elseö,
Ki allot uy holdal eleö,
Igy innep ketteözeö.
- 5 2. Gondolkodgiek ezen
Magarol minden,
Mint elt, czielekedet legien
El mult esztendeöben.
- 10 3. Istent engesztellie
Szüve gerjedve,
Uyab forgodásra terve
Eömagat keszitezie.
- 15 4. Telliesen forgodgiek
Ugy úgiekeözzék,
Hogy teöb jo, s keveseb vetek
Elteben túndeöklyek.
- 20 5. Szent David peldaja
Szüvét ugy birja,
Hogy údeö foliasa varva
Batron eszt mondhassa.
6. Engedd, szent ur, ernünk,
Hogy szamlalhassuk,
Mú napinkat, s giarapiteziuk
Beölczy szüvel mi magunk.
- 25 7. Igaz beölczynek tudni
Istent kel felni,
Igazban eötet szolgálni,
Naponkent jobbulni.
- 30 8. Teörvenijs int arra
Minden napinkban
Ur felelme legien tudva
Údeönk napjayban.
- 35 9. Ily szandekkal azert
Talalliuk istent,
Mutassuk neki szüvünket,
Igaz húsegünket.
- 40 10. Adgiunk neki hálát
Sok jo tetejert,
Diczirjük szent istensegét,
Minden el veöt jokert.

11 IV törve 15 II io keuseb 35—40 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányzanak]

11. Eö nekünk életünk,
Minden remenyünk,
Etteöl leöt mind az mit nezünk,
Jonk mind tölle nekünk.
- 45 12. Kerjük segitsegét,
Mint szent atiankét,
Iosagban tarczia szívünket,
Ügiekezetünket.
- 50 13. Esedezzünk neki,
Adgia niomulni
El mult bününk, vetkünk neki
Ne hadgion büntetni.
- 55 14. Neki haladassal,
Valo igazzal
Legiünk, ne cziak szoval, szayal,
Se cziak gondolattal.
- 60 15. Czielekedet uta,
Sok aga boga,
De mú, jer, ercziúk valoban
Igaz ut mi volna.
16. Isteni szolgalat
Kevan giorsakat,
Keöniú, vig, sereny buzgokat,
Ban halogatokat.
- 65 17. Ez hatarban *magat*
Tartvan vigadhat,
Uy esztendeö draga napjat
Eöreömmel ki *varhat*.
- 70 18. Jambort az szent iras
Inti szent mondas,
Hogy eöreöm napja ugy hasznos,
Ha az alamisnas.
- 75 19. Azert hogy adassék
Eöreöm szenteknek,
Keöz igassag int szegenynek
Adakozzunk hivek.
- 80 20. Ez tisztu jambornak,
Melyben maradnak,
Hivek holtok napig allnak,
Minden nap forgodnak.

43 IV löt minden az mit 51 IV bününket nekünk 53 II hala adassal 64 IV Bün halogatokat 65 I, III Ez hatarban tartvan 66 I, III Magat vigadhat 68 I, III ki: vonhat II, IV kj uohat 75—80 IV [e sorok a kézirat esonkulása miatt hiányzanak a szövegből]

21. It esztis szenteknek
 Kel erteniek,
 Saniargatas innepenek
 Napi majd érkeznek.
- 85 22. Kin mint elliúnk, tudgiuk,
 Cziak hogy keövessük,
 Szentül jozanon azt illiük,
 Testúnket enyhiteziük.
- 90 23. Hol ki mi vetekben
 Volt eleteben
 Forgassa igen elgötte,
 Unnya magat erte.
- 95 24. Keserves banattal,
 Esedezessel,
 Eyel nappal istenevel
 Szollion szünetnelkül.
- 100 25. Teöredelmesseggel,
 Hullo keönyvekkal,
 Rostallia lelket hwseggel,
 Saniaru, bus szüvel.
26. Igy eöszvegiújtesnek
 Eö innepire
 Készwillieön kiki jeöveöre
 Maga szentelesre.
- 105 27. Dúczieöseg istennek,
 Szent elteteönknek,
 Jovolta hivekben fenlyék,
 Neve szenteltessek.

55.

HISTORIAJA AZ TEÖRVENY KI ADASANAK

[Az ötuenedik napra ual[o]

Ad notam. Regen vala az nemes Persiában

Ninczy egh a - lat em-ber, nep, sem nem zet seg,

Kit ur, mint si - do - kat la - tot vol na - meg,

Teörvény ki a - da - sa ezt mu - tat - tia meg,
Cziu-da-la - tos do - log, min - den hal lia meg.

1. Ninczy egh alat ember, nep, sem nemzetseg,
Kit ur, mint sidokat latot volna meg,
Teörvény ki adasa ezt mutattia meg,
Cziudalatos dolog, minden hallia meg.
2. Harmadik holnapban ki jeöves utan
Raphidimbol Moses tabort inditvan,
Harmad nap szállitta faratsag utan
Cziendesen szep moddal Sina hegy allian.
- 10 3. Parancziola nekik, hogy készülnek,
Teörvény vetelere tisztak lennemek,
Lenne beöcziületi ur személyenek,
Mert le jeöne törvent adni nepenek.
- 15 4. *Ez kezületbennis harmad nap telek,
Mar hogi szinte az nap fel melegednek,
Kürtök, sok trombitak meg szendülenek,
Mert ez iele uala wr iöuessenek.*
- 20 5. Nagy szep fenyos keödeök ereszkedenek,
Sina hegyen szepen telepedenek,
Nepok satorokbol küllieb lepenek,
Ezt latvan fejenkent el remülenek.
- 25 6. Rendben eöket Moses allatta vala,
Cziattogas, ropogas inkab neö vala,
Szeörmiú nagy villamas, menydeörges vala,
Tetezik, mint ha meny, feöld eöszve omlana.
- 30 7. Már tovab semmikent nem allyak vala,
Rettenetes deörgest nem túrik vala,
Kürt, trombitak keözbe ropognak vala,
Ha Moses biztatni nem jutot volna.
8. Ne fellyetek, ugymond, nem árt túnektek,
Ez rettentö cziapas nem veszt bennetek,
Batorsaggal inkab urra nezzetek,
Kegies beszedere fügjelmezzetek.

3 II mutatta 6 II tabort Moses 13–16 [E sorok csak a II. változatban maradtak fenn] 15 II trombitak 20–22 IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányoznak a szövegből] 21 II Moses öket 24 IV Mellyen fejenként rettegnek vala 32 I bezedere

9. Cziendesedék az zay, s ur szavat kezdé,
 Tiz parancziolatit rendel beszelle,
 35 Most termet szozattal azt ki hirdete,
 Czioda hangos szoval szepen vegezé.
10. Eztis az nep tovab, de nem túrheté,
 Mosesnek szollanak, hogy vege lenne,
 Ur szava hozzajok teöbbe ne lenne,
 40 Cziak eö szolna nekik, mind egygiet tenne.
11. Vegezeödék az szo, ur szovat foga,
 Tiz teörvenynel teöbbit ugy ki nem ada,
 Mosest, Aront hegyre ottan hivatá,
 Teöb sok tanusagit vellek iratá.
- 45 12. Ez leön sivan honak hatodik napjan,
 Kit sido nep szentell, urat imadvan,
 Kikkel egigiüt műis dolgot igy tudvan,
 Hogy údveössegünk all teörveny tartasan.
- 50 13. Adgiunk hálát ezen szent istenünknek,
 Hogy teörvenyet atta sido hiveknek,
 Teölleök műnekünkis, szegeny nepeknek,
 Kit eltig halalliunk draga nevenek.
- 55 14. Adgion megis údeöt fejünknek erni,
 Sok jo esztendeöket jól el teölteni,
 Ezen szent innepre bekevel jutni,
 Kin diczireteket mondhassunk neki.

56.

AZONRA

Notaja. Diczird az istent mostan oh en lelkem

Ily pa - ran-zio - lat is ten teör - ve nye - ben,
 Va - gion ki ir va szent nep e le y - ben,

41–44 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] 42 II, IV nem monda 43 II Mosest 's Arront hedgire mingiart hiuata 47 IV edgyüt dolgot 48 II Hogi <törüeni> úduössegünk 53 II údot megis 55 IV innepere

Hogy ez nap lenne nagy innepe,
Kit szent nép nagyságosan illene.

1. Ily parancziolat isten teörvényeben,
Vagion ki irva szent nép eleyben,
Hogy ez nap lenne nagy innepe,
Kit szent nép nagyságosan illene.
- 5   2. Szam rendi szerent eötvenedik ez nap,
Kovasztalan innep utan valo nap,
Kiteöl szamozva jeö be ez nap,
Isten rendelte, adot innep nap.
- 10   3. Ez szent innep nap feö es dicziretes,
Ki el vesztegli teörvénybeöl ez vetkes,
Ez nap tekozlo gonosz büneös,
Szent teörvény ronto es ez versenyes.
- 15   4. Jusson eszedben, oh ember, te veged,
Szeresd az teörvent, kibeöl all eleted,
Vedd haladással ezt es erczied,
Hogy ma napja feökeppen eleötted.
- 20   5. Emliczy ez napon teörvent haladással,
Kit ezen az ur ki adot haszonnal,
Ezert ez napot meltosaggal
Rendelte szent atiank nagy paranczial.
- 25   6. Ne had nyugodni urad szent teörvényét,
Morsold ugj azt, hogy meg hassa lelkedet,
Vedd rád ez draga jo keneteöt,
Hogy hassa meg, mint io szag vesedet.
7. Az az ne cziak hald avagy olvasd eötet,
Hanem tudakozd, meg tarczy, mint lelkedet,
Tellies ereödbeöl keövesd s eltet,
Igy ád eö lelkednek üdveösseget.

12 II ez es uersenes 14 III al <te ueged> eleted 15 II azt 16 II ma feökeppen napia
17 II Emlisd . . . hala adással 18 II–III ur adot ki 19 I szent napot nagy meltosaggal
[a szent és nagy szavakat más egykorú kéz a sor fölé írta] 20 I [más egykorú kéz a szöveg
mellé írta: paranczollal] 21 II szent vrád törüeniet 22 II Morsald . . . hogy hassa meg

- 30 8. Vigiaz ereössen, eörizzed nagy hiven,
Még cziak pontiatis rettegjed ereössen,
El ne tery attol semmikeppen
Se jobbra, se balra eletedben.
- 35 9. Meg eöl tudgiad bar, ha eöteöt teöreöd meg,
Vet karhozatra, eöreökke sem szann meg,
Kiczinbennis nem ment senki n e3,
Rontia meg azt, ki tartasan hideg.
- 40 10. Szent aldot isten, kerjük felsegedet,
Ki attad ernünk ezt az szent innepet,
Ne utaly fogiatkozásinkert,
Söt enged mutatvan jo kedvedet.
- 45 11. Adgy ereöt rea, hogy mú keövethessük,
Üdveösseg utat, kit attal ertenünk,
Engedd szent teörvent jol keövetnünk,
Hogy te neved aldassek mi töllünk.
12. Dicziret legien neked eöreök isten,
Legy aldot szent ur ki lakol mennyegben,
Hivekhez vagy te nagy kegiesen,
Legien tied orszaglas mindenben.

57.

UGIAN AZONRA

Nota. Mindenható uristen mi búneós

Is-ten teör-ve-nye sze-rent   Ma- y na-punk szen - telt,
Kit szent nep-nek ur ren-delt,   Nagy-sa- go - son szer zet.

1. Isten teörvenye szerent
May napunk szentelt,
Kit szent nepnek ur rendelt,
Nagysagoson szerzet.

29 II nagi [meg-ből javította a másoló] 31 II teri arról 35 II senkit 38 II ernünk ez szent
innepedet 40 II Söt engedi 41 II eröt arra hofi 43 II törüenent [!] 46 II megjegben [!]
47 III <Hiuekhez uagi te> Hiuekhez
3 III vr <szentelt> rendelt

- 5   2. Ketteős ez nap innepe,
Mert ugy nez sengere,
Mint teörvény ki adasnak
Eö emlitesere.
- 10   3. Ez két okert rendelte
Isten az teörvényben,
Kit parancziolt illene
Szentül az eö nepe.
- 15   4. Ki azert egek urat,
Szereti eö szavat,
Fogadgia es ily napjat
Illi, s mastis meg tart.
- 20   5. Minden parancziolatin
Jar hiven keövetven,
Vilagetol el szeökven,
Jar isten teörvényen.
6. Vilag giüleös voltaval,
Semmit nem nez, gondol,
Sem meg utalasaval
Hatrab ugian nem all.
- 25   7. Teörvény keöveteseben,
Üdveösseg eösvenyen
Naponkent mind telliesben
Eleb eleb megien.
- 30   8. Szeme hatra nem esik,
Testel sem tanaczykozik,
Hanem annak cziak esik,
Az mivel tartozik.
- 35   9. Minden dolgat rendelte
Istennek kedvere,
Teörvent haszonra nezve
Tartia meg mindenbe.
- 40   10. Teörvényben isten mondgia,
Ki teörvent meg tartia,
Él annak eö altalla,
Húttel igazulva.

---

6 II szentsegre 16 II S mastys 17--24 IV [a kézirat csonkulása miatt e sorokból csak töredékes szavak olvashatók ki] 18 III Jary 21 II giülöl 22 II Semmit ez nem gondol 26 II ösuen

11. De atkozot az ollian,
Ki ugian valoban
Teörveny igaz beötűyt
Nem teölti be, unvan.
- 45 12. *Ez illien hazontalan*
Isten elöt niluan,
De kedues nalla ualuan,
Ki iar neki uttan.
- 50 13. Tartasra lehetsleges,
Seöt gieönieörűseges,
Szent teörveny egyyig kedves,
Jambornak mind edes.
- 55 14. De az nem akaroknak,
Vilag fiaynak,
Mind lehetetlen annak,
Ki kedvez maganak.
- 60 15. Kinel pedig kostolva
Isten ajandeka,
Ez iar ugian valoban
Istennek utaba.
16. Ha kinel ez kedvetlen
Szamado ez leszen,
Mú jarjunk el tisztúnkben,
Menteöl hűsegesben.
- 65 17. Forgodgiunk felelemmel,
Gonosztol *menniünk el,*
Isteni felelemmel
Jarjunk dolgunkban el.
- 70 18. Jer, adgiunk halat azert
Atianknak az jokert,
Szep gondviselesejert,
Nagy kegiessegejert.
- 75 19. Nilvan emberi nemzet
Rad, szent ur, nem vethet,
Bantasirol semmikint
Veled nem perelhet.

43 II, IV Törveni minden igiet III bötűiet [az *ie-t y*-ból javított a másoló] 45–48 [e sorokat a II. és IV. változat őrizte meg] 49 IV Tartasa 53 II akaronak 59 II Az 60 II Űduösseg uttaba 60–64 IV Űdvesseg [e szótól a kézirat csonkulása miatt öt sor hiányzik] 61 II kellett 66 III el [utólag beszúrva] I el menniűnk

- 80 20. Mentsege talam volna,
Ha nem szoltal volna,
De teörveny ki adasod
Latrot karhoztattia.
21. Irattad teörvenyedet,
Szent akarotodat,
Mindent mertekkel oszlat,
Kit ember meg tarthat.
- 85 22. Embernek erejehez,
Teörvent szabtað ehhez,
Hogy údveözúlesehez
Alkolmas legien ez.
- 90 23. Ki teörvenyteöl idegen,
Ninczy az te kedvedben,
Seöt fiaidnak sinczien
Nyajaban ez illien.
- 96 24. Engedd tudnunk, szent isten,
Teörvenyed mi legien,
Beötúje haszna mélylen
Oltodgiék elmenkben.
- 100 25. Hogy naponkent az altal
Tiszták jobbulassal
Legiúnk jo indulattal,
Segitseged altal.
26. Adunk neked nagy hálát,
Hogy ily poganokat,
Mutatvan jo voltodat,
Vesz hozzað mint jokat.
- 105 27. Minketis fogattal be
Israeled közé, Szamlalvan szentid közé,
Kedvedben vöttél be.
- 110 28. Maga mú pogan nembeöl
Vagiunk *termeszetteöl*,
Tavol *voltunk* szentsegteöl,
Vagiunk búneös *eösteöl*.

79 II, IV adassa 83 II–IV Minden 87 IV Hogy údö szeljessege [!] 88 I az 96 I, III Osz-
todgiék II Oltodgiék szúfúnkben 97–104 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiá-
nyoznak] 110 I, III természetül 111 I, III váltunk 112 I, III–IV búneös testeöl

- 115 29. Megis fogiatkozással
Vagiunk sok hejunkal,
Rendünkben hivatallal
Felszeg allapattal.
- 120 30. De *mint* eddig, szent isten,
Oktattal kegiesen,
Igy naponkent kedvedben
Iktass minket eppen.
- 125 31. Kerünk igen vetkünket,
Nagy felszegsegünket,
Bocziasd meg, hogy tegedet
Felliünk istenünket.
- 130 32. Naponkent mi elmenket,
Tedd beölczié szívünket,
Ald meg te szegenijdet,
Búneös hivejdet.
- 130 33. Engedd szolgalliuunk neked,
Mint kevannia kedved,
Terjedgien igy te neved,
Eörvendhessünk benned.
- 135 34. Mú diczirven tegedet
Aldgiuk felsegedet,
Hirdettiük nagy nevedet,
Mondunk neked ament.

58.

UY ESZTENDEÖRE, HORA

No. Szerenczienek forgasarol etc.

Vy esz-ten - deöt az nagy ur-nak ki szentel i ga-zan,
Tis - ri ho-nak, tör-veny sze-rent, tar-czia el - seö nap-jan,
Hat-ra vetven küs ka- ráczion, mert pa - pa ta-lal-many.

117 I, III–IV De mind 120 II minket szepen 121 IV Kerjük II igen bűnünket 127 II Aldgi 135–136 IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányzanak a szövegből]

1. **Vy esztendeöt az nagy urnak ki szentel igazan,**
Tisri honak, törvény szerent, tarazia első napjan,
Hatra vetven kús karacziont, mert papa talalmany.
- 5   2. **Ier, mi hivek, kik balvannak nem akarunk elni,**
Ur teörvenyét ez reszbeölis ne hadgiuk fekenni,
Egy lelekkel uy esztendeöt ma illiünk eö neki.
3. **Ez nagy világ teremtése, mert ez údeökor leöt,**
Teremteöteöl minden allat eletet ekkor veöt,
Ugy akarta, hogy epp legien, valamit eö szerzeöt.
- 10   4. **Szep bizonyosag erre nekünk természet foliasa,**
Mert epsegét mindeneknek ez údeöre adgia,
Küllieb, bellyeb soha nem jar, mint ur el bocziatta.
- 15   5. **Tavasz údeö, az mit ki hoz gienge, szep szelekkel,**
Aszt meleg nyar fel neveli cziuda heüsegevel,
Az hüveös eösz, ha erkezik meg ernek szep rendel.
- 20   6. **Eleöb lattiuk effeleknek epsegek nem lehet,**
Údeö eleöt az természet semmit nem vegeszhet,
Eppen szerzeöt az ur mindent, hogy eöszszel teremtet.
- 20   7. **Noha vadnak giengesegteöl, kik eleöb erkeöznek,**
Meleg nyarnak heüsegeteöl hamarab sendülnek,
Derek keppen erleleöje eösz azért giümeölczynek.
- 25   8. **De ketteözik esztendeöneek kezdeti irasban,**
Meltosagert, mert nisan ho elseö bibliaban,
Aegyptusi valtsag teötte ollian meltosagban.
- 25   9. **Eöszszel azért uy esztendeö teremtes cziodajat,**
Az tavaszi hirdetteti Aegyptusi romlast,
Küleömb okon mind az ketteö tartia meltosagat.
- 30   10. **Romay szek, de lasd, mit teöt, mit kereset ebben,**
Messiasnak születeset igazlotta telben,
Uy esztendeöt ot kereste igaz teörvény ellen.
11. **Erre nem volt teörvény felet neki meltosaga,**
Szent keönyv ellen ereöszakkal nem fogh hagiomanya,
Mert embernek az ur ellen cziak por, hamu dolga.

1—3 IV Urnak ki [e szavaktól a kézirat csonkulása miatt két és fél sor hiányzik]
8 II—III akor 13 II údö la mit II—IV szep gienge szelekkel 16 III Elöb <lehet> 19 IV
gyengesegből 20—24 IV heosegetöl [e szótól a kézirat csonkulása miatt négy és fél sor
hiányzik] 25 IV Ezzel 31 III meltosaga<t>

- 35 12. Hatra vetven rendeleseet azért embereknek,
Bűn el hagyva szent teörveniét tarziuk istenűnknek,
Uy elettel uy esztendeöt szentelliűnk nevenek.
13. Ohajtassal engesztelliűk regi bűneinkreöl,
Mind azokat már rejczie el szent szemey eleöl,
Mű fejűnket otalmazza atia y kedvebeöl.
- 40 14. Reank valo jo aldasit, gazdag kegiesseget,
Nagy jo szűbeöl halalliuk meg eddig velűnk létét,
Jeövendeöre kerjűk ismet nagy gondviseleset.
15. Aldot napjat inneplessel teölcziiűk nagy eöreömmel,
Jo tetejert nagy szent nevét aldziuk diczirettel,
45 Kiert vegeseö eöreöm napjat varjuk ereös hűttel.

59.

UY ESZTENDEÖRE VALO EZIS

Not. Ereös várunk nekűnk etc.

Uy esz - ten - deö na - pin vi - gad giunk,
Is ten - nek mű ma - gun - kat ad giuk,
Lel ki mod - ra ma - gun - kat tar cziuk,
Jo vol - tat el - menk - ben hor - doz zuk,
Rank va - lo gondgiaert ald - giuk, Mert ja - va raj - tunk,
Cziak eö o - tal - munk, Al do - ma - sat lat - tiuk,
No ha mel - tat - lan szol - gak va giunk.

36 II Uj eletet 40 II, IV Rejank szallot jo 41 II halalliuk <ma> 41–45 IV letet [e szótól a kézirat csonkulása miatt a szöveg többi része végig hiányzik] 42 II kerjűk igen nagi III kerűk nagi 43 II inneplessel tarziuk nagi

1. Uy esztendeő napin vigadgiunk,
 Lelki modra magunkat tarziuk,
 Istennek mű magunkat adgiuk,
 Jovoltat elmenkben hordozzuk,
 5 Rank valo gondgiaert aldgiuk,
 Mert java rajtunk,
 Cziak eő otalmunk,
 Aldomasat lattiuk,
 Noha meltatlan szolgak vagiunk.
- 10 2. Igaz eőreöm az mű eőreöműnk,
 Mely eőreökke marad mi velűnk,
 Hivatalban hivek, ha leszűnk,
 Artatlan eletet keövetűnk,
 15 Magunk alazva epűlűnk,
 Jozanon elliűnk,
 Es igy műnekűnk
 All meg jól eőreöműnk,
 Es leszen igaz bekesegűnk.
- 20 3. Minden nagy sok külseő bántasok,
 Arniek modra veszeők, mulandok,
 Cziak lelekbeöl legiűnk igazak,
 Es diczirjűk istent, ki tartonk,
 Teölle vagion elegsegűnk,
 25 Hozza foliamunk,
 Haszontalanok,
 Mert magunktól vagiunk,
 De ur által epsegben allunk.
- 30 4. Teged, atiank, mű magasztalunk,
 Vigh enekkel diczirve aldunk,
 Tisztességgel teged imadunk,
 Mindenkeppen neked szolgalunk,
 Nem volta! mű meg utalonk,
 Seöt nagy kedvezőnk,
 35 Beőseges tartonk,
 Voltal igazgatonk,
 Fogiatkozásinkban jobitonk.
- 40 5. Kerűnk, atyank, kedvez fejűnknek,
 Boczianattiat adgiad bűnűnknek,
 Ne hadgy megis, segely hiveknek,
 Gonosz ügyteöl legy védelmezőnk,
 Vezerd eletét nepednek,

---

8 II Aldomassit lattuk 9 III szolgal [!] 14 II epitiűk 15 II elűnk 24 II foliamju
 26 III magunktól [utáná olvashatatlanul áthúzott betű] 30 II Tisztasagal teged
 31 II Minden keppen teged 36 II Fogiatkozásinkból 38 II adgiad <feijűnknek>

45 Kegielmez nekünk,
Hogy veled túrjünk,
Es cziak teölled fűgjünk,
Hogy ezkeppen elhesseön lelkünk.

6. Josagert cziak kedvelsz ur, minket,
Ezert aldasz minden hiveket,
Felsegednek nagy dicziretet
50 Mondunk, aldgiuk istensegedet,
Te tartasz, uram, cziak minket,
Remensegűnket,
Szűbeöl, mint lehet
Varjuk kegielmedet,
Tartiuk teölled mú életűnket.

55 7. Tieid mú mindenkor vagiunk,
Ezert neked magunk ajanliuk,
Minden gonosz tagullion rollunk,
Hogy igassag maradgion nallunk,
60 Eletűnkben jobbulhassunk,
Erkeölcziel birjunk,
Te szent kedvedben,
Hogy meg maradhassunk,
Es teged eöreökke aldhasunk.

60.

KEÖVETKEÖZNEK SATOROS INNEPRE VALO ENEKEK

Notaja. Christus fel tamada, mú bwnűnket el mosa

Si- do szen-tek in- ne - pit, hi - vek, szen-tűl kik tar-tiuk,
Ta- ka-ro- das in - ne - pet, ki sa - to - ros, ma tarczyuk,
Se - re - gek szent u - rát sa - to - ros in - ne - pen
fel ma - gasz - tal liuk.

45 II elhesseön [elhesseünk-ből javította a másoló] 49 II Mondunk s aldgiuk

1. Sido szentek innepit, hivek, szentül kik tartiuk,
Takarodas innepét, ki satoros, ma tarziuk,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.
- 5 2. Az szent nemzet eleyvel szent ur ez nagy jot teötte,
Hogy negyven esztendeig satorokban eörzeötte,
Seregek szent urat, satoros innepen fel magasztalliuk.
3. Taplalta kesz kenierrel, *rapta nélkül* mannaval,
Nagy keö szalbol itallal, mely vellek jart forrassal,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
- 10 4. Oszlopot nagy cziodaval eyel nekik fénleteöt,
Nappal nagy melegsegteöl ismet arniekot szerzet,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
- 15 5. Rajtok *sokszor keönieörült* Abraham szent attiokert,
Es akkor jelen valo keözteök három szentiert,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
6. Oszlopot mert Aronert, mannat atta Mosesert,
Szep forrast Mariáért, cziak holtokig kedvekert,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
- 20 7. Satorokban taborban laktak tizenket karban,
Kiert Balam diczirte eöket prophetalasban,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
8. Ily nagy roppant taborba hat szaz ezer fegiveres,
Három ezer affelet eöt szaz eötven jo szeres,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.
- 25 9. Noha veszelt *erdemleök*, giakran bünben merültek,
De irgalmas istenek megis maradot vellek,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuk.
- 30 10. Nem volt szükik semmiben italbol sem etelbeöl,
Testek fedezesere sem ruhazat nemebeöl,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.
11. Esztendeönkent szent nemzet erreöl szentel niocz *napot*,
Pusztan hagivan hazokat, kün laknak sator alatt,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuk.

2 II ki satoros mi tarziuk 5 IV örizte 7 I–IV rabotanekkül 8 III jart forgással 12–15 IV [a kézirat csonkulása következtében hiányoznak] 13 I–III Rajtok keö-
nieörült sokkeppen 16 II Arronert szep forrassat Mariaert 17 II Mannat adta Mosessert
19 II Satorokkal 25 I–IV erdemlettek [II-ben a *tte* betük a sor fölé vannak írva] 26 II
istenek [*istennek*-ből javította a másoló] III irgalmas <istennek> istenek 28–33 IV [a 10.
és 11. versszak fel van cserélve] 28 II, IV semiböl 31 II *szen* nemzet [!] I–IV napokat

- 35 12. **Palma** fakat s fűzeket vizek mellet teördelnek,
Szep enek zengesevel, kit taborban be visznek,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuik.
13. **Rolla** mind nagy s mind kicsin akkor meg emlekezik,
Attiokkal teött cziudakat fioknakis beszellik,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuik.
- 40 14. **Erreöl** műis urunkat, aldgiuk kegies atiankat,
Ki poganbol maganak szerzet lelki sidokat,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuik.
15. **Ha** magunk Abrahamnak tartiuik lenni fiaynak,
Tarcziuk emlekezetit magvaval teöt cziudaknak,
45 Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuik.
16. **Ez** napokon jo szivel jól tegiünk szegenyekkel,
Lassuk eöket etellel es ruhazat nemevel,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuik.
17. **Mint** ur sido atiakat tartotta kesz *etellel*,
50 Ugy elhetetleneket tarcziunk keszen mindennel,
Seregek szent urát satoros innepen fel magasztalliuik.
18. **Igy** ur eleöt életünk, szent neppel tarsasagunk
Igaz leszen es kedves feöldeön forgolodasunk,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuik.
- 55 19. **Kiert** szent ur műnekünk ad ernünk bodogsagot,
Testünknek es lelkünknek romolhatatlan satort,
Seregek szent urat satoros innepen fel magasztalliuik.

61.

EÖSZVE GIÚJTÉS INNEPERE VALO

No. Nekünk születék etc.

Eöszve giú - tes nek in - ne - pe va - gion

Ur teör-ve-nye sze-rent ez ma - y na - pon,

34–36 IV [e sorok a kézirat csonkulása következtében hiányoznak a szövegből] 37 IV nagy mind kicsin 44 II, IV maguauaal löt 49 I–III eledellel [Szótagszám-többlet!] IV etellel 50 II tarcziuk 55–57 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből]

Kin szívünk ör- vend - gien es vi - ga - doz zon
I - ma - das - sal ur nak el - menk szol - gal - lion.

1. Eöszve *giútesnek* innepe vagion
Ur teörvenye szerent ez may napon,
Kin szívünk eörvendgien es vigadozzon,
Imadással urnak elmenk szolgallion.
- 5 2. Kegiesen ernünk szent ur ezt atta,
Kezünkhez bekevel szepen iktatta,
Esztendey hasznát munkanknak atta,
Kiert teöllünk neki legien *nagy* hala.
- 10 3. Nem tekenteötte búneös voltunkat,
Seöt nagy sok jovival minket meg aldot,
Kiert szübeöl niuycziuk haladasunkat,
Magasztalvan aldgiuk *mi* szent atiankat.
- 15 4. Tiszteölliük eötet jeövedelmünkbeöl,
Mint tanultuk s tudgiuk ezt teörveny keönyböl,
Az mivel tartozunk teölcziük be szübeöl,
Hogy mű ki ne essünk *urnak* kedvebeöl.
- 20 5. Meg vagion irva szent teörveny keönyben,
Eöteöd *keönyvnek* huszon hatod reszeben,
Helyhesse bizodalmat *istenében*,
Szent eletet talallia meg beötüben.
6. Kiki mind lassa jól meg eömagat,
Erczie dolgaynak fogiatkozásat,
Kerje búneynek eö boczianattiat,
Allassa *helyere* eö tartozasat.

1 I, III giútes [Szótagszámhiány!] II giútesnek 3 II szívünk <uigadgion> 5 II
Kegiesen szent wr ernünk [eredetileg e sorrendben írta le a másoló a szavakat, majd
az 1, 3, 4, 2 számokat írta föléljük] 6 III bekeueul [!] 8 I teöll<ed>ünk I–III legien
hala 12 I–III aldgiuk szent 16 I–III essünk ur kedvebeöl 18 I, III keönyv huszon 18–20
II Ki ky mibe eleteben helihezze Igaz bizodalmot, talallia bötübe, Ötöd köniu huzon
hatod rezebe 19 I, III bizodalmat eö istenében 20 III talallia bötüben 22 II dolginak
23 I, III búneynek II búnenek I–III boczianattiat 24 I, III helyre tartozasat II heliere
tartozasat III [A másoló vagy más korabeli kéz a sor alá írta: *Mors tua, mors Christi,*
mundi fraus, etc.]

- 25 7. Aldot uristen, kegielmes atiank,
 Nevednek enekel mú szivünk es szank,
 Teged diczir vesenk, kerünk, tekenczy rank,
 Vagy te cziak egiedül, ki *lathatcz* hozzank.
8. Igen nagy, valliuk, irgalmassagod
 30 Azokhoz, kiknek *te* josagit latod,
 Meltatlan voltunkra javidot niuytod,
 Nagy sok aldasokkal *feinket* latod.
9. Kegielmez nekünk, szent atiank, isten,
 Lehasagunkert lass *engedelmesen*,
 35 Minden jora minket vezerey eppen,
 Hogy hivatal bennünk fényék telliesben.
10. Adgyad, hogy kedvet nallad talalliunk,
 Szent elet rendivel, adgiad, juthassunk,
 Igaz teökeltességben alhassunk,
 40 Kiben nevedken *mi* maradhassunk.
11. Hogy ezkeppen *a* draga údeöket
 Hejaban ne teölczyűk mú életünket,
 Hivalkodas, *restseg* ne allia elmenket,
 Haszontalansag hadgia el szívünket.
- 45 12. Ajandekidnak melto giúmeölcziét,
 Mutathassuk tellies ereönk epsegét,
 Hogy *neved* igy vallion *szent* dicziretet,
 Kiert teölled vegiünk bodog eletet.
13. Dúctieöseg neked, szent ur, s tisztesség,
 50 Minden helyen tied legien beölczieseg,
Vegetlen ideű, melyseges szentseg,
 Mert vagy egiedül *cziak* igaz nagy felseg.

28 I, III lacz [Szótagszámhiány!] II lathacz 30 I, III kiknek josagit [Szótagszámhiány!] II kiknek *te* iosagit 32 II aldassidal I–III fenket 33 II–III szent wr nag isten 34 I, III kegielmesen [Szótagszámhiány!] II engedelmissen 35 III verell' [!] 37 II Adgiad keduet nallad [a *keduet* szót a másoló *kedued*-ből javította] 39 II tökeltessegi-ben szalhassunk 40 I–III nevedken maradhassunk 41 I–III ezkeppen draga II údönket 43 I reszeges 46 II Mutathassunk mi tellies 47 I, III Hogy igy vallion dicziretet [Szótagszámhiány!] II Hogi neued igi uallion szent dicziretet 51 I, III Veghetetlen údeö 52 I, III egiedül igaz [Szótagszámhiány!] II egiedül cziak igaz

MAS ENÉK UGIAN AZONRA

No. Jer mindnáján örwlly[ünk]

Eős - ve giűy - tes in ne pe
 Min - den e sze - ben ve gie,
 Mi re va - lo ez nap meg er czie.

1. Eősze giűytes innepe
 Minden eszeben vegie,
 Mire valo ez nap meg erzie.
- 5 2. Illeni szentűl azt kel,
 Minden fele szentseggel,
 Ajandekal, szep giűmeölceziökkel.
3. Szent teörveny tartasaval,
 Draga szep jamborsaggal,
 Szegenyeknek jól tartasaval.
- 10 4. Minden nagy jotetellel,
 Isteni tisztelettel,
 De jól meg lasd, mint vagy keszseggel.
5. Szent innep szenteleshez,
 Vigiaz ra, s keszűly ehez,
 15 Tiszta szűheöz isten nez s kedvez.
6. Ha istenhez, emberhez
 Igaz szeretetben elsz,
 Artatlansagert ur kegielmez.

4 II ezt 6 II Aiandekkal fö giűmeölceziökkel 8 II jambor<hassad>sagal 14 II reia
 kezűli 15 II Tizta szű ez isten III nez keduez

- 20 7. Igaz szeretetiért,
Szent ur, kedvelő embert,
Ebben semmi, ha nem tart ellent.
8. Ha pedig akadallia,
Kinek vagion ő tudgia
Igen nagy vetek benne nijlva.
- 25 9. Tudva vetekben elni,
Nagy bűn abban heverni,
Innepre vetkesen tartozni.
10. De keres bekeseget,
Idejen ki bűnt le teőt,
30 Illien szentel szentül innepet.
11. Ninczien szepleő szűveben,
Lelke vagion szentsegeben,
Christust halgattia, ki szol igyen.
12. Az szeretetbeől fűgnek
35 Az eörvendettesegek,
Igaz lelki szolgálat nemek.
13. Isten parancziolattia
Ugy telik be ez napba,
Ha vigan telik el ily napja.
- 40 14. No azért istenünkben
Legiünk lelki öreömben,
Bodog, igaz, iozan kedvünkben.
15. Szent ur, szolgálatodra
Vagiunk keszek mindaha,
45 Tisztelliük neved magasztalva.
16. Mű fogiatkozásinkban
Ne utaly untig maga,
Seőt kegiesen tarczý arnyekodban.
17. Ha mi hejunkal vagiunk,
50 Meg epittiük, fogadgiuk,
Helyere azokat allattiuk.
18. Szent segítseged által,
Ki enyet dolgunk jól all,
Batron vagiunk szent forgodassal.

25 II uetekben lenni 30 II szentül szentül III szentül szentel 33 II igen 38 III az 46 II fogiatkozásinba [!] 50 II epiteziük

- 55 19. Add jól innepelhessünk,
Te kedvedet teölthessük,
Tiszteletedre futva giüllüünk.
20. Vay ki nagysagos vagy te,
Hatalmad hat mindenre,
60 Kegiesseggel nezz hiveidre.
21. Szent Pal, hogy arnieki cziak,
Mondgia, ez innepesek,
Jeövendeö eöreök inneplesnek.
22. Ezekkel hát készülliünk,
65 Arra szúkseg epüllüünk,
Kit jeövendeön ád isten ernünk.
23. Akkor Christussal elünk,
Szentekkel urrá leszünk,
Mennyek orszagaban eörvendünk.
- 70 24. Leszünk niugodalomban,
Fenyos szep állapotban,
Eöreökke valo bodogsagban.
25. Ily draga állapotra,
75 Mennyeknek orszagara
Tegy, szent atiank, minket meltokká.
26. Diczirjük mú nevedet
Kegies jotetelidert,
Beöseges szent aldomasidert.
- 27 Mert szívünk teölted jokkal,
80 Minden ajandekokkal,
Eöreömmel es szent vigasaggal.
28. Te nagy neved eöreökke,
Aldot, szent ur, mindenbe
Diczirtessel te hiveidben.
- 85 29. Serkennyünk mú szívünkben
Te szent tiszteletedre,
Kik illendeök te nagy nevedre.
30. Semmit hatra ne hadgiunk,
90 Valamivel tartozunk,
Be teölteni mindent akarjunk.

**59 II Hatalmas hat 65 II epülnünk 75 II attiank meltokka 79 I, III szívünk teölled
II töltöd 80 II aiandekoddal 86 II tizteletidre 90 II akarunk**

31. Mint jó, szerelmes fiak,
 Szolgálnak neked, atyánk,
 Hívek neved eöreöкке aldgják.

63.

AZONRA VALO EZIS

No. Jambor hazasok meg hal[gassatok] etc.

Giar - lo em - ber - nek feöl - deön e - le - te
 Ugy le - szen hasz - nos, ha is - tent fel - te,
 Pa - ran - cziol - lat tiat ha meg eö - risz - te,
 Szent a ka - rat tiat, ha czie - le - keöd - te.

1. Giarlo embernek feöldeön elete
 Ugy leszen hasznos, ha istent felte,
 Parancziolattiat, ha meg eöriszte,
 Szent akarattiat, ha czielekeödete.

2. Ez kyül leszen nagy veszedelmes,
 Eö születese keserüsegés,
 Tellies elete niomorusagos,
 Holta peniglen kenokkal tellies.

10 3. Ez illyen ember nem erti vegét,
 Születesének nem tudgia hasznat,
 Teremteöjének, mert akarattiat
 Meg nem tanulta eö kevansagat.

15 4. Isten aldasat magan ha erzi,
 Nem szokta azért istent aldaní,
 Az el veöt jokert fel magasztalni,
 Mert azt eö meg sem tudgia gondolni.

2 IV lezen boldog 5 II, IV Az köül 13 I magan <nem> [a másoló fölé írta: ha]
 II-IV magan nem 14 II, IV szokta istent azért

- 20 5. De az mely embert ismeretiben
Be jutat isten szent kegielmeben,
Szűkseg, hogy legien marado abban,
Ha akar jutni az bodogsagban.
- 25 6. Ennek mindenkor gieönieörűsege
Cziak eö uraban tellies eöreöme,
Forgodasiban isten teörvenye
Eyel es nappal vagion eszebe.
7. Hogy se szemenek tekintesevel,
Se fűlejnek halgatasaval,
Es eö szajanak kostolasaval,
Azt meg ne serczie illetesevel.
- 30 8. Ha erzi fejen isten aldasat,
Ezzel ne hidgie mindgiart el magat,
El tavoztassa isten haragjat,
Holtig tisztellie meg aldo urát.
- 35 9. Es az teörvényben mint vagion irvan
Takarodasnak ideje utan,
Eösze giútesnek innepe napjan
Halakot adgion el veöt jok utan.
- 40 10. Mindenkor azzal nagy vigan ellien,
Niomorultakat abbol taplallion,
Jeövevenyeket beleölle tarczion,
Urnak kedvesen abbol aldozzon.
11. De kivalt keppen ez szent innepen,
Mindennek szűkseg, hogy kedve legien,
Haladasokkal istent diczirien,
Adakozasra beö kezű legien.
- 45 12. Öreöme napjan az szegent lassa,
Az el veöt jokbol eöket taplallia,
Istenhez iusson alamisnaja,
Hogy igy meg tessék jo safarsaga.
- 50 13. Nem tobzodással az údeöt teölczie,
Seöt vig orczaval istent diczirje,
Etel, italtol legien jo kedve,
Cziak hogy ne ellyen gonoszul velle.
- 55 14. Most müis, uram, kik ide giúltünk,
Szent szemed elöt im meg allottunk,
Hala adasra szankat meg nijttuk,
Te nagy nevedet fel magasztalliuik.

17 II ember 22–25 IV [a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 27 II kostolassiuial 28 II Ezt meg II, IV illetessiuel 30 II, IV Aual ne 33 III–IV irva 35 II giútesnek II, IV innepy 38 II Niomorulta(t)kot 43 II, IV dicziruen 47–52 IV [a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 48 II–III Es hogi meg tessék II hű safarsaga 54 II, IV Szent szined elöt III mi 55 II, IV nittiuik 56 II Te szent neuedet IV Szent nagy neuedert

15. Hala teneked menybeli isten,
 Hogy mezeónk hasznát ez esztendeóban,
 Jeövedelmünket attad kezünkben,
 Reszszesse teóttel szent kegielmedben.
- 60
16. Te szent aldasod maradjion rajtunk,
 Gondviselesed legien keörüllünk,
 Sokszor eleótted meg jelenhessünk
 Ez szent innepen es dúczieóitziünk.
- 65
17. Az el veót jokat hadd el keólténünk,
 Bekevel, uram, hogy teged aldgiunk,
 Az jeövendeókra legy gondviseleónk,
 Hogy szúkseg miat bűnben ne essünk.
- 70
18. Es cziendessegben mú életünket,
 Vihessük veghez mi futasinkat,
 Az halal utan, kerünk tegedet,
 Fogadd be hozdad az mi lelkünket.
- 75
19. Hogy mikor ismet fel vesz az porból,
 Es fel tamasztasz az rothadasbol,
 Coronazz, uram, te jo kedvedbeól
 Hirvadhatatlan, szep coronaval.
- 80
20. Dúczieóseg neked az magosságban,
 Felseges isten, kiralysagodban,
 Angiali sereg sokasagaban,
 Aldot legy, uram, eóreókke, amen.

64.

UR SATOROSSARA

No. Nekték emlekeznem, ha meg etc.

U-runk is - te - nünk - nek eör-ven - de - tes nap - ja

most im re - ank vir ra dot,

59 II, IV Ióuedelminket 63 III megh ielenthessük 64 III Es szent 65 II Ez el ...
 el tólténünk I keólténünk [az első k-t t-ből javította a másoló] 67 IV jövendöre 70 IV
 futasunkot 71 II, IV Az halal által kerünk 73 II mikor <fel> 75 IV jo voltodbol 77–80
 IV [a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

Kit szent teörve - nye ben szen-túl meg il le ni
nagy e-reös-sen pa ran cziolt,
Er-re min-den fer fi e-gesz lz - ra - el böl
Je- ru - sa - lem-ben ju tot,
Ke- ze mun-ka - ja nak hasz-na-bol az ur nak
a - jan - de - kot mu ta tot.

1. Urunk istenünknek örvendetes napja most im reank virradot,
Kit szent teörvényekben szentül meg illeni nagy ereössen parancziolt,
Erre minden ferfi egész Izraelbeöl Jerusalemben jutot,
Keze munkájának hasznából az urnak ajandekot mutatot.

- 5 2. Rajta satorokban, level színbeöl czinalt kalibakban laktanak,
Emlekezetire regen kietlenben attiók budosasanak,
Mikor Aegyptusból ki jeöve, utokban sok cziudakban forgottak,
Hüteötlenseg miat negyven esztendeig sokkeppen hányattattak.

- 10 3. Sűrű, roppant tabor addig munkanelkül kesz kenierrel tartatot,
Ur satora keörül az egez nemzetseg tizenket karban lakot,
Anny szantú folyam ereös keösziklából beöseggel szolgáltatot,
Mint szent iras mondgia, vellek jart mindenüt, szüksegeök nem juthatot.

- 15 4. Az szokot mannatol kedve teölt sidoknak, mikor fogok meg vasot,
Szantalan sok füret napkeleti szellel az tengerreöl hajtatot,
Kiket tabor keörül faradva nagy sűrűn azon szel el hullatot,
Kedveket keresven, mint ily kegies atia, mind kezekben iutatot.

1 II mi reank III im most 3 III futot 5 II kalikakban (!) 7 III ki jövö uttyok-
ban 12 III [a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 13 II mannatol megh <vasek>
III vasek 14 II tengerral 15 II – III le hullatot 16 III közikben jutatot

- 20 5. Tabor indittásra jelek volt az urtól, s mind meg szállittasára,
Mert nagy szép köd oszlop az ur satoranal mindenkor fekszik vala,
Ha fel emelkedet árniekaban az nep annak meg indul vala,
Mikor meg tartozot, nepis hadnagioszol le telepedik vala.
6. Okok nem lehetet, mibeöl az nagy urra panaszolhattak volna,
De kemény niaku nep giakorta az bünre gonoszul hajol vala,
Balvany imadasert egykor három ezer benne vagatot vala,
Meltatlan panaszert, tűzes kigiok miat, nagy sokan veszték vala.
- 25 7. Ragalmazó, kevely, maga nádzó Chore, eggiút teőb partosival,
Mosesre hamissan hazudvan az urat illeté nagy bosszszuval,
Kiert haza nepét ur feöldel nyeleté, Dathannal, Abirammal,
Eömogat sebes tűz satornal egeté harmad fél száz magaval.
- 30 8. Oczymany buiasagra Madian leanij ismet sidokat hajtak,
Kiert szeörnüü deöggel tizen negi ezeren köözülleök el hullanak,
Satorba Phinees matkastol agiekat által üté Zambrinak,
Kireöl firol fira adá isten neki tisztit cöreök papsagnak.
- 35 9. Sok cziapasok ezek es nagy bizonsagok szent ur jelen letereöl,
De hitlenség miat mégis ketsegesek leönek az igiretreöl,
Tiz kimek szavara sokat zugolodvan, lakolanak büneökreöl,
Husz esztendeös felet mind ki rekedenek az igiret feöldereöl.
- 40 10. Semmi ninczy bizoniosb, tanolliuk meg innet, mint ur szavanak hinni,
Cziak rajtunk ne mulliek, minden igiretit meg allia, meg teökelli,
De ha ki fejere haragjat gerjeszti, bosszszusaggal illeti,
Ereös keze, szavat latogatas napjan avalis viselteti.
11. Azert maradekjat akkori tabornak, ha kik immar köovettiük,
Vellek egietemben ez napokat tartvan, egek urat diczirjük,
Vig innepét illiük, hatalmát hirdessük, igiretit remenliük,
Jo remenség alat szent szek elejben szamadasra készülliünk.
- 45 12. Regi es mostani szenteknek peldajat tetemennyel köövessük,
Satorokat regen eöszzsel az pusztaban uijtották, mint ertiük,
Most az sator mellet sidokkal egy uton jarvan, szegént segelliünk,
Ruhatalan, rongios hideg telre kelve, ne latassek kööztünk.

19 III nep onnat meg 24 III [a kézirat csonkulása miatt hiányzik] 25 II maganazo [!]
III maga nagyzo 26 III Mosesre fel kele hazudvan s az 27 III Abirannal 28 III satoranal
32 I–II firol [e szót a sor fölél írták a másolók] III Kiert 34 III hütetlenség
35–36 III szavara [e szó után a 35–36. sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a
szövegből] 39 III gerjeszti busulással illeti 40 II Erös <kesz> keze szauat I, III keze
savat 43 III innepet ilytünk 47 III mellet [e szó után a 47–48. sor a kézirat csonkulása
miatt hiányzik]

- 50 13. Abraham magvanak azért boldogságot, sok javat így várhattiuk,
Kinek derekara, epp valóságára, ha mikoron jutandunk,
Sok régi szentekkel, minden igazakkal Jerusalemben füssünk,
Ezen innep napon, holot vellek szentül, boldogon vigadozzunk.

65.

SZEDEŐ VEDEŐRE

No. Bodog az illien ember az is[tenben] etc.

Szű - nek es szem - nek vi - la - gos ve - ze re,
Szep i - gas - sag - nak ke - gies ren - de - leő je,
Beöl - czies - seg u ta cziak te teör - ve - nyed - be,
Ha ki a - zon jar nem fo - rog seő - tet be.

1. Szűnek es szemnek vilagos vezere,
Szep igassagnak kegies rendelege,
Beölcziesseg uta cziak te teörvenybe,
Ha ki azon jar, nem forog seötetbe.
- 5 2. El oszlot nepe regi keotesednek,
El pusztult helye szent tiszteletednek,
De meg maradot uta teörvenyednek,
Beölczy, igaz rendi draga szerzesednek.
- 10 3. Dorgalsz, kit akarsz ugian kemeny szűbeöl,
De menj jót tesz ismét kegiessegebeöl,
Jonak s gonosznak teven szűksegekreöl,
Irgalmassagod eghet mullia felliül.

49 III magvanak igert boldogságot sok jöket 52 II bodogul

7-8 III De meg [szavak után a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szövegből]

- 15 4. Eözvegy, arvaknak te vagi elteteője,
Szentid keöszt valo szegenijd segede,
Levi nemzetnek gazdag kenczie, reszsze
Volta), ismet lesz, mint neved igerte.
- 20 5. Volt erre gondod azert teörvenyedben,
Hattad ereössen, hogy senki eleödben
Cziak pusztá kezzel ne jeöjeön innepen,
Seöt ajandekkel vigh szívét jelenczien.
6. Erre mindenkor keöteles te szented,
Kinek, kepedben, kezen el mindened,
Hogy safarkodgiék oly hiven eleötted,
Mint jeövedelme, soldgia meg jar teölled.
- 25 7. De esztendeönkent három szent napokon
Sokkal teöb jokat hattad, hogy mutasson,
Aldomasidat keölczie nagy gazdagon,
Szegennyel egygiút lakozzék jozanon.
- 30 8. Örvendgien eöis, mastis eörültessen,
Minden javiból szegent reszszeltessen,
Mert szegenyeknek eöreömeök ugy leszen,
Ha *szüksegekreöl* alamisnat teszen.
- 35 9. Rendet jól szabtal, gondoltal mindenre,
Hagiasod hatot may szent innepre,
Satoros végén niolczad nap, hogy erre
Neped tartozot summa fel giútesre.
- 40 10. Ebbeöl jeöveveny, arva, eözvegy részt veöt,
Templum szükségé, ha miben erkezet,
Cziak szent dologra tartatot, keöltetet,
Evel innepet az szent nep vegezet.
11. Teörvenyet urnak műis, ha kik tartiuk,
Ez niolczad napot, szentül igy mulassuk,
Alamisnara ma kezünket nijssuk,
Szükeölkeödeöhez jeövendeöre lassunk.
- 45 12. Sok igiretit, szent ur, izraelnek,
Mikor meg adgia sidok sereginek,
Lasson minketis teörveny teveöynek,
Kiert adgion jot, mú bűneös fejünknek.

21 I [E sorhoz a másoló a margóra írta: *Nota, et observa*] 22 II kepedben <kezeben>
kezenel 23 III illy hiven 25–28 III [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak
a szövegből] 32 I–II Ha szükeölkeödeönek I [E sor alá a másoló odaírta: *Nosce te
ipsum*] III Ha szüksegekröl alamisna leszen 34 III maig 35 III Satoros ugyan 43
III kezünket nyuytsuk 44 III Szükölködökre 46–48 III Mikor meg [szavuktól a kéz-
irat csonkulása miatt e három sor hiányzik]

MINDENKORRA JO ENEKLENI

Joseph eneke notajara

Szent, ke-giel-mes, szent ur, ne - ked val - last te szűnk,
 Ben-ned dű-czie-ked-ven, ne-ve- det szen- tel liűk.
 Mint te-rem-teű ke-gies a-tian-kat tisz - te lűnk,
 Jo - vol-tod, jo - te-ted em-le-get-ven di czi rűnk.

1. Szent, kegyelmes, szent ur, neked vallást teszűnk,
 Benned dűcziekedven, nevedet szentelliűk,
 Mint teremteű kegyes atiankat tisztelűnk,
 Jovoltod, jöteted emlegetven diczűrűnk.
2. Vigh lelkűnkkel te szent igedben eűrvendűnk,
 Igaz ertelmeben szűntelen teűreűdűnk,
 Hogy job ertellemmel jobbullion erkeűlczűiűnk,
 Naponkent eleűtted kedvesb legien eletűnk.
3. De sarbol leűt ember eleűtted mit tehet,
 Kinek giarlosaga nallad nilvan lehet,
 Tisztasagot sem jot, neked nem jelenthet,
 Egiedűl vagy cziak jo, hozdad senki nem ferhet.
4. Mű Adamtol fogva mind bűneűseűk vagiűnk,
 Teűkelletes, tiszta senki ninczy, azt lattiűk,
 Fogiatkozásnelkűl egy sinczy feűldeűn nallunk,
 Noha nagy bűneűket, mint lehet, távosztatunk.
5. Vilagi sok kereszt es akadaly ellen
 Te tartasz meg, szent ur, magadnak lelkűnkben,
 Noha ereűlkeűdűnk, hogy legiűnk kedvedben,
 De igralmassagod vihet eűreűk életben.

7 I jobbullion <eletűnk> erkeűlczűiűnk 9-12 II [e sorokat a másolű kihagyta]
 16 II tauoztattiűk

6. Hogy eddig kedvezél, arrol halat adunk,
Mégis bűneinkbeöl boczianatot varunk,
Nekünk fiajdnak legy kegielmes urunk,
Engedd vég orankra artatlanul juthassunk.
7. Egieb artalmokkal semmit nem gondolunk
Cziak kedvedben, atiank, végig maradhassunk,
Gondviseleседdel, mert lesz ereös varunk,
Giamolunk, kastelyunk, hát senkiteöl nem tartunk.
- 30 8. Mind ez világ minket giüleöl igassagert,
De mű szerelmeddel meg elegszünk azert,
Eleg gazdagsagnak tartiuk azt az jokert,
Mellieket igertel artatlan életünkert.
- 35 9. Legien eövek bator minden fenyessegek,
Mert eltekben mindis cziak az leszen reszszek,
Tudgiuk mű bizonnial mi leszen még végek,
Bűnert szall reajok eöreök keserüsegek.
- 40 10. Kemeny, vakmereö nep ezkeppen czialatik,
Attiok bolondsagát, kik ereössen úzik,
Az bűnt, az tevelygest szeretik, keövetik,
Fereg es moly miat testek vegre gieötreödik.
11. De hozzad tereöknek edes vagy, nagy isten,
Kik igassagodra meg ternek nagy hiven,
Cziak az kús sereged, kús nyajad, szent isten,
Kiket mint jo pasztor ugy legeltecz kegiesen.
- 45 12. Dúczieöseges szent ur, nagy irgalmassagod,
Eöreöm, gieönieörűseg kedves tanitasod,
Mertekletes minden fenijteö cziapasod,
Bodog, ki cziendesen viseli sujtolasod.
- 50 13. Elegseget, ereöt adgy erre műnekünk,
Hogy túressel benned vigan giűmeölczieözünk,
Hiveid, fiaid naponkent teöbbüllünk,
Szent akarodat holtunkig keövethessük.
- 55 14. Legien aldot neve szent istensegednek,
Hogy minket utaban hoztal údveössegnek,
Javait cziak varjuk szent igiretednek,
Mégis legien aldot neve istensegednek.

APOSTOLI IGAZ HÚTREŐL VALO ENÉK

Notaja ez: Christus fel tamada igassagunkra etc.

Hald meg vak vi-lag ezt, nijsd ra el-me det,
Er-czied nagy tevelygese - det, Mely al - lia szű-ve - det.

1. Hald meg vak vilag ezt, nijsd ra elmedet,
Erczied nagy tevelygesedet,
Mely allia szűvedet.
- 5 2. Sido nev nagi rutsag nallad, s utalod,
Sido hűtit ragalmazod,
Untig szidalmazod.
3. Az ur Jesus Christus iusson eszedben,
Ki sido volt nemzeteben,
Mind vallas rendiben.
- 10 4. Eő az sido teőrvént praedikallotta,
Mosesre, es prophetakra
Embert igazittá.
- 15 5. Evangelistais ezt rolla írja,
Hogy nem jeöt teőrvény rontasra,
Le tapodasara.
6. Jeött inkab teőrvennek ereőségere,
Pontianakis epsegere,
Jol teöltetesere.
- 20 7. Apostolijs mind sidok voltanak,
Sido hűteöt tanitottak,
Magokis tartottak.
8. Ha mely sido akkor hűt az Christusban,
Marat a' mellet igazan,
Sidok vallasaban.

7 II Az Jesus 11 II Mosessére 12 II igazittya 24 I [A másoló a sor alá írta: *Alteri ignoscito, tibi nunquam*]

- 25   9. Utolban, mint eleőb marat ez ilyen,
              Sidok vallasa rendiben,
              Seöt még szentsegesben.
10. Akkori poganis Christust, ki hitte,
              Pogan szokast hatra vette,
30   Sido hütit veötte.
11. Poganok sidokkal egyarant hüttek,
              Cikkelyeben üdveössegnek,
              Egienleöven éltek.
12. Semmit sido hütben nem küleömbeöztek,
35   Sidok pogannal egy rendbe
              Hüttek, czielekettek.
13. Jollehet küleömbseg ennye volt keözteök,
              Mint mutattiak imez versek,
              Kik mar következnek.
- 40   14. Apostoli rendek elseö kezdesben,
              Teörveny nemely reszeyben
              Hatták pogant keönnyen.
15. Szokatlan uysagban, gienge pogannak,
              Abba túrheteök mik voltak,
45   Kedvezessel voltak.
16. Apostolok melto okbol igy teöttek,
              Christussal de egigiet hittek,
              Mint ki volt mesterek.
17. Ö teörvenynek pontyat, minden cikkelyét,
50   Hadta rendiben erejet,
              Minden nemű reszet.
18. Elni, hat ki akar, es üdveözülni,
              Sido hüteöt kel tartani,
              Ketelen vallani.
- 55   19. Mostani sidotol pogant az czikkely,
              Jesust, hogy Christusnak hiszi,
              Most külömbeöztteti.
20. De ez cikkely kyül üdveösseg után,
              Szűkseg, hogy sidoval pogan,
60   Legien mind egy niomon.

---

49 II Eö az törüennek punctiat 53 I [A másoló a sor mellé írta: *Nota.*] II hütit 55 II ez cikkely

21. Jo pogannak, mint io sidonak hinni,
 Űdveősseg feleöl erteni,
 Egyarant kel élni.
- 65 22. Christus tudomanya volt ez mindaha,
 Apostolok, tanitvanyok
 Voltak ez vallasba.
23. Mit düheőskeödeöl hát tudatlan ember,
 Iteleted mint sebes dér,
 Elmed jora nem ér.
- 70 24. Adnád füledet cziak jol az hallasra,
 Es ha vennéd magad sziligy,
 Cziendes jozansagra.
25. Hidgied ottan dolgot mind igy talalnád,
 Kit iras eleödben igy ád,
 75 Mint rendel meg hallad.

68.

SANIARGATAS INNEPERE VALO

Aeneas eneke notajara

Se-re-gid, ur is ten, all-nak te e-leöt ted,
 Büneök boczia-nat tiat si-ran-koz-zák teöl led,
 Tes-te-ket lel-ke ket, e-pesz-tik e-leöt-ted,
 Ma-y keönieör-ge-sek hald meg, ke-rik teöl led.

1. Seregid, uristen, allnak te eleötted,
 Büneök boczianattiat sirankozzák teölled,
 Testeket, lelkeket epesztik eleötted,
 May keönieörgesek hald meg, kerik teölled.

64 II mindenha 67 II dücziokedel

[A II. változatban a kézirat csönkulása következtében a nótajelzésből csak ennyi olvasható: *fejnyre kedvedet; s hiányzik az 1-2. sor is.] 4 II kerjük*

- 5   2. Az te szent frigidben Moses prophetanal,
Mint vagion iratvan nepsegeden nem all,
Bűnejert valamely nepek közt fen nem all,
Kegielmet fejenek bűnreöl az nem talal.
- 10   3. Ninczien teöb giamolunk, feöldeön, sem az eghen,
Mely istenünk meg vert, kerjük keservesen,
Azon nepe bűnét feleyczie kegiesen,
Neve szentsegejert ma kerjük ereössen.
- 15   4. Im most tagainkat farasztuan zokogunk,
Hogy sok bűneinket bocziasd meg keöniörgünk,
Testi gieönieörűseg, mert el meszsze teöllünk,
Keserű, bus lelkünk, sirasunk lesz etkünk.
- 20   5. Atiaink esetin bankodva kesergünk,
Feleink bűnejtis bocziasd meg istenünk,
Fiak alnoksagit meg senkeld mú bennünk,
Sok nepek kegielmed had ercziék körüllünk.
6. Rajtunk nehez volta kezednek keönyűllieön,
Bűneinkert geörbesztet nagj ercz lancz tágullion,
Manasses nagy terhe nyakinkrol le szallion,
Mint Peter apostolt szent angialod odgion.
- 25   7. Gonoszban peldajat Manasses kiralynak,
Bersabeval dolgat sem veszsziük Davidnak,
Sem kevansagaban Adammal Euanak,
Noha tapasztaltuk bennünk langiat annak.
- 30   8. Az eö kesergesek szent nep keözt de veszsziük,
Buzgosagat nallad fagonattiat nezzük,
Szent papok satorban Izraellel hiszszük,
Szabadulast fênknek ezekbenöl remenlünk.
- 35   9. Segitczie nepedet szent pelda hazadban,
Meszsze rankis hasson teött keönieörges abban,
Salamon kerese, mint tartia templumban,
Legien kellemetes kús nyajad banatban.
- 40   10. De add szabadullion te neped bűnebeöl
Eö erdeme szerent teömlczeözeöt kinbol,
Od, ova szabadiczy niakok nagj fogsagbol,
Mondgiunk dicziretet nevednek eöreömbööl.

6 II vagyon meg irvan 7—8 II [felcserélve] 12 II kerjük eszesen 15 II mentek 18 II bünetis 19 II mü nekünk 20—26 II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 31 I sator(nal)ban 34 II Mezze reankis hoszon 39 II Ad ova

11. Legy kegielmes, kerünk, lelkünk had eörüllieön,
 Ne eöly meg búnejnkbén, neved keönyeörüllieön,
 Meg tereö poganra kegielmed terüllieön,
 Nem fogy beö kegielmed, reankis kerüllieön. 9
- 45 12. Ez napi keserves keönieörges allasunk,
 Alamisna, beöytel keserves allasunk,
 Tisztitezion bününkbeöl, szent nevedert kerünk
 Mü s atjaink haza, neked mert vetkeöztünk.
- 50 13. Lelkünk esedezik keserves banattal,
 Te szent szeked eleöt ohaitvan sirassal,
 Búneökert keönieöreög neped zokogással,
 Meg halgasd keresét ma szomorusaggal.
- 55 14. Ki rekeszteöttedé pogant mind kedvedbeöl,
 Kik hozzad ternekis te nagy kegielmedbeöl,
 Ha nem vellek keötted frigyed szerelmedbeöl,
 De igirted helt adez javanak hazadból.
- 60 15. Ezekennis, uram, mutasd jovoltodat,
 Hozzad kik meg ternek, ne nezzed kik attiók,
 Nemzeteök rutsagat ne nezze nagy voltod,
 Mert te teremteötted, jok lesznek, ha vonszod.
16. Dicziretet jelenczy, eöreömet had mondgiunk,
 Szabadulas utan neved zengedezzük,
 Kegielmed rank nyujtvan te szentid közt cziengjük,
 Abraham, Isakkal, hol le telepeödgyünk.

42 II bününkben 44–46 II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 47 II Tiz-
 tittson ezekből 48 II Mü atyjaink 63 II közt legyünk 64 I Abraham<mal> II [e sor a
 kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből]

TANITÓ ÉNEKEK
[EÖSSIANDRÁS ÉNEKEI]

EZ ENEKEOS KEONY AZ HAMIS VALLASOKNAK RONTASARA
 ES AZ IGAZ UALLASNAK MINDEON REZZEYNEK MEGH
 MUTATASARA IRATTATTOTT

I. [HOGY AZ CHRISTUS AZ APOSTOLOKKAL EGYETEMBEN
 AZ PHARISAEUSOKKAL EGY VALLASON VOLT

es egjarant magiaraztak az szent irast. Az istennek egy uolta felöllis
 egyyett erteottenek

A notara: Ne hagy el esneom fel[seges] ist[en] etc.

Honnet uagion ez nagj ue-ze - de - lem es ar-tal-mas do logh,
 Nagy vris-ten, azt iol tud-giuk my, hogj nem te a - ka - ra tod,
 Hogj gonosz vi-lagh igj el ta - uo - zot te zent fel-se-ged - töl.

1. Honnet uagion ez nagj uezedelmes es artalmas dologh,
 Nagy vristen, azt iol tudgiuk my, hogj nem te akaratod,
 Hogj gonoz vilagh igj el tauozot te zent felsegedtöl.
2. Sem ismernj nem akarnak teged, vram, sem zolgalnj,
 Söt meg azokat, az kik tegedet igiekeznek felnj,
 Igen giüleolik, mint Cain regen Abelt, igassaghert.
3. Te szent fiadnak igaz uallasat mind uizza forgattyak,
 Hamissan abol önneon magoknak szabadsagot ueznek,
 Testj eletre es minden fele nagj sok gonossagra.
- 10 4. Igy raytok telik, az mit Christus mond pharisæusoknak,
 Tú sem mentek be, söt azokotis, az kik be mennenek,
 Nem boczyattiatok, tj kepmutato alnakok, gonoszok.
5. Azokban Christus az alnoksagot dorgallya es feddj,
 Tudományokat igen iouallia magiarazattiokot,
 15 Mikor feleoleok keosseznek igj zoll es ezt hadgia nekik:

1 I I nagj [sor fölé írt szó] II artalmas es uezedelmes 7 II forgattia 8 II uezen

6. Valamit mondnak Moses szekiben űleo iras tudok,
Mind azok zerent czielekeodgyeteok, az mint eok tanitnak,
Czyak az eő czielekeödeteők zerent ne czyelekeodgyetők.
7. Mint masut nijluan megh magiarazza, az mit gűleölt benneok,
Tauoztassatok tudomaniokat, melj az kep mutatas,
Igy zol feleollők, hogj jol megh erciek mind ketzery zauat.
8. De az vallasban egy uolt ő ueleok az magiarazatban,
Sőt az zent irast Christus' feleollis egj arant erteottek,
Czyak hogj ő legien szeomelie zerent az Christus, nem hittek.
9. Kinek oka uolt tsak az gonoszsagh, es az vakmereosegh,
Hogj tsak hallanj sem akartak ök Christus tanitasat,
Mert ez ok kűuűl keoniű leöt uolna abbanis eggyeznyk.
10. Az mint megh tettezik Nicodemus es Simion peldaiabol,
Mihelt hallásra attak magokot, ottan megh eggyeztek,
Christusrol ualo prophaetiakat Jesuson talaltak.
11. Mihelt Christusnak mutogatasat czieondeoseon halgattak,
Hogj ő volna, az kjröl mind azok az mondasok uadnak,
Igy az jeleokröl, ayandekokröl ottan megh ismertek.
12. De az zent irast eok ez utannis, mint zinte az eleott,
Vgy magiaraztak, vgy feytegettek minden czykkeolyeben,
Mondom, az Christus egj volt eo ueleok annak értelmeben.
13. Ghristussaganak igaz uoltat eo euuel bizonittya,
Hogj ő az töruent mind helyen hadgia, seot beys teoltetj,
Czjak egy pontotis abban fel nem feyt ő az tanitasban,
14. Ő szeouetseghben minden prophetak valamit irtanak,
Moseshez kellöt magyarazatban mind alkalmoztatnj,
Vgy mint feyökhöz, mind az teobbjnek vala menyjn uoltak,
15. Vy szeouetseghben az apostolok valamit irtanak,
Christushoz kel hat magiarazatban mind alkalmoztatnj,
Hogj az mit ő mond, mind az teobbinek ahoz kel halgatnj.
16. De ő azt mondgia, hogj inkab meg kel az töruent tartanj,
Hogj nem az elöt Moses nepenek az ő zeouetseghben,
Mert azert iöt eő, hogj be teoltesse azt mind heya nelkűll.

19 I nijluan [sor fölé irt szó] II magarazta 24 I legien <az> 28 II Simon 38 II mind(en)
I teoltetj [második e-je j-ből javítva] 39 II punctotis 44 II kell hat [kellét-ből javítva]
48 I teoltesse mind

- 50 17. Hogy apostolok az zent teoruennek valamj reszeben,
Kedueztek akkor az zokatlan es gienge pogansagnak,
Es hogj mindenre mindgiart ecziersmind nem kenzörjtöttek,
18. Ebböl immaron vilagh fiay gonozwl hozzak kj,
Hogj nem köteles te teorueniedre az mostanj ember,
Iteld megh, vram, ez nagj vaksagot, melliet eök keouetnek.
- 55 19. Minap tamadot papa, Caluinus, Lutther, es az teobbj,
Mindenik ugy mint baluany imado, az ö gondolattiatt
Keouette, es azt ereossegh gianant feoletteb uitatta.
20. Pal apostolnak nagy mëly irasit, mint zent Peteor mondgia,
Nemelliek, ugimond, uezedelmekre magyarazzak uizza,
60 Igen nęhezek az ö irasj ertesre, azt iria.
21. Az kj magatol, s eonneonn agyatol akart magyaraznj,
Vezernelkül az mint az zedeolgeo idestoua forgott,
Apostoloknak ö eösuenieökbol mindgiarast kj hagot.
- 65 22. Ingyen sem tudta, nemis gondolta, my uolt akkor modgia,
Magiarazatnak, es ertelemnek igaz regulaya,
Ez temetue uolt ö holtok utan az údeoteol fogua.
23. Most attad nekünk az igaz uezert annak tudasara,
Szent fiadnak, es apostoloknak az ö vallasoknak,
Magiarazatnak, annak modgianak, igaz ertelmere.
- 70 24. Ebbeol my tudgiuk, es megh tanoltuk úduesseghnek vtat,
Regy kigyonak eo fiaynak mindeon czyalardsagatt,
Nem czyalhatnak megh immaron minkeot, mint az regön Euat.
25. Mert zent fiadnak ö tanittasa nyluan megh mutattia,
Kj azt akaria, hogj rezess legien te zent orzagodban,
75 Zent teorueniedet az mind megh tarczya, es eppen bę tölczie.
26. Ez ezert nekünk túkeörünk, utunk, az mellyre neznünk kell,
Hogy az irasnak magiarazattiatt es annak ertelmet,
Sidokkal mijs eggiarant erziük, mint zinte az Christus.
- 80 27. Cziak hogy mint akkor az teob sidoktol küleombözeot eo is,
Ebben, hogy magat igaz Christusnak hirdette eo nekik,
Ez egy czytkeolyben Christussal legiünk, es nem az sidokkall.

51 I nem [n-jét m-ből javította a másoló] 57 II uitattia 61 I–II magatol es eonneonnⁱ
62 II Vezernelkül azt mint 63 II eosuenibol 66 II El temetue 67 II atta(k)d 70 I.
úduesseghnek [az *egh* betűk a sor fölé írva] 75. I mind⟨epp⟩ II tartia

28. Christus felöllis mind az zent irast ueleok eggiút ercziúk,
Czyak hogj eok annak neuet nem adnak az kjreol eok ertik,
De az Christusrol igazan ertik, es iol magiarazzak.
- 85 29. Noha new zerent, es zeomely zerent Jesusra nem ertik,
De ebbeol keoniú czyak ez egj rezbeol teolleok külöböznj,
Ez kúuúl mindent úduessegh feleöl teollök kell tanolnj.
30. Az vr Christusnak my nekünk hagiót tudomania zerent,
Valamit mondnak, mind azok zerent iaryunk, czielekeodgiunk,
90 Mert kúleomben az Jessus Christussal mj egyget nem ertünk.
31. Eztis iol tudgiuk, hogj azert ieo el masodzor az Christus,
Az mierrt ieot uolt az félben marat elseo ieouesekor,
Hogj eleöl kezdgye, es mind be tölczie isten igerett.
32. Ez wdeokeozben iariunk az uton, mellyet Christus hagiót,
95 Bizonios údüre nezeo dolgot magunkra ne erczyünk,
Hamissan abbol my zabadsagot az bünre ne uegiünk.
33. Az zent teoruennek eoreokke ualo eo megh maradasat,
Nemely údeöben nagj melto okbol valamj rezzenek,
Ideigh ualo el haladasat ercziúk hataraban.
- 100 34. De tauol legien ez mind örökke isten fiaytol,
Hogy azt el hadnak, es ne keouetneek az miuel tartoznak,
Az mit az isten eoreokke valo keotesúll kj adot.
35. Wagy kiczin vagy nagj, akar mj legien az mjreol paroncziolt,
Gonoz hiteteok, es az hamissan magiarazok miat,
105 Czyak egy czykkeöltis soha mj abban heiaual ne tarziunk.
36. Hogy Christusnak ess apostoloknak tanituany legiunk,
Az zent eletben, zent erteleben mind eokeot keouessúk,
Tellies ereonkbeol, istenteol erre segitseget keruenn.
37. Way ha el hadnad, vilagh, le tenned te az giúleoseget
110 Igaz beolczieknek eö irasokat, vay ha megh oluasnad,
Akkor megh latnad, nem kyaltoznal az igassagh ellen.
38. De mint megh mondam, az igassagnak ö megh nem ertesse,
Az miat uolt, ha czieondeoss elmęuęl azt megh nem halgattak,
Mert az gonossagh giúleolj az iot, eörömet sem lattia.

83 I hogj [sor fölé írt szó] 86 II az 97 I ualo [sor fölé írt szó] 100–102 II [e sorokat a másoló kihagyta] 104 II es hamissan 105 II tartiunk 109 I hadnad [második d-je l-ből javítva] 112 II mondom 114 I iot <latnj sem>

- 115 39. De ha ty megis igj isten ellen nem kemenykeodneteok,
Megh erteneteok, hogj igassagot keouetúnk es uallunk,
Melliet à Christus apostolokkal vallot es keoueteott.
40. Im vallasunknak minden rezzereol enekeoköt irtunk,
Kúleon maganak minden dologrol, rend zerent, egy uegbe,
120 Lasd megh, ha io uagj, ne iteld addigh, az mit nem tanoltal.
41. Nekeod, vr isten, ezeon keonieorgúnk, kegielmes atianknak,
Lagicz megh eokeot es agy eo nekik huss zúuet ez uegre,
Érthessek eokis mú uelúnk eggút zent igassagodatt.
42. Akkoron latnak, mely tauol uoltak eok úduesseghteol,
125 Az mint my uoltunk, migh ueleok eggíútt hamissan erteottúk,
Teryezd kj, vram, nagj beosegesen te zent kegielmedet.
43. Hogy sokasodgyek az te sereged, kj te read nezzeon,
Teged tiztellien, neked zolgallion, ne tsak testnek ellien,
Hogj te zent neued magasztaltassek my haladasunkkal.
- 130 44. Aldot legy, vram, mindenok feleot, kj czyak egiedül uagj,
Diczierúnk teged, es magasztalunk az te io uoltodert,
Dúcziosegh nekeod, felsegeös vrnak, kj lakozol menjben.

EZEON ELSEO ENEKNEK MASODIK REZZE, AZON NOTARA.

- 135 45. Tekincz megh, vram, az pogansagnak az ö nagj uaksagat,
Hogj nem lattiak ök minap tamadot attiok bolondsagat,
Te zent fiadnak zúleteseböl ualo talalmanyat.
46. Migh nem zúleteott, senkj tegedet haromnak nem mondot,
Hanem mint egy vagy, kj teged ismert, mind czyak egynek uallot,
Mostis azt uallia, kinek elmeie el fordulua ninczien.
- 140 47. Az regj zenteok az Christus eleot, kik *teged* ismertek,
Azokban eggijs haromsag neuet czyak ingien sem hallot,
Nem ismerteke hat azok, vram, tegedeott jol addigh?
48. Mikor uegeztek, es azt keolteottek Alexandriaban,
Az Alexander teob púspeökúkkal agyaskodasokban,
Tegeod haromnak, es nem czyak egynek neuzetek gúlesben.
- 145 49. Akkor Martius es Nestorius az teobbiuel eggíútt,
Elegge montak, es kialtoztak te ellensegidnek,
Megh montad volna mègh terempteskor, ha teöb leottel uolna.

116 II uallunk es keouetunk 117 I Christus <az> 129 II hala adasunkkal 139 I tegedet
[Szótagszámtöbblet!] II teged 142 I Alexandriában 143 I agyaskodásban [Szótagszám-
hiány!] II agyaskodásokban 145 II Martirus 146 II kialtottak 147 I teob [sor fölő írt szó]

- 150 50. De hogj egy arant uoltal mindenkor, most, es az utanis,
Te egy uoltodban változhatatlan ualosagh uagj, esz lesz,
Kezdetnelkül *uagj* es vegnelkül mind eoreokkeon örökke.
51. Seöt zent fiadis soha nem mondta eö magat istennek,
Vegyek ezeokban. es hadgyak hatra ezt az nagj karomlast,
Ne keoleziak azt, hogj az isten ember, es az ember isten.
- 155 52. De hogj poganok sok istenekeot az eleot uallottak,
Hogj mind az teobbyt ök hatra hattak, oztan ugj uegeztek,
Hogj cziak ez harmat, az teobbj nélkül tarziak eok istennek.
53. Apostoloknak zent irasokat eok megh nem erteottek,
Az mint megh teczyk Lystra varosnak az ö peldaiaban,
Barrabast, es Palt, kik isteneoknek uallak kabasagban.
- 160 54. Cziuda teteletert menybeöl zallottak az isteneok ala,
Azt eök ugy hiuek, mint kialtakis ugian ö magoknak,
Seot aldoznijs akaruan nekik, ugj mint isteneoknek.
- 165 55. Az zent irasnak semmi ertelmet es tulaidonsagat
Eok megh nem tuttak cziak gondolnijs, nem hogi megh feiteni,
Seot minden mondast emberi gondolat szerint ertettek.
56. Vgj mint, kik mind fat, keouet, ezüsteot, aranyinat imadtak,
Alab ualokot isteneok gianant magoknal tizteoltek,
Termetet ellen, egj bolondsagbol masba keuereotték.
- 170 57. Nem hattak arra, mint eok eleozeör, kezdesben uegeztek,
Baluany imado nagy Constantinus czyazart arra ueottek,
Vyolagh giülest hirdettetenek Nicena varosban.
58. Athanasius, kj eordeongeös volt, Arriust megh eölte,
Eördeöngösseggel, zeörniü halallal akkor el uezteotte,
Hogj zent irashoz semmit nem erteot, aüual el kerülte.
- 175 59. Ne teryedhesseön vilagossaghra az eö bolondsaga,
Akkor tudatlan teueljgeö sok pap azt megh confirmalta,
Istennek neue haromsagh legieon es ne czyak egj legieon.
- 160 60. Igy el hatotta vilaghnak rezzet az eö talalmaniok,
Maradekokra zokasbol zallot mind ez may napigh,
Kik nem kerdeozik sem tudakozzak iol uagione, uagj nem.

150 I Kezdetnelkül es [Szótagszámhiány!] II Kezdetnelkül uagj es 159 II kabasaggal
164 I megh [sor fölé írt szó] 165 II ertettenek 166 I imadtak [*imadnak*-ból javítva]
167 II magoknak

61. Eösseök niomdekat poganj modra uaksagban keüetük,
Oloz nemzetnek bolond szerzesit az mellet keüetük,
Az papasagnak heaba ualo nagj sok talalmanijtt.
- 185 62. Czyak sido nemzet tegedeot, vram, ez vilagban ismer,
Te szent fiadnak eö zeomelienek esmeretlensege,
Ismereteodeot, kit nekik adtal, nem veotte el teolleok.
63. Ez egy zamott eok mayss iol tartiak, az mint tanittottad,
Es ezt eö nekik zent teorueniedben legh nagjobjnak hattad,
Mikor azt montad: Hald megh, Izrael, en vr czyak egj uagiok.
- 190 64. Mert ha az utan mègh ketteöis uolt, vram, te utannad,
Mint eok keolteottek, *tegeod* karomluan ez nagj hazugsagal,
Vgj hat ez utan, kj tudgia mikor, teob istent talalnak.
65. Mert ha az kepeös es lehetsegeös, az mit eok gondoltak,
Hogj Christus vtan harom es nem egj istennek uallottak,
195 Noha az eleot mind czyak egj uoltal ez egez uilagon,
66. Hatt ezis kepeös, hogj mègh valaha, údeö forgasaban,
Haromnalis teöb talaltathatik, mint akkor az ketteö,
Boczyasd megh, vram, holondsagokat, hogj igj kel zamlalnom.
- 200 67. Nem kel erre sok disputatio, hankodas, kialtas,
Keoniú dologh ezt czyak paraztnakis elmeieben fognj,
Mint Christus eleot czyak hire sem uolt soha haromsagnak.
68. Az hat az isten, kj addigh egy volt, az vtan eöreokke,
Es az nem isten, à kj minap leot, kj az elöt nem uolt,
Mert ha leot uolna, nem montad uolna, hogj czyak egiedül uagj.
- 205 69. Vylagomicz megh, kegielmes isten, embereök elmeiet,
Hogj ismerienek, mint Christus eleot, hogj mostis cziak egj uagj,
Tudgiak megh addnj düczieösegeodeot, mely czak teged illet.
70. Semmjnek tartyak az tudatlanok, hogj euuel gyalaznak,
Hogj harman, mondgyak, es nem egyedül, hogj te isten uolnal,
210 Maga nem lehet felsegeöd ellen czyak egj bünis nagjobj.
71. Engedd megh, vram, te io uoltodbol mostanj údeöben,
Hogj tudhassak még eökis minniaion az te egj voltodat,
Es erthessek megh akaratotod, kjert dicziertessell.

181 II niomdokat 186 I adtal [sor fölé írt szó] 188 I teoruenben 191 I tegeodeott [Szótagszám-többlet!] II tegeöd karomluan [!] 192 I talalnak [*k*-ja előtt olvashatatlanul áthúzott betű] 193 II az mint 196 I forgasban [Szótagszámhiány!] II forgasaban 198 II kel zollanom 206 II ellöt < cziak hire sem uolt soha haromnak > hogi mostis cziak egj uag [az áthúzott szöveg fölé írt szavak] 208 II ez tudatlanok 212 I meg [sor fölé írt szó] II minnyan [!]

- 215 72. Mosestöl fogua egez zent irast mind megh magiaraztak,
Az zent prophetak, es sido bölozyek azt mind megh feytötték,
Kiben Christusis apostolokkal egyyet erteot veleok.
73. Mint megh mutattuk elseo enekben elegh vilagoson,
De az poganok, hogj nem tanultak, soha nemis tuttak,
Hogj haromsagot abbol kj hoztak, arra magiaraztak,
- 220 74. Eön agiok zerent, az mint gondoltak az egez zent irast,
Az haromsaghra, s az mellet ualo sok tala^lmanyokra,
Az ö sarkabol mind kj tekertek, es uizza forgattak.
75. Hol zollot Christus az sidok ellen az magiarazatrol,
Nem tanittotta arrolis eoköt, ki legien az isten,
225 Mert mind jol tuttak, es az zent irast igazan erteöttek.
76. Pharjsesusok, az kik Mosesnek maradekj voltak,
Magiarazatott vegigh, igazan eok mind uj keouettek,
Mosestöl fogua mind az Christusigh, eö ideyebenis.
- 230 77. Mely az vtanis czyak egj pontbanis megh nem ualtozhatot,
Hanem eö nalok az magiarazat eppen megh maradot,
Mint hogj az isten, az mit iratott, megh magiaraztatta.
78. De az poganok azt nem keouettek, mint saduceusok,
Es ebbeol ieot be az sok teuelyges, es hamis erteleom,
Kjreol, ha akarz, lathacz, te ember, eleget ezeökbeöl.
- 235 79. Ha tudod, ember, az igaz istent, hogj egiedül vagion,
Immar az isten ismeretiben ez rezeböl bölcz vagj,
De mas azt tudnj, kj legien isten, mass azt iol ismernj.
80. Mert ha nem tudod eo természetit, sem tulajdonsagit,
Tizteoletjnek mindeon nemeyt, annak igaz rendit,
240 Az wduessegnek igaz vtayt, es mindeon foliasjt.
81. Igj semmikeppen azt nem mondhatod, hogj ismeröd istentt,
Megh kel tanolnod az ismeretnek minden tellyessegett,
Elözör mint kel búneos embernek eo kedueben jutnj.
- 245 82. Mint kel zolgalnj, keduēt keresnj tudnj kel mindeönben,
Regj zolgaktol, kik te eleotted valoban ismerték,
Es modgyat veottek természetjnek, mind megh kel tanolnj.

220 II Eönön agiok 221 I talamanyokra [!] 234 I akarz [z-je más betűből javítva] 240 II utait minden foliasjt [j-je a-ból javítva]

83. Ezeokben oztan io itelettel, igaz renddel, moddal
Naponkent iobban iobban, telliesbben, ha elő tucz menny,
Kezdetteol fogua mind uegezetigh, mindeon rezeyben.
- 250 84. Es ha ezeokben tjtzan forgodol, fogiatkozasnelkül,
Eö akarattiatt mindeonben erteöd, elegyeseghnëlkül,
Mint eö keuannia kiczinben, nagjban, ha ugj ertez, es jarz.
85. Ez jeleok altal nyluan tudhattiuk isten ismeretit,
Tudgia, az kj mind ezekben tudos, es kj megh tanolta,
255 Igj mondhattia az, ismerj istent, nem czyak neuet tudgia.
86. Erröl zol Daudid, az ismeretreol, amaz nagj zent kjralj,
Mikor azt mondja, hog ismereteös isten sidosagban,
Keozeonsegeöön az egj nemzetnel uagion ez ismeret.
- 280 87. Az kj keresj ez ismereteott, es kj megh talalia,
Az igaz beölczjnek, eszosz embernek meltan hiuattatik,
Kit engedgieon megh isten mindennek, kik eotöt zeretik.

70.

II. [AZ VY SZEOUETSEGRÖL ES TEOB DOLGOKROL]

Azon feolseo notara.

1. Wy szeouetsegreol hald megh, the ember, az mit nem ertöttel,
Ued iol ezedben, gondolkodással iteld megh elmedben,
Tudakozással, es tanolással iol ueghere meheczy.
- 5 2. Hogj igy talalod, az mint megh mondom, tizta igassagot.
Az vy szeouetsegh nem pappjrasra, seot zúben iratot,
Es nem tentaul, hanem lelekkel, mint zent iras mondgia.
3. Az pappjrosson valo zent irast vy testamentumnak,
Papa neueszte zent iras ellen, seot az isten ellen,
Hogj az zyn alat az eö teorueniet eö kj teryezthesse.
- 10 4. Mert vy szeouetsegh nagjob az önal, sokkal dragalatosb,
Amaz bútúuel, imez lelekkel iratot kúleomben,
Papa peniglen czyak egyenleoue tenne mindeöniket.

250 I tjtzan [j-je e-ből javítva] 252 I jarz [a-ja a sor fölé írva] 253 II jelek [j-je l-ből javítva] 259 II [E sor első feléhez a másoló tévedésből az előző sor második felét írta le, így:] Az ki keresi ez ismeretet az egi nemzetnel uagion ez ismeret.

7 I irast [utána olvashatatlanul áthúzott betű] II iras [!]

- 15 5. Mint Pal apostol mondgya sidoknak, az kik nem hittenek,
Tú nekteok, ugj mond, küldeteot uala istenteol ez dologh,
De magatokat meltatlanokká teoziteok tú erre.
6. Ez okon azert poganok keozze terünk ez dologgal,
Igy hatot uolt ez, az údeobelj zamos poganokra,
Valasztasnêlkül, akar kj uolt az, az kj akkoron hitt.
- 20 7. Azt czeylekeotte az nagj vristen sidok bozzujara,
Christus halalat nagj dúczieosegre euuel fordittotta,
Bozzusagokra ily nagj hazonra eztis teritteötte.
8. Akkor igy leuên czyak rëzz zerent leöt megh az vy zöuetsegh,
Mint apostolis akkorj nepet seongenek neueszj,
Kjnek dereka, es telliesege ide eleö vagion.
9. Mert mint megh montam mas enekbenis, azert ieo el Christus,
Masodzoris czyak az myert jeöt uolt elseo jeöuesekor,
Hogj el haladot az vy zeouetsegh jeouendeo údeöre.
- 30 10. Mint ezt jol tudgia, kj az zent irast hataraban ertj,
Hogj hatra uagion az vristennek mindeön igeretj,
Hiteotlensegert nem mulattia el, mind bë telliesittj.
11. Mint Pal apostol s egez zent irass bizonsagot tezeon,
Hogj az Christusnak el jeouesekor az egez sidosagh
Mind megh zabadul, s vy zeouetsegben akkoron be iutnak.
- 35 12. Mert ha halala ily nagj hazonra fordult uolt Christusnak,
Hät mēgh elēte mint lezeon, vgj mond, apostol azt irya,
Serkeny fel, ember, tanold megh iol azt, à mit te nem ertez.
13. Peteor apostol ezt megh mutattia nagj zep vilagoson,
Zúksegh egekben Christusnak lennj migh ideie el jeö,
Hogj mindeoneokeot eo megh vytczion, heliere allasson.
- 40 14. Akkoron birya az Daudid zekit az Jacob hazaban,
Es vralkodik minden hiuekkal az vy zeouetsegben,
Leleokbeol allo nagj dúczieosegeos menniey orzagban.
- 45 15. Kiben ez feoldeon, mint zinten menyben, isten akaratiatt,
Vgj czeylekeodik itt az emberek, mint ott az angialok,
Mint Christus mondgia apostoloknak keonieorgö igekben.
16. Nem menyben azert ö keozben jaro, reank gonduiselö,
Keozbe jarasa nezeot azokra, az kikeot tanittott,
Apostolokis ö ideieökben, kikeot tanittottak.

24 II telliesege ieo uagion **29** II igireti [a g-t más betűből javította a másoló] **41** I
Es [Ez-ből javítva] **46** I reank [e-je a sor fölé írva]

- 50 17. De az nagy isten az údeő utan igen el tauozot,
Az embeorekteol mindeőn egeknek feoliben ő fel ment,
Vy zeouetseget, mikor megh adgia, czyak ő maga tudgia.
18. Ninczien most senkj euangelista, nemis uolt az utan,
Sőt az irastis hamissan hijak euangeliomnak,
Mert az izenę jedzese zerent, minden jol erthetj.
- 55 19. Apostoloknak az eo irasok jok, s dragalatosok,
Az megh teresnek, úduezúlesnek vtayt, modgiayt,
Tanusagh szerent, es pęlda keppen my reank erthettjűk.
20. Magyarazatbol tanoliuk mú megh úduesseghnek vtat,
Euangelista czyak az, kit isten eoneon maga kwldeőt,
60 Az kj hjrdette eo idejeben euangeliomott.
21. The, kj ezekeot vyolagh hallod, ne hirtelenkeodgyel,
Oluasd ezeokreol, mind az teobbjreol az bölczyek irasit,
Mindgiart megh erteőd, ha te magadat megh nem kemenjted.
- 65 22. Jozanon itely, jol gondolkodgial esz igazan tanolj,
Verseongesnelkül, es haragnęlkül czőndeosőn uisgald megh,
Igj lehet az, hogj valasztast tehess, igaz, hamis közöt.

71.

III. [AZ SYDO HŰTREOLL]

A notara: Christus fel tamada.

Hald megh ezt uak vi lagh, s ued jol e - zed ben,
Mely nagy teuęlyges mesta nj ű dco-ben ez ben - ned.

1. Hald megh ezt uak vilagh, s ued jol ezedben,
Mely nagy teuęlyges mostanj údeoben ez benned.
2. Hogj az sido neuęt igen vtalod,
Es hogj az sido hűteottis igen zidalmozod.

- 5   3. Jussion ezedben az zent Jesus Christus,
              Kj sido volt nemzeteben, es mind vallasaban.
4. Es az sido teoruent praedicalotta,
              Mosest es az prophaetakat eö halgatnunk hatta.
- 10   5. Mint euangelista zepeon megh irta,
              Hogj nem ieot az zent teoruennek ö el rontasara.
6. Hanem annak megh czyak egj pontianakis
              Ereosittesere es mind be teoltetesere.
7. Az apostolok mind sidok voltanak,
              Sido hűteott praedicaltak, eokis azt vallottak.
- 15   8. Az mely sido akkor hitt az Christusban,
              Vgian azon sido teoruent tartotta azis megh.
9. Annak utanna, mint zinten az eleöt,
              Czyak hogj telliesben, es zeontsegeosben keouette azt.
- 20   10. Akkorj poganis mind az kj megh tørt,
              Az pogansagbol tiztult kj, es sido hitre tørt.
11. Egjarant hittenek, czielekeödtenek,
              Üduesseghnek mindeon vtayban es rendiben.
12. Mind sido, es pogan egyyet erteottek,
              Sido hitben eök egjmastol nem küleömbeoztenek.
- 25   13. Czyak enny uolt az küleombsegh akkoron,
              Az két nemzett keozeot, erczied es ezeodben vegyed.
14. Hogj mint vy kezdesben az apostolok
              Keduezttek az zokatlan es gieonge poganoknak.
- 30   15. Az teoruennek nemely oly rezzeyben,
              Mellyek ideigh túrheteok uoltak melto okbol.
16. De az apostolok az vr Christustol
              Nem küleombeoztek semmiben ugj mint mesteoreokteol.
17. Kj, mint mondam, az zent teoruennek pontiat,
              Mindeon rezzeyt helyen, es foliasaban hadgia.

---

11 egi [sor fölé írt szó] pontianakis [az első i a sor fölé írva] 34 rezzet

- 35 18. Az kj údueszúlnj akar, es elnj,
Annak sido hiteot kel tartanj, nem egyebett.
19. Mostanj sidoktol kúleombeoznj kell
Ez czykkeolyben, hogj az Jesust Christusnak ismeriük.
- 40 20. De az úduességnek az eö vtaban
Ez egj czytkeoly kúuúl, mondom, mostis egiessegh kel
21. Jo pogannak ugj kel, mint jo sidonak
Hinnj, elnj, es ertenj úduességhe feleol.
22. Ez volt az Christusnak eö tudomanya
Apostolokkal es mindeon eö tanituaniokkal.
- 45 23. Mitt dúheöskeodeol, te tudatlan ember,
Myert iteleod vak mereokeppen, ha nem erteod?
24. Adnad fúleydeot az halgatasra,
Es ueonned magadat az jo zyljghj czieondeosseghre.
- 50 25. Akkor jol megh latnad, hogj igj talalnad,
Valamint mondom igy tapasztalnad, es ertened.

72.

III. [AZ EOREOK VALAZTASROL,

es hogy teöruennek czielekeodetyben egy bünös ember sem
idüezwlhet]

A notara: Jer mú diczieryük al: etc.

(♩)

El va - laz - tot - tad, v ram, mind az ty e y - deöt,

Megh teremphtesnek e - leot - te az - te fj - a y dat,

38 Ez <egj> czykkeolyben 49 latnad [latnak-ból javítva]

Ki-ket the e - leo lat - tal, Es kikeot ze-ret-tel,
Es kikeot meghzam-lal tal

Kjk te zentakara - to - dat keo-uet - nj a - kar tak.

1. El valasztottad, vram, mind az tyeydeott,
Mègh teremphtesnek eleotte az te fjaydat,
Kiket the eleo lattal,
Es kikeot megh zamlaltal,
Es kikeot zerettel,
Kjk te zent akaratodat keouetnj akartak.
2. Szabad akarattiarra hattal, vram, mindeont,
Ha kj eön keyen fel uezzj te zent teorueniedet,
10 Hogj az altal elhesseon,
Es hogj úduezülhesseon,
The azt ugj rendeolted,
Mondom, te iol tuttatd, eököt, az kik erre valnak.
3. Ez az te valasztasod es the rendeoleseod,
15 The zent igedben kj adot igaz uegezeseod,
Az emberj nemzetreol,
Es mind az eo uegeökreöl.
Igy uegeztel, vram:
Hogj the oka ne legy annak, kj magat el üesztj.
- 20 4. The lattad, nagy vristen, romlandosagunkat,
Hogy mú údeö foliasaban mind megh elegyedünk,
Es mind maradekostol
Az bünben el merülünk,
Es megh zauarodunk,
De erreollis gondolkottal, es nagy jot uegeztel.
- 25 5. Oruossagul mú nekünk az poenitentiatt
Terempteodted mind azoknak, kik hoz zad fordulnak,
Hogy igis ne uezzenek,
Söt inkab elhessenek,
Megh maradhassanak,
30 Hogj se egj se mas okot mj read ne vethessünk.

Nótajelzés I diezteryük [r-je a sor fölé írva] I III tizedet 4 I Es [Ez-ből javítva] 6 I Kjk [a második k-t utólag szúrta a szövegbe a másoló] 9 III az elhessen 13 II Ez te 20 II Hogi myú [!] 24 III <gondolkottal> De 30 III okon read ne uthessenek

6. Mert lattad te azt, vram, regeon my feleöllünk,
 Hogj az te zent teorueniednek czelekeodetiből
 Czyak egy búneós embeorris
 Abbol nem úduezülhet,
 35 Holot az ellen ęlt,
 Hanem az te zent kegielmed ingien úduezittj.
7. Eleobbj búneybeol az zabadittia kj,
 Mert az teórueny azt megh eolj, az kj megh nem tartia,
 De az kegyelem eöteöt
 40 Eletre, úduesseghre
 Ingien be fogadgia,
 Czyak hogj teobbe megh ne teorye az te törüenedeott.
8. Seöt inkab az vtan azt hiuen megh eörizze,
 Zantzandekkal soha teobzeor ellennęd ne uesseon,
 45 Igj teczieöt, vram, nekeod
 Az úduesseghnek vta,
 Kit műis joulunk,
 Teolled segítsegeot kerünk, hogj megh eörizhessük.
9. Mert my azt megh tanoltuk, ha ez kúuúl jarunk
 50 Magunkat czyak megh czyallyuk, es mindgiarast el ueztiük,
 Ha hamis biztatasnak
 Vilaggal eggiút hizünk,
 Es sok hazugsagnak,
 Te legy, vram, mj paisunk, kegyelmes oltalmunk.
- 55 10. Kyert aldót legj, vram, eöreokkeon eöreokke,
 Kj minkeot eletre hoztal, megh zabadittottal,
 Az halálnak teorebeol,
 Es az uezedeleombeöl,
 Az teorüeny atkabol,
 60 Tarczj megh, vram, immar minkeot az artatlansagban.

31 III azt regen uram mi 36 III te nagi kegielmed 37 III azt 40 III wduessegne [!] 41 III Igen II fogadgia [a d-t a sor fölé írta a másoló] 43 III ez utan 49 III mi megh tanultuk 50 II uezstünk 51 II biztatasnak [biztatással-ból javítva] 59 I atkabol [akat-ból javítva] 60 III uram minket

V. [AZ MEGH IGAZULASNAK MODGYAROL]

A notara: Jer minniaian eörüllünk etc.

My dy - czier yŭk az v rat,
 Eö teöt fel ma gaz ta liuk,
 Es eö ne kj ha la kot ad giunk.

1. My dyczierywk az vrat,
 Eöteöt fel magasztaliuk,
 Es eö nekj halakot adgiunk.
- 5 2. Wgy mint kegies atianknak,
 Es edeos teremptonknak,
 Es jol teueö mü istenünknak.
3. Ky mjnekünk ezt atta,
 Hogy igazan ismeryük,
 Es czyak eöteöt istennek ualljuk.
- 10 4. Egyedül eö terempteö,
 Megh valto, zabaditto,
 Es czyak eo maga úduezitteö.
5. Egyebek czyak ezkeözeök,
 Eö kúuülle mindeöneok,
 15 Akar mint hogj neuztessenek.
6. Czjak eö, az kj megh ölhët,
 Es megh eleuénithet,
 Adgyuk nekj az dúczieöseget.
- 20 7. Mit arthat hat valakj,
 Vagj mit olliat haznalhat,
 Kyn feoleotteb bankodnunk kellien.

Nótajelzés I minnian [!] II minniaian 11 I zabaditto [!]

8. Sem hogy igeon eörűlnünk,
Semmjnek ezeok kúuúl,
Ha my jol, uagj gonozul elünk.
- 25 9. Mert mindeöneok el mulnak,
Es mind semmieę lesznek,
Az mellyek czyak ideigh valok.
10. Eörűly, ember, ha iol elz,
Dicziekedgiel az vrban,
30 Felelemmę es zylygseggel.
11. Bankodgial, ha jol nem elz,
Ha az bűnbeol kj nem *tersz*,
Czyak ez ketteö marad megh vegre.
12. Az mú halalunk vtan,
35 Mely igeon keozel vagion,
Ez ket dologh forogh czyak eleo.
13. Az egijknek az vege,
Eöreok elet, bodoghsagh,
Eöreokkè valo gieonieörűsegh.
- 40 14. Masiknak uezedeleom,
Veghetetlen karhozat,
Mind testj es lelkj gieötřelem.
15. Ez hat czyak my fö gondunk,
Hogj erre függelmeozzúnk,
45 *Egyebet* mind semmjnek tarczyunk.
16. Foglalliuk jol elmenkben,
Zarolliuk be zúuúnkben,
Ez najj mondist uegjúk ezúnkben.
17. Embeor, emlekezzel megh
50 Te vtolso uegedről,
Igj lezen, hogj bűnben nem esseöl.
18. Hogj ha ezt megh nem tartiuk,
Iob leot uolna nem leonnúnk,
Ez vilaghra nem zúlettettnúnk.

22 II eorulliunk 23 II ezzek kozzul 29 I vrban <czyak ez ketteo marad megh veghre>
32 I teresz [Szótagszámtöbblet!] II tersz 33 II az 38 I Eöreok <bodoghsagh> 43 II Ez
hat mi cziak feo gondunk 45 I Egyebekeot [Szótagszámtöbblet!] II Egyebet II tartiunk
52 II azt

- 55 19. Mit haznalunk mindennel,
Valamjuel mj bjrunk,
Ha ezt az eggyet megh nem tartiuk.
20. Ha syetue mindeon bynt,
Egjcziersmind el nem hagiunk,
60 Abbol mindgiart kj nem tiztulunk.
21. Isten rendeoleseuel,
Az penitentiaual,
Ha leolkúnkeöt megh nem giogittyuk.
22. Az mint zent Daudid kjraly,
65 Es az zent Pal apostol,
Bodogsagrol igj emlekeoznek.
23. Az embeor bodogsaga
Czyak ebben helyheozteteott,
Ha ö búne megh bocziattatott.
- 70 24. Hazontalan ez kúuúl
Mindeoneok bodogsaga,
Ha ez eggyet megh nem keresj.
25. Es ha ezt meg talalya,
Ha oztan felue nem iar
75 Űduesseghnek mindeon vtaban.
26. Mert az isten kegyelme,
Az búnnnek boczianattia,
Igerettel eczieorre zolgal.
27. Talammal zol az iras
80 Masodik kegielemreol,
Es az búnnnek boczyanattiarol.
28. Mert nem hadgia az isten
Eö magat megh cziufolnj.
Ayandekat hejaban mulnj.
- 85 29. Ha kj auual hiuen el,
Istenis azt megh eörzj,
Es az ioban el igazgattia.

---

59 II hadgiuk 62 II Es penitentiaual 66 II emlekezik 67–111 II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 86 I eörizzj [Szótagszámtöbblet!] II eörzi

- 90 30. De az kj megh gyalazza,
Istenis azt el uetj,
Kegyelmanek bozzujat allya.
31. Legy kegielmes mú nekünk,
Mj kegielmes zent atiank,
Tarczy megh minkeöt tenneon magadnak.
- 95 32. Keonieörűly mindeonekeon,
Kik tegedet zeretnek,
Es idejen te hozzad terrnek.
33. Halalos búneok kúuúl
Egyeb fogiatkozasert,
Nem ueteod el mindgiart az embert.
- 100 34. Ha az megh teres utan,
Mint zokatlan saar edeny,
Valamj kiczinben megh esik.
- 105 35. Cziak naponkent iobbullion,
Es tegedet zolgallion,
Reottegessel eleotted iarion.
36. Az te irgalmassagod,
Es kegielmes io uoltod,
Megh tart minkeot artatlan uton.
- 110 37. Nagisagos az te neued,
Dicziertessek eöreokke,
Aldassek, es magaztaltassek.

74.

VI. [AZ IGAZ POENITENTIAROL
es annak minden nemeiről]

A notara: A kj akar úduezúlnj etc.

Üd - ue zü len deo em ber nek

Peon - j ten ti at kel tar ta ni,

88 I gylazza [!] 98 I fogiatkozas(ok)ert

Mel to gű möl - czyet mu - tat ni,
 Hol tigh ugj kel megh ma rad nj.

1. Űduezűlendeő embernek
 Peonjtentiat kel tartanj,
 Męlto gűmőlczyet mutatnj,
 Holtigh ugj kel megh maradnj.
- 5 2. Az megh teres ennek modgja,
 Minden bűnnek el hagiassa,
 Eczieorsmind megh utalasa,
 Holtigh ualo megh banasà.
- 10 3. Annak el nem feleytese,
 Zeme eleot viselese,
 Zűueben bę rekeztesse,
Es vęgigh megh eőrizese.
- 15 4. Seöt az bűnnekis váltasa,
 Az el ueottnek megh adasa,
 Mint Zacheusnak peldaja,
 Vilagoson megh mutatitia.
- 20 5. Szwbely alazatosag,
 Zilighsęgh kel es kegiessesgh,
 Zűntelen valo keonieorges,
 Tizta bekeseges túres.
- 25 6. Czeondeossegh, telepedetsegh,
 Jozansagh, mértékleteossegh,
 Embersegh, teokelleteossegh,
 Vigiazas, es gonduisseles.
7. Minden napj irgalmassagh,
 Kűlseo es belseo tiztasagh,
 Ertelembeol ualo iosagh,
 Iteletbeol az igassagh.

1–24 II [A másolő az első hat versszakot előbb a következő rendben írta le: 1, 3, 4, 5, 2, 6; majd a versszakok elé írt számokkal jelezte a helyes sorrendet.] 8 III megh ualasa [ugyanazon kéz utána írta:] auag megh banasa 12 I/1, II Vegenek 13 1/2 utalasa 15 I pedaja [!] II Szakehiusnak

- 30 8. Szent irasnak tanolasa,
Holtigh ualo gyakorlasi,
Vigh orczyauual köuetese,
Minden ionak bę teoltese.
9. Bűnnek mindeon nemeynek,
Tudasa, tauoztatasa,
35 Josagnak eöregbülese,
Es annak böuölködese.
10. Mind vallasban, mind eletben,
Erkölczjben es itiletben,
Czyelekeodetben, bezedben,
40 Latasban, es az hallasban,
11. Gondolatban *forgodasban*,
Az istenj zolgalatban,
Vegigh feghitetlenségben,
Jarnj kel artatlansagban.
- 45 12. Felelemmel retteogessell,
Kel uigiasznj nagj húseggel,
Hogj utabol kj ne lepyek,
Kegielemböl kj ne essek.
- 50 13. Szantzandekkel kiczinbénis,
Nem hogj nagiban ne uętkozzek,
Zeretetben megh maradgion,
Vgj mint az fundamentumban.
- 55 14. Istenheöz, es embeoreokheoz
Mindenkor eppen megh tarczia,
Semmj heiaual nem lezen,
Ha ezt hiuen megh eörizj.
- 60 15. Mindenfele allatokhoz
Keonieörúleo zúuú legien,
Azokkal czyak teoruenj zerent
Ełlien az igazsagh zerent.
16. Menybe legyen *forgodasa*,
Lelkj zorgalmatossaga,
Nem ez uilaghnak úzese,
Sem abban gieonieorúsege.

31 I/2 vigh [a másoló utólag szúrta a szövegbe] 34 III tauoztatasa [a negyedik szótag a sor fölöl van írva] 37 I/2 vallasban s mind 38 I/2, III Erkeolezieben 39 I/2 Chelekeodeteben bezedeben III Czielekedetében 40 I/2 Latas(a)ban 41 I/1–2, III forgolodasban [Szótagszámtöbblet!] II forgodasban 44 I/1 kel (az) artatlansagban 47 I/1 utbol [Szótagszámiány!] I/2–III utabol 50 III niagban [!] 54 I/2 tartia [az utolsó szótag variánsaként fölölje írva: *czia*] III tartia 56 II azt 61 I/1 forgalodasa [Szótagszámtöbblet!] I/2–III forgodasa

- 65 17. Vigan ualo adakozass,
Minden napj gazdalkodass,
Igazakkal nyajaskodas,
Ezekre az keuankozas.
- 70 18. Igj úduezűlz, búneős ember,
Ha ezeket mind megh tartod.
Ez igaz poenjtentia,
Iduessegnek igaz vta.
- 75 19. Az teobbj mind czyak czyalardsagh,
Hazugsagh, hamis biztatass,
Minden fele hamis vallass,
Melj nem eggiez megh ezekkel.
- 80 20. Adgy ertelmet minnyayunknak,
Nagj vristen, mind ezekre,
Hogj ideyen keouethessük,
Es mind holtigh megh tarthasuk.
21. *Az te áldot nagj neuednek,
Tizteletire igednek,
Nagisagos dűczieosegenek,
Diczieret istensegednek.*

75.

VII. [AZ IGAZ ISTENY TIZTELETRÖL]

A notara: Atia isten tarcz megh minkeot

Wr is - ten zent teor - ve - nyed - beöl,
An nak i gaz er tel me - beöl,
Es az i gaz ta ni tok - tol,
Megh ta nol - tuk böl - czie - segg - beöl.

66 I/2 gazdalkodas [adakozas-ból javítva] III gadagozás [!] [adakozás-ból javítva] 67 I/1 nyaskodas [!] 68 III kiunkozas [kiunkodas-ból javítva] 69 I/1 ember [sor fölé írt szó] 80 II holtig <keouethessük> meg 81–84 I/1, II [hiányzik] 81 I/2, III nagj zent neuednek 82 I/2, III Szent tizteletire

1. Wr isten zent teorüenyedbeöl,
Annak igaz értélmebeol,
Es az igaz tanitoktol,
Megh tanoltuk bölcziessegbeöl.
- 5 2. Hogj jgj tizta tizteoleteod,
Ha eppen czyak azt keouettjük,
Az mellyet te paranczioltal,
Törüenyedben kj irattal.
- 10 3. Ha eheöz czyak egyyet tezünk,
Talalmant hozza ragasztunk,
Vgj hamis tizteoleok lezünk,
Vgjis ha abban el uezünk.
- 15 4. Vagy ha abban ollyat tartunk,
Es ha most ollyat keouetünk,
Bizonios údeore ualot,
Es mostanra alkolmatlant.
- 20 5. Kinek helye, sem ideye
Nem nesz mostanra az oka,
Semmj modgya sem foliasa,
Igjis baluaniozok lezünk.
6. Auagy ha tartozasunkat,
Nem ugj tartiuk mint keuanod,
Vgjis nem tyednek tartod,
Heyaban ualonak mondod.
- 25 7. Az teörüennek darekanak,
Agay es czieömeötey,
Eö magabol folnak mind kj,
Beotúyebeol zarmaznak kj.
- 30 8. Ha ott ninczyen az gyekere,
Minden zèrszesnek forrasa,
Arrol tudgiuk, hogj nincz helie,
Es hogj nem te tizteoleteod.
- 35 9. Megh tanoltuk es megh tartiuk,
Ezt az zent es igaz vtat,
Seot minden *nap gyakorollyuk*,
Mostis azert egybe gúltünk.

---

4 bölcziessegbeöl [*bölcziesseggebeöl* alakból javította a másoló] 24 ualonak <tar-
tod> mondod 35 nap ezt gyakorollyuk

10. Hogj tanolyuk zent igedet,
Es annak beoueb értelmét,
Az igaz uezerek által,
Kiket te mű nekünk adtal.

11. Kyert nekeod halat adunk,
Segitsegeot teolled kerünk,
Minniaion ereogbúlhessünk,
Es az ioban epúlhessünk.

76.

VIII. [AZ ISTEN IGEIENEK IGAZAN VALO HALGATASAROL]

A notara: Wed el vristen rollunk etc.

Ser - keny fel, em ber, ha már i de ieot - tel,
Vond el el - me det vi - la - gy do - logh - tol,
Haycz fű - le - y det va - lo - ban hal - las - ra,
Es ta - no las ra.

1. Serkeny fel, ember, ha már ide ieottel,
Vond el elmedet vilagy dologhtol,
Haycz fűleydet valoban hallasra,
Es tanolasra.

5 2. Megh lasd, hogy zúbeol legieon ieleon leteod,
Es haznos legien az te tanolasod,
Czyelekeodettel mutasd bizonsagat,
Es szerettettel.

10 3. Nem kel istennek reost es zineos zolga,
Sem kesedelmes, sem keduetlen zolga,
Buzgo es sereny, figielmes fiakot,
Keduel az Isten.

2 III Vond elmedet 6 III tanusagod 7 IV bizonságod 11 III Buzgo es <sz> sereny
II szereny

- 15 4. Hogj, à kj mit hall, jol uegere mennjen,
Czyak igazsagot mindenreol tanollion,
Azt megh tanoluan mingiarast köuesse,
Tellies ereobeol.
- 20 5. Most megh allottunk, vristen, elcotted,
Halakot adunk te zent felségédnek,
Ki ezt az orat hattad nekünk ernünk,
Hogj egybe gjúltünk.
6. Az te neuednek eo tizteoletjre,
Es zent igednek tudakozasara,
Jobbulasunknak eregbülesere,
Segelied által.
7. Aldgy megh most minkeot, es io zandekunkat,
Es vilagoscizj megh az mj elmenkeot,
Hogy erthessük megh zent akaratodat,
Es keouethessük.

77.

IX. [AZ KEONIEORGESRÖL, ENEKLESRÖL ES BEOYTRÖL]

A notara: Jer emlekezzünk

Az kj jol tud - gya es megh ta - nol - ta,
Az najj is - ten - nek i - gaz tiz - teo - le tit,
Az keo - nieor - ges - nek es e - nek - les - nek
Mod - gia - rol igj ert tiz - tan is - ten ze rent.

1. Az kj jol tuggya es megh tanolta,
Az najj istennek igaz tizteoletit,
Az keonieorgesnek es eneklesnek
Modgiarol igj ert tiztan isten zarent.

16 I/1 erejebol I/2 – IV Tellies eletében 19 I/2 orát általad 21 II, IV eö ditsiretire 24 I/1 – IV Segitseged által 25 I/2 – III szandekinkat 27 IV érthessük

2. Hogj az embernek allapottiaban,
Minden zeomeljnek mjuoltat es rendit,
Ualaztassal es io itelettel,
Megh kel gondolnj, ismernj ezekben.
- 10 3. Mert az búneoesnek es tudatlannak,
Megh kel eleozer az istent ismernj,
Eoneon magatis ualosagoson,
Es minden keppen jol megh kel ismernj.
- 15 4. Keonieorges modgiat illien embernek
Az Jesus Christus eleyben adgia,
Amaz búneoesnek eo példajaban,
Kj mēllet uerte, eghre sem mert neznj.
- 20 5. Az psalmusbanis megh uagion irua
Az nagj istennek panazolkodasa
Azok feleol, kik eö fenjtekot
Gúleölik, mégis igeiet forgattiak.
- 25 6. Az kj az istent attianak mondgia,
Annak az bünbeol jol megh kel tiztulnj,
Mert az kj az búnt megh czelekeodj,
Eordeogtöl uagion, mint apostol irya.
- 30 7. Isten fiay azok, kik az búnt
Nem czelekeodik arrol ismerik megh,
Hat küleomben kel bünęos embernek
Eö keonieorgesęet řendelnj, ertenj.
- 35 8. Wgy keonieoreoghēt ha minden bünnek
Ueget uēt egizer es istenhez megh ter,
De ha bünben ęl, ugy imatkozik
Eö imatsaga bünül lezen nekj.
- 40 9. Hald megh te azert bünben heureo
Es uizza fordult, istentelen ember,
Tanold megh az Manasess kjraljnak
Eo keonieorgeset példaul magadnak.
10. Ne hasonlittczyad, fertelmęs ualuan,
Az nagj zentekhez ne teöd te magadot,
Mint bolond uilagh tudatlansagbol
Apostolokhoz hasonlittia magat,
11. Kiknek az Christus formaul adot
Egj nehany zamos köniörgö igekeot,
Hogj ahoz kepest imatkozzanak,
Az az hasonlo forma es mod zerent.

- 45 12. Nem hogj azokat keonieorges gianant
Kezdetteol fogua vegigh el mondanak,
Hanem hogj abbol öneon magoknak
Peldat es modot tudgianak eök zabnj.
13. Ezt jol erteottek az neuezeteos
50 Pogan doctorok es beolczj irastudok,
Mint ezt jol tudgiak az mass uallasson
Ualokis, kik az zent irast forgattiac.
14. Az Christus azert az nagj zenteknek
Es ollianoknak atta azt az format,
55 De mint ez uilagh gonozul zokot
Az teöb ioualis elnj, ugj euuelis.
15. Nagj batorsaggal zajaban ueszi
Es semmit nem fél, az kj nem jamboris,
Seöt mègh az gonoz erdeomet varya,
60 Mikor azokot mind eleö zamlallja.
16. Isten fiay soha ekkeppen
Egj údeobenis nem teueljgettenek,
Hanem iol tuttak az igaz rendit
Az zemelieknęk eö allapattioknak.
- 65 17. Ezekbeol azert gondolkodassal
Megh tanolhattia, ki az iot zeretj,
Hogj az imatsagh es az enekles,
Kit mint illesseon, eszeben uehetj.
18. Az igazaknak es megh terteknek
70 Imatsagokat keduelj az isten,
Dicziereteket, enekleseökeöt
Hala adasokat azoknak halgattia.
19. Az búneseoknek az megh teresigh
Imatsagokat es enekleseokat
75 Mind atok gianant tartia, vtallia,
Azoknak bűnül eo tulajdonittia.
20. Beöytèleseoköt, aldozattiokat
Afeleknek mind utalatnak tartia,
Noha el túrj es el halgattia
80 S uaria azoknak eo megh teresekeöt.

47 abbol [sor fölé írt szó] 57 ueszi [a másoló előbb *neszi*-t írt, majd a sor fölé egy *u* betűt tett] 66 Megh <tals> tanolhattia

21. Az megh tertiének es igazaknak
Beoytökeot igen keduelj, zeretj,
Kik ugj böytölnek, hogj eö magokat
Eok megh birhassak, az bünt tauoztattiak.

85 22. Az kik testeoket ezert enyhittik
Es magokat tsak ezert saniargattiak,
Hogj eök tiztabban es zentsegesbben
Fegjhetetlenül az istent zolgalliak.

90 23. Ez küüül az böyt baluanj jmadas,
Heaban ualo embeorj talalmany,
Mint zentek beoytj, azak peldaja
Ezt megh mutattia tizta igassaggall.

95 24. Adgiad, vristen, hogj mint ezeket
Megh tanolhasswk es jol megh erthessük
Es megh tarthasswk te kedued zerent,
Az te neuednek zent diczieretjre.

78.

X. [AZ IGAZ ALAMISNALKODASROL]

A notara: Emlekezzel vristen hiueidről etc. etc.

The musical score consists of four staves of music in a single system. Each staff has a treble clef and a 7/8 time signature. The lyrics are written below the notes. The first staff begins with a quarter rest followed by a quarter note, then a half note, and continues with eighth and quarter notes. The second staff starts with a quarter note, followed by eighth notes, and ends with a quarter note. The third staff begins with a quarter note, followed by eighth notes, and ends with a quarter note. The fourth staff starts with a quarter note, followed by eighth notes, and ends with a quarter note and a fermata over the final note.

Szol - lok az a la - mis - nal - ko - das rol,
An - nak i gaz mod - gia - rol, rendj re - öl,
Hogj erczied, mint ked - ves is - ten e - leöt,
Es mint haz - nalz te ma - gad - nak ue - le.

1. Szollok az alamisnalkodasrol,
Annak igaz modgiarol, rendjreöl,
Hogj erczied, mint kedues isten eleöt,
Es mint haznalz te magadnak uele.

4 I/2 - II Es mit

- 5 2. Mikor megh tersz istenhez búnedbeöl,
Megh teresnek eggik feo rezze ez,
Hogj megh ualcziad el mult búneidet
Igaz es tizta alamisnaua.
- 10 3. Söt az utan tellies eletedben
Minden napj tizted, tartozasod,
Hogj uigh orcziaua adakozo legj,
Es istennek igyh hala ado legj.
- 15 4. Kire minden jo ember köteles,
Mègh ha ugian búneös nem uolnais,
Eleteben mind io leöt uolnais,
Ez feo rezze josagnak mindenben.
- 20 5. Nem jo ember, az kj irgalmatlan,
Vgj mint, kj az isten teörüeniének
Nehezebbik rezzet el mulattia,
Kjnelkül mind az teobj erötlen.
6. Irgalmas legj mindenhez, o ember,
Mint az isten, mind iohoz, gonozhoz,
Az Christusnak tanitasa zerent,
Tsak hogj inkab az isten feleokhez.
- 25 7. Irgalmatlan irgalmassaghnelkül
Iteltetik mègh az iteletkor,
Mint zent iras bizonsagot tezen,
Seöt Christusis uallast tezen erreol.
- 30 8. Vigan ualo alamisnalkodass,
Hamar, keonnjen, es zúntelen valo,
Melj lelekbeol, kez elmebeöl uagion,
Ez istennek az kedues aldozatt.
- 35 9. Vgj ha istennek neuejert lezen,
Eö kedueert, es zeretetjert,
Ez kúuúl nem egieb fele okert,
Az mint zoktak nemelj kep mutatok.
- 40 10. Eztis tudgia, erczye minden ember,
Hogj zegenis ugian fosuenj lehet,
Mint az zúrben ugian keuelj lehet,
Kiczinbölis ugian fösuenj lehet.

5 I/2—II búneidböl 9 II ez utan I/2 eltedben 11 I/2 uigh <hogj> orcziaua 12 I/2—II igiis halaado 13 I/2—II io iambor köteles 22 I/1 isten <iohoz> mind 26 I/1 mègh [sor fölél irt szó] 28 II ualast errolj 32 I/2—II Es istennek ez 34 I/1 kedueert [az r-t a sor fölél írta a másoló] II keduert 35 I/2 Ez nélkül <ke> nem egieb felökert II Ez nélkül nem egieb felökert I/1 fele [sor fölél irt szó]

11. Kegyetlen es irgalmatlan lehet
Emberhez, es egieb allatokhoz,
Barmokhoz, es egj madarakhoz,
Kjert ugian el uez, mint az gazdagh.
- 45 12. Szúueben all ez minden embernek,
Bezedebeöl, czielekeodetibeöl
Megh ismerzik io, es gonoz uolta,
Mind zegennek, kazdagnak egjarant.
- 50 13. Megh mutattia az Daudid peldaja,
Keonieorgeseben uallass tetele,
Hogj nem kedues az hallalos bünert
Az istennek senkj aldozattia.
- 55 14. Semmit ahoz bar ember ne bizzek,
Hogj zúueben arra tamazkodgiek,
Zantzandekkal ualaky uetkeznek,
Alamishoz ne ragazkodgjek.
- 60 15. Az kj az bünnt egjcziersmind el hatta,
Mass enekben azt mind megh mutattuk,
Annak kedues eö alamishaja,
Keonieorgese, lelkj hala adasa.
16. Minden napj adakozass kúuúl,
Lakadalmot keziczj zegenieknek,
Mint az Christus tanit, es int erreöl,
Iteletkor ez mind eleo forogh.
- 65 17. Minden keppen az irgalmassagot,
Bösegeosön terjezd kj, o ember,
Ha keuanod istenteol magadnak,
Irgalmassan itellieon tegedet.
- 70 18. Mert ha az bünnt vgian el hattadis,
Zant zandekkal bar nem uetkeznelis,
Vgian nem uagj fogiatkozasnelkül,
Zúkeolkeodeol irgalmassagnelkül.

41 I/1 Kegyetlen 42 I/2—II Embörökhöz 43 I/2—II egieb madarakhoz 44 I/2—II Kiert el uez ugian mint az gonoz 47 I/1 ismerik 50 I/2 Köniöergesiben 52 I/2—II istenne 53 I/2—II Semmit ember bár ahoz ne bizzek [a II-ben a *bizzek* javítva *bizzal*-ból] 55 I/2 uetközzek II uetkezek 57 II az bünnt [szavakban az első három betű *al*-ból javítva] I/2—II hadgia 58 II mind [*mint*-ből javítva] I/2—II megh mutattiak 61 II napi aldozasa kuul 63 I/2 [*arrol*-ból javítva] 66 I/1 Bösegeosön [sor fölé írt szó] 67 I/2 magadnak [a *d*-t a sor fölé írta a másoló] 69 I/1 az [sor fölé írt szó] 70 I/1 zandekkal [az utolsó *a*-ja a sor fölé írva] II uetkezzelis 71 I/2 uagi <ne>

19. Eleol jarjon te irgalmassagod,
Kegies, tizta, igaz ziligsegeod,
Vgj njerheoz teys irgalmassagot
Istenteöl, mikor inkab keuanod.
20. Tizteold istent minden jozagodbol,
Annak iouat, sengejet, keouerjt
Oztogassad giakron zegenieknek,
80 Güczj kencziet magadnak menybe uele.
21. El ne fordicz zegenreol orcziadat,
Az santakat, es erőtleneöket,
Vakokat, es minden felzegeket
Segiczj aruakat, es eözuegieket.
- 85 22. Mind bezeddel, es czielekedettel,
Jo tartassal, es mind ruhazattal,
Tanaczioddal, gonduisseleseoddal,
Faratsaggal, es zabadittassal.
- 90 23. Megh menczy, az kj ereozakot zeonued,
Az artatlant, es az igaz embert,
Halaltol, es törüentelenseghteol,
Teoruenj zerent ęly mindennęl, mint Job.
24. Kj azt mondgia eonneon maga felęl,
Irgalmassagh en uelem zületeöt,
95 Söt az földis nem panazol ream,
Hogj teorüentelenül eltem uolna.
25. Igj teheteod keduesse magadot,
Es lelkedet igj úduezitheteod,
Az Christussal igj vralkodhatol,
100 Ha ez zerent ezekeot keoueteöd.
26. Adgj, vristen, ereot minniaiunknak,
Ennek, es egieb igassagoknak
Hiuen ualo megh eörizesere,
Zent neuednek eö diczieretjre.

74 I/1 tizta <zilig> igaz 76 I/1 inkab [*i*-je más betűből javítva] 80 II kinczet meniben uele magadnak I/2 mindenben uele magadnak 81 I/2–II szegintől 82 I/1 santakat [az *n*-t más betűből javította a másoló] 85 I/1 bizeddel [!] es [az *es* kötőszó a sor fölé írva] <mind> czielekedettel 94 I/2 uelem [*nallam*-ból javítva] 95 I/2 S hat az 97 II teheted magadat 102 I/1–II igassagnak

XI. [AZ LELKJ ISMERETRÖLL]

A notara: Diczierlek teged menibelj isten etc.

The musical score consists of three staves of music in a single system. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is written in a simple, rhythmic style. Below the first staff, the lyrics are: "Haly ta-nu-sagot es i- te-leteot lelkj is-me-ret reol,". The second staff continues the melody, with lyrics: "Annak io, go-noz, i-gaz es hamis ket fe-le vol-ta rol,". The third staff concludes the piece with a double bar line, and the lyrics: "Hogj ualasztast tegj es i-ga-zan erczy magadban ez fe leol."

1. *Haly* tanusagot es iteleteot lelkj ismeretreol,
Annak io, gonoz, igaz es hamis ket fele voltarol,
Hogj ualasztast tegj es igazan erczy magadban ez feleol.
- 5 2. Ha bűneős embert nemelj bűnekreöl igazan megh intnek,
Ellenkeozezssel [!] mindgiart mentsegül ezt uezj maganak,
Azt mondgia, hogj nem vadollia eöteot lelkj ismeretj.
3. Vgyan vgj uagion, hogj az kj mely bünt nem tud bűnnek lennj,
Az hamissagot igaznak uelj lelkj ismeretj
Es nem vadollia abban az embert, ugj mint uak tudatlant.
- 10 4. Hasonlo keppen teueljegj azis, bar az bünt tudgiais,
Mikor hiteteo meg czyallia eoteöt hamis biztatassal,
Es zent irasnak hamissan ualo magiarazattiaual.
- 15 5. Ez fele hütü es mind ez illien lelkj ismeretü
Hasonlittatik zent iras zerent oktalan allathoz.
Mert mint az barom eö terempteoyet nem tudgia tiztelnj.
6. Kj nem tud semmj valasztast tennj az jo, gonoz keozeott,
Nem ert igazan mind az ketteönek az ö uege feleol,
Maga iouara úduessegere nem tud úgiekezuj.
- 20 7. Szent Pal apostol az sok hyt keozeot eggikeöt neuzej,
Kj nélkúl senkj az isten eleot keduesse nem lehet,
Azt kel el hinnj, az ioert isten megh fizet mindennek.

1 Halay [!] 20 kedues

8. Es az gonozert el nem mulattia, bozzut all mindeneon,
Ha kj minden búnt eczier el nem hagy, abbol kj nem tisztul
Es ha az utan tellies elttében artatlanul nem elli.
- 25 9. Ereossen tiltia zent teoruenieben, hogj senkj zúuenek
Eö gondolatj utan ne jarjon, se azt ne keouesse,
A mj maganak jonak teczienek, azt ne czielekeodgie.
10. Eleodben attam az jot es gonozt, eleteot es halalt,
Es ha ualakj tegedet arrol el akarna vonnj,
30 Az mit en hattam es paranczioltam, ember, hogj te keoiess.
11. Ne hidgj annak te, az hiteteönek, czialard tanytonak,
Igj zol az isten zent teoruenjeben az eö fiajnak,
Christus vrunkis arra igazit, hogj Mosest halgassuk.
12. Hamis hűt mind az es vtalatos, mely ez kúüül vagion,
35 Es dögleleteös lelkj ismeret, kj ez ellen uagion,
Ha kj maganak uezerül tartia, eö magat el uezjtj.
13. Ez gonoz vilagh es mindeon bolond, kj az búnt zeretj,
Magat biztattia. es bolondsagat auual legeltetj,
Hogj nem vadollia bolondsagaban lelkj ismeretj.
- 40 14. Nem tudgia azt eö, hogj nem zytta bę az annia teyeuell
Az menniey es iduessegere valo bölczyeseget,
Az isten zerent valo ertelmęt, igaz ezeossegęt.
15. Vezér *kel ahoz*, sok munkalkodas, faratsagh, feö teöres,
Es az istennek zent igejebeöl igaz magiarazzat,
45 Kj altal ember minden jot, gonozt ęrthęt es kőuethet.
16. Lelkj ismeret ez altal lezen tudossa es bölczye,
Az gyermeksegbeöl es bolondsagbol ez altal mehet kj
Az vèn emberis, ha nem tanolta es nem gyakorlotta.
17. Igy lezen oztan vyolagh valo zűletöt emberre,
50 Igj mutattia megh az jot, az gonozt az lelkj ismeret,
Mindenben igj tud valasztast tennj igazan az ember.
18. Igy mentj oztan auagj vadollia lelkj ismeretj,
Igazan mondgia, meltan hyhetj, hogj ha arra iuthat,
Hogj isten zerent megh tudgia az jot gonoztol ismernj.
- 55 19. De az tudatlan es uizza fordult deögh lelkj ismeret,
Hamissan mentj az bolondokat, istentelenękęt,
Mint kiben ninczien isten feleme, *mikent* az baromban.

24 artatlanul <ell> nem 28 Eleodbem [!] 35 Es <dögleleteös> döglelteös 41 <dwezieö>segre
[első fele áthúzva és föléírva: *idues*] 43 *kel hát ahoz* 57 *mint*

20. Seõt ha rez szerent vgyan volnais bñnnek ismeretj,
 De mindenestűl zaz ezer kűzfűl uagion egj emberben,
 60 Igaz mentese es vadolasa lelkj ismeretnek.
21. Kőteles azert lelkj ismeret isten teorueniehez,
 Az igaz hűteot, igaz eleteot es az űduessegeőt
 Abbol kel tudnj igaz mentseget es az igaz vaddlast.
22. Czyak lelkj ember, űduezűlt ember es valoban igaz,
 85 Tudhattia megh azt, miben mentj jol es miben vadollia
 Igazan eőteöt es, mondom, meltàn lelkj ismeretj.
23. Az sok bolond hűt, zabad ertelem veztj ez vilagot
 Lelkj ismeret zabadossaga eő hamis uezere,
 Es eő maganak az ellensegè, seõt karhoztatoja.
- 70 24. Bolondul hizj, hogj eő el nem űesz, bar bñnben ellienis,
 Istentelen hyt, erdeoghteöl ualo karomlonak valo.
 Igaz az isten, az istentelent megh nem igazittia.
25. Termezet ellen talalt hazugsagh, emberj talalmanj,
 Vilagj uaksagh, gonoz czyalardsagh ez, ondok hamissagh,
 75 Hogj bñnben eleö magat biztattia hamissan hitjuel.
26. Nysd megh, vristen, az ö zűueokeöt es ö elmejeket,
 Erthessèk eökis az igassagot fejenkent, mint azok,
 Kjket, vristen, nagj teueljgesböl ertelemre hoztal.
27. Eökis tudhassàk az beolczieseget, melj te teolled vagion,
 80 Es hogj az altal az te zent neued fel magasztaltassek,
 Es az bűneosnek iduessegenek kapuja megh nijlliek.
28. Hogj ne uezzeon el tudatlansagbol zegenj giarlo ember,
 Az kj zerety igassagodat, tanolhassa mindeön,
 Kj, tudom, vram, soha nem mult el te zent felsegedeön.
- 85 29. Czyak hogj valasztua azoknak adod, kik hozzad fordulnak,
 Az jot ualaztyak, es azt el kezdik, mind holtigh kőuetik,
 Illien zandeku töredelmest uesz te zent kegielmedben,
30. Es czyak yllyennek adod az igaz lelkj ismereteott,
 De annak, az kj az bűnt zeretj, teuelygeo lelkeot adczj,
 90 Mind addigh, migh azt megh nem utallia es teged megh ismèr.

62 igaz eleteot [az *igaz* szó a sor fölé írva] 68 zabadossaga [az *os* betűk a sor fölé írva] 77 mink [!] azok 83 <tud>hassa [az áthúzott betűk fölé írva: *tanol*] mindeön <ember>

31. Ezbeöl akar kj igazan erthèt lelkj ismeretreöl,
Jo itelettel gondolkodhatik annak mi voltarol,
Mind maga feleol es mas felöllis igazan itelhet.

95 32. Ha konaksaggal, vakmereoseggel es megh vtalással
Ellenne nem all az igássagnak, igaz tanusagnak,
Es ha eö maga ereouel magát megh nem kemenijttj.

80.

XII. [AZ CHRISTUS HALALAROL,

beosegesen annak minden modgyayrol, sydoknak mostanj
allapottyokrol, myuel hogj az Jesus Christust nem ismerek, mostany
fideonek es az szent irasnak foliasarol. Az igaz tanított mjreol
ismerik megh]

Az notara: Nagy banatban Daudid mikoron volna. etc.

Em - le - keozeom az Christus ha la la rol,

An - nak haz - na - rol es mind ar tal ma rol,

Min - deo - nik - nek eö i - gaz er tel me reöl,

Hogj erczy, em - ber, i - ga - zan mind ket teo reöl.

1. Emlkeozeom az Christus halalarol,
Annak haznarol es mind artalmarol,
Mindeoniknek eö igaz ertelmereöl,
Hogj erczy, ember, igazan mind ketteoreöl.
2. Akj az zent irast igazan ertj,
Messiasnak tisztj mi legien, tudgia,
Hogj ö minden romlast es fogiatkozast
Megh epjzen es heliere allasson.

96 magát [sor fölé írt szó]

- 10 3. Ez egez vilagnak megh kegielmezzen,
Bodogsagot mindenben uele hozzon,
Vakmereokeöt mindenüt kj zaggasson,
Zentekel itt az földeon orzagollion.
- 15 4. Ez uolt oka első jeouesenekis,
De sidok ezt megh nem ismerék akkor,
Hanem inkab az eö uezedelmekre
Megh eölek ezt, az eletnek adoijat.
- 20 5. Isten, à kj mindent tudott es latott,
Fiarol igj iratott es uegezöt,
Hogj mikor az gonozok kenzerittik
Az igassagnak uizza mondasara,
- 25 6. Megh tagadasara, el hagjasara.
Inkab eletet le tegje akkoron,
Hogj nem mint istennek es zent attyanak
Igassagat, köuetseget el hadgia.
- 30 7. Ez uolt isten tanaczia megh regeonten,
Vilaghnak teremptesenek elötte,
Nem tsak Christus, seöt mindeön zentek fölöl,
Kik keozül Christus mindennel lègh nagjob.
- 35 8. Hát erre eö köteleess uolt mindennel,
Hogj isten megh nem mentötte kúleomben,
Sidok vezedelmere megh engette,
Illeöt, hogj ezt húseggel megh zeonuedgie.
- 40 9. Mint isten Mosesteöl es zent Illiesteöl
Idejen ezt nekj is megh izente,
Hogj ugj lezeon akkoron az ö uege,
Kikhöz tudgion tartoznj, azt akarta.
- 45 10. Mas enekbenis emlekeztem rolla,
Mint isten Christusnak mègh halalatis
Hazonra es dúczeosegre forditta
Es akkorj sok *búneoseok* jouara.
11. Sidok bozzusagara tsielekeode,
Bolond *kepen* akkor eokeot ingeörle,
Halaadatlansagert eököt el ronta,
Bozzuokra Christus neuet terjezte.
12. Az szent apostolok által akoron,
Mindennek az kegielmèt hirdettette,
Christus neuebe ualakj akkor hit,
Eleobbj *búnejbeol* megh zabadult.

---

18 Fiajrol igj iratott, uegezöt **34** is megh [a sor fölöl írt szavak] **40** búneoseoknek
42 Bolond népben

- 50 13. Apostoloknak az ő irasokból
Nijluan uagion mind, hol laktak az zentek,
Kik akkoron Christustol neuztettek,
Es kik eő általa úduezűltének.
- 55 14. Tudatlanul èl uilagh irasokkal,
Mert nem ertik semmj modgyat, hatarat,
Hogj nem irtak semmit maradekoknak,
Es utannak ualo nemzetsegèknek.
- 60 15. Söt ha közel löttek uolna azokhoz,
Mikor irtak azoknak ideiekben,
Azoknakis ugian nem irtak uolna,
Mondom, irtak tsak az ielen ualoknak.
- 65 16. Vayha tudnad te azt, tudatlan ember,
Mint küleombeozzön egj zent iras mastol,
Apostolok irasa prophetaktol,
Mint es meddigh nezzèn eleö hatarok.
- 70 17. Hozzu uolna azt itt elő zamlanj,
Irtunk rolla, à kj tanolnj akar,
Cziak emlitteom, hozom elő az uegre,
Hogj uilagh most vy zeouetseget kialt.
- 75 18. Akcor kezdeteot uolt az zamos nepben,
De nem hatott az utanok valokra,
Sokkal inkab nem az mostaniakra,
El tert, megh zúnt mind sidorol, poganrol.
- 80 19. Mint az mú, hogj nem lehet mester nélkűl,
Vgj nem lehet vy zöuetsegh annelkűl,
Kjre annak az modgia bizattatott,
Es az által, à kikre az el hatott.
- 85 20. Nem ragodat az aparol fiura,
Sem zolgalt nemzetseghröl nemzetsegre,
Söt akoris tsak zamos nemzeteekre,
Azok közötis zamos emberekre.
21. Azokra nezeot akorj zöuetsegh,
Azok tiztultak megh Christus vereuel,
Es azok ualtattak megh halalual,
Nem maradekok, sem az utan ualok.
22. Ez vilaghert zeömuedeöt az vr Christus,
Az mely vilagh az eő neuebè megh tèrt,
Mint hogj mind az zeleös uilagra kwlte
Apostollit euangelizalasra.

- 90 23. Irua uagion, à meddigh az terjedèt,
Jerusalemteol fogua Toth orzagigh,
Vilagh neuet, zent iras modgia zerent,
Hataraban, modgiaban kel ertenj.
24. Ha Christus halalt nem zömuedet uolna,
Az igassagot hatra hatta uolna,
95 Eöis ugj nem düczieoitettett uolna,
Eö neuben sem iduezültek uolna.
25. Igj löt akkor ö halala hazonra,
Igj uolt istennek kedues aldozatul,
Jedczies zerent es nem tulajdonkepen,
100 Eö hüsege mondatik aldozatnak.
26. Mert nem lehet semmj keduesb aldozat,
Mikor az igaz eö magat aldozza,
Magat inkab mindgiart halalra adgia,
Hogj nem mint igassagot megh tagadja
- 105 27. Barannakis jedczies zerent mondatik,
Ziligsegert es az artatlansagert,
Nagj bekeseeggel ualo túresseert,
Halgatassal ualo zemuedesseert,
28. Feo papnakis neuezj Pal apostol,
110 Jedczies zerent es nem tulajdonkeppen,
Mert à papsagh Aronnak uolt eörökke,
Christusnak *kjralisag* ö öröksege.
29. Peldaul iria christianusoknak
Oh keotesnek vyat ellenbe uetuen,
115 Megh mutattia vynak nagj düczeöseget,
Ohnak pedigh sokalis kisseb uoltat.
30. Mert az oban feo papsagh uolt nagiob tizt,
Sidok keözeot *kjralisagis* el keölt uolt,
Dicziekettek mëgis à feo papsaggal,
120 Azok, kik Christus ellensegj voltak.
31. Arrol irja Pal apostol hyueknek,
Miczioda, ugj mond, az ö feo papsagok,
Ki minden eztendeoben cziak aldozik,
Megis az nèp vyolagh *is* uetkeozik.
- 125 32. Nem ollian az my vrunknak papsaga,
Nem eztendeore ualo aldozattia,
Söt eörökbe megh tiztittot bününkbeöl,
Erreot adot, soha ne uetkezzünk.

101 lehet [sor fölé írt szó] 107 túressert 108 zemuedessert 112 kjralisaga 118 az kjralisagis 124 vyolagh uetkeozik 125 vrunk 128 soha [sor fölé írt szó]

- 130 33. Az zent leolkeöt, kit ueottünk ö neuben,
Az altal megh zentelt ualoba mjnkèt,
Húsegeuel maganak dúczieösegeöt,
Hozot auual nekünk eörök eleteött.
- 135 34. Ilyen ertelemmel ir Pal apostol,
Az údeobelj zent tanituanioknak.
Immar zollok *masodik* rezzerölis,
Christus *halalanak* nagj artalmarol.
- 140 35. Vedd ezedben, tanuld megh jol, halgato,
Ha sidok akkor megh tertenek uolna,
Mind fejenkent, ha eok iok leottek uolna,
Es ha Christust akkor be ueöttek uolna.
- 145 36. Valamiert Christus masodzor el jeö,
Hogj az istennek mindeon igeretit,
Be teolctie, es eö mindent megh vyczion,
Mind~~a~~ bantast, nehességèt el uegyön,
- 150 37. Egj sumaba, vy uilagot teremczieon,
Akkoris az mindgiarast megh löt uolna.
Ha sidok èteöt megh nem ölték uolna,
Ha magokot ugj nem uezteöttek uolna.
- 155 38. Az mj lezen Christus el jöuesekor,
Akkor mingiart az el kezdeteött uolna,
Es az olta mind bodogsagh löt uolna,
Mind uilagh uegezetigh tartott uolna.
- 160 39. El haladot az ö halala miat,
Mert az istent haragra ingerleottek,
Illj nagj iouat megh ueteottek, utaltak,
Vilaghba jeöt, uilagh megh nem ismerte.
- 165 40. Seotetsegeöt eö inkab ualaztotta,
Mint zent Janos vilagoson megh jrja,
Emberj nemzetnek uilagossaga,
Eö leot uolna minden ionak adoja.
41. Az kik veottek, resz zerent megh kostoltak,
Zinreöl zinre, mikor el jeö megh lattjak.
Igaz isten az ö igeretiben,
Nem mulik el, hanem csak el haladot.
- 165 42. Erreol zoltunk masod enekünkbenis,
Hogj mikor megh eleglj az vristen,
Bodogsagnak az ö el haladasat,
Elö hozza, megh adgia, mint megh monta.

135 az masodik 136 halanak [!] 138 tertek 144 Mind 147 nem volt, ölték 158 vilagoson <jria> megh 164 mulik <ha> el

- 170 43. Apostoloknak az eö holtok vtan,
Nem volt senkj, eggis uy zeouetsegbe,
Sido, sem pogan nem uolt rezzes abban,
Mind ez uilagh marat az òh keotesben.
44. Ezt hozta az sidoknak eö uaksaga,
Kjröl jr Pal apostol leueleben,
175 Hogi resz zarent uaksagh leöt izraelben,
De pogan ezt nem ertj hataraban.
45. Sidokat eoreokke megh ueteotteknek,
Tudatlanul tartia hitetleneöknek,
Apostolok holtok utan ualokat,
180 Söt akkoris, kik Christust nem hallottak.
46. Nem fogia be azokat hitetlensegh,
Kiknek zaiokkal nem praedicallottak
Christus hitit es euangeliomat,
Akkor zolgalt úduessegre az à hűtt.
- 185 47. Amaz mondas, az kjröl zent Janos irt,
Kj az fiut tagadgia, attia sinczien.
Ved ezedben ket fele az tagadas,
Egikröl zoll apostol irasaban.
48. Az kj megh tert akkor Christus neueben
190 Úduezúlt es isten kegielmeben uolt,
À mj altal penigh ò arra iutot,
Azon altal ismet abbol kj eseöt.
49. Mihelt Christust megh tagatta, el hatta,
Antjchristianussa löt mindgiarast,
195 Istene, sem Christusa nem uolt annak,
Erröl irja zent Janos az tagadast.
50. Kj nem ertj, ha elmejet fel njttia,
Hogj nem illik azokra ez à mondas,
Kik ingien sem vallottak es ismertek,
200 Hat soha megh sem tagadhattak azok.
51. Tudatlan az à rezben, nem tagado,
Es mondom, az nem istennelkúl ualo,
Bator Christust soha nem hallottais,
Es ha most az irasbol nem tudgiais.
- 205 52. De mostanis, kj inmar megh ismerte,
Iduesseghre ò nem az altal iutot,
Mert ha Jesusrol iras nem uolnais,
Az iduesseghnek modgja mind megh uolna.

193 [E sor fölött:] <Megh Chrst megh tagatta el hatta> 206 Iduesseghre [*Iduesseghnek-*
ból javítva]

- 210 53. Noha haznos, dragalatos irasok
Apostoloknak az ő zent munkajok,
Abbolis kj az Christust megh ismerte,
Ha megh tagadna, lelkèt el uestene.
- 215 54. Las jol, ember, itely zent iras zerent,
Visgald jol megh mindenkepen ezeket,
Ne zidalmazd isten nepet hamissan,
Kit az isten zeome fenjenek neuez.
- 220 55. Nem viselik az fiak az attioknak
Alnoksagat, nem hogj utanok ualok,
Annie izen, az mint tú rendeliteok.
Megh holtak uolt, kik az Christust megh eolték.
- 225 56. Azt artotta az utannok ualoknak,
Hogj az miat zamkjuetesben uadnak,
Leznek addigh, migh az isten akarja,
Zamkjuetest bodogsagra fordittia.
- 230 57. Addigh mind egj az úduességnek uta,
Pogannak, sidonak oh zeouetsegen,
Mint megh montam eztan töb enekeokben,
Tanold megh, legj tudos az igassagban.
- 235 58. Most czyak ezt tarczj megh jol, magadra uigjaz
Sok gaz, pogan, hamis tanitok közöt,
Ismerhesd kj, mellik igaz tanito,
Kj meteollyel nem ueztj az juhokat.
- 240 59. Lathaczy erröl harom elseö enekben,
My uolt Christusnak az ő tudomanya,
My ielt adot annak bizonsagara,
Hogj keouessük eöteöt az tudomanjban.
- 245 60. Ittis azert emlekeozeom reouiden,
Mint teoruennek az eöteodik könjueben,
Annak az tizen harmadik rezeben,
Jelt hagiöt isten igaz tanittokrol.
- 250 61. Ha ky, ugj mond, en kúuüllem mas istent
Hirdet es ha ez utrol ő kj hyuna,
Az melliet en hattam, hogj te ezen jary,
Ne hidgj nekj es ne halgassad eöteött.
- 255 62. Erröl teczieöt megh Christus igassaga,
Mikor magat ez jel által hirdetj,
Hogj nem rontya az teoruent egj pontbanis,
Sem beötüben, seöt epen be töltetj.

237 reouidedeon 238 eöteodik <rezeben> könjueben 242 hyu 243 te [sor fölé irt szó]
244 halgassad

- 250 63. Phariseusok mind ugj tanitottak,
Mint megh montam, Christussal egyek uoltak,
Tanitasban, iras magiarazatban,
Cziak hogj eleteokban gonozok uoltak.
- 255 64. Parancziollia Christus azt à kössegnek,
Az mit mondnak, mindent meg fogagianak,
Moses zekiben ülő iras tudok,
Jouallotta minden tanitasokat.
- 260 65. Mosest es mind az teob zent prophaetakat
Eő hatta, hogj halgassuk es köuessük,
Sőt azt mondgia, hogj az lègh kwseeb lezen
Isten orzagaban tanittok keözül,
66. Ky törüennek czyak kiczinke rezzetis
Tanittasban, ha fel feytj s ugj tanit,
Hanem eppen hejanelkül hirdesse,
Emberj talalmany nélkül taniczion.
- 265 67. Irtunk erreöl beosegesben oda fel,
Mindenreöl, valamj elmedben iuthat,
Akadaly, az mj eleoted forogghat,
Megh feytetik mind az teob enekeokban.
- 270 68. Cziak ne und megh hirtelen, mikor hallod,
Es ne keouesd Chaijphasnak peldajat,
Kj keontöset megh zaggatta hirtelen,
Igassagod karomlasnak mondotta,
- 275 69. Christusnak vallasat, mikor hallotta.
Mondom, ne legj, ember, ollian elmetiel.
Fogad megh az Gamalyel tanacziat,
Tarczj függéoben egj ideigh elmedet.
- 280 70. Migh megh latod, es migh jol megh ismereod,
Hogj istentöl uagion mind, az mit mondok,
Es mindenben Christussal egyet erteok,
Es regj, igaz christianusokkal.
71. El temetue uolt az Christus uallasa
Apostoloknak az ő holtok utan,
Hamar mindgiart uizza tert az pogansagh,
Veghre hamar papasagra ragadot.
- 285 72. Diczierlek en, menjbelj nagj vristen,
Es te nekeod haladassal enekleok,
Zent fiadnak az eő peldaja zerent,
Vgian azert, az miert eő is dicziert.

250 megh<egyek Chrssal> montam 251 magiarazatban [*magiarazasban*-ból javítva] 252
[E sor után a másoló előbb a 257–260. sort írta le, majd ezeket áthúzta és a 253.
sorral folytatta a másolást] 254 meg <fogagiunk> 270 Chaijphasnak [a második *h* a sor
főlé van írva]

- 290 73. El reytetted ez uilagj beolcziekteöl,
Megh jelentetted ezt à kiczinkeknek,
Ez uilagnak legh alab ualójnak,
Nekünk, zegenj, vtalatos fergeknek.
74. Azt bezellik magokban, mert nem ertik,
Hol erthettük es tanolhattuk uolna
295 Az iduesseghnek minden igaz utat,
Ha nem laktunk Paduaban, sem Parisban.
75. Mint ha abban allana az úduessegh,
Hogj valakj sok pogan irast tudgion,
Es sok pogan njeluekeöt magiarazzon,
300 Retoricat es musikat pöngessen.
76. Ott tanoltuk, ahol te helyheztetted,
Jerusalem fiayban oltottad,
Jeleonesidet azokra te biztad,
Keotesidet azoknak ajanlottad.
- 305 77. Szent fiadnak az eö tanitasabol,
Megh tanoltuk es jol ezünkbe uöttük,
Az mint mondgia, hogj iduessegh sidoktol
Uagion, es hogj ök uakoknak uezerj.
78. Az rez zerent ualo uaksagra mi nez,
310 Zent fiadnak az ö ismeretjre,
Abban eököt nem köuettiük holtunkigh,
Az többjreöl mindent töleök tanolunk.
79. Ha egj parazt njeluen megh tanolhattjuk
Az zent nielunek ertelmet, igaz haznat,
315 Wduessegünknek az eö igaz utat,
Igaz uezer es magiarazo altal.
80. Eggyet tezen igyis es eggyet haznal,
Eök tudgiai bar az sok gaz bölcziesegeot,
320 Elegh mj nekwnk az te bölcziesegeod,
Nem kel nekünk eö bolond bölcziesegeok.
81. Jo uolna az nyelueknekis tudasa,
Ha kj auual elne dúczieosegeodre,
De mint hogj sok tudgia sido nyeluetis,
Azert eö igen keues haznat uezj.
- 325 82. Mert à poganj kouaz megh rekeztj
Vtat az zent, uilagos ertelemnek,
Nem adatik tiztessegh keuanonak,
Ha mind eltigh tanolis, ugian nem tudd.
- 330 83. Cziak akadoz es teueliegh, mint az vak,
Botorkazik, tantorogh es cziak botljk,
Ha tanit, uagj magiarazis, uetkeozik,
Istene cziak menybe az zent ayandek.

300 [A másoló előbb *Retoriat* írt s ezt a sor fölé írt *k*-val javította, majd az egészet áthúzta és * alatt a lap aljára írta: *Retoricat*. A vesszor végén:] <pönges> 323 sido <neuel> nyeluetis

XIII. [AZ VR VACZIORAIAROL ES AZ MOSODASROL]

A notara: Josephnek megh mondom etc.

Wr va - czio - ra - ja rol erczy i - ga - zan, em ber,
 Kit ez ui - lagh ugj ert, hogj Christus zör - zö te,
 No - ha az e - lött is az e - gez si - do sagh
 Vgj tar - tot - ta megh azt az mint ma - ys megh tar tia.

1. Wr vacziorajarol erczy igazan, ember,
 Kit ez uilagh ugj ert, hogj Christus zörzöte,
 Noha az elöttis az egez sidosagh
 Vgj tartotta megh azt, az mint mays *megh* tartia.
- 5 2. Mint zinten az Christus az apostolokkal,
 Az keppen tartjak megh minden czialadosok,
 Azon napon vgian azon moddal tartiak,
 Cziak egj à küleömbsegh, kit ingyen majd megh hallaz.
- 10 3. Az Christus zeorzese ebben à dologban
 Czyak ez egy czitkeoly uolt, az melliet ö hagiót,
 Valameniezer tú ezt czelekeöditeok,
 Az en emlekeozeteomre czielekeodgyeteok.
- 15 4. Sidok, kik az Jesust Christusnak nem hittek,
 Ebben küleombeoztek az Christus nepeteöl,
 Hogj eök *ezt* nem Jesus emlekeozetjre,
 De neü nélkül ualo messiasert műueltek.
- 20 5. De az mint megh mondam, az megh tartasaban
 Egyenleo modgiok uolt mindeon rezeyben,
 Kihez Christus teobbet nem teöt, sem el nem veött
 Abban semmit, mondom, amaz egj czitkeoly kúuüll.

4 mays tartia 13 nem [sor fölé írt szó] 15 eök nem

6. Mesias kenieret pesah innepere
Küleön es eöregeön igeön zepeön süttik,
Innepre jol feöztek, jo italt zeörzeötték,
Vaczioran jozanon eleget éttek, ittak.
- 25 7. Vaczioran, innepeon Messias kenieret
Az halaadas utan az czyalados ember
Megh zegte es az haz nepenek oztotta,
Zeontek modgia zerent Messiaszt kjaltotta.
- 30 8. Es nagj keuansaggal, lelkj buzgosaggal
Eö el jeouetelit igen ohajtotta,
Istennek keonieorgeöt zent dicziereteokkal,
Zent igeretjnek be tellieseödeseert.
- 35 9. Papa uaczioraja csak eö talalmania,
Falatonkent ualo el oztogatasa,
Bűn boczianattianak az altal varasa,
Eö hamis zeorzese. eö baluany imadasa.
- 40 10. Regj zeontek kűzűl cziak eggis az altal
Bűnnek boczianattiat ingien sem gondolta,
Hanem messiasnak jöuetelit varta,
Az igereteknek be tellieseödeseert.
11. De nincz ehez keozj ez gonoz vilaghnak,
Mert ugj mint zent dolog, cziak zent nepet illet,
Mint Pal apostolis zepen megh mutattia,
Magat megh proballia, kj ehez keozit tartia.
- 45 12. Christianusoknak gülekeozetjnek,
Irja, parancziollia, hogj keöz eteltűlis,
Kj tudgiak keozwlleok mindenfele bűneost,
Kj atiafiunak tartia magat Christusban.
- 50 13. Naggial inkab azert az vr *vaczioraja*,
Cziak zent nepet illet, ez eleottis mondam,
Mint annak az oka, uege megh mutattia,
Az kj kezeon varja messias jeöuetelit.
- 55 14. Igaz vallással es artatlan elettel,
Az kj melto erre minden igassagall,
Azt illetj cziak ez zentsegeos feo dologh,
Kj az messiassal eggiüt vralkodhatik.
- 60 15. Emlekeozem immar az mosodasrolis,
Az melliet kezdeöt uolt mosogato Janos,
Melly az utan zallot az apostolokra,
Kik az údeobelj hiuekeöt mosogattak.

28 modgia(k) 30 jeouetelit [után olvashatatlanul áthúzott betű] 32 [A 31. és 33. sor közé itólag beírt sor.] 36 eö <hamis> 40 [A másoló előbb *igeretnek*-et írt, majd a sor fölé egyezte az *ek* szótagot.] 49 vacziorajara

16. Oh zeouetsegnekis az eo kezdetiben,
Mint megh uagion irua az Moses keonyueben,
Moses által ualo tizta kezülettel,
Kezitteotte isten az nepet az keotesre.
- 65 17. Sokkal züksegeosb uolt az vy zeoutęsegben,
Vgj mint dragalatosb es nagioib keotesben,
Mosodással valo kezület, tiztulas,
Zent leleknek tiztan ualo el üetelere.
18. De mégh akkoronis nemelliek közülleök
Az ideore ualo istenj zent zörzest
Nem jol kezdöttek uolt ertenj, keouetnj,
Kiert Pal apostol mëgh akkor hatra hadta.
- 70 19. Bünbeöl megh tert embert, zent lelekhez meltot,
Mosogattak eök cziak illien zamos nepet,
75 De az kez tanittott, kj nem apostol uolt,
Akkor sem illette ez az zent mosogatas,
20. Mert megh mondam okat, mj uegre keouütték,
Vgian mosodaskor zent lelket el ueöttek
Az apostoloktól, ugj mint ezkeozeökteöl,
80 Eö fiasagoknak, ugj mint ereok zalagat.
21. Az apostoloknak az eö holtok utan
Megh zünt az ajandek es az apostolsagh,
Senkj cziudat nem teött, zent lelkeöt sem adot,
Hanem eztelenül mosodással majmozot.
- 85 22. Az baluanj imado, sok hamis tanito,
Papa zeorzesebeöl, el fordult elmebeöl,
Hamisan eltenek az mosogatással,
Mais mind ugj elnek, az mint immar megh zoktak.
23. Eök mindeon zeontsegeöt uizza fordittottak,
90 Sem dolgot, sem üdeöt eök megh nem iteltek,
Sem zeomelt nem neztek, semmj igaz rendeöt,
Mi mikorra nezeöt es az kikeöt illeteött.
24. Hanem az mint teczieöt es az mint gondoltak
Akar mj zent dolgot masskeppen formaltak,
95 Igaz helien hamis zeorzest eök talaltak,
Auual isten ellen oztan hamissan eltek.
25. Gyermekek mosogatast az zent apostolok
Soha nem mjueltek, seöt megh sem gondoltak.
Megis uagion irua, mely papa talalta,
100 Victor annak neue, à kj tudnj akarja.

61 zeouetseg<ben>nekis 84 mosodással <magiarazot> 87 eltenek mosogatással [az utóbbi szót a másoló utólag írta a sor elé]

26. Ter megh azert, ember, az baluaniozasbol,
 Es tisztulj kj annak mindeön nemeýbeöl,
 Tizteold ugj az istent, mint eö parancziolta,
 Mert jgj üduezülheczj, ha ezt te megh fogadod.

82.

XIII. [AZ INNEPEOKRÖL, VERREOL, FOYTOTTROL
 ES FERTELMES ELEDELREOL]

A notara: Felseges isten, mennek, feöldnek vra. etc.

Pa na - zol - ko dom, v - ram, te e - leot ted

A zok fe - leöl, kik te zent teor - ue - nie det

El ual - toz - tát tak, vizza for di - tot tak

Ve ze - del - mek re .

1. Panazolodom, vram, te eleotted
 Azok feleöl, kik te zent teorueniedet
 El ualoztattak, vizza fordittottak
 Vezedelmekre.

5 2. Az zombat helyen vasarnapot tartjak,
 Az pesah helien husueteött rendeoltek,
 Az eötueneodik nap helien pünkeosteöt,
 Vakmerökepen.

10 3. Az vy eztendeöt eözröl telre uittek,
 Az innepetis arra ualoztattak,
 Teöb innepidben sem tartnak eggietis,
 Vgj mint poganok.

15 4. Az ö züueoknek gondolatj vtan,
 Es tetseseknek teueligesj vtan,
 Az mit megh zoktak, mind cziak azt köuetik,
 Iteletnélkül.

14 teueligesj [sor fölé írt szó, alatta kibetűzhetetlenül áthúzott szavak]

- 20 5. De az kj lelket igazan zeretj,
Az megh nem eöly eö magat azokkal,
Sem egieb fele hamis talalmanynial,
Mint karhozattal.
- 25 6. Seöt feolsegednek eö zent teoruenieuel
Megh elegzik, *azt* tuduan, hogj elete,
Ha czyak *azt tartia*, az mj abban uagion,
Ha eppen tartia.
- 30 7. Hyteteok miat maganak nem keduez,
Tartozasbanis semmit hatra nem hagj,
Czielcziaip tanito, kj cziak hasanak el,
El nem áltattia.
- 35 8. Ky azok fele, *az* kik *azt* keoltöttek,
Hogj természetnek az eö törüenieben
Nem cziak ideigh, seöt ugian eöreokban
El hattal uolna.
9. Ezt jnnet ueottek, hogj az apostolok
Eö idejekben az tanituanioktol
Nem tiltottak megh fertelmes eledelt
Az poganoktol.
- 40 10. De megh mutatok ellenek jgedbeöl,
Mind irasunkkal, mind eneklesünkel,
Nem nez mostanra akkorj üdeöne
Eö allapottia.
- 45 11. Semmjnek okat, sem modgiat nem ertik,
Ideigh ualot eöreöke ualonak,
Eörökke ualot jdeigh ualonak
Hamüssan ertik.
- 50 12. Es magiarazzak eö uezedelmekre,
Zabadsagoson hytsagos eletre,
Az vndoksagot tiztara fordittiak,
Az jot gonozra.
- 55 13. The zent fiadnak az ö apostolj,
Vtannok ualo nagj sok beölczj zentekkel,
Az mit uegezték eök az nagj gjwlesben,
Azt sem köuetik.
14. Baluaniozasra kezitteot eledelt,
Vert es foytottat eök ugian megh ezik,
Noha ezeket akkoris tiltottad
Zent lelek altal.

22 *azt* [újabb kori kézzel a sor fölé írt szó] **26** Tartozasbanis [az *is* újabb kori kézzel a sor fölé írva] **29** fele kik **31** eöreokban <hatra> **35** Nem [utána olvashatatlanul áthúzott szó] **39** nez [sor fölé írva] üdeöne <Az> **43** jdeigh <ua> **54** eök [a k a sor fölé írva]

- 60 15. Eök azt keolteottek zent Pal apostolhoz,
Hogj eö egiedül megh zabadittotta,
Az mit az elöt eggút tiltottak megh
Az nagj gúlesben.
16. Illieneket es ehöz hasonlakat,
Zolnak, hyrdetnek hamissan magoktol,
Mert nem ertik megh az zent es bölcj irast,
Mint lelkj uakok.
- 65 17. Az ollian törüeny, mely ideigh ualo,
Megh tetsik, vram, az te zent igedbeöl,
Nem természetnek törüenie az ollian,
Nem mindennapj.
- 70 18. De az mj etelt ondoksagnak hattal,
Kiuel az lelek fertelmese lezen,
Illien törüennek uilagh uegezetigh
Uege nem lezen.
- 75 19. Mint az *eletnek* az halal az uege,
Abbelj tizta életnek teorüenie
Valtozhatatlan es eöreokke ualo,
Mert ugj rendeöltéd.
- 80 20. Szent teorüenedben, az mit megh irattal,
Hogj fertelmesnek tarziuk eledelül,
Tudgiuk, hogj soha tiztaua nem hattad,
Nem ualtoztattad.
21. Sem az embernek leolket, természetit
Nem ualtoztattad küleomb állapottra,
Hogj fertelmesnek az ö ondoksaga
Azt meg nem hatna.
- 85 22. Nem cziak zolghadhoz, söt zent fiadhozis
Nagj hamis dolgot költöttek poganok,
Hogj zabadsagot adot uolna arra,
Teorüened ellen.
- 90 23. De my jól tudgiuk, hogj megh sem gondolta,
Sem te zent fiad, sem à zent apostol,
Hogj teorüenedet cziak *kiczin rezzbenis*
Rontottak uolna.

---

73 etelnek 77 irattal [az *at* szótag a sor fölé írva] 91 kezín [!] rezzebenis

- 95 24. Ha úideo közben, akkorj nepeknek,
Jo melto okbol, az zent apostolok
Zent törüenednek nemely rezzejben
Akkor keduezte.
25. Nincz olly elmetlen, az kj megh nem ertj,
Mjnt vilagoson masut megh mutattuk,
Hogj törüenednek cziak pontnj rezzeis
100 Nem el mulando.
26. Ayandekodbol meltatlan voltunkra,
Kit nekünk adtal te tizteletödre,
Az igassagot mindennek hirdettyúk,
Az kik azt uezik.
- 105 27. De azt sokasagh soha nem köuette,
Zent törüenedet mindenkor kerülte,
Te tilalmadnak mind massat talalta,
Es kereongeotte.
- 110 28. Szent innepedit soha nem keduelte,
Valakj magat nem zöntölte arra,
Nem zöntölhette eöjs megh azokat,
Megh sem illeotte.
- 115 29. Fagagj zot azert, te vakmereo ember,
Ved elő immar az isten innepit,
Tarczj megh igazan eö parancziolatit,
The eleteodert.

83.

XV. [AZ GIÜLEKEOZEO HELYREÖL, A TEMETKÖZESRÖL.
AZ KALANDARIOMROL, ALOMROL, IÖUENDÖLESRÖL]

A notara: Aldot uagj, vristen, eörcokke meniegben

Pa - pa - nak sok ha - mis ta - lal - ma - nj keö - zeött

Ez - is eg - gik rut - sagh es u ta - la - tos - sagh,

97 nem [utólag közbeszúrt szó] 98 Mjnt [Mű-ből javítva] 111 eöjs [Eös-ből javítva]

Hogj is - ten i ge - iet az te - me - teő he - lion

Hir - de - tik ta - nit - tiak az te - te - mők kö - zöt.

1. Papanak sok hamis talalmanj keözeött
Ezis eggik rutsagh es utalatossagh,
Hogj isten igeiet az temeteő helieon
Hirdetik, tanittiak az tetemők közöt.
2. Parancziolat uagion isten teoruenieben,
Arrol kj holt embert, uagj koporsot illet,
Auagj ember cziontot, uagj halatas hazban,
Ha ki be megien, het nap fertelmes lezen.
- 10 3. Menieuel nagjobb bűn, hogj affele helyyre,
Isten igejenek ő hirdetesere,
Zantzandokkal gűlnek, ekkeppen uetkeoznek,
Holot minden haznal lègh tiztab kel arra.
- 15 4. Ky nem hogj tetemmel es affele düggel,
De akar mj kűczin kűlseő makulauual
Ne uolna fertelmes az semmy allattall,
Tizta es zent uolna az giűlekeöző hely.
- 20 5. Mas nagj bűnis ennek eő mellette uagion,
Mint isten *törueniben* mj eleonkbe adta,
Ahol az poganak baluant tizteoltenek,
Eő nepe el ronczia, neuet el uezesse.
- 25 6. Nem hogj el rontanak, söt zent helynek tartiak,
À ketkeppen ualo deögleleteös heliet,
Zent egj haznak hyjak baluaniok barlangiat,
Igj bolondoskodnak teobbj keözt ebbenis.
- 30 7. Wndoksagh jambornak olyan helyre mennj,
Nem hogj tanulassert, de egieb okertis,
El kel tauoztatnj, mint az utalatott,
Isten ellen czijnalt balluanioknak hazat.
8. Eöhozzaiok illik, mint baluaniozokhoz,
Mint à teöb rutsagis, ez az bolondsaghis,
À kj isten nepe, jol ezeben uegie,
Hogj magat euuelis megh ne feörteoztesse.

1 talal<la>manj 8 Ha ki [sor fölé írt szavak] 18 törueneben

- 35 9. Mond megh aztis, papa, miért talaltad ezt,
Hogj három harangot haromsagh neuere
Rendeltel, es hattal à te orzagidban,
Nehul eggiet, ketteot, hol három nem lehet.
- 40 10. Isten tizteoletit mind el ualoztattad,
Vallions mellyk helien harangot talaltad,
Agiadtol gondoltad, magadtol keolteotted,
Mert ninezy zent irasban sohol te harangod.
11. Apro czieongettyú uolt az feő pap ruhajan,
Hogj mikor eő be ment isten templomaban,
À nep emlekezzek ualoban istenreöl,
Elmejet kezittezie eő tizteoletjre.
- 45 12. Talam az psalmusbol talaltad hamissan,
Az cimbalon helyen harangot formaltal,
Nepekkel tetettel zantalan sok költést,
Heiaban ualo gaz es hituan ezkeozre.
- 50 13. Az temetkeozestis jól rendeolted nekik
Te magaddal eggút minden seregeddel,
Jól hozzatok illik, isten atka zerent,
Tú tetemeteokeöt, hogj à feold kj hannia.
14. Es hogj egyytekeot mastokert kj assak,
Cziontotokat zellel rutul hagigalliak,
Az fiak attioknak cziontokat tapodgiak,
Mindenkor illien uolt pogansagh zeorzese.
15. Isten nepe közöt tizta, epp helyeokre
Temetkeoztek rendel egienkent egj helyre,
Kiczin tetemetis soha kj nem asstak,
60 Az kit el temettek czeondeöseön nyughatott.
16. Pal apostol mondgia baluany imadokrol,
El fordult elmejek uagion mind azoknak,
Az természet ellen minden rend tartasok,
Es utalatossagh minden talalmaniok.
- 65 17. Kj enekeöl benne, mikor eök temetnek,
Kj jaygat, kj neuet, kj futkos keozotteok,
Kj sugh, kj nagion zoll, igj bolondoskodnak,
Vgian ez illendeo istentelen nepnek.
- 70 18. Az isten zent nepe, mikor temetkeozik,
Kjczinteöl fogua mind nagiglan keserik,
Fejenkent egj arant keserues enekeöt,
Egjigh mind fejenkent enekeöl leleokbeöl.

45 psalmusbol <talalad> **57** közöt [sor fölé írt szó] **59** kiczin [téma] **60** nyghatott [!]

19. Alazatossággal, renddel, czieondeosseggel
 Kesirik keserues belseo indulattal,
 75 Istenj felelem es utolso uegek
 Uagion eö zúueokban, mind zaiokban akkor.
20. Nem ugj mint poganok zoktak, tudatlanul,
 Hog cziak pap es mestér es tanulo deak
 Enekeolnek akkor, mind az teobbj nélkül,
 80 Á teobbj, mint mondam, cziak gyermekeskednek.
21. Az teob modgiat ennek my zúksegh zamlalnom,
 Ha sem egyyet, sem mast megh nem ualoztatnak,
 Valamit megh zoktak, mindent ugj keouetnek,
 Attiok bolondsagat eök ereössen úzik.
- 85 22. Halld megh mégis, papa, mert te nekeöd zolok,
 Sok bolondsagodat es alnoksagodat
 Torokkal kjaktom es mind kj hirdetem,
 Lassa mind ez uilagh te vndoksagidat.
23. Kalendarjomot, a kjt te zörzeöttel,
 90 Uilagnak regönten niakara ueteottel,
 Es az olta auual sokat kereskeottel,
 Le rontom azoknal, kik jgazat latnak.
24. Isten el rendeolte az údeö foliasat,
 Igj hatta, hogj az hold hasiczion holnapot,
 95 Hétét es napokat eö ualozasauual,
 Es hogj az hold altal zamlallyuk azokat.
25. Wy hold elseo napia holnapnak kezdetj,
 Vgian azon napon annak innepeys,
 Ezt te el temetted es mind el rejtötted,
 100 Vilagh zeome eleöl homaljba feödeözted.
26. Tudod jol te magad, isten teoruenieben,
 Igj uagion kj irua az eö igejeben,
 De mint innepeokeöt, teob tizteöleteeket,
 Eztis azon keppen mind el fordittottad.
- 105 27. Az te holnapidnak kezdetj es rendj
 Isten ellen uagion es természet ellen,
 Mert mikor az hold nagj rezben immar megh teölt,
 Te hamis holnapod akorba kezdetik.
- 110 28. Az mint az elejd az hetnek napyayt,
 Regj poganoknak az ö isteninek,
 Rendeolte uolt eökeöt eo tizteletikre,
 Es azok neuere neuzte napokat.

77 mint [sor fölé írt szó] 83 zoktak [sor fölé írt szó] 85 megh [sor fölé írt szó] 100 ho-
maljba [homajba-ból javítva] 104 mind fordittottad

- 115 29. Az holnapok feleöl keouetted teis eökeöt
Hyuen megh eörizted az eö niomdekokat,
Kit az cziazaroknak rendeltell azokban,
Kit imigh, kit amugh neueztel azokban.
- 120 30. Megh zamlalhatatlan hamis innepeokkal,
Mindenfele hamis, sok jeüendeolessel,
Es Baccusnak ualo rut farsangolassal,
Innepidre ualo sok fertelmesseggel.
31. Mind cziodultigh uagion calendariomod,
Kjt isten felönek el kel tauoztatnj,
Nem kel kézbe fognj, sem zommel azt latnj,
Vgj mint istentelen poganj talalmant.
- 125 32. Az apostoloknak sem uolt ez ajandek,
Hogj ök tuttak volna, mikor lezen esseö,
Halal, ehsegh, fegjuer es minden nyaualya,
Bösegh uagj dragasagh údeö forgasaban.
- 130 33. Eö idejekbenis kjualtkeppen valo,
Egj uagj mas prophaeta tudhatta cziak azt megh,
Az kinek lelkeben isten ihlesebeöl,
Mikor be oltatot, az zent lelek altal.
- 135 34. Mint pelda akorba Agabus prophaeta,
Kj nagj dragasagot jeüendeole nekik,
À mely keouetközéöt akkor sidosagban.
Alomrolis igj erczj, annak feyteseröl.
- 140 35. Mint Joseph, Daniel peldaiok mutattia,
Isten *jhlesebeöl* akkor magiarasztak,
Az kiraliok almat az melj istenteöl uolt,
Reaiok bocziatua nagj bizonios okert.
36. Megh zúntek mind ezeok az nagj ayandekok,
Mint az vy zöuetsegh apostolok vtan,
Nem jeleonteött isten semmj jeüendeolest
Alomban, sem annak magiarazattiaban.
- 145 37. Mint hogj prophaetais az olta egj sem uolt,
Megh zúnt minden fele istenj jelenes,
Baluanj imado mind, kj most annak hizeön,
À mit jeüendölnek, à mit almadoznak.
- 150 38. Az sok iudicium es sok prognosticon
Henieleo bolondnak es istentelennek,
Baluanj imadonak ualo es pogannak,
Alom magiarazas hitetlennek valo.

113 holnapok<at> 123 kel [sor fölé írt szó] 133 Agabus [*Akabus*-ból javítva.] 134 jeü-
uendoele<se> 138 jhlesebeöl 140 Reaiok [!] 146 minden<fel Is>

- 155 39. De my gondunk uolna, ha az igaz uolna,
Hogj eök megh tudhatnak, igazan mondhatnak,
Eletúnknak rendit eleönkben adhatnak,
Dragasaghoz tudnank tartoznj mindenkor.
40. Es mind az teobbjheöz hozza tamazkodnank,
Az eletnek rendit ugj mint eleo latnok,
160 Ha hazugsagoknak paliastiat nem latnok,
Magunkat giakorta sokba megh czialhatnok.
41. Eök hazugsagoknak illj tamazt rendelte,
Az egh ugj mutattia, azt mondgiak, az dolgot.
Az mint eök kj iryak, eök ugj tapasztalliak,
De az istenen all, kj el ualoztattia.
- 165 42. Erre megh felelek, papa, en te neked,
Mert az nagj vristen teremtesteol fogua,
Mind az oraigis ritkan czielekötöte.
Az természetöt ö ualoztatta uolna.
43. De ha zinten mostan el ualoztatnais,
170 Azt minden eztendöben, hetben, holnapban
Nem czielekeodne megh isten semmikepen,
Vgj mint, kj zvrzauart soha nem zereteött.
44. De az myt te iraczj, az mit ieuendeölteczy,
175 Nem hogj eztendeoben, hanem minden napon
Megh tapasztalhattiuk, hogj mereö hazugsagh.
Valamint mondottad, mind kwleomben lézeön.
45. Ezeör keozül eggiet valamj czitkelyben,
Mind eztendeot altal, hogj ha ugj talalnak,
180 À mint jöuendölted, ha ugj tapasztalliak,
Bolondok az eggiert mindennek helt adnak.
46. Maga ugj mindennek keöz az jeöuendeoles,
Ha mindent mindenről ember egjbe zauar,
Valamikor uagj egj keonnien teortenhetik,
Sok keozül embernek gondolattya zerent.
- 185 47. Almais giakorta törtenik embernek,
Söt gondolattiais megh ualoszul neha,
De ezeös embernek, kinek zeöme uagion,
Az te hazugsagod igazza nem lezen.
- 190 48. Ez enekeös keonyuet tanuld megh jol, ember.
Indittassal ebbeol az teöb tanulasra,
Es böuebben ualo jo tudakozasra,
Minden igassagnak tapasztalassara.

161 illj [ügj-ből javítva] 167 czielekötöte [utánna olvashatatlanul áthúzott szó] 173 mit [miat-ból javítva] 176 mind [sor fölé írva] 189 <De> Ez jol [a jol utólag beszúrva]

195 49. Ezeön uegezeom el ez enekeös keonyuet,
Kit utt mutatasert zörzeottem es irtam
Az igaz uallasnak nilatkozassaert,
Mast kel immar eggiet irnj ezek kúuúl.

200 50. Adgiad, nagj vristen, ennek haznalattiat,
Igassagodnak ez altal terjedeset,
Gülekeozeteodnek beö zaporodasat,
Az te nagj neuednek zent diczieretjre.

84.

AZ ÜDVESSEGNEK VTARA TANITTO ENEK

[Ad notam: Abigaly azzon historiiaiat etc. Alias Sirva kerlek uilagh alla. .]

O em-be - ri al - lat ued jol e zed ben,
Hogj ne es - sel eö - reok ue - ze de lem ben,
Most migh ü - deöd va - gion, terj i gaz vt ban,
Ne legj kemeny en - ge - det - len zü ued ben.

1. O emberj allat ued jol ezedenben,
Hogj ne essel eöreok uezedelemben,
Most migh údeöd vagion, terj igaz vtban,
Ne legj kemeny, engedetlen zúuedben.

2. Vay ha megh gondolnád ugian valoban,
Hogj nem elhecz sokaigh ez uilagban,
Es hogj ueged mj lezen az halalban,
Ez jo intest be fogadnad valoban.

10 3. Elseö rend es mod az úduezúlesben,
Kez akarát zallion mindgiart zúuedben,
Munkalodgial es faragy tanolasban.
Tudhassad igaz uallas mellyk legien.

3 I údeöd [két utolsó betűje tintafolt miatt javítva] 7 I hogj [sor fölé írva] II
Es te ueged . . . az <uilagban> halalban 8 I intes<be>t be fog<l>adnad [az első d-t l-ből
javítottotta a másolój] <lelkedben> valoban II be foglalnád lelkedben

- 15 4. Vakmereősegh es tuniasagh feő oka,
Hogj emberek uadnak tudatlansagban,
Magokat nem adgyak tudakozasra,
Az igassagnak megh ismeresere.
- 20 5. Sok vallas között igaz czyak egj lehet,
Űduessegnekis czyak egj modgia lehet,
De czyak zokass hordozza ez uilagot,
Vallasa mindennek, czyak mit megh zokot.
6. Papasagot az kik, hogj mar el hattak,
Lutterust uagj Kalujnust ualaztottak,
Maga mellik iob masiknal, nem tudgyak,
Ezek mind az haromsagh istent ualliak.

Ez harom fele vallas ez uilagban
Sok lelkeket tart igen nagj vaksagban,
Teueliegnak isten ismereteben,
Legeltetnek hamis biztatasokban.

- 30 8. Negied rendben, az kik egj istent vallnak,
Tizteletben imezeknel nem iobbak,
Emberj talalmant ökis keőuetnek,
Az többjuel egj hajoban eueznek.
9. Ez negj rendnel nem lehet igaz vallas,
Ninczj ezeknell az igaz bodogulas,
Mert konkolios mind ezeknel az vallas,
Hazontalan mind az sok praedjcalas.
- 40 10. Igaz vallas czyak egj hat, az mint mondam,
Az mint vagion im igazan kj mondom,
Űduessegh utat ugian kj feiezem,
Ez, hogj Christust kel eltemben keőuetnem.
11. Tanittasat hiuen megh kel fogadnom,
Mosest s az prophaetakot kel halgatnom,
Istent mindenben czyak ugj kel tiztelnem,
Az mint törueiben iratta, zolgalnom.
- 45 12. Emberj talalmannak minden rezzet,
Le kel vetnem annak minden moczyokjat,
Keőuetnem kel isten parancziolattiat,
Igj talalom megh lilkem űduesseget.

16 I igassagnak <jol> megh II igassagnak iol meg 20 I czyak [utána olvashatatlanul áthúzott szó] 30 I imezekne(k)l 32 I hajoban [a j-t z-ből javította a másoló] 33–36 [E sorok II-ben olvashatatlanul át vannak húzva. A szöveget a múlt század végén modern helyesírással Boros György, a kódex ismertetője, a kihúzott sorok fölé írta.] 39 I Űduessegh(nek) 42 I Mosest es az [Szótagszámtöbblet!] II Mosest s az 43 I kel <keőuetnem>

- 50 13. Poenitentian kel azt el kezdenem,
Szüntelen auual kel eggiút viselnem,
Holtigh abbol nem zabad kj allanom,
Serenjen kel uigiazsznom es rettegnem.
14. Eyell nappal arrol kel gondolkodnom,
Istenemet ereossen engeztelnem,
55 El mult búncimről megh emlekeznem,
Nem zabad azokrol el feletkeznem.
15. Semmjuel nem zabad megh vyttanom,
Szant zandekkal kjezinbenis uetkeznem,
Söt mindenkor sok jot kel czezelekednem,
60 Szúbely alazatossgban iarnom.
16. Hazugok keölteöttek lehetetlennek,
Isten törüeniet köüetnj neheznek,
Kik akarnak zolgalny az ördögnek,
Pokol helyek, Christus mondgia, azoknak.
- 65 17. Az kj vilagot es az búnt szeretj,
Az az testj zabadsagot keöüetj,
Czyak ez vilagj jamborsagot nezj,
Az lelkj jamborsagot hatra uetj.
18. Az hazonert nem zakad el uilagtól,
70 Nem valhatik megh roz gieöniörüsegötöl,
Jambor neue vagion nekj vilagtól,
Megh ozza ö magat bünnek naggiatól.
19. Az mely bünert emberek öt megh ölnck,
Azt tartia ö búneök keözöt nagioznak,
75 Szokasbol el hitte ezt eö maganak,
Nem tanittuanya ezillien Christusnak.
20. Igen ritka az igaz jambor ember,
De uilagban hizj azt keuess ember,
Söt sereggel vagion, mondgiak, sok iambor,
80 Mind úduezül, azt tartiak, az sok iambor.
21. Mit gondol euuel az vakmerö ember,
Bär halliais, vigad ö, mint roz ember,
Megh haragzik rajta, mint bolond ember,
Am lassad, gonoz, istentelen ember.
- 85 22. Nem úduezülz küleomben, az mint mondam,
Isten bizonsagh tetelet zamlalam,
Eöreökke valo köteset forgatam,
Úduességnek modgiat megh mutogatam.

54 I Istenem [Szótagszámhiány!] II Istenomet 66 I Az testj [Szótagszámhiány!] II
Az a testi 82 II mint [mind-ből javítva]

- 90 23. Mennien elő, az kj megh tert, az joban,
El ne hydgye magat kjczin iosagban,
Ne aliczya magat az igassagban,
Eleb az czyel iarjon mind felelemben.
24. Senkj ninczj elegh jo az isten előtt,
Cziak akarjon, azert minden io lehet,
95 Mert istennek törüenie zerent elhet,
Űduessegre elegh josaga lehet.
25. Eztelen hűt embernek azt el hinnj,
Ha kj isten törüeniet be nem töltj,
Űduességgel megis magat biztatnj,
100 Magat igj hazugsaggal legeltetnj.
26. Az kj ezess vegere megien ennek,
Hogj bizonnial tudgia veget dolganak,
Bolondul nem aggia magat pokolnak,
Nemis hizen sok hamis biztatásnak.
- 105 27. Kj kj lassa, zabad uele, mit miuel,
Az kj Christust köuetj zent elettel,
Megh coronasztatik örök elettel,
Nem czyallya megh magat mulandosagal.
- 110 28. Isten adgion lagj zúuèt halgatoknak,
Megh teresre valo elmet azoknak,
Kik lelkeket zeretik es megh szaniak,
Adgia isten, hogj űdueszúlhessenek.
29. Dicziertessek az isten magossagban,
Kj megh atta ernünk ezt ez eletben,
115 Igaz vallast megh talaltuk reitekben,
Keöuessük azt hiuen, tellies eltünkben.

85.

ISTEN TEÖRVENIENEK MEGH TARTASARA TANITO ENEK

Az Matthias kjraly encke notajara

Tudgiad, em-ber, es jol e - zed ben ve gied,

Is - ten tör - uen - iet te megh cze le ked gied,

98 II [A törüeniet szó utolsó t-jét és a *be nem tölti* szavakat más, egykorú kéz áthúzta, és fölébük írta: *zerent nem el*] 102 I bizonnial [*bizonnias*-ból javítva] tudgia [a sor fölé írt szó] 111 II meg <tartiak> zanyak 114 II ertenünk [a *te* szót a sor fölé írva]

He-ia - nel - kül ep - pen, tiz - tan be teöl czied,
Mert küleöm - ben nem ü - due - zülz, megh er czied.

EZ ENEKNEK ELSEŐ REZZE, EZ

1. Tudgiad, ember, es jól ezedben végied,
Isten törüeniet te megh czelekedgied,
Heianelkül eppen, tiztan be teölczied,
Mert küleömben nem üduezülz, megh erczied.
- 5 2. Elseö es feöb rez az igaz vallasban,
Az igaz istent ualliad cziak egj zamban,
Eötöt hydgyed egiedül valosagban,
Termezet zerent ualo istensegben.
- 10 3. Mindenfele kepnek az czynalását,
Az keppen annak minden tizteletit,
Tiltia annak isten minden nemeit,
El tauoztassuk minden utalatit.
- 15 4. Szent neuet mj nem czyak az esküesben,
Hanem minden zolasban, emlittesben
Heaban ne uegük eczieris zankban,
Molto igaz okbol cziak igassagban.
- 20 5. Az zombatot, ó ember, megh zentellied,
Zentül igen lelkesen azt megh tarcziad,
Minden tagaidot bekoban uessed.
Az napon cziak az vristent zolgalliad.
- 25 6. Szüloidet tiztelligied te mindenben,
Cziak az isten ellen ualo intesben
Semmikeppen ne engegy nekik abban,
Mint lattiuk, zent fiaknak peldajokban.
7. Ne eöly titkon, se pedig törüen nélkül,
Ne legj güleoz, haragh tarto oknelkül,
Bozzu allo, se kegietlen modnelkül,
Mert nem uagj jo, igaz ziligsegnelkül.

15 Hoaban [az első a-t y-ból javította a másoló] 27 kegitlen [!]

- 30 8. Ne legj beleöl magadbanis parazna,
Se ugj mint Onan uolt az Juda fia,*
Söt külső tagaiddalis legj tizta,
Az hazassagbanis ne legj parazna.
9. Ne legj oru se egikeppen, se maskeppen,
Nyluan es igazan iarj te mindenben,
35 Megh ne lopd az igassagot semmiben,
Lelkj orris ne legj te semmikeppen.
10. Hamis tano, uadlo es ragalmazo,
Ne legj nieluel semmyfele büntheueö,
Cziak jot zoly es legj igen igaz mondo,
40 Nielueden legj iozanon vralkodo.
11. Az bünnek es gonoznak keuansagat,
Megh olczj magadban annak az ö langyat,
Söt hirtelen megh az első zikrajat,
Isten felelmeuel megh gieozd azt mindgiart.
- 45 12. Az istennek tiz parancziolattianak,
Summaiat hallad magiarazattianak,
Immar erczied azoknak nemejnek,
Ertelmit tanold megh minden rezzenek.

MASODIK REZZE EZ ENEKNEK

13. Cziak egiedül az egj isten imadgiad,
Segitsegül mindenben cziak öt hyiad,
Az mint hatta, ötöt czyak ugj tiztellig,
Pogany tizteleteket tauoztassad.
14. Ne meny baluaniozo lakadalomban,
Ne rezzesúly semmj baluaniozasban,
55 Ne forogyon mass isten neue zadban,
Vagj hogj mass istent uallanal magadban.
15. Ne jeöuendeöly semmit madar zozatbol,
Üdökeötis ne ualogass agiadtul,
Búbaj nemejt tauoztasd magadtol,
60 Megh od *magad* minden varaslasoktol.
16. Jegy magyarazassis utalatossagh,
Nezötöl ualo *kerdezes* gonossagh,
Ieöuendölöhez se meny, mert ondoksagh,
El fordulnj ezektöl igaz josagh.

*Genesis 38.

35 igassagot <mindenben> 41 Az <ionak> [föle írva: *bünnek*] 50 ötöt 56 Vagj [az a-t g-ből javította a másoló] 57 zobol 60 magadot minden <varaslastól> 62 kerdezesis

- 65 17. Ninczj most igaz alom latas uilagban,
 Jeöuendeöles ajandeka senkiben,
 Poganok gieönieörkeodnek hazugsagban,
 Judjciumban es prognostjconban.
- 70 18. Az kj ezeknek hizen, baluaniozo,
 Isten elöt azis mind megh utendeö,
 Parancziolattiban hamissan jaro,
 Kj nem ugj, mint ö rendelte, keöuetö,
- 75 19. Mert nem cziak azt keuannia, hogj megh tarczyuk,
 Hanem az mj moddal hatta, ugj tarczyuk,
 Küleömben istenének nem mondhattiuk,
 Ebbenis *iozan* itelettel iaryunk.
- 80 20. Ozlop es faragot kep emeleset
 Tiltia isten, imatkozas okaert,
 Parancziollja kepeknek egeteset,
 Neueknekis az feöldreöl el uezeset.
21. Minden helieket, kikben azt imattak,
 Ö nepenek azt hagyta, hogj el ronczyak,
 Rajtok ualo eszústeöt ne keuanniak,
 Mint utalatot hazokba ne uigyek.
22. Söt attkozzak es utallyak, azt hadgya.
 Hogj atokba ne legienek miatta,
 Az zenteknek előttünk ö peldaja,
 Megh tartottak, zent iras bizonittia.
- 90 23. Jacob patrjarcha az feöldbe asta,
 Minden baluant hazabol kj tiztitta,
 Gedeonis Baal oltart el ronta
 Titkon, mikor nyluan nem uala modgia.
- 95 24. Bodogh ember, kj zemet el fordittia,
 Baluaniozast ne lassa, se halgassa,
 Ha abban uagion minden akarattya,
 Hogj heliet es neuetis el uezesse.
- 100 25. Szentsegesb tulajdon neuet istennek,
 Hogj nem zabad kj mondanj embernek,
 Töruenieben ezt kj atta mindennek,
 Cziak elmejeben kel tudny embernek.

71 Parancziolattiban [a b-t a sor fölé írta a másoló] 75 istenünknek [istenének-re van átirva] 76 iozanon 79 Parancziollja [j a-ból javítva] 83 eszsústeöt [!] 85 hadgya(k) 89 asta [s z-ből javítva] 92 mikor <nem uala modgya>

26. Szent neuere hamissan nem eskügiünk,
Söt hogj masnak neuere se eskögjünk,
Igj rendelte törüeniebe mj nekünk,
Eztis hiuen megh kel nekünk öriznünk.
- 105 27. Christus vrunknak tanyttasa zerent,
Tauoztasunk *mi el* minden esküuest,
Köz bezedben ne keöuesswnk esküüest,
Altalaban mondgyuk megh az igazat.
- 110 28. Neuert semmiben megh *ne* ferteztessük,
Azt hadgya mjnekünk, hogj tauoztassuk
Tizteletit, ha hiuen nem köüettük,
Vgjis ez parancziolatot megh törüük.
- 115 29. Szombat kúüül az teöb zent innepeket,
Kiket teörüeneben isten kj rendelt,
Zent az, à kj zentül illj ezeket,
Mert artatlan zentelhet czjak innepet.
- 120 30. Szüleynknek ö tizteletek kúüül
Tanittoink tizteletit törüenjül,
Az mint isten hatta, tarczyuk megh zentül,
Ugj hogj az se legien mj nekünk bünül.
31. Feyedelmünket fellyük es tiztellyük,
Az birakot es ueneket tiztellyük,
Isten zerent zauokot meg fogadgyuk,
De isten ellen ököet ne tiztellyuk.
- 125 32. Gijlkossagnak *zantalan neme* vagion,
Isten törüenieben mind irua vagion,
Kit züksegh, hogj minden iol megh tanollyon,
Hogj valoba artatlanul iarhasson.
- 130 33. Az irgalmas ember el tauoztattia,
Minden rezzet igen megh hasogattia,
Isten elöt eö ugj magat megh tartia,
Artatlannak talaltassek az gondgya.
- 135 34. Hogj valamikeppen okot ne adgion,
Valamj artasra ö ne indullion,
Söt mindennek igazan iot keuanyoon [!],
Minden törüentelenseget utallion.
- 140 35. Igen ziligh es alazatos legien,
Gonduiselö, igen iol teueö legien,
Minden io segitsegre ö giors legien,
Minden allatokhoz ö kegies legien.

105 tanyttasa [az *y n*-ből javítva] 106 Tauoztasunk minden 109 megh ferteztessük
112 megh <öörizük> 113 zent [utólag közbeszúrt *z*-vel jelölve] 114 Kiket [a második
k n-ből javítva] teörüenben 117 Szüleynknek [az *y n*-ből javítva] 125 zantalan sok
nemey vagion

36. Ez summaja gilkossagh nemeinek,
Tanusaga el tauoztatasanak,
Az mj rezzetis most nem hallod ennek,
Tanold megh, es enegy mingiart istennek.
- 145 37. Paraznasagh uetke sokkeppen lezen,
Lelkj ember el tauoztattia hiuen,
Ha magat meg nem tarthatna kúleomben,
Hazassagh igaiat fel uezy keonnyen.
- 150 38. Hogj geriedezezzel is ne uetkezzek,
Zent dolgokra tiztan igjekezhessek,
Hazassagbanis búne ne essek,
Buiasagon mertekkel vralkodgyek.
- 155 39. Az kj jol tehetne es el mulattia,
Eleg h orsagh, az kj jol megh gondollya,
Az my igaz, ha hiuen megh nem uallia,
Valamiben, ha azt uizza fordittia.
- 160 40. Az kj iambor, beket hagy a masénak,
Nem eörül semmj hamis nieresegnek,
Eörömesben ad ö inkab mindennek,
Hogj nem mastol uegien, merjen maganak.
41. Minden fösuent meltan mondhatunk ornak,
Kj el lopia azt az mjuel tartoznek,
Megh nem adgja istennek, sem embernek,
Az kj illien, bolondul art lelkenek.
- 165 42. Hamis tano az hamis törüen mondo,
Az igazatis hamisra forditto,
Vagj az hamissat igazra terittö,
Azkeppen minden hamis tanaczj ado.
- 170 43. Tauoztasd teolled gonoz keuansagot,
Latasban, hallasban köuessed Lottott,
Hazadatis igen megh zabolazzad,
Igy tarthatod eleol tiztan magadot.
- HARMADIK REZ
- 175 44. Ha megh adod minden tartozasodat,
Isten törüenieben rendeltt adodat,
Ha uigh keduel megh fizeted azokat,
Az istent ugj tizteled, szent atiadot.

143 most [sor fölé írt szó] 148 igaiat [eredetileg *agiat* volt, melyet más kéz javított *igaiat*-ra.] 149 netkezzek [a második *z t n*-ből javította a másoló] 151 Hazassagban 172 [A sor utáni részeim: *Harmadik rez*, margóra írt jelzés, a másoló ugyanis folyamatosan írta tovább a második után a harmadik rész verseit.] 174 rendeltt [az első *t-t* a másoló *d*-ből javította]

- 180 45. Igy foliamhacjz batorsaggal istenhez,
Artatlannon iaruluan felsegehez,
Ragazkodgyal az ö zent törüeniehez.
Ugj bizhatol ö kegielmessegehez.
46. Megh odd *magad* fertelmes eledelteöl,
Irtozzal annak minden mocziokjatal,
Isten törüenieben tiltot etelteöl,
El tauozzal, mondom, mint ondoksagtol.
- 185 47. Annak nemeyt te mind megh tanollyad,
Az allatokkal mint kel elned tugyad,
Az törüennek pontiatis te megh tarczyad,
Lelkedet mindenkeppen megh zeöntellyed.
- 190 48. Fertelmes ferfiunak es azzonnak,
Fertelmes ezkeözeoknek es lepleöknek,
Minden egyeb fertelmes allatoknak,
Illetteset el tauoztasd ezeknek.
- 195 49. Fertelmessegh miat valo rutsagbol,
Illetesnek tiztatalansagabol,
Megh mosodgyal az törüeny zerent abbol,
Igy zabadulz megh az törüeny atkabol.
- 200 50. Ha valamit fogaczj az vristennek,
Ez ne legyen ellenne törüeniének,
Vgy tedgyek az fogadass te keduednek,
Hogj valamint te arczyon te lelkednek.
51. Az mit fogaczj, előzőr jol megh gondold,
Kedues lezene istennel, megh tanold,
Es azt eppen hiuen be telliesitsied,
El ne mulasd, söt ingien se halazzad.
- 205 52. Az kj ollyat fogad tudatlansagbol,
Kit nem ioualhatnj jo iteletbeöl,
Nem jo be tölteny vakmerösegbööl,
Istent kel engeztelny tizta zúbeöl.
- 210 53. De nem elegh azt czyak ugj megh masolny,
Jo dolgot kel az helyebe allatnj,
Nem kel semmy nélkül azt el mulatnj,
Jot kel heljebe be tellyesitteny.

179 zent [utólag a szövegbe szúrt z rövidítésjellel jelölve] 181 odd [odod-ból javítva] magadot 190 lepleöknek [az első k-t p-ből javította a másoló] 193 rutsagbol [rutsagot-ból javítva] 195 törüeny <atkabol> 212 be <allatny>

- 215 54. Czyaladodnakis az ö fogadasat,
Tizted zerent megh lasd jol, igaz uoltat,
Az mely nap hallod, megh itild my uoltat,
Rea kelle hadnod allandosagat.
- 220 55. Igy vagion megh paranczyolua törüenben,
Vigiaznj kel minden iambornak ebben,
Ne uetkezzek tuniasagbol semmiben,
Tellies legien minden ioual lelkeben.
- 225 56. Termezetnek folyasat te megh tarczyad,
Felemasul allatokat ne hadgyad,
Közösúlnj ne engedgyed, megh lassad,
Egyeb *elegysegetis* tauoztassad.
- 230 57. Halottat czyak isten zerent gyazolvad,
Hayt es zakalt törüeny zerent uisellied,
Isten nepenek magadat mutassad,
Ezekkelis nyluan megh bizonjczyad.
- 230 58. Jozagh, öreoksegh ueuesben, adasban,
Isten torueniet te *megh* tarczyad abban,
Mertekben uesd iteletben es fontban,
Mint kel iarnod igaz hűseggel abban.
- 235 59. Mint maradgion az iozagh maradekra,
Ha maradek ninczien, atiafiura,
Isten törüenieben megh vagion irua,
Ez uolna annak az ö igaz modgya.
- 240 60. Nem czyak az bünt kel nekünk tauoztatnünk,
Hanem istent serenien kel zolgalnunk,
Halaadassal, imadassal tizelnunk,
Etelkoris halat kel nekj adnunk.
- 245 61. Egieb iotis kel nekünk czelekednünk,
Minden fele iot kj kel terjztenünk,
Lelekből, igassagbol kel miüelnünk,
Hazontalan ezeknelkül uallasunk.
- 245 62. Nem kel istennek rest es tunia zolga,
Kesedelmes es feledekeny zolga,
Az ö fia, kj buzgo minden iora,
Megh mutattia à zenteknek peldaja.

213 Czyaladodnakis [a *la* szótag a sor fölé írva, a második *d k*-ból javítva] 217 Paranczylua [!] 221 folyasat [!] 224 *elegysegetis* 230 torueniet <tarc> te tarczyad 233 maradek<od>ra 243 kel <elnünk> [a *miüelnünk* szót más, korabeli kéz írta be]

- 250 63. Ez *illien zent* igeiet giakorollya,
 Eysel nappal azt zúueben forgattia,
 Törüenieben, az mint megh parancziolta,
 Az embernek menyben ö forgodasa.
- 255 64. Ez nem testj, nem vilagj magaban,
 Mertekkel iar ez vilag*nak* dolgaban,
 Nem merül el az sok külseö gondokban,
 El nem mulat semmit isten dolgaban.
- 260 65. Süntelen valo iozan vigiazassal
 Kel iarny zent embernek felelemmel,
 Testenekis ö megh enjhitesseuel,
 Lelket zentelyle giakron böytölessel.
66. Vgj mint halalos bünt az rezzegseget,
 Tauoztat ö minden fertelmesseget,
 Tobzodast kerülj, mint ellenseget,
 Mindenben megh tartia az emberseget.
- 265 67. Isten czyak az sidoknak adot törüent,
 Czyak oly poganra erczük ezt az kötest,
 Kj kejen fel uezj úduessegeiert,
 Zabad uele, ha megh tartia lelkejert.
- 270 68. Ha nem tartia, magat el karhoztattia,
 Ha tartiais, ha czyak az naggiat tartia,
 Ö magat ez illien igen megh czyallya,
 Hogj az törüent igj valogatua tartia.
- 275 69. Ez illien nem Christusnak tanituania,
 Mert ö törüenj pontiatis fel tamasztia,
 Heanelkwl tartanunk paranczollia,
 Be töltenwnk tiztan es eppen haggia.
- 280 70. Phariseusokban sem karhoztattia,
 Hogy ez kyczint megh tartottak, iouallia,
 Meg kel lenni, azt igen helyen haggia,
 Az nagiat is iol meg tarczuk, azt mondgia.
71. Io uolt azis, hogy giakorta mosdottak,
 Szent dologhoz eok mosdot kezzel niultak,
 De az mellett, hogy iamborok nem uoltak,
 Ez uolt uetek, hogy csak kwwl mosodtak.

-----
 249 illien ö zent 254 vilag 271 czylyya [!] 274 törüenj [a második szótag utólagos beszúrás] 278 kyczint [az *γ-t ú-ből* javítottá a másoló]

- 285 72. De mind kettő isten paranczolattia,
Kwlseo belső tisztasagh eo hagiasa,
Mindeniknek reank nez köuetese,
Engedetlen kerengi uezselere.
- 290 73. Haszontalan az kwlseö belsönelkwl,
De az belső sem elegh kwlsönelkwl,
Mert az isten nem akarta annelkwl,
Ő törüeniet ki adni, heanelkwl.
- 295 74. Sok dolognak okat megh nem mondotta,
Miert hatta, azt csak eo maga tudgia,
Agiaskodas, az ki azt tudakozza,
Hogy meg tarcza, legien arra fő gondgia.
- 300 75. Tú czyalados emberek megh lassatok,
Hazatok nepet igen oktassatok,
Isten törüeniere megh tanjczyatok,
Azokkalis hiuen megh tartassatok.
76. Mert ezis istennek parancziolattia,
Zenteknekis peldaja azt mutattia,
Megh tarcza minden, az kj azt akarja,
Hogj zentekkel lehessen tarsasagba.
- 305 77. Mjröl ismeriük megh hamis tanittott,
Erreöl hagiöt isten ket bizonsagot,
Ha mas istent es mas zerzestis hirdet,
Az küüül, mit isten *törüeniben* rendelt.
- 310 78. Christus eggút az zent apostolokkal,
Egyyek uoltak ök à zent prophaetakal,
Semmiben nem küleombeöztek uallassal,
Bodogh, az kj mind egyyet ert azokkal.
- 315 79. Az kj ertj az isten igassagat,
Ha az ellen megh kemenyttj magat,
Isten ellensegeue tezej magat,
Mikor ő ellenne megh nittia zajat.
- 320 80. Hütteöl szakat embert, minden karomlot,
Az igaz uallas ellen törekedöt,
Vallasban szineskédeöt s alnokodot,
El kel tauoztatny, mint oczjmany dögöt.

---

301 istennek [a *nek* szótag utólagos betoldás] **308** Az [előtte két olvashatatlanul áthúzott betű] ... törüenieben **310** zent [sor fölé írt szó] **319** szineskédeöt es [a két szó között egy vagy két olvashatatlanul áthúzott betű] **320** oczjmay [!]

81. Wtalny kel minden zentnek effelet,
Zent Daidnak az ö mondasa zerent,
Gúleölny kel tökelletesen ökeöt,
Ha meg nem ter, ugj mint el fordult embert.
- 325 82. Az kj effelet el nem tauoztattia,
Zúue zerent valoba nem utallya,
Ketteös az olyan embernek uallasa,
Nem igienes ennek szúue es uta.
- 330 83. Immar zolok tiltot bozzu allasrol,
Az bekeseges es igaz túresreöl,
Az my nehez, ne uegj igazat arrol,
Nyeluel, kezzel, törüennelkül, bozzudrol.
- 335 84. Toruennyel iarj es igaz rend tartassal,
De abbanis iarj tizta iozansaggal,
Ne uettkezzel abban valamy okkal,
Isten törüeniének megh töreseuel.
- 340 85. Szemuedgy inkab, ually kart, az my túrhetö,
Hogj nem mint legj perlesreis hajlando,
Ne legj abba gjonieörködö es buzgo,
Keres bekeseget, mint isten felö.
86. Az ket nagjobbik fö parancziolatrol,
Zolok azoknak igaz ertelmeröl,
Vgj mint az egez törüeny sumajarol,
Haly es tanoly igazan, ember, arrol.
- 345 87. Az istent tellies lelekbeöl zeretny,
Czyak az à mit hagiöt mind megh tartany,
Szeretettel, uigh keduel be teolteny,
Abban semmit magunknak nem keduezny.
- 350 88. Eletünknel mű nagjobbat nem birunk,
Aztis isten neueyert le kel tönnünk,
Mikor isten úgye keuannya tollünk,
Errölis mindenkor kezen kel leönnünk.
- 355 89. Fele baratunknak ö zeretetj,
Röuiden ebben all, tudgyad köuetny,
Mj neked io massalis azt myuelny,
Isten törüenij zerent kel erteny.

---

332 törüenelkül 333 Toruennyel 345 tellies [sor fölé írt szó]

- 360 90. Mit en mastol magamnak nem keuanok,
 Masnakis ollyannal ados nem vagiok,
 Ha ezt fellyeb ertem, bolondul iarok,
 Parancziolat ertelmeben teueljgek.
91. Torueny felet ualo keptelen dolgot,
 Nem hagy isten senkjnek bolondsagot,
 Erezük igazan az parancziolatot,
 Ne kerengiük hamissan igassagot.
- 365 92. Ha az zeretetet eppen megh tartiuk,
 Istenhez, mind emberhez megh örizzük,
 Minden tartozasinkat igj be teöltiük,
 Ez ket parancziolatban torueny igj fűgh.

NEGIEDIK REZZE

- 370 93. Hallyatok megh, tú birak es tiztartok,
 Ha isten felök, io itelök uattok,
 Keöz [?] emberekis, kik törueában últeok,
 Isten törueenie zerent itellyetek.
- 375 94. Az búneostis az zerent büntesseteök,
 Isten elöt igaz zúuel iariatok,
 Az igaztol tú el ne fordulliatok,
 Semmy *okon attol* el ne terietek.
- 380 95. Az igazat tú iol kj keresseteök,
 Szorgalmatosan megh tudakozzatok,
 Magatokat abban ne kemellyetek,
 Ha ugian nehezis megh ne unniatok.
96. Felelemmel kesöre eskessetek,
 Es ugj, ha kúleomben nem tudhattiatok,
 Az igazat, ha megh nem *talallyatok*,
 Eskúesre dolgot ugj bocziassatok.
- 385 97. Eskúuöt előzör iol megh inczietek,
 Isten felelmeuel megh rettentsietek,
 Hamis hűttel istent megh ne bancziatok,
 Vigiazással azt el tauoztassatok.
- 390 98. Maga dolgat, kj cziak ö maga tudgya,
 Ha bizonsagot nem allathat rolla,
 Maganak kel eskeny törueny mondgya,
 Nem többnek mellette, az kj nem tudgya.

359 iarok <Nem hagy isten senkjnek bolondsagot> 371 kik<últeök> 376 okon tú attol
 383 tallyatok [!]

- 395 99. Az hamis *vadlonak* ugj legien dolga,
Az mint ő gondolt uolt attia fiara,
Vizza terjeon ő rea, mint gonozra,
Igen vigiazzatok az igassagra.
- 400 100. Senkj melle hamisban ne allyatok,
Igaznak oltalmazoy legietek,
Egjúgiúnek zauat iol megh erczietek,
Az zomermest tú megh batoricziatok.
- 405 101. Az szegennek ügyet ne szeppitsietek,
Gazdagnakis zömeliet ne nezzetek,
Lelkötöket, hogj el ne uezesetek,
Minden rendnek igazan itellyetek.
- 410 102. Az törüent czyak hataraban erczyetek,
Törüeny felet semmit ne itellyetek,
Sietsegh miat tú ne uetkezzetek,
Tudatlansagbolis búnt ne tegyetek.
- 415 103. Az nep között gonozt kj zaggassatok,
Oköt igaz törüeny zerent birjatok,
Titkon ualo búntis kj keresetek,
Az búnt mindenkeppen igen olczyatok.
- 420 104. Igassagra az nepet tanittsiatok,
Jo rend tartasokkal igazgassatok,
Kegietlenseggel ökönt ne ronczyatok,
Hogj uer zipok kjezinben se legietek.
- 425 105. Isten tizteletire uigiazzatok,
Abban igaz rendet nepnek zabiatok,
Igaz tanittokat nekik tarczyatok,
Igj az lelkeekre gondot uisellyetek.
106. Törüenybelj rend tartasokat tudgyuk,
Büntetesnek nemeyt megh tanoltuk,
Vilagh miat, ha miben nem tarhattiuk,
Magunk közöt, az my lehet, megh tarczyuk.
107. Nem rajtunk all, mit uilaggal tartassunk,
De rajtunk all, hogj uilaggal ne fussunk,
Isten törüenie ellen mj nem ellywnk,
Szoros uton nagj uigiazással iariunk.

393 vadolonak 395 mint [*minden*-ből javítva] 397 hamisban [*hamissan*-ből javítva]
398 oltalmazoy [*oltalmazóia*-ből javítva] 412 mindenkeppen <olczyatok> 416 zipok<j>

- 430 108. Irot törüenj az zentsegnek dereka,
Annak ertelme es magiarazattia,
Sidokra bizatot, az mint Pal mondgya,
Christus vrunkis azont bizonittia.
- 435 109. Minden zerzes, mely az törüennek neme,
Kj ö aga boga es czieömöteye,
Effele mind istennek zent törüenie,
Törüeny bütüienek mint ö foliamia.
- 440 110. Azokat mú eyell nappal tanollyuk,
Keressük es ereössen tudakozzuk,
Magunkat mj mind haltunkigh iobbicziuk,
Az zentsegeben lelkúnket mind epicziük.
111. Vgj, hogj törüeniben semmit el ne uegiúnk,
Tartozasban semmit hatra ne hadgiunk,
De az törüenihezis semmit ne tegiünk,
Emberj talalmant *el* tauoztassunk.
- 445 112. Eztis paranciollia isten törüenjben,
Igaz tanittoknak iteleteken
Megh allyunk mú az ö io tezieseken,
Zauokat fogatgyuk engedelmesen.
- 450 113. Az aldast es atkot törüenyben tudgyuk,
Törüennek minden igeiel megh tarczyuk,
Hogj az atkot mj igj el kerülhessük,
Isten igj rendelte törüenybe, tudgiuk.
- 455 114. Ebben hagiom az törüennek summajat,
Nem niujtom most touab magiarazattiat,
Masut böuebben megh irtak ertelmet,
Ezes, à kj megh tartia minden rezzet.
- 460 115. Engedgye az mindenható vristen,
Kj hozot münköt igaz ertelemenben,
Naponkent neuekedhessúnk az ioban,
Zentül vegigh megh maradhassunk abban.
116. Dicziertessel aldot menjbelj isten,
Hozank valo io uoltodert mindenben,
Igassagod teriedgien nagj sokakban,
Zent neued magaztaltassek mindenben.

433 törüennek <neue> 444 talalmant <el> tauoztassunk 457 vristen <kj> 459 neuekedhessúnk [a *ue* szótag a sor fölé írva]

CANTIO FUNEBRALIS

in qua canitur, quo ritu, quae lamentatione uiri deo dilecti, situs lamentauerint, terraeque commiserint mortuos, nuper una cum melodia, á üiro doctissimo, nobilissimoque genere nato, ac piarum uirtutum specimine ornatissimo sacraeque religionis accurate profitentissimo, nec non mandatorum tonantis observantissimo in cantionem redacta, ac publicae promulgata A. D. 1602.

1. Az testi halal, melj Adam miat
Mu reank szalot, keserget benunket.
Attiank fiayt, io emberinket,
Szerelmesinket eo megh foztia teollunk.
- 5 2. Es megh ualaztia tarsasagunkat,
Nayassagunkat, egüt lakasunkat,
Cziak azzok tudgiak keseruseget,
Kik megh kostoltak, cziak azzok ismerik.
- 10 3. Vadon termet az, az kinek ebben
Az niavaljaban semi rezze ninczen,
Kiczioda, az kj attiat uagj anniat,
Battiat uagi eoczet, nenjet auagi hugat,
- 15 4. Vagi io barattiat, fiat, leaniat,
Nem kesergene edes attiafiat.
Seot Jesus Sirak errolj azt mondgia,
Ugi mint bolcz ember, tanaczul ezt adgia.
- 20 5. Ezt müueld, ember, hogi az te megh holt
Attiad fianak emlekezetiben
Emlekezötöd nyugodgiek abban,
Az az elmedbeol kj ne uesd eltedből.
6. Mint masut mondgia, megh emlekezzel
Az te uegedrolj, soha nem uetkezel,
Erre nincz gongia testi embernek,
Uilag fianak, az bunben ellönek.
- 25 7. Az kj ualoban io lelki ember,
Es kinek menyben uagion forgodasa,
Azt foglallia be eo elmeieben,
Mely itilettel szüieben szarollia.

Cím [a másoló *nobilissimaque . . . nata*-t irt, amit egy későbbi kéz javított *nobilissimoque . . . nato*-ra.] 6 *Nayassagunkat* [a *g k*-ból javítva] 10 *niavaljaban* [a *va* szótag a sor fölé írva.] 20 *uesd* <elmedből> [fölel írva: *eltedből*. Az *elmedből* és *eltedből* szavak utolsó két betűje a lap szélére esvén leszakadt.]

- 30 8. Mert tudgia ueget, mi lezzen ennek,
Sziueben tartja es cziak az czielra nez,
Sokkal nehezeb az lelkieknek
Az lelkiektol az eo megh ualasok.
- 35 9. Christus urunknak igen nehez uolt,
Szerelmesitöl halallal megh valnj.
Keuanta uolna, hoga uelök együt
Lehetet uolna, isten nem engette.
- 40 10. Az kikkel eggiüt heuet, hideget,
Mind iot, mind gonozt egyarant szenuedet,
Pal apostol is eö maga feloll
Illen keppen ir eo szerelmessinek,
11. En azt kiuánám, hoga bar kj mulnam,
Megh menekednem, Christussal lehetnek,
Tü erretetek it maradhatnek,
Magam sem tudom, melliket müuelliem.
- 45 12. Illjes propheta, mikor azt tudta,
Hoga cziak eo marat isten zentj kozzul,
Kerte az istent, lelket el uege,
Ne keseregien az gonoz uilagban.
- 50 13. Az Daud kiralj, az jo Jonatast,
Lelkj barattiat kesergi, sirattia,
Az lelkieknek szeretetöket
Eo megh ualaztia uilagjaketol,
- 55 14. Mikor azt mondgia es igi sirattia
Nagi keseruesen magahoz hasonlot,
Azzoni embernek zeretetinek
Az eo mivolta felet szerettelek.
- 60 15. Valoban szanlak ferfiu modra,
Bankodom raitad, oh en szerelmesem,
Hü szeretettel teokelletesen,
Ugjan telliesen szerettelek teged.
16. Merteke vagion, igaz hatara
Az lelkiekben az keserusegnek,
Nem keseregnek eök esztelenül,
Sem isten ellen eok nem szomorkodnak.

---

31 nehez 49. jo [a j-t i-ből javította a másoló] 52 uilagjaketol [a j-t e-ből javította a másoló]

- 65 17. Ha ma nem lattiak eleuensegben
Az megh holt embert megh tudjak gondolni
Holnap megh lattiak, auagi ha halal
Ingien maid eljö, cziak uariuk czendesen.
- 70 18. Vigasztalások uagion eo nekik
Az zent irasbol, ugi mint lelkieknek
Sirasad, ugi mond, te halottadat
Igi szol az iras, egy auag ket napig.
- 75 19. Az az údeigh es nem modnelkül,
Se ne feleteb, hanem mertek zerent,
Ki úzzed töled keseruseget,
Es az banatot ki uested ziuedbol.
- 80 20. Nekj sem haznalz, magadnak artaz,
Mert keseruseg nagi sokakat megh olt,
Az keseruseg megh nyomorittia
Embernek ziuet es hamar uetkezik.
21. Megh gondold (ugi mond) ha ma eönekj,
Holnap teneked. Ismet egiüt leztek,
Senkinek nem kel az halottakon
Feleteb sirni, raitok kesergeni.
- 85 22. Mert nyugolomban, gioniorusegben
Es bantaselkül uadnak io halottak.
Megh emlekezzel es uisely gondot
Tennen magadrol s el se feletkezzel.
- 90 23. Al lelkj ember, ugi mint Abraham,
Tellies huseggel mind ketot megh tartia,
Szantays fiat, de mikor isten
Tolle kiuanta, kezis uolt megh olnj.
- 95 24. Daudid kiralijs zanta eo fiat,
Es kesergette, essedözöt raita,
De mihelt dolga giermeknek el ualt,
Mingarast fel kelt, tiztire fel allot.
- 100 25. Az töb banatot megh kel haladni,
Az isten zerint ualo bankodassal,
Cziak bunein kell holtig bankodni
Es mind szuntelen az lelkj embernek.

---

67 halal [*halad*-ból javítva] 68 Ingien [*igen*-ből javítva] 79 nyomorittia [az *y-t i*-ből javított a másoló]

26. Az nagjób gondgia es felieb való
Az több banatnal es keserusegnel.
Majd egjbe giutez, uram, bennunket,
Te seregedet, uagi elünk uagi halunk.
- 105 27. Es zent fiaddal megh dúczioitez,
Mindnaian minket eörök boldogsagban,
Felliul haladgia az te eoreomod,
Kit nekunk adtal minden banatunkat.
- 110 28. Mert nem uotted el eorokke tolunk
Szerelmesinknek eo tarsasagokat.
Szeressunk teged tellies szüünkbol,
Tellies lelünkbol, mú kegielmes attiank.
- 115 29. Mert cziak te uagi io, te uagj elletünk,
Es úduesegünk, szerelmes istenünk,
Aldot legj, uram, te io uoltodert,
Es hozzánk ualo kegielmessegedert.
- 120 30. Tarcz megh, uristen, tenen magadnak,
Eoriz megh, uram, mindnaian bennunket
Buntol uetektöl, minden kerezölj,
Es kesertetek ellen mind holtünkig.
31. Ne foztassunk megh te szent fiadnak,
Es tob szenteknek eo tarsasagoktol,
Lehesünk egut mú mind feienkent,
Szent orzagodban, kik egjmast szerettiük.
- 125 32. Azt keriük tolled, az segítseget,
Az gonduisselest, szerelmes attianktol.
Diczirtessel te felseges isten,
Most es eoroke, mú edes istenünk.

PÉCHI SIMON ÉNEKEI

[UY HOLD NAPJARA VALO ENEK]

Not. Gondgia keözeöt egy feö etc.

Semmi ninczy ez feöl di al - la - tok keözzül,
 Ki u - rat nem tar ta - ná te - rem - teö jül,
 Tisztiben jar min den ví - gan es eö - rül,
 Ember - is jo, ki er re hi - ven ke - szül.

1. Semmi ninczy ez feöldi allatok keözzül,
 Ki urat nem tartaná teremteöjül,
 Tisztiben jar minden vigan es eörül,
 Emberis jo, ki erre hiven keszül.

5 2. Im uysagot mutattia valtozassal,
 Uyult holdunk tanittia szep peldaval,
 Hüseggel kel jarni sok vigiazassal,
 Draga údeö ne folyon tuniasaggal.

1 II feoldeon 4 II erre ugian keszwl 6 II holdnak tanitya peldaiual 7 II Tiztiben se iarni

- 10 3. Menniey seregek hivatalyokban
Szepen jarnak s urat nagy hatalmaban
Dicziojtk kegies meltosagaban
Embernek tanusagh ez zep peldaban.
- 15 4. Oly beölczyen az egheket teremteötte,
Magos tengelyekre fel függeszteötte,
Kerekekre ereössegert szerzette,
Cziuda sebes forgással ereszteötte.
- 20 5. Noha feöldnel eghnek minden czillagi
Nagyobbak hold kyül minden seregi,
Mégis huszon negy ora cziak az keözi,
Hogy egesz meny feöldet mind meg kerüli.
- 25 6. Paraszt elme eszt igy de nem tudhattia,
Mert szemével ennyre meg nem fogja,
Nem tudgia, hogy emberseg annak oka,
Hogy ereötlen szem feny ugy nem lathattia.
- 30 7. Ez feöldet keözepben fel függesztette,
Mély tengerrel keörül meg eövedzette,
Emberekkel mindenüt be teölteötte,
Lelkes allatokkal gazdagga teötte.
- 35 8. Pusztan semmit, sem úresen nem hagiöt,
De mindennel beöveön mindent meg raköt,
Hasznos ereöt kiczideökbennis oltöt,
Cziudalásra mindenben oköt adöt.
- 40 9. Tudo dolog istennek beölcziesege,
Mindenekben tetczik cziuda ereje,
De hold ád oköt sok elmelkedesre,
Mert uy változast hoz minden negyedbe.
- 45 10. Sok féle ereje az feöldieken,
Birodalma niavalyakon, údeökeön,
Titkos ereje fakon, sok fúvekeön,
Deögleöt eghen, vizeken es szeleken.
11. Isten evel holdöt gazdagitotta,
Cziudajval ennijre magasztalta,
Nepenek innepét ez okon hatta,
Hogy hirdesse ily nagy hatalmát rajta.
12. Neki azert, nem holdnak innepelliúnk,
Szúvel, szayal, nyelvúnkel eöt diczirjúk,
Sok eöreöm innepek utan erhessúnk
Eöreök inneplesre, kit most remenlúnk.

10 II Hiuen iarnak 11 I, III Diczirtetik 12 I, III Emberekkel kik elnek birtokaban 14 II Magas karikakra fel 15 II Tengelyekre erössegert rendelte 18 II Nagiabak sokkal hold keöül sereghi 20 II mind el kerüli III egesz <föld> meny 21 II Paraszti elme de ezt megh nem ertheti 22 II Mert annira szemeucl nem neszheti 24 II erötlen nap feny meg nem 27 II mindenniue be 31 II kiczidekbennis adöt 32 II Tanulasra mindenben 37 II földiekben 39 II fakon es fúueken 41 III kazdagitotta [a z-t a sor fölé írta a másoló] 44 II hirdessek ily sok hatalmat 46 II Sziuel szoual nieluwnkel

PESAHRA 14 DIE INTER DUAS VESPERAS

Notaja Kerlek es intlek mostan tegedet

Si - on he - gye - reöl sza - ba - di to - dat,
 Mennie-y szent ur, varjuk eöreömmel szent messi-a-so dat,
 Mellyet vi-lagnak u-ijt-ta - sa-ra fogada-sod mu tat,
 Bocziasdel, szent ur, messi - a - sodat, add neped valtsa - gat.

1. Sion hegyereöl szabaditodat,
 Menniey szent ur, varjuk eörcömmel szent messiasodat,
 Mellyet vilagnak uijt-tasara fogadasod mutat,
 Bocziasd el, szent ur, messiasodat, add neped valtsagat.

2. Izrael magna nagy remenséggel
 Ez igiretet ohaitvan varja sok üdeöteöl fogva,
 Cziak hogy szent Jesust, Maria fiat, velünk nem tudhattia,
 Jeöy el messia, ur hagasabol neped valtsagara.

10 3. Mindenkor, szent ur, ezt emlegettiük,
 Szübeöl ezekreöl aytatoson egymással beszellünk,
 Hogy mikor leszen eöreöme napja fiadnak mú velünk,
 Bocziasd el, szent ur, messiasodat, had eörüllieön lelkünk.

15 4. Oh dragalatos, eöreömré melto
 Szentséges nagy nap, mellien Christusunk orszagat foglallia,
 Mikor szentekkel minden gonoszon leszen birodalma,
 Jeöy el messia, ur hagasabol neped valtsagara.

4 IV-V neped valtsagara 5-8 IV-V [e sorokat a másolók kihagyták] 6 III
 igiret 7 I nem <tudhattia> tudhattia 11 V mikor legyen IV-V öreme napja messiasnak
 vellünk 12 IV örüllön vellünk 14 IV-V mellyen messia orszagat 15-16 IV leszen
 [e szótól a kézirat csonkulása miatt másfél sor hiányzik a szövegből]

- 20 5. Noha giakorta ezt mű forgattiuk,
De kivaltkepen, mikor sidoknak valtsagát szamlalluk,
Hadnagy Mosesteöl mint Aegyptusból leöt szabadulasok,
Bocziads el, szent ur, messiasodat, hogy szabadulhassunk.
6. Pesah innepet evel szentelliük,
Hogi hatalmat Aegyptusbeli valtsagrol hirdettiük,
Erreöl jeövendeö dragab valtsagra gerjed remensegünk,
Jeöy el messia, ur hagasabol, veled had eörüllünk.
- 25 7. Elegellied meg, szent ur, immaron
Szamkivetesben hoszszu fogsagat, sok saniarusagat
Jakob magvanak add meg valaha igert birodalmát,
Bocziads el, szent ur, messiasodat, ad neped valtsagat.
- 30 8. Cziak teölled várunk, edes istenünk,
Messiasodrol teölled halgatunk, eöt eöreömmel várjuk,
Űdeö el telve, mikor meg adod, neki fejet hajtunk,
Jeöy el messia, ur hagasabol, s tegedet uralunk.
- 35 9. Igiretednek meg teökellecet
Eöreökeös hüttlal valluk, szent isten, kibeöl felsegednek
Eletünk napit hiven szentelliük, szolgálnak nevednek,
Bocziads el, szent ur, messiasodat, valtsagat hiveknek.
- 40 10. Bodogok az kik ez remensegben
Elnak vagy hálnak, szent innepiden nevednek szolgálnak,
Pesan messiasat bizonyos hüttlal valtsagokra hijak,
Jeöy el messia, ur hagasabol, hozd neped valtsagat.
11. Ördeög birtokát te ronthatod el,
Kegietleneknek minden hatalmat rollunk fordítod el,
Seöt boszszut allasz, meg eölt szenteknek verekert ereöddel,
Jeöy el messia, ur hagasabol, s eördeög házát ronczy el.
- 45 12. Erdemek szerent fizecz hiveknek,
Mert minden gonoszt talpok ala vetcz eöreökeös szenteknek,
Kibeöl fejenkent igeretdreöl bizonyossa lesznek,
Bocziads el, szent ur, messiasodat, valtsagra nepednek.
- 50 13. Mű teged várunk igaz hütünkbeöl
Bodogsagunkra minden gonosztol szabadulasunkra,
Jeöy el sietven birodalmodban iktass orszaglasra,
Jeöy el messia, ur hagasabol neped valtsagara.

19 V Hadnagy mestertől 20 I messiától 21 II [más kéz a sor fölé a következő szöveg-
változatot jegyezte:] Minden ideöben teged tisztelünk 22 IV – V Egyiptumbeli I valtsagrol
<szam> III valtsagrol <szamlalluk> hirdettiük V valtsággal 23 II Eböl I valtsagr a
IV terjed remensegünk 24 IV – V hagasabol had örüllön lelkünk 25 IV – V Elegedgyel
26 IV – V hozzu rabsagat sok 31 V mikoron 32 V hágyássából tegedet 33 II Igiretidnek
34 II, IV hüttlal uariuk 35 V napjait 36 IV hivednek V messiasodat valtsagul hivednek
38 II szent innepiden [más kéz e szavak fölé a következő szövegváltozatot jegyezte:]
minden ideöben 39 II Pehsan [más kéz e szó fölé szövegváltozatként *Mikor-t* írt] V
váltságára IV hinak 45 V hivednek 46 – 48 IV talpok [e szótól a kézirat csonkulása miatt
két és fél sor hiányzik a szövegből]

EZEK MAR IT VERSEKBEN VADNAK AZ SZENT NYELVEN

[No. Gondolkodgyal ember te állapotodrol]

Oh mely sok tsu-da kat szentel - tel ez e yen,
 El - ső ser - ke - nes is szolgál - tat tsak er re,
 Buydo - so nagj szent - nek let győ - ze - del - me - re,
 Ha - dat vert Ab - ra ham phesa ey - fel e yen.

1. Oh mely sok tsudakat szenteltél ez eyen,
Első serkenesis szolgálta tsak erre,
Buydoso nagj szentnek let győzedelmere,
Hadat vert Abraham phesa eysel eyen.
- 5 2. Gerar kirallyatis bünteted ez eyen, Gen. 20.
 Syriai Labant retted ez eyen, Gen. 31.
 Kúsdèsben Israel angjalt gjozöt ezen,
 Mind ezek löttenek paesah ey felejen.
- 10 3. Első szülötteket Patrosban ez eyen, Ex. 12. 13.
 S mind gazdagsagokat fosztottad ez eyen, Jud. 4. 5.
 Sisera nagj hadat rontottad ez eyen,
 Mind ezek löttenek paesah napján eyen.
- 15 4. Karomlo Sancherib hada vesz ez eyen, Reg. 19.
 Bel Babel balvanyi rontattak ez eyen, Isa. 46.
 Kedves Danielnek titok nyilt ez eyen, Dan. 9. 10.
 Mind ezek löttenek paesah ey felejen.

2-5 I [a másoló az első szakasz első sora után a második szakasz második sorával folytatta a másolást; a hiányzó sorokat a II. változatból pótoltam] 7 II Kúsdèsben 14 I balvany rontatot

- 20 5. Reszegen Baltasar királj vész ez eyen,
Eh orozlanoktól Danel ment ez eyen,
Amanis maganak fat keszit ez eyen,
Mind ezek löttének paesah napjan eyen. Dan. 5. 6.
Est. 5.
6. *Asverus* szemèn sem löt *alom* ez eyen.
Edomon boszszujat ur allja ez eyen,
Mint sereny vigjazo ugi kialt ez eyen,
Lötték lezendökis paesah napjan eyen. Est. 6.
Es. 21.
- 25 7. Erre siet esni, kin nap sem ey lészen,
Gogh, Magogh romlása bizonsagot teszen,
Hogi mind napok eyek mar tsak urè leszen,
Egi isten mindenben s neve tsak egi leszen. Zach. 14.
- 30 8. Orszaga, varosa dúczösseges lészen,
Jerusalem falain tsak finyessègh leszen,
Angjali cirkalas eyel nappal leszen,
Ey mostani napnál sokkal fenyesb leszen.

90.

MÁS FORMA, MÁS NOTAN

[Nota: Földre artsal leborulva]

Eröss is ten nagi e-ro döt mu-tat-tad pae - sahdon,
E - zert fellieb magasz taltad töb innep - na pokon,
Te rem - tesert tsak szombat nem al alab a - zon.

1. Eröss isten, nagi erodöt mutattad paesahdon,
Ezert fellieb magasztaltad töb innep napokon,
Teremtésert tsak szombat nem al aláb azon.

18—20 II [e sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak] 21 I Asverusnak alma
25 I ki 28 II [e sort a másoló kihagyta.] 30 II falin
3 II alab al azon

2. Tűz kemenceze frigi kötèskor napkeleti szentnek Ge. 15.
Ezen latcot vilagh vegigh sorsa nemzetének,
Ennek eyen 5 kiraljsagh löt preda szentidnek. Ibi:
3. Satoranal szent angjalid ezen látogattak, Gen. 46.
Meddú Sarat fi szülèssel ezen vigasztaltak,
Pogaczakkal követidnek vigan gazdalkottak.
- 10 4. Szentidet, hoga vigasztaltad bünöst akkor rontál, Gen. 19.
Mert Sodomát eghi tűzzel súlljestel es rontál,
Pogaczaval elő Lotot onnan szabadittál.
- 15 5. Ennek eyen első faizàst Aegiptusban rontál, Ex. 13.
Tsak egi altal menetellel mindenüt fogjatl,
Magad első szülöttedet, israelt ki hozàl
6. Jelt attal volt hivednek benned valo hitröl,
Paesah vèrèt mihelt latta belsö kúszöberöl,
Ronto fegjver meszsze ughrot onnat az szent heljrol.
- 20 7. Palma termö szep Jericho fala ezen súlljet, Jos. 6.
Midianon Gedeonis nagi gjözedelmet vöt, Ju. 6.
Sancharibnek Gabrieltöl nagi hada vesztetet. 2. Reg. 19.
8. Balthasaris falon iro kezet ezen latta, Dan. 5.
Vetet asztal felet bodult, mint Isaias monta,
Nem haladot azon eyel, löt le vagatàssa.
- 25 9. Ester böyti, nagi siralma magos eghben hatvàn,
Asverussal kemény Amant vendeghseghben hivàn,
Aman függöt masnak szerzet magas akaszto fàn.
- 30 10. Illi nagi erö ur kezében gonoszok rontàsan.
Nagi hatalom job karjaban szentinek otalman,
Mutatodot szantalanszor aldöt szent paesàjan.

6 II ott kiralysag löt pelda szenteknek 8 I vigasztak 8–9 II Meddú [e szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik] 11 II súlljested 15 I szülöttedet [a d u-ból javítva] 18 I heljrol [jeljrol-ból javítva] 22 I ezen [a z-t r-ból javította a másoló] 23 II budula mint Esaias mongya 25 II eghben jutván 27–30 II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

AZ REGGELI HAMIDA UTÀN,

mikor az masodik aldast masodszois iterallya, mivel tavaszszal
már az harmatoknak le szállásarol kel az istent aldani ez kis
enekeczket mondhattya

Nota: Nem regen szokot [kertemben]

[Magasztallak én istenem vram és atyám]

Rubato parlando ♩ = 152

(Ma gasz tal-lák, én Is te nem,
Ta voz zal mar s jary be ke vel,
U-ram, én At-tyám,...)
jo ha -vass esső, Ne hez, kemeny
sze le id-del hi -degh tel szerző,
Jö yön szallyon te hel lyedben
szép me-legh es-ső, Gyenge, kedves,
harma tokkal me-leg nyar szerző
(Me leg nyar szer-ző.)

1. Tavozzal mar s jary bekevel jo havass essö,
Nehez, kemeny szeleiddel hidegh tél szerző,
Jöyön, szallyon te helyyedben szep melegh essö,
Gyenge, kedves harmatokkal meleg nyar szerző.
- 5 2. Mert nagy az mű szabadittonk, bekesegeh szerzőnk,
Haborutol, mint nagy teltöl kegyes megh mentönk,
Aldàsival, mint harmattal gyönyörködtetönk,
Zomju lelkünk szent lelkevel s jokkal üdvözlönk.
- 10 3. Erül tehat mondom annak szep enekemet,
Ki szep tavaszt hidegh telből s melegh nyart szerzet,
Ugyan azon nyavalyaktol menti fejünkett,
Aldasival megh hizlallya szomju lelkünket.
- 15 4. Az ur neve, ditsössege, mert ot lakozik,
Hol hatalmat, nagy erejet mondgyak, hirdetik,
Mennyen, földön, mindeneken tudgyak, ismerik,
Gyenge harmattal aldàsit magokon erzik.
- 20 5. Ilyenekre magoss menybol szal nagy kegyesegeh,
Michael angyalra bizot örzö segítsegeh,
Titkon, nyilván vedelmezö, megh aldo szentsegeh,
Mind örökke legyen raytunk menyböl kegyessegeh.

92.

[AZ ESSÖ LE SZALLÁSROL]

Eszt az enekeczket mondgya el azon notara, mint oda fel az paesah
masod napjan irtuk az harmatnak szalljttasara

Tempo giusto, poco parlando

E - lő is - ten, nyisd megh nekünk kedves kin - cze dett,
Mennye - i tar hazad kinczet adgyad es - sö dett,

Cím [a másoló ez ki-t irt ez kis helyett.] 2 III Nehéz <hideg> 3 II Jöven 4 I harmatokkal [harmatoddal-ból javítva] II, IV kedves szeleiddel meleg 5 I szabadittonk [a k-t n-ből javította a másoló] 6 II Haboruktól 8 IV Szonnyu III lelkével jokal 9 III – IV Kiről tehát II, IV mondom enis 10 II, IV tavaszt meleg nyartól hideg telt szerzet III télből meleg 11 III feljünket [!] 12 IV szonnyu 15 II tudgyak, hirdetik 17 IV nagy kegyelem 18 IV Michael archangyalra bizott és örzö szencség

For-dit-sad már sze-le - i - det, fol-fass bö vi zet,
Hidegh, ha-vass bö essök-kel ald megh ne - pe det.

1. Elő isten, nyisd meg nekünk kedves kinczedett,
Mennyei tarhazad kinczet adgyad essödett,
Forditsad már szeleidet, foltass bö vizett,
Hidegh, havass bö essökkel ald megh nepedett.
2. Ki mint madar kelepcezen, bűnnek töriben
Regtől foghván nyomorogh már idegen kezben,
Varja vallyons mikor juthat reghi kedvedben,
Zabaditto harmatoddal juthat földeben.
- 10 3. Jo kedvedet szent atjankhoz emlicz frigyedett. Gen. 18.
Abram
Ki jo kedvel vendéglette szent követidett,
Labok mosására hozot illendő vizet,
Mennyei vizeddel teis aldgyad földünkett.
- 15 4. Asztis tekincz, ki kötözve szent oltarodon,
Gen. 26.
Iszchach
Ven attyatol kesz halalon volt aldozaton,
Versengő palestinokkal asot kutakon,
Veszekedet, de bö vizet vöt aldásodon.
- 20 5. Mencz annakis maradekját, ki pasztorsághban,
Gen. 20.
Jakob.
Fosztot, tarka fakat hant az ivo valuban,
Menyből mind tsak aldást latot szaporodásban,
Zent lelkeddel minketis tarez örök aldásban.
6. Hat annakis tanitvanyit, jo követöjt,
Exo. 2. 7. 14.
Moses
Ki futassal kerülte el pharaho kezit,
Jo kut felet otalmazta Jetro leanyit,
Es vizeken sokszor latta isten tsudait.
7. Asztis tekincz, vesztő vizet uy medenczeben,
2. Regh. 2.
Elysa.
Jerichonal ki orvoslot te szent nevedben,
Mar anyak, kik eddigh voltak vesztő mehekben,
Gyönyörködtek, batron eltek gyermek szülésben.

Nótajelzés szálljitasara [szállattasat-ból javítva] 4 I havass [a h-t r-ből javította a másoló] II, IV meg földünket 7 IV Varja s valyon s mikor III–IV kedvében 9 II atyákhoz 10 II vendégelte III követőit IV vendégletted 12 II ald meg földünket 13 II ki töltözve [!] 14 III atyánktól IV atyaktól 15 IV palastimok II kutakat 16 II aldásodban 17 IV pásztorságon 19 II Melyből IV mint csak 21 IV annakis <maradékját> 22 II kerüle II, IV kezit 24 III Ez 25 I medenczeben [medenczeben-ből javítva] 26 II orvoslot 27 IV anjank kik voltak edig vesztő III vesztő nevében 28 IV bátrton gyermek

30 8. Regennis lam könyörülte! szomju népeden,
 Szikacz kemény kö sziklából az kietlenben
 Tizenket aghra folt vizek tabor szeriben,
 Kiert aldnak mostis igen szép Israelben.

35 9. Ald meg! mű esztendőnketis hasznoss essökkel,
 Erdőt, mezőt foghy be szépen ho lengeteggel,
 Ne hadgy veszni termő fakat szörnyű hideggel,
 Lelki, testi áldásiddal legy kedvezessel.

93.

AZ UTAN EZ KIS ENEKECZKET MONDGYA

Notájara: Semi nincz ez földi allatok közzül etc.

ALLEGORIA HAZASSAGH PELDAZATTYABAN

az szent gyülekezetnek istenhez való szerelmének, szövetségének megh uyittása

Mondatik penigh kús hugunknak az angyali nagysagos seregekre nevez
 ez földi, emberi gyülekezet. Can. 8.

Kús - hugunk már meny - asz szonysághra ke - szült,
 Vö - le - gen - hez, mint szép szűz ugy e - lö jöt,
 Szentek se - re - ge ez na - pon ugy ke - szült,
 Esz - ten - de - je min den at - ka - val el - tölt.

1. Kús hugunk már menyaszszonysághra készült,
 Völegéhez, mint szép szűz ugy elő jöt,
 Sentek serege ez napon ugy készült,
 Esztendeje minden atkaval el tölt.

29 I lam [nam-ból javítva] II könyörülöl III szörnyű népeden IV szonnyu népeden 31
 III tábor széliben 32 III - IV Azért 33 II Ald meg az mű esztendőnket 34 II III fedgy
 bé szépen 36 II áldásoddal

3 II, IV napra

- 5 2. Angyali seregh eszth vigan fogadgya,
Földieknek, hogy jobbulásat lattya,
Zentelt imatsagat ugy commendallya,
Mult esztendöt mind atkostol taszittya.
- 10 3. Menyaszszonnak ez minden diczössege,
Teremtőnek, ha juthat szerelmebe,
Bűneitől leszen kegyelmezese,
Mult esztendő mind atkostol felelytve.
- 15 4. Neked azert, dütsöseghnek kirallya,
Vigh enekkel lelkünk szent neved aldgya,
Böyt, imatsagh, alamisna tamaszsa,
Mult esztendöt atkaval butszuttattya.
- 20 5. Panaszunkat nyuytywk idegenekre,
Egysegedert, kik törnek hivedre,
Zentseges törvényed gyüölöire,
Mult esztendő atka *legyen* terhekre.
6. Szand megh, kerünk, immar te szegenyidet,
Reghi rabsagabol menz ki nepedett,
Magasztald fel, tekinczed szent nevedet,
Mult esztendő atka ne tegyen terhet.
- 25 7. Szombatidnak draga, szep eneklesit,
Hozd helyere Sionnak ditsössegit,
Több szent innepekkel Christus örömet,
Meszsze vessed bűnöss esztendönk terhet.
- 30 8. Eörvendgyetek, szentek, az mú urunkban,
Ki megh örzi hütitt fogadásiban,
Zentit hozza megh örök bodoghsaghban,
Uy esztendönk igy kezdetik aldásban.

---

5 II—III eszt hiven fogadgya IV eszt igen fogadgya 7 II—IV Szentek imátságát
8 II—IV Esztendöt minden atkosztol III—IV tisztittya 10 II—IV Teremtőjének
III—IV juthat [IV-ben *usat*-ból javítva] szerelmiben 12 IV minden 13 II—IV bé-
kességnek kiralya 14 I nevet IV nevedett 15 I Böy [!] 16 II—IV atkostol 20 IV
esztendöd I vagyon terhekre 21 IV kérlek 23 IV tekentsed nevedet 26 IV helyre II, IV
Cionnak ditsösseget 27 II—IV messia örömet 30 III Ki meg állya hütitt fogadásában
II fogadásában 31 III hozza nagj örök

ITT KELL MONDANI: ISTEN LEANYA, SZEP

Nota: Mikor Davidra à Saul király

Is-ten le - a - nya szep szüz matkaja, jó reggel serkeny fell,
Mint tiszta cristaly, mint carbuncullus fenlik jó erkölt - sel,
Hayna - li no-tan, szarvas musi - kan mond szep ditseret tel.

1. Isten leanya, szép szűz matkaja, jó reggel serkeny fell,
Mint tiszta cristaly, mint carbuncullus fenlik jó erköltsel,
Haynali notan, szarvas musikan, mond szép ditsirettel.
- 5 2. Zemeről almot el tisztogatta, bűnert imatkozik,
Zokogo szokkal konyhullatassal urnak esedezik,
Haynali notan, szarvas musikan mond úgy *fohaszkodik*.
3. Rettegesben üll, ostor közt forog, bűnet tudgya, vallya,
Tsak hozzád kiált, jobbulast fogad, orvosságot varja,
Haynali notan, szarvas musikan ditsirettel mondgya.
- 10 4. Mihelyt szent helyre, imátkozásra elődben érkezet,
Izrael szenti, botsasd meg bűnet nyuts neki kegyelmet,
Haynali notan zarvas musikan mond szep ditsiretet.
- 15 5. Reghi szent *frigyed* attyankal emlisd nagy patriarkakkal,
Az ök nevekért, nallad kedvekért tegy jól unokakkal,
Haynali notan, zarvas musikan mondnak haladassal.
6. Rettenetes ur, hald kiáltásat, peresit pereld meg,
Te szegenyidet vigoztald immár es Ciont epits meg,
Haynali notan, zarvas musikan had ditsiriének meg.

2 I carbuncullul [!] II erköltsök 3 II ditsiretetett 4 III büniért 5 III urának 6 I ugy imatkozik 7 II ül oltar közt forog bűnert álgya valya III ül oltár közt 8 II Biznak hozzád III Tsak te hozzád 9 III ditsiretetet mondgyon 10 II imátkozással elődben érkezik 11 II–III kegyelmött néki 13 II Régi szent frigjedet attyakkál I frigyeden 14 II–III Azzok nevekért II jól munkájokkal III jól munkayokért 17 II Siont III vigasztald (immár) uram

- 20 7. Ha mely fiaid hozzád meg ternek, fogad kegyelmesen,
Kik nagy reszketve, mint citált felek álnak törvény szinen,
Haynali notan, zarvas musikan ezen enekelven.
8. Pör törvény napján nagy irgalmodrol kérünk, emlékezzél,
Harag, busulást ne indíts, kérünk, mikor törvénykedel,
Hajnali notán, szarvas mosikán ezért ditsirtetel.
9. Kik szent nevedet szüntelen félik, tisztelik, szentelik,
Törvéntől mentsed, pere se vigjed, mert szodott örözik,
Hajnali notán, szarvas mosikán nevedett ditsérik.
10. Hozd el már, hozd el váltság esztendőtt, néped, uram, ments meg,
Gyönyörűséges csörgő patak közt juhaid nyugosd meg,
30 Hajnali notán, szarvas musikán ott ditsíryenek meg.
11. Nezd Izraelnek, boldogult attyank tökellestességet,
Mint regi kedves petset gyürüdütt kős szüvedre minket,
Hajnali notan, szarvas mosikan mondjunk ditsíretett.
12. Ugyanis látod, bününk sokságát soha nem bírjuk el,
35 Legg jobb orvosság ingyen kegyelem, ahoz bótánat kell,
Hajnali notán szarvas mosikán, kiert ditsértessél.
13. Teremtő uram, te szent nevedért yo reggel kereslek,
Imatssagommal mint estve, regel teged meg előszlek,
Haynali notan, szarvas musikan had ditsíryenek meg.
- 40 14. Te véghetellen nagysagod előtt álván el amulok,
Mert szívem titkát már által latod meg mikor szollalok,
Haynali notan, szarvas musikan mondok ditséretet.

95.

Azon sido rithmusokra az jeruzsalemi templomban iratot ott fen az egekben

A MEMMYEY LELKI SZENT TEMPLOMNAK LAKATOLASAROL

1. Az szent nap már nyugvasban,
Árnyek szerző futasban,
Angyali nagy szorgasban,
Kapuk lakatolasban.

20 II rettegve mint citált félnek álnak külön seregen III rettegve mint citált félnek álnak törvén szinre 21 II ezért énekelnén III azért 22–36 I Pör törvény [e szavakkal a szöveg megszakad, mert a kéziratból egy levél elveszett.] 23 II–III ne emlits . . törvényközöl 24 II–III ezért énekelnén 26 II porossé vigjed 31 II Nezd Izraelnek tökellestességet mint kedves peczétitt III Nézd Izraelnek szent ur immáron tökellestességet 32 II Egész gyürüdütt kösd fel szüvökre ne bantsanak minket 34 III bününk súlyosságát soha nem bír(juk el)hattyuk 36 II ditsérettel 37–42 [E két versszak talán későbbi hozzátoldás, mert csak a III. változatban maradt fenn; onnan közlöm.] I I–II, IV Az itt nap III Az isten már nap 3 IV Angyali szorongásban 4 IV Kapu

- 5   2. Tsudak tevö nagy isten,
            Bünbotsato kedvedben,
            Vegy münket szerelmedben,
            Lakatolas köziben.
- 10   3. Zamon kik ide gyültünk,
            Szemünk read fügesztyük,
            Bün botsanatot kerünk,
            Lakatolaskor nyerünk.
- 15   4. Tsudak tevö nagy isten,
            Bünbotsato kedvedben,
            Vegy münket szerelmedben,
            Lakatolas köziben.
- 20   5. Lelkünk neked öttöttük,
            Töröld el minden vetkünk,
            Bün botsanatot vegyünk,
            Lakatolaskor nyerünk.
6. Csudak tevö nagy isten,
            Bünbotsato kedvedben,
            Vegy münköt szerelmedben,
            Lakatolas köziben.
7. Legy oltalmunk, paysunk
            Atkoktol szabadittonk,
            Jora petsetlönk, zarlönk,
            Lakatolaskor meg tartönk.
- 30   8. Csudak tevö nagy isten,
            Bün botsato kedvedben,
            Vegy münket szerelmedben,
            Lakatolas köziben.
- 35   9. Kedvez, könyörüly raytunk,
            Ha ki rank tör busittonk,
            Iteld meg, fogd el rollunk,
            Lakatolaskor jot lassunk.
- 40   10. Csudak tevö nagy isten,
            Bünbotsato kedvedben,
            Vegy münket szerelmedben,
            Lakatolas köziben.

7 I–II Ugy münket IV Vigy minket 9 IV Zámán [!] kik it egyben gyültünk 14 I Bünbotsato <nagy isten> 15 I–II, IV Ugy minket 17 III öntöttük [!] 18 III Tröld [!] minden III–IV vetkünket 20–24 II [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] 20 III Lakatolást nyerjünk 23 I, IV Ugy münköt 24 III Lakatolást 25 III oltamunk s paisunk 26 III–IV Okoktol 31 I–II, IV Ugy minket 39 I–II, IV Ugy münket

11. Említsd nagy kegyelmedet,
Regi szokot kedvedet,
Hozd jobbra esztendönket,
Lakatolaskor ügyünket.
- 45 12. Csudak tevő nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben,
- 50 13. Uyits jora üdönket,
Ald meg uy esztendönket,
Zerentsesits nepedet,
Gyüts hazajokban öket.
- 55 14. Tsudak tevő nagy isten,
Bünbotsato kedvedben,
Vegy münket szerelmedben,
Lakatolas köziben.

---

41 IV kegyelmed 43 III – IV jora 47 I – II, IV Ugy münket 49 IV jora [sor fölé írt szó] üdököt 50 III Ald meg mi esztendönket IV Ald meg esztendönköt 55 III – IV Vigy

BEKÉNY JÁNOS ÉNEKEI

MINDEN ZOMBATRA IO

Nota: Erök atia isten az migh elek cziak teged diczierlek

Ir - galmas vr is - ten zent neue - dert halgas megh most minkeöt,
 Bocziasd segítse - ged zent Si - on - bol, hayczj hozzank füle - det,
 Emlekezzel ro - lunk, epiczj zi - uünk hald megh bezedün - ket.

1. Irgalmas vr isten, zent neuedert halgas megh most minkeöt,
 Bocziasd segítseged zent Sionbol, hayczj hozzank füledet
 Emlekezzel rolunk, epiczj ziuünk, hald megh bezedünket.
- 5 2. Oly zomorusaggal, siralommal most hozzad indultunk,
 Mint puztaban lako siuo soliom ehezuen budoztunk,
 Lelkünk faratsagat mú istenünk te elődben hoztuk.
3. Halgasd azert zonkot, panazunkat, nez könieörgesünkre,
 Az egk bezzellyek, bar megh mondgyak, mj nagj keserueinkre,
 Nagj keserüsegét mú züüünknek mostany keresre.
- 10 4. Azte zent teoruenied keuansagunk, uilagh elöt mondgyak,
 Kiert keönieörgesünk ez puztabol most elődben adgiuk,
 Keserues züüünköt vr, zent atiank neked megh mutattiuk.

3 I ziuük 8 II keserüünkre 9 III keserüsegét [*keserüseg*-ből javítva]

- 15 5. **Nez ala zekedbeöl, teryezzed kj reank io keduedet,**
Lassa megh ez uilagh, kj güleölj az te teöruenedet,
Hogy nagy otalmunk uagj, kik zerettiuk az te bezededet.
6. **Ninczien emberj kez, kj megh uonnja zent teöruened utat,**
Füst modra el ueznek, kik cziufollyak annak igassagat,
Mert kezedben tartod, vram isten, töruened palcziajat.
- 20 7. **Es ez oka hozzad, hogj my iöttünk, mert nagy dűcziöseged,**
Kik eletet kernek azért tölled nagy io zent felseged,
Azt megh koronazod, iutalmat adcz, mert nagy elegseged.
8. **Senkj úressenis soha nem iart, vram, te előtted,**
Kj tizta lelekből ment te hozzad, hog kerjen te tölled,
Most minköt se bocziass, mert my tauol nem megyunk te tölled.
- 25 9. **Bizunk czyak te benned, hogj uezerlez zent töruened utan,**
Nem hadczj el epednünk es budosnunk hitetlenek utan,
Kik nagy karomlassal zidalmazzak *napodat ez puztan*.
- 30 10. **Ezert öriztel megh es tartottal mú anyank emleyen,**
Es te tanittottal ez oraigh zent töruened teyen,
Emberreis teöttél, hogj zolgalnank tizteleted helyen.
11. **Oh mely nagy haladast mondunk neked, ki uelünk ezt tötted,**
Az te zent neuedet mú nekünkis megh dűcziöittetted,
Bűnes zolgaidat az ganeból, hogj te fel emelled.
- 35 12. **Kerünk, könieörgesünk legyen kedues, ad töruened utat,**
Keserues ziuünköt uigaztald megh, mint atia eö fiat,
Parancziolatodnak lathassuk megh zep fenies lampasat.
13. **Erre te *adgy* eröt es ragagy kj az halal töriböl,**
Gwyczj fel zent vilagat *eöreömnünknek* az te zent hazadbol,
Had eörüllion lelkünk zabaduluan *ez nagy puztaragbol*.
- 40 14. **Niuczj kezed had fogiuk, kelhessünk kj uilagh izopiabol,**
Hol regolta fekszünk keuankozuan kelnj söpreieből,
Pihenniünk megh, vram, te zent *kedued io akarattiabol*.

14 I teöruenedet 15 II szerettjük aldot bezededet 19 II Ez az oka 20 II ezért 22 III soha sem 24 III boczas<d> I megyuk [!] 27 I, III napunkat az puztan 31 I Oh mely [szavakat más, egykorú kéz áthúzta, és föléje írta: *Ezert*] 32 III neuedert 37 I Erre te adjte [!] eröt 38 I, III uilagat töruenednek I hazadbol [e szót más, egykorú kéz áthúzta, és föléje írta: *igedből*] 39 I zabaduluan az <te> sok <zent hazadbol> inseguekből [az áthúzások és szövegjavítás ugyanattól a kéztől, amely már az előző sorokban is tett igazlást] III zabaduluan az te zent hazadbol 40 I uilagh <izopiabol> fertőjéből [az előbbi egykorú kéz javítása] 42 I vram <ha zent kedued io akarattiabol> te io kedued legyen tetteeseből [módosította a fentebb említett idegen kéz] III ha zent kedued io akarattiabol II akaratodbol

15. Így legyen te nálad aldozatunk kedues mind örökke,
Köniörgő bezedünk *te előtted, vram*, oly keduesse,
Hogj mondhasunk ament aldasodert örökön örökke.

97.

ALIA DIEM SABATHJ, MINDENKORRA JO EL MONDANJ

Az kj uetj segedelmet az istennek hatalmaban

Boldog-sa gunk zent ur - is ten,
Benned ua gion s kegiel - med ben,
Legyünk cziak az te ked uedben,
Es ély lyunk zent ze-rel medben.

1. Boldogsagunk, zent vristen,
Benned uagion s kegielmedben,
Legyünk cziak az te keduedben.
Es élyunk zent zerelmedben.
2. Emberj nielu nem mondhattia
Nagjsagat zent utaidnak,
Kin iartacz s attal fiaknak,
Mutassak io üoltat annak.
3. Oh mely sok iot nekünk abban
Adecz, vram, nagj igassagban,
Zent vristen, törüeniedben,
Jariunk zem elöt uilagban,

10

43 I Igy Hogy [egykorú kéz változtatása] 44 I vram te előtted
3 III Lelkünk tsak 7 III attad 12 I zem [Zent-ből javítva]

- 15 4. Kiuel mint te paranczyoltad,
Zent iteletedet hattad,
Elnünk auual az mint zabtad,
Az zent utad mint mutattad.
- 20 5. Emely azert ez nap *abban*.
Es ültes le haylekodban,
Vigjazhassunk zombatlasban,
Serenien igassagokban.
- 25 6. Nezzük, lattyuk, tapasztallyuk
Zent törüenedetis halliuk,
Zent zemed reank uigiaz lattyuk,
Kiert lelkünk niugzik, uallyuk.
- 30 7. Illik azert most mindennek,
Fület nihtnj az felsegnek,
Hogj ma minden hüsegesen,
Ajtót nijsson az istennek.
- 35 8. Innepe ez az zent zombat,
Kin hallya zauat nepenek,
Köniörgetet zolgajnak,
Megh halgattia hiuejnek.
- 40 9. Aldot isten tancizj minköt,
Ne fordicz el zent orcziatad,
Ad ismernünk törüenedet,
Uehessük zent orzagodat.
- 45 10. Ne uezzünk kj, el zakaduan
Zent nepednek seregeböl,
Ma serkenczj fel, kerünk teged
Hitetlensegnek almabol.
11. Oraya ez legyen nekünk,
Zent vr, hogj ueled bekellyunk,
Ma kezünköt fogod nekünk,
Meg bocziatod az mj bününk.
12. Senkj azert hazonnelkül
El ne mennyen, kj ne lepyen,
Vr zayabol ugj tanollyon,
Üressen haza ne mennjen.

17.

15 III a mint hattad 16 II utat 17–20 III azert [szótól kezdve a kézirat csonkulása miatt három és fél sor hiányzik] 17 I–II ez nap [szavak után mindkét változatban hiányzik egy szó] 19 II uigazazhassunk [!] 20 I Seremien [!] 21 III Nezzük s lattyuk 34 III szent szinedet 41–44 III Oraya [szótól a kézirat csonkulása miatt csak egyes szavak olvashatók el] 45–48 III [e szakaszt a másoló kihagyta]

13. Diozierettel aldgia vrat,
Zolgalya mint teremptöyet,
Kj megh halgattja kereset,
Hogj megh tartia zent törüeniet.

98.

ZOMBATRA VALO EZYS

Notaja: Szerenczenek forgasaban

Jer nez re - ank, niag ur - is ten kegies sze - me i - dell,
Es keö - nierül te ne - peden kikett te - rem - te - tel,
Wed el rollünk niag ha - ragod, kitt mű reank vet - tell.

1. Ier nez reank, niag wristen, kegies szemeidell,
Es keönierül te nepeden, kikett teremtetel,
Wed ell rollünk niag haragod, kitt mű reank vettell.
- 5 2. Oltalmazd meg hiueidett sok niomorúsagtol,
Kerhozatol es az bünteöl, minden teuelgesteöl,
Az pokolnak niag kenniatol, minden ellensegteöl.
3. Hald meg azert keöneörgesünk ez te niag napodon,
Szombatlasban wigiazhassünk előtted haznoson,
Az szent napott teölthessük el niag bodogsagoston.
- 10 4. Ad úsmernünk szent utadott, mozdicz teörüeniedett,
Tudatlanül ne hordozzúk nallünk szent neuedett,
Iteletel mutasd, wram, iduezitesedett.
- 15 5. Niaualiankban mert cziak hozdad tudünk mű foliamny,
Igereted hog azt tartia, cziak te benned bizny,
Te verhecz meg, te giogithacz, te túcz oltalmazny.

52 III Ha meg

8 wigiazhassünk <neked niag> [föleírva: *előtted*] 9 el [sor fölé írt szó]

6. Ne boozias *múnkeött wilagon* fertelmes életre,
Ne keüessük az gazdagot mű wezedelmünkre,
Ky nem bizta úduessegett te szent felsegedre.
- 20 7. Ezt meg tuduan szent irasbol, minden rea nezne
Eö vranak, istenenek bezedet ug wenne,
Zent aldasnak kenierebeöl hog hamis ne lenne.
8. Serien gazdag iauaidal gonozül ell wala,
Szegenidett ideiekben nem segity vala,
Az Lazarnak cziak az morsaalegban sem ad uala
- 25 9. Bizon azért niág haragod arra geriett uala,
Eördeögeökell eö hazabol ky vonatad vala,
Az pokolnak niág kenniara te weteted vala.
10. Ezert irgalmatlan nepek es gonozül eleök,
Pelda, hagi wrhoz terietek teöruen kívül eleök,
30 Mert lattiatok, hog ell weztek, irig zemmel nezeök.
11. Ky hozhat ky az halalbol, ky zabadithat ky,
Abraham istene kiueöl, ky tud wigasztalny,
Mint egy Lazart aito eleöl ez tud fell emelny.
12. Eze tahat az dúczeöseg, eöteöt kell imadny,
Euel iariünk, ezt diczeriük es szauat fogagiük,
35 Zent teöruenie szemünk eleöt, tizta kezel fogiük.
13. No hat nap, hold es czillagok diczirietek istent,
Wilagosság es setetseg hirdessetek istent,
Egy willam, az keödeökel kialcziatok istent.
- 40 14. Ig legien serege gülue wr szent angialynak,
Prophetaknak es papoknak, minden zolgainak,
Az igazaknak lelkeknek, wrhoz kialtoknak.
15. S mint egy Lazart, szent istenünk, te niag irgalmadbol,
Ez wilagy dus gazdagnak ekes aytaibol,
45 Weg fell hozzad, ne lathasson múnkeöt az pokolban.
16. Dicziertessek dúczeösegel szent neued keözeötünk,
Io uoltodbol minden joddal lakial, zent wr, nalwnk,
Eöreök hitben, mint az Lazart, wed hozzad mű lelkünk.

16 múnkeött ez wilagon 22 gazdag <keniereuel> iauaidal 30 weztek <teöruen kü> irig

ÖRÖK ELETNEK UTARA

1. Istenünknek az ő utat valaki keresi,
Dütsőséges szent törvenyet ez igen szereti,
Földit nem nez, tsak mennyeit sziveben viseli.
- 5 2. Olly nagysagos es szent ut ez, istenünk kedvere,
Kin mü lelkünk indul es fut örök örömere,
Ur zombattyan gyorsan megyen ennek ertesere.
3. Ha azert valaki erre igen ugyekezik,
Es ennek ő folyasaban faradoz, nem nyukzik,
Hogy igaz vezert kövessen homalyban nem fekszik.
- 10 4. Az szent istent, ki fő vezer, tudgyuk, hogy ide err,
Böltesseggel, felelemmel bizonnial hozzank err,
Mü lelkünket meg iteli, szivünkhöz veghel err.
- 5 5. Nem földit kel hat embernek mindenkor tsak nezni,
Hanem egre ar[cal] . . . fel kel tek[enteni],
- 15 6. No egy soval ezt hogy mondgyuk, istenre tekentsen,
Hatra hagyvan földieket, mindeneket intsen,
Isteni szent szolgálatra mastis fel serkentsen.
- 20 7. Evel az mutatodik ki, hogy nen az életnek,
Hanem jövendőben valo, az örök életnek
Jovat nezi, ki kedveben legyen istenünknek.
8. Sok jo akarattyat ebben az mü istenünknek,
Szent zombattyan fel költhettyük fejünk s örömünknek,
Ha meg tartjuk szent köteset ő szent törvényenek.
- 25 9. Bizony hat igy meg lathattyuk vezeret életnek,
Ha szabad akarat szerent *uta* ösvenyünknek,
Mennyey vilagosságban forgodik elmenknek.
- 30 10. Ez lezen vilagosb, fenlőb egen forgo napnal,
. . . es dütsőségesb hold[nal],
kedve raytunk
11. Kiről lam mindnyajon lattyuk ez halando testben,
Szent törüenye ugy vezere az szent böltessegben,
Hogy partyara veteknelkül jutasson mindenben.

[A cím szövege nem teljes és a nótajelzés is hiányzik a kézirat csonkulása következtében.] 14–15 [A kézirat csonkulása miatt a 14. sorból csak néhány szó maradt meg a szövegből, a 15. sor szövege teljesen elpusztult.] 26 utat ösvenyünknek 29–30 [A kézirat csonkulása miatt e két sor szövege hiányos.]

- 35 12. Erre azert hogy tekentsunk, semmi elöl jaro
El ne vonnyon szent törvenyről, mert az elöl jaro,
Az igazgat, az mi utunk közel hozza jaro.
13. Nintsen szentis es semmi ok, tsak az szent törvény szent,
Ez mennyei ur istentől adatott az, szent, szent,
Mind örökke meg allando, üdvezit az, szent, szent.
- 40 14. Uralkodo, szent ur isten, erős törvényedet,
Kit Mosessel, szent szolgaddal erre szent nepedet
Kötelezted ö lelkeket, tisztelyek nevedet.
15. Kik ezkeppen, uram isten, te hozad
- 45 16. Mennyen erre neped között szodot meg fogadgyak,
Törvényed *örizeset* jo moddal be mutattyak,
Elötted evel magokot ök igy boldogittyak.
17. Hogy mindenben peldajokot az mü attyainknak,
30 Abrahamnak es Isaknak, az mü szüleinknek,
Kik előtted szentül jartak utat törvényednek.
18. Meg mutattyak serenséggel es buzgo lelekkel,
Hozzad indult serelmeket tselekedetekkel,
Felelmedet kik igy örzik minden hüsegekkel.
- 35 19. Ezert te szent igereted mindeneknek fen all,
Sido, görög nemzettségnek jova nallad ugy all,
Üdvezittesed senkitől, hiszük, hatra nem all.
20. Ha ki ezert törvényednek edes voltat
kezeben . . .
- 60 21. Es ezt most szent zombatodon hütünköl eneklyük,
Mindenható kegyes attyank, bizonynal emlittyük,
Tselekedesre magunkot adgyuk, ugy beszellyük.
22. Zent törvényed, uram isten, az te szent hegyedről,
65 Zent szolgálid keze által ugy mint szent szay által,
Attad nyilván, hogy örizzük holtig örökünkül.
23. Kiert mi most ditsiretet te neked eneklünk,
Te szent hazad seregeben el fel magasztalunk,
Hogy vegnelkül szent nepeddel örökke vigadgyunk.
- 70 24. Ditsirtessel ditsőséggel uri nagy nevedert,
Hozzánk való meltosagos irgalmosságodert,
Zent angyalid vellünk való tarsalkodasokert.

43—45 [E sorokból a kézirat csonkulása miatt csak egyes szövegtörödékek betűzhetők ki.] 47 Törvényed örizesere 59—60 [E két sor szövege a kézirat csonkulása következtében hiányzik.] 61 eneklyünk

VEGYES ÉNEKEK A XVI. SZÁZADBÓL
ÉS A XVII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL

100.

CANTIO VIATICA ES MINDENKORRA

Nota Zent Daud propheta enekleo keöniuenek huzon etc.

The musical score is written in a single system with eight staves. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are printed below the notes. The first staff contains the lyrics 'Ezt lad, niug-ha-tat lan, fel-se-ges ur-is ten,'. The second staff contains 'az em-ber-nek el me ie,' with a triplet of eighth notes under 'em-ber'. The third staff contains 'Mint se-bes ten-ge ren ze les ü-deö tai-ban'. The fourth staff contains 'bar-ka for-dul sok fe le,' with a triplet of eighth notes under 'for-dul'. The fifth staff contains 'El-me ze-ki mo zog, te-to-uaz, te-ke reg,'. The sixth staff contains 'mert nincz ke-min e re ie,'. The seventh staff contains 'E-le-te-re gon dol, ha-lal e-leöt fa rad,'. The eighth staff contains 'nem zannia fut-ni mez ze.' and ends with a double bar line.

Ezt lad, niug-ha-tat lan, fel-se-ges ur-is ten,
az em-ber-nek el me ie,
Mint se-bes ten-ge ren ze les ü-deö tai-ban
bar-ka for-dul sok fe le,
El-me ze-ki mo zog, te-to-uaz, te-ke reg,
mert nincz ke-min e re ie,
E-le-te-re gon dol, ha-lal e-leöt fa rad,
nem zannia fut-ni mez ze.

1. Ezt lad, niughatatlan, felseges uristen, az embernek elmeie,
Mint sebes tengeren zeles údeő taiban barka fordul sok fele,
Elme zeki mozog, tetouaz, tekereg, mert nincz kemin ereie,
Eletere gondol, halal eleot farad, nem zannia futni mezze.

- 5 2. El kel uallasunkert attiankat, anniankat hadnunk edes foldunket,
Felesegünk, fiunk, hazunk eoreoksegunk es minden eletunket,
Sok niomorusagot, budosast kel tennunk, turnunk sok gialazatot,
De kiczinnek uelliuk cziak enged erhetnunk az utolso zombatot.

- 10 3. Akkor bekesegekunk, nemes zabadcziagekunk eleo kerwl, el hittuk,
Oth fizecz mi nekunk, oth elegitez meg, semmit nem ketelkedunk,
Oth az gazdag uarost minden karainkert kezen adod mi nekunk,
Akor az dulótól, s fene kapitantol nem ijedunk, reitezunk.

- 15 4. Most azert, uristen, zarandoksagunkban adg igaz utat nekunk,
Zulesunk ideien legi nekunk tamazzunk, gondviseleo istenunk,
Suru seotetsegben legy uilagossagunk es kegielmes uezerunk,
Es az útkozeten legi eros hadniagwnk, feguerunk es panczelunk.

- 20 5. Mi dolog legien az, hofi az igassagert igi haborgatnak minket,
Az kegietlen sarkani maro keolkeiuel cziak nem ezzen bennunket,
Ha iamborok uagiunk, szo fogado fiak, wldozik elletunket,
Teörüined utarol eolessel, uressel akarnak uonnj minket.

6. Cziudalom, hofi az fold a felle kegietlent, zent uristen, el nem niel,
Mikor hagiomanid, törüin igassagat tori, rontia mindennel,
Kiket ha nem akar tartani keouetni, ne uadazna uezzelliel,
Hadna beket annak, az ki, megh akarna tartani felelemmel.

- 25 7. De tudgiuk azt niluan, hofi ezzek altal most múnket probalz, kesertez,
Hofi ha batorsagunk uagione io hitunk, mikor uelek remitez,
Zent keotessed mellet, ha mit merunk turni cziak azert keseritez,
Magam felol mondom cziak ziuem batoriczd, nem ijezt egi felseges.

- 30 8. Oh kj uezzeot zegeni, niaualias tantorgo eleteben az ki fel,
Mikor uele tartod ueled nem akaria tartani, s iot nem remelj,
Ennek sem elete, bezede, lepese soha nincz cziendessegel,
Eyel nappal rebeg, belöl cziak megh nem egh, teste perel lelkeuel.

- 35 9. Minden hat eo magat zereuel uisellie, hofi istenis zeresse,
Megh oyuk magunkat, hog mi magunk bünunk dolgunkat megh ne
serczie,
Okot ne keressunk törüin tartas allat buntetesre semmiben,
Teört edinnek nehez a fazek gartoual romlasan perleodnie.

---

7 II budossal 13 II utat kerunk 17 II hofi az [sor fölé írt szavak] igassagert [igassagert-ból javítva] 29 II uezet <dolog>

10. Haborusag, banat az igaz ualassert, ha mikoron talalna,
 Feleteb erette szüuunket ne teöriuk, mert az isten tiltotta,
 Mikor nem mienkert, hanem az istenert akarnak artania,
 40 Kezen az korona, s az latrot megh ronttia, mint tartia fogadasa.
11. Az igaz embernek sima legen zore, nem haportios, darabos,
 Ne legien sok ezzu, sopankodo, czelcziap, sok ideig banatos,
 Ne magan szankodgiek, hanem az esseten, az kinek uege sullios,
 Erdeme, iutalma lezen effelenek istennel foganatos.
- 45 12. Elletunk foliasa egienes porazzal legien megh hatarozua,
 Az isten teoruiet minden hiba nelkul ugi kel megh tartania,
 Ne cziaak belnek elliunk, hanem az istennek, mert igi lez nagob hazna,
 Igj az iouendo iot törüintartasunkal tudgiuk megh kapezolniua.
13. Az isten igerte hütös keoteleuel az igaznak eo magat,
 50 Az teoruin tartasert testi lelki ioual fyzet, nem uonnia magat,
 Uaj ki nagi io *keduel* nezj az *eghekbeol* teoruin tarto zolgaiat,
 Az zam adas utan hú zolgalattianak megh adgia beouön soldgiat.
14. Adgion az uristen ep uilagossagot a megh uakult uilagnak,
 Mutassa mindennek gúmeolczeoszeo haznat teoruin igassaganak,
 55 Ugy uagion, hoga mijs egi keues wdouel nem attunk helt zauanak,
 De boldog nieresegh az kj megh ertette rendit az igassagnak.
15. Keoniorogiunk azert tizta buzgo zibol azzokert, kik úldoznek,
 Mert ha megh gondolliuk uelleok egetemben rabbi uoltunk eordognek,
 Mw sem uoltunk iobbak, seot talam gonozbak regen mi felekunknel,
 60 Minden azert magat belöl tekinczie megh, s talal kenöt feienek.
16. Egedul adassek az magos mennegben dúcziosegh az istennek,
 Ki nem hagia minket sokaig kedueznj az niomorut eletnek,
 Hanem io uoltabol *aytaiat* megh nitta nekunk az úduesegnek,
 Epiczien az isten teob miuest, uinczelert az eo szent zeöleienek.

101.

CANTIO DIE SABBATI CANENDA

Nota Oh izrael. zereteo nepem, halgassad en etc.

La tod, uram, mi zan - de-kin kat,
 Es iora ua-go-da sun kat

39 I—II hanem istenert 40 II korona az 51 I kedueddel . . . egehkbeol [!] 63 I ayattiat [!]
 II nitta [*nittia*-ból javítva]

1. Latod, uram, mi zandekinkat,
Es iora uagodasunkat,
Kiben nekunk mutas zep utat,
Nepedhez illendo format.
2. Ez akarattiok zolgaidnak,
Az mi údonkben ualoknak,
Zandekok te ualaztottidnak,
Hogi cziak teged zolgallianak.
- 10 3. Gondunk cziak te teorüened lezen,
Ha lelked uezerunk lezen,
Zent iged niajasagunk lezen,
Ebben kedued raitunk legien.
- 15 4. Jakob nemzetsenegenek ura,
Ualaztottidnak ozlopa,
Uelunkis mostani oraba
Leg es minden napainkba.
- 20 5. Ez hir most hatot mi keozinkben,
Hogi te uagi egedul isten,
Noha eddigis nagi reitegben
Nem tartodtad magad egben.
6. Nallad lattunk *bizoniossagot*,
Massut hiba ualosagot
Nem czelekedheti azzokat
Senkj az nag hatalmokat.
7. Kuulled senkj nincz olly eros,
Kiteol felhessen az búnos,
Mert zaijad igeie oly eros,
Cziak egi zodis megh retentes.

1 II–IV mi zandekunkat 2 III iora <mi> IV Jora valo vagyodasunkot 4 IV illendö jokat 5 IV akarattya hivedidnek 6 II údonkben [*údonken*-ből javítva] 7 II Ez zandekok ualaztattidnak 8 IV tsak neked 9 II Gondunk te zent teörüened 11 I nijasagunk [!] 12 II Te zent kedued raitunk lezen 15 IV Velünkis legy mostani 16 IV Kerünk es minden napinkban III napinkba 17 III hatot kozinkben 17–20 IV Ez [e szótól a kézirat csonkulása miatt négy sor hiányzik a szövegből] 20 I egekben [Szótagszám-többlet!] II–IV egben 21 I bizonsagot [Szótagszámhiány!] II bizoniossagot III lat<t>unk bizoniossagot [*bizoniosagot*-ből javítva] IV latunk jo bizonysagot 25 III–IV nincz senki 27 IV szajad igen [!]

8. **El lagulnak es le omolnak**
 Minden erossegek *lognak*,
 Zemek, s minden tagok irtoznak,
 Zod ellöt buini kiuannak.
9. **Dorgesiddel, ropogasiddel**
 Es teob menney eroddel,
 Foldi, uizi nagi zel uezzeddel,
 Rettentez mindent ezekkel.
10. **Vallions ki teheti ezeket,**
 Zent ur, hogi foldet es egeth
 Megh haboriczion mindeneket,
 Adgion io s gonoz üdöket.
11. **El nezzelliuk mi zemeinkkel**
 Uagione illendeoseggel
 Hozzad hasonlo boleziességgel,
 De nem talalunk elmenkel.
12. **Seotet foldre nagi hatalmada!**
 Kegies irgalmassagoda!
 Ielenel nekunk uig orcziaual,
 Kin eorulunk buzgossaggal.
13. **El uetet pogani fiaibol,**
 Fel razzal zepen az porbolj,
 Elle rantal mi vaksaginkbol,
Temerdek baluaniozasbol.
14. **Leon ez dolog ellöted kedues,**
 Hogi tiztes polczra te ultes,
 Kegiemeddel minket megh intez,
 Minden iouaddal rezeltés.
15. **Eörökkul magadnak iedczenij,**
 Zent lelkeddel öltöztetni,
 Teoruiniedet előnkbe tennj,
 Erdemunk felet fel uenni.
16. **Teged, ha akarunk keouetni,**
 Mindenben felni beczulni
 Mint regenten, neped tiztelni,
 Gaz erkeolczeokeot le tennj.

29 I es el omolnak [az *el* utólag a sor fölé írva, újabb kori kézzel] II es le omolnak III es omolnak IV el amulnak 30 I–IV megh lognak 31 IV Szemek mind az tagok 33 II Deorgesiddel(es) 33 IV Szent ur földet es mennyet 41–44 IV [e sorok a kézirat csonkulása folytán hiányoznak a szövegből] 45 I hatalmatat 46 I irgalmassagodat IV irgalmassagodat szal 49 IV fiaitól 51 II vaksagunkból 52 I Termed baluaniozasból [!] 55 I Kiegiemeddel [!] 56 IV Sok jóvaiddal 60 II felet böcziülni 61 IV akarunk tiztelni 64 I erkeolczeokeot [Szótagszámhiány!] II–IV erkeolczeokeot

- 85 17. Ehez ha tartiuk mj magunkat,
Nem uonod tolunkis iodot,
Adod nekunkis orzagodat,
Mint Jakobnak aldasodat.
- 70 18. Dolgaidert, felseges isten,
Halakat adunk mindenben,
Diczirunk mj minden údoben,
Hogi tolunk nem leol reitekben.
- 75 19. Vezzuk, uram, kinalasodat,
Es aldunk, mint zent attiankat,
Hogi keozlotted uelunk az iokat,
Kiben *lelunk* boldogsagot.
- 80 20. Keoniorulo istennek mondunk,
Mindennek eleot mi uallunk,
Ki akartad mi iobbulasunk,
Es te hozzad fordulasunk.
21. Keozeonniuk uri nagi neuednek,
Jelet nezuen kegielmednek,
Kezet nujtottal uetetteknek,
Az halalban heueroknek.
- 85 22. Jo kedued, urunk, legien azzon,
Hogi tegedet minden napon,
Diczirhessunk zent zombatodon,
S teob ieles innep napidon.
- 90 23. Izrael maguauual egemben
Mi poganokis ellenben
Dicziretedet egressuluen,
Nagi sok dolgidat emliten.
- 95 24. Egi okolban, egi paztorsagban,
Bizuast es zabadon iaruan
Zolgalliunk, neued magasztaluan,
Zent uagi, zent, sokzor azt monduan
- 100 25. Adgi erot iouendo údokre,
Legunk lelkeddel eoueczue,
Ugi hinozied magod mi kozinkben,
Nezhessunk zent toruiniedre.

66 I tolunk iodot [Szótagyszámhiány!] II–IV tolunkis **67–72** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **75** IV velünkis jodot **76** I lelünk III lelünk [*lelünk*-ből javítva] boldogsagot IV leltünk **81** I Keozniuk [!] II vri zent neuednek **82** II Ielet hogy nezzük kegyednek **83** IV Kit nyujtottal II uezeteknek **85** III [az *urunk* szó sor fölé írva] IV kedved uram **86** I, III–IV teged IV napokon **88** IV Töb **92** II Nagysagos dolgid(at) **93** IV okolban paztorsagban **96–99** IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak a szövegből] **98** II Legiünk <zent> **99** II Ugi hincz zent maghot mi I kozikben **100** II Elhessünk zent törüeniedbe

26. Vigiazasunk ligen cziak erre,
 Hogi maradhassunk keduedben,
 Iob iob ellettnék eo nemiben,
 Öltözheessunk feğeredben.

105

27. Legien az mj elletunk czillia,
 Teged eoreok boldogsagba,
 Sok zentiddel egi akaratba,
 Diczieoithessunk zent nayba.

102.

ALIA PRO TEMPORE FACTA

Argu: Igaz ember bizzal istenbe

Nota: Jambor es bölcz, boldogh es szent Istenet algya etc.

Jertek e - le zent is - ten nek minden hi - u - ejj,
 Ferfi - a - y, a - zony ne pi, es zep zú - ze - y,
 Iffi - u seregh, es kússeb rend, zentek magua - y,
 Kik az v - rat tanol - ta tok zenten diczier - ny.

1. Jertek ele zent istennek minden hiuejj,
 Ferfiay, azonj nepi, es zep zúzey,
 Iffiu seregh, es kússeb rend, zentek maguay,
 Kik az vrat tanoltatok zenten diczierny.

5

2. Gúlesteökben jelen legien az nagj vristen,
 Es huss zjuet tú beleteok eo adgion ingien,
 Erösitsieon, es buzgoua hozzaja tegien,
 Keönieörgesteök, hogj ö hozza igazan mennien.

101 III ligen <arra> 102 IV Hogy imadhassunk 103 IV Job s job 105 III ez [az-ból javítva] II ez eletünknek cellia 108 I Diczirhessunk [Szótagszámhiány!] II Diczieoit-hessunk III Diczieoithessünk [diczirhessünk-ből javítva.] IV Ditsirhessünk mi szent 3 zenteknek

- 10 3. Aldot isten, vilagh vra, menniey kjraly,
Kerünk teged kegielmedbeöl, hogj mú mellenk ally,
Hiueidre ellensegúl te mostan ne ally,
Minden feleöl, latod, rajtunk vagion nagj halall.
- 15 4. Szokogastol es banattol zúuúink nehezúlt,
Mert sokakban az remensegh immar megis húlt,
Ez nagj zörnjú probaidon, kj most reank kerúlt,
Vgianis jay, kjtöl vra *mar* megh hidegúlt.
- 20 5. Emlkeözünk, kegies attiank, fogadasodra,
Vilagh vegigh, kit irattal bizonsagodra,
Es el hizzúk, nemis lezen masolas abban,
Hanem megh all, cziak illetve minkötis mostan.
- 25 6. Magunk tudgiuk, hogj fel vettel az pogansagbol,
Eleö mozdittad hiteödeöt az sidosagboll,
Kj jelented akarated zent zolgaidtol,
Az vr Jesus tanituany tudomaniokbol.
- 30 7. Bizont mondtak, hogj eoreokke allnak zauaid,
Meg lathatok emberekteol nagj alkotmanid,
Feöld, meny, tenger, es azokban sok zep allatid,
Ezeknekis veget erik hú bizonsagid.
- 35 8. El indittad az zep munkat zent vr, kozöttünk,
De hogj latad mind azokban mú czieökönesünk,
Nem keduezél, noha vala mēgh gieongesegünk,
Mert előbbis által nezed, hogj mjre megiumk.
- 40 9. Reank haragh zeömet uetél, es el fordulall,
Kj halalnál *kesserueseb*, az mit indittal,
Lelkünk kenieret el ueued, kj most ehèn all,
Jo tettecziesed meddigh minkeöt zent kezed tangall.
- 45 10. Bodogh ember teörüeniedben, kj igienest jar,
Ha my esik rajta, bizuast teged megh talal,
Igereted, fogadasod cziak ahelien all,
Kjnek zúue ebben nugutt, nincz bodogb annal.
11. Immar tuduan akarated, hogj mit keuantall,
Hiuatalban el nem jartunk, lehàn talaltal,
Egessegben, bekesegben, bösegben tartall,
Magad tizteöletjre kjuel nem haznalall.
12. Zegeni feiunk nem menthettiuk minen magunkat,
Meltan twriuk, az miuel uerz, sok niauialiakat,
Testunk, lelkunk el foniazto, suru probakat,
Irigunknek kedues szemmel nezeo sorsunkat.

16 vra megh 26 Megis 32 nezed <mjre> 34 kesseruesb

- 30 13. Zabad uelunk te zent kezed, mit czelekedik,
Buneinkert, az mi dolgunk, ha igi haniatik,
Senki ueled, hatalmas vr, nem perleodhetik,
Zabados uagj, ualamiben dolgunk *uegzodik*.
14. Altal iara mi taginkat te rettenteseid,
55 Megh zagatta innaynkat nagj iyezteseid,
Mindenut fay noha gengen tapazta kezed,
Hitetlen *az*, *ki* nem felisullios kezedeid.
15. Legj irgalmas, legj kegelmes, legj keönörülö,
Mi raitunkis lam mind edig uoltal io szerszeo,
60 Ne legj hozzank bwneinkert tob nil *leoueleo*,
Garapodgiunk kezedeid utan, mint io zeoleo teö.
16. Jo uoltodban senki ueget, hogj soha nem er,
Azt el hittuk, hogi mas sem vagj az ki hozzad ter,
Mint regenten igaz ziueld, ki kegelmet ker,
Tolled, uram, megh mentetid, zabadulast ner.
- 65 17. Segicz hozza my elmenket, hogi kezithessuk,
Meltosagod zerint, uram, mi bezulhessuk,
Keresunkben illendore megh *talalhasunk*,
Mutathassunk igaz ziueld zent felsegednek.
- 70 18. Engedgy boldogi foliast, zent ur, mi zandekin~~knak~~,
Zent zandekkal, az kik buzgok az hiuatalnak.
Iobbitoj, epitoi hibas uoltunknak,
Igekeznek peldat adni törüin tartasnak.
19. Ne engedged gialazatra iutni nepedet,
Kegetlenez kezeinek 'illetni minket,
75 El tapodni, ueztegetni eoreoksegedet,
Had dicziriuk kedue zerint szent felsegedet.
20. Banat miatt terhelodot elmenket uijcz,
Zent toruined igassagat mindenut indicz,
Ebben munkalkodo paztort mindenut epicz,
80 Fogot, ziueld, zaiat, neluet megis szabadicz.
21. Eteleuel, italaual igednek elliunk,
Kiuant, s, zokot dicziretet had enekelliunk,
Zent gülesben te hueid eoruendezhessunk,
Kedued zerint innepedet niluan szentelliunk.
- 85 22. Nagi dicziret, kiert ligen te zent neuednek,
Meltosagos, zent tizetelet istensegednek,
Ioion reank bekesege zent felsegednek,
Gogiczad megh sebes ziueld kis seregednek.

52 uegezodik 56 az az ki 59 leoueoldözö 67 talalassunk 68 Mutathessunk [!] 69 zandekinnak [!] 75 eoreoksegednek

CANTIO

Ad notam: Ha kj nagj banatban

Az nagj vr is-ten nek kik fo-ga - dast teöttünk,
ke-ze a - la al - lo-tunk,
Poe - ni - ten-ti a-ra ha fog - tuk ma-gunkat,
zaz - lo ja a - la iuttunk,
Ne legien mi teol - lünk az uiz-za for - du - lass
so - ha nekünk migh e lünk.

1. Az nagj vr istennek, kik fogadast teöttünk, keze ala allotunk,
Poenitentiara, ha fogtuk magunkat zazloja ala iuttunk,
Ne legien *mi* teollünk az uizza fordulass soha nekünk migh elünk.

2. Se hidegh, se meleg ne artsion *mi* nekünk, hogj etteöl el zakason,
5 Hanem remensegünk legien az istenben, niaualiatol megh oyon,
Hidgiük, uigan uariuk reank nagj io uoltat, hogj múnköt zabadjezion.

3. Törüeniet ha tartiuk, ezzel bizoniczüik, hogj haborut el allyuk,
Igassaga mellet, ha rostaba uetnek, hogj abbol ki ne hulliunk,
Pokolbelj satan mostan kj kerecziet, hog megh proballion bennünk.

3 legien teollünk 4 ne artsion nekünk

- 10 4. Tudgiuk giarlok vagiunk, töredeken, *czierep ez földön* mű életünk,
Iob lezen istennek engednünk mindenben s koronat ad mj nekünk,
Fenies nappa tezen megh ezen ez földön. az mint fogatta nekünk.
5. Ne fellünk azoktól, kik testünk banthattjak, s oztan nem bjrnak uelünk.
Attol fellünk inkab lölkestöl, kj uthet gehennara mű bennünk,
15 Mert tudgiuk, hogj onnet az meg zabadulas soha nem lezen nekünk.
6. Bodogh az az ember, ky az igassagert niaualiat, haborut vall,
Isten mindennek megh fjzet, hogj haborut eö igj vall,
Igassagert, hiuek orzagaert, niaualjakot, hogj igj vall.
7. Tudgiuk, s lattiuk mostan mindenek eörülnek, hogj rajtunk *most ez*
uagion.
20 Megh eryük megh aztis, hogj műis eörülünk az ö niaualiajokon,
Tauul kelepczielnek, igen irigkednek, nem jarnak az zent vton.
8. Hogj bodogh jutalmat uehessünk zentekkel, jer niomyuk vr eösueniet,
Hejanelkül pedigh tarczyuk zent törueniet, hogj mű talalluk keduet,
Szajunkis megh tarczyuk hiba mondasoktól az bodogh iutalomért.
9. Ez igassagh mellet mj, ha kjk zemuedünk, iutalmat, hidgiük, ueézzük,
Zent töruenie mellet, ha testünk nem zanniuk, hogj életünk le tegiük,
Ninczien mass igasagh, sem iduesegh uta ez kúuúl, bar el hidgiük.
10. El hittem, bizonioss istennek bezede, es ninczj masolas abba,
Hogj az bünöst hija poenitentjara, az bodogh allapotba,
30 Hogj bünereöl soha megh nem emlekezik, *mar* azt hidgiuk, ö soha.
11. Az eöttues aranniat, s ezüsteöt az túszen zokta megh probalanj,
Minkötis az isten az gonozok által zokot ugj megh probalnj,
Vilagh fiajtol, hamis irigiekteöl igj zokot megh mentenj.
12. Zemuedgiünk mű inkab, le tegiuk életünk az zent igasagh mellet,
35 Hogj nem megh tagadgiuk, ismet uizza teriunk, papa mellieket zerzet,
Tauul legien töllünk kjczin sergezketöl, *alnakoktól* zerzetet.
13. Peldat azert uegiunk Daniel prophaetarol, kit veremben vettenek
Az orozlanoknak, hogj mindgiart zaggassak, abban keduek nem telek,
De az nagj vristen eöt megh zabaditta, azok penigh vezenek.
- 40 14. Az Sidrak Misachnak es Abdenagonak, kj vala megh tartoja,
Mostis azon isten, es hatalmas vrunk, azon oltalmazoja,
Eö kús seregenek maroknj nepenek gondujseleö giamola.

10 *cziepep* [tollhiba: *czierep* helyett] 17 fjzet [a *j e*-ből javítva] 19 rajtunk mostan
ez 21 irigkedk(k) 30 emlekezik azt 31 probalnj 36 az alnakoktól 37 Daniel [*David*-ből
javítva]

- 45 15. Ne fellüünk mű, kerlek, ez jelen valotol, mert maydan uege lezen,
Kezek legiunk mindgiart, hogj ha keuantatik, mert az hamar megh lezen,
Oztan öruendeözzwnk, s megh nem emlekezünk, kinek uege nem lezen.
16. Vadfa agak léuen mj reankjs ez nez, az istennek törüenie,
Migh idejé vagion az igazulasnak addigh terijunk mj erre,
Üduességnek utat, s annak igassagat ennelkül ne remelliuk.
- 50 17. Vegigh azert ebben az zent igassagban, hogj ha hiuen megh marad,
Koronat ugj uehet, küleömben nem lehet, hogj ha hatra kj marad,
Jay lezen elteys, jay lezen holtays, bodogsagot ugj nem lad.
18. Batron iertek ele, kik ualua poganbol iutottunk mj most erre,
Hogj eletünk, holtunk atkozot ne legien, mennjünk uigan mű erre
Jelen ualo kenra, bura, s niaualiara, ideigh ualo cziak ez.
- 55 19. Valakik istennek igassaga mellet zemuednek haborut, kart,
Megh tartatnak azok, niluan zol az iras, es cziak ö magoknak art,
Christus orzogatol tauul kelepezielnep hiueknek semmit nem art.
- 60 20. Ha it reank dúhüttek, ez mulo uilagon, az mason nem banthatnak,
It uezik iutalmok, ot adatik solgiok az hamis czialardoknak,
Jer engedgiünk nekik az igassag mellet, az hamis uer ontoknak.
21. Had oncziak kj verünk, had hizzanak uele, semmit attol ne fellüünk,
Idöuel megh műis lattiuk ö kenniokat, kit mondanj meg tudunk,
Bizonsagot tezünk az isten keönyuebeöl, melliet nilua remelünk.
- 65 22. Abrahamnak vra, Isachnak, Jacobnak kegielmes zent istene,
Ne hadgj el zakadnunk, tölled el tauoznunk az mostonj igiünkbe,
Tarczj vegigh hitwnkbe, es remensegünkbe, ez mostanj idöbe.
23. Ninczien houa fognunk, es kihez foliamnunk, vram, töbhöz naladnal
Ez arniek vilagban, el mulandosagban ninczj remeniwnk naladnal,
Vedd fel mj gondunkot, mert tsak read hagiattunk, ne keserges probak-
kal.
- 70 24. Mind eöreökke, vram, cziak neked adassek dúczieösegh az mennieghben,
Kj minköt uigaztalz az te zent lelkeddel, kj lakol feniességben,
Diczieret te neked, örökkön örökke amen, mondgiuk, vgj legien.

ALIA AD DIEM SABATHJ

Nota. Magasztallak etc.

Köniö-reog yunk az is - ten nek,
 Kegjel me zen ö ne - pe nek,
 Tör-je fei et el - len-seg nek,
 Kik tört' uet nek e - le - tünk nek.

1. Köniöreogyunk az istennek,
 Kegjelmezen ö nepenek,
 Törje feiet ellensegnek,
 Kik tört uetnek életünknek.
2. El uegezték, vram isten,
 El törölliének mind eppen,
 De tanacziokat ueletlen,
 Boncz *el* nekik nagj hirtelen.
- 10 3. Örülnek, de keseriz megh,
 Kik mú reank indultak megh,
 Ö napiokat röüdicz megh,
 Tanacziokat bolondiczy megh.
- 15 4. Nezek, hogj te uagj otalmunk,
 Vristen, ereös küö varunk,
 Megh zabadulasra ereönk,
 Te uagj nekünk zent otalmunk.
- 20 5. Ime mostan my eörizeönk,
 Mj atiainkkal nezd siralmunk,
 Te előtted suplicalunk,
 Zabadiczy megh my istenünk.

4 II uettek 8 I Boncz nekik [Szótagszámhiány!] II–III Boncz el nekik 11 II [a megh hiányzik] 14 II gíamolunk [a sor fölő írva: keo uarunk] 18 II nisd

6. Erejet ellensegúnknék,
Ued el mú gülölöinknek,
Niluan legien minden nepnek,
Te uagj istenc zentidnek.
7. Oh zent atiank, czielekedgyel,
Zent neuedert igiekezel,
Törüeniedert emelkedjel,
Regen, mint zoktal ebredgiel.
- 30 8. Reank, vram, az kik törnek,
Anthiochal es Hamonnal,
Senacherib ellenseggel,
Verd meg isten ez peldaual.
- 35 9. Ezert zentid te elötted,
Le borulunk, hogj cziak ueled,
Lelkúnk niugodgyek igj benned,
Erre nezen te zent neped.
- 40 10. Öriz isten az nag langban,
Lam megh latad Babillonban,
Az iffiakat zabadittad,
Hajok *zalat* otalmazad.
11. Giamolicz igj most nepedet.
Roncz meg az mj reank törököt,
Hogj ismerjek nagj erödet,
Had zeresek törüeniedet.
- 45 12. Igj örölünk te elötted,
S kedueskedwnk, mikor kezed
Reank terjezted, legjünk ueled,
Uigasztalion te zent lelked.
- 50 13. Gondod, tudgjuk, mert cziak arra
Vagion zabadulasunkra,
Erűnk mú boldogsagunkra,
Eörök nagj zent iutalomra.
14. Dicziertessel nagj erödert,
Megh halgas most keresűnkert,
Hogj tegedet törüeniedert
Ej ne hadgyunk zent neuedert.

22 II Uerd megh 23 I mind [Szótagszámhiány!] II–III minden 32 II az 35 I lelkük
40 I–III zalatis 45 I Ij [!] örölünk [*örűlnek*-ből javítva] 46 I <te> s kedueskedwnk 49
II Gondod [*Giamolicz*-ből javítva] I mert <uagion> cziak 50 II szabadulásunkba 51 I
Erűnk mú bolondsagunkra III Erunk

ALIA DIE SABATHJ DICENDA

Nota Ved uristen

Vr, my is- te - nünk, e - des la ko he liünk,
 Te uoltal es vagj az mű gon duj - se leonk,
 Nag ha - laadas sal most hozdad ki - al tunk,
 Ne ked keö nieör günk.

1. Vr, my istenünk, edes lako heliünk,
 Te uoltal es vagj az mű gondujseleonk,
 Nag halaadással most hozdad kialtunk,
 Neked keönieörgünk.
- 5 2. Rad biztuk *dolgunk*, ad megh kenierúnket
 Ma, *mű* zent atiank, uigaztald lelkünköt,
 Te zent lelkeddel batoricz ziuúnköt,
 Ved el felelmunköt.
- 10 3. Ismerhessük megh te dűtsösegedet,
 Hogj köuethessük te zent törüeniedet,
 Varhassvk euuel zent segitsegedet,
 Eörizetedet.
- 15 4. Serkencz fel azert my sötet almunkbol,
 Lasunk uilagot az te zent hazadbol,
 Tiztulhassunk megh az mj búneinkbol,
 Alnaksaginkbol.
- 20 5. Tudhassuk, hogj te öruendeztecz minket,
 Zent kezed által te teremtesedet,
 Ismeretedre, mikor uiz benúnköt,
 Örizd lelkünköt.

5 I, III *dolgunkat* [Szótagzám-többlet!] II, IV *dolgunk* 6 I Ma zent [Szótagzám-hiány!] II–IV Ma *mű* zent 9–12 IV [e sorok a kézirat esonkulása miatt hiányoznak] 16 II Alnokságunkbol 19 II múnkeöt 20 II–III Eörzeöd

6. Ezert ad tudnunk te zent törüeniedet,
Mert cziak az bodogh, az kj ösüeniedet
Igazan niomja, vram, kúzeöbödöt,
Tiztel tegedet.
7. Nem hagiöd igj el az te zent nepedet,
Nem tazittod *el* te eöröksegedet,
Cziak hajeziak erre ziuököt, lölköket,
Tartsak törüeniedet.
- 30 8. Szabadulunk megh, vram, kezéd által,
Veteswnk körniülj te nagj irgalmaddal,
Örüendezhesünk parancziolatidal,
Bodogsagoddal.
9. Adgiad ismernünk idüessegnek utat,
Zent törüeniedben annak igasagat,
Lathasuk hamar Christusunk orzogat,
Hiuek tarsasagat.
10. Batorisd lelkünk te uelünk leteddel,
Örüendez ziuünk te zent törüeniedel.
Kit mj köüetünk nagj buzgo lelekkel,
40 Telies erönkel.
11. Aldunk, tiztelünk, örökke diczierünk,
Ez may napon elfel magasztalunk,
Zent zombatodon nagj halakot adunk,
Holtigh imadunk.
- 45 12. Diczieretünköt tsak te neked mondgiuk,
Eörüliön az egh, mj mind azt kjaltyuk,
Az föld es tenger te neked rezkesen,
Minnyaion mongiuk.
- 50 13. Igazak, zentek, ihol vilagotok,
Es ep ziuunek ihol iutalmotok,
Vr zolgalattian legien uigiazastok,
Tü fő gondotok.
14. Czieleked, vram, az te job kezéddel,
Fed el bününköt te nagj kegielmeddel,
Hogj marathassunk te istensegeddel,
S öröksegedel.

21 I Ezerd [1] 26 I tazittod te [Szótagszámhiány!] II–IV tazittod el te 27 II főleö-
keöt es lelkeket 31–34 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak] 33 II
üdüessegwnk 34 II igassagatt [igaz utat-ból javítva] 35 IV [e sor első szava a csonkult
levélről hiányzik] hamar urunknak orzogat 37 II Bator mü lelkünk 42 IV napon es fel
47 IV föld az tenger 50 II szüüeök ky niag iutalmatok IV szivüeknek 51 IV legyen vi-
gassagtok 53–56 IV [e sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak]

15. Halaadasunk legyen kedves nalad,
Ez may napon zwkseguñköt lassad,
Tudgiuk, igaz vagj, köniörgeswnk halljad,
Megh ne vtallyad.

16. Igj diczierettel eneklünk teneked,
Most es mindenkor halat adunk neked,
Mj io istenűnk magaztalunk teged,
Örökke, amen.

106.

CANTIO PIA

Nota: Jer, diczierűk az istennek

Em le kez zel zent vr za - ba - dicz megh,
Ez vi lagnak sa ra bol tiz - ticz megh,
Nagj rut sag nak ar - jat te a - pazd megh,
Hogj ne iö yön rank, ke - rűnk, szarazd megh.

1. Emlekezzel, zent vr, zabadicz megh,
Ez vilagnak sarabol tizticz megh,
Nagj rutsagnak arjat te apazd megh,
Hogj ne iö yön reank, kerűnk, szarazd megh.

2. Nagj, azt tudgiuk, zent irgalmassagod,
Velűnk vagion mindenkor hatalmod,
Kerűnk azert, hogj legien otalmod,
Mj fejűnkeön te fenn allo karod.

- 10 3. Ismeryúk, hogj egiedül *vagj igaz,*
S nepedre oknelkül, kj hatalmaz,
Zent neuedeert minköt, hogj rutalmaz,
Meg bünteted, el hittük, otalmaz.
- 15 4. Sot hogj ertywk, hogi jo istenünk *vagj,*
Mj zent atiank, mert nagj irgalmaz *vagj,*
Gialazatunk uilagtól noha nagj,
De örülünk azert, hogj uélünk üagj.
- 20 5. Te uiseled ug nekwnk gondunkat,
Mert fel uezed mindenüt bayunkat,
Cziak örizzwk parancziolatidat,
Megh *kennitted* az my *zidalminkat*.
6. Ezert zajunk te diczieretteddel,
Eyell nappal te dúcziöseggeddel,
Rakua, vram, te nagj io kedueddel,
Uigiaz reank, kerünk, nagj ereöddell.
- 25 7. Ne *hagj* minköt vilaggal el ueznünk,
De segitez megh, hogj bűnből kelhesünk,
Utaidra, hogj mind indulhasunk,
Törueniedre eppen mind allhasunk.
- 30 8. Elegh legien te zep tanittasod,
Ven üdönkben te *parancziolatod,*
Elegh legien nagj sok bizonsagod,
Elegh legien az te zent orzagod.
- 35 9. My zent atiank, neked nagj dúczieöseg,
Diczierettel adassek tiztessegh,
Tölled reank ioyön nagj bekesegh,
Lathassuk meg melj nagj az dúcziösegh.

9 I—III *vagj* az *igaz* 10 I—III *S* te *nepedre* 14 III *nag* [sor fölé írt szó] 15 III *noha uilagtól* 16 II *eörülünk* [az *e-t k-ből* javította a másoló] 19 II *parancziolatodat* 20 I *Megh kemenitted* az my *zidalmikat* II *szjaldalmunkat* [!] 25 I *Ne(m)* III *Nem* 26 III *bwnbol kel kelhesunk* [!] 28 II *Törueniedre* [az első *e-t i-ből* javította a másoló] 30 I, III te *zep tanittasod* 31 II *Eligh* [az *i-t e-ből* javította a másoló] *nag sok* [utána olvashatatlanul áthúzott szó]

[CANTIO PULCHRA

Vers fű: Mert te uagi egiedvl

Nota: Ier emlekeszűnk]

Mi - kor is ten - nek az ö zö me y

Minden - nek u - tat for - gat - tiak, ui - giaz zak,

Em - ber er köl - cziat es ter - me - ze - tit

Min - den ia - ra - sat es le - pe - set lat tiak.

1. **Mikor** istennek az ö zömey
Mindennek utat forgattiak, uigiazzak,
Ember erkölcziet es természetit
Minden iarasat es lepeset lattiak.

5 2. **Ekkor** sem homalj, sem ey sötetsegh
El nem földözj vrnak bünteteset,
Az gonoz teuök sem buhattiak el
Vr haragianak raiok uetet törít.

10 3. **Rajtok** költj fel busulasanak,
Büntetesenek izoniu forrasat,
Bus tekintetj ueresegenek
Istentelenen mutattia nagj ariat.

15 4. **Te** azért ember las jól dolgozhoz,
Istened zauat ne uesd meg törüeniet,
Az te idődben parancziolattiat,
Ier ued io neuen zent úduezitteset.

3 I, III Emberek [Szótagszámtöbblet!] II Ember **6** I bünteteset **7** II buhattiak
[után az el igekötőt kihagyta a másoló] **8** II Wr<nak> **16** I nouen <idueziteset> zent

5. Tery megh búnedböl, tizticz magadot,
Tudatlansagnak had el az ö utat,
Lam elesittj zent törüenieuël
Es feniesittj elmed tompa uoltat.
6. Erczy megh, ö ember, azért lelkedben,
Mert isten igaz czielekedetiben,
Kj eletedet keuannia eppen
Cziak zolgalj nekj te tellies *eltedben*.
7. Vayha gondolnad es megh ismerner,
Vr hagiomaniat előtted uiselned,
Most tudhatnad megh parancziolattiat,
Cziak gondolkoduan iteletid nezned.
8. Azert serkeny fel iteletedre
Es viselj gondot te iduessegedre,
Mert rezket az föld az vr zauara,
Alhaz megh, kerlek, ö iteletjre.
9. Giakor tanaczia es tanittasa
Mar fogjon rajtad az ö oktatasa,
Idejekoran iusson ezedben
Zent *istenednek* ö kegies mondasa.
10. Ezt tuduan, hogj jol vrnak előtte
Mutassa magat ember ö keduere,
Iarjon mindenben, zent zerelmere
Uisellien gondot idejcn lelkere.
11. Giogiullion hamar halal törüböl,
Menekedgiek kj ördögnek kezéböl,
Iob peldajaual es esetiuel
Satan zauara *fellellien ezessen*.
12. *Istennek* lelket eppen megh *tarczia*.
Az satan ellen dolgatis vgj erczie,
Uilagh fiait ö ugj köuesse,
Hogj zent istenét auual megh ne serczie.
13. Ezert gazdagsagh, aranj nem haznal,
Söt istenednek uta ellen az all,
Iob az igassagh, kj erössen all,
Isten hazaban, kj eörökke fen all.

24 I eletedben II–III ziuedben 36 I, III istennek [Szótagszámhiány!] II istenednek
42 II Menekedgiek ördögnek 44 I, III Satan zauara fellien esestöl 45 I, III Isten ennek
lelket . . . tartia 46 II dolgat ugi forgassa 52 II ki erössen fen

- 55 14. Diadalmas az, nagy fejiert hordoz,
 Bűnnel *terheltet* igen hamar öldöz,
 Ellene kj iar, uagh es öklöldöz,
 Hamar megh öly, az kj ugj bolondoz.
- 60 15. Vristen azert vigiaz my reank,
 Bűnnek miatta ne aradgion reank
 Te nagy haragod ne iöyön reank,
 Zent törüeniedben tölceziuk el mj orank.
16. Legien dűcziösegh örökke menyben
 Zent felsegednek te dűcziösegedben,
 Mj, te fiaid legiunk keduedben
 Es lathasunk megh, enged, dűcziöseghben.

108.

CANTIO PULCHRA ELEGANTISSIMA QUOQUE

Vr is ten, ki az na - pot es tue
 Hat - tad, kezgiük, ad io veg-re,
 Al - dott legy, oh szent ur.

1. Vristen, ki az napot *estue*
 Hattad, kezgiük, ad io uegre,
 Aldott legy, oh szent ur.
- 5 2. Reank seotet ey mar érkezett,
 Feold arnieka napot kezdett,
 Aldott legy, oh zent ur.
3. Nezd, fenies hold estuenek iele,
 Czillag fenie szep cegere,
 Aldot legy, oh zent ur.
- 10 4. Azert urat no ier, ditsiriük,
 Uig enekkel no most algiuk,
 Aldott legy, oh zent ur.

54 I, III terheltett [Szótagszámtöbblet!] II terheltet 58 II Bünert haragod ne 59 II
 Zent busulasod ne
 I estuen

- 15   5. **Ki tartottal ma uigiazunkban,**
               Kerünk, eöroz aluttunkban,
               Aldott legy, oh zent ur.
6. **Hadgiuk magunk mar felsegedre,**
               Had ditsiriük neued erte,
               Aldott legy, oh szent ur.
- 20   7. **Az dúczeosseg szent ure legen,**
               Ditsiretünk, kerünk, kellyen,
               Aldott legy, oh zent ur.
8. **Lehessünk hogj mi niuguttunkban,**
               Las uegetlen bodogsagban,
               Aldott legy, oh zent ur.
- 25   9. **Adgy sok *napot* bodog örömben**
               Zentül teolczúk neked amen,
               Aldott legy, oh szent ur.

109.

ALIA

1. **Niugodgiek mar az eö lelke**
               Bekesegbe mennybe,
               Aluasa feold kebelebe
               Legien tsendessegbe,
 5   Fekúdiek bekessesegbe,
               Aludgiek cziendessegbe,
               Vrnak kegielmebe.
2. **Miglen el iö az megh ualto,**
               Amaz uuigasztalo,
 10   Draga zep corona niuyto,
               Szent messias bjro,
               Hjuek ereöme hozo,
               Job eletre ut nyto,
               Wilagh bodogitto.
- 15   3. **Paradicziom örizeöy,**
               Fegjueres angialj,
               Nyssatok kapukat nekj,
               Tündökleö seregj,
               Eöreömmel mind jertek kj,
 20   Eöruendgietök eö nekj,
               Kerubjmok karj.

25 sok napokat

9 Amaz [első két betűje javítva] 10 corona <haza niuto>

4. Had telliek be edessegell,
Szent gieöniörködessel,
Paradjeziom gümölczyuel,
Gan eden kenczjuel,
Eörokös bekessegell,
Istennek zerelmeuel,
Hyuek eöreomeuel.

110.

ZOMBAT NAPIARA WALO KEÖNEÖRGES

Notaia: Halgasd meg atia isten az mű keresünkeött

Keönieö-reögiunk is ten nek,
Zent nep eö - ri - zeö ie nek,
Ke gies te - rem - teönk nek,
Lel künk we ze - re nek.
Ta - magy fel mű mel let tünk,
Mert ne ked at-twk ma - gwnk,
La gicz hoz zad szi ünk.

1. Keöneöreögiunk istennek,
Kegies teremteönknek,
Zent nep eörizeöienek,
Lelkünk wezerenek.
5 Tamagy fel mű mellettünk,
Mert neked attwk magwnk,
Lagicz hozdad sziünk.

25 kenczjuel [a sor végén hibásan elválasztott szó: kenczj-cziejuel]

2. Leg irgalmas mű nekünk,
 Kerünk, leg otalmunk,
 10 Niağ segetsegett warwnk,
 Te benned remenlünk,
 Igazgas, wram, múnkeöt,
 Mert ellensegünk raytwnk,
 Foytogatia lelkünk.
3. Ne hağ azert ell weznünk,
 Werd meg ellensegünk,
 Wigasztald meg mű lelkünk,
 Ne eörülleön raitunk
 20 Az mű nağ ellensegünk,
 Ky eörüly fogiasünk,
 Testünkbenis karwnk.
4. Wed be aldozatunkott,
 Igazgasd wtünkott,
 S teörüeniedben magwnkott,
 Es faratsagünkott,
 Zertelen mű naponkott,
 Teöltsiük minden orankott,
 Sok gondolatünkott.
5. Azert az te napodon,
 30 Hizzük, hog niomoson,
 Most te szent szombatodon,
 Halgacz aytatoson,
 Hogj szent fogadasodon
 Legien keresünk azon,
 35 Hozzad ezen wton.
6. My atiank ez szent napon,
 Niuguo szombatodon,
 Kerünk búzgosagosson,
 Halgas niag haznoson,
 40 Igereted, legien azon,
 Regien, mint fiaydon,
 Maraggiünk bodogon.
7. Ma wed fel mű baiünkott,
 Nezd búzgosagünkott,
 45 Kerünk, mint zent atiankott,
 Hozzad kialtokott,
 Ne utald fiaydott,
 Mutasd niag hatalmadott,
 Atiay gondodott.

---

15 weznük [!] 32 Meg halgacz 41 Igereted

- 50 8. Niugosd meg szent lelkedett,
 Bennünk bezededett,
 Mwtasd meg jo keduedett,
 Nekünk teörueniedett,
 Indicziad niág ereödeöt,
 55 Fogiük te job kezedett.
 Diczeriünk tegedett.
9. Oh ez szent diczieretel,
 Mijs búzgo lelekel,
 Eneklünk niág eöremell,
 60 Mú niág szerelmünkell,
 Megiünk hozdad eöreömel,
 Atiánk, buzgo szentsegel,
 Jo tizta lelkünkell.
10. Dúczeöseg magassagban,
 65 Wry felsegednek,
 Ky ez nap uigasagat
 Meg attad lelkünknek,
Kerünk, eöreökeös jodal,
 Teölcz be szent aldasodal,
 70 Mind eöreöke amen.

111.

CANTIO PJA

Vers Fúk: Az igazs isten

Notaia: Szent Daudid kiralj búnej ellen

Az ret-te-ne-tes kerek ui-laghnak nagi erös is-te ne,
 Termeszet szerent kjhesz hason-lo sohul nem le-het ne,
 Magat minden-ben meg e-rossi-te, hoga e-giedül len ne.

1. Az rettenetes kerek uilaghnak nagi erös istene,
 Termeszet szerent kjhesz hasonló sohul *nem* lehetne,
 Magat mindenben meg erossite, hoga egiedül lenne.

68 Kerünk ad eöreökeös jodott
 2 I sohul ne lehetne

- 5   2. Szauat semmiben nem ualtosztattia, természetit tartia,
Nagi erös voltat es istenseget mindenüt kialtia,
Eötöt felökhöz irgalmassagat niluan kj mutattia.
3. Igasz szauaban, igiretiben s mindent ugi rendelex;
Senkj massunnet ú melle tarsot, istent ne ismerne,
Ionak, gonosznak mersekleseben cziak egiedül lenne.
- 10   4. Gongia hat ennek dicziösegere, uigiasz ú haszara,
Szent akarattiat vr vgi uiselj, parancziolattiaara,
Túszét gerieszte ú szentsegenek ellen futojara.
5. Azert mindenüt kellüink fel hamar, fussunk elejbe,
Senkj keueljen lelket uagi szjuet ú uellünk leteben,
15   Ellötte iaruan, ne mutogassa, mert uestz hirtelenbe.
6. Szannion es adgion io lelket azert, kjuel indulhassunk,
Erös uigh szjuel mjnd fel epüluen úg enekelhessünk
My nagi urunkhoz, szent istenünkhöz mj igi kialthassunk.
- 20   7. Ier hamar hoszank mj nagi kiraliunk, ujgi be orszagodban,
Lassuk nagi uoltod, meg igirt iodat szent messiasodban,
Ueled túröknek meg epet lelket ne had karhoszatban.
8. Sies nepedhesz örökke uallo nagi szent szombatlasra,
Az szent mesiaat mutasd megh nekünk mj nagi iutalmunkra,
Im keszen uarjuk örök uilgat, futunk trombitadra.
- 25   9. Te bjsztatal megh bizonnial minket erös törüenedben,
Ha megh örjszúk parancziolatod, leszünk szent keduedben,
Az vr Christussal koronat titecz rendel mj fejünkben.
- 30   10. Erre sietue ieleniel, vram, finies koronaddal,
Nekünk had finliek örök idökben nagi szent aldasodal,
Eghö lampassa szent törüenednek, te nagi szerző szoddal.
11. Niugosd megh, vram, ebben lelkünket, kerünk hamar jöj el,
Az mű testünknek meg romlot, serüt sebejt te ued el,
Szent messiasod szent seregeben, kerünk, hagi iuttas el.
- 35   12. Dicziret eszert es nagi dicziöseg, vram, mind örökke,
Az te szentiduel nagi hatalmadert tegi iol örökösse,
Agi eröt nekünk, enekelhessünk neked mind örökke.

4 II változtattya igeretit tartya 7 II igeretiben mindent 8 II istent nem 9 II mertek-
lelebeben 10–11 II [a kézirat csonkulása miatt a 8–9. sor vége, a 10. sor teljesen, a 11.
sor pedig az utolsó szó kivételével hiányzik a szövegből] 12 I gerieszte 14 II velle lete-
be 15 II mert vesz hirtelenben 18 II istenünkhöz igen kialthassunk 20 II voltod szent
messiasod igert haylekodban 21 II Velle túröknek 22–24 II [a kézirat csonkulása
miatt a 22–23. sor részben, a 24. sor teljesen olvashatatlan] 27 II Az messiasal
koronat 28 II sietve botsad el uram 29 II üdönkben 30 II törvényeddel te nagy zengő
szoddal 31 II meg attyank ebben lelkünket kerünk hogy botsad el 33 II Nagy messiasod
34 II azert 35 II jól mind örökke

Nota: Oh kemény halálnak rettenetes

1. Oh nagy, jó, szent isten világh teremptője,
Tied az menny, az föld, tengerek sok vize,
Azokban valoknak nagyobb s apróbb rende,
Te vagy, szent ur, azok bölcs gondviselője.

5

2. Azert diczirtessél oly dicziretekkel,
Mellyeket kívülled senki sem erdemel,
Amaz menyei szép harmas tisztelettel,
Szent, szent, szent az isten, ki bír mindennel.

SZOMBATRA VALÓ ENEKEK

[Nota: Menynek és földnek . . .
Felseges isten menynek földnek ura . . .]

Meny - nyen es föl deön min - den te rempteot tek

Egy se - get val liak tsak az egj is - ten nek,

Illy dűtsös - se get nem ad - giak sen - ki nek

Mas nak , nem teöb nek.

1. Mennyen es földön minden terempteottek,
Egyseget valliak tsak az egj istennek,
Illy dűtsöseget nem adgiak senkinek
Masnak, sem teöbnek.

- 5   2. Illy mēltosagat szellel nemis osztiak
Töbre, sem masra nem adgiak, ragiaztyak,
Mind neuet s magat egjnek praedicalliak,
Tarsnelkül ualljak.
- 10   3. Harmintzket ösueny uolt akkor eleötted,
Kezdetben, hogj è uilagot rendelted,
Mind azok tiztit tsak arra uezsented,
Egjsegre uitted.
- 15   4. Ertik mind azok illy mēltosagodat,
Hogj tsak sajátod, hol ualami allhat,
De istensegbe tsak egiedül alhatcz,
Eörökke maradcz.
- 20   5. Okos, bölcz szüteöl é nyluan ertetik,
Tarssa, es massa mindennek leletik,
Szam, mertek, hatar mindenhez ferkezik,
S ugj uegezödik.
6. Hozzad egiedül tarss, mass nem ferkezik,
Hasonlo, egienlö *nem* talaltatik,
Szemely, abrazat, kep oda nem illik,
Sem engettetik.
- 25   7. Szam, mertek, hatar keörülled nem allhat,
Veget, es hatart mas tsak tölled uarhat,
Mint egj paztortul élet s io szarmazhat,
Mindenre szalhat.
- 30   8. Kezdetül uegig nagj sok bizonsagid,
Dęl, ezak, nyugat, kelet negj szegletid,
Nap, hold, tsillagok, eghek forgatasid,
Hú bizonsagid.
9. Szarmazast, ereött tölled uezsen minden,
Es te meg maradcz, de ök uezsnek menten,
35   Hat minden lelek teged dütsöytsen,
Egj attiank, isten.
10. Mennien, es földön minden teremptöttek
Egjseget ualliak tsak az egj istennek,
Illy dütsöseget nem adgiak senkinek
40   Masnak, sem töbnek.

9--12 II [E sorok az unitárius változatból hiányoznak] 11 III tisztit [a *tít* szótag a sor fölé írva] 15 III istenségedben 16 III Eörökben 17 III szivel IV szütöl az nyilván 19 I mindehez 22 I–V nemis II találkozik III–IV talaltatik 26 IV határt már csak V hatart mert csak 27 V pásztortol élet származhat 29 V Kezdetből fogva nagy I sok [seg-ből javítva] 30 II kelet nyugot IV nyugot felet négy V nyugot kert [!] négy szegletid 33 I Szarmazast [az *st-t tt*-ből javította a másoló] 34 III Meg marat ez de ök 36–40 II [Az unitárius változat az ének végén nem ismétli meg annak első versszakát.]

Vgian azon sido notara, vagj A mi kemeny rabs[agunkban] etc.

Vi-lágh v ra naj ki - rall ja
 Mig semmit nem formalt va la,
 Jo ked-ue ből hogj formal ta,
 Szent ne - ue ment ki- raly-sag ra.

1. Világh vra, najj kirallja
 Mig semmit nem formált vala,
 Jo kedueből hogj formálta,
 Szent neue ment kiralysagra.

5 2. Mikor mindent el uegezuen
 Kiralykodot szörnnyüsegben,
 Rettenetes nag felségben,
 Tarsa nintsen dútsösegenben.

10 3. Eörökke uolt, uagion, s lezen,
 Fenieskedik dútsösegenben,
 Egj isten ez, tarsa nintsen,
 Nem osztozik dútsö szekin.

15 4. Kezdeti sem uege nintsen,
 Erö, hatalom kezében,
 Senki nem all uelle rendben,
 Maslas, czereles ot nintsen.

20 5. Szakadas, hasadas nintsen,
 Oztozo tarsasag sintsen,
 Erö, hatalom tsak eppen,
 Mindenhatosagh mindenben.

2 II Még 3 II formála 16 I ot [sor fölé írt szó]

6. Istenem e nagy mentsegem,
 Elő oltalmom, remenjem,
 Szűksegemben io segedem,
 Mihelt hiom, kez gjamolom.
- 25 7. Eö nagy zazlom, magaztalom,
 Szalado heljem, io varam,
 Sorsom, rezem, es poharom,
 Mely nap hiuom, kez gjamolom.
- 30 8. Lelkem kezeben ajanlom,
 Uagy uigjazok, uagy aloszom,
 Lelkem, testem oda bizom,
 Nem felek, mert ur pajsom.

115.

MAS, KIT ESTUEIS EL MONDOTT

[Nota: Arpad vala fő az kapitanyagban]

Hald meg szo-mot szok meg hal-lo nagy is ten,
 I - mat - sa - got kj be - fo - gadts ked ue sen,
 Nagy dol - go - kot tse - le - ke - deö ve get len,
 Ret - te - ne - tes sok tso - da - kot szün te len.

1. Hald meg szomot, szok meg hallo, nagy isten,
 Imatsagot kj be fogadts keduesen,
 Nagy dolgokat tselekedö vegetlen,
 Rettenetes sok tsodakot szüntelen.
- 5 2. Igen beöltsis, de eörökke marado,
 Erös, minden ereök felet hatalmu,
 Kegies, es io ueghetetlen irgalmu,
 Engedelmes, szent, sok bünök botsato.

6-9 III [E sorok a kézirat csonkulása miatt csak töredékesen betűzhetők ki]

- 10 3. Abrahamnak, ki regen meg feleltel,
Izakkakis mind kegyes valaszt töttele,
 Israelnek kertere figyelmeztel,
 Kedusok töltö io kedueddel feleltel.
- 15 4. Josephnekis, ki siralmat be uötted,
 Mely tomletsben zokogast értetted,
 A melysegböl magos poltsra ültetted,
 Szegeny rabbol nagy kirallya emelted.
- 20 5. Aegiptusban, ki nepedet meg lattad,
 Keserues sok sonjorgast meg szantad,
 Nemes szabadsagra rabsagbol hoztad,
 Ellensegit szörnjúseggel rontottad.
6. Futtaban, hogy tenger partra iutattad,
 Mely tengerben szaraz labbal jartattad,
 Ellensegit edgig el borittottad,
 Gazdag praedat partra nekik hanjattad.
- 25 7. Sina hegien, ki Mosest uigasztaltad,
 Szabadulas feleöl iol meg biztattad,
 Szent törüenjel oztan ajandekoztad,
 Eörök elet utat abba mutattad.
- 30 8. Arontis, ki szent papsagra rendelted,
 Draga füstel köniorgeset be uötted,
 Pinchasnakis kereset tekintetted,
 Mind kettöjert haragod enyhittetted.
- 35 9. Ki Josvat, Elitis meg halgattad,
 Channa propheta kereset meg adtad,
Samuelt gjözedelmekkel aldottad,
 Ellensegin szep diadalmit adtad.
- 40 10. Ki betegök niögeö siralmat latod,
 Szüleskor kialtokat mind iol hallod,
 Szorult köteleköt odozod, nytod,
 Kegies könniehitteessel uigasztalod.
11. Ki Salamont nagi bekesseggel lattad,
 Enekleö Daidodat uigasztaltad,
 Illiestis Karmel hegien magasztaltad,
 Mennyey tüz adással meg halgattad.

10 I Izakkakis [!] 11 I kertere [a második *r-t t*-ből javított a másoló] 13 II siralmat
 18 II sanjargását 23 I edgig [a *d-t g*-ből javította a másoló] 25--26 III Sina [szótól a
 kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szövegből] 34 II Anna 35 I Samuel 37 II
 siralmat 40 IV könyebüléssel 41--44 III [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak
 a szövegből] 42 II Davidotis 43 I hegien <meg halgattad> [föölje írva:] magasztaltad
 44 I <Ki Elisat hatalommal nagizottad> [utána írva a 44. sor helyes szövege]

- 45 12. Ki Elysat hatalommal nagjzottad,
Chizkiahut menyből iellel aldottad,
Jonast à ceth giomraba meg halgattad,
Vyolag sötetből uilagra hoztad.
- 50 13. Cananiast, Azariast, Mysaelt,
Harom szentet meg tartad tűzközepett,
Eh orozlanoktul ismet Danielt,
Szent angialod meg örze keduesedet.
- 55 14. Ki Esthert, Mardocheust meg halgattad,
Es giazokat nagj örömrre fordittad,
Esdrasnak nagj segedelmedet nujtad,
Chasmon fiait sok hadakba tartad.
- 60 15. Szent Chonit egj circalomba meg hallad,
Szent neuedre, hogj eskúueset hallad,
Sok szentjdet neped közt igj halgatad,
Firol fira, valakik biztak hozzad.
16. Igj halgatod nagj tengeren jaroikat,
Szel vezekbe veszekedő haiokat,
Nagj kjnokba, halalba jaygatokat,
Vtok uezteő puztakon budosokat.
- 65 17. Mely tömlötz feneken siro rabokat,
Vasba, bekoba fetrengéo fogliokat,
Igj halgatz meg sok read kialtokat,
Keresekkel read esső futokat.
- 70 18. Halgasd meg szegeny le niomult lelkwnköt,
Bűnből tiztisd, emeld fel életünkeöt,
Kegielmedből nyuits, teobbits eztendeönköt,
Telliesituen mindenbe kérésünkött.
- 75 19. Vedd keduesen minden imatsagunkat,
Mint draga porokbol füstölgő illat,
Mint estuelj, es reggelj áldozat,
Szo meg hallo isten, meg halljad szonkat.

---

46 II Kizchiáhut . . . adottad [!] III Kizkijahot 52 III kedvesidet 53 III Esther 57 III Choint 59—60 III szentidet [szótól a kézirat csonkulása miatt két sor hiányzik a szöveg-
ből] 64 II—III puztaban 73 III imatsaginkat 74—76 III [E sorok szövegéből a kézirat
csonkulása miatt csak egy-két szó olvasható el] 76 II isten ugj halljad

HA ZOMBATON ESNEK À KIPUR

es akarmelj teöb zombatokonis.

Sandor notaia, vel Kely fel

Vr szol-ga-latt-já ra keöltem ál-lot-tam,
Szombattján szent ne uet, hogj magasztall-jam,
Hat na-pj mun-ka rol aldgiam, i-madgiam;
He-te-dik szent-se get masnak ne adgiam.

1. Vr szolgalattjára keöltem, állottam,
Szombattján szent neuet, hogj magasztalljam,
Hat napj munkarol aldgiam, imadgiam,
Hetedik szentseget masnak ne adgiam.

5 2. Ez vr, kj semmiböl mindent terempteött,
Hat napi munkaual szepen uegezeött,
Hetediken niugut, szombatot szentelt,
Sayatjanak tuduan é tiztele.tet

10 3. Mijs a mig elünk illy tjzteletet,
Szent neuenek mondgyuk eneklesünköt,
Húttel mondgiuk, ualliuk é tökelleteött,
Szombatj ditseret, hogj mast nem illet.

15 4. Kezdetben, hogj ez vr mindent terempte,
Eget, túszet, feöldet, vizeket szerze,
A be sziuo eget hagja etre,
Szombatj ditseret ezt emlegesse.

4 III masnak se 8 III Siáttjának [!] I <e> tuduan 10 I mondgyuk [mondgyunk-
ból javítva] III mongyunk 11 III ez tiszteletet 13 III Ezdetben [!] II teremtott 14 I
<s> vizeket

- 20 5. Mihelt menyötöl a föld el lön valasztua,
Szep uilagossagot azokra hozta,
Kiböl reggel, estue nap zamot ada,
Szombatj ditseret ezt bizonittja.
6. Vilag nagj faklyait egben fel gyujta,
Földis sok barmokat eleö allata,
Tizta, tiztatalan allatot hozta,
Szombatj ditseret ezt mind igj uallya.
- 25 7. Halat, madarakot à uizis ada,
Okos, szolo lelket, embert formala,
Maga kepet az vr, nagj vrnak hagyta,
Szombath szentelessel magahoz foga.
- 30 8. Heted nap erkezek, az vr meg niuguek,
Teremptö munkatol tartozek, szünek,
Aldassal szent szombat meg tizteltetek,
Teob nap kirallyaua ott ugj tetetek.
- 35 9. Mar á puztaban ez meg vytatek,
Teob törüeniek eleot szentnek tudatek,
Manna nem adassal meg szenteltetek,
Nyluan Sina hegien parantsoltatek.
- 40 10. Nem szabad ugianis ezen dolgozni,
Mert aldasat annak soha nem uesti,
Mit szabad myuelnj törüeny intezj,
Szombat ditseretj ezt igj eneklj.
11. Harmintz kilentz munkak, kik tilalmosok.
Kik azokon kapnak köuezes solggiok,
Halaloknak uoltak eo magok okok,
Szombat meltosaga leot tanittojok.
- 45 12. Isaja ezt hitta gyeoniörüsegnek,
Etel, ital, keönteos dizessegenek,
Szent ige hallasa eöruendözesnek,
Szent szombat enekj segedj ennek.
- 50 13. Szent törüent kel ezen igen tanolnj,
Artatlan etre abbol jobbulnj,
Mert ennek örzöjt meg kel vallanj,
Mint szem fent é földön istenis örzyi.

17 I menyötöl föld [Szótagszámhiány!] II menyből a föld el lön választá 19 I <estue> reggel 21 III fáklyáját . . . nyujtá 24 II dicsérett ezt bizonittia 32 I nap [kihagyott szó, más kéz írta a margóra] 38 III sem 40 II Szombati dicséret eszt I eneklj [enekle-ből javítva] 42 II kapnak kö az ő solgjok 43 I <u> uoltak 45 II ezt írta 49 II igen halgatni 51 II–III örzöjt

14. Holta után sokkal teőb jokra vizj,
 Pokol tűz langiatol, hidgied, meg mentj,
 Gan Eden kertjben szentekhez u'szj,
 Eorök szombatlasba gieoniörkeodtetj.

117.

MAS ENEK

Notaja Abjgail azzoni historia, vel Vram, benned etc.

Is - te - nem ne i - telj rosz u - ta i - mert,
 Ne merj ram mer - te - ket sok uet - ke j - mert,
 Engedgj, keduesz in - kab kis e - le - te -- mert,
 Es so - ha ne fi - zes er - de - mem sze - rent.

1. Istenem ne itelj rosz utaimert,
 Ne merj ram merteket sok uetkejmert,
 Engedgj, keduesz inkab kis eletemert,
 Es soha ne fizes erdemem szerent.
- 5 2. Lelkem keueljseget földig le niomom,
 Szüvemet elotted rontom, faggatom,
 Badgiat szüuel allok, búneom siratom,
 Sok, rut, bolond latorsagim jaygatom.
- 10 3. Szinten ugj ront szokogas, mint bor mérge,
 Tantorgat, labom ereiet el veötte,
 Houa s kjre neszek segedelemre,
 Houa fussak törueny napian s mi uegre.

6 II fogyatom 8 II gonoszságim 11 II nézzek 12 II napján im végre

- 15 4. Keueljsegem szemem, ortsam eleöt all,
Ortsam borult pirongo gialazattal,
Búneom sententjaz rut gialazattal,
Nem marad hatarom emberj sorssal.
- 20 5. Fertelmesseg foytogattja szúuemet,
Sok rut, tsiudas bwneök gieotrik szúuemet,
Tudom, tudom mind tsak rontjak szúnemet,
Jobrol balrol szinten uesztik szyuemet.
- 25 6. Mint pozdoria forгатik forgo szelben,
Vgj kerengh szegeny szúuem sok bűnökben,
Nints marado munkai semmj reszben,
Mert à jot sem tselekette jo szerben.
- 30 7. Istenem, szemem tsak read emelem,
Rementelen úgiemben legj remeniem,
Szokogassal hald meg esedeszessem,
Siralmimat ved fűledbe kegiesem.
- 35 8. Edes reszem, vastag tamazom, torniom,
Bizadalmom, erom, sorssom, poharom
Vigj jo utra, mert hozzad ragazkodom,
Szent utadrol ne hagj el tantorodnom.
- 40 9. Botsad búneöm, szúuem jora igiengesd,
Kj mint bolond paztor sokat teueljget,
Kapudon koltogok, felely kegielmet,
Giogits kegies, es ueddel lelkem terhet.
- 45 10. Valts bűnömtől, lelkem nagj köziklaia,
Lelkj, testj rabsagnak odozoja,
Legj szwuemnek igaz vigasztaloja,
Ez szomorusagbol szabadittoja.
11. Seötet giazban horgadua megiek hozzad,
Erötlen reszketue kialtok hozzad,
Szwuem, latod, szent neuedröl uallast ad,
Eyell nappal jo uoltodrol halatt ad.
12. Tekincz, kedveli, szent atiam, illi *fergedet*
Ez enekem hozzon belöd olli kedvet,
Uezerd jora vilaghlo eletemet,
Dúczyösegre vigied innet lelkemet.

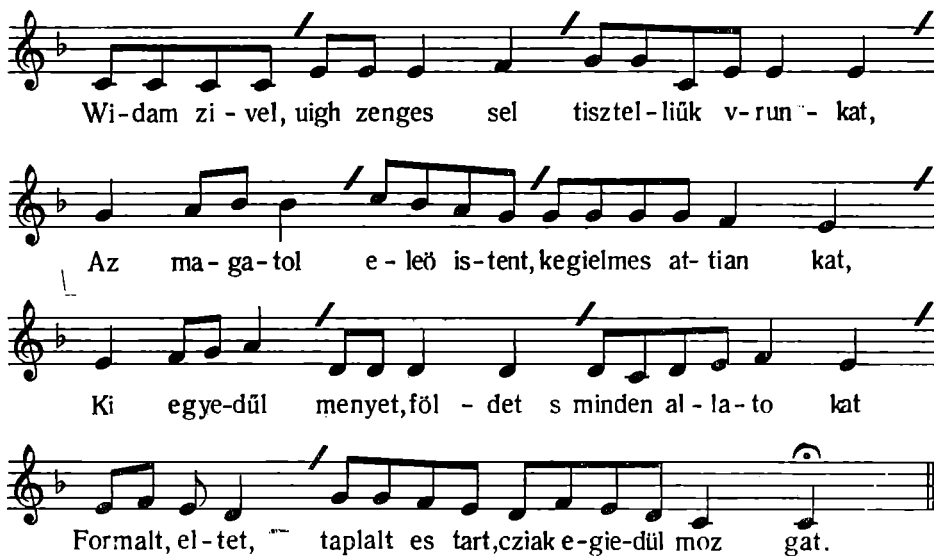
14 II pirult és pirong gialázattal 15 II sententián rú kárhozattal 16 II határon 20 II balra
22 II szegenj fejem sok 28 II kegyesen 30 II erőss sorsom 36 II kegyesen ved el 37 I
lelkem <terhet> nagj 42 I hozzad [mellé írva változatként: *read*] II kialtok reád 44 I
halatt [a *tt-t d-*ből javította a másoló] 45 I illi seregedet

13. Kedveli, kerlek, bocziasd mind meg bűnömet,
Wedd olli neuen siralmas enekemet,
Walamikor törvenire vonsz engemet,
Bűnöm szerent ne itild eletemet.

118.

WALASTETELEM ILLIEN

Notaia az Petki Janos enekere Igaz felsegh, egiedül ur etc.

Wi-dam zi - vel, uigh zenges sel tisztel-liük v-run - kat,
Az ma - ga - tol e - leö is - tent, kegielmes at - tian kat,
Ki egye - dül menyet, föl - det s minden al - la - to kat
Formalt, el - tet, taplalt es tart, cziak e - gie - dül moz gat.

1. Widam zivel, uigh zengessel tisztelliük vrunkat,
Az magatol eleö istent, kegielmes attiankat,
Ki egyedül menyet, földet s minden allatokat
Formalt, eltet, taplalt es tart, cziak egiedül mozgat.
- 5 2. Aldot uagi te fenyességben uralkodo isten,
Ki ereöcke voltal es lesz valóságos isten,
Az hú elme tegedet ual, hagi vagi bizony isten.
Veghetetlen, foghatatlan, dűcziöseges isten.
- 10 3. Lattiak neked minden szemek hatalmas voltodat,
Minden kezek tapasztaliak beölcz czinalmanidat,
Az jo zivek hizik, valiak szent jelen voltodat,
De hatarba nem vehetik meg találásodat.

49 II meg mind

1 V—VI zentellyük urunkat 4 II—IV Formalt, szerzet, taplal, eltet csak V—VI Formalt szerzet taplalt es tart 6 V—VI Ki egyedül [az V. változatban e szavaktól a 8. sor végéig a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szöveg] 7 VI hogy bizony isten 8 I <g> foghatatlan dűcziöseges isten [későbbi kéz szövegvariánsként alája írta:] vagi dűcziösegedben 9 V—VI Lattiyák nezik 10 II czinalmanyodat 11 II szivel II, V hizik s vallyak

4. Lenni teged batron vallunk aldot istensegnek,
 Ninczien massa, hizzúk azt is, suhul egisegednek,
 15 Egiedül vagi feie s vege mindenben mindenek,
 Lathatatlan vagi, de tudgiuk voltat egisegednek.
5. Az te draga egisegednek ninczi testi formaia,
 Mert nem vagi test, tavol teölled annak giarlosaga,
 20 Semmibeöl nincz zentsegednek ahoz hasonlasi,
 Cziak utalsagh zined eleött balvaniok rutsaga.
6. Senkit hozzad, edes atiank, mi nem hasonlittunk,
 Regiebnek mindeneknél, mert tegedet vallunk,
 Feöldnél, meninel, angialoknal elseöbnekis tartunk,
 Seöt kezdetet te üdüdben soha sem mondhatunk.
- 25 7. Tied az meni, az föld tied, te vagi ur mindenem,
 Te raktad föl lampasidat az fenies egeken,
 Az nagi földet te fundaltad az meli tengereken,
 Sok teremptestet te rendtel beölczien mind ezeken.
- 30 8. Ezert valliuik, hogni cziak teged illet az kiralisagh,
 Veghetetlen hatalmassag, merhetetlen nagisagh,
 Angialoktol s emberektöl diczieret, imatsagh,
 Cziak egiedül tisztelendeö felseges meltosagh.
- 35 9. Teged hirdet beölcz mivedről czillagok szepsege,
 Nagi nevedet ki kialtia egek szellessége,
 Hogni isten vagi nilvan valia földnek telliessege,
 Hogni ereös vagi bizonittia tengernek melisege.
- 40 10. Emberekben te oltotal tudos, okos lelket,
 Dúczüöseggel, naggial láttál köztök nemellieket,
 Prophetiat biztal raikog ugi mint draga kincziet,
 Titkaidnak tarhazabol, kik veznek ertelmet.
11. Lattiak ezek meltosagat uri felsegednek,
 Iteletit ki jelentik beölcz rendelesidnek,
 Igaz uttiat tudnunk adgiák te szent teörveniednek,
 Akarattiat megh muttattiak isteni kedvednek.

14 II–IV aztis hiszük 16 III–IV Halhatatlan vagy 17 I testi [e szó fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] semmj 19–20 V [E sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak a szövegből] 20 I balvaniok rutsaga [e szavak fölé későbbi kéz variánsként odaírta:] világ tudomania 24 I <à> te III–VI soha nem 25 II–IV az föld az meny 26 I <d> lampasidat III–V egeken 27 V–VI nagy tengereken 28 VI boltsön mindeneken 30 VI veghetetlen nagysag 31 V ditsiret [e szótól a kézirat csonkasága miatt a 31–32. sor hiányzik a szövegből] 33 III bölts nevedről 38 VI nagyon lattal 39 VI prorofetsiat [!] 42 II–IV rendelesednek 43–44 V–VI [E két sor fel van cserélve.]

- 45 12. Eö keözüllök beölczieseggel Moises prophetat,
Leggh nagiohbal ruhaztad fel mint prophetak attiatt,
Nem erheti senki köztök ennek meltosagat,
Israelben nem mondhattia senki neki massat.
- 50 13. Mégh effelet hűsegeiert arra koronaztad,
Kevanatos ezkeözeödöt, hoga reiaia biztad,
Az egekbeöl Choreb hegien neki magiaraztad,
Israelnek Moses által hiven aianlottad.
14. Igassaga teörveniednek mindenben hűseges,
Semmit hozza nem adhatni, olli igen epseges,
Elis benne nem vehetni, mert igen zentseges,
Nem változik, tart eöreöcke, ollian tökelletes.
15. Le nesz menibeöl, uram isten, vigiazo szemeddel,
Ugi intezed, kik mint elnek draga teörvenieddel,
Nilvan erted, kik jarianak hű szyvel, leleckel,
60 Aztis tudod, kik legienek fertelmes elettel.
16. Leszen údeö megis fizecz igazan mindennek,
Boldogsagos orszaglast adcz megh probalt zentidnek,
De gehennat cöreökitez istenteleneknek,
Sehcs tüzet, beö kenkeövet, kiben giötrödgienek.
- 65 17. Igaz hűttel valliuik aztis, hoga mesiasunkot
Elbocziatod ismet hozzank kegics Christusodat,
Ki nekünkis seötetsegbeöl vilagos napunkat
Fel tamaztia s el oldozza kemeni rabsagunkat.
18. Eletünknek egi reinenie, scregek istene,
70 *Nincs* te hozzad hasonlatos feöldeön vagi az menibe,
Ki holtakat az porbolis hozz elevensegre,
El ment lelket nagi ereöddel viz megh uiult testbe.
19. No angialok, seraphimok algiatok az istent,
Mondgiatok ezt, mert erdemli, neki, hog zent, zent, zent,
75 Tűis hivek itt ez földeön mondgiatok mind ament,
Aldot legien eö nagi neve megis mondgiunk Ament.

45 I Moises prophetat [e szavak fölé későbbi kéz variánsként odairta:] Israel kiralljat II–IV bölczeseggel urunk Christusunkat 46 I prophetak attiatt [szavak fölé későbbi kéz variánsként odairta:] lelkünk mesyassat II–IV prophetak urat V Legh nagyobb 47 II–V Nem erheti V senki között 48 I Israelben [későbbi kéz föléje írta:] Itt ez földön III–IV senki ennek 49 I koro(z)naztad 50 V ezközöddel 50 – 52 I [E sorok fölé későbbi kéz odairta:] E vilagnak iteletit eö reaja biztad, Kinek kinek jutalmokat altalla meg adjad, Jövendőben hivedet te meg koronazzad. II–IV Minden testnek iteletit ö reaja biztad, Az egekben jobbod felöl ötet magasztaltad, Ez vilagnak törvenyedét általa mutattad. 52 V Israelben 53 I mindenben [későbbi kéz föléje írta:] altalla 56 V [E sor a kézirat csonkulása miatt hiányzik a szövegből] 59 II–IV erted az kik járnak 60 V kik ellyenek 62 V .VI szenteknek 63 II, V gehennat öröкке tesz III–IV gehennát öröкке lelsz 64 II eö kénkövet V–VI bö kenköves 66 II–IV Christusunkat V hozzank kirallyunkat VI kegyes kiralljunkat 67 V [E sortól a kézirat csonkasága miatt az ének szövegének többi része hiányzik.] 68 II–IV Fel tamaztya es megh adgya ighirt orszagunkat. 69 I se(g)regek 70 I Mi tehozzad 71 II–IV porbolis elevensegekre 72 VI Elmult lelket 76 II–IV, VI ismet III, VI mondgyuk VI Amen

MICZIODA JOSAGOCKAL NIERHETI MEG FEŐKEPPEN
EMBER AZ EŐRŐK BOLDOGSAGOT

Christus tanittasa zent Matenal 5dik reszeben.

Nota: Nemes földet az szent népnek

The musical score consists of three staves of music in a single system. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff ends with a fermata over the final note. The second staff ends with a fermata over the final note. The third staff ends with a double bar line and a repeat sign.

Cziak hiusag az a-mit ui-lag boldogsag nak hi-zen,
Az Christus - tol tanul azt megh, boldogsagh mi le-gien,
Zent Ma te-nal a beölcz mester er röl szol ekkeppen.

1. Cziak hiusag az á mit uilag boldogsagnak hizen.
Az Christustol tanul *azt* megh, boldogsagh mi legien.
Zent Matenal á beölcz mester erreöl szol ekkeppen.

2. Melli boldogok, kiknek szivek üres kevelisegteöl,
Alazatos lelket niertek magoknak istenteöl,
Menibeöl zallott Jeruschalem biratik ezektöl.

3. Boldogh azis ki szüntelen búneit kesergi,
Czialard vilag edességit meszsziröl keringi,
Mas eletben vigasaga eöreökke tart neki.

10 4. Boldogok az sziligiekis, kik sokat el túrnek,
Mastol raitok eitet bozzut vizza nem fizetnek,
Feöld birtoka eöreök sorsul jut illieteneknek.

15 5. Igassagot sowarogva valakik eheznek,
Zomniuhozva, nagi ohaitva erte epekednek,
Melli boldogok, giúmeölczievel mert vegre betelnek.

6. Boldog az ki köniörülven jól teszen masockal,
Safar leven húsegesen el talemumaval,
Mert raitais ur keönieörül búne takarással.

Cím Matenal <5td> 5dik 2 az megh 5 A<z>luzatos

- 20 7. Boldogh az ki tisztan tartia szivet rut búneöktől,
Gondolattia eiel nappal vagion cziak istenreöl,
Ez lattia meg urnak zinet nagi dúcziöült testből.
8. Boldog azis, ki mindenkor keövet bekeseget,
Vizzalkodo emberek között zerez eggieseket,
Isten fianak hivatik, nier olli tisztesseget.
- 25 9. Hát az kiket igassagert emberek úldeöznek,
Melli boldogok, ha istenert mindent el zenvednek,
Draga, fenies orszagaban urnak be vitetnek.
10. Túis . . .

---

23 emberek<től> között zerez <bek> **25** kiket [az e-je más betűből javítva] **28** Túis [ör-
szóval a szöveg megszakad, mert a kéziratból a következő levél ki van vágva]

MAGYARI PÉTER ÉNEKEI

MÁS BEÖJTRE VALÓ ÉNEK

Nota: Az izráelnek népe, régentén a törvenjben etc.

1. Menybéli nagy ur isten, ki ülsz az kérubimon,
Végheetlen joságod kinek mindenekben vagjon,
Halgasd meg siralmas versem, néz reám irgalmason,
Hogj örökké lelkem álgjon.
- 5 2. Az te magadtol valo igaz istenségedet,
A kinek ö székihez senki meg nem férkezhetet,
Sem angjal, sem pedig ember abban be nem ülhetet,
Had ismérjelek tégedet.
- 10 3. Gazdag irgalmad szerént tégj most izraeleddel,
Siralmas panaszimat halgasd meg, uram, füleddel,
Az én számos esteimet kegjelmeddel töröld ell,
Hogj, szent isten, ne vesszek ell.
- 15 4. Imátkozom bünömért, melljet ellened tettem,
Sok undok büneimmel életem szeplösitettem,
Az mellyértis meltán, uram, sok ostoridot vettem,
Meg vallom, meg érdemlettem.
- 20 5. Azert bününk bocsátto seregeknek szent ura,
Bujdosó izráelnek fel kereső hü pásztora,
Ne bocsássad én életem utolso romlására,
Virraszd életemet jóra.

6. **Reám fel fegjverkezet dühüt pogánj kargjátcl**
 Oltalmazd életemet ő keserves igájátol,
 Ne hagj, hogj el szakaszthasson te tölled, én uramtol,
 Meg igért messiasomtol.
7. **Jusson eszedben, uram, hogj mely romlando vagjok,**
 Mint a gjenge föld edeny, ha el hacz el romolhatok,
 Ne hagj el, seregek ura, mig ez elethen vagjok,
 Mert háborgatóim nagjok.
- 30 8. **Poroncsold az hütlennek, hogj immár ne kénozzon,**
 Te szent izräeledre mégis töb probát ne hozzon,
 Söt szüveket hajcs mi hozzánk, velünk, hogj téged álgjon,
 Mint mi csak téged inádgjon.
- 35 9. **Ez végre szent lelkedet olesad a mü szüvünkben,**
 A te áldomásiddal álgj meg testünkben, lelkünkben,
 Hogj csak néked szolgálhassunk, a mü telljes életünkben,
 Szent atyánk, ki vagj mennjégben.
- 40 10. **Tellyesics meg, ur isten, mire magad igirted,**
 Erös esküvésselis melyre régen kötelezted,
 Messiás által népedet a fogságbol ki menceds,
 Ez földön vigan éltesse.
- 45 11. **Ekkoron, hogj fejenként gjülekezzünk egj helyben,**
 Szent messiásod mellet téged álgjunk mind szüntelen,
 Akkor lészen, hogj a pogán nem háborgat hütünkben,
 Söt lészen veszedelemben.
12. **Rogjogo békessége izräelnek ott lészen,**
 Mikor a pogánságon erös diadalmat véssen,
 Az mig isten el rendelte földön lakásunk lészen,
 Dicsiretet minden téssen.

121.

PS[ALMUS] LXXIV.

Arg[umentum]: Vram, bóldogics ez földönnis

Nota: Ur isten légj most mi velünk etc.

V ram min - ket mi - ért hacz el?

Né ped üg - jét mi - ért nem vé szed fel?

38 <magad> régen [az áthúzott szó fölé írva] 45 ott [itt-ből javítva]

Ha - ra - god nagj ve - sze - de - lem - mel

Med-dig ger - je-dez tűz - zel?

1. Vram, minket miért hacz ell?
Néped ügyét miért nem vészed fel?
Haragod nagj veszedelemmel
Meddig gerjendez tűzzel?
2. Rollunk, választott népedről,
Emlékezzél szent izraeledről,
A te szent gyülekezetedről
És a te szent frigyedről.
- 10 3. A mellyet régen szerzettél,
Meg váltottál es magadhoz vettél,
A pusztábanniss vezérlettel,
Hol sok jót vélek tettél,
- 15 4. Magos hegyedről Sionrol,
Uram, emlékezzél városodról,
Dücsösséges szent templomodrol,
S ott valo lakásodról.
- 20 5. Bé rohant im az ellenség,
Szent helyedben, holot volt az szencség,
Pusztit tűzzel e kegyetlenség,
S nincsen miattok épség.
6. Orditnak, uram, házadban,
Lád ellenségid szent templomodban,
Zászlótt emeltek hajlékodbán,
Ő nagy gonoszságokban.
7. Lásd házad falát mint hánnják,
Szencséges oltáridot nem szánnják,
Hogj ott tiszteltettél, mert bánnják,
Ucczákra szélljel hánnják.
- 30 8. De az felet olljak löttek,
Hogj te szent helyedre tüzet tettek,
Abbol ládat, sátort ki szettek,
Minketis majd meg ettek.

3 veszedemmel [!]

- 35 9. Oly szándékok, uram, vagjon,
Hogj közüllünk edgjis ne maradgjon,
Kargjok senkitis meg ne hadgjon,
Sött az halálnak adgjon.
- 40 10. Gyönjörü templomid égnek,
Gyuladván szelitöl a nagj eghnek,
Csak hamma van illjen szencségnek,
Nincs helje békességnek.
11. Iaj ! ügjünk már mire juta,
Hogj mi közöttünk nincsen propheta,
Az ellenségis el pusztita,
Bu, s siralomra hajta.
- 45 12. Csak jaj szó zeng mi közöttünk,
Már az holtakhoz hasonlok löttünk,
Mivel isten ellen ki köttünk,
Hogj sok rut vétket töttünk.
- 50 13. Seregeknek oh szent ura !
Miert hagjád néped ily nagj bura,
Joszágunk im mire fordula,
Tüz miat, hogj megh gyula.
- 55 14. Ellenségid káromólnak,
Szent nevedről sok gonosz szót szólnak,
Mint az árviz átkok ugj folnak,
Mig végre el oszólnak.
- 60 15. Zent ur isten hatalmadat,
Miglen nem njujtod ki jób karodat,
Ellenségidre haragodat,
Öncs bosszú állásodat.
16. Földi csudákat, a ki tött,
Irgalmában sok bünösököt vött,
Ez királljom mindenek előtt,
Mert ő ily hatalmas lött.
- 65 17. Ő az tengert el választá
Egjmástol és népét el bocsáttá,
Az ceth halnak fejét meg rontá,
Pharahót abban ontá.
- 70 18. Léviátántis el veszté,
És népét, hogj ennék, rá ereszté,
Ellenségit vizben rekeszté,
Egygyig mind el veszeszté.

---

58 njujtod [a d-t k-ból javította a másoló]

- 75 19. **De a követ meg hasítottá,**
A patakot onnan ki folytatá,
Kivel ő népét meg itatá,
Edgyig meg kazdagittá.
- 80 20. **Ő** viszont a folyamakat,
Ki száraztá a szép patakokat,
Meg ölé a bálvánjzókat,
Le töré bálvánjokat.
21. **Nappali világosságot,**
Ő szerzet és sötét écczakákat,
És azokban folyo órákat,
Rendelte az napokat.
- 85 22. **Nyárt s a telet ő formálta,**
Földnek határait mind ő atta,
Népét az hova szállította,
Hol áldását folytatta.
- 90 23. **Istenem emlékezzél meg,**
Hogj szidalmaztatol, már tekincs meg,
Ellenségtől népedet ments meg,
Nevedet tiszteltesd meg.
- 95 24. **Seregeknek szent istene !**
Ne had népedet, hogj egje fene,
Mert látod, hogj majd el vesztene,
Talám ugjan meg enne.
- 100 25. **Poroncsold az hitetlennek,**
Ne fogjassa számát seregednek,
Adjjon helyt te szent törvénjednek,
És szent tiszteletednek.
26. **Emlékezzel szent frigyedre,**
Abrahámmal kötöt beszecedre,
Ime a te plántált szölödre
Ellenség jött földedre.
- 105 27. **Te meg romlot juhaidat,**
Halgasd meg njomorult szolgálodat,
Ne had el te választattidat,
Meg romlott árvájdát.
- 110 28. **Es neved fel magasztallyák,**
Jó voltodat hogj ha fel találják,
Irgalmadot mindenüt vallják,
És mind létekgig álgják.

115 29. Romlot szolgálidhoz kely fel,
Szabadulásokra érkezéél ell,
Vegj körnjül szent segedelmeddel,
Oltalmaz meg erőddel.

120 30. Rajtad eset gyalázatról,
Emlékezzél ő csalárdságokról,
Fizes meg ő gonoszságokról,
És sok hamisságokról.

31. El ne feletkezzél róllok,
Mert az eghet éri álnokságok,
Káromlást szóll ellened szájak,
Vérrel buzog szabljájok.

125 32. Látá Dávid az inséget,
Kére az istentől segicscséget,
Ez hetven negjedik éneket,
Ugj éneklé jó véget.

122.

[UY EZTENDÖRE HORA VALO]

No: Nekünk születék menyei kiraly

Mar el- kez de tett az uy ez- ten- dö,
Me lyet is- ten hag- jot lég- jen il - len- dö,
Uy ez- ten- dö ben mü vi- gad gjunk,
Az nagj vr is tent mü i mad gjuk.

1. Mar elkezetett az uy eztendö,
Melyet isten hagjot légjen illendö,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent mü imadgjuk.

- 5 2. Az teremtésnek említésére,
Hatta isten légjen hirdetésére,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent [mü] imádgjuk.
- 10 3. Gondunk hát légjen ez napon néküink,
Hogj az boldogságban adasek székünk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
Az nagj vr istent mü imadgjuk.
- 15 4. Igy *elletünket* jol meg visgaljuk,
Istennek törvenyét holtig meg álljuk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]
- 20 5. Alnok büneinket mind hatra hadgjuk, 0
A szent életre *már* magunkot adgjuk,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]
- 25 6. Rázzuk le *rollunk* az uj tallálmánt,
Mely minden vétekre sűrű ösvent hant,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj vr istent mü imadgjuk.]
- 30 7. Illy *jeles napjat* az ur istennek,
Szentelyük *mü* neki, mint teremtőnek,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]
- 35 8. *Patvar*, haboru ezen ne legjen,
Tsendes elmét kiki ez napon vegjen,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]
- 40 9. *Elltett* igérje, hogj meg yobbitya,
Ez uy eztendöben istenhez hajtya,
Uy eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]
10. *Tehetseg* szerent szivet es lelket,
Meg uyitya minden érzékenséget,
Uj eztendöben mü vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

-----
8 I istent imádgjuk **13** I–II Igy mü elletünket **14** I–II Isten törvenyét **15–16** [A 4. versszaktól kezdve a másoló a szakaszok két refrénsorát nem írta le teljesen, csak az utolsó versszakban. A hiányzó részeket a szakaszok végén szögletes zárójelek között pótoltam.] **18** I–II életre magunkot **21** I–II mürollunk **25** I–II jeles szent napjat **26** I–II Szentelyük neki **29** I–II Per patvar **33** I–II Elletett **34** I Uy II Ez uj **37** I–II Tehetsege

11. *Egészen törvény* a mit porontsol,
Ez világért arol ő el nem hajol,
Uy eztendőben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

45 12. *Reszsze így* lészen az boldogságban,
Amaz meg ígért *nagy urasagaban*,
Uy eztendőben mi vigadgyunk,
[Az nagj ur istent mü imadgjuk.]

50 13. *Holott* attyankot vigon ditsérjük,
Es vég nélkül valo innepet illyünk,
Uy eztendőben mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mü imadgjuk.

123.

MÁS AZONRA

Azon notán

The image shows four staves of musical notation in a single system, each with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notes are written in a simple, rhythmic style. Below each staff is the corresponding Hungarian text, which is a translation of the lyrics from the previous section. The text is: Po-ron-tso-lat-ja-bol az ur is-ten-nek, Szen telyük ez na-pot al-dot ne-vé-nek, Uy ez-ten-dő ben mi vi-gad gjunk, Az nagj ur tent mi i mad gjuk.

1. Porontsolatjából az ur istennek,
Szentelyük ez napot aldot nevének,
Uy eztendőben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]

41 I–II *Egészen a törvény* 45 I–II *Reszsze mert így* 46 I *ígert urasagban* II *nagy urasagban* 49 I–II *Az holott* 52 I *isten*

4 I–II [A szakaszok két refrénsorát a másoló az utolsó versszakot kivéve, nem írta le teljesen. A hiányzó szövegrészt a versszakok végén szögletes zárójelek között pótoltam.]

11. Azt tudvan hogj atyánk fiát gjüllöljük,
Ha törvény tartokot meg nem betsüljük,
Uy eztendöben [mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]
- 45 12. Rutul ki betsmélli de atyank fiat,
Nem tisztelli az az *Jakobnak* urát,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]
- 50 13. Igj értvén ez dolgot, egj mást szeressük.
Dávidnak nyomdokat ebben kövessük,
Uy eztendöben [mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]
- 55 14. Ki igj szol: ime mely jo az szeretet,
Az szép tsendességben valo szent élet,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
[Az nagj ur istent mi imadgjuk.]
- 60 15. Mert erre alá foly az ur aldasa,
Az holot lészen ő meg maradassa,
Uy eztendöben mi [vigadgyunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.]
16. Igj lészen, az *uris kedvében* vészen,
Örök boldogságunk minékünk lészen,
Uy eztendöben mi vigadgjunk,
Az nagj ur istent mi imadgjuk.

124.

PS[ALMUS] LXXIX.

Arg[umentum]: Fogságból végj ki

Nota. Nagj mély vizben, sárban forgok etc.

Fel - sé - ges is - ten, pa na - szunk

Hal - gasd meg fo - hász - ko - dá sunk,

45 I atyan [!] II attya fiat 46 I—II Jakob 54 I—II Szép 57 I az <szent élet> 58 I—II lészen meg 61 I uris a kedvében

1. Felséges isten, panaszunk,
Halgasd meg fohászkodásunk,
Ez inségben légj gyámolunk,
Mert idegen kéznel forgunk,
Enyhícsd meg a mi siralmunk,
Mert halálíg csak benned bizunk.

2. Országunkban az ellenség,
Bé rohant az idegenség,
Tüzőktől szent templomod égh,
Por, hammuba kel minden vég,
Hogj fejjver közöt forgunk rég,
Ur isten, meddig ostorosz még.

10

3. Gazdag, ékes templomodot
Meg fertesztették házadot,
Rakásra rontak váradot,
El pusztították hajlékidot,
Vadak lakják városodot,
El bonták édes sátorodot.

15

4. Szent szolgálidot nem szánták,
Éles fejjverekre hánták,
Testeket vadaknak atták,
Madaraknak enni hatták,
Hogj minket szerettél, bántak,
Néped földökből ki pusztíták.

20

25

5. Artatlan vérét ki onták,
Mint vizet széljél foltaták,
Jerusálemet el bonták,
Testeket árkában vonták,
Egj részét rabságra hánták,
30 Holot meg halljunk, már el szánták.

30

6. Gyaláznak minket szomszédink,
Rágalmaznak gjülőink,
Dulnak, fosztnak ellenségink,
Csufnak tartnak nemzecségink,
35 El távoztak jo barátink,
Szüntelen sirnak mü szemeink.

35

7. Boldog isten ! ez mig léssen ?
Hogj ellenség minket észen,
Kezed ha körnjül nem veszen,
40 A fegjver pusztává téssen,
Azert haragod ne égjen,
Ne gerjedgjen rajtunk ilj igen.

40

8. Oncs ki a te haragodot
A népre, ki hagjásodot
Nem tartya s örzi utadot,
Fordics rájok ostorodot,
Bonsz el gonosz szándekokót,
Mert lád, pusztittják juhaidot.

9. Lád tegedet nem ismernek,
50 Szent törvenyidtól sem félnek,
Eröt te tölled nem kérnek,
Söt ellened szolni mérnek,
Néped köszt ha kit meg érnek,
Fegjverrel menten hozzá férnek.

50

10. Választot neped mire jút
Továb megis, hogj ha lát bút,
Olljan leszen, mint az járt út,
Kin mind jo s mind gonosz nép fút,
Fordics el rollunk háborut,
60 Kegjelmez bününknek, melj nagj s rút.

60

11. Emlkezzel meg, szent atyánk,
Hogj regolta pusztul hazánk,
Irgalmad jöyön el hozzánk,
Mert lád, árvaságra jutánk,
65 Nyomorúságban borulánk,
Szent szemeidet fordicsad ránk.

65

- 70 12. **Gazdag irgalmu istenünk,
Léj immáron segedelmünk,
Az te szent nevedert, kerünk,
Njucs szabadulást mi nekünk,
Ne ved számban az mü bününk,
Uram, ha el hacz mind el veszünk.**
- 76 13. **Im uram, a pogánj nepek,
Aszt mondják: hol van istentek?
El hitte már az ő szivek,
Hogj mind el vesznek az hivek,
Ki vonták eles fejjerek
Szentidnek, kiktől el folt verek.**
- 80 14. **Kerünk, uram, had tudgyuk meg,
Szemünkélis had lássuk meg,
Hogj néped szabadított meg,
Fegjerektől te mented megh,
Ellenségünk szegyenics meg,
Nagj hatalmad had tudhassak meg.**
- 90 15. **Imácságit a foglyoknak
Halgasd meg, mert téged várnak,
Szabadulásokra hinak,
Mert nagj ellenséggel vinak,
Kit ha vélek lész meg birnak,
Könjvező szemekel nem sirnak.**
- 96 16. **Im szidalmakot jól hallod,
Téged káromolnak, tudod,
Azért haragos ostorod
Fordicsad rájok csapásod,
Lássák nagj hatalmasságod,
Tudgyák nékikis te vagj urok.**
- 100 17. **Ily jó voltodot ha láttyuk,
Nevedet fel magasztalljuk,
Nemzetről nemzetre valljuk,
Irgalmasságodot álgjuk,
Segedelmünk tölled várjuk,
Magunk holtig néked ajánljuk.**
- 105 18. **Irá Dávid keservében
Ez soltárt nagj bus szivében,
Hetven kilenczed részében,
Mint he írta énekében,
Azért müis inségünkben
Fohászkodgyunk istenhez menjben.**

MAGYARI PÉTER KÓDEXÉNEK ÉNEKEI

MÁS ÉNEK, MELY AZ TÚZES KEMENCZÉBEN VETTETETT
HÁROM IFFIAKTOL MONDATOTT VOLT ELL

Dan. 3. a v. 52 ad 88.

Capita versuum: Az urat áldom énekkel, mert ő énnékem szabadítottom

Nota: Mikoron sido nemzet tartatnék Babylloni etc.

Az mü atyánknak, szent Ab-rahámnak hü-sé-ges pászto ra,
Jákob, I-sáknak, patri-archáknak gondvi-se-lő u ra,
Aldassál menjben és di-czi-re-ted ne fodgjon el so ha.

1. Az mü atyánknak, szent Abrahamnak hüséges pásztorá,
Jákob, Isáknak, patriarcháknak gondviselő ura,
Aldassál menjben és dicsireted ne fogjon el soha.
2. Zengő énekkel és tisztelettel álgjuk szent nevedet,
Te dücsösseges áldot neveddel szent istenségedet,
Aldassál menjben ! és *ditsere*ttel tisztelünk tégedet.
3. Ur isten áldot dücsösségednek légy szent templomában,
Hol a te ládád szent oltárjddal heljheztetet abban,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondunk sátorodban.
- 10 4. Rollad, a ki ülsz királj székben, el nem felejtkeziünk,
Söt te szencséses, dücsö nevedről te neked éneklünk,
Aldassál menjben ! és dicsirettel előtted örvendünk.

2 II patriarkanak 6 I és tisztelettel 8 I oltárjddal [oltároddal-ból javítva] 9 II mondgyuk satorodnak

- 15 5. **A ki szemléled a szü titkait, s ülsz a Kérubimon,
Az méljiségekben angjalid által nagj hatalmad vagjon,
Aldassál menjben ! és dicsiretet ezért minden mondgjon.**
6. **Tégedet, uram, a csillagos egh dicsir mind szüntelen,
A kit teremtél lako helyednek ott a magos menyben.
Aldassál menjben ! és dicsiretet neked mongjon minden.**
- 20 7. **A te miveid néked zengjenek, menjnek, földnek ura,
Magasztalljanak és imádgjanak, Jákóbnak pásztora,
Aldassál menjben ! és dicsireted ne fodgjon el soha.**
8. **Légy áldott nagj ur, a Séraphimok s Kérubimok mondgják,
A teménteni sok kar angjalok eszt az urat álgják,
Aldassál menjben ! és dicsirettel neved magasztallják.**
- 25 9. **Dicsirjék, álgják eszt az nagj urat a hét részü eghék,
Ezekben lako s urnak udvarlo mennjei szent sergek,
Aldassál menjben ! és dicsiretet énekelnek ezek.**
- 30 10. **Oh tü sok vizek, kik a föld színén az egh alat folytok,
Zuhogástokkal eszt a nagj urat szüntelen álgjátok,
Aldassál menjben ! és dicsiretet nékie mondgjátok.**
11. **Minden erei ez nagj szent urnak ötet magasztallják,
Joság, bölcsesség és irgalmasság igaznak kiálcsák,
Aldassál menjben ! és dicsireted az egekben vallják.**
- 35 12. **Egen tündöklő s napokat szerző nap, ez urat álgjad,
Ey sötettségben világoskodo tés hold eszt imádgjad,
Aldassál menjben ! és dicsiretit az istennek valljad.**
13. **Nagy bölcsen függő s mint lámpás égő s rojyogo csillagok,
Az magos eghen, kik ez nagj urtol függesztetve vattok,
Aldassál menjben ! mennjei szent ur, szüntelen mondgjátok.**
- 40 14. **Ez nehéz földet meg nedvessittő fellegek vizei,
A tiszta eghnek föld sirossito, szép siros harmati,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondgjátok ő néki.**
- 45 15. **Kik ez nagj urnak szent lelkét vöttük, ez mennjei erő
Azért ez urat dicsirje, álgja ; mert néki ez kellő,
Aldassál menjben ! mondgj dicsiretet, mert csak érdemel ő.**
16. **Kellemetes nyárt s hévséget szerző melegség s tüz álgjad
Irgalmas voltát széles világon hirdessed, imádgjad,
Aldassál menjben ! és dicsiretit ez nagj urnak valljad.**

13 II titkait ülsz 20 II Magasztalja(tok)nak 33 II az istennek valljak 34 II algjad [utólag a lap szélére írt szó] 47 II [E sort kihagyta a másoló, majd pótlólag a 46. és 48. közé írta,]

- 50 17. Ezekkel edgjüt a tél és a nyár sohais nem szünik,
Minden üdöben, mind éyel nappal ez urat dicsirik,
Aldassál menjben ! igj dicsiretit ez urnak éneklík.
18. Lám az harmatis a zuzmarással dicsiri az istent,
Hajnali nótán szép énekléssel hirdeti mondván: szent,
Aldassál menjben ! és dicsirettel te bé töltesz mindent.
- 55 19. Meg tudhatatlan bölcsességedet télnek idejénis,
Hideggel edgjüt az meg fagjot föld jelenti akkoris,
Aldassál menjben ! és dicsiretet végj már ezektölis.
20. Ezekkel edgjüt az nagj sok jegek, kik az vizen álnak,
Ez földre szálván egből a sok hó néked udvarolnak,
60 Aldassál menjben ! és dicsiretet mind szüntelen mondnak.
21. Rend szerent az nap s az éy te rollad, szent ur, vallást téssen,
Hogj tiszteletet senki küvülled, szent atyánk, nem vészen,
Aldassál menjben ! és dicsiretünk csak te rollad lészen.
- 45 22. Tégedet, szent ur, a világosság csak egjedül tisztel,
Az egész földön szent innepeket, uram, néked szentel,
Aldassál menjben ! és dicsiretet ezektölis vész ell.
23. Örvezésszel a nagj villámlás a sürü felhökkel,
Minket nogatnak az csattogások, hozzád kiáltsunk fel,
Aldassál menjben ! és dicsiretet rollad beszélünk kel.
- 70 24. Ez mellet, szent ur, kezeit njujtya a földis te hozzád,
Az ő szivéből nagj tiszteletet örökké néked ád,
Aldassál menjben ! és dicsireted im közöttünkis lád.
25. Nagj hegjek, völgyek, kik ez nagj urtol bölcsen alkottattok,
Az hegj az hegjen, a völgy a sikon ez urat álgjátok,
75 Aldassál menjben ! és dicsiretit ez urnak valljátok.
26. Nagj kedvességü földnek virághi tü se halgassatok,
Fák, füvek, rosák és liliumok csak eszt imádgjátok,
Aldassál menjben ! és dicsiretet csak néki adgjátok.
- 80 27. Enekkel zengjen még a kut föis ennek a nagj urnak,
Kik forrásokból nagj csergedezve szépen foljdogalnak,
Aldassál menjben ! es dicsiretet mi sem adunk másnak.
28. Kin ez nehéz föld fundálva vagjon tenger ennek neve,
Folyo vizekkel ez urat álgják szépen énekelve,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondgjátok nékie.

51 II menyben es ditsirettel ez 59 II [E sort kifelejtette a másoló és pótlólag írta az 58. és 60. sor közé.] 61 II az nap az 71 II szüveből [szüveben-ből javítva] 73 II alkottnak

- 85 29. Ez nagy tengerben az nagy ceth halak edgjüt töb halakkal,
Csak téged áldnak és magasztalnak számtalan sok számmal,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondnak háládással.
30. Minden fele sok eghi madarak az phülemilével,
Mind éyel nappal öt imádgjátok hangos énekléssel,
90 Aldassál menjben ! és diosireted hirdetik zengéssel.
31. Sok fene vadak, kik a kö sziklát, ligeteket lakják,
Mint tollök lehet minden üdőben ez urat szolgálják,
Aldassál menjben ! és dicsiretit soha el nem hadgják.
32. Zéllyel bujdoso Istennek népe, a kik njomorogtok,
95 Az igaz hütért számkivetésben im mindenüt vattok,
Aldassál menjben ! és dicsiretit szüntelen mondgjátok.
33. Arván maradot izrael népe, mire nem serkenz fel?
Miért aluszol sok büneidben, istenhez kiálcs fel,
Aldassál menjben ! és dicsiretit énekel énekkal.
- 100 34. Ben a templomban künnis, kik vattok istennek szolgálái.
Leviták, papok urat álgjátok, mert vattok fiay,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondgjatok ő néki.
35. Az áldozatott mostan immáron nem követhetitek,
De már az helljet mind szüntelenül tü könjörögjete,
105 Aldassál menjben ! és dicsiretet nó énekeljete.
36. Dücsösséges ur, téged a külső szolgákis álgjanak,
Mindenek felet mint dücsö urnak, néked szólgálljanak,
Aldassál menjben ! és dicsiretet untalan mondgjanak.
37. Istenfélöknek holdogult lelkek minden erejekben,
110 Éneklésekkel dicsirnek mondván: szent, szent légg, ur isten,
Aldassál menjben ! és dicsiretet mondanak szüntelen.
38. Tégedet, szent ur, a kik ez földön ártatlanul élnek,
Tiszta étlettel és tisztelettel csak tégedet félnek,
Aldassál menjben ! és dicsiretet csak te néked vélnek.
- 115 39. Te tölled, uram, telljes élteken soha el nem válnak,
Az bálvánjoknak tiszteletekre örökké nem álnak,
Aldassál menjben ! dicsiretedre sött untalan szálnak.
40. Oh Anania es Azaria, Misael hol vattok ?
Tüz közepette a kemenczében ez urat álgjátok,
120 Aldassál menjben ! és dicsiretit nó most kiálcsátok.

96 II szüntelen aldgjátok 105 II untalan mondgjátok 107 II mint külső urnak 108 II no enekellyetek 112 II a ki az földön 115 I válnak [a v-t utólag a sor fölé írta a másoló] II alnak 117 II untalan alnak 120 II menyben ditsiretet [ditsiretes-ből javítva] <szó hallaseek> no most

41. Mert meg szabadit ez irtozatos tüznek ő langjától,
Nagj irgalmából ő meg ment minket a pogánj királytól.
Aldassál menjben ! dicsiretes szó hallassék szátokból.

125

42. Ambár a pogánj tüzzel és vassal egjre mind üdözzön,
Az ő kegyetlen és irgalmatlan rab sziyára fűzzön,
Aldassál menjben ! ez dicsirettől, kérünk, el ne üzzön.

43. De mi te benned mind életünkben s halálunkban bjzunk,
Az pogánjoknak tévelygésekre sohais nem állunk,
Aldassál menjben ! ez dicsirettel hozzád fohászokodunk.

130

44. Ez dicsiretet a szent Daniel előnkben igj irá,
Az ő könjvének harmad részében el mondani hagjá,
Aldassál menjben ! ez dicsiretre minden rendet hívá.

126.

MÁS

Nota: Szent Esaiás igj irt Christusnak etc.

Em-be-ri nemnek bölcsen for-má-ló s al-ko-tó is-te-ne,

Hozzád ki-ál-tunk si-ralmas szí-vel, jőj se-gi-cségünk - re.

1. Emberi nemnek bölcsen formáló s alkotó istenc,
Hozzád kiáltunk siralmas szível, jőj segítségünkre.
2. Lelkünk sérelmét gjogyics meg, uram, orvasló kezeddél,
Bátorics, oktass gjarló szívünkben a te szent igiddél.
3. Iőy el immáron, a mint igirted szabadics meg minket,
Bün bocsáttó ur, ismértebben erőssicsd hütünket.
4. Örvendeztes meg igiretteddel, melyre meg esküttél,
Dávid királynak, kedves szolgádnak erős hütöt töttél.
5. Az te prophétád, szent Esaiás által eszt igirted,
Hogj békesség lesz földünkben, mikor népedet meg mented.

10

121 II tűz tüznek [!] 124 II mind aldozon 127 II életünkben halalunkban 129 I
[es-ből javítva] 132 I rendet [utólag a sor fölé irt szó]

6. Zurzavar akkor földön nem leszen, s semmi háborúság,
Csak egj embertis bú, bánat nem bánt, nem leszen hamisság.
7. Mástol akkoron perrel jóságát senki el nem vészi,
Hanem ez földön nagj békesegben ő kenjerét észí.
- 15 8. Ehség akkoron nem uralkodik, szükség ott nem leszen,
Fáracság nélkül ételt és italt, mikor szükség vészen.
9. Semmi külömbség a vallás közöt akkoron nem leszen,
Mert dicsiretet minden féle nép csak egj hütben téssen.
- 20 10. Sidon kezdetted szent törvényedet az első emberen,
Rajta végezed, hüttel fogattad, utolsó üdöben.
11. Igaz vagj, uram, igiretedben örökké meg maracz,
Törvenjed szerént, kik élnek nékik örök életet acz.
12. Azert, ur isten, emlékezzél meg szent igiretedről,
Emlékezzél meg a te népednek számkivetéséről.
- 25 13. Segedelmedet küld el mi hozzánk, uram, szabadics meg,
Uram, irgalmaz ! Uram kegjelmez ! kérünk, vigasztalj meg

127.

PS[ALMUS] CXXV.

Nota: Isten oltalmunk, erős k etc.

Ezis notaja: Szombatnak napiat kit szent ur hagyja

Bi - zo - da - lom-mal, hüt - tel az is - tent,

A - kik meg-fog-ják a - zok-nak ád min dent,

Szent tör - vé nyé - re, kik i - gaz ös - vent

Nyomnak, meg tudgják, hogj az ur dol - ga szent.

1. Bizodalommal, hüttel az istent,
A kik meg fogják, azoknak ád mindent,
Szent törvényére, kik igaz ösvent
Nyomnak, meg tudgják, hogj az ur dolga szent.

5
2. Ezek maradnak álhatatosan
Végig az hütben, mint az erős Sion,
Jérusálemen ki belöl vagjon,
Állandóságban mind örökké vagyon.

10
3. Ha mi háború rajtok történik.
Tudgják, istentől hütök próbáltatik,
Szüvökis azon nem zugolódik,
Hiszik, örökke rajtok nem tartatik.

15
4. Mikent az hegyek Jérusálemet,
Meg körnjekesték ez szep és szent helyek,
Ugj körnjül vészi az ur a népet,
Ki törvényében jár és a kit szeret.

20
5. Hogj az igazak a gonoszoknak
Birtoka alat végig maradgyanak,
Es hogj azoktól gonoszt lássanak,
Az hamisságra ajtókot njissanak,

6. Eszt az ur nékik meg nem engedi,
Mert az istennek az hivek övei,
Kikre vigjáznak az ő szemei,
Hogj egj hay szálok el ne merjen esni.

7. Oh kegjes isten adgj jót a joknak,
Kik fel ruházva igassággal vadnak,
Szent áldásodat adgjad azoknak,
A kiknek látod sziveket igaznak.

30
8. Es kik az igaz utról el térnek,
Szent tudománjod ellen ügjekeznek,
A jámborságnak, kik szint keresnek,
Ezek az urtól mind meg itiltetnek.

35
9. Istentelenek az ő nyomdokát
Követik ezek gonosz társaságát,
Az ur istennek nem veszik jovát,
De söt fejekre várják keménj átkát.

40
10. Az ur gonoszok közzé számlállja
Az illjeneket s büntetésre adgja,
Szent országában nem boldogittja,
Örökké való gjalázatra adgja.

11. Ez tanuságot szent Dávid ír,
Melyben a jokat istennek ajánlá,
A gonoszokat veszni kíváná,
CXXV. énekeben hagyá.

128.

MÁS ÉNEK

Nota: Nemes földét a sz[ent] népnek etc.

Feöldre ar czal le-borul - va szent u-rat i-má - dom,
A minden fe let fel-sé - gest lelkeimmel i-má - dom,
Mert drágáb lel - kemmel nin-csen, hát az - zal szolgál - kom.

1. Feöldre arczal le borulva szent urat imádom,
A minden felet felséggest lelkeimmel imádom,
Mert drágáb lelkeimmel nincsen, hát azzal szolgálom.

2. Szent orcáját mivel tudgjam ugjanis előzni.
Testem drágáb, tisztess részlet lekem tartya, örszi,
Lekem mind testestöl övé, had szolgáljon néki.

3. Kezeben, nagj hatalmában én kicsind életem,
Ö véghetetlen felsegben, de muló én üdöm,
Kis nyelvemmel ily felséghez mint fér tiszteuletem.

10 4. Messze messze az egeknek egein túl lakik,
De testemnél sokkal közelb bennem ül es lakik,
Tehát ihol küs szolgálcskád veled el es lakik.

15 5. [Val]lom, jomra, szent teremtöm, formáltál engemet,
Szolgál[lak téged] külömben mind menj s föld seregit,
Mindenik saj[át] szolgálid, velünk tartya rendit.

4 orcáját [a j-t t-ből javította a másoló] 6 ö(sz)vé 13–15 [A szögletes zárójelbe tett szövegrészeket az elrongyolódott lapszéle miatt elolvasni nem lehet. A hiányzó részeket hozzávetőlegesen kiegészítettem.]

6. Gondolván mint tanulhatnek, tudhatnék ezekben,
Hogy tudom minden sajátod, te attad elmemben,
Eszet, tudománt, bölcsességet te acz az emberben.

Bö kegyelmed, nagy irgalmad meg számlálhatatlan,
Ellenben mű vétkünk, bűnünk, mint főveny szamtalan,
Ín gyen kegyelmedből tartasz, szánsz, magad munkáját.

8. Szemeim emelném hozzád, de igen bűnösök,
Ayakimmal, hogj szolhassak, kik szörnyü vétkesek,
Engesztelöt nem találok, hogj bennem keressek.

9. Szüvem szörnyü kevélysege rontott el engemet,
Akar mely nagy ellenségnél többet ártott, vétett,
Magamon sok szörnjü csudám már ugjan el gjötröt.

10. Jay nékem, mert szent uramtól rút bűnre pártoltam.
Csalogato rossz kevélység utára hajlottam,
30 Jót meg untam, csalárd világ nyomára tartottam.

11. De mind abban sem volt kedvem, hogj urat boszszoncsam,
Gyarloság ha bűnhöz kapot, én joban marattam,
Bűn közép lelkem támasszát, szent urat, imáttam.

12. Tehát, uram, csak egjedül tégj velem kegyelmet,
35 Hasznos, maradandó utra vezérelj lelkemet,
Mert küvülled, ki használjjon nem találok többet,

13. Szüvemnek ilj buzgo szavát, istenem, ki montam;
Szájamból és ajakimból füledben bocsáttam,
Te halgasd meg az egekben, arra ayánlottam.

129.

MÁS ÉNEK

Nota. Az sz[ent] irás mondgja etc.

En gem az munká ra, mint na-pot vi lág-ra,
szent úr is - ten te remp tél,

24 [A másoló *kessék*-et írt s betűket utólag írta fölé.]

Még an-jám mé hé-ben sötét haj lékom-ban,
nagj böl csen el- ren de- lél,
A zért te ké ped re hogy kedvedet te gjem
és kö ves sem, ne ve lél.

1. Engem az munkára,
Mint napot világra,
Szent ur isten, teremptél,
Még anjám méhében.
Sötét hajlékomban,
Nagj bölcsen el rendelél,
Azért te képedre,
Hogy kedvedet tégjem
És kövessem, nevelél.

10 2. Mint hogj egjéb munka,
Mint Salamon írja,
Nem ért semmit felölled,
Szellengő tudomány,
Pogányi alkotmánj,
15 Nem isméri felséged.
Csak a te törvényed,
Prophétáknál irás
Intnek arra, mi kedved.

25 3. Ne hagy, Abrahámnak
Kegjelmes pásztora,
Romlot természetemben,
Erőtleniségemben
Az épp emberségben
Tanics, kérlek, elmémben,
Hogj alkalmas edény
Lehessek mindenkor
A te tiszteletedre.

4. [T]öredékenj cserép,
Ingadozó nád szál
30 Még most az én életem,
Elmem, eszem, kedvem
És ügjekezetem
Hajlandónak ismérem.
35 Én magamtól, uram,
Szent tiszteletedre
Nem vagyok elég, érzem.

5. Ne nézd pogánságom,
Ostoba nemzetem,
Kiből lött eredetem,
40 Ne nézd atyám vétkét
És anyám erkölcsét,
Kiért meg verhez engem,
Hanem nézd szent neved,
Kit meg jelentettél
45 Minap nekünk, istenem.

6. Ihon magam, uram,
Te szent felsegednek
Bé mutatom ezentől,
Mert pogánj élettől,
50 Hogj eszemben jutis
Lelkem ijed és vadul,
De szent lelked által,
Csak segics, ur isten,
Élek fegyhetetlenül.

7. Oh mely szép csendes az,
Ki törvény szerént áll
És bátor ő dolgiban,
Semmi féle szélvész,
60 Ország változása
Nem könnyen rohan arra,
Ha testi kárt vallis,
De lelkében lészen
Egy erős állapotban.

8. Uram, seregeknek
65 Hatalmas istene,
Vezely igaz ösvenjre,
Hogj ne mennjek tudván
S értvén törvényedet
Rontó bünök helyére,
70 Ne pirulljon orczám,
Világ szerte szálljel
Jutván kösség nyelvére.

9. Nincsen, tudom, néked
Bűnös veszedelmén
75 Semmi gyönjörűséged,
Sőt hogj ki ki térjen
Atyai beszéddel
Igen sokszor intetted,
80 Még a pogántólis,
Ha törvény szerént áll,
Te nagj jo neven vészted.

10. Ha mi fogjatkozást
Tapasztalsz dóljunkban
Tekincs tudatlanságunk,
85 Mert nem tanitatunk
Szent akaratodra
Mitől fogván születünk,
A minap nagj késén
Öreg ember korban
90 Az álomból serkentünk.

11. Osztán nem kívánhacj
Töllünk oly vigjázást,
Mint angjaltól, uristen,
Vágy Jákob házától.
95 Ki régentől fogva
Nevekedet törvényben,
Jollehet szándékunk
Vagjon ugjan nekünk,
Hogj tisztelljük mindenben.

100 12. Szóllok az ollyanról,
Ha mit még nem tudunk
Törvény tartás dolgában,
Mert aszt, az mit tudunk,
Ha nem cselekedgjük,
105 Jutunk szernyü halálban,
Tudván bűnben elni
És buborékolni,
Nem javallom én nyilván.

110 13. Sok az fogyatkozás
Cselekedetünkben,
Ki nem láttya szüntelen?
De két avagj három
Szeplöjért nem veted
Hátad mege, csak térjen.
115 Lám esküvésseddel
Igirted magadot,
Hogy nem vesztetd szertelen.

120 14. En intek itt mindent
Ez küseded énekben
Az poenitentiára,
Hogj ne tétovázzon,
Se tolgjon, se folgjon
Údö alat sokára,
125 Terjen istenéhez,
Tiszticsa meg magát
E szarándokságában.

130 15. Vay ki könnyü dolog
Magát el veszteni
Embernek ez futásban,
Mint egj darab üveg,
Ki hamar el romlik,
Ha nem vigyáz magára,
Nagj veszedelemre,
Végetlen ostorra
135 Nem jó vólna futnia.

140 16. Nem soká kellene
Magunk feszittenünk,
Ha meg tudnok gondolni,
Nehez tereh bátor
Testi kívánságért
Lelket kárta vallani,
A kiknek lelke fáy,
Nem kel tanittani,
Hiszem, fel tud serkenni.

130.

JSÁK KÖTÖZÉSE AZ ÓLTÁRON

Nota: Cur mundus militat sub vana gloria etc.

The image shows two staves of musical notation in G-clef (treble clef) with a key signature of one sharp (F#). The first staff begins with a treble clef, a G-clef, and a common time signature (C). The melody consists of quarter and eighth notes. Above the first staff, there is a small annotation: (♩ ♩). The lyrics are written below the notes. The second staff continues the melody with similar note values. The lyrics are also written below the notes.

Fész ké-ről a ma dár, ha el-re-pül fen nyen,
Si on ból az is ten el köl-tö-zött ré gen,

Nem kel el-vesz-te - ni pis le-nit ez föl-dön,
Vén attyok Áb ra-hám, mert él dücsös - ség ben.

1. Fészkeröl a madár, ha el repül fennén,
Sionból az isten el költözött régen,
Nem kel el veszteni pisenit ez földön,
Vén attyok Ábrahám, mert él dücsösségben.
2. Személyt nem válogat, de eszt ugj becsülli,
Hütit, igasságát szeme elöt örzi,
Edgyetlen egy fiát, hogj hadgya fel venni,
Mint juhot óltarán, hadgja meg áldozni.
- 10 3. Futamadék erre a vén patriárcha,
Áldozatra fiát meg föröszté mosá,
Annélkülis vala ur nazárénussa,
Tisztaságban nevelt szólgálattyára.
- 15 4. Egy lélek ö *magvát* valamint szánhattya,
Fiához attyának lelke volt ragadva,
Maga tüzét, fáját a földről rá raká,
Hogj érdemes légyen ezzel áldozattya.
5. Nem türe eszt Isák, attyát rolla kérdé:
Tüz, fa *áldozatra* im vagjon kezedben,
De barmot nem látok, kit áldozunk vélle,
Feledvén, nem szoktál eddig vétkeznie.
6. Felel édes attya reszketve, rebegve,
Most se gondold, fiam, hogj ez lön feledve,
De istentöl várok, mit mutat kezembe,
Mivel szent óltarán áldozom kedvére.
- 25 Szent akaratodra mind ketten edgjesek,
Szent törvényed felöl beszélni nem restek,
Egy szüvel, lélekkel az hejgre sietnek,
Hol fénjes felhöcske meg jelenék nékik.

1—27 II [Az ének címe, nótajelzése, valamint első huszonhét sora a II. változatban hiányzik, mert ez a levél a kéziratból elveszett.] 13 I ö magát 18 I áldozattja 23 III istenre hattam 24 III óltáron áldozunk 26 III felöl nem visgalok restek

- 30 8. *Sietve Abrahám ott oltárt fundála,
Négy szegeletekre fel raká, formálá,
Tűz gerjesztő fayit rendel mind rá raká,
Az után szemeit fiára fordittá.*
- 35 9. *El érté eszt Isák ő lenne áldozat,
Jelentést sem vára attyának mond mindgjárt,
Ne mulatoz, atyám, bárton tares magadat,
Cseleked aszt velem, valamint ur akart.*
- 40 10. *Harmincz két esztendös férriu vagjok már,
Igen szeret az ur, mert áldozatra vár,
El választot erre, sok angjala itt vár,
Melj nagy dücsőségben hozza mégjek immár.*
- 45 11. *Engem kéméletlen kötöz meg mint juhot,
És készics belöllem kedves áldozatot,
Csak az egyre kerlek, ha végzed dolgodot,
Testemből anyamnak vigy egy marok hammot.*
- 50 12. *Mutasd meg mennyire engem isten kedvelt,
Ő edgjetlen edgyit áldozatra szentelt,
Ily tisztelet által magához menjben vitt,
Órülljön az anya, ki ily fiat nevelt.*
- 55 13. *Arkangyalok ott fen mikoron eszt láták,
Nem késének semmit, mind urra futának,
Uram, uram ! mit tész az egj Abrahámnak,
Egj fiát *kevantad* áldozni magadnak !*
- 60 14. *Tudjuk az hold itt fen annak példázója,
Hol telik, hol apad *magva* állapottja,
Hát asztis le vesd, mert nincs mit példáznia,
Ha Isákban magvát Abrám el fogjattya.*
- 65 15. *Fényes nap köntösit meg holdra ruházod,
Hét annji tündöklést napodra ragasztod,
Örökben izraelt *akor boldogítod*,
Minden népek *felet áldod, magasztalod*.*
- 70 16. *Azonban Abrahám Isákot kötözé,
Kezeit, lábait háta megi köté,
Az után törire hamar kezit veté,
Kezeit rá huzá, hogj vérét eressze.*

29 I Sietve ott Abrahám egj oltárt 30 II Nagj 31 II–III faját 33 II–III erti Isakis ő 34 III Jelentét [!] 38 II–III az ur hogj áldozatra 39 II angjali 40 I [Az első két szó az elrongyolódott lapszéle miatt olvashatatlan.] hozzad 43 I Csak egyre kerlek hogj végezzed dolgodot III hogj vegezed dolgott 44 I Cseleked aszt velem valamit ur akart 45 II isten engem 49 II mikor ezt meg hallak 52 I akarod 53 I Tudjuk aszt hol itt fen 54 I maga 55 II aztis ne vesd meg nincs 56 II Abraham fogjattya 59 I izraelt áldod magasztalod 60 I népek közöt ott fen boldogított 63 II És az ő törire

- 45 17. Erre Isak készen torkát, nyakát nyujtja,
Csak áldást kell vala szólni áldozatra,
Az ur meg szolittá, szent nevét ne mongja,
Törit tartoztassa, fitá meg ne bánca.
- 70 18. Elég eddig hütöd s engedelmeséged,
Láttam s meg ismértem isteni félelmed,
Edgjetlen edgjedet töllem nem kémélled,
Világ előtt vagjon tökéletességed.
- 75 19. [De] hogj ily készület héyában ne essék,
Szövevényben egj kós háta *meget* láttzék,
Fia helyet a szent, kit ott meg áldozék,
Angjali nagj kürtnek szarva el viteték.
- 80 20. Az fuvaltatik meg a fel támadásra,
Mint Isák uyolag tér akkor világra,
Ha ki bünnek meg hal, tér ártatlanságra.
Szentek köszt életre kél az kürt szavára.
21. Kos áldozattyával Isák meg változék,
Kit az ur jo neven vévén illatozék,
Magára az *végen* nagj szóval esküvék,
Magva Abrahámnak soha nem fogjatnék.
- 85 22. Mint eghek csillaghi, söt meg szaporodnék,
Mint tenger fővénye ugj nem számláltatnék.
Ellenségek végre fogjtig el fogjatnék,
Azok örökségek kezében adatnék.
- 90 23. Ily nagj fogadása eghben urnak fen áll,
Sionból teuczzenek, hogj már most távúl áll,
De szélljes világra oszlot fiaival,
Apro szent sergekben mindenüt jelen áll.
- 95 24. Frigyét s fogadását szentül tartya s örzi,
Magva Abrahámnak, ha menjből meg leli,
Kiáltását ottan kegjes füllel vészzi,
Ellenségit rontya vagj rollok téritti.

65 II—III nyakát tarttja 69 II hütöd engedelmeséged 70 II—III Latom 73 I De [az elrongyolódott lapszéle miatt olvashatatlan, a többi változat alapjún pótoltam] 74 I megé 75 III aldatik 78 II Mint Isak tért akor ujalag vilagra 79 II [E sort kifelejtette a másoló.] 80 II Ujalag életre tért az kürt fúvásra [fölé írva:] szavára 81 III váltatek 82 II jokedven 83 I az neven nagj II nagj [szóval a sor megszakad] 85 II Mint égneek csilaga ugj nem számlaltatnek 86 II Mint tenger fővénye söt meg szaporodnék 88 II Az ő örökségek nekik adatnek III öröksége nékiek 90 III Cionból II tetcik meg hogj most már 92 II—III Apro szentségekben 93 II Firigjit [!] fogadásit szentül tartya örzi 94 II miben meg leli 96 II Elenségit rolok rontya vag téríti

25. Mostis mint jó pásztor fiait szemléli,
Bűn bocsánattjával kegyelemben őrzi,
Kialtásit ottan kegyes füllel vészi,
100 Élet jobbulással több jóra emeli.
26. Serkencs fel, kegyes ur, réghi magj *erődet*,
Kölcs fel porban nyugvo sok réghi *szentidet*,
Válc meg rettegésben bojgo hivedet,
Kik ma könjörgéssel keressük szinedet.
- 105 27. Bűn bocsáttó kedved szálljon most mi reánk,
Izraellel edgjut fordulj jobbra hozzánk,
Kegyelem székben ülsz, *öncs* kegyelmet reánk,
Léj meg áldonk, örzönk mennjei szent atjánk.

-----
99 II–III Jo kedvet szerelmit hozajok neveli 100 II Élet jobbittással 101 II–III örök ur I erőddel 102 III nyugut sok I szentiddel 104 II–III keresik 106–108 I [A kurzív betűk a kézirat elrongyolódott lapszéle miatt már nem olvashatók el, a többi változat alapján pótoltam.] 107 II nyucs kegyelmed

PÁL ANDRÁS ÉNEKESKÖNYVÉNEK ÉNEKEI

1. *Siettem es álomom miatt nem restelkettem,*
 Jo szandokkal ur hazaba reggel en mentem,
 Szüveimet *szommal előtte* ki terjeztettem,
 Minden jomot mert tsak nalla hittem, remeltem.
- 5 2. Retteges es nagy felelem szallot ott ream,
 Ha rut bünöm szine elöt szemben allot ram,
 Kiröl buzgo ohaytassal engeztelte szam,
 Talam azert meg könyörült raytam szent attyam.
- 10 3. Istenem, tudod titkomat, öriz engemet,
 Hald meg szomot es felely meg, tiztisd bünömet,
 Tied vagyok, orvosold meg minden sebemet,
 Tiztulassal, jobbulassal kedveld lelkemet.
- 15 4. Mert mi hazna, ha bünröl ma kegyelmet nyerek,
 Holnap ismet fordult szivel rut bünre terek,
 Magamnak roszra teressel tsak but, kart szerzek,
Mast s magamat bün solgyával rontok es gyötrök.
- 20 5. *Szent atyám, tarcs, öriz igen, bünben ne esem,*
Szent szavidot, hagyasidot éppen örizzem,
 Ez erős orvossaggal tartis epegebe lelkem,
 Allyon jobban szined előtt emlekezetem.

1 I [E sor a csonka kéziratból hiányzik, szövegét a II. változatból pótoltam]
 2 II reggel úgy mentem 3 II szammal I—II ő előtte 11 II sebemet 16—18 I [E sorok az
éppen örizzem szavakig a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, a II. változatból pótol-
 tam]

MAS SZEP ENEK

Nota: Lattya világ dolgat

E - gez föld bi - ra ja s tör - ueny-re hi - vo ja,
 E - le - tet, ir - gal mot ter - jesz sa - ja - tid ra,
 Re - ge - li kö - nyör - gest bün bo - tsa - nat - tya - ra,
 Szün - te - len al - do zat hel - lyet ved nagy jonk ra.

1. Egez föld biraja, s torvenyre hivoja,
 Eletet, irgalmot terjesz sajátidra,
 Reggeli könyergest bün botsanattyara,
 Szüntelen aldozat helyet ved nagy jonkra,

2. Kegyelem palastal takarodzal mostan,
 Nints erdemünk, mellenk nagy kegyelmed allyon,
 Emlits nagy szentidet, kiknek peldajokon,
 Minketis tegy szente elet jobbulason.

10 3. Nyuyts kegyelem paltsat ki tamazszon jora,
 Sereget nepednek ved mind irgalmokban,
*Az kegyelem zarjat irjad homlokunkra,
 Ez szonkra néz, mind szüntelen aldozatra.*

15 4. Regi puztasagat Cionnak epits fel,
 Papi meltossagnak tiztit ott allasd fel,
 Isai fianak szövetneket gyuys fel,
 Estveli, reggeli aldozat allyon fel.

20 5. Istenben bizoknak szivök erössögyek,
 Kik ö szent törvenyet örizni kedveltek,
 Haragbol, *kegyelem*, botsanat adassek,
 Zent ortsaja tölünk meg engesztelodgyek.

11—12 I [E sorok a kézirat csönkulása miatt hiányoznak, szövegüket a II. változatból közlöm.] 19 I kegyelemre II kegyelem

6. Szolgaid fiay ma szent helyre gyűlnek,
 Bünökert jaygatnak, sirnak, esedeznek,
 Reghi szent attyakert kedves hivednek,
 Kik azok peldajan *teged meg keresnek.*

133.

SZOMBATRA VALO ENEK, MELYBEN A SZOMBAT NAPNAK
 MÉLTOSÁGA ÉS SZENCSEGE IRATIK MEG

Argumentum: A szombatnak fő szerző ura az isten, a kit az
 jövődő boldogságnak példájára adott

Nota: Az nagy bölts teremtést az ki meg gondolya

The musical score consists of four staves of music in a single system. Each staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff begins with 'Az is - ten - nek köny vit a - ki meg - vis - gal ja,'. The second staff continues with 'An - nak mel - tos - sa gat nagy bölcsnek tá - nál ja,'. The third staff has 'Abban irt tör - ve nyit hogy ha megszam - láj ja,'. The fourth and final staff concludes with 'Szentnek es i - gaz nak s ál - lan - do - nak vall ja.'

1. *Az istennek könyvit a ki meg vizsgálja,
 Annak méltosságát nagy bölcsnek tándlja,
 Aban irt törvényt hogy meg szamlájja,
 Szentnek es igaznak s állandonak vallja.*
2. *Szentek nohát más illj porontsolattyat,
 Visgalyuk istenek jeles szombattyát,
 Ne hagyjuk nyomulni illy draga szent napját,
 Említsük meg mostan az ur akarattyát.*

24 I teged meg keresnek [szavak a kézirat esonkulása miatt hiányoznak, a II. változathól pótoltam.] II tégedet

1—36, 53—56, 73—76, 94—96, 113—116, 134—136, 154—156, 175—176, 193—196, 213—216, 233—234, 249—251 [E sorok az I. változatban a kézirat esonkulása miatt egészen vagy részben hiányoznak, szövegüket a II. változathól pótoltam.]

- 10 3. **Oly hatalmas az ur, hogy az nagy világot**
Hat napokon szerze Adam valóságát,
Az eget, a földet, napot csillagokat
Es ezekben lévő minden allatot.
- 15 4. **Magának lakással hagyá az eget,**
Az hova szállíttá angyali sergeket,
Az eg alatt hagyá a nagy fellegekett,
Ez földre teremté szépen emberekett.
- 20 5. **Birtokában ada minden allatot,**
Barmot es erdőkön járo sok vadakat,
Es az fen repülő egi madarokat,
Vizekben uszkáló sok féle halakat.
- 25 6. **Az hetedik napon végre meg nyugovék,**
Az ő munkájától akoron meg szünek,
Szombatnak őtölle ez nap nevezeték,
Az urtól ott ez nev nékie adatek.
- 30 7. **Tuttáraís adá menten az Adamnak,**
Hogy nagy méltosága lenne a szombatnak,
Isten porontsolá, hogy ilyen szent napnak
Inneplője lenne mindenkoron annak.
- 35 8. **Nem csak ő pegiglen, de maradékiis**
Fiurot fiura meg szentelnek ökis.
Ez nap semmi dolgot ne tenne senkiis,
Mert el nem váltana ez napot sokais.
- 40 9. **Az első világban isten nemis adott**
Adamnak s Evának töb porontsolatott,
Az alma tiltását és a szent szombatott,
Melyet atal hágni nagy crossen tiltot.
- 10 10. **Ketten öket isten hatodnap teremte,**
Az ő szent kepere böltsen ekesgete,
Paraditsom kertben az napon be vive,
Az elő fak közöt kies helyt le teve.
11. **Felis feytek az nap ur porontsolatlyat,**
Mert az nap meg evek à meg tiltot almat,
Az nap az ur isten Adamot es Evat
Paraditsom kertből ki üze mindgyarast.

- 45 12. **Ör**zöy lennenek hogy ö zombattyanak,
Az örök halaltól ök meg tartatának,
Ez földön istentől megis aldatának,
Fiok s leanyokkal meg szaporodának.
- 50 13. Sok üdökik à kik à zombatot tartak,
Azert à nagy szentek lönek patriarcak,
Ö maradekjokot tanitto szent attyak,
Mint ezt az istennek könyvei mutattyak.
- 55 14. *Ez után végtire meg gonoszullának,
Az ur törvényiről majd mind el hajlának,
A nagy isten hejet bálvant imadának,
Nem adnak heljet ö szent szombattjának.*
- 60 15. Romlot világ dolgat Noe patriarca,
Mikoron meg lata, mint nagy kegyes attya,
Intö beszedevel ily igen onszollya,
Hogy ne ternenek el vilaggal egy utra.
- 65 16. Szornyü romlas siet (ugy mond) mert reatok,
Az ur zombattyanak, ha helyet nem attok,
E bünert küldetik ratok bizony atok,
Szep intö bezedim, ha nem fogadgyatok.
- 70 17. **Ö** gonoz utyokrol de meg nem terenek,
A Noe szavanak söt nemis hivenek,
Ellenne mint az ercs meg kemenyedenek,
Azert az istentől meg büntettetenek.
- 75 18. Ugy botsata rajok à nagy özön vizet,
À melyben à bünös à bünerol fizet,
À viz à barmokkal embereket vezet,
Az világ gonozza mind ez vízben vezet.
- 80 19. *Roszzul jart a világ, hogy szot nem fogada,
Az ur törvényinek, hogy ö helyt nem ada,
Mért egyis életben akor nem marada
Noen kívül, hogy a víz réajok arada.*
- 80 20. A Noe tseledgye s maga marada meg,
Kiket isten à nagy barkaban tarta meg,
A gonosz vilagot isten így ronta meg,
Hogy ö szent zombattyat nem betsellette meg.

54 II mad [!] mind 62 II hogj helyt nem adátok 70 II a bünért fizetet 72 II a vízben
73 II fogadot 80 II betsülheté

21. Az viz özön után à Noe fiay
 Az ur zombattyanak lönek örizöy,
 Minden hibanelkül hiven szentelöy,
 Vilaghi elteknek nagy szentül elöy.
- 85 22. Zent eletek vegre nekik meg fordula,
 Minden gonosságban mert ez nep borula,
 A nagy tobzodásban sok köztök meg fula,
 Egy szoval minden jo közüllök ki mula.
- 90 23. Istennek zombattyat nem kezdek szentelni,
 Annak meltossagat tsak semminek velni,
 Azon, mint köz napon nagy munkat mivelni
 Kezdenek sok keppen nagy bünökben elni.
- 95 24. Sok bünököt latvan isten fel indula,
 À gonoz nep ellen *haraggal fordula,*
Nyelveket meg veszté, szavok meg bojdula,
Ő szent szombattyáért hozzájok így nyulla.
- 100 25. Talala az isten köztök egy nagy szentet,
 À balvanyok közül à kit megis mentet,
 Semet, Noe fiat, josaggal fel kentet,
 Prophetia tisztre nagy eszszel fel emelt.
26. E Semet neveztek volt Melchisedeknek,
 À mind szent irasi tartyak az istennek,
 Ez addig idejet elte eleteknek,
 Mig lattna szemellyet Abraham szentenek.
- 105 27. Nagy Chaldea földén Abraham születek,
 Istentöl Sem által ki meg tanittatek,
 Zombat meltossaga tuttara adatek,
 Hogy örzöje lenne, meg porontsoltatek.
- 110 28. À kinek szentseget hogy az isten latta,
 A chaldeusok közt el vezni nem hatta,
 Chaldea tüzeből ki szabadittotta,
 Chanaan földere vegre be iktatta.
- 115 29. *Kittis az ur isten minden jovaival*
Környül vön meg aldá minden aldásival,
Igerettettis tön erös szavaival,
Hogy magva érkeznék az eg csillagival.

- 120 30. Illyen igeretit isten meg szemlele,
Allandosagaert igen meg tókelle,
À környül metellest petsetül fel lele,
Abrahamot velle elis petsetele.
31. Tön az Abrahamnak ily porontsolatot,
Hogy utanna valo lejendö fiakot,
Es az ö hazanal lakozo szolgakot,
Nyoltsad napon környül metelne azokot.
- 125 32. Abraham es Isak s Jakob maradeki
Zombat szentelessel szolgaltak ö neki,
A kiert istentöl meg tartattak szeki,
Szerentsesek voltak minden jo szandeki.
- 130 33. Izraelt fogsagbol ezert ki mentette,
Egyiptomban tovab nyegni nem engette,
À tengert elöttek, mert kette mettsette,
Nepet szaraz labbal altal ereztette.
- 135 34. Öket à puztaban ingyen el taplala,
Tsudas eledelnek nemit *fel tanala*,
Menyei manna, mert az földet meg szalla,
Az fürjnek sokságát az nép elig alla.
- 140 35. Vegre be szállitta amaz draga földre,
À nagy Abrahamnak meg igert szent helyre,
Hol nagy bösege volt, *fordult akar merre*,
Mert az ur aldasa szallot izraelre.
36. Elsöbennis az ur igy szolla à puztan,
Hogy munkat ne tenne senkiis zombattyan,
Minden nyugonnek *meg* illy draga szent napjan,
Iarnanak attyoknak, Abrahamnak utan.
- 145 37. No tartsatok szamot (ugy mond) à napoknak,
Holnap leszen napja amaz szent zombatnak,
À ki sütni akar vagy főzni gyomranak,
Ma főzzön es holnap hadgyon beket annak.
- 150 38. De è felet nezd meg az urnak munkajat,
Tiz rezben ada ki szent porontsolattyat,
Kikben ki jelente minden akarattyat,
Hogy ki ki szolgálna mennyei szent attyat.

---

126 II szolgálnak 139 I akar fordult melyre 143 I—II nyugonnek illy

- 155 39. **Ő** szent zombattyanak igaz valóságát
*Az negyedik részben hagyta méltóságát,
Ott meg poroncsolta minden igasságát,
Hogy minden szentelje híven ily szent napjatt.*
- 160 40. **Bosseges** helyeken Moyses prophetanal
Porontsolta isten izrael hazanal
Ne legyen illő nap más ő zombattyanal,
Es a kiket hagyót Moses irasanal.
41. **Oly** nagy ereje van ennek a szent napnak,
Mint az egen jaro rogyogo szep napnak,
Ezert adot isten a nagy kiralyoknak
Sokszor gyözedelmet, mikor hartsoltanak.
- 165 42. **Lassad** meg edgyenkent a nagy prophetakot,
Latvan, tanolhats nagy porontsolatokot,
Hogy meg illyük szentül a szent zombatokot,
Mint istennek szentelt kedves szent napokot.
- 170 43. **De** ellenben hallod panazzat istennek
Azok ellen, kik illy szent napot meg szegnek,
Külső rabotával meg szentelenittnek,
Kik örök pokolra azért iteltetnek.
- 175 44. **Oly** nagy méltosagu törvenyet az isten
Iollehet tökelle meg az izraelen,
*Mint iljen magának szenteltetet népen,
Es amaz virágzó drága wy raj lépén.*
- 180 45. **Gazdag** irgalmabol megis arra lepet,
Hogy az üdvessegre hina minden nepet,
Izraellel edgyüt pogany nemzeteket,
Valakik kevannak örök eleteket.
46. **Zent** törvenyet ökis tsak hogy meg szentellyek,
Az ő szent zombattyat, mint illik, meg illyek,
A dütső nagy istent mindenekben fellyek,
Zentül es igazan eleteket ellyek.
- 185 47. **A** pogany nepeknek ugyanis az isten
Nem igert olly nagy jot sohais, mint ebben,
Zombattyat örizzek, szentellyek meg híven,
Egy szivel az istent tisztellyek mindenben.

- 190 48. Gazdag igeretet es nagy örökseget
Mond, hogy ad az isten s maradando kintset,
Szent Esaiasnal, à kit ki jelentet,
Ötvenhat reszzeben irasanak be tet.
- 195 49. *Nekem szent* hegyemre azok fel vitetnek,
Az én haljlékomban meg örvendeztetnek,
Egő aldozattyok kedvesen vétetnek,
Nevek fiokénal feljeb emeltetnek.
- 200 50. Azert poganyisagbol meg tert isten nepe,
Kik vattok az urnak tizta es szent kepe,
Az izrael közü be plantalt ray lepe,
Lattyuk közinkbenis az isten be lepe.
- 205 51. *Kegyesen no* tehat à Iacobnak urat,
Ditsersjük ez napon ilyen szent zombattyat,
Imatsaggal töltsük ilyen draga napjat,
Hogy adgya fejünkben amaz szent coronat.
- 210 52. Pör patvar haboru ez napon ne legyen,
Vezekedest minden sziveröl le tegyen,
Vidam szivet, jozan elmet inkab vegyen,
Mert ő imatsaga istenhez igy megyen.
- 215 53. *Eltünk ne* legyen olly mint Antiochusnak,
Ki karomla nevet az ur szent napjanak,
Ellensege vala kedves zombattyanak,
De fene eve meg testet a pogannak.
- 220 54. *Lam a Nicanoris feni* vala fogát,
Hogy tüzben borítsa az urnak templomát,
Ezenközben pedig csufolá szombattyát,
A madarak évek meg mind nyelvét s magat.
- 225 55. Dühüsködik mostis è vilag mü raytunk,
Neveti s tsuffollya törvényed kik tartjuk,
Bannya, hogy egyedül neked fejet haytunk,
Ezert sok karomlast követ el mü raytunk.
- 230 56. Az te törvényedet vilagoson lattyá,
Draga zombatodot szeme elöt tartya,
Megis ött az ördög arra üzi, haytya,
Hogy szent mondasodot tsak semmiben *hadgya*.

199 II Izrael köziben bé 210 II karomla nejt az 213 II Micanoris 216 II meg nyelvét
218 II Nevetik s csufolják törvényed kit tartunk 224 I hayttya II seminek hajtsa

- 225 57. Ilyen szem latomast, kerlek, hogy vethets el,
 .Üdvessed utat tölled, hogy vethed el,
 À zombat tartasat miért nem vezed fel,
 Mert boldog orszaglast ember ez által lel.
- 230 58. Azt lad, semmi erő ezt el nem ronthatya,
 Tudomány, böltsesség meg nem mozdithattya,
 Meg tsak à nevetis el nem változtatta,
 Hanem az ő nevet è világ meg hatta.
- 235 59. Régi hejibölis ki nem mozdithatták,
Maga a pápasok igen meg forgatták,
 De az istene volt s ök el nem bonthattak,
 Az hetedik szamban azért marasztottak.
- 240 60. À Sylvester papa magat meg vetette,
 Minden böltsesseget rea feszittette,
 À napot s az orat egy tsumoban szette,
 Megis ennek szeret soha nem tehette.
61. Azert mi szent hivek algyuk az ur istent,
 Szüvünkből kialtsuk mondván, hogy szent, zent, zent,
 Hogy ily vilagoson mi nekünk meg jelent,
 Mely által tudgyuk, hogy az ur zombattya zent.
- 245 62. Dütsösseg te neked, Abrahamnak ura,
 Sok szegeny arvaknak el tarto tutora,
 Hogy nem ereztettel vilaggal egy utra,
 De utat nyitottal illy draga szent napra.
- 250 63. Oltalmazza, uram, te kis seregedet,
Ne had nyomorgatni szent izraeledett,
Hozza el immáron várt békeségedet,
 Az holot aldhassuk örökke nevedet.
- 255 64. Te szentseges neved, uram, aldot legyen,
 Mennyen, földön, vizen ditsiretet vegyen,
 Minden szent è napon neked vallast tegyen,
 Örökkön örökke mondgyuk, hogy ugy legyen.

---

225 II veszhet el 226 II vedet el 251 II Hozd el immár várt 256 II mondgya

AZONRA

Nota: Gondolkodgyal ember

Is-ten-nek sze-rel - me A-dam-hoz tör-ve ne,
 Kit Is-ten ne-pe - nek ö szi-ve - ben ön te,
 Er-re az ur ö ket gyakran ser-ken-get te,
 Hogy A-dam-nak mag - va ezt el ne fe - leyt se.

1. Istennek szerelme Adamhoz törvene,
 Kit isten nepenek ö sziveben önte,
 Erre az ur öket gyakran serkegette,
 Hogy Adamnak magva ezt el ne felejtse.
- 5 2. Edgik, az hetedik, az zombatnak napia,
 Kit saját magának az ur el választja,
 Az Adamnak magva ezt igen meg tartsa,
 Kin az urnak let volt egykor nyugodalma.
- 10 3. Ez szent napott menten emlekezni hatta,
 Nagy fenyitek allat ugy meg porontsolta,
 Hogy a szent zombatot elmejében tartsa,
 Mig ez világ fen all, azt minden meg tartsa.
- 15 4. Ez urnak innepe es ö nyugodalma,
 Kin szüvüköt erre gyakorta ingassa,
 Minden hettre erre foglalatos volna,
 Az kegyelmes istent evel magasztallya.

8-10, 25-28, 44-46, 63-64, 78-80 [E sorok az I. változatban a kézirat csonkulása miatt egészen vagy részben hiányoznak, szövegüket a II. változathól pótoltam.]
 12 I all es ezt meg uyittya

- 20 5. Adamnak nemzete az ő idejeket,
Szamlalva tartottak ő esztendejeket,
Azt ők úgy tartottak, mint üdvessegeket,
Minden napon való emlekezeteket.
6. Buzanak, johoknak nagy sok aldozati
Oka fiainak nagy sok esztendey,
Minden napon való tizta aldozati,
Azert sokat eltek Adamnak magvay.
- 25 7. Az ki ebben hü volt *esztendejet erte,*
Ki resteb es tunyab hamar el vesztette,
Cain Abel miatt, lattode, mit lele,
Mikor hamis dezmat az urnak jelente.
- 30 8. *Eztendo* forgasa ezt hozta ő nekik,
Buzabol es jubol urok tiztetetik,
Ha ki igaz leszen az üdöt meg *eri,*
Ha ki hamis leszen az meg verettetik.
- 35 9. Az elő istennek porontsolattyaert,
Az hozzu üdöne az ő forgasaert,
Kedvesek voltanak az hetedik napert,
Kit meg röviditte isten sok vetkekert.
- 40 10. Ez nagy sok esztendők voltak özön vizig,
Az jambor Noenak ő nemzettsegeig,
Zaz huz esztendeje Noe nemzeteigh,
Szasz harmints öt leszen tellyes eleteig.
11. Meg foga az isten az sok esztendöket,
Mert ideb es ideb lata sok vetkeket,
Paenitentiara terő embereket
Nem talalla isten olyan embereket.
- 45 12. *Nem lakik en lelkem soka az emberben,*
Mert ez uttan és[ik] az nep sok vettekben,
Ezek közül keves leszen szerelmemben,
Ki engemet szeret, törvenyem kedveben.
- 50 13. Az ki innepemet ennekem meg illi,
Fő nyugodalmomot tiszteli, betsülli,
Es szent zombatomot szüböl emlegeti,
En szivemben ez fog kedves ember lenni.

18 II tartottak [a *tt-t k*-ből javította a másoló] 28 II dezmattn urnak 29 I Ezentedo [!]
31 II Aki . . . üdött meg eri I erik 46 II uttan és az 47 II leszen kedves

- 55 14. Adámnak magvai az szent zombat napon
Buzgon emlekeztek az hetedik napon,
Az felseges urnak ilyen szolgálaton
Voltanak szüntelen ez arnyek vilagon.
- 60 15. Tuttak idejeket, kiert szolgaltanak,
Ö eztendejeket es hivek voltanak,
Az hetedik napon tsak urnak szolgáltak,
Sok száz eztendökben azért forgolottak.
16. Az urnak zombattyat, kik meg nem illettek,
Az igert eztendöt azok nem erhettek.
*Az azért tsak keves, az kik meg erhettek,
Adam s Mattussallem, az kik be töliöttek.*
- 65 17. Adam nemzeteröl azért emlekezzünk,
Az urnak napjarol el ne feletkezzünk,
Az sok tevelygesben mi meg ne tsökönyünk,
Istenünk kedveböl, hivek, ki ne essünk.
- 70 18. Mü kegyelmes attyank uri felsegedet
Buzgosagbol kerjük, adgyad szent lelkedet,
Szivünk szerent illyük te szent innepidet,
Eltünk nyugolmaert hagyot zombatodat.
- 75 19. Senki meg ne vesse emberi szerzesert
Az urnak zombattyat, hamis talalmányert,
Mert meg büntet isten porontsolattyaert,
Szent nepenek hagyot örök inneplesert.
- 80 20. Minden ember azért ur szolgálatyara
*Futva serkenyen fel ö szent zombattyara,
Igaz szerettétit az isten hazara,
Eppen mutassa meg ö boldogsagara.*
21. Adam idejeröl el kezdet ditsiret
Zallyon mi közinkben isteni tiztelet,
Az mi attyainkkal legyen nagy betsüllet,
Örökke istentöl raytunk az örizet.

T O L N A I I S T V Á N

AZONRA

Nota: Tsak teben[ned uram isten]

Szent szomba - tod, kegyes is - ten, mely kedves mű nal - lunk,
 Kit hogy er - tünk bekes-seg gel, er - te szü-ből al dunk,
 El-töl-te - nünk enged ne - künk mu kegyelmes u runk,
 Hogy tege det ez szent na - pon szüből i-madhas suk.

1. Szent szombatod, kegyes isten, mely kedves mű nallunk,
 Kit hogy értünk bekesseggel, erte szüből aldunk,
 El töltenünk enged nekünk mu kegyelmes urunk,
 Hogy tegedet ez szent napon szüből imadhassunk.

5 2. Tellyes szüből ohaytással vartuk zombat napiat,
 Mint szarvas kevannya hideg forrashoz jutasat,
 Mellyet meg kostolvan mingyart el feleyti szomjat,
 Így kevannya fülünk *hallni* törvény tanitasat.

10 3. Életünknek *lanpassanak megh tartjuk azokat,*
Az mű züvünk vezerenek mondgyuk az szent zokott,
Kiket nekünk felseged zombaton magyarasztat,
 Az mű szajunk, az ki tiszta, edes lepes mezt tart.

5 III varjuk 8 I–III hallani II–III törvény tanulassát 9–11 I Életünknek [e szótól a kézirat csonkulása miatt a 11. sor *zombaton* szaváig a szöveg hiányzik; a II. változatból pótoltam] 11 II–III Kiket műnekünk 12 II Az mű szüvünk . . . meznek III Kinek szive tizta edes lepes meznek tart

- 15 4. *Palotadból, törvényedből, az magos mennyegből*
Tekents ala hivedre te szent satorodból,
Innepünket, mellyet neked szentelünk jó sziből,
Ved jó kedvel, mi szent attyánk, kitsin seregedtől.
- 20 5. **Ha** mi vetek, fogyatkozás esik dolgainkban,
Kit mivelnenk, vagy el hadnánk mi hivatalinkban,
Jelents meg nekünk, szent attyánk, az te szolgálidban,
Hogy meg ertven, azontul járassunk igaz utban.
- 25 6. **Algy** meg minket, nagy ur isten, az te jó voltodert,
Hogy epüljönk mű hütünkben te tizeletedert,
Zabadits meg az rabsagból az te nagy nevedert,
Tegy egez, bölts emberekke nagy ditsiretedert.
- 30 7. *Nem gondollunk ez vilagnak semi hatalmaval,*
Az satannak rank fel gerjet nagy dühös voltaval,
Tűk felseged legyen hozánk nagy jó akarattal
Ellent allunk, bizvan benned, az szent igek által.
- 35 8. **Vidamits meg** mi szívünket, szenteld meg lelkünket,
Tiztits meg büntől testünket, homalytól elmenket,
Hibanelkül hogy nyomhassuk az te ösvenyedet,
Vigassaggal szentelhessük batron innepedet.
- 40 9. **Zent** vagy te, es nagy nevedis, szent, uram, te neked,
Te szent kiraly, napodatis nekünk meg szentelted,
Zent vagy, uram, szent vagy, ki ezt nekünk meg engetted,
Zent vagy, hogy az mi lelkünket meg orvendeztetted.
- 45 10. **Tegy** örökösse bennünket az te szerelmedben,
Az zombatnak szentsegeben vigy be kegyelmedben,
Ne hagy ki esnünk, szent isten, az te kegyelmedből,
Ne tavozzal el, ur isten, az mű seregüktől.
11. **Oh** nagysagos boldogsagban lako felseges ur,
Kitől reteg tsaszar, kiraly, minden rendbeli ur,
Örvend züvünk, hogy vissel gondot reánk illy nagy ur,
Engedgy vegig meg maradast kegyelmedben, szent ur.
12. **Legyen** szabadittasodnak kedves coronaja,
Az te kedves nepeidnek szeftseges nyugalma,
Kegyessenek, batorsagnak, örömnnek paysa,
Adassek fejeben immar kegyelem sisakja.

13 I–III Palotadból szép törvényedből 14 II hived 16 II jó neven 18 II hivatalunkban 22 I–II epüljön III epüljünk 25–27 I [E sorok a nagy jó szavakig a kézirat csönkulása miatt hiányoznak; a II. változathól pótoltam] 26 II reánk felgerjet 29 I–III Vidamits mi 34 I–III napodis 37 II örökösive . . . szerelmednek 39 III esnünk ur isten 41–43 I Oh nagysagos [szavaktól a 43. sor gondot szaváig a kézirat csönkulása miatt a szöveg hiányzik; a II. változathól pótoltam] 42 II renbeli [!] 48 III fejünkben

- 50 13. Nints olly erős, oly szent isten te kívülled nevezn,
 Ollyan isten, ollyan csazar, ollyan kiraly nintsen,
 Mert nagysagos, boldogsagos vagy te mindenekben,
 Semmi erő, semmi tanats te ellened nintsen.
14. Aldott az mü szabadittonk, az mü oltalmozonk,
 Aldot, ki betegsegünkben orvoslonk, gyogittonk,
 55 Aldot legyen az ur, az mü kegyes coronazonk,
 Aldot legyen mind örökke az mü vigasztallonk.
15. *Illy zent napjan, hogy az nagy ur bekessegben hagyot,*
Testünkben, egessegünkben münket meg maraztott,
Züvünkben is zent lelkevel münket vidamított,
 60 *Adgyunk hallat ő nekie, lelki aldozatott.*
16. Ditsirjük ezt mondvan neki minnyajon az urnak,
 Dütsösseg adassek menyben az mü kiralyunknak,
 Ditsiret es hala-adas illy kegyes attyanknak,
 Ki nekünk meg kegyelmezet, bünös fiainak.

136.

MAS ENEK

Nota: Az ki veti segedelmet az

Al-dot vagy te, szent ur is ten,
 menynek, föld nek kegyes u ra,
 Ez vi lag-nak szent ki ral-lya,
 minde neknek tap-la lo - ja.

55 II–III az mü urunk kegyes 57–60 I [E sorok a kézirat esonkulása miatt hiányoznak; a II. változathól pótoltam] 57 II napjara jutatott

1. Aldot vagy te, szent ur isten, menynek, földnek kegyes ura,
Ez vilagnak szent kirallya, mindeneknek taplaloja.
2. Emlkezzel meg mi rollunk, zent ur, io emlekezettel,
Te hozzad mostan indultunk, fogadgy be minket io *kedvel*.
- 5 3. Ez szent napon mi testunket, lelkunket neked szentellyük.
Zengedezven ajakinkal, nagy hatalmatat hirdettyük.
4. Ditsirjük, aldgynk, tisztellyük, magasztallyuk, ekesittsük.
Zent nevedet, buzgo szüböl, szüntelen mü enekellyük.
- 10 5. Mert minden szaj teged tisztel, es czillag neked enekel,
Minden test, minden lelek fel, es minden csak te benned ell.
6. Meg szüntel te, szent ur isten, ... pon
Es be ülel ..... hatalmason.
7. ....
tisza es nem tisza köszt, igaz es hamis vallas köszt.
- 15 8. Porontsollyad es meg hadgyad, hogj valasztast tegyünk *az köszt*,
Az fertelmes otsmanysag köszt, izrael es poganyok köszt.
9. Ki valasztal szent ur isten, minketis nagy kegyelmesen,
Ez világ fiai közül, hogy ne lennenk seregekben.
- 20 10. Meg jelented te mi nekünk, az te kedves innepedet,
Mellyet ez világ el titkolt, söt hirdetni sem engedet.
11. Idegeny innepet hagyvan, poganj isten nevre hivan,
Hamis nevet neki advan, külömb külömb neüre szabvan.
12. Zent szombatod meg maradot, azon neüben meg hagyatot,
Kötessed mert neked nagyob, hogy nem mint az világ gondolt.
13. Hogy müis meg maradhassunk, aldhasunk es meg nyughassunk,
Meg nyugodvan, szent nevedert ..... magasztalhasunk.
14. ....
... iged altal, törvenyednek meg tartasat.
- 30 15. Aldot legy, kegyelmes szent ur, hogj nekünk eszt meg engetted,
Az szent napon, hogy mü nekünk io kedvedet jelentetted.
16. Ditsirtessel mind örökke, kegyelmes ur, hiveidtól,
Aldot legyen az te neved az mü gyülekezetünktől.

[A kipontozott részek a csonkult kéziratból hiányoznak. Kiegészítésük nem sikerült, minthogy az ének más forrásban nem maradt fenn.] 4 kedvedből 15 az szent köszt 18 lennek

[PESARA VALO]

Nota: Istenem mely kedvem volna most

Az is ten ir-gal ma s ki-ter-jet ha talma
 tündök-lik/ à nagy e gen,
 Egh a - lat à földön, kit lat em - ber föl-dön,
 latt sik à nagy ten ge - ren,
 Hol ott az iz - ra elt, mu - tat - van ne - ki jelt,
 el ho - za à mely se gen.

1. Az isten irgalma
 S ki terjet hatalma
 Tündöklik à nagy egen,
 Egh alat à földön,
 5 Kit lat ember földön,
 Lattsik à nagy tengeren,
 Hol ott az izraelt,
 Mutatvan neki jelt,
 El hoza à melysegen.

1 II irgalmos 5 II az ember

- 10   2. Szomorussagokat
              *Es kiáltassokat,
              Mert mikoron meg hallá,
              Mosest ő szolgajat,
              Hogj őrizne nyáját,*
15   *Ezközeül jovallá,
              Es az ő kepeben
              Egyiptus földiben
              Izrael közé vallá.*
- 20   3. Porontsola neki,
              Hogy à kiraly szeki
              Hol lenne, fel keresne,
              Es à rab izraelt,
              Kit jo kedve fel lelt,
              Kerne, el ereztene,
25   Hogy aldozattyanak,
              Fel tet szandekjanak
              Kölső jeleit tenne.
- 30   4. El menven szent Moses,
              Jol lehet felelmes,
              Ur porontsolattyara
              Izraelhez futa,
              Mikoron be juta
              Egyptus hatarara,
              Holott à veneket
35   Es értelmesbeket
              Egyben hiva szavara.
- 40   5. Szep rendel az Aron,
              Moses tarsa az hon,
              Igy kezde el szavait:
              Ne fely isten nepe,
              Ki vagy uy ray lepe,
              Hald meg az ur szavait,
              Rabsagból fel vezen,
              À jo földben tezen,
45   Közli veled jovait.
- 50   6. Az utan pharahot,
              Mikor hazanal volt,
              Moses s Aron meg lelek.
              Az ur akarattyat

10—18, 58—63, 100—105, 137—144, 181—186, 220—225, 261—265 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt hiányoznak, a II. változathól pótoltam.] 18 II közében 22 II Es rab 23 II felelt 34 II vének 35 II értelmesebbeket 36 II hivan 39 II kezdé szavait 47 II Mikoron

50 Es porontsolattyat
Nekie meg jelentek,
De szavoknak nem hün,
Söt kegyetleneb lön,
Dühösseggel el telek.

7. Igat nehezebbet
Es keservebbet
Azert tön izraelre,
A melyben senyvettek,
Mint betegek nyegtek,
60 *Neheztelvén Mosesre,*
Hogy olly nagy inséget
Es keserüsseget
Hozna az ő fejekre.

8. Lata à nagy isten,
65 Ki ur minden *esten*,
Hogy pharaho kegyetlen,
Moses es Aronhoz,
Az ő szolgálaihoz
Felette engedetlen,
70 Azert nagy tsudakot
Es tiz tsapasokot
Külde rea veetlen.

9. Lön minden viz verre,
75 Sok bogar el lepe
Tetvekkel ő földöket.
Barmok meg halanak,
Kö essök hullanak,
Ezzel büntete öket.
Rut fekellyel banta,
80 Saskakkal marata
Ez istentelen föket.

10. Igen nagy sötetseg,
Harmadnapi eyseg
Erkezek ő reajok.
85 Sok bekak termenek,
Mellyel el telenek
Minden ő haza tajok.
Engedelmesseggel,
Igaz kegyesseggel
90 Meg sem lönek hozzajok.

---

65 I—II minden estin 68 II szolgálájához 70 II tsudak 80 II Saskakkal meg ronta 81 II fejeket

11. Ez ur fel indula
 S illyen keppen szolla
 Mosesnek es Aronnak :
 Ez holnap nallatok
 95 Legyen, meg tudgyatok,
 Kezdeti holnapoknak,
 Mellyek eztendönkent,
 Forognak edgyenkent
 Szamaival à napoknak.
- 100 12. *Napja ez holnapnak*
Mikor tizedik van,
Minden egy báránt vigyen,
Tizennegyed napig
Ennek az holnapnak,
 105 *Addig a kötve* legyen.
 À ket estve közöt
 Kiki azt meg ölye
 S vereben felre tegyen.
- 110 13. Igy ezt vegben viven
 S az estve el jöven
 Az aytoknak mellyekit
 Velle meg hintsetek,
 El ne vezteglyetek,
 Minden haznak küzőbit,
 115 Hogy kart ne vallyatok
 Es meg ne hallyatok,
 Latvan az halal mergit.
- 120 14. Ne legyen à barany
 Hibas à vagy sovany,
 Hanem him es ep legyen.
 Vagy à johok közül,
 Vagy à ketskek közül
 À valasztatot legyen,
 Eztendös, nem nagyob,
 125 À mellyek lezen job,
 Minden ezzerent vegyen.
- 130 15. No mar à tizön ött
 Nap mikor ele jött,
 Annak eyen vegyetek
 À barant, nem föve,
 Hanem legyen sülvé,

103 II Tizennegyed<ik> 113 II vesztegeljeteK 119 II es vagy 123 II valasztot 128 II el jöt 131 II léven sülvé

135 Eppen azt meg egyetek,
Ha maradna benne,
Hogy reggelre lenne,
Tüzzel meg egessetek.

140 16. Ezt mikor ezitek
Igy *tselekedgyetek:*
Minden övezve légyen,
Saruja lábában,
Egész ruházatban,
Kezekben botot végyen.
Sietve egyetek,
Míntha már mennetek,
Kiki ily rendet tegyen.

145 17. Pogany pharahonak
S kik mellette vadnak,
Mert tsapasa erkezik:
Minden első szülöt,
150 Mely ő közöttök let,
Ez eyen meg oletik
Az en angyalomtól
Es nagy haragomtól
Edgyüt meg emeztetik.

155 18. Nektek à barany ver
Olyan nagy haznot nyer,
Az halal nektek nem art,
Egyeb jovatokban,
Sem à barmotokban
160 Köztetek nem tezen kart,
Mert az en hatalmom
Es ki nyuytot karom
Oltalmom ala be zart.

165 19. Azert az ur isten
Nagy ver ontast tezen
Az eyen à poganon,
Minden első szülöt
Ember s barom, mely lött,
Meg hala Egyptuson.
170 Azert az izrael,
Hogy onnan menne el,
Kerve kerik mar azon.

---

136 II e szite [!] 144 II tegyetek 146 II S mellete 151 II angyallimtol 154 II Nektek
bárán

20. Penzt es arany edent,
Lagy ruhat es kement
Szomzedgyoktol kerenek
175 Az izraelitak.
Jovokot fel rakak,
Utra fel kezülenek,
Het szaz ezer leven
(Magok szamban veven)
180 Közüllök ki menenek.
21. *Harminc esztendeje*
Négy száz felett vala
Mig Egyiptusban laktak.
Mely napon bémentek,
185 *Oly napon kijöttek,*
Továb ök nem mulattak.
À nagy ur istentöl,
Gondviselejöktöl,
Edgyig ki hozattattak.
22. Olly napnak penigleg
190 Hagya az ur isten
Ezt, mellyen ki jövenek,
Hogy az innep lenne,
Mig ez vilag lenne
195 Es kit meg szentelnének.
Azon naptol fogva
Egez heted napig
Mind tsak pashat ennenek.
23. Gondgyok olyan lenne
200 È szent innep napon,
Erössen meg mondatek,
Elsö s hetedik nap
Lenne szent innep nap,
Igen porontsoltatek,
205 Örök rend tartasul
Egez Izraelben
Örökösön hagyatek.
24. Illyen mod tartassek
210 Az etel dolgaban
Pesanak innepeben,
Hogy kovazos kenyér
Semmi nemü helyyen
Ne legyen Izraelben,
Hanem kovaznelkül
215 Pogatsat süssenek
S azt egyek esegekben.

178 II ezeren 189 II Mind edgjik 193 II lenne [!]

25. Az keserűségnek
Emlekezetire
Ily ételtis vegyenek:
200 *Keserű salátát*
Ez szent innep napon
Mindenek szerezzenek,
Hogy nyomorúságok
S ellöbbi rabságok
225 *Elmékben léjjenek.*
26. Ne legyen tsak edgyis
Egez Izraelben,
Ki ezt meg nem tartana,
230 Vagy tunyasagaert,
Vagy külső dolgaert,
Ne legyen, ki el hadna,
Mert tudgya bizonynyal,
Hogy isten ez illyent
Izraelből ki hanna.
- 235 27. Nagy tsudakotis tött
À felseges isten
Töbszöris az innepen,
Mert az Abrahamis
Öt kiralyt meg verven
240 Jara gyözedelmesen.
Sennacherib hadat,
Bel Babel balvanyat
Mind le ronta ez eyen.
- 245 28. Az Baldasart vezte,
Danielt meg mente
Az orozlany vadaktol.
Jövendöben penig
Meg menti ő nepet
250 À Gog es à Magogtol
Es mellettek levő
Meg szamlalhatatlan
Sok gonoz poganoktol.
- 255 29. Kezdeti, mert lezen
Az nap, hogy az hivek
Nagy szentül uralkodnak.
Ez nap küldetik el
Amaz nagy messias
Szent izraelitaknak,
260 Ki aital rabsagbol
S ez nyomorusagbol
Vegre meg szabadulnak.

225 II Elméjében 229 II tunyaságért 230 II dologért 234 II ki hozna 239 II Ott 250 II mellette 254 II Ez nap

30. *Miis azert, hivek,*
Legjünk egy szívűiek
Isteni szolgálatban.
265 *Ez napot szentelyük*
Es jozanon illyük,
Ne legyünk rabotaban,
Izraellel rezzünk,
270 Hogy legyen mü nekünk
Abban az orszaglasban.

31. *Meg tartasa penig*
È szent innep napnak,
Tudgyuk, hogy addig legyen,
275 *Mig à szabaditto*
Messias szívünkröl
Minden gondot el vegyen.
Nohat mi szívünkis
À nagy ur istennek
Ditsireteket tegyen.

32. *Nagy dolgat istennek,*
Söt teremtojenek
Hirdesse, hogy ezt tette:
280 *Egyptus földéböl,*
Vas kementsejéböl
285 *Izraelt, hogy ki vötte,*
Pharahot nepestöl,
Minden tseledestöl
À vizben merittette.

138.

MAS ENEK, AZ ÖTVENEDIK NAPRA VALO

Arg: Heteknek, sengenek, törvény ki adasnak innepet így ertsük.

No[ta]: Oh Izrael [szerető népem]

Ha - talmos mun - ká - ju nagy is ten,

Ki nagy vagy minden nap es ten,

1. **Hatalmos munkáju nagy isten,**
 Ki nagy vagy minden nap esten,
 Ur vagy egyedül minden testen,
 Mas hozdad hasonlo nintsen.
- 5 2. **El valasztad mert te izraelt,**
 Kit à te job kezted fel lelt,
 Igerel neki kies io helt,
 Allo szod ennek meg felelt.
- 10 3. **Törvényed hogy nekik ki adtad,**
 Szent népnek bizonyítottad,
 Atyai josagod mutattad,
 Hogy Egyptusból ki hoztad.
- 15 4. **Eleikben innepid attad,**
 Hogy meg tartsak porontsoltad
 Azt mi vegre illyek meg *hattad,*
Nagy szeppen meg tanítottad.
- 20 5. **Ki adad ilyen szodis szodhoz,**
Ez innep masad napjahoz,
Tartsanak számot ötven naphoz,
Az hét heteknek számához.
6. **Nekik ez nap szent innep legyen**
 Es munkat azon ne tegyen,
 Hetek, sengek innepe legyen
 Es törvény adase legyen.
- 25 7. **Ez napra viseltely olly gondot,**
 À gabona senget adot,
 Melyből aldozatot mutatot
 À szent nép, mint jo illatot.

5 III Izraelledet 6 III kezded felelt [!] 9 III Törvényedet 11 II josagodott 13 II innepedett III attal 14 II meg prontsoltad [!] III porontsolatod 15–20, 43–48, 73–76, 97–100, 123–128, 149–156 I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] 16 II tanítottad 17 II adod 20 II–III Az heteknek 21 II innep nap légjen 24 II törvény ki adásé III adasa 26 II Hogy az gabona

- 30 8. **Kemenyen meg hattad ezenben,
Hogy minden è szent innepben
Fel gyülekezzek à szent helyben,
À kies Jerusalemben.**
- 35 9. **Sõt è felet szolal illy szoival,
Innep előtt harmadnappal
Legyen à nep nagy tiztasaggal
Es isteni szolgallattal.**
- 40 10. **Es felesetet ne illesse,
Ezert szemet rea se vesse,
Vizzel tetet mossa, ferezze,
Hogy tiztan ez nap erhesse.**
11. **Nagy dütsösseges mondasidot
Es tiz porontsolatidot,
*Mert ez nap adad ki azokat,
Hogy meg tartsák hagyasidot.***
- 45 12. ***Gyönyörüsegese szent inneped,
Mikoron el jö te neked,
Meg lágyulvan le hajla eged
A Sina hegyre, mely szeked.***
- 50 13. **Ezen egedből le jarulal,
À Sina hegyen meg allal,
Villamlast, menydörgest tsinalal,
Nagy tsuda dolgot mutatal.**
- 55 14. **Nagy angyali kürtöles is volt,
Mint az nap, az hegy fenyese volt,
Latvan az nep ezt tsak meg nem holt,
Hogy isteni felseged szolt.**
- 60 15. **Ezt peniglen azért miveled,
Hogy magad meg ismertetned,
Az izraellel el hitetned,
Hogy ött szent nepedde tenned.**
16. **Kegyelmes porontsolatidot
S tiz igeböl allo szodot,
Ki *jelented akaratot,*
Hogy szabnak ahhoz magokot.**

33 III ezek fellet **35** III Légyen nep tiztasaggal **37** III Ez **43** III nap adnak ki **44** II hagyásodat III Hogy mindenek tartsak hagyasidot [a *tartsak* után olvashatatlanul áthúzott szó] **45** II innepidet **46** II–III Mikor **48** II hegyére **49** II–III egedben **51** II–III Vilámást **58** II–III magadot **60** III ö [!] **63** I–III jelented szent akaratot

- 65 17. Tizta saphir ket kö tablara
Szent kezed à kit le ira
Es szolgadnak Mosesnek ada,
Hogy az nepnek irva hozna.
- 70 18. Öröksegedde ott fogadad,
Hogy à törvent neki adad,
Igeretteddel batorittad,
Jo kedveddel fel ruhazad.
- 75 19. *Rülka joságod ittis láttstot,
Hogy kezed irást mutatot,
Mert irást adig még nem tudot
Senki mig tölled nem latot.*
- 80 20. Valamihelyt szod meg indula
Az nep ottan meg nemula,
Az földre omlek s el ayula,
Mert igen meg ijjet vala.
21. El vezni ot ötet nem hagyad,
Söt ismet meg vigasztalad,
Fel emeled, életre hozad,
Halaltol meg oltalmazad.
- 85 22. Nedves gyenge essödöt külded,
S harmatod rajok erezted,
Hives szellöddel meg elezted,
Szepen meg elevenitted.
- 90 23. Igy oztannon helyben allanak
Minnyajon, à kik valanak,
À mellyert istent imadanak
Es neki halat adanak.
- 95 24. Kegyes isten, ezt azért tötted,
Hogy ezzel meg jelentetted,
Az gonozokhoz iteleted
Es kemeny nagy büntetessed.
- 100 25. Igedet, hogy à kik *nem valyak,*
Söt vakmeröül utaljak,
Aldasad azok nem találjak,
Hiában azt neis várjak.

67 II adad 69 II öt fogadád 80 III jedet 86 III rajtok 88 II meg elegítéd s meg elevenitted 89 II allatának 96 III kemeny büntetessed 99 II áadás [!]

26. Azokat mert eddig el vezted,
Bűnök szerent meg bünteted,
Az boldogsagbol ki rekezted,
Az örök kenra erezted.
- 105 27. De à kik meg tartoi leznek,
Tölled nagy jutalmot veznek,
Az boldogsagban edgyüt leznek
Es bu banatnelkül leznek.
- 110 28. Az örök életben be vezed,
Minden joddal környül veszed,
Angyalid köze szekek tezed,
Hol örökke algyak neved.
- 115 29. Sok pogany nep ackor meg tudgya,
Hogy nagy az izrael ura,
Ki ő nepet nem hadgya soha
À pogannak el nyomnia.
- 120 30. Nagy örömökben veg nem lezen,
Söt istent aldgyak szüntelen,
Hogy gyamolok volt mindenekben,
Nem hatta el inseguekben.
31. Az izraelnek szent istene
Tette, hogy szent izraele
Ő nekie *szent nepe lenne*,
À boldogsagban *reszt venne*.
- 125 32. *Kivált keppen hogy ő törvényét
Nèkik atta szent ígejet,
Jellentette, hogy öröksejét
Nem hadna el szent edenyét.*
- 130 33. Isten felök, nem tsak izraelt,
Kit az ur job keze fel lelt,
Hitta, hogy birna marado helyt,
De nekünkis *mutatot helt*.
- 135 34. Nemes törvenyere mert minket
El hivut idegeneket,
Hogy ne tiztelnenk balvany kepet,
Se rutat, se penig szepet.

101 II mert el veszted 104 II kén [!] 109 II vezed<ed> 112 III algyak te nevedet 113 II po-
gány akor 124 III boldogságból rész [!] 128 II Nem <hana·el> 129 IF–III felöt ... az
Izraelt 130 II fel emelt III felelt [!] 131 II Hata hogy birná már az helt 132 I–III
mutatot ily helt 133 II – III törvényre mert minketis 136 II – III se szepet

140 35. Nohat müis az istent algyuk,
Szent nevet fel magasztaljuk,
Hogy nagy isten, azt meg vallyuk
S mindenek felet uraljuk.

36. Eletünket neki szentellyük,
Szent innepeit meg illjük,
Jozanon magunkat viseljük,
Az hütöt bennünk nevellyük.

145 37. Per, patvar, haborut utaljunk,
À bünök utan ne jarjunk,
Söt szükölködököt taplaljunk,
Hogy boldogsagot talaljunk.

150 38. Emellyük fel à mü szüvünket,
Es imádgjuk istenünket,
Hogy a sötetben mü lelkünket
Nem hagyja, el hiva münket.

155 39. *Te néked, szent atyank, dütsösség*
Légyen s adassek tisztesség,
Menyen, földön tíjed a felség,
Mert irgalmodban nintsen vég.

160 40. Igy aldgyanak minden allatok
S à menyben levö angyalok,
Tüis cherubim, seraphimok,
No ez urat imadgyatok.

165 41. Ertsünk edgyet müis ezekben,
Algyunk istent mindenekben,
À ki lakozik az egekben
Tündöklö fenyesegekben
Örökkön örökè, ammenn.

138 II nevé^t magosztaljuk 140 III Mindenek 145 II patvart III haboru [!] 147 III szüköldödöt [!] 149 III mü szemünket 152 II hagyvan 156 II–III az irgalmodban 158 III menyen 159 II cherubimok 161 II Ertsün [!] müis edgyet 162 III mindenben 163 III lakik az éghben 164 II–III fényességben

VY ESZTENDÖRE VALO ZENT ENEK

Arg: Uy esztendönek értelmet így tud

Nota: Nemes földet az szent [népnek]

Ur az Is ten a - ki menyben la - kik es nagy felsegh,

Mert ö - töl - le szar - maz hátik minden fe le szent - segh,

Ö tet fe - li es ret - teghi ez föl - di nemzetsegh.

1. Ur az isten, à ki menyben *lakik* es nagy felsegh,
Mert ö tölle szarmazhatik minden fele szentsegh,
Ötet feli es retteghi ez földi nemzettsegh.
2. Igassaga szentsegenek ebbölis ki tettset,
Hogy à napok forgasiban esztendöket szerzet,
À melyekben holnapokat nagy böltsen rendezet.
3. Ezek közöt tisri holnap bir nagy meltossagal,
Ö eredetire nezve igaz valosaggal,
Mert ö tellyes nagy isteni szent innep napokkal.
- 10 4. Szentek nyelven tisri holnap, mi nyelvünken mind szent,
Mely holnapban az ur kedve mi hozzank meg jelent,
Nohat müis ez innepben algyuk az ur istent.
- 15 5. Tölle mert ez nevezetes holnap meg aldaték,
Hogy szentséges innepekkel meg coronáztaték,
Izraelnek meg tartassa örökül hagyaték.
6. Ertse minden, uy esztendö kettö talaltatik
Szent Mosesnel, à szent iras ha meg visgaltatik,
Külömbözes à kettö közt de illyen tartatik.

I I menyben es II II Holnapban 12 II az <urat> 13–15, 33–36, 55–57, 75–78
I [E sorok a kézirat csonkasága miatt hiányoznak, a II változattól pótoltam.]

- 20 7. Neveztetik nysan holnapis uy esztendőnek,
Hogy tizen ötödik napjan à rab izraelnek
Szabadulasa erkezek s vege insegeknek.
8. Dütsösseges irgalmabol, hogy ezt tselekette,
Hogy az isten Egyptusbol izraelt ki vette,
Es à tejel mezzel foljo Canahanban tette.
- 25 9. Eörvendezve è szent munkat azert emlegesse
Minden szent izraelita ez nap hannya vesse,
Hogy az igert boldogsagot vegre el vehesse.
- 30 10. Neveztetik masod okon ez uy esztendőnek,
Mert ettől vetetik szama minden innepeknek,
Eztendő el forgasaban, à mellyek meg lesznek.
11. Ezert nysan uysagarol ilyen mod tartatik,
Hogy hat holnap uysagonkent rendel szamlaltatik,
S a szent nyelven az hetedik tisirinek mondatik.
- 35 12. *Kit hívunk uy eztendőnek im ilyen okokért,
Ez nagy lathato villagnak bölts teremtéséért
Es minden benne valoknak ez napon letéért.*
13. Ez nap olyan, mellyen isten el rendeli böltsen
Az embernek eletenek vegek meddig mennyen
Es halalok hol, mi forman es mitsodas legyen.
- 40 14. Rend szerent, hogy ki fegyverre, ki mennyen ehsegre,
Dög halalra, szenvedesre, ki keserusegre,
Egy szoval, jora, gonozra s halalos insegre.
- 45 15. Tizta s tiztatalan allat, mely vagyon vilagon,
Elnek, vadnak es mozognak ezen allapoton,
À mint erről vilagos szo ez irasban vagyon.
16. Ez nap lezen valojaban vege ez vilagnak
Es è nagy vilagon levő minden allatoknak,
Ez nap lezen iteletek joknak s gonoszoknak.
- 50 17. Leha vilag, mert nem ats helt hat az igassagnak,
Veget egyszer miert nem vets à bolygatagsagnak,
Uy esztendőt, mast, miert hisz veztere magadnak.
18. Magadtolis meg ertheted, mert azt igen könnyen,
Hogy az isten mondasiban masolas nem leszen,
Hanem à be tellyesedik földön es à mennyen.

19 II neveztetikis holnapis 22 II irgalmodbol 33 II mondatatik 38 II emberek éllete-
nek véget 39 II halalok <medig> hol 44 II Elnek [a k-t m-ből javította a másoló] 48 II
joknak gonoszoknak 51 II vesztegre 53 II masolas nintsen nem 54 II es menyen

- 5 19. *Ez azért szentseges nap, kin meg számláltattatik
Minden munka es gyümölte mind meg fizettetik,
Vagy jo, a vagy gonosz lészen a szerent adatik.*
20. Tiz nappal è szent nap utan egy nap következik,
À mely szentseges kippurnak szent nyelven hivatik,
60 Ezen nap à sententia be petseltetik.
21. Isten hatta è tiz napot böytre, könyörgesre,
Imatsagra es keserves testi szenvedesre,
Büney soksaga irant botsanat keresre.
22. Gyenge hütü rokonsagi, hogy ha meg volnanak,
65 Szerelmesi vagy barati, kik ez földön vadnak,
Kiknek eltek az életre irva nem volnanak.
23. Istent è tiz napok alat arrol engezteljek,
Sok bünöknek botsanattyat esedezve kerjek,
Hogy azoknak életet istentől meg nyerjek.
- 70 24. Tizta sziböl müis, szentek, aldyuk az ur istent,
Hogy életre, vad agakat, irgalmabol fel kent,
Kiert az ő aldot neve melto, hogy legyen szent.
25. Ur isten, nagy irgalmadot töllünk meg ne vonnyad,
Söt uyoddal életünket életre fel irjad,
75 Jora vezelő lelkedel sziveinket birjad.
26. *Dütsösséges szent nevedé légyen a tizeseg,
Menyen, földön es tengeren a kiralyi felseg,
Ki minden allatok fellet társ nélkül vagy egység.*

140.

MAS, A SZENTSEGES KYPPUR NAPIARA VALO SZENT ENEK

Arg: Szentsege à kippur napjanak ez mindenkor

Nota: Ha szent vagy es eletedben artat:

Szent az is - ten, ki ül à ke - ru bi mon,

Es a - maz nagy szentse - ges se - ra phi mon,

55 II számláltatik 57 II jo vagy 59 II Mely . . . nyelven [nyelvel-ből javítva] 66 II eltet

Mely nagy munka - ja min - den al - la to - kon,
 Mennyen, földön és a víz - ben va lo kon.

1. Szent az isten, ki ül a kerubimon
 Es amaz nagy szentseges seraphimon,
 Mely nagy munkája minden állatokon,
 Mennyen, földön es a vízben valókon.
- 5 2. Ezek felet az emberi allatra,
 Mely nagy gondgya vagy on allapottyokra,
 Hogy sem jo, sem gonosz nem jö azokra,
 Nallanelkül nekik nem arthat soha.
- 10 3. Noha neha szenteit meg probalya,
 Attyay vesszővel meg latogattya,
 De öket azonban veszni nem hadgya,
 Söt tsudalatosan meg szabadittya.
- 15 4. Terhes bünöket nekik meg botsattya,
Ha ö hozzá megtéréseket láttya,
Siralmokot vig örömrre fordittya
Es jövendő boldogsagra jutattya.
- 20 5. Sok jovaival öket környül veszi,
 Eleteket üdvessgre pecsetli,
 Mely munkajat ez may napon teszi,
 Szentinek könyörgeseket, hogy nezi.
- 25 6. Ez szentseges kippurnak az ö napja,
 Mellyet szükség, hogy minden meg visgallya,
 Magat böytre, imatsagra forditsa,
 Elöbbeni sok büneit el hadgya.
7. Gyarlo ember nysd fel hat szemeidet,
 Engesztellyed ez napon istenedet,
 Egez napon mondgyad könyörgesedet,
 Mert így talalod meg üdvessesedet.

1 III isten az ki 4 III Mennyen es az földön II vizekben [a *valokon* szót nem írta le a másoló] 7 II sem rossz nem jö 9 II Noha nekik II–III szentit 11 III öket azokban el veszni II azokban veszni 13 II bünökből megszabadittya 14–16, 34–36, 53–56, 74–79, 96–99, 117–120, 138–140, 159–160 I [E sorok a kézirat csonkasága miatt egészen vagy részben hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] 14 III hozzája 15 III Siralmokot örömrre 16 II Jövendő boldogságra <jutya> 17 III [E sort kifejtette a másoló.] 18 III petsételi 20 III könyörgessit 21 II kipurnak napja 23 II Magat imatságra fordittya 24 III bünit 27 II mondod

- 30 8. Ezt peniglen hogy ha te nem miveled,
Söt büneidet ez napon neveled,
Bizonytal üdvességedet el vesztet
Es vegetlen veszedelem lesz helyted.
- 35 9. Azt meg tud, hogy ez nap ollya tetetet,
Egyeb napok felett fel emelttetet,
Nagyob méltoságra is helheztetet,
Szombatok szombatjának neveztetet.
- 40 10. Kerjed istentől hat szent eletedet,
Mert ez nap nyered meg üdvességedet,
Ez nap elis veztheted te lelketet,
40 Hogy ha nem követet szent istenedet.
11. Isten mert ez napon teszen illy tsudat,
Meg nyittattya az egeknek kapujat,
Ki terjezti veghetetlen irgalmat,
Ugy nezi az hiveknek imatsagat.
- 45 12. Penitentiát ez napon ki teszen,
Az nagy *aldast* az ur istentől veszen,
Mert fejeben az ur coronat teszen,
Az örök boldogsagbannis részt veszen.
- 50 13. Porontsolattyat ha teszük, el varja,
Vegre az egek kapujat be zarja,
Az nap estin edyig be lakatollya,
Esztenő ez napig, azt meg sem nyittya.
- 55 14. *Ugyanis ez be petsétlésnek napja,*
Üdvességnek s bün botsátásnak napja,
Jo es gonosz sententziáknak napja,
Kit ez nap be petsétel, aban hadgja.
- 60 15. Regen ez napra meg porontsolatatot,
Hogy valaszsanak el ket tizta bakot,
Mellyekre è szerent vessenek sorsot,
60 Hogy meg tudgyak, ki mellyik rezre jutot.

29 II peniglen ha III penig ha nem 30 III bünödöt 31 III üdvességedet ez napon el vesztet 32 III veghetetlen veszedelemben lészen II veszedelem [*veszedelmed*-ből javítva] 33 II tudgyad ez nap olljana III nap nagjá tetetet 34 II napok fel [Szótagszámhiány!] III napok felett fel 35 III méltoságra helyheztetet 37 III istentől szent 39 II veszteted eleketet III vesztet lelketet 41 II ez nap teszen 42 II nyittya 43 III Kitészü 44 III nézi hivek 46 I aldas [!] II istentől <vészen> 47 II Fejeben 48 II boldogságban részt 49 III ha ki tészik 50 II egeknek 51 III Ez nap <estig> II esvénü egyik bé bé [!] lakatolja <eszen> 52 II–III meg nem 53 II ez petsétlésnek III bépetsétlés 56 II Kiket ez 57 II Regenis meg III Régennis ez 59 II Meljekre <ve> III Melyre 60 II Meg tudyak hogy ki mellyik rezire jutot

16. Nagy szentül osztan így tselekedgyenek,
 Hogy à mely bak jutot az izraelnek,
 À szarvara veres selymet kössenek,
 À mellyet osztan ök tartsanak jelnek.
- 65 17. Az trombitas papoktól azt el küldgyek
 Azaelre s à tetejen le tegyek,
 Hol imatsaggal istent engesztelgyek
 À magok es az izrael bünejert.
- 70 18. Puztas nagy köszikla volt az Azael,
 Hova à papoknak menni kellett fel,
 Hol à bakon az urtól let ilyen jel,
 Mikor az nephez volt nagy kegyelemmel.
- 75 19. Igen szépen à selljem fejerre let,
Meljert nekik igen nagy örömök let,
Hogy az isten nekik meg kegyelmezest
Es izrael az ur ellöt kedves let.
- 80 20. *Azutan ott ilyen dologis esset,*
Az kösziklaról az bak levetetett,
Amely szellyel szakadvan semmive let,
 Hol à papok mondanak illy igeket.
21. Nagy es kitsin büney izraelnek,
 Mint ezen bak soha meg ne terjenek,
 Az ur istentől el feleytessenek,
 Mint az bak ökis semmive legyenek.
- 85 22. Azonban à trombitakot meg futak,
 À mennyere à zengest meg hallottak,
 Rendel az hegyeket papok allottak,
 Nagy hirtelen à nepnek hirre attak.
- 90 23. Kegyelmes lett, hogy az isten à nepnek
 Botsanatot adot ondok bünöknek,
 Tsak hogy ez utan ellyenek istennek,
 Adgyanak helyt szentseges törvényenek.

61 II tselekegyék III tselekedvén 62 II ameljik 63 III Szarvára kössenek veres selymet 64 III Melyet osztán tartsanak 65 III Azonbannis az trombitás papok 66 II Az azrael tetejire [a j-t k-ból javította a másoló] letegyek 68 II bünéért [az első é javítva] 72 III kegyelem 74 III Melyen nekik ezen nagj 75 II Hogy isten [Szótagszámhiány!] III Hogy az isten 76 III Izrael 78 III levetett 80 II Ha az pakok [!] 84 II Mint azon bak 85 II trombitot [!] 86 II—III zengesit 87 III Az rendel II az pakok [!] alloták 90 II—III büneinek 92 II törvényinek III helyett

24. Ezenben à nep, papok es levitak
Ditsiretekre szajokot meg nyitak,
Musikajok enek szora fordittak,
Kin az urnak dütsösségét mozdították.
25. Szomorusságtól szívök el fogatot,
Ha látták a selyem meg nem változot,
Hanem a bakon veressen maradot,
100 Mert tuttak bünök meg nem botsattatot.
26. Mely bak penig az ur reszszeres eset,
Az oltaron tüzzel meg egettetet,
Mely az istentől kedvesen vetetet,
Mikor à nep bünének meg engedet.
- 105 27. Igen draga, szentseges nap ez, hivek,
Mert ezen à fő papok fel öltöztek,
À szentseges ruhakban es be mentek,
À szent helyben s à nepert könyörgöttek.
- 110 28. Nagy szentsegeben azhol à szent sator volt,
À frigy lada es à ket kö tabla volt,
Hol à cerubimok helyezettettek volt,
Ott az isten dütsössege jelen volt.
- 115 29. De öltözeti à fő papnak ilyen,
Hogy az ő ruhajara nagy fenyessen,
Az *urim es tummim* metsve volt szepen,
Hogy abban à bünert könyörgest tegyen.
- 120 30. *Ez öltözetben az urnak szentségét*
Mondhatta el háromszor ő nagy nevét,
Mászor ara nem mozdíthatta nyelvét,
Mivel tudta az ur tilto törvenyet.
31. Nagy kevansaggal az izrael varta
À fő papnak ki jöveset, mert tutta,
Hogy ha fenyés à papnak ő ortsaaja,
Meg vadnak ő bünei botsattatva.

94 III Ditséretre 95 II Musikájokat . . . fordítják 97 II szivek el fogatot 98–99 III meg nem változot, Hanem a [e szövegrészt kihagyta a másoló] 100 III Meg tudtak 101 III részire jutot 103 III kevesen 104 II–III büneinek 105 III nap az hiveknek 106 II öltöztenek III öltöznek 107 III Szentséges ruhában es bémének II bementenek 108 III A szentseges helybe . . . könyörögnek II helyben a 110 II es két 112 II az urnak dütsösége III istennek 113 II öltözeti fő papnak iljen <volt> 114 I urium I, III tzumim II tunim 118 II háromszor nagy 119 II mozdíthatya 120 II Mivel az urnak tiltot törvenyet (!) 122 II kijövesit tudgya 123 II–III a fő papnak ortsaaja 124 II vadnak bünei III vadnak az ő büne

- 125   **32. Komor, hivat ortsaval de, ha ki jött,
À nep ottan nagy sirast, jaygatast tött,
Mert tuta, hogy az ur kegyelmes nem lett,
Imatsagokbanis az nap el nem vött.**
- 130   **33. Ollyankor mig egész esztendő el tölt,
Mig ezen nap ismetlen elő került,
Az izrael buzgon könyörgöt, böytölt
Mind addig, mig az ur nagy kegyelmes lett.**
- 135   **34. Rollok ismet az ur meg emlekezett
Es undok bünöknek meg kegyelmezet,
Ő hozzájok ismet nyuytot job kezet,
Mellyel be fette s à nep el nem veszett.**
- 140   **35. Sok jovaival öket környül vötte,
*Elteket üdvessegre petséelte,
Ellenségeket rollok meszsze tette,
Oltalmának paisaval bé fedte.***
- 36. Izraell ellen hat te gonosz vilagh
Szidalomra merges nyelved miért hagh,
Mert à mit ö vall à merö igassagh,
Azertis öve leszen à boldogsagh.**
- 145   **37. Le romlasa miat Jerusalemnek,
Mely regen hivatik vala Salemnek,
Ha most aldozatot nem követhetnek
S à szent helyt nem szolgálnakis istennek.**
- 150   **38. Le eset most bator urasagabol
Es előbbi dütsö allapottyabol,
De rabsagabannis ur hagasarol,
El nem fordul szent porontsolattyarol.**
- 155   **39. Innepeit mert ö szentül meg tartya,
Zent törvenyet elmejeben forgattya,
À balvanytol magat igy irtoztattya,
Hogy szemeit reajok sem fordittya.**

127 III kegyelm [!] **128** III nem löt **130** III Mig ez az nap II ismét ele nem került **132** III amig **134** II Az ö bünöknek **135** II nyujtotta kezét III nyujtot ismé [!] **137** II környül veszi **138** III Elteket **140** III Oltalmának [az n-t k-ból javította a másoló] **143** II Mert ö amit val III Amit val a **144** II övéille leszen **146** II Régen hivatatot Jerusalemnek **148** II A szent heljen szolgálhatnak istennek III nem szolgálhatnak istennek **149** III Le eset bator uraságból **150** II alapotból **151** III De rabsagban vagjonis ur hágjásából **152** II nem fogot ur szent **153** II Innepid mert ök **155** II magat meg irtoztattya III ugj **156** II szemét III réa

160 40. Ez drága jót, ha el nyerni akarod,
Te vak világ, a törvent mert nem tartod?
*Mert ennélkül léssen rossz állapotod,
Az hivekkel nem léssen boldogságod.*

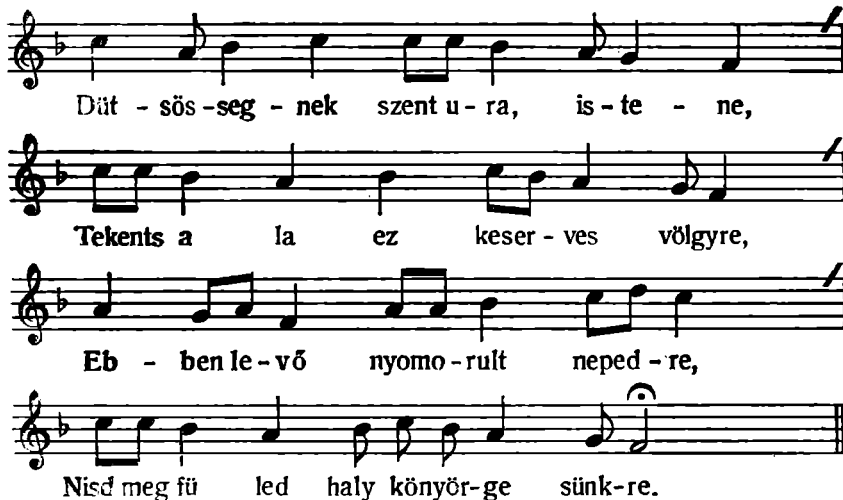
41. No szent hivek, az urat magasztaljuk,
Ő szent nevet szentnek s igaznak vallyuk,
Mindenek felet tsak ötet uraljuk,
Mert ezzel üdvessegünk meg talallyuk.

165 42. Zent legy tehát Abrahamnak szent ura,
Izraelnek hüseges nagy pásztora,
Hogy lelkünknek löl te igaz tutora
Es el hittal minket az örök jora.

141.

AZON INNEPRE VALO

Nota: Sok hatalmas lator most azt tudgya

Düt - sös - seg - nek szent u - ra, is - te - ne,
Tekents a la ez keser - ves völgyre,
Eb - ben le - vő nyomo - rult neped - re,
Nisd meg fü led haly könyör - ge sünk - re.

1. Dűtsössegek szent ura, istene,
Tekents ala ez keserves völgyre,
Ebben levő nyomorult nepedre,
Nisd meg füled, haly könyörgesünkre.

157 III nyeri 159 II lesz a rossz 160 III Hivekkel 164 II üdveségünket 166 III hüségés:
pásztor 167 II–III letél igaz

- 5   2. **Oh nagy isten, mely igen vetkeztünk,**
               Büneinkben ugyan be merültünk,
               Szent porontsolatid ellen eltünk,
               Ha jól nem tisztelünk, mind el veszünk.
- 10   3. **Mert vagyunk csak nagy ostobaságban,**
               Az Adamról maradt gyarlaságban,
               Nem hejába estünk haragodban
               Azert, mert nem jartunk utaidban.
- 15   4. **Jól tudgyuk, te hogy josagot kevansz,**
               Gonossagot felette igen bansz,
               De könyörgünk, nekünk hogy irgalmoz,
               Kerhozattól, kerünk, hogy oltalmoz.
5. **Nagy sok bűnnek köteleben estünk,**
               Naponkent es orankent vetkeztünk,
               Kiert ugyan meg nehezült lelkünk,
               Az halálnak halójában estünk.
6. **Es előtted tisztalanságban**
               Talaltunk sok fogyatkozásban,
               Kivaltkeppen mig az te utadban
               Nem jutottunk szent igasságodban.
- 25   De töriben az gonosz ördögnek
               Fetrengettünk, mint rut ellensegnek,
               Mert utain te szent törvényednek
               Nem jartunk es szent ismeretednek.
- 30   8. **Előtted most arról vallast teszünk,**
               Hogy az bűnnek utáiban jartunk,
               Mertekletlen ugyan futva mentünk,
               Hanyat homlok ugyan el merültünk.
9. **Ur isten, te nallad tudva vagyon,**
               Büneinknek szama nyilván vagyon,
 35   Kiert raytunk haragod nagy vagyon,
               De meg botsas, kerünk, igen azon.
10. **Semmi keppen meg nem maradhatunk,**
               Ha bűnünkert fizets mind el veszünk,
               Ondoksaggal mert rakva életünk,
 40   Mindent tölled meltan meg erdemlünk.

9–12, 30–32, 50–52, 70–72, 90–93 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II változatból pótoltam.] 19 II nehezült(ünk) 24 II Nem jartunk 32 II futva mentünk 37 II meg maradhatunk 40 II tölled meg

11. Azert noha immar meg ismertünk,
De megis sok fogyatkozás bennünk.
Az gyarlosag, mert meg marat köztünk,
Ez az oka, hogy gyakran el estünk.
- 45 12. Valoban sok fogyatkozás bennünk
Vagyon, kivel meg rakodot testünk,
De te, uram, jól tehets mű velünk,
Bizvast azért neked esedezünk.
- 50 13. Dűtsösseghen lako szent istenünk,
Hanyot homlok *az földre burullunk*
Te előtted es ezen könyörgünk,
Légy kegyelmes, noha nagy sok bűnünk.
- 55 14. Így előtted magunk meg alazzuk
Es te neked minnyajon ezt mondgyuk,
Irgalmos vagy, mű kegyelmes urunk,
Azert hozdad bizvast folyamodunk.
- 60 15. Porontsoltad, hogy te hozdad terjen
Minden bűnös, bűnnek veget vessen,
Nyugodalmot te nallad keressen,
Meg adatik, tsak hogy jambor legyen.
16. Rutak vagyunk bűnnek fertőjével,
De tiztits meg az te szent lelkeddel,
Ruttsaginkot fedezd el kezeddél,
Öltöztes fel artatlan elettel.
- 65 17. Es adgy nekünk olly jó fejedelmet,
Ki tarthasson bekesseghen minket,
Szeresseis az te törvényedet,
Minden rendnek adgyad szent lelkedet.
- 70 18. Cseleked ezt: lagyits meg *szivüket*
Azoknak, kik háborgatnak minket,
Végy el rollunk sok kegyetleneket,
Mutasd hozzánk igaz jó kedvedet.
- 75 19. Ebből tetszik hozzánk meg jó voltod,
Veghetetlen nagy irgalmosságod,
Ha ezektől neped oltalmazod,
Gonoz nepnek praedara nem adod.

- 80 20. Segettseget, eröt adgy mü nekünk,
Ellened hogy ez uton ne vetsünk,
Teremts, uram, hus szivet mi bennünk,
Az kö szivet rekezd ki belöllünk.
21. Neked tiztan holtig szolgálhassunk,
Ez vilagban mig leszen szallasunk,
Mutas utat, hogy ne teboljogjunk,
Mellyen hozzad, szent attyank, juthassunk.
- 85 22. Oltalmoz meg az gonoz ördögtöl,
Oltalmoz meg hirtelen halaltol,
Oltalmoz meg kettsegeben esestöl,
Oltalmoz meg minket mind ezektöl.
- 90 23. Sok rendbeli szüksegeink vadnak,
Kik te nallad, *tudgyuk, nyilván vadnak,*
Tölled sok jok nekünk adassanak,
Onnat felljül reánk származzanak.
- 95 24. Te kivülled, akar hova nezzünk,
Nintsen egyeb, kinek esedezzünk,
Tölled azért minden jot remelünk,
Ad meg, uram, az miért könyörgünk.
- 100 25. Read hattuk, ur isten, magunkot,
Tudgyuk, hogy te nem hattad azokat,
Kik te neked attak ö magokot,
Tsak te tölled vartak oltalmokot.
26. Azert, uram, müis nagy halakot
Adunk neked, hogy az mü utunkot
Igazgattad s porontsolatidot
Attad tudnunk szent igassagodot.
- 105 27. Seregeknek ura es istene,
Te nepednek kegyelmes vezere,
Ditsirtessel az magos mennyegben,
Mostan es mind örökkön örökkè.

SATOROS INNEPEKRE VALO ENEK

Arg: Urnak satorossa, vagy öszve gyüytés innepet így tud

Nota: Isten oltalmunk, erős kö[várunk]

Vr à nagy is - ten à magos menyben,
 Mert u-ra-l-kodik à tündök-lő feny - ben,
 Ö di - tsi - re - ti vann iz - ra - el - ben,
 Szent törvénye - re tert i - gaz hi - vek ben.

1. Vr à nagy isten à magos menyben,
 Mert uralkodik à tündöklő fenyben,
 Ö ditsireti vann izraelben,
 Szent törvényere tert igaz hivekben.

5 2. Rollok szüntelen visel nagy gondot,
 Szent törvényével elteti, kit mondot,
 À melyre hogy ha viselnek gondot,
 Nekik adgya az örök boldogsagot.

10 3. Nagy szentül esztis meg hatta isten,
 Hogy minden ferfi, mely van Izraelben,
 Jerusalemben ö eleiben
 Esztendő által haromszor fel mennyen.

15 4. Az mikor pedig oda fel megyen,
 Szep ajandekot jovaiból vigjen,
 Kit az ur ellőt osztan le tégjen
 Es a papoknak arra gongjok legjen.

2 II fenyesegeben 12 I—II Esztendöt 13—16, 33—36, 55—56, 77—80 I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változattól pótoltam.]

- 20 5. Kedves nepe közt à Levi agnak
Nem osztata részt földén Chanahannak,
De hagyta haznát, hogy à dezmaknak,
Nekik adgyak be es à cantoroknak.
6. Sok aldasival az ur ez földet
Ugy még aldotta, hogy minden olly bő lett,
Hogy à papoknak szüksegek nem let,
Mert à dezmakból kiki vett eleget.
- 25 7. À mely dezmakot, mikor be hortak,
Ezen dezmakot ismet meg dezmaltak
Es Aron papnak osztanon attak,
Ö tseledgyivel, à melyel tartottak.
- 30 8. Tudnunk kel aztis, hogy à papoknak
Mert hatta isten, hogy ne dolgoznanak,
Söt hogy az urnak ök szolgáljanak
Es az oltaron szentül aldoznanak.
- 35 9. *Ollyan szentseg volt mert az templomban,
Hogy szünet nem volt ot az aldozatban,
Éjel es napal forgottak abban,
Istenhez valo buzgo imatsagban.*
- 40 10. Rogyogo fennyel szep egyenesen,
Mint merő oszlop az füst ment az eghben,
Zel nem bonthatta meg erejeben,
Mikor az nep volt az urnak kedveben.
11. Osztan rendi ez ur hagyasanak,
Hogy nyolts napja van szent satorossanak,
Mellyeken hagyta, hogy lakoznanak
Ö satorokban s istent szolgáljanak.
- 45 12. Senk' első nap, sem az utolson
Dolgot ne tenne, ezis mondva vagyon,
Mert mind ket napon nagy innep vagyon,
Mely szent napoknak illyen oka vagyon.
- 50 13. Szerelmes nepet, mert à puztaban
Negyven esztendőn tartta satorokban,
Farattsagnelkül etel, italban
Bövösök voltak, even à mannaban.

19 II hogy dézmának 22 II Meg aldotta 24 II dézmából 27 II osztan 28 II amelyet
31 II szolgáljanak 32 II aldozának 43 II lakozzanak 46 II tégjen

- 55 14. Az ö köntösök meg nem változot,
Lábok belije meg tsak meg sem kopot,
Az ur redjok viselt oly gondot,
Mert meg teszi azt, a mit etzer mondot.
- 60 15. Vala à nep közt oly nagy három szent,
Ki által az ur à nepnek meg jelent,
Elöl jároul, à kiket fel kent,
Ertek à puztan illy jo tetelre ment.
- 65 16. Az szent Mosesert à mannat atta,
Aronert fenyos oszlopat mutatta,
Es à nep felet fellyül allatta,
Kivel eyel meg vilagosittotta.
- 70 17. Gyönyörü jelnek az ur ezt tette,
Mert ha előttek ez jelt eleb vette,
À taboris ezt menten követte,
Ha meg allott, ott satorat le tette.
- 75 18. Így Mariajert kö szalt tamazta,
Melyből jo izü vizet ki fakazta,
Tizen ket agra, à kit arazta,
Kit ennyi agon taborra botsatta.
- 80 19. Örülle à nep, latvan è dolgot,
Hogy az ur kezzek illy szep vizet hozott,
Kiert szep aldat mindgyarast mondot,
Hogy illy sok nepet az ur meg itatot.
- 85 20. Szep rendel ez viz a táboron volt,
Hegyen völgyen ha mentekis vellek folt,
De mihelt a szent Maria meg holt,
Tovab ez vizis köztök egj nap sem volt.
21. Vellek az ur, hogy ezt tselekette,
Hagya, hogy minden esztendön erette
Az nep hazoktól mind külön lenne
Es nyolts napokig illy szep dolgot tenne.
22. Eres viz mellet, szep kies helyen,
Kiki füz agbol szép satort epittsen,
Az ur nevenek ott enekelljen
S ezen törvényben fiakot nevelljen.

54 II béliek 56 II azt mit 72 II Enyi agon taborra tabora botsa [!] 76 II nep 80 II [a volt szót nem írta le a másoló] 83 II nep hazok el mind [!] 87 II énekelyenek

90 23. Gyarló s romlando leven à füz ag
 S à sator, kiket à szu s à moly el rag,
 Meg tudgyuk erröl, hogy è nagy világ
 El romlik s leszen, mikent à töröt ág.

95 24. Wdönk es napunk, à melyben elünk,
 Bizonsaghi, hogy romlando eletünk
 Es ki költözik testünkböl lelkünk,
 Mint egy satorbol s erröl emlekezzünk.

143.

JERUSALEM JÖVENDŐ KEDVES ALLAPOTTYAROL VALO
 ENEKECZIKE

Nota: Jesus Christus istennek szent fia etc.

Je ru-schalem nek gyönyö - rü - se - get,
 U ram, ad meg i - gert dütsös - se - get,
 Ac - kor ne ked uy e - ne - ket
 Czi on mond szep di tsi - re tet

1. Jeruschemnek gyönyörüset,
 Uram, ad meg igert dütsösset,
 Ackor neked uy eneket
 Czion mond szep ditsiretet.
2. Az üdöben az vallastetellel
 Így szol szent urarol vigy örömmel,
 Vallast teszek ur

96 II satorbol eröl 97 I—II [Az ének mindköt változatban a 96. sorral befejeződik. A másolók, úgy látszik, már maguk sem tudták, hogy csonkán másolták azt le.]

7 [A csonka kéziratból hiányzó szövegrészeket a kipontozott sorok jelzik. Kiegészítésük nem sikerült, mert az ének csak ebből az egyetlen forrásból ismeretes.]

- 10   3. En kegyelmes uram, büneimert
          Meg suytolal engem vetkeimert,
          Haragod rollam mar tagult,
          Vigh kedved hozzam fel indult.
4. Im hol isten szabadulasomra
          El jött az ur az en valtsagomra,
15   Bizom immar s nem rettegek,
          Senkitől semmit nem felek.
5. Mert az en erőm s az en enekem
          Az Jah ur isten en segedelmem,
          Fiaim, jer, algyuk ötet,
20   Mindenüt hirdessük ötet.
6. Attyatokot, jer noh, ditsirjetek,
          Tapsolással nevet hirdessetek,
7. Zenghwe vigon mar enekelljetek,
25   Mert nagysagoson bant tü veletek,
          Egez földön tudva legyen,
          Illy kegyelme ki terjedgyen.
8. Engemet, Tsyont, vastag örömbe
30   Öltöztetel, uram, fris köntösbe,
          A port le razta ruhamrol,
          Igat el vette nyakamrol.
9. Ne felly, ugy mond, en vagyok te ferjed,
35   Alkotodis en voltam te neked,
          Seregeknek szent istene,
          En vagyok izrael zente.
10. Egy kevesse engedetlenségert
          El hattalak vala büneidert,
40
11. Mikent szinten az Noach vizeröl
          Meg esküttem, földre hogy nem terül,
          Igy esküszöm, hogy haragom
          Soha rad nem jö tsapasom.
- 45   12. Imez hegyek, ha ki muzdulnakis
          Hellyekből halmok fel kelenekis,
          Megis bekessegem frigye
          Nem hagy teged lelkiem kedve.

- 50 13. Oh sok sanyarusag latot Tzyon,
Vigassagtol meg foztatot Tzyon,
Hald meg, neked mit igerek,
Jo kedvemböl miket szerzek.
14. Im en teged mind draga kövekből
Epitlek fel smaragd s jaspis köből,
55
15. Fundaltatva saphyr kövekre lesz,
Falod, tornyod Ophir aranybol lesz,
Kapuid carbunculustol
60 Fenlenek, mint tüz langhatol.
16. Te fiaid irtol tanittattak,
Eggyek lesznek, tölle meg aldattak,
Bö bekessegh terjed rajok,
Melly örökkè marad raytok.
- 65 17. Ackoron nekem egyenlő szivel
Esztd mondgyak lakosid nagy örömmel:
Hallelu-jah, mert jo az ur,
Aldott, kegyes, szentsleges ur,
Hallelu-jah, mert jo az ur,
70 Aldott, [kegyes, szentsleges ur.]

144.

[BÖJTRE VALO SZEPE ENEK]

Nota: Kivel isten vagyon [bátorsága lehet]

E - rös magos - sag ban dü - tsös - se - ges sze ked,

Ez föl - dön la - kok közt ki - ra - lyi fel - se ged, (h)

A - zok e - rös - si tik fen - lö e - kes - se ged,

I - me - zek szen - te lik fen - lö e - kes - se ged.

62 Eggyh lesznek 70 Aldott [észó után az ismétlődő szöveg többi részét nem írta le a másoló]

1. Erős magosságban dütsösseges szeked,
Ez földön lakok közt kiralyi felseged,
Azok erössittik fenlő ekessaged,
Imezek szentelik te fenlő ekessaged.
- 5 Nintsen oly szent senki, mint az mü istenünk,
Töb isten sints senki tsak az mü egy urunk,
Izrael paztora, vezere, hadnagyunk,
Minden veszely ellen nagy oltalom paysunk.
3. Erős magosságban, szekben ditsirtetik.
10 Ruhaja peremi templomot be töltik,
Job felöl, bal felöl tsak magasztaltatik,
Séraphim angyali ott fellyül ekessittik.
4. Ez földön lakok közt isten nepe, szentek,
Mint szegeny bünösök, ma kegyelmet kernek,
15 Vallas tetel mellet valtsagotis nyernek,
Urok kegyelméből uyab örömben esnek.
5. Imadgyak, szentelik az Jakobnak szentit,
Izrael istenet s annak dütsösseget,
Ugy vesznek magoknak bizonyos kegyelmet,
20 Mennyei tseledtől, egybölis jo kedvet.
6. Erős magosságban sok angyali tsatak
Felve, nagy rettegve kisbe járnak, futnak,
Rettegik mind tsak az edgyetlen egy kiralyt,
Hat hat szarnyok nekik, szent szent *szent* azt kialtyak.
- 25 Ez földön szenteknek sok gyülekezeti
Ma ott imatsaggal teremptöt meg *leli*,
Zengő bongo szokkal *tiszteli*, *szenteli*,
Ily szenteltetesben szent ur ő székit üli.
8. Erős magosságban scadai neve fen áll,
Kin az jo szü ujul, de test rezketve áll,
30 Edgyik strasa mastol tudakozza, hol áll,
Szol ur dütsössege, hogy tsak aldott helyben áll.
9. Földön szent törvénynek, az kik örökössi,
Isten reghi kentse nevenek titkossi,
35 Ezt seregek ura nyuytot karral örzi,
Igassagban ezis szent nevet ugy szenteli.

4 I—II Imezik [!] III Imezik [!] I—III szentelik fenlő 10 III templomat 12, 27—28, 42—44 I [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II. változatból pótoltam.] 19 II—III Ugy vonzanak 23 II Retteg-tetik csak 24 I, III szent szent azt 26 I—III meg lelik 27 II—III tisztelik szentelik

10. Erős magosságban sok sereg angyalok
 Rettegik az urat, zengő bongo sok szok
 Földön az szent törvény érték magyarazok
 Zentelik az istent nagy sok ezer szamosok.
11. Szent, szent szent, azt valljuk, seregeknek ura,
 Kinek dütsösseget meny, föld be *nem fogja*,
 Országlo hatalmat, de *tellyes föld vallja*,
Véllünk minden nemzet az amment, amment mondgya.

145.

MASODIK ENEK

Nota: Szent [törvény]

1. Szent törvény beszedeből eszt hirdetem,
 Szent szolgálat rendit ele rendelem,
 Ez földön gyümöltset az urnak vizsem,
 Kire talam ur szemben leszen vellem.
2. Kezdem ezt jo orvosok peldajarol,
 Lelkem *ohajt* ebben minnyajatokrol,
 Elmem felelemmel szol orvossagrol,
 Talam urnal jo tekintet lesz arrol.
- 10 3. Kezetek tetemennyit mutassatok,
 Egyenes mondastokat forgassatok,
 Gorombasagtokat meg dorgalljatok,
 Az ur hallya, meg terest ad reatok.
- 15 4. Ayakinkot büntöl igen meg tiltsuk,
 Szemünk könyhullatasit tsak ki szorjuk,
 Setetben *világott az urtól várjunk*,
Talam meg mutattya, hol mü jo utunk.
- 20 5. Töredelmes lelekkel terjünk hozza,
 Kialtas, rikkoltas azt vegre hozza,
 Enek, zenges bongas jutassa oda,
 Talam könyörül seregeknek ura.
6. Tiztittsuk ki gonoz gondolatinkot,
 Serkentsük fel bennünk aluvo jonkot,
 Mutassuk be tisztasaggal magunkot.
 Talam az ur vellünk tezen irgalmot

38 II Rettegtetik urat 44 II nemzett amment amen [!]

6 I ohat 15 – 16, 32, 47 – 48 I [E sorok szövege a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányzik a szövegből, a II. változatból pótoltam.]

- 25 7. Kússeb vagyok sokkal minnyajatoknal,
Ertetek urhoz megyek imatsaggal,
Hozzatokis kel nyulnom dorgalással,
Urnal legyen mind ez bün botsanattal.
- 30 8. Oh tü tisztak, lelketek örizzetek,
Tellyes szivel tisztulljatok, terjetek,
Teremptönel tisztaknak lelesetek,
Talám meg könnyíti kezet ertetek.
- 35 9. De igen irtozom teremptom előtt,
Nehez kevelysegem nyom szine előtt,
Szom akadoz, reszket, nem vehet erőtt,
Talam az ur meg szany ily gyöttrelmemet.
- 40 10. Kevelysegert fadgyam böytel apaztom,
Szemem vizet köny hullatással szorom,
Szam szavat szüvemmel edgyüt hordozom,
Talam ezzel uram kedvet talalom.
11. Remülök igen kemeny törvenyetöl,
Emlekezem ingyen nagy kegyelmeröl,
Veszek eneklestis kedves gyümölsröl,
Talam kedvesen fogad jo kedveböl.
- 45 12. Kialtok vegetlen bö kegyelmere,
Remellek szantalan engedelmere,
Fogok tizen három *termeszetre*,
Csudájára talám tér kegyelmere.

146.

MAS SZEP ENEK EZIS

[Nota: Noh szent]

1. Noh szent sereg, gyülekezet, szentellyünk istent,
Aral, Chasnal angyalokkal ditsirjük ötet,
Kik egy mast kerdven:
Hol istenek nagy istene, tizelnök ötet,
Ki mindent rettent.
2. Egy sereg mast izgat, nogat: magaztald istent,
Zengö bongo kialtással ekesitsd ötet,
Jelet, üsmerd eszt,
Hogy langallo seraphimok dütsö szek felet
10 Alnak ez felet.

---

41 II – III törvenytöl 48 II – III Csudájárais
7 II ekesicsed

3. Erős egek sok angyali edgyüt mind algyak,
Felve, rettegve szentelik, jo voltat mondgyak,
Igaznak vallyak,
Hat hat szarnyok mindeniknek, *mint szelek gyorsak,*
Hatalmos szolgak.
- 15
4. Mennynek szamtalan tseledi tsak ött szolgallyak,
Eneklő ditsiretekkal udvarat tartyak,
Urat imadgyak,
Ortsajokot ket szarnyokkal fedik, takarjak,
Nagy szentnek lassak.
- 20
5. Belső palotas szikrazok tsendesben mondgyak,
Ur ditsiretire többit gyuytyak, nogattyak,
Helyben allattyak,
Labokat mas ket szarnyokkal fedik, takarjak,
Sorsokat tudgyak.
6. Harmad rend, tsak ket szarnyokkal, azok repülnek,
Münket latnak s mü nem lattyuk, dolgunkat nezik,
Urnak be viszik,
Tud ur mindent, *de tiszteteknek ök meg felelnek,*
Nem restelkednek.
- 30
- Maeon haz küzöbe örzö nagy fejedelem,
Hadarniel fő hoph mester, első mindenen,
Dütsö seregen,
Tizenket szaz ezer angyal ennek tisztiben,
Szent ur kepeben.
- 35
8. Töb nagy fejedelmek közöt ur ezt kedvelli,
Dütsösseget az egy felseg rea fedezi,
Ugy meg tiszteli,
Mert hivekert, izraelert kereset vezi,
Kedvet sem szeghi.
- 40
9. Masod pitvart hatalommal Sandephon örzi,
Hivek, szentek imatsagat tisztitty, szedi,
Ugy szerkezteti,
Coronaval, az szent ur fejeben teteti,
Ugy dütsöitti.
- 45
10. *Igy hát meny,* föld telljes ez ur *dicséretivel,*
Edgjik sereg másra ujitt intö beszéddel,
Zengö enekkel,
Szent, szent, szent az mü istenünk, mondgyuk örömmel,
Zengö vig kedvel.
- 50

14–15, 29–30, 46–48, 65 I [E sorok a kézirat csonkulása miatt részben vagy egészen hiányoznak a szövegből, a II változatból pótoltam.] 31 II–III Máeon haz 33 III dütsö <mindenen>

- 55 11. Hat felljeb *a* tsillagatlan kilentsed eghben,
Mulato nyargalodasra kezittet helljen,
Nagy felsegesen,
Szent, szent, szent seregek ura, eneklik szörnyen,
Tömeny ezeren.
- 60 12. Müis tehat földi nepek, gyarlo fergetskek,
Angyal forman, etlen ittlan *eneklyünk* ennek,
Dütsö nevenek,
Dütsossege szelljet hozzat az kerek egnek
Be fogta ennek.
- 65 13. Szent, szent, szent valjuk, kialtsuk, seregek ura,
Erejevel meny, föld rakva, hivek pasztora,
Izrael ura,
Raytunkis örszö hatalmat nyilván mutattya,
Örökké *tartya*.

51 I—III felljeb tsillagatlan 57 I—III enekeljünk

A XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL VALÓ
FORRÁSOK ÉNEKEI

JEREMIAS SIRALMA

Notája: Keserves

1. Tars szenvedhetetlen menybéli nagy isten,
Kinek lako helye van a magos menyben,
Hozzád mehetetlen ülz kiralji székbén,
A honan igazgatz mindent *míndenekben*.
2. Imatkozassinkra hajts le fílidet,
Nyomorusságinkban nyujts segedelmedet,
Botsásad lelkünkben az te szent lelkedet,
Tekénts meg, ideje, szent Izraelledet.
- 10 3. Az mü siralmunkban borult életünkről,
Uram, emlekezel szent izraeledről,
Emlékezel nékünk töt ígíretedről,
Es az te népednek szamkivetesíröl.
- 15 4. Az mü siralmunkat, uram, már tekénts meg,
Szomoru szíüvünköt, kérünk, vigasztald meg,
A sok késértések ellen oltalmaz meg,
Rajtunk karonkodo poganokat ronts meg.
- 20 5. Rollad, mü szent atyank, semmit sem gondolnak,
Münkötis nevedért rutul ragalmaznak,
Mü örökségünkel idegenyek bírnak,
Az mü hazainkban poganyok lakoznak.
6. Remenséget imar sohult nem tanallunk,
Hanem segítseget tsak te tölled varunk,
Atyaink meghaltak árváká maradtunk,
Ha te el hatz napról napra mind el fogyunk.

7. Arra kezd, *imáron, uram*, ügyünk jutni,
 Özvejj anyainkal másnak kel szolgálni,
 Tulajdon vizünköt pénzünkön kel venni,
 Az számkivetésben hogj kel meg maradni.
- 30 8. Hozzád és nem máshoz mind *holtunkig* bizunk,
 Uram, tekénts meg az *mü* nyomorussagunk,
 Im tulajdon fankot nagj aron kel hoznunk,
 Az keserűségben, jaj, tsak meg nem hallunk.
- 35 9. Oh *hogy* erönk fellet münköt sartzoltatnak,
 Mint az vono barmot minden felé hajtnak,
 Szent inneplésünkel semmit nem gondolnak,
 Hogy ha meg faradunk nyugonni sem hadnak.
- 40 10. Gonosz Egyiptusnak es az Sirianak
 Attuk mü magunkot fejenként szolganak,
 Hogy bártsak ettefel münköt tapláljanak,
 Az kik mint fogjokot *holtunkig* tartsanak.
- 45 11. Im az mü atyaink sokat vetkeztenek,
 Vetkezven meg holtak imáron nintsenek,
 Ö hamiságokban sokat nem éltenek,
 Az ur haragjában *mert* meg öletének,
- 50 12. Imáron mününk ö álnoksagokat
 Kel viselnünk fiok ily gjalazatyokot,
 Az kik im nevelik az mü siralmunkot,
 Uram, ad meg igert *szabadulasunkot*.
- 55 13. Othon mü házunknal, kik münköt szolgáltak,
 Imaron mürajtunk azok uralkodnak,
 Siralmos ügjünkben münköt boszontanak,
 Kikben biztunk vala, meg nem szabaditnak.
- 60 14. Legj vellünk ur isten, nézd veszedelmünköt,
 Mely nagj félelemel eszszük kenyerünket,
 Markunkban hordozzuk az mü életünket,
 A fegyver miat, mert keresik lelkünket.
- 65 15. Tsontunkhoz ragadot bőrünk es meg éget,
 Mely miat nem erzünk semi egrességet,
 Uram, imar hozd el amaz bokeséget,
 Mert masunat mü nem varunk segitséget.

25 kezd uram imár ügyünk 29 holtig 30 az nyomorussagunk 32 Es az keserűségben
 33 Oh erönk 40 holtig 44 haragjában meg 48 szabadsagunkot 55 mü <lelkünket>

16. Seregeknek ura, lásd meg, mind elfogytunk,
Hogy szent felsegedtől így elhagyatattunk,
Uram, terítsed *meg* gyámoltalanságunk,
Tamazd fel, ideje, ragyogo csillagunk.
- 65 17. Ehség miat, latod, meg hirvadot testünk,
Hogy *mü* az poganyok *kezeibe estünk*,
Söt földet verünkkel kargyok miat festünk,
De meg erdemeljük, mert igen kerestük.
- 70 18. Leányit Judanak meg szeplösítették.
A Sion aszonyit szégyenben ejtették,
Hirében nevében meg szegyenitettek.
Az ő sok bünökert, jaj, azt erdemlették.
- 75 19. Egekben lakozo szentséges ur isten,
Az mü büneinkért mert rontal illy igen,
Könyörüly szent atyank te izraeleden,
Ne büntes továbbá ilyen *nagy* szertellen.
- 80 20. Kiralyjunkot szemünk lattara meg fogták,
Az fejedelmünköt, jaj, fel akasztották,
A veneknek *tisztességet* meg nem attak,
Szent nepedet, uram, latod mint rontottak.
21. Ez nagy veszedelmet, uram, el ne szenved,
Söt *az* ök fejökre, kérünk uram, *terjeszd*,
Szent izraelledet meg kegyelmedben ved,
Hogy öröké algyuk dütsösséges neved.
- 85 22. *De nézd, uram*, dolgat mü ellenséginknek,
Az mü ifiankal gonoszul eltenek,
A sok fa hordasban meg eméztettek,
O ur isten, mely nagy szégyenben esének.
- 90 23. Gazdag, irgalmas ur, illyen *mü* elletünk,
Az melyben régolta meg nyomorult fejünk,
Ez nagy siralomban, uram, medig állunk,
Vagy ugyan abban öröke tsak el veszünk.
- 95 24. Jaj, *uram*, nem lehet, mert nem azt ígérted,
Hogy *az* te népedet végképpen elvezted,
Ha nem kegyelmedben meg etzer térited,
Szent igeretekkel meg örvendezteted.

63 terítsed gyámoltalanságunk 66 Hogy az poganyok közü estünk 76 ilyen szertellen
79 tisztességeket 82 Söt ök terjeszed 85 De nézd meg uram 89 illyen az mü 93 Jaj
ur isten

25. **En** istenem, az *vének* mire *jutottak*,
Az tanats adasbol imar ki szurultak,
Iffiu seregekis mar nem musikálnak,
100 Rabjai löttünk *mü* az pogany kiralynak.
26. **Könyörülo** isten szand meg nyavalyankot,
Ellegeld meg imár az *mü* siralmunkot,
Ved el már nyakunkrol nyomorusságunkot,
Fordítsad örömré rut gyalazatunkot.
- 105 27. **Szívünk** öröminek imar vege vagyon,
Nintsen olyan ember az ki vigasztalyon,
Elmult vigassagunk, nints ki musikalyon,
Avagy *szép* isteni ditsiretet mondgyon.
- 110 28. **Mü** fejünknek el esset *szép* koronaja,
Meg ölltetetett az *ur felkent* kiralya,
Nints ki a bünöst már köztünk *meg* vizsgálja,
Avagy az ellenseg probályát meg állja.
- 115 29. **Jaj**, mely nyomorult lön *már* az *mü* életünk,
Hogy az nagy ur ellen gonoszul vetkeztünk,
Seregeknek ura, kegyelmez meg nekünk,
Mert másuva *nintsen* hova hajtsuk fejünk.
- 120 30. **Ez** okáért az *mü* szívünkis szomorú,
Szemeink nem latnak, lelkünk eszi az bu,
Hogy az *mü* életünk lön *ilyen nyomoru*,
Talám az tengeris nints ilyen háboru.
31. **Ezért** hogy az Sion illy nagy szégyent valla,
Dütsö állapotya mely igen meg romla,
Régi örömből siralom fordulla,
Mivel *szép* kö fala mind az földre hulla.
- 125 32. **Isten** népe helyét mar az vadak lakják,
Éjjel nappal bátron, szabadoson járnak,
Az urnak templomát az madarak birják,
Az hol az istennek ditsiretit montak.
- 130 33. **De** te, *szent* ur isten, meg maratz öröké,
Szent szeked változást nem szenved öröké,
Amit etzer mondasz meg allod öröké,
Kiertis áldassál örökön öröké.

97 vénekis mire jutottanak **99** Az iffiu **100** löttünk az **104** Fordits **105** Az *mü* szívünk **110** urnak felkenetet **111** köztünk vizsgálja **113** lön az **116** nints hova **119** ill nyomorult **129** te ur isten

135 34. De most *már* úgy tetszik, hogy el felekedtél
Az te szent frigyedről, a melyet kötöttél,
Hogy az pogányok közt így el szélyeztettél,
De bűnünk az oka, az mit tsellekedtél.

140 35. Teríts meg, ur isten, es *mű hozad* terünk,
Ujíts meg naponkent az mű üdönk nékünk,
A mű bűneinkben ne *hagyal* el vesznünk,
Békélyél meg, uram, mert igen vétkeztünk.

36. **Haragos** ortzadot fordíts el műrollunk,
Szent ígéretedet telyessíts *meg* rajtunk,
Vigasztald lelkünkben nagy szomorúságunk,
Hogy tégedet, uram, *mű* öröké aldgyunk.

145 37. Az szent Jeremiás így kesereg vala
Az Sion romlásán gondolkodik vala,
Istennek kegyelmét így ohajtya vala,
Siralmos könyvében ezt be irta vala.

148.

ESDRÁS ENNEKE

Nota: Gondolkodgyal ember te állapotodrol

Szent el - let - nek u ta szo - ros ez vi - lag ban,
Kit am meg jel - len tett Esdrás í - rá - szá ban,
Negye - dik könyvé nek he - te - dik ré - szé ben,
Minden is - ten fél löt bá - to - ri tot eb ben.

133 De most úgy 137 mű te hozad 139 hagyal el vesznünk 142 teljessíts rajtunk 144 uram öröké

1. Szent elletnek uta szoros ez vilagban,
Kit am meg jellentett Esdrás irásában,
Negyedik könyvének hetedik részében,
Minden isten féllöt bátoritot ebben.
2. Egykor hogy alluni Ezrás ereszkedék,
Egy angyal melléje *ime* állapoték,
Serkenté sietve Esdrást ebrekednek,
Mert én haznos dolgot neked beszélgetek.
- 10 3. Eörömöst fel kelek, monda Esdrás neki,
Angyal akaratyat Esdrásnak jelenti,
Honat jöt, hivenek ö böltsen ki fejt,
Mindennek illenek tanassagul, inti.
- 15 4. Egy mely szélyes tengert a hol egy sik mezön,
Angyal kérde, látsé Esdrás, mesze földön.
Látok, uram, ugymond, tul egy szoros völgyön,
De keveset vélek, hogy oda *el* menyen.
- 20 5. Vaj ki kevés jutot oda bantás nélkül,
Tsak néha *találják utát* igyenesül,
Keskeny szoros uta bantatik férgektöl,
Sokon meg ijednek fergek fogaitol.
- 25 6. Két felöl mélységes setét barlang vagyon,
Es sok féle vadak lakások ot vagyon,
Kik szoktanak lakni tsak az ember huson,
Mondhatatlan rivás vagyon ot azokon.
- 30 7. Haki örölködnék tenger felé menni,
De nem tudom, fejét ki meri reá vetni,
Két felöl az vadak réá szoktak szokni,
Vérében *sokaknak fogtok* csömörölni.
- 35 8. Higyed im lelem azt, angyal szol Esdrásnak,
Oda kel sietni minden hi jambornak.
Ot kel ki szakadni erős tagjainak,
Kik irigyi voltak isten szolgainak.
9. Valakik az isten fiait kergettek,
Az sziligy élöket untalan pökdöstek,
Uton, vizen, mezön vélek nevetkeztek,
Utolso fillérig im it meg fizetnek.

6 melléje állapoték 8 dolgot <beszelgetek> 16 oda menyen 18 találják meg utát-
28 sokaknak meg fogtok 32 Ki [!]

10. Nem fog semmi szavok it az ledéreknek,
Nem lesz halgatoja magok mentségeknak,
Mert ki tetsik szine mosot tisztességnek,
40 Mezittelen léssen teste minden bűnnek.
11. Lás ot nagy pirongást es penitentziát,
De nem hiszik, higyed, ot az lator szavát,
Dühös fenevadak lesik akadását,
Ha meg akad, nem lád az uton töb nyomát.
- 45 12. Nagy szégyent valnak it az lélek kergetők.
Es az hamis isten utan complorkodok,
Kiktől nem nyukhattak az egy isten vallok,
Az szegeny, egy ügyü, kevés törvény tartok.
- 50 13. It akadnak törben az sok szerzetesek,
Es az hazon szedő hitető béresek,
Nem lézen azontul kullago szinesség,
Sem az köntös alat fügő tetettséggh.
14. Nicodimitaknak meg ütökkzik inok,
Kik az igassagot szajokban tartottak,
Vagy igaz hütököt nyilván nem vallottak,
Hanem fedél alat féltekben hordoztak.
15. Embert az istennél nagyobnak iteltek,
Tölle, mint embertől anyira nem féltek,
Vilag bárátnak inkább kedveztenek,
40 Az tunya életnek ők inkább engetek.
16. Zserető [!] nagy uram, Esdrás mond angyálnak,
Kik nagy remenséggel vartak napjat annak,
Hogy ideje lenne még az aratásnak,
Ne lenne bántássa gaz miat buzának.
- 65 17. Csak az isten adna még oly napot érnünk,
Hogj batorsagoson lenne nyugodalmunk,
Isteni szolgallat lehetne közöttünk,
Ne lenne mindenkor enyi rettegessünk.
- 70 18. Szüntelen az vrnak előtte szolgálunk,
Szent satora körül mü tsak udvarolnunk,
Minden nap szentekel mü egjüt vigadnunk,
Gyözedelem notat az urnak mondanunk.

---

53 ütökkzik [!]

- 75 19. Megis, angjal ugj mond, külömben nem lehet,
Az ideig senki nem ér tsendeséget,
Tenger felé miglen ö által nem mehet,
Az uton boldogul minden jambor élhet.
20. Mert az szoros uton valaki meg akad,
Férgék s fenék [?] miat tengerhez nem juthat,
80 Szörnyü veszedelem hirtelen rea hat,
Isten hivei közt többé nem napolhat.
21. Oh ki batorságos élettett az uton,
Kevés szaladokot nepnek ad az isten,
Tsendes állapattal elnek az tengeren,
Tenger jovaiual legeltetnek szepen.
- 85 22. Szollittá viszontag Esdrást meg az angjal,
Im én meg tanittlak *mintegj* elni, mondom,
Mikeppen alkogjal világ fiaival,
Ha kivanod élted, mondom, szent atyakkal.
- 90 23. Mondgjad, uram, kérlek, Esdrás szol angyalnak,
Te tanittasodat ejtsed parazt szoval,
Szod írása legjen gjengedet folljassal,
Mert vagjok tsak merö nagj astabasaggal.
24. Hogj inkab meg értsed, mond angjal Esdrásnak,
95 *Im* hasonlatossal szollok, mint paraztnak,
Fügjelmesen agjad füled halgatásnak,
Tanátsomot ne véld tsak haszontalannak.
25. Nohat leg előbszer fordits tova *szemed*,
Es ha valamit látz, nékem meg jelentsed,
100 Írásom okatis inét meg *ertheted*,
Latasod haznátis eszedben veheted.
26. En egj gazdag varast, ugj mond Esdrás, látok,
De én oda menni senkit nem láthatok,
Még tsak utya sintsen az mint en aranzom,
Hanem tsak ösvenye, kit ember lába nyom.
- 105 27. Még pedig oldalát egj felöl viz éri,
Más felöl sebes tüz az husát meg sérti,
Ki volna az közöt ki által mehetne,
Es hogj az varosban békével *érhetne*.

86 mint tegj 92 vagjok <en> 94 lro 97 szenedet 99 erthezd 108 békével mehetne

- 110 28. Tálám türes nélkül akarsz ura lenni,
Vagj viadal nélkül nyereséget venni,
Angjal monda néki, nem fogod ugj nyerni,
Az mutatot jora más képpen kel jutni.
29. Senkinek semmiert nem szoktak fizetni,
115 Ur nem szeret szolgat, ha nem tud engedni,
Tüzön vizen érte, ki nem akar tünni,
Sött inkább előtte kel meg szégjenülni.
30. Nen jo meny országban poros uton menni.
Fertözödöt testel szertelen sietni,
120 Hanem ki kel ellöb az bünböl mossodni,
Az atsmány életet meg kel szépegetni.
31. Nem *tudod*, *aranyat* az tüz meg tiztittya,
Minden ganéjából szépen ki válaztya,
Es valami képpen az viz szenyet mosa,
Az képpen szenteket az ösvény próbálya.
- 125 32. *Ertsed* az villágot itt bár az ösvenyen,
Mert ittegjen vagjon szorongás emberen,
Élletek hátára soknak, mert allatzon
Vesztegetik gjakron szenteket kevélyen.
- 130 33. Kinazzák, dörgetik irgalmatlan képpen,
Az isten hiveit mindenüt képtellen,
Az igassagot ök egj seminek vélvén,
Mint minapis esék egj néhány szemelyen.
- 135 34. Nem ürülnek anyit gonoszok josagnak,
Mint préda marhának el tékozlásának,
Mondom, nem ürülnek ugj az igassagnak,
Mint egjgjüggü jámbor vére hullásának.
- 140 35. Bezzeg nagj nyavalyat hagjot Adám nékünk,
Esdras nagj ohajtva monda, hova légjünk,
En istenem uram majdon el koborlunk,
Gonosz pogánoktol *nitsen* betsületünk.
36. Im utzán ha megjünk, ottis hajgalnak,
Akar mi nemzetnél *oktalanbnak* tartnak,
Poganok fiai tsak nékünk futomnak
Es nyak szirton tel tul igen meg pufolnak.

121 tudod az aranyat 136 Mint az egjgjüggü 140 nitsen (!) 142 oktalanabnak

- 145 37. Nintsen ki bajunkot ellenek fel venné,
Nintsen ertünk szollo, hogj ökök *intenne*,
Hogj bártsak kevéssé lelkünk tsendes lenne,
Ilyen kéméletlen münket ne üldözne.
- 150 38. Maga mü érettünk *birják földnek* jovát,
Ily nagj kedvek szerént éllik enyi jovát,
Gonozkodo pogány de nem nézi mágát,
Hogj tsak ez világon vészi fel jutalmát.
- 155 39. Ugj vagjon, felele Esdrásnak az angjal,
Hogj vakmerő pogány itt él nyugalommal,
Hát ne zugolodgjál többet az szent ural,
Istent emlegetni nem jo minden okkal.
- 160 40. Abraham könyörgöt lám az Sodomaért,
Moses az pusztában engedetlenekért,
Ezékiás, Illyés a kor *bünös* népért,
Ugj mond, Esdrás, szabad mostis némelyekért.
41. Szabad, szabad, de várj alkalmatosságot,
Angjal ismét monda, mert még érz oly napot,
Kinek nagj örömök ezben *meg* szakathat,
Ezzennel poganok dolga meg bomolhat.
- 165 42. Az mely tüzet, vizet ösveny felé láttál,
Város felé menni kitől meg irtozál,
Mind az nyavalyákat jedgjzi, hogj kimongjam,
Tiztemis mutattya, hogj tuttodra agjam.
- 170 43. Ne fély semit, *kérlek* légj jo remenséggel,
Kezdben adgja *ur* várost nyereséggel,
Kibe szentek laknak öroké békével,
Ez villág penig asz meg eméztő tüzzel.
- 175 44. Jákob maradéki sok ezeren léznek,
Jerusalem táján ök meg seregelnek,
Az Sion hegjére sok pogánok gjülnek,
Az isten népéhez, mondom, kik tértenek.
- 180 45. Szabaditto kiralyt székibe keresik,
Aztán az Mesiás országa kezdetik,
Az al Christianak hadat ott meg verik,
Az nagj hasu papot *ott* semivé tezik.

146 *intennek* 149 *érettün birják az földnek* 150 *Ilyen* 159 *a kor népért* 163 *ezben nem szakathat* 169 *semit légj jo remenséggben* 170 *adgja isten várost* 176 *kik <térnek>* 180 *<Oztán> az nagj . . . o semivé* [!]

46. Tanoság ez nekünk pogány nemzeteknek,
Kik szorongunk, lakunk egymás hátán futunk,
Férgek s vadak mia, kik meg nyomorottunk,
Müis szent atyankal egjüt szabadullunk.
- 165 47. Türiük tsak sidokkal pogánok inségét,
Ne felyük, ne néziük villag mérgeségét,
Bozzut áll az isten, higjed, az szentekért,
Nem hagyja *büntetlen* az ő szent neviért.
- 180 48. Kenyerünket nekünk szájjunkbol ki vonszak,
Mert isten törvényit elvetetnek tartják,
Az törvént utályák es márhánkot bántják,
De az bibliából ki nem szakaszhatják.
- 195 49. Egj felöl azt mondják, hogj *jo ki tarhattya*,
De ő semikeppen, ugj mond, nem *tarhattya*,
Más felöl tartóját azért szidalmazza,
Igazat mondok en, mert fülem hallotta.
- 200 50. Illyen pogán dolga, törvént ki nem tudja,
Elég ha az törvént hallja, de nem tartja,
Nem tekint szavat, akar hova hánya,
Tunyaság ő dolga, mikor az jot halya.
51. Tiz porontsolatot eligh ha meg hallja,
De kortsomát azért ugjan nem utállja,
Az lepes szitkotis szájából ki szorja,
Atyafia *szemét* tsak *hogj* ki nem tollja.
- 205 52. No nehéz süketnek meset beszélleni,
Puzta mallombannis nem jo hegedülni,
Nehéz, mondom, vasat uszny tanittany,
El *fordult* villágot jobra téríteni.
- 210 53. Tsak az tanoll, az kit az szent isten tanit,
Es az kit ez világ ugjan meg nem vakit,
Jobra tsak az olyan forditya elletét,
Isteni féllelem valakit meg fenyit.
- 215 54. Továb nem akarom irni énekemet,
Mert arra nem erezt az üdö engemet,
Esztis eligh irám az más hata meget,
Intem, serkennyenek, ebben *fülleidet*.

183 Fér- [elvászlott szó, melynek folytatása, a *-gek* szótag a másoló tollában maradt] 188 büntetlen 193 jo az ki tarhattya [!] 194 tarhattya [!] 203 Az lep lepes [!] 204 szemitis mert tsak ki 208 . . .ult [a szó eleje, a *ford* szótag hiányzik, mert a papír átlukadt] 216 fülleimet

S Á N D O R J Á N O S

1. Irgalmos, mindenható, örök isten,
Ki vagy erős es hatalmas nagy isten,
Ki ülsz az cerubim szent angyalidon'
Vigyász állá ember mint jár az uton.
2. Oh *Abrám, Isak, Jacob* istene,
Kegyelmes vagy, a profeták reménye,
Szenteknek, szüzeknek *meg* segítője,
Uton jároknakis kegyes vezére.
- 10 3. Attya ur isten, kérem felségedett,
Adgy utamban nekem jo egészségett,
Aijtatus, szent, arttatlan elletett,
Ellensegim ellen agyd segítségett.
- 15 4. Ne adgy engem a satannak kezében,
Esnem se hagy hálálos köteliben,
Könyörgesim jussanak füleidben,
Ellenem a satán légyen kötélben.
5. Nám Asmodus ördög *is* Raphaeltól
Meg *kötöszteték* te szent angyalittól,
Dicsirteték szent neved a Sárától,
Hogy meg mented a satan fogságától.
6. En nekemis, *mint* voltál Tobiással,
Legy vezерem, uram, szent alldomassal.
Hogy jarhassak bekevel, bátorsággal
Uton, vizen Raphael szent angyallal.
7. Szabadics meg minden veszedelemtől,
Mint iszraelt a pharaho kezétől,
Davidott Goliattol es Savultol,
Danieltt ey orosz lányok szayáboll.
- 30 8. Szentt ur isten, Jonastt *cett* hal gyomrából,
Szabadittád a tenger fenekiből,
Az három iffiaatt ego kemenzéből,
Sidrák, Missak, Abdénágott az tüsszből.

4 <Angyalokon> Vigyász 5 Aráhámnak Isaknak Jacobk [!] istene 6 Kegyel<vagy>-
mes 7 szüzeknek segítője 17 ördög Raphaeltól 18 kötöszteték a te 20 meg m<eg>ented
21 nekemis a mint 27 Davidott a Golittól [!] 28 Danieltt az ey 29 Jonastt a cett

- 35 9. Az Susannát a kétt hamis biráktól,
Juditott kegyettlen Hollofernestől,
Betullia várossat kegyelmedből
Juditt által oltalmazád töréstől.
- 40 10. Nám *Manasest tömleszcnek* fenekiből
Szabadittad ellenség fogságából,
Joseffetis pharaho tömléttziből,
Hogy könyörge, kiszabadittád abból.
11. Ditsirlek enis az te jovoltodért,
Atyainkal tött kegyelmesegidért,
Vellem, uram, valo *járásaidért*,
Békével hazamhosz vezéllésedért.
- 45 12. Oh iszrael népének szent istene,
A pusztaban kegyesen éltétöye,
Kő sziklából kifoyo, draga vize,
Negyven esztendeig *manna kenyere*.
- 50 13. Réamis tekénts szabadulásomra,
Mert tudom, hogy haraguttál *attyamra*,
Tekents réám kegyelmesen yohodra,
Attyam véttkétt ne *szalítsad* fiára.
14. En vetkemert ne büntes nagy hirtelen,
Attyám véttkétt ne büntesd en feyemen,
Mert nem viselheti el *szezen feyem*,
Mosd el inkább *szent kegyelmedel* vetkem.
- 60 15. Ditsirett legyen az *nagy* ur istennek,
Menynek es földnek szent teremtőjének,
Abrahám, *Isák*, s Jákob istennek,
Mindenek kegyelmes vezöloyönek.

150.

REGEL MONDANDO ENEK MINDEN NAP

1. Nyugodalomnak agyabol ime fel költem,
Szokasombol en uramnak hazaba jöttem,
Szükségemben szemeimet rea függesztem,
Haljad meg kialto szamot, igaz istenem.

37 *Manasest* a tömleszcnek [!] 43 *járásaidért* 48 *manna ado kenyere* 50 *attyam* 52 *sza-*
lisd 55 el en *szezen feyem* [a *szezen* jelző az *en feyem* alá van írva] 56 *vetkemert* *szent*
kegyelmedel 57 az ur istennek 59 *Abrahám* es *Isák* 60 *Mindeneknek*

- 5   2. Testem gonosz kevansagát nyomd le, istenem,
               Mellyek igen haborgatnak szüntelen engem,
               Azt akarnak, hogy bűnökben maradjon lelkem,
               Halyad meg kiálto szomot, igaz istenem.
- 10   3. Ezek miatt sir en szívem, kesereg lelkem,
               Erőm is el fagyatkozott, tavazottól, töllem,
               Mindenkor rettegésben mulik el éyem,
               Halyad meg kiálto szomot, igaz istenem.
- 15   4. Kölcse fel már az bűn álmaiból, vezered lelkem,
               Valcs meg neped, fenllyek kedved szent seregeden,
               Uyujon reghi nagy erőd meg Izraelen,
               Halyad meg kialto szomot, igaz istenem.

151.

1. Teremtőm, uram, jom, méltóságom, jó reggel kereslek,
       Imacsagommal mind este, reggel téged meg szentellek.
2. Te vekhetetlen nagyságod előtt alvó tsak ámulok,
       Mert szívem titkát már atal látod meg mikor szollalok.
- 5   3. Mit cselekedhet szívem és nyelvem vagy mit mond előted,
       Mit nyom en erőm belső részemben, lelkemben előted.
4. Ime kedvelted, hogy énekléssel töllünk ditsertesel,
       Azert mig élek, néked éneklek, mig lelkemben élek.

152.

KÖVETKEZIK SZOMBATON REGGELRE IMADTSÁG UTÁN
 VALÓ KIS ÉNEK

1. Vram. kerünk, most mutassad nagy irgalmadat,
       Jovalással ajandekaz imattsagunkat,
       Igazan tehozzad folyamadokot,
       Csak te vagy imadtsag halloja, jó minden töled varhat.
- 5   2. Kegyes fülel haljad most meg imattsagunkat,
       Töröt szivel hogj kialtunk, gyogjits magunkat,
       Igazan tehozzad zokagasinkat,
       Tsak te vagy imadtsag halloja, jó minden töled varhat.

---

13 álmaiból kedved vezered 14 neped fen mellyek kedved szent sereged
 2 téged meg kereslek
 5 most imattsagunkat

- 10 3. Segely *minket büneinkben* meg bagjottakat,
 Kegyelem ajtodon, *uram* kolonpasokat,
 Igj *hiszük* kedvező meltosagodat,
 Csak te vagy imatsag hallo[ja, jot minden töled varhat.]
- 15 4. *Indits* zendülni nagy jora napunk vilagat,
 Bününk szerint ne sujassits sententiankat,
 Algyad, *boldogits* elő *napjainkat*,
 Csak te vagy [imatsag halloja, jot minden töled varhat.]
- 20 5. Inkab indits sietve *el* messiassunkat,
 Magas menyből küld el ezen szabadittonkat,
Lassa szelyes vilag neped valtsagat,
 Sok draga *igereidnek* örökke fen allasat,
 Csak te vagj imadtsag halloja, jot minden töled varhat.

153.

G E R G E L Y

[SANJARGATAS INNEPERE]

Nota: Ditséretet mondgyunk az ur istennek

Szent Moyses pro - fé - ta har - mad könyvében,
 Azon könyvnek ti - zen hat részszé - ben,
 Irja, mi - kor vol - ná nak egjem - ben,
 E - gjip - tus bol va - lo ki - jö - ves - sek - ben,
 A pus - tán ten gés - sek - ben.

9 Segely bününkben 10 ajtodon kolonpasokat 11 hiszük nagy kedvező 12 hallo [szótagoktól kezdve a refrénsor többi részét nem írta le a másoló] 13 Emlits 15 Algyad söt boldogitsad elő napjainkat 16 vagy [szótól kezdve a refrénsor többi részét nem írta le a másoló] 17 sietve messiassunkat 19 Lassa ez szelyes 20 igereidnek

1. Szent Mojzes proféta *harmad* könyvében,
Azon *könyvnek* tizen hat részszeben,
Irja, mikor *volnának* egjemben,
Egjiptusbol valo ki jövessekben,
5 *A* pusztán tengéssekben.
2. Az szent ur frigjére meg emlékezvén,
Igaz beszédit *ő* megtökélvén,
Az rabságbéli napok eltelvén,
10 *Mert* négj száz harmintz eztendök eljövén,
Pharaho *alat* telvén.
3. Nem hagjá *ő* népet az vas igában,
A pogányoknak jobbágságában,
Eltűrhetetlen nagj *rabságában*,
15 Hivá őket *immár* szép szabadságban,
Ghánánnak országában.
4. Jutanak Sinának *ő* pusztájában,
Meg állapának az hegy aljában,
Vadnak istentől varakozásban,
20 *Mert* vadnak Mozestől ily tanuságban,
Továb igazgatásban.
5. Akará *ő* népét meg tanittani,
Az nagj ur isten *már* fel tisztelni,
Szép törvényekkel ékessíteni,
25 *Egjiptus* szeninyéből *őket* ki mosny,
Ostobasagbol *mentni*.
6. Rend szerént a törvint nékik ki adá,
Es átok alat tartani hagjá,
Evel édgjüt adomássát *adá*,
30 Ki nem tartya, büntetését *meg* mondá,
Petséttel chonfirmálá.
7. Gyönyörü szép lakást nékik ígére,
Ha *ő* földöken szent *törvényére*
Gondgjok lenne szent *frigj* őrzésére,
35 Nem banttya fejjver, dög, szükség semmiben,
Élhetnek békességben.

1 harmadik **2** könyvének **3** volna Izrael egjemben **5** Pusztán **7** beszédit megtökélvén **9** Négj **10** Pharaho keze alat eltelvén **11** hagjá az **ő** **13** rabsagban **14** őket szép **20** Továbbra **22** isten fel **24** Az Egjptus szeninyéből mosny **25** Ostobasagbol letenni **28** adomássát **hagja** **29** büntetését akkor **meg** **32** törvényre **33** frigje őrzésére

8. Aldozat béli szent törvények után,
Többi köszi isten ezt *porontsolván*,
Hogj az fő innepet néki tartván,
Csak szolgálják ötet életek napján,
Magok büntöl meg olván.
9. Törvényül örökben szertartás légjen,
Meljet lakással külső kövessen,
Kin rabotára senki ne mennyen,
Az urnak félelme előttök légjen,
Nékik szent *innep* légjen.
10. Az heted holnapnak tizedik napja
Lészen az *szent* urnak fő szombattya,
Kin testét, lelkét meg sonyorgossa,
Szenytől és vétektől mosa, tisztítsa,
Légjen meg tisztullása.
11. Siralmos, keserves ez a nap nyilván,
A bünből, ha *most* meg nem *tisztulván*,
Ez fogoly leszen, ő örökös rab,
Mert az ördögtől *kötötve* marad,
Hivekkel nem napolhat.
12. Igj értvén urunknak szent akarattyát,
Neve tisztelni porontsolattyát,
Kövessük ebben müis hagjássát,
Rázzuk le maggunkroi *pogany* igáját,
Kövessük *szent* formáját.
13. Nem lehet külömben ez az inneplés,
Hanem jazonon, *légyen* kesergés,
Igaz böjt, bánat, szübéli törés,
Testi *szükségekre* nem gond viselés,
Lelkednek kel *most* élés.
14. No azért, szent hivek, egj akarattal,
Magunkat alázva, szent szándékkal,
Beszéljünk ez nap a mü urunkal,
Ki fejünk felet üll *szent* angjallokkal,
Menyei szép udvarral.

37 porontsolja 38 Hogy fő 39 Szolgálják 40 Magokot 44 Az ur 45 innepek 47 az urnak
49 Szenytől vétektől 52 ha meg nem tisztulhat 53 örök rab 54 kötözvén 59 maggunkrol a
pogányok igáját 60 szent nép formáját 62 jazonon ha nem nagj kesergés 64 szükségre
69 üll sok szent

15. Ez urnak, ha attuk minnen magunkat,
Meg szorongatvan minden tagainkat,
Felnyitván lelki s testi szájunkat,
75 *Kezdgjük* keservessen imatságinkat,
Nyisson egih kapukat.
16. Piros hajnal hozo egek szent ura,
Kinek semmi heljt sohult *nints* mássa,
Vagjon terjedve irgalmossága,
80 Es fenlik mindenkor szép igassága,
Néz ez *földi* hajlékra.
17. *Engedgjel* műnekünk áudentziát,
Hozzád jöväknek nyissad ajtodat,
Ne ted bé, *kérünk*, fényes kapudat,
85 Töröt lelkünk had *jelentse* fájdalmát.
Mert félljük pokol kényyát.
18. Régentén atyaink pogányok voltak,
Ismeretedről semmit nem tudtak,
Tudatlanságban ök *elmultanak*,
90 Földi *házaikban* bé *szállottanak*,
Itélltedben vadnak.
19. Eleink vakságát, tudatlanságát
Ne nized, szent ur, ostobaságát,
Hagjot fertelmes bálvánnyozássát,
95 Ki sokoknak eddig szakasztá magvát,
Sepré *ő* maradekját.
20. Lejövél közikben kegjelmességgel,
Kézen fogva *te* válogattál el,
Kiket eljedzél szent petséteddel,
100 Drágalatos, fényes, kedves *gjürüddel*,
Örkös szép frigjeddel.
21. Elöttünk utunkat megtisztogattad,
Akadáljjinkat *tölünk* elhánytad,
Szüvünk, *lelkünket* meg bátorítottad,
105 Szent *igédnek* bottyát közinkben adád,
Es ezzel diadalmát.

74 *Kezdgjük* el kedvessen 75 *Ky* nyisson 77 *nintsen* 78 *Tsak* *vagjon* 80 föld 81 *Engedgj* 83 bé elöttünk fényes 84 *jelentse* néked fájdalmát 88 *elmultak* 89 házakban bé szállottak 90 Szent itélltedben 93 Ránk *hagjot* 95 Sepré nyomát maradekját 97 fogva válogattál 99 kedves kö *gjürüddel* 100 örök szép 102 *Akadáljjinkat* elhánytad 103 lelkünk 104 *igéd* 105 *Ezzel* diadalmat adá

22. Le töréd fejének kegyetlen szarvát,
Kik öklödözik szentek táborát,
Megis sephetik néhány hadnagját,
Vérrellis petsétlék bé igasságát,
110 Felségednek egj voltát.
23. Kik vagjunk, szent urunk, hogj meg kedveltél,
Az sötéttségből *ki* fel emeltél,
Ajándékozzál szent értellemmel,
Kit *világ* börtsei nem foghatnak el,
115 Söt távul kerülnek el.
24. Jo urunk, szent atyánk, néked *hálálunk*,
Hogj segítseged mi nállunk láttyuk,
Szolgálatodra mü magunkat adgjuk,
Mi szívünk, szánk hangját meg *hangositjuk*,
120 Szent nevedet igj áldgyuk.
25. Irgalmos, kegyelmes isteni felség,
Aldas a te neved, egj istenség,
Kit mindenkor áld a menyei sereg,
Tiéd tsak egjedül a nagj tisztesség,
125 Földiekkis hirdessek.
26. Nagj isten, mostani szent innepeden,
Elödben jöttünk *mi* keservessen,
Mert vagjunk *büntöl* igen terhessen,
Ha *te* szent kegyelmed elöl nem viszen,
130 Dolgunk veszetül lészen.
27. Dolgunkat megvaljuk szent szined előtt,
Mert igasságod vétele élet,
Tudatlanul az mi vétek eset,
Azis noha minket megferteztetet,
135 Lelkünkben nehezitet.
28. Vram, de igassag ismélet után,
Törvény utára indullás után.
Meg *hattuk magunkat* léhaságban,
Szent szolgálatodnak forgodássaban,
140 Igaz hivataallunkban.
29. Láttyuk, érezzük *bün* keserves mérgét,
Ki mint sebes nyil minket meg sephet,
Minden jot dolgunkban félben metzet,
Haragodtol semmit *az* nem rettegtet,
145 Veszedelemre *vihet*.

---

112 kiis fel 114 Kit ez világ 116 néked hajlunk 119 meg hassitsuk 127 jöttünk keservessen 128 vagjunk a büntöl 129 Ha szent 138 Meg hattad magunk 141 bününknek keserves 144 semmit nem 145 Veszedelemre szoktat

30. Az testi kívánság mit ebben forralt,
Lelki indulat ebből *tartoztat*,
Az vezir hozzád es igen fogtat,
Ne mullassuk el kegyelmed határát,
150 *Keressük* orvosságat.
31. *Téged rettentő*, láttato szentséget
Szóláltunk, ur *isten*, tsak fél kedvel,
Mert volt életünk elegjességgel,
155 Példával, mind pedig tselekedettel,
Pogany, ros *erköltsökkel*.
32. *Bántottunk* tégedet nagy tobzodással,
Ételnek, italnak dus mutskával,
Egj aránt futunk világ fiaival,
Faradtságunk lévén minden gonoszszal,
160 Szentelen *fajtalannal*.
33. Oh nem tudtukké *erről*is törvényed,
Kire nézzen le a te szent szemed,
Hová menyen lakni szent felséged,
165 Kiket illessen *te* szent ígéreted,
Oltalmazzon szent kezéd.
34. Láttásunk, hallássunk bünnel tsak rakva,
Szánk, szonk izetlen, átok szitokba,
Nyelvünk forgodot trágárságokba,
170 Rágalmazásokban, *susdolásokban*,
Hibamulandosságban.
35. Szennyessek, motskossak vagyunk vétkeinktől,
Az fösvenységtől *és* irigjségtől,
Kegjetlenségtől, hamis gjüttéstől,
175 Szegényekhez valo szükös *keszüinktől*,
Ki lesz gonosz lélektől.
36. Ezeket, szent urunk, vettük eszszünkben,
Ha igj folj dolgunk teljes *éltünkben*,
Nem leszünk *részes* örökségben,
180 Jovendő gjönyörü *örökségben*,
Szentekkel *egjességben*.

147 eből tartot 150 Keressük lelkünknek orvosságat 151 Tégedet rettenetes 152 uram
tsak 155 erköltsel 156 Étel 160 fajtalanokkal 161 erről törvényed 164 illessen szent
169 susdolodásokban 172 fösvenységtől irigjségtől 174 szükös késztl 175 Kitt ta-
nulni gonosz 177 életünkben 178 részessek 179 örökségben 180 egjességben

37. Rád futunk egj szivel kegyellem kérni,
Szent lábaidhoz, uram, békélleni,
Menyeiekkal most meg egjezni,
.....
185   Inneped meg szentelni.
38. Szanjad meg, mi urunk, kis folt njájadat,
Kik te hozzád készittik magokat,
Akarnak hallni, mint pásztorokat,
Kegyelemből várják boldogsagokat.
190   Két életre javokat.
39. Elötted bünösnek hadgjuk magunkat,
Nem igazittjuk semit magunkat,
Mert elő látod gondollatunkat,
Az mi hibás, gántsos állapotunkat,
195   Szenttől távul voltunkat.
40. Tilalmod, hagjássod kötellét szegtük,
Sokképpen magunk megferteztettük,
Tudvan tudatlan hátárt el szöktünk,
Kiben jelen volt az mi veszedelmünk,
200   Felseged atta fejünk.
41. Tudjuk azt, teremtő isten, felséged,
Hogj mint alkotot minket szent kezéd,
Kik, hogj mi vagjunk tsak sár edénjek,
Eröttlen, romlando tserép edenyek,
205   Porá lévő tetemek.
42. Ereje az Ádám nagj esetinek,
Hibássá tötte éltét mindennek,
De kivált képpen pogány népeknek,
A hol te igasságid nem félnenek,
210   Jelenéssid nintsenek.
43. Gyallo fejünk, uram, hová let volna,
Ha kegyelem napod nem let volna,
Szent igasságod nem fénet volna,
Pogántis nem vennél mind oltalmadba,
215   Fogadnál bé aklodba.

184 [E sort kifelejtette a másoló] 186 Szánd meg uram kis 188 Akarnak halgatni 190 Két élet 192 igazithattjuk egjébből semivel magunkat 194 Hibás gántsos 195 <szegenységtől> Szentségtől távul 199 volt veszedelmünk 201 isteni felséged 203 vagjunk sár 207 életét mindenneknek 209 Hol igasságod 211 fejünk istenem hova [utána olvas-hatatlanul áthúzott szó] 212 kegyelem nap 214 Pogántis vennél

- 220 44. **Erette**, szent urunk, neved aldássék,
Te jo kedved, hogj *reánk* érkezék,
Szent ismereted meg jelenteték,
Ki *által mi* lelkünk meg tisztittaték,
Nekünkis hely adaték.
- 225 45. **Ronts** meg, *mi* szent urunk, ördög országát,
Ne tékozolja alkotmányodat
Es ne fogjassa választattidat,
Kinek naponként vet akadáljokat,
Hogj szakszsza nyakokat.
- 230 46. **Gond** viselőül *te* mesiássodat,
Botsasd el, szent ur, mü királjunkat,
Had pasztorolja *te* szolgálodat,
Örögbittse meg *te* szent táborodat,
Lássuk boldogságodat.
- 235 47. **Ebredgjél**, szent ur, *mü* kiáltásunkra,
Lám biztuk *magunkat* szent karodra,
Nem vettyük szemünk az bálványokra,
Kik sok pogánt *hántak* széljel órára,
Veszedellem *azokra*.
- 240 48. **Látván** láttyuk *azt* es meg tapasztaljuk,
Hogj *te* vagj az urunk, már jól tudjuk,
Imadságink *hozád* igazittyuk,
Utunk hozzád naponként igazittyuk,
Isten, felséged, tudjuk.
- 245 49. **Igéretedet**, *szen*t fogadássidat,
Ha bünössoknek téréssét látod,
Irgalmasságra *kezedet* nyujtod,
Keserves szívünket meg vigasztallod,
Szent orvos, meg gjogjittod.
- 250 50. **Abrahám** magvának az mit fogattál,
Ha vétkéjért *az* mit halasztottál,
Azis meg lészen, varjuk bizonynyal,
Kit reméllünk *szüből* nagj ohajtással,
Lelkünk kívánságával.

---

216 Ertte 217 ránk érkezék 219 Ki mint lelkünk 221 meg szent 226 viselőül mesi-
ássodat 229 meg szent 230 Lason szemünk boldogságodat 231 ur kiáltásunkra 232
magunk 234 hánt 235 Veszedellem továbbá azokra 236 láttyuk es 238 hozád tsak iga-
zittyuk 239 Utunkat 240 Isteni felséged 241 Igéreted bizonyos szent 243 kezéd 247
vétkéjért mit 249 reméllünk nagj

- 255 51. Szent urunk, ezt értyük, magunk biztattyuk,
Kivált naponként hogj tapasztaljuk,
Gond viseléssed rajtunk érezzük,
Lelki és testi javadat, hogj vesszük,
Tölled legellettetünk.
- 269 52. Jöj közinkben, szent *ur*, öröm zázloddal,
Állunk előtted állázatossággal,
Kivánkozó ajjitatossággal,
Tudjuk, hogj közel vagj sok javaidal,
Ne szálj perben *szolgaiddal*.
- 285 53. Gyálazatra méltó *szegény* fejünket
Lásd joval, szent ur, te bünössidet,
Rád vettyük ugjan tsak szemünkett,
Es ne hagj el, *kérünk*, szánj meg *bennünket*,
Ditserjük felsegedet.
- 270 54. Az *mi* egekben, föld- tengerben vagjon,
Mindenkor *előtted* jelen vagjon.
De most sok sereg *gyűllések* vagjon
Rettenetes szám adás *előtt* vagjon,
Meljben szented ujuljon.
- 275 55. Szent atyank, mü töllünk ne vond meg *magad*,
Noha életünk tsak bünben fárad,
Szüvünk, elménk, szemünk *hozzád* szakad,
Ha isteni kedved réánk nem árad,
Lelkünk sirja ki szakad.
- 280 56. Jol tévő istenünk, hova foljomjunk,
Kegjelem kérni kihez hajoljunk,
Irgalmosság kérni kihez *bizzunk*,
Mert más senki nintsen kinek *mi* szoljunk,
Szükségünkben *kiáltunk*.
- 285 57. Sebes tűz meg emészt nagj sok avarat,
Es szél el *hinti* szeljel az hammat,
Mint nem tudhatni annak allássát,
Szintén ugj bünösnek feje oltalmát,
Ha nem adod, *veszéljt lát*.

254 Lelki testi 256 szent urunk 258 Hozzád kívánkozó 260 perben a te szolgaiddal 261 méltó fejünket 263 Rád vettyük 264 hagj el szánj meg bününket 266 Az hol mi 267 előtted az jelen 268 sereg szent gjüllések 269 előtted vagjon 271 magadat 273 szemünk te hozzád 278 kihez bizhassunk 279 kinek szoljunk 280 kiáltunk 282 hint 285 Ha nem adod láttyuk vesztét

- 280 58. Teljes hűt, remétség tsak *hozzád* vagjon,
Mint hogj fejünk haboruba vagjon,
Régtől igereted *azon* vagjon,
Ha bünös hozzád tér es azon vagjon,
Hogj jo választ hozhasson.
- 295 59. Ennek könyörgéssét elődben veszed,
Böltességeddel te meg itélled,
Ha következik szent tisztelleted,
Meg nem bántodik te *szent* dütsösséged,
Nem hiában kéréssed.
- 300 60. Nagj bizony szentséges szent fogadássod,
Esaiásnál vigasztallássod,
Pogány *hiveidről* tett mondássod,
Hogj szent hegyeden öket meg nyugotod,
Gyönyörü jokkal látod.
- 305 61. Félelmes szüivünket meg *bátorittsád*,
Az buzgosagra, uram, *tamaszsád*,
Hozzád biztában *meg* vigasztaljad,
Könyörgéssünket *te* hozzád botsássad,
Fejünk *nálad* nyugossad.
- 310 62. Elöttünk álnak *te* hagjot példáid,
Kit bizonyitnak szent írásaid,
Nem másolhatok a te szavaid,
Ezek bizonyittyák bünös szolgálid,
Hü tanubizonyságid.
- 315 63. Lelkünköl, szüivünköl hozzád járullunk,
Mert ugjan te vagj a mü jo urunk,
Kit noha sokszor mü meg bántottunk,
De hozzád atyankhoz im mü meg térütünk,
Mind akik ide gjültünk.
- 320 64. Eöröm ruhat adgj *ránk* szent tárházadbol,
Kit vehessünk *mü* szent angjalidtol,
Felöltözvén *ebben*, szent szolgálidtol,
Kik nagj fényessek *az* te világodtol,
Dütsö méltosságodtol.

---

286 tsak te hozzád 288 igereted lám azon 294 te dütsösséged 295 Nem lészen hiában
298 hivekről jövendő mondássod 301 bátorittod 302 tamasztod 303 biztában vigasztaljad
304 Könyörgéssünket hozzád 305 Fejünk hajlékodban nyugossad 306 álnak hagjot
316 adgj mü réánk 317 vehessünk szent 318 Felöltözvén szent 319 fényessek te

- 325 65. Alhassunk ellőtted szép tisztasságban,
Meg mossot tiszta fehér ruhában,
Ne jusson fejünk nagy gyalázatban,
Örvengjen szívünk te szent való szodban.
Kegjellem nyujtassodban.
- 330 66. Tisri hónap tizedik napja szent *nap*,
Kin sereged gjül, nem fogj, nem apad,
Az hol szent szeled neked meg fuval,
Minden felől *sereg* néped futamod,
Tudván, hogj ez nagjtságod.
- 335 67. Irj *ki* szent ujjoddal *gonoszok* közül,
Fertelmesseknek ő számok közül,
Ad szent lelkedet mi nekünk jegjül,
Viselhessük *nátunk* körösön körül,
*Éltünk*ig végtelenül.
- 340 68. Az igazak élő könyvét *terjeszd* ki,
Kihez kedved nélkül nem *nyul* senki,
Annak kaptasait nem fejtegeti
Bünös kéz, hogj érje, *aszt* nem illeti,
Méltosság sem engedi.
- 345 69. Fel epits, szent urunk, illj remenséggel,
Bünös népeim nem vetlek *én* el,
Nevetek *irva* it az élökkal,
Tartalak ez után *én* szép kenyérrel,
Menyei eledellel.
- 350 70. Jott reméllő *lelkünk* vidamulhasson,
Továb ártalmas kéz *ránk* ne hasson,
Szent békességed minket nyugosson,
A gonosz lélek nekünk ne *árthasson*,
Ki azon, hogj meg rontson.
- 355 71. Allas *szent* seregedbe te szent nevedert,
Es kegjelmez meg tenen magadért,
Nyujts ki szent *kezedet* oltalomért,
Ki készen fejjverrel te szolgaidért,
Boszszut áll ő vérekért.

324 szívünk szent 326 szent innep nap 329 seregedben 331 ki minket szent ujjoddal a gonoszok 332 Fertelmessek számok 334 Viselhessük körösön 335 Életünkig 336 könyvét uram terjeszd 337 nyulhat 338 érje a aszt 340 Méltosságod 342 vetlek el 343 Nevetek it 344 Tartlak ez után szép 346 reméllő szegénj lelkünk vidamulhassunk 347 réánk 349 ártson 351 Allas minket szent 353 kezéd

72. Kezünk, lábunk, *tagunk* bün kötelleből
 Ma szabadíts meg halál töréből,
 Eztendőtt által lött véttségünkről,
 Előbbivel *kegyelmez* esetinkről,
 Titkon, nyilván valokrol.
- 360
73. Szány meg, nem birjuk tovább *mi* magunkat,
 Mert a bün terhe nyomja vállunkat,
 Es el rontotta minden tagainkat,
 Had ujítsuk *már* meg minnen magunkat,
 Halgassad sirássunkat.
- 365
74. Atyaink régenten az mit fel raktak
 Es tulajdon münékünk *ők* hattak,
 Ma választjuk el attol magunkat,
 Nem követtyük gonoszban *ő* nyomokat,
 Szánj meg, szegén árvákat.
- 370
75. Mutasd meg, szent atyank, kegyességedet,
 Atyánk vétkeivel mind a miénket
 Edgjüt enged meg, hogj mü tégedet
 Aldhassunk nagj hiven te szent nevedet,
 Hirdessük jo téteted.
- 375
76. Araszd ki bö voltát *kegyességednek*,
 Haljuk örömét izenetednek,
 Hogj vége vagjon adosságinknak,
 Kiert *mü* tagaink ne lakoljanak,
 Romlást *ők* ne lássanak.
- 830
77. Rég olta keressük szent utaidat,
 Had érhessük el reménség tzélját,
 Ma nyerhessük büneink botsanatyát,
 Kik sziböl botsatyuk imátságinkat,
 Rád bizuk dolginkat.
- 385
78. Abraham es Isak, Jakob istene,
 Kinek mind széljel vagjon nagj neve,
 Hire terjedve, félve rettegve
 Alhatunk reszketve mostis előtte,
 Irgalmoz meg münékünk.
- 390

---

356 tagainkat 359 kegyelmez meg esetinkről 361 minnen magunkat 364 ujítsuk meg
 367 münékünk hattak 369 gonoszban az ő 376 voltat nagj kegyességednek 379 Kiert
 tagainkat 380 Romlást ne

- 395 79. Ezt mondjuk, ha állunk vagj mü meg hallunk,
Vagj bujdosásra büneinkért jutunk,
Vagj éhség, fegjver páltzája rajtunk,
Ha hátunk rongalja, tiéd vagjunk,
Kegjelmez meg minékünk.
- 400 80. Nevednek dütsösség, ha igj adatik,
Ez földön testünk, hogj gjötrödtetik,
Mi birodalmunk széljel osztatik,
Atdad jod s aldássid másnak hagjatik,
Irgalmaz meg münékünk.
- 405 81. Ebbenis szent kedved meg teljessedgjék,
Tsak tölled lelkünk el ne *tavozzék*,
Jövendö joktol meg ne fosztassék,
Szent élök könyvében nevünk irassék,
Kegjelmez meg münékünk.
- 410 82. Kedves pediglen ha lészen *te* néked,
Áldástol pusza ne légjen néped,
Az mint aszt tartja *szent* ígéreted,
Élhessük meg kostolt szép jövedelmed,
Irgalmaz meg münékünk.
- 415 83. Ezekben forgogjon böls itélleted,
Kedves isteni nagj jo *téted*
Háládatlanul nem vesszük tölled,
Ha nállunk hagjanga, mit ad szent kezéd,
Kegjelmez meg münékünk.
- 420 84. Tündölkö tsillagos egek istene,
Hálá te néked, hogj tsendességben,
Juthattunk, uram, szent innepedre,
Szombatok szombattya szent innepére,
Dütsösség néked menyben.
- 425 85. No papok, no hivek, no tanitványok,
Egj értelemből légjen szavatok,
Az nagj ur istent szintén aldgjátok,
Kegjelmes *válaszát* bizony várjátok,
Mert ő edes atyátok.
- 430 86. Dütsösség, *tisztesség* fényes egekben,
Halhatatlan *királyunk*, egj isten,
Néked örökké szentidtől légjen
Meg adva, szent angjal, mondjad, ugj légjen,
Végetlenül, *hogj* ammen.

402 tavozhassék 406 lészen néked 408 tarttja ígéreted 412 jo tétéd 418 Juthassunk 424 választ bizony várjátok 426 Dütsösség fényesség a fényes 427 király 430 Végetlenül ammen

J E G Y Z E T E K

ELŐSZÓ

A szövegek közlésében ugyanazokat az elveket követtem, mint amelyek szerint a RMKT XVII. századi sorozatának korábbi kötetei is készültek. Az eredeti források szövegei betűhívek, csupán néhány régies jelet helyettesítettem következetesen maival. Az *o* és *u* felett az *ö*-t illetve *ü*-t jelölő különféle ékezeteket mindig *ö*-re, illetve *ü*-re, a *w*-t *ü*-re, az *f*-t *s*-re, az *sz*-t és *ß*-t *sz*-re, *z*-t *z*-re, és az *y*-t *y*-ra írtam át. Megtartottam azonban az alul farkas *ç*-t. A kis és nagy betűk valamint a középpontozás alkalmazásában, minthogy használtuk a régiségben teljesen következtelen, a mai szabályokat tartottam szem előtt. Az énekszövegeket sorokra tördeltem és versszakokra bontottam akkor is, ha a forrásokban nem így fordulnak elő. A kották alá írt énekszövegek helyesírása néha eltér a közölt főszövegétől. A kettő egységesítésére, technikai okokból, utólag nem volt mód. Az eredeti forrás helyesírását hűen mindig a főszöveg első verszaka tükrözi.

A szövegvariánsok közlésében is a sorozat I. kötetének módszere szerint jártam el. Az I. változattól való eltéréseket a lap alján a sorok számára történő hivatkozással közlöm. Ettől csak egy ízben tértem el, a 71. számú (Hald meg ezt vak világ) éneknél, mert ennek átköltött variánsa (ld. 67. sz. alatt) merőben új énekek tekinthető. A másolási hibákat és a nyilvánvaló szótagszám hibákat a lehetőségek határain belül kijavítottam. Az ilyen kiigazítások a főszövegben kurzívval vannak szedve, az eredeti téves szóalakot, vagy szövegrészt pedig a lap alján jegyzetben közöltem. Ugyanitt hívtam fel a figyelmet az eredeti forrásban helyenként előforduló sor fölé, alá, vagy mellé írt variánskifejezésekre, valamint az áthúzott szövegrészekre, ez utóbbiakat < > zárójelek közé tettem.

Szögletes zárójelek [ ] közé tettem a főszövegben a szerző nevét és azokat az énekcímeket és nótajelzéseket, amelyeket nem az I. változathól vettem, vagy ha a cím nem a szöveg fölött, hanem csak a tartalomjegyzékben szerepelt (pl. 69–82. sz. énekek). Ugyanilyen zárójelbe kerültek a főszövegben azok a betűk vagy szavak is, melyek a kézirat papírjának elrongyolódása, átlýkadása következtében olvashatatlanává váltak, s a szöveget magamnak kellett kiegészítenem. Ugyancsak szögletes zárójelek utalnak a szövegvariánsok lap alján elhelyezett jegyzeteiben a saját megjegyzéseimre.

A jegyzetanyagot a szokásos módon rendeztem el. Minthogy kellő adatok híján az énekek szoros kronológiai rendbe nem voltak sorolhatók, általában a források keletkezési idejét tekintetbe véve osztottam csoportokba azokat. Azon szerzőknek az énekeit, akiknek kettőnél több éneke maradt fenn, valamennyi művét együtt, a szerző neve alatt tettem közzé. Az egyes énekesportok, illetve szerzők neve alatt közölt énekek előtt a jegyzetekben ismertettem az énekek forrásait és a szerzők életére és működésére vonatkozó fontosabb adatokat.

Az egyes énekek jegyzeteiben is az eddigi gyakorlatban kialakult rendet követtem. Elsőnek a szövegek forrásait, a nótajelzésekre vonatkozó tudnivalókat, majd az ének korábbi kiadásait sorolom fel. Ez után következnek a szöveg mintájára, versformájára és dallamára vonatkozó megjegyzések. Végül az énekek egyes soraihoz fűzött magyarázatok foglalnak helyet.

E kiadvány végén található mutatók és jegyzékek ugyanolyan módszerrel készültek, mint a sorozat többi kötetében.

*

A főszövegben minden olyan énekeknek, amelynek melódiája megállapítható volt, a kottáját is melléktük. A dallamokat CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN állította össze, és írta át mai hangjegyekkel. Közlésére vonatkozó megjegyzéseit az alábbiakban foglalta össze.

Dallamközléseink a szövegek nótajelzéseihez igazodnak. Ezek a nótajelzések nem azonosak egyik-másik szöveg valamennyi előfordulásánál. Az ilyen esetekben általában a legrégibb szövegforrás nótajelzését vettük irányadónak.

Nem is mindig megbízhatók a megadott nótajelzések, mint pl. a 124. éneknél, melynek dallamát nem a nótajelzés, hanem a szöveg vers- és strofaformája segítette meghatározni. Vagy a 141. ének esetében: Bogáti Fazekas 53. zsolotárának „ad 27. Ps. melodiám” jelzése egészen eltérő, 4×13 szótagos formára utal, pedig a *Dicsőségnek szent ura istene* szöveg félreérthetetlenül 4×10 -es formájú, tehát az RMDT I, 43–47., valamint 111–113. sz. dallamok bármelyikére énekelhető. Ilyen esetben a feljegyzését tekintve térben és időben legközelebbi dallamot adjuk, a jegyzetekben pedig utalunk a további valószínű vagy lehetséges összefüggésekre.

Van olyan eset, amikor a nótajelzés általában megbízható, de az adott szombatos énekszöveg szótagszáma egyik vagy másik sorban kisebb-nagyobb mértékben eltér a más szöveggel megőrzött, esetleg egyetlen eredeti dallamalaktól. Az ilyen esetekben, aszerint hogy bővítésre vagy összevonásra van-e szükség, a dallamot aprózással, hangismétléssel, illetőleg hajlítással, vagy — ahogy az a közvetve leginkább Tinódi *Szűnya*, *Léva*-jával kapcsolatba hozható 18. sz. éneknél történt — két alternatív rövidítés jelzésével igyekeztünk a szombatos szöveggel összehangolni. Az ilyen módosítást sohasem tekintjük többnek egy alkalmazási vagy értelmezési lehetőség pusztá felvetésénél. Ilyen eljárásunknak csakis az adott esetre nézve elfogadható igazolása az a népzenei gyakorlatból is ismert analóg eljárás mód, amellyel XVI. századi dallamaink egyikének vagy másikának bővített vagy redukált variánsainál, vagy a hozzájuk tartozó szövegversszakok olykori szótág-ingadozásainál is találkozhatunk. Ezeket a sorokat akármilyen orális gyakorlat csakis a szövegsor szótagszámához igazodó dallambeli módosulásokkal szólaltathatta meg. Különösen sok ilyen bővülést találunk a 143. sz. ének dallamában. Ilyen esetekben a bővülés következtében előállott dallambeli többlethangokat kisebb kótafejekkel közöljük.

A régi énekeskönyvekben feljegyzett dallamképek merevségét, vázaltszerűségét már Kodály Zoltán hangsúlyozta. Ez a merevség olykor elkerülhetetlenné tette, hogy egyik-másik helyen a ritmus értelmezését illetően jobbnaklátszó megoldást javasoljunk; ezt apró kótafejekkel a vonalrendszer fölött jelezzük.

A régi dallamanyagban ismerünk néhány melódiát, amelynek két-, három-, illetve négy soros alakjai is vannak. Anyagunkban néhány szombatos ének (84., 91., 116.) nótajelzése a RMDT I, 195. sz. dallamtípusához vezet, amelynek fennmaradt változatai — köztük a legépebbnek látszó IV. variáns — háromsorosak, az itt említett szombatos énekek pedig négy soros versszakokból állók. Ezeknél a dallamot úgy bővítettük ki, hogy mint legvalószínűbb bővítési lehetőségeket, az előbbi két esetben a második sor (ABBC), a harmadikban a harmadik sor (ABCC) kettőzését adtuk, mint többféle lehetséges megoldás közül egyiket, ill. a másikat.

A 12, 12, 12, 13 szótagos, ún. *József* strofatípusnál szinte lehetetlen egyetlen és megnyugtató megoldást találni. Az ilyen szövegeknél, mint gyűjteményünk 66. sz. darabjánál is, egyaránt gondolhatunk Tinódi öt dallamára (RMDT I, 35., 48., 50., 51., 58. sz.), melyek közül az elsőül megnevezettnek csak alternatív olvasási lehetősége van erre a formára is. Az ilyen mértékű énekeknél a jegyzetekben valamennyi lehetséges dallamra utalunk, ha csak egyet közlünk is az illető szöveg élén.

Különös figyelmet érdemel közlésünkben a 91. és 92. énekhez fűzött két dallam. Az előbbi Kiss Lajos szerémségi gyűjtéséből került elő, és jelentőségét fokozza az a körülmény, hogy benne Csemeki Mátyás *Magasztallak én Istenem, Uram és Atyám* kezdetű XVI. századi énekének eddig ismeretlen dallama került napfényre úgy, ahogy azt egy kis magyar népszízet gyakorlata évszázadokon át megőrizte. A másik ugyanennek a dallamnak az erdélyi népi szájhagyományban fennmaradt variánsa, melyről most már, az eredeti szöveggel előkerült szerémségi testvérenek ismeretében bizonyosan tudhatjuk, hogy honnan származik. A valószínű szombatos éneklő szájhagyományt minden bizonnyal hívebben tükrözik ezek a népi forrásból előkerült dallamok, mint az egyházi énekeskönyvek merevebb melódiái.

Ugyanez a jelentősége annak a tíz, a szombatos kódexek anyagában található szöveg dallamának is, melyet 1905-ben Bözödújfaluban Vikár Béla hengerre vett. A dallamok Rajeczky Benjámint lejegyzésében a Néprajzi Múzeum népzenei gyűjteményében M. H. 511/a-tól 515/c-ig terjedő jelzetek alatt található. Közülük főközlésben a 19., a jegyzetekben pedig 19., 29., 60., 63., 115., 130., 133. és 134. szám alatt összesen nyolcat adunk közre.

A jegyzetekben adott dallamok közlését nem csupán az indokolja, hogy bennük a szombatos éneklés utolsó élő emlékeit ismerhetjük meg, hanem az is, hogy közülük a

19. szám alatti, M. H. 511/a jelzetű dallam egyike a népi gyakorlatban megőrzött, és nótajelzés híján Vikár felvételéből kétségtelenül azonosítható régi dallamainknak, az M. H. 513/a, illetőleg 513/b jelzetű (lásd a 115. számú ének jegyzetében) pedig Bogáti Fazekas Miklós 29. zsolttára eddig ismeretlen — talán eredeti — dallamának 10—10—10—14 szótagos paradigmátikus alakja, illetve ugyanannak „históriás” 11-es variánsa. Az is figyelmet érdemel, hogy ezeknek a késői hangfelvételeknek túlnyomó többsége, bár olykor erősen elváltozott dallamvariánsokat állít elénk, lényegesen igazolja a szövegforrások nótajelzéseiben megadott dallamkapcsolatok tartós voltát, tehát a hangjegyes énekeskönyvekből vett dallamközléseink helyességét is. E népi variánsok eltérései az orális gyakorlatban fennmaradt dallamok életébe, annak sokszínűségébe is újabb bepillantást nyújtanak.

Végül, ami az egyes dallamok esetében többféle írásbeli variáns közül történt választást illeti, ahol és amennyire lehetséges volt, azt a dallamot választottuk, amely feltehetőleg legkönnyebben eljuthatott a XVII—XVIII. században élt erdélyi szombatosokhoz. Ez nézetünk szerint legtöbb valószínűséggel az egykorú erdélyi református gyülekezeti és halotti hangjegyes énekeskönyvekben található dallamalak. Ezenkívül természetesen ugyanilyen mértékben figyelmet érdemelnek és figyelemben részesültek olyan, tájilag közel álló kéziratok gyűjtemények, mint a *Szentes—Deák kézirat* (Csik-somlyó, 1774), amelynek előfordulási adatai, sok esetben dallampéldái is megtalálhatók a RMDT I. kötetének az egyes dallamokhoz fűzött jegyzeteiben.

*

A szombatos énekek biblia utáni héber irodalmi kapcsolatait már Kohn Sámuel (255—264.) igyekezett felderíteni. Az énekeknek e postbiblikus vonatkozásait és forrásait SCHEIBER SÁNDOR újabb adataival egészíthetjük ki. Megállapításait a következőkben foglalta össze.

Az alábbi összeállítás együtt akarja szemléltetni és az adatok mennyiségével bizonyítani, hogy a szombatos énekszerzők — s különösen Péchi Simon — milyen mértékben ismerték a rabbinikus irodalmat: folklorisztikus anyagát, az aggádát és törvényi részét, a haláchát. Ugyanígy rámutatunk arra, milyen arányban aknázták ki a héber imádságos könyvet, annak stílus- és gondolatleleit. Dokumentációnkban csak a jelen kötet anyagára támaszkodunk. (Az első szám az éneket, a második a sort jelenti.)

1. Aggáda és halácha

2/76. Ábrahámot isten tűzből szabadította ki. 1 Móz. 15, 7. és Neh. 9, 7. szó szerinti értelmezése indította el az aggádaképződést: Ábrahám gyermekként szétzúzza atyjának, Teráchnak bálványait, hitvitát folytat Nimródal. Nimród tüzes kemencébe veti, de a tűz nem fog rajta. Forrását lásd J. MANN: *The Bible as read and preached in the Old Synagogue*. I. Cincinnati, 1940. Héber rész: 43; HELLER BERNÁT, *IMIT Évkönyve*. 1942. 38—39. — Ugyanez visszatér a 133/111-ben.

2/100. A messiási időben örökké szombat lesz (Misna Támid VII. 4.). — Ugyanez megvan: 23/35; 27/27.

9/57—60. A törvény változhatatlanságát a biblia utáni zsidó irodalom egyetemesen hirdeti (Jub. k. 6:14—20; j. Szánh. 20c). További források: *Jewish Studies in Memory of M. Guttmann*. I. Bp., 1946. 376 skk.

Később ezt polemikus céllal hangoztatja, az abrogációval szemben.

25/47. „Pogani kovasz” — a rossz szellem. A héber fogalom (שור שבעי = kovász a tésztában) fordítása (Ber. 17a; Gen. R. XXXIV. 10. Ed. THEODOR, 320.).

51/10. Az ósatyák is ismerték a törvényt. Aggádikus felfogás ez: Ádám Tórárt tanult és szombatot tartott (Gen. R. XI. 1; Targ. Jer. ad Gen. 2:15.); Noé hét parancsot kapott (Jub. k. 7:20; Szánh. 56a/b); Ábrahám az egész Tórárt megtartotta (Misna Kidd. IV. 14.). A példákat lehetne folytatni. A kérdésre lásd *Jewish Studies in Memory of M. Guttmann*. I. Bp., 1946. 371—374.

58/7—8. Tisri hónapban teremtetett a világ. Az aggáda ezt a tanítást Eliezer b. Hyrqnosz nevéhez fűzi (Rós Hás. 10b; W. BACHER: *Die Agada der Tannaiten*. I. Strassburg, 1884. 157—158.). Még a XIX. század elején is azt írja Örkényi Ferenczy József az ószról (Gyümölcsöshöz ósz):

Te voltál legelső kezdete
A Teremtéskor időknak,
Ki új forgását is kezdette
Kezdetben az esztendőknak

Lásd Újság. XIX. 1943. 168. szám. — Hasonlóan van meg a 139/35-ben.

60/7—10. A pusztai vándorlás három esodája volt: A manna, a népet követő forrás és a tűzoszlop. Így sorolja fel ezt az aggáda is és hozzáteszi: „Meghalt Mirjám, elvétetett a forrás; meghalt Áron, megszűnt a dicsőség felhőoszlopa; meghalt Mózes, eltűnt a manna” (Mechilta d’Rabbi Ismael. Ed. H. S. HOROVITZ. Frankfurt a/M., 1931. 173; Siphre ad Deut. § 313. Ed. L. FINKELSTEIN. Berlin, 1939. 355.). Pseudo-Philo a Liber Antiquitatum Biblicarum-ban (XX. 8.) hasonlóan tudja: „Et hec sunt tria que dedit Deus populo suo propter tres homines, id est, puteum aque mirre propter Mariam, et columnam nubis propter Aaron et mannam propter Moysen. Et finitis his tribus ablata sunt hec tria ab eis.”

Sámuel Sölisi b. Hósáná ezt a tárgyat pijjutban (zsinagógiai költemény) dolgozta fel, amelyet a Kaufmann-genizából tettünk közzé: Ignace Goldziher Memorial Volume. II. Jerusalem, 1958. Héber rész: 57—58.

60/32. A sátoros ünnep sátra az életet szimbolizálja. Lásd Cedáká Hákkóhén b. Szár Sálom szukkotí midrását (M. CHÁVÁCELET, Szináj. XXXII. Nos. 3—4. 1968. 110.). A téma visszatér még a 64/5—6-ban.

64/11. A kőszikla tizenkét forrása adott vizet a pusztában a tizenkét törzsnek s követte őket mindenütt. Igaz, hogy a biblia (2 Móz. 15, 27.) beszél Élim tizenkét forrásáról, de itt Mirjám kútjáról van szó. Az aggádát erre vonatkozóan ld. alább a 64/12. sorhoz írt jegyzetben (L. GINZBERG: The Legends of the Jews. VI. Philadelphia, 1946. 21, 129. jegyzet). Ugyanezt a 245-ben épült Dura-Europos-i zsinagóga egyik freskója meg is ábrázolja (J. LEVEEN: The Hebrew Bible in Art. London, 1944. 39—40; C. H. KRAELING: The Synagogue. New Haven, 1956. 118—125; C.-O. NORDSTRÖM: The Water Miracles of Moses in Jewish Legend and Byzantine Art. Orientalia Suecana. VII. 1958. 98—109.): A víz eljut Izrael mind a tizenkét sátrába.

Később a 92/31-ben így hangzik: „Tizenkét aghra folt vizek tabor szeriben.” Hogy a zsidókkal járt mindenütt van szó, bizonyítja a margó Num. 20-ra, azaz 4 Móz. 20-ra való utalása. Am a biblia ott ezt az elemet nem tartalmazza, csak az aggáda.

Végül ekként kerül elő a 142/69—72-ben.

A 64/12-ben — a bibliára hivatkozva — az énekszerző a kútról külön kiemeli, hogy a zsidókkal járt mindenütt a pusztában. Ez nincs meg a bibliában, csak az aggáda-ban: „Felment velük a hegyekre és leszállt velük a völgyekbe, s ahol Izrael lakozott, ott volt velük” (Tosefta. Ed. ZUCKERMANDEL, 196—197.).

A téma a későbbiekben vissza-visszatér (142/69—80.).

78/21—22. Légy irgalmas mindenkire, mint isten. Az imitatio dei gondolata ez. Tannaitikus forrásban ilyen alakban fordul elő: „Isten irgalmasnak nevezeték, te is légy irgalmas. Isten könyörületesnek nevezeték, te is légy könyörületes” (Siphre ad Deut. § 49. Ed. L. FINKELSTEIN, 114. Párhuzamok: KOMLÓS OTTÓ, IMIT Évkönyve. 1942. 151—165.).

85/21—22. A gyermek köteles szüleinek engedelmeskedni, kivéve, ha isten elleni tette szólítja fel. Ez is aggáda: Szülőtiszteletből nem lehet megszegni a szombatot (Jeb. 5b); tisztátlaná sem lehet válni, még ha a szülő parancsolná is. Ha arra szólítaná fel gyermekét a szülő, hogy ne vigye vissza gazdájának az elveszett tárgyat, nem kell engedelmeskednie (Bába m. 32a).

85/357—358. Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd azt mással. A bibliai „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat” (3 Móz. 19, 18.) negatív megfogalmazása. Megvan az apokrif Tóbiás könyvében (4,15.). Hillél az I. században így stilizálja: „Ami neked gyűlöletes, ne tedd azt embertársadnak” (Sábbát 31a). Akibának (II. század) hasonlót tulajdonít a hagyomány (Abot di R. Nátán. II. verzió, 26. Ed. S. SCHECHTER, 53.). A Tárgum Jerusálmi (ad Lev. 19:18.) azonos tartalmú. A zsidóságnak ezzel az „arany szabályával” bőven foglalkozott az irodalom: M. GUTTMANN: Das Judentum und seine Umwelt. Berlin, 1927. 48, 175 skk; L. J. PHILIPPIDIS: Die goldene Regel religionsgeschichtlich untersucht. Leipzig, 1929.

113/9. Harminckét ösvény volt isten előtt, amikor a világot teremtette. Ez a gondolat a kabbalisztikus Széfer Jecirából való (3. 1—2.). Ábrahám Ibn Ezra felhasználja egyik költeményében (I. DAVIDSON: Thesaurus of Mediaeval Hebrew Poetry. II. New York, 1929. 127. No. 251.).

115/57. „Szent Chonit egj circalomba meg hallad.” Péchi Simon ezt így fordítja le: „Felelj meg mű nekünk, ki megfeleltél Choninak az circalom kerítésben” (Péchi Simon Szombatos imádságos könyve. Közzéteszik GUTTMANN MIHÁLY és HARMOS SÁNDOR. Bp., 1914. 371.). Az aggáda elbeszéli, hogy Chónit (görögösen Oniást) felszólították szárazság idején, hogy imádkozzék esőért. Erre ő kört vont maga köré és így imádkozott: „Világnak ura, a te fiad rám szűgesszük szemüket, mert olyan vagyok előtted, mint házadnak fia, esküszöm a te nagy nevedre, hogy innen nem tágtok, míg fiaidon nem könyörülsz.”

Erre esőpögni kezdett az eső. Chóni tovább imádkozott: Nem ezt kértem, hanem esőt, amely megtölt ciszternát, vermet, barlangot. Mire viharozva szakadt a felhő. Chóni újra imádkozott: Nem ezt kértem, hanem a jóindulat, áldás és ajándék esőjét. Ekkor rendezen esett az eső, olyannyira, hogy a nép Jeruzsálemből a templom hegyére menekült (Misna Táánit III. 8.). A II. Szentély pusztulása idején élt jámbor e csodatettéről Josephus Flavius is megemlékezik (Antiquitates. XIV. 2. 1.). További monda- és vallástörténeti vonatkozásaira lásd I. GOLDZIEHER, Orientalische Studien. Nöldeke-Festschrift. I. Giessen, 1906. 308; ua.: Zauberkreise. Ernst Kuhn-Festschrift. 1916. 83–86.

116/41. Szombaton 39-féle munka tilos. A Misna megállapítása ez (Sábbát VII. 2.).

119/6. A mennyei Jeruzsálem és mennyei Szentély aggádai képzete Ezsa. 49, 16-ból táplálkozik. V. APTOWITZER alapos kutatás tárgyává tette a témát: Tarbiz. II. 1931. 137–153, 257–287. A zsidó művészetben is jelentkeznek: R. WISCHNITZER-BERNSTEIN: Symbole und Gestalten der jüdischen Kunst. Berlin, 1935. 123–125; R. KONRAD: Das himmlische und das irdische Jerusalem im mittelalterlichen Denken. Speculum historiale (J. Spörl-Festschrift) Freiburg—München, 1965. 523–540.

125/25. Az égnek hét része van. Aggádikus felfogás (Chagiga 12b; párhuzamai és a hét rész felsorolása: A. LÖWINGER: Die Himmel in nachbiblischer Auffassung. Mitteilungen zur Jüdischen Volkskunde. XV. 1912. 24.).

130/44. Izsák arra kéri atyját, hogy feláldoztatása után testéből vigyen egy marék hamut anyjának. Megvan a kései — már iszlámikus hatást tükröző — Széfer Hájjásárban (Ed. L. GOLDSCHMIDT. Berlin, 1923. 80.). Az Izsák porával kapcsolatos aggádákat tárgyalja S. SPIEGEL szép könyve: The Last Trial on the Legends and Lore of the Command to Abraham to offer Isaac as a Sacrifice: The Akedah. New York, 1967. 38–50.

130/76–77. Az Izsák helyett áldozatra került kos szarvából készül az a kürt (sófár), amellyel a feltámadást meghirdetik. Az aggáda gondolata ez (Pirke R. Eliezer XXXI; Midrash Haggadol. I. Ed. M. MARGULIES. Jerusalem, 1947. 357–358.). A képzet történetére lásd A. LÖWINGER dolgozatát: Die Auferstehung in der jüdischen Tradition. Jahrbuch für Jüdische Volkskunde. I. 1923. 49.

133/35. Ádám parancsba kapja a szombat megtartását. Az aggáda így tanítja: „Ádám elsőnek tartotta meg a szombatot, és a szombat megőrizte őt minden bajtól” (Midrás Tehillim ad 92:6. Ed. S. BUBER. Vilna, 1891. 405.). Ezért kerülte el bűnéért a pokolbajutást (Pirke R. Eliezer XIX, XX.).

133/101. Sém = Malkicedek. Így tartják a zsidó források (Ned. 32b; párhuzamait hozza L. GINZBERG: The Legends of the Jews. V Philadelphia, 1947. 225–226, 102. jegyzet; G. VAJDA: Melchisédec dans la mythologie ismaélienne. Journal Asiatique. 1947. 177–178; J. J. PETUCHOWSKI: The Controversial Figure of Melchizedek. HUCA. XXVIII. 1957. 127.).

133/106. Ábrahám Sém-től tanul. Ezt az aggáda tartja így (L. GINZBERG: I. m. V 209–210, 13. jegyzet).

134/28. Káin „hamis dézsmát” mutat be áldozatul. Az aggáda egy nézete szerint is ez volt a bűne: Konkolyos termést hozott az oltárra (Midrash Haggadol. I. Ed. M. MARGULIES, 114 és a jegyzetekben adott irodalom).

Nagyfalvi György 1657-ben ezt a hagyományt dolgozza fel (RMKT VI, 247–248.):

Chain is buzából dézsmát ad vala,
Veréb-megött kalangyát felfelé rak vala.

Az buzának konkolyosát, hitványát
Meggyujtá, mutatá ő áldozatját.

138/65. A két kőtábla zafirból volt. Így tudja az aggáda is: Siphre ad Num. § 101. Ed. H. S. HOROVITZ. Frankfurt a/M., 1917. 100 és az ott jelzett párhuzamok.

138/79. A kinyilatkoztatáskor isten hangjára a nép elájult. Felhasználja ezt az aggádát a Targ. Jer. ad Ex. 20:15.

140/61–73. Az Azazel nevű bak szarvára kötött vörös selyemzsinór — a bűnbocsánat jelül — fehérré vált. Az aggádát énekszerzőnk egy kicsit elferdíti. A forrás szerint a Szentély kapujára egy vörös lenszalagot erősítettek, s amikor a bűnbak a pusztába ért, a szalag megfehéredett (Misna Jóma VI. 8; Jálkut Jes. § 389.).

142/37–38. Az áldozati füst — a kegyelem jelül — egyenes oszlopként szállt az ég felé. Az aggáda is azt a hagyományt őrzi a Szentély áldozati füstjéről, hogy „a világ összes szélviharai sem tudták helyéből kimozdítani” (Jóma 21b; Abot V. 8.). További irodalom: SCHEIBER SÁNDOR, IMÍT Évkönyve. 1942. 131.

146/32. Hadarniel: angyalnév. Viselője hatszázezer parasaggal (óperzsa hosszmér-
ték) magasabb minden más angyalnál, és mindenszava két villám között hangzik el (Peszikta
Rábbáti. XX. Ed. M. FRIEDMANN. Wien, 1880. 96b). Előkerült egy Merkába-szövegben
(G. G. SCHOLEM: Jewish Gnosticism, Merkabah Mysticism and Talmudic Tradition. New
York, 1960. 112.). A pijjutköltészetben is népszerű (BEN JEHUDA: Thesaurus. VIII.
1048).

146/41. Sandephton helyesen Sandalphon (Chagiga 13b). Erről az angyalról S. A.
HORODEZKY írt tanulmányt: Kaminka-Festschrift. Wien, 1937. Héber rész: 17—20.

2. Liturgia

36/7. Az újholdköszöntő וְיִשְׂרָאֵל בְּיָמֵינוּ בִּלְבָבוֹתָיִם בִּלְבָבוֹתָיִם בִּלְבָבוֹתָיִם
ből való idézet.

37/5. Az előbbi újholdköszöntőből való idézet ez is.

89. Már KOHN SÁMUEL tudta, hogy אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ kezdetű pijjut fordítása ez az
ének (I. DAVIDSON: I. m. I. 102. No. 2175.), azt azonban még nem, hogy szerzője a leg-
korábbi zsinagógai költő, a palesztinai Jánnáj, aki — a mai kutatás szerint — a VI.
század végén élt. Munkásságának maradványait a kairói geniza tárta fel. A bizánci
hinnológia nyomán aggádát és haláchát épített be kompozícióiba. Ezért megértése és
fordítása nagy erőpróba. Péchi erejét is meghaladta. Legtöbbször beéri tartalmi tolmá-
csolással. Íme egy példa (11. sor):

Az eredetiben: „Chároset fejedelmének (azaz Sziszzerának) menekülését akadá-
lyoztad az éj csillagaival.” Értelme: A csillagfényes éjszaka megnehezítette Sziszere
menekülését (Bírák 5: 20.).

Péchinél: „Sisera nagi hadat rontottad az eyen.”

Számos más példa is idézhető.

A 22. sorban az eredeti héber szöveg Purá-t mond, amely valóban Edomra vonat-
kozik, de Péchi mégis helytelenül utal Ezsa. 21-re, mert ott ez a szó nem fordul elő, hanem
Ezsa. 63:3-ban. Az az érzésünk, hogy nem látta eredeti szövegében. Különben ezt a téve-
dést nem követte volna el.

Ugyanezt a pijjutot adja vissza tartalmilag: 137/235—261.

115. A שִׁיר לְעֵינֵי יְהוָה kezdetű, arameus litánia fordítása (I. DAVIDSON: I. m.
II. 112. No. 327.). A spanyol rítusú imádságos könyv egyik szelichája (bűnbánó költe-
ménye). KAUFMANN DÁVID kimutatta héber verziójának hatását az egyházi Ordo com-
mendationis animae-ra (Gesammelte Schriften. III. Frankfurt a/M., 1915. 517—520.).
Az arameus szöveget Péchi is lefordította prózában. Az ő szövegéből a Hasmóneusokra
való utalás hiányzik (Péchi Simon Szombatos imádságos könyve. 370—372.).

117. Az אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ kezdetű — spanyol rítusú — szelicha fordítása (I.
DAVIDSON: I. m. I. 200. No. 4362.). A költeményt hol Salamon Ibn Gabirolnak, hol Izsák
b. Lévi b. Mar Saul Lucenának, hol Juda Hallévinek tulajdonítják.

120. Az אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ kezdetű, jóm-kippuri — spanyol rítusú —
szelicha fordítása (I. DAVIDSON: I. m. I. 34. No. 682.).

132. A שִׁיר לְעֵינֵי יְהוָה kezdetű szelicha fordítása (I. DAVIDSON: I. m. III. 436—
437. No. 712.). Szerzője: Selómó (talán b. Abún). A német rítusban egy versszakkal
kevesebb van, szerzőnkél azonban — mert a spanyol rítusban találta — a hiányzó
szakasz megvan.

136/5—10. A שִׁיר לְעֵינֵי יְהוָה kezdetű szombati ima (I. DAVIDSON: I. m. III. 231—232.
No. 769.) szavai visszhangzanak benne. Az imát Péchi is lefordította (Szombatos imád-
ságos könyv. 178—180.).

139/36—42, 60. Az אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ imának (I. DAVIDSON: I. m. II. 199—200. No. 451.)
elemeit tükrözi a halál különböző nemeiről, az élet és halál könyveiről, amelyek Új-
esztendőkor íratnak és Jóm-Kippurkor pecsételtetnek meg. A gondolatot Csokonai is is-
meri (KARDOS ALBERT, IMIT Évkönyve. 1943. 279—284.).

Ugyanez a motívum visszatér: 153/331, 336, 404.

153/75. Az אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ אֵלֹהֵינוּ ima (DAVIDSON: I. m. I. 12. No. 216.) egy szakasza csendül itt
fel: „Urunk királyunk, nyisd meg az ég kapuit imáinknak!”

*

A fentiek elegendőek annak szemléltetésére, hogy az aggáda, halácha és liturgia
nagyobb méretű hatása aligha található a világirodalomban másutt, mint éppen a szom-
batos énekekben.

AZ ÜNNEPEKNEK MEGSZENTELÉSÉRE CSINÁLTATOTT ÉNEKEK

Ez az énekesoport, néhány hálaadástól eltekintve, olyan szövegeket foglal magába, amelyeket az istentiszteleteken énekelték a szombatosok. Az énekek a zsidó ünnepek rendjét követik: első helyen a szombat megünneplésére írt énekek (1–31.) állnak, ezeket követi néhány hálaadó ének (32–36.), majd az újhold ünnepére (37–40.), a pészáhra vagy pogácsáshétre (41–50.), az ötvenedik napra vagy hetek, illetve zsongás ünnepre (51–53.), újesztendő napjára (54–59.), a sátoros ünnepre vagy összegyűjtés ünnepére, illetőleg szedővedőre (60–65.) szólók, utánuk két hittani ének (66–67.) következik és végül egy kippur, vagy sanyargatás, illetve engesztelés napjára szerzett ének (68). A szövegeket abban a sorrendben közlöm, ahogyan azokat Gábor deák *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-be leírta. Az ő másolata azonban az itt közzétetteknel négyvel többet, azaz 72 éneket tartalmaz. E négy ének közül a *Serkenj fel ember* kezdetűt innét azért hagytam el, mert ez a 15 részből álló Énekeskönyv VIII. részével azonos, s ennek szövegét a 76. sz. alatt közlöm; a *Semmi nincs ez földön* és a *Sion hegyéről szabadítót*at kezdetűek Péchi Simon énekei, s ezek az ő többi szerzeményével együtt külön csoportba kerültek 87–88. szám alatt; a negyedik pedig, az *Isten népe és Dávid ezt látta* kezdetű, Bogáti Fazekas Miklós XXIII. zsoltárparafraízisa, nem szombatos ének.

Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé-ben még eme énekesoport előtt többféle bejegyzés olvasható. A kézirat első három levelén az énekek tartalomjegyzékét állították össze. Ez nagyrészt az énekeskönyv későbbi tulajdonosának, Mátéfi Basiliusnak a kezeírása. Minthogy a legutóbbi lapszámozáskor a kötéstábla belső lapját is beszámolták, minden levél rektója páros számot kapott. Így tehát a tartalomjegyzék után a kézirat törzsrésze a 4. levél rektóján 8. lapszámmal kezdődik, a következő possessior-bejegyzéssel: „Anno 1633 Pertinet ad me Basilius Matefi.”

Alatta a következő latin versek Gábor deák írásával:

Mors tua, mors Christi, fraus mundi, gloria coeli,
Et dolor inferni, sunt meditanda tibi.
His jussis semper perpensis, pectore fixis
Crede mihi, nullo crimine tactus eris. GP.

Vivere quid sancte? quae sint sua iussa Tonantis
Noscere desideras, me lege semper opus
Praeco salutis ego, sum nuncius Omnipotentis
Qui mea <iussa> verba tenent, noxia nulla vident.
Nil mortis, Satana hoc¹ terrent tormenta Gehennae haeque
Pauperiem, pestem, nil timeantque fam[osa]
Volve folium, et plura de me noscere qui volueris, poteris.

A 9. lap üres.

A 10–11. lapon Gábor deák írásával:

¹ huno-ból javított és a sor fölé írt szó.

Oratio pia, ad deum unum,² patrem Jesu Christi, pro perseveratione huius libelli, denique de dignitate eiusdem, hexametris versiculis concinnata pijs quibusque, nec non sacrarum literarum studiosis, in Solymos majorj laborata A. D. 1616. per Gabrielem pastoris, curis scilicet gravioribus omissis.

Arte laboratum nimioque³ sudore paratum
Hoc opus exiguum, benedictum, semper honestum
Conserves palmis, communis Conditor, almis.
Ut vis nulla queat, nec longa abolere vetustas.
Tutius, ut possit cunctis praestare caducis.
Praesertim pietate <tua> precor⁴ prodesse pusillo
Collegio, sanctis qui flectit pectora iussis.
Huc properent omnes sitientes, atque fementes
Hoc opus ambrosia satiat vos, nectare potat.
Namque dej cultum, sanctissima sabbatha cuncta
Pestiferas <nimum> Papae,⁵ et suspectas religiones
Summa lues hojum <densis Papa> cuius dogma⁶ abdidit antris
Quosque dies sanctos, revelat hic tramite justo.
Nuper adinventae ferae, fictaeque calendae hic
Nil sunt iratum nequeunt placere Tonantem.
Venditur hic gratis coelesti fonte talentum
Tollere quod nequeunt fures, nec scindere Parcae.⁷
[Prae]co salutis ego sum nuncius Omnipotentis
[S]edibus aethereis descendi,⁸ manna salabre,
Vera fides, pietas⁹ probitas, innoxia vita
Immortalis honor, laus, gloria, fama perenis,
Porius honestatis, neruus rebusque gerendis,
Omnis virtutum¹⁰ fructus, correctio morum.¹¹
Quam Moses, Christus, sic Apostoli, atque prophetae
Unanimes docuere viam, semitamque salutis
Isto comperitur congesta labore libello.
Si te sollicitat, paupertas ridiculosa
Si morbi, casusque premunt, variaequae procellae
His animum psalmis, oblectes, semper ubique
Criminibus laesos purat, contagine tactos
Atque sui Domini, mundos collocat in arce.
Hora brevis prohibet, sua commoda cuncta, referre
Noscere conando poteris, semperque legendo,
Praesentes¹² quoniam curasti, et posteritates
Optatis dominus benedicat, rebus honestis
Corporis atque animi, coelestia munera, mittat.
Te liberosque tuos, cum chara conjuge servet.
Sordibus intactum, custodi quaeso, libellum
Perversi haud lacerent cures, rapiantque latrones
Ut mediante tuo persistat tempore longo,
Jamque valere sinat, qui te, qui nosque creavit.
Scythulicis oris, hybernis scripsit in horis
Inveniet¹³ nomen, qui ipsum velit aere juvare.
Nec tibi¹⁴ mirandae mendae, potiusque tegendae
Lector amice rogo, sic tibi gratus ero.

² A sor fölé irt szó.

³ A sor fölé írva: et.

⁴ A sor fölé irt szó.

⁵ A sor fölé irt szó.

⁶ A sor fölé irt két szó.

⁷ A nec után a sor fölé és alá irt szavak: alias virosque ponentum spargere.

⁸ descendu-ból javítva.

⁹ A lap szélére irt szöveg: alias quae sit Dominique voluntas.

¹⁰ Virtus-ból javítva.

¹¹ A lap szélére irt szöveg: Vivere quid sancte, quae sint sua iussa Tonantis.

¹² A lap szélén olvashatatlan szavak.

¹³ A lap szélén olvashatatlan szavak.

¹⁴ A sor fölé írva: alias temnandae.

A 12. lapon az énekek címlapja:

Az Izrael istenétől rendeltetve, szent, és igaz innepeknek meg szentelesere czienal-
tatot énekek, az igaz vallason valo, tudos, es istenfeleő ferfiaktol, az isten seregenek
epületiert.

Docete, et commonete vos invicem cantionibus, et laudibus, et cantilenis spiri-
tualibus, cum gratia canentes in cordē vestro Domini semper. Colossen. 3.

A 13. lap üres.

A 14–341. lapon helyezkednek el az énekek.

Közben a 175. lapon végződő ének után az alábbi latin vers és magyar prózai
szöveg olvasható:

Opus dedicatorium scriptoris

Lumine plus scriptos candelae, quamve solari
Perfeci cantus, vires pacemque ministrans,
Omnipotens cujus nomen celebratur ubique
Tu nil cum scribas, me lector, quisque cachinnas
Te quoque, crede mihi, dominus deridet ab alto.
Inter difficiles descripsit namque labores
Rusticus et puro commendat corde Joanni
Matthaej, domino fido, semperque benigno.
Relligionis iter, vestigia vera salutis
Repperit, a teneris dedit, qui jussa Tonantis,
Illa sequi, totis conatur viribus, atque
Propterea domui benedixit conditor orbis
Familijs pariterque tibi et de foemore na . alias proprioquoque
Denique prosit opus, curet suprema potestas.¹⁵

Vegezte el ez kűs munkat 1617 esztendeőnek a kezdetiben Nagy Solymoson lako
Gabor deak, az eő szerelmes es jo akaro uranak Kűs Solymoson lako Matefi Janosnak,
kivel egyiut az nemes tudomanynak kűszeőbēt rész ideig niomdosta. Eltesse Isten ez
keőnyveczykenek urat, haza nepevel egygiūt bekesegesen nagy sok űdeig. Engedgie
megis, hogy ez iras¹⁶ [av]agy keőnyveczyke ne cziak maganak, hanem maradekinakis
hasznalhasson. Jollehet tovabba¹⁷ szereteő János uram, ereőlkeőttem vetkekteől irasomat
otalmazni, de minthogy nehez paraszti munkajm es szorgalmatossagim miat kapdosva
giorta vilaganal kelleteőt meg írnom, lehet error benne, kire ha talál(d)andasz,¹⁸ meg
corrigalni el ne mulasd. Vale quam feliciter.

A Gábor deák által másolt rész a 176. lapon végződik.

A177. laptól az énekeskönyv további részeit 1617 és 1626 között hét másik kéz
másolta le. A leírók közül négynek a neve ismert: ifjú Zák Péteré, Mátéfi Basiliusé,
Thordai Mihályé és Thordai Zsigmondé. A kézirat összesen 117 éneket tartalmaz. Ezekből
azonban, a már említett négyen kívül még tizenegyet kellett kihagynom e kiadásban.
Részben, mert nem szombatos eredetűek, mint az *Adjunk hálát az nagy úristennek* (RMKT
XVII. század 4. köt. 35. sz.); Szerémi Illés: *Emlékezzél meg te gyarló ember* (RMKT VII,
96.); Bogáti Fazekas Miklós: *Krisztus urunk mondja, minden meghallgassa; Jámbor vitéz
Dávid Saul előtt* (34. zsoltár) és *Neked mondok dicséretet* (92. zsoltár); Tóth Demeter:
Bánatos szívem tekintis az égre (RMKT XVII. század 1. köt. 111. sz.); Rimay János: *Az jó
hitű ember szelíd ez világban* (Rimay ÖM 21. sz.); *Isten ki vagy nap és világ* (Gratiarum
actio, Debrecen 1597) és az *Isten világ kősziklája* (RMKT XVII. század 4. köt. 47. sz.)
kezdetű ének; részben meg kétszer fordulnak elő a kéziratban, mint *Údvözülendő embernek
penitenciát kell tartani* és a *Szólók az alamisnálkodásról* kezdetűek. A két utolsó éneket ld.
a *Tanító énekek* csoportjában, 74. és 78. szám alatt.

A II. forrás, az 1615 körül, mintegy tizenhét kéz által másolt *Péchi Simon-énekes-
könyv*, összesen 89 szombatos éneket foglalt magába. Ezek között csak négy olyan ének
(98., 110–112. sz.) van, amely a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben nincs meg.
Viszont a 275. lapon kezdődő szombatos része 17 olyan éneket is tartalmaz, amely nem
szombatos eredetű: *Adjunk hálát az nagy úristennek* (RMKT. XVII. század. 4. köt. 35.

¹⁵ Az utolsó két sor eredetileg ebből javítva:

Familijsque tuis, tecum de
Praestet opus concedat suprema

¹⁶ írásom-ból javítva

¹⁷ Sor fölé írt szó.

sz.); *Oh mennyei nagy boldogság* (Bártfai 1593. évi ék. 347.); *Adj békességet úristen* (az 1566. évi váradi ék. 1.); *Isten, ki vagy nap és világ* (Gratiarum actio . . . Debrecen 1597.); *Nagy hálát adjunk az atyáistennek* (Bornemisza Péter 1582. évi ék. CCXXVb.); *Járuljunk mi az egy örök úristenhez* (Debreceni ék. 1590. 174.); *Hálát adunk neked mindenható* (Huszár Gál 1574. évi ék. LXIXb.); *Adjunk hálát mindnyájan* (1566. évi váradi ék. 6.); *Mennybéli úristen hallgass meg* (Bornemisza Péter 1582. évi ék. CCXXVIIb.); *El-bemegyünk nagy örömmel* (1590. évi debreceni ék. 195.); *Ne utáld meg, uram, én sok bűncímért* (a *Mennybéli úristen hallgass meg* 3 utolsó szakasza); *Megadja még isten örömeit szívemnek* (Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. 314.); *Csemeki Mátyás: Magasztallak én istenem, uram és atyám* (Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. 358.); *Szenci Molnár Albert: Mindenkoron áldom az urat* (XXXIV. ps.); *Tóth Demeter: Bánatos szívem tekints az égbe* (RMKT XVII. század 1. köt. 111. sz.); *Ezek hívek az szent íge* (Hoffgreff-ék. BHA VII. y₄—z₂, a szombatos változat 3 versszakkal megtoldva); *Bogáti Fazekas Miklós: Most oh én lelkem dicsérd az istent* (146. ps.).

A III. forrásba, az 1615—1618 között másolt *Jancsó-kódex*-be összesen 80 szombatos éneket írtak le. A kódex első fele, miként a *Péchi Simon-énekeskönyv*-ben, Bogáti Fazekas Miklós zsoltárfordítását foglalja magába. A szombatos rész a 106. levélen kezdődik, a három másoló, Váradi János, Tolnai István és ifjú Zák Péter munkája. A gyűjtemény csupa olyan éneket tartalmaz, amely a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyv*-ben is megtalálható. A két szombatos gyűjtemény címe is szinte szó szerint megegyezik. A *Jancsó-kódex*-ben ez így olvasható: „Az istenteől rendeltet, zent igaz innepeknek meg zentelesere czienaltatot enek, az igaz uallason ualo tudos es istenfeleó firfiaktol. Irattatot Kis Solymosson Anno 1615 el kezduen 25 die Maij Varadi Janos által.”

1.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 14—16.** (1. sz.) — A kódexben ezzel kezdődnek a szombatos gyülekezeti énekek. Az ének végén: *Finis*. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először a *debreceni énekeskönyv* 1590. évi kiadásában (195.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 152. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 286—287.** (10. sz.) — Címe: *Zent giulekezetben ualo szent enek*. — Nótajelzése nincs. — Az ének 36—40. sorát csak ez a változat őrizte meg. — Másolta a kódex szombatos részének leírói közül a 8. kéz.

III. **Jancsó-k. 107a.** (1. sz.) — Ezzel az énekkel kezdődik a kódex szombatos része. Címe: *Szombathon reggelj tanitas eleöt ualo*. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Váradi János 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék.* 215b. (16. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 2a. (2. sz.)

A 8, 5, 11, 6, 7-es sorokból álló szakaszokban nincs egyetlen hibás szótagszámú sem.

Az ének dallamát a RMDT I, 142. alapján közöljük.

79 Az I. és III. változatban nyilván hibás a szöveg, mert e szakasz első sorában már említett *magos menyben* aligha ismétlődött a negyedik sorban. Ezért e sort a II. változat szerint javítottam.

2.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 16—21.** (2. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Nagyáncsai Mátyás Hunyadi Jánosról 1560-ban Nagyszombatban írt históriája, melyet először Komlós András adott ki 1574-ben Debrecenben. (RMK I, 107.) Szövegkiadása: RMKT IV, 27—40, 273—282. és BHA V. — Dallamát közli: RMDT I, 28/I—II. — Másolta Gábor deák Nagysolymoson 1616-ban.

II. **Péchi Simon ék. 307—310.** (24. sz.) — Címe: *Szombaton tanitas eleöt*. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 107b—109a.** (2. sz.) — Címe: *Mas. Zombati tanitas eleöt ualo üedöre*. Argumentum: *Zombati meltosagara ualo enek*. — *Dudgia*, azaz nótája azonos az I. változatéval. — Másolta az 1—13. versszakot Váradi János, a 14—15. szakaszt a 2., a 16. verset a 3. kéz, a 17-től végig Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 24b. (20. sz.)

A versfőkben: SZOMBAT MELTOSAGARA VALO ENEK.

A 4 × 19-es (6 + 6 + 7) szakaszokban írt énekekben a szótagszám és az ütemhatárok mindenütt hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/I. alapján közöljük.

1 *Szent teörvény keönyveben, azaz a bibliában, főképp Mózes öt könyvében.*

4 *Mind két élet, vagyis mind az evilági, mind a túlvilági élet.*

14 *szelye* = széle; *adajat* = adóját

15 *hordonak* = hordanák

16 *ravas olv. ravás* = rovás (fapálcikába vésett jelek; általában számbavétel, jegyzékbe foglalás)

26 *Vö. 5 Móz. 32,15.*

32 A III. változatban *birhat* olvasható, minthogy azonban a szöveg értelme az I. változat szerint is kifogástalan, nem javítottam.

35 *eggyis olv. egy is*

45 *kik valva poganbol* = akik pogányból lettünk

48 *illeni* = üleni, ülni

49–54 *Vö. 1 Móz. 1,2–2,2.*

55 *Vö. 1 Móz. 2,3.*

56 *pereputiostol* = háznépestől, egész nemzetségével

59 *jargalna* = lótna-futna, nyargalna

65 *Vö. 2 Móz. 20,10.*

71 *Enoch pátriárka ld. 1 Móz. 5,18–24.*

73 *Noé történetét ld. 1 Móz. 6–9.*

74 *bele hagia* = abba hagyja

75 *Ábrahám történetét ld. 1 Móz. 12–25.*

76 *Magyarázatát ld. a 437. lapon. a 2/76. sorhoz írt jegyzetben.*

77 *Jákob történetét ld. 1 Móz. 25–50. — teökelle* = beteljesített

78 A II. és III. változat Egyiptomot zsidó néven *Mizraim*-nak említi

79 *enyet* = szemben, által, helyében; *gazdasagnak tisztit* = a gazda tisztségét

82 *felliebben* = fölöttébb, jobban, erősebben

84 *Ennek a sornak értelme: A szombat egyként emlékeztet a világ teremtésére (vö. 2 Móz. 20,11.) és a zsidók Egyiptomból való kivonulására (vö. 5 Móz. 5,15.).*

86 *Kele eleb eleb* = mind jobban terjedt, érvényesült

87 *Nagy Konstantin római császár uralkodott 306–337-ig; a vasárnapot 321-ben állami ünneppé tette.*

88 *I. (Szent) Szilveszter pápa uralkodott 314–335-ig; a vasárnapot Jézus fel-támadásának emlékére emelték a kereszténység heti ünnepévé az ószövetségi szombat helyett. — tűnteté = változtatta*

89 *Nagy messius után, azaz Krisztus után.*

100 *Magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.*

3.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 22–23. (3. sz.)** — Az ének végén: *Finis.* — A nótajelzéseként említett ének Luther Márton szerzeményének fordítása, mely először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (68.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG 35. és BHA VI, XCIXa. Dallamát közli: RMDT I, 125/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 321–322. (35. sz.)** — Címe: *Penteki üdöre.* — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 109a–109b. (3. sz.)** — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék. 208b. (10. sz.)*

A 9, 9, 9, 9, 8, 5, 6, 9 szótagos sorokból álló szakaszokban a szótagszám egyetlen esetben (17. sor) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 125/II. alapján közöljük.

7 A szótagszám látszólag eggyel több. A II. változatban a *Te* névmás nincs is a szövegben. De a *teölkeint*-ben az *ei* diftongusként is ejthető volt, tehát az I. változat szövegét nem láttam szükségesnek javítani. — *teölteint* = töltése szerint

17 Minden változatban *Halaadással* olvasható. A sor így öt szótagos, holott a többi versszakban ez a sor mindenütt hat szótagos. Valószínű, hogy valamennyi változat olyan másolatról készült, amelyben a *halaadasaval* kifejezés egy szótaggal másolási hiba következtében megrövidült.

27 A II. változatban *lappasaul* olvasható. A kettős *p* regresszív hangasszimilációnak látszik, bár az is lehet, hogy a másoló az első *a* fölé elfelejtette kitenni az *m*-et pótló rövidítésjelet.

37 *tedgyek* olv. *tedgyék*, a *tessék* régies alakja.

4.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 24–26. (4. sz.) — A nótajelzésként idézett ének szövege megvan a *Keszthelyi-k.*-ben, de ebben késői, XVII. századi bejegyzés (ld. RMKT I.² 15–22.). Nyomatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (85.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 52. és BHA VI, CXVb. Dallamát közli: RMDT I, 59/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 319. (33. sz.) — Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a szombatos rész leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 109b–110a. (4. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 87b–89a. (46. sz.) — Címe: Mas ugyan azonra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András Bözödújfaluban 1720-ban.

V. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje) 45a–47b. (2. sz.) — Címe mint az I. változatban. Az ének végén: Finis hujus operis. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta az 1. kéz.

VI. Szombatos énekeskönyvecske (1744) 8b–10b. (4. sz.) — Címe: Más ugyan arra. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 148b. (2. sz.) — *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 29b. (1. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 27a. (10. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 209b. (11. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész. 1. (1. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 10b. (12. sz.) — *Kováts Óser ék.* 4. (3. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 256b. (11. sz.)

A 4×8-as szakaszokban írt ének szótagszáma minden sorban hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

45 rutalt = gyalázott, szidalmazott, ócsárolt

57 ez nyilván elírás *es* (-is) helyett

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 26–29. (5. sz.) — A nótajelzésként említett ismeretlen szerzőjű ének először az 1579. évi *debreceni énekeskönyvben* (97.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 193. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 317–318. (32. sz.) — Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 110a–111a. (5. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 85b–87b. (45. sz.) — Címe: Zombat kezdetire valo ditsiretek. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje). Ebben az ének kétszer fordul elő:

1. *másolat*: 42a–45a. (1. sz.) — Címe azonos a IV. változatával. — Nótajelzése, mint az I. változatban. — Az ének 18–58. sora hiányzik a szövegből, mert a kéziratból közbül egy levél elveszett. — Másolta az 1. kéz.

2. *másolat*: 66a–67a. (5. sz.) — Címe azonos a IV. változatával. — Nótajelzése, mint az I. változatban. — Az ének szövege a 30. sorral megszakad. A másoló, úgy látszik, észrevette, hogy előbb már egyszer leírta ezt az éneket és a 67b lapon már nem folytatta annak másolását. — Másolta az 1. kéz.

VI. Szombatos énekeskönyvecske (1744) 6b–8b. (3. sz.) — Címe: Szombat kezdetire valo. Penteken estve. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése azonos az I. változatával.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 19. (3. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 210b. (12. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* 6. (4. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 9a. (11. sz.) — *Sallós József ék.* 122. (14. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 376. (13. sz.) — *Nagy Sámuel imak.* (1. sz.) — *Kováts Óser ék.* 1. (2. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 257a. (10. sz.)

Kiad. ARÁNYI L., Vasárnapi Újság 1873. 202.

A 7, 7, 7, 7, 5-ös sorokban írt ének szövegében egyetlen szótagszámhiba sem fordul elő. Az ének rímelése eléggé következetlen.

Az ének dallamát a RMDT I, 193. alapján közöljük.

6–7 Vö. 2 Móz. 31, 16–17.

8 Vö. 1 Móz. 2, 1–3. 2 Móz. 35, 1–3. 4 Móz. 15, 32–36.

18 Az I–III. változatban *igassaggal* olvasható, de értelemszerűen jobb a *vigas-saggal*. Eredetileg alighanem ez volt a szövegben, amit a IV. változat helyesen őrzött meg.

35 után = útján

86 ez kédig = eddig

6.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 29–31. (6. sz.) — A nótaként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (134.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 95. és BHA VI, Xa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 129/I–II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 299–301. (19. sz.) — Címe: Szombati regeli tanítás eleöt. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kódex szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 111a–112a. (6. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének strófaképlete: 7, 7, 9. A sorokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Rímelése nem következetes.

Az ének dallamát a RMDT I, 129/I. alapján közöljük.

7 Máté 19,16–17.

12 Vannak ugyanis bukott angyalok, azaz ördögök, ld. 1 Kir. 22,19–21. Jób 4,18.

13–15 Jób 22,4–6.

16 A rím *mi* alakot kíván, ezért a III. változat alapján javítottam a szöveget. 20 3 Móz. 19,2.

36 felszegen azt ilheti = félszegen, azaz hiányosan, tökéletlenül azt (ti. az ünnepet) ülheti

43–44 Magat . . . Soha nem igazittia = Soha nem vallja, tekinti magát igaznak (igazoltnak)

48 1 Móz. 11–19.

80 telepedet = megállapodott, higgadt

98 enyhítve = megszelídítve, megfélekezve

102 Nem elegeős = nem elegeyes, azaz nem keveri, nem vegyíti (ti. a jót a rosszal)

126 Az I. és III. változatban *Kiben* olvasható, de értelemszerűen helyesebb a II. változatban megőrzött többesszámú *Kikben*.

7.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 33–36. (7. sz.) — A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (140.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 101. és BHA VI, XIXa. Dallamát közli: RMDT I, 69/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 302–304. (21. sz.) — Címe: Szombati regelj tanítás vttan. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 112a–113a.** (7. sz.) — Címe: Szombaton reggeli tanítás utánra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje) 67b–71a. (6. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis huius operis. — Másolta az 1. kéz. Másolata megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* 18. (11. sz.)

Az ének strófa képlete: 14, 14, 13. A 14-es sorokban a 7+7 tagolás minden esetben hibátlan. A 13-as sorokban a 4+4+5-ös ütemhatárok közül a 4+4 két helyen (12. és 36. sor) szó belsejébe esik. Szótagszámhiba egyszer sem fordul elő az énekekben.

Az ének dallamát a RMDT I, 69/II. alapján közöljük.

2 ill = ül

8 Ezsa. 41,8.

12–15 Máté 25.

16–18 A IV. változatban ez a szakasz tendenciózusan kimaradt, minthogy Krisztus szerepel benne. A szombatosok ugyanis az 1630-as évek elejétől Péchi Simon hatására teljesen a zsidó vallási felfogást követték, és Krisztust már nem ismerték el messiásnak.

32 hagiót utaba = meghagyott, megparancsolt útján

34 negedseg = dölyf, góg, önhittség

39 ugis = úgy is

42 A IV. változatban Krisztus nevét tendenciózusan a *iambor* kifejezéssel cserélték fel. Vö. a 16–18. sorhoz írt jegyzettel.

47 A IV. változat a Krisztusra vonatkozó *Szent fiának* kifejezés helyébe a *Messijával* kifejezést iktatja. Jézus ti. a zsidó felfogás szerint nem messiás, az még csak ezután fog eljönni. Vö. a 16–18. sorhoz írt jegyzettel.

8.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 36–38. (8. sz.) — Az ének végén: Amen. — A nótajelzésként említett ének Sztárai Mihály szerzeménye, mely először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (15.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT V, 107–108. és BHA VI, LXb. Dallamát közli: RMDT I, 15/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 322–324. (36. sz.) — Címe: Penteki üdöre. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 113a–114a.** (8. sz.) — Címe: Szombat reggeli tanításra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson. Másolata megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* 19. (12. sz.)

A felező 12-esekben írt ének a szótagszám és ütemezés szempontjából mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát, mely a RMDT I, 15/II variánsa, az 1774-i *Szentes—Deák-kézirat*-ból közöljük. (Ld. RMDT I, 612. lap.)

2 ingyen fel vévén, helyhettel kedvedben = ingyen (ellenszolgáltatás nélkül) felemeltél és kedvedbe helyeztél (kegyedbe fogadtál)

3 Gal. 3,10–13.

6 Hát mege taszittád = elvetted

11 engedünk = engedelmeskedünk

18 Menieműk = mineműk

20 szerzesidben foglaltuk dolgunkat = határozataid, rendelkezéseid, parancsolataid szerint végezzük dolgunkat

23 gancziot = hibát, vétket, fogyatkozást

44 Az I. és III. változatban *örzenek* helyett *tartanak* olvasható. Minthogy azonban az előző sorban is ezt találjuk, nem valószínű, hogy kétszer ugyanazt a szót használta volna a szerző állítmányként. A II. változatban nincs is ismétlés, mert a 44. sorban *örzenek* olvasható.

47–48 utan = útján

56 senki nem szánt raitunk = senki nem gyötör, bántalmaz, kínoz minket

9.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 39–41. (9. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Batizi András szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (127.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT II, 58–60, 410–427. és BHA VI, Va. Dallamát közli: RMDT I, 66. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 319–321. (34. sz.) — Címe: Penteki údöre. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 114a–114b. (9. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1616-ban Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: Kováts Öser ima- és ék. 217a. (17. sz.) — Kováts Elek ima- és ék. I. rész 22. (13. sz.)

Versfőkben: SZOMBATRA VALO KESZŰLET

A 13, 9, 5, 13 szótagú sorokból álló szakaszokban a szótagszám az ének első sorát kivéve (ez 14 szótagos) mindenütt hibátlan. A 13-as sorokban a 8+5-ös ütemezés végig pontos, de a 8-as ütemek 4+4-es további tagolása már nem következetes. A harmincnegyele 13-as sor közül nyolcban (9, 17, 33, 48, 53, 57, 60. sor) a 4+4-es metszet szó belsejébe esik. Ugyanígy a 9-es sorok 4+5-ös ütemezése sem hibátlan. Ezekben az ütemhatár öt esetben (18, 50, 52, 70, 74. sor) került a szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 66. alapján közöljük. A közlés 3. sorában *-gal jelölt hang „g”-nek is értelmezhető.

1 Szótagszámtöbblet: az urnak szövegrészből elhagytam az az névelőt.

2 Szívét, kezét jertek emellyünk... A szombatosok mindkét kezüket feltartva innádkoztak, vö. Siral. 3,41.

5–8 Nehézkés szórend, értelme: Olyanokká lévén példánkkal, mint ártatlanságukkal a kicsinyek, bünt el hagyva, tiszta orcával, jer kövessük urnak szentit...

17 Az szent nep példaja... A zsidóságnak a bibliába foglalt történetére (ószövetség) vonatkozik.

18 mind két szerencziét ti. a jó és gonosz szerencsét

20 valo tartasa = igaz, valóságos megtartása

27 gianos ahoz = kételkedik benne

32 vetven hát megé = elutasítván, figyelmen kívül hagyván, megvetvén

36 Moses kyül Romara elmenk ne essek. Értelme: Mózesen, tehát az ószövetségen kívül Rómára (azaz a pápa által hozott rendelkezésekre) ne is gondoljunk.

40 szerzesit = rendelkezéseit. — Vö. Zsolt. 19,11.

42–43 nyomunkon akadgion utban = nyomunkon találjon az útra

52 meg confirmalta = megerősítette, bizonyítja

54 két elet java = az evilági és túlvilági boldogság

56 minapi változasa ti. az ószövetségi törvények egy részének megváltoztatása a keresztény felekezeteknél.

57–60 Magyarazatát ld. a 437. lapon a 9/57–60. sorhoz írt jegyzetben.

64 fogja = felfogja, értelmezi

68 eppen = épen, teljesen, hiánytalanul

71 eöreökitezien = gyarapítsion, erősítsen

10.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 41–42. (10. sz.) — Az ének végén: Finis. A nótajelzésként idézett *Viri venerabiles sacerdotis de* kezdősor alighanem egy XV. századbeli latin egyházi énekre utal. Szövege eddig ismeretlen. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 61–63. és 238., valamint a RMDT I, 470. lapon levő dallamtáblázat: 5. sz. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 315–316. (30. sz.) — Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése nincs. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 114b–115a. (10. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1616-ban Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 7b. (4. sz.) — Kováts Elek ima- és ék. I. rész 27. (16. sz.) — Sallós József ék. 103. (8. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 213–215.

Versfőkben: KESZŰLETI

A 4×13 (7+6) tagolású szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát Szabolcsi: A magyar zenetörténet kézikönyve, Bp. 1955², *36–*37. lapjairól közöljük. (Vö. a RMDT I, 470. lapján levő dallamtáblázattal.)

3 zaj szóval = száj szóval

6 *Mint ki szent atiank művét tartia peczietelve* ti. mint a világ teremtésére emlékeztető jelet becslje mindenki a szombatot.

- 7 Ld. a 2. sz. ének 87–88. sorához írt jegyzetet.
 12 meg tekozlásaert = elvesztegetéséért, pazarlásáért
 13 Üresítzie = tisztítsa meg
 16 Jakob nemzetsegevel, azaz a zsidósággal
 19 Kezdeő felén = kezdetén, elején, azaz már pénteken este.
 21 valo = valóságos
 27 jozan lakas = józan, mértékletes ivás-evés

11.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 43–44. (11. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Batizi András szerzeménye, először nyomtatásban az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (127.) jelent meg. — Szövegkiadása: RMKT II, 58–60. és BHA VI, Va. Dallamát közli: RMDT I, 66. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 301–302. (20. sz.) — Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 115a–115b. (11. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék.* 218b. (18. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* 10. (7. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 4b. (5. sz.) — *Áts Mózes ima-és ék.* 215a. (24. sz.)

Az ének strófaképlete: 13, 9, 5, 13. A 13 szótagú sorok mindvégig hibátlan 8+5 ütemekre oszlanak, de a 8-as ütemek 4+4-es további tagolása már nem következetes. A huszonegy 13-as sor közül hatban (4, 5, 28, 32, 36, 44. sor) a 4+4-es metszet szó belsejébe esik. Ugyanígy a 9-es sorok 4+5-ös ütemezése sem hibátlan. Ezekben az ütemhatár öt esetben (14, 22, 26, 38, 46. sor) került a szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 66. alapján közöljük.

1 A may (= mai) egytagúnak (maj) ejtendő.

2–3 ld. 1 Móz. 2,1–3. 2 Móz. 35,1–3. 4 Móz. 15,32–36.

16 küleömben = másképpen

20 istennek után = istennek útján

25 meg fertezetteti = meggyalázza

27 Poor nappá teszi = pór nappá, paraszt nappá, azaz munkanappá teszi

47–48 feneknek kegielmezven = fejünknek kegyelmezvén

12.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 44–46. (12. sz.) — A nótajelzésként idézett éneket 1550-ben szerezhették, először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (156.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 188. és BHA VI, CLXIIIa. Dallamát közli: RMDT I, 18/IV. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 316–317. (31. sz.) — Címe: Penteken. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 115b–116a. (12. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Másolata megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 9a. (5. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 207b. (9. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 25. (14. sz.) — *Sallós József ék.* 106. (9. sz.)

Az ének strófaképlete: 13, 13, 12, 7. A szótagszám és a 13-as sorokban a 6+7, a 12-es sorokban pedig 6+6 tagolás mindenütt hibátlan. — A II. változatban a gondatlan másolás következtében több helyen (5., 9., 11., 12., és 26. sorban) szavak, sőt felsorok maradtak ki a szövegből.

Az ének dallamát a RMDT I, 18/IV. alapján közöljük.

7 te nevedre zengünk = nevedhez, neved tiszteletére énekelünk

12 Vö. Jer. 23,1.

17 Allapattunk = állapotunk

19 hiuvnk olv. hívünk

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 46–48.** (13. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nóta. jelzésként idézett ének Kecskeméti Vég Mihály 1561-ben szerzett 55. zsoltárparafraízisa. Legrégibb másolata a *Boroszlói kézirat*-ban (33b–35a) (XVI. század utolsó negyede) maradt fenn. Nyomatásban az 1602. évi *debreceni énekeskönyv*ben (38b.) jelent meg először. Szövegkiadása: RMKT IV, 48–50, 285–288. Dallamát közli: RMDT I, 75/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 324–325.** (37. sz.) — Címe: Penteki údöre. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése nincs. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 116a–116b.** (13. sz.) — Címe: Tanítás utanra és mindenkorra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 10b–13b. (5. sz.) — Címe: Pentoken estvéli tanítás előtt. Az ének végén: Amen. — Nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék. 32a.* (2. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ék. 30a.* (11. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék. 212b.* (13. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék. I. rész 1.* (2. sz.) — *Kohn Sámuel ék. 11b.* (13. sz.) — *Áts Józsefné ima- és ék. (5. sz.)* — *Kováts Óser ék. 6.* (4. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 215–217.

Az ének strófaképlete: 10, 10, 10, 11. A szótagszám és a 10-es sorokban az 5+5, a 11-es sorokban pedig 5+6 tagolás végig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 75/I. alapján közöljük.

30 el választottad = kiválasztottad

36 A szöveg IV. (XVIII. századi) változata Krisztust már tudatosan nem említi, neve helyébe a *Hívekk*el szót iktatták. Ld. a 7. sz. ének 16–18. sorához írt jegyzetet. 54–55 Vö. Hózs. 14,3.

14.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 49–50.** (14. sz.) — A nótajelzésként említett ének nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (CXIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, XLIIa. Dallamát közli: RMDT I, 167. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 315.** (29. sz.) — Címe: Penteken. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 116b–117a.** (14. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt) 157a.* (9. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt. 99b.* (19. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék. 206b.* (8. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék. I. rész. 15.* (9. sz.) — *Kohn Sámuel ék. 5b.* (6. sz.) — *Áts Józsefné ima- és ék. (7. sz.)*

Az ének strófaképlete: 9, 8, 9, 8. A sorok szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

14 esetidreöl = botlásaidról, vétkeidről

26 Ingien se emliczy hitsagot = egváltalan ne említs esztelenséget, bolondságot

27 Meg se gondold az oczymansagot = ne is gondoldj ocsmányságra

39 elegies olv. elegyes = összekevert, elvegyített

46 Vö. Zsolt. 91,4.

15.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 50–52.** (15. sz.) — A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradai énekeskönyv*ben (5.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 146. és BHA VI, LIIb. Dallamát közli: RMDT I, 20/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 304–305. (22. sz.) — Címe: Szombatra: estuelj tanitas eleöt. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 117a–117b. (15. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Árkosi János kódexe 8–9. (6. sz.) — Címe: Zombati tanitas utanra ualo ekes enekcsyke. — Nótajelzése nincs. — Másolta Árkosi János 1617-ben.

V. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. század) 94a–95b. (14. sz.) — Címe azonos a II. változatával. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 199a. (15. sz.)

Ernyei Kováts Sámuel ék. 43b. (7. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 112a. (33. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 36. (22. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 12b. (14. sz.) — *Kováts Óser ék.* 41. (15. sz.) — *Áts Mózes ék.* 11a. (6. sz.) — *Áts Mózes ima-és ék.* 210a. 27. sz.)

A 4×14-es szakaszokban írt ének minden sorában a szótagszám és a 4+4+6 tagolás hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 20/I. alapján közöljük, a dallam ionikus ritmusának helyreállításával.

22 Vö. Jer. 31,8.

16.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 52–54. (16. sz.) — A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (146.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 106. és BHA VI, XIXb. Dallamát közli: RMDT I, 94. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 310–312. (25. sz.) — Címe: Szombati regeli tanitas vttanra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 117b–118b. (16. sz.) — Címe: Vgian azonra ualo enek. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson. A 11 (6+5), 14 (8+6) sorokban írt ének ütemezése és szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 94. alapján közöljük.

2 bününkert ohajtunk = bününkért sóhajtozunk, bánkódunk

6 eöregbiczy nepedet = gyarapítsd nepedet

14 Kink egyben kink masban = egyikünk egyikben, másikunk másikban

25 halálására = meghalálására

30 I sorban csak látszólag van szótagszámhiány, mert a *paysunk* szót három tagúnak ejtették.

32 latez hozzank = törödesz velünk, gondunkat viseled

38 keötesül tartasat = hogy az emberek az istennel való szövetség jeleként tartasák

42 igyen neveled = ily módon gyarapítod, növeled

43 Mát. 13,31–32. Már. 4,30–32. Luk. 13,18–19.

48 meg sem niomhattia = el sem nyomhatja, meg sem nyomoríthatja

50 Benne valo bizodalmat ne félszegesitciwk = bizodaljunk meg ne fogyatkozson benne

17.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 55–59. (17. sz.) — A nótajelzésként idézett ének (Temesvári ?) István deák szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (77.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 4–6. 442. és BHA VI, CVIb. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 305–307. (23. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. Az ének végén: Finis. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 118b–119b. (17. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje) 95b–97b. (15. sz.) — Címe: Mas ugjan azonra. Az ének végén: Amen. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta az I. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 114. (44. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 52a. (27. sz.) — *Nagy Sámuel imak.* (2. sz.)

A felező 12-esekben írt énekekben a szótagszám és az ütemhatárok mindvégig hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

4 mindenha = mindenkor

7 illeshez = üléshez

38 félszegsege = tökéletlensége, hiányossága

39 ki tart resz údeöbe = az időnek csak egy részéig tart, ideiglenes, mulandó

40 tesznek restesse = tesznek restté, tunyává, hanyaggá

58 hivatalnak = hivatásnak, tisztségnek

63 Vesz hadra = ne vedd tekintetbe

77 eleő napainkat = élő napjainkat, életünk napjait

78–79 Vö. Zsolt. 90,12. — niomjon fenyos utat = járjon fényes úton

83–84 Azt mi ionkra valo gondodbol . . . ki telliesitted, oziak neked engedgiünk

a mi javunkra való gondoskodásod . . . pótolja, kiegészíti csak neked engedjünk, engedelmeskedjünk

85 hadra hadnunk = elhagynunk

89 elegseget = képességet

95 keözlesejert = megosztásáért, (javakban való) részesítéséért

18.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 59–61. (18. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós 25. zsoltárparafrazisa. Legrégibb másolata a *Szenterzsébeti Bogáti-kóderben* (1607–1608) maradt fenn. Dallamát közli: RMDT I, 39. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 298–299. (18. sz.) — Címe azonos az I. változatával. Az ének végén: Amen. — Nótajelzése: *Az giula uezedelme* kezdetű vagy inkább című ének eddig ismeretlen. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

II. **Jancsó-k.** 119b–120a. (18. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 16a–18a. (8. sz.) — Címe: Mas, ugyan azonra. Tanittas utánra. Az ének végén: Amen, vége. Nótajelzése nincs. Másolta az I. kéz.

Másolata megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 101b. (23. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 34. (21. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 21b. (18. sz.) — *Kováts Óser ék.* 39. (14. sz.) — *Áts Mózes ék.* 10a. (5. sz.) — *Áts Mózes ima-és ék.* 211b. (26. sz.)

Versfőkben: ENOK ALVINCI

Az ének szerzőjének, Alvinci Énoknak személyéről a nevének kívül semmit sem tudunk. Alighanem ő volt a szerzője az *Egy lélekkel mostan áldott hívők* kezdetű éneknek is (ld. 28. sz.), minthogy versfőiben az ENOCH név olvasható.

A 4×11-es szakaszokban írt énekekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 39. alapján közöljük. Negyedik sora esetleg ilyenformán is alakultatott:

Legyen e-zen törvényen e sze, szí ve.

2 Az ének bibliai vonatkozásait ld. 1. Móz. 1–6.

23 előtt almanak = (meg)evett almának

38 el hagta = elhágta, eltiporta

39 engedgiének = engedelmeskedjenek

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 61–63. (19. sz.) — A nótajelzésként idézett ének szövege ezideig ismeretlen. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 290–292. (13. sz.) — Címe: Szombatra, mindenkorra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 120a–121a. (19. sz.) — Címe és nótajelzése azonos a II. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék. 59a.* (9. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ék. 23b.* (9. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt. 53b.* (8. sz.) — *Kováts Elek ima-és ék. III. rész 455.* (2. sz.) és 479. (4. sz.) — *Kohn Sámuel ék. 56a.* (32. sz.) — *Sallós József ék. 136a.* (16. sz.) — *Kovács Zebulon ék. 4b. 3. sz.* — *Kováts Óser ék. 37.* (13. sz.) — *Áts Mózes ék. 22b.* (11. sz.) — *Festetich kézirat (1738–40).* 230a. (8. sz.) XIX. századi bejegyzés. — *Áts Mózes ima-és ék. 238b.* (21. sz.)

Kiad. HAZAI HUGÓ, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 210–213.

Versfőkben: VEDGI ISTEN TÖRVÉN TARTOKAT

Az ének strófaaképlete: 12, 12, 6, 12. A szótagszám mindvégig hibátlan. A 12-es sorokban a 6+6-os tagolás mindenütt szabályos.

Az ének dallamát Vikár 1905-i gyűjtéséből (M. H. 511/a) közöljük. A hengerre vett szöveg kisebb eltérései miatt a dallamot a főkölésben kiadásunk szövegéhez igazítottuk. Az alábbiakban Vikár felvételének első két versszakát Rajeczky lejegyzése szerint adjuk. A dallamnak a két versszakban mutatkozó kis variációi kézzelfoghatóan szemléltetik a népi előadásmód szabadságát:

1. A vá - laszott nem-zet-nek nagy ke-gyes ó-ri-ző-je

Egek, tenge-reknek, holdnak nagy Is - te-ne

Ha-tal-mas ve-zé-re, Mél-tó pa-na szín kat

fogadd fü le id - be.

2. É - le - tünk ha-gya-tott ke-gyes ke-ze-id - ben

Nem lát [ ] vá-gyó remény ség ben

Em - be - ri e - rő - ben, Sem - mi bi - zo - da - lom.
 nin - csen föl di ek ben

13 Vö. Ezsa. 5,7.

14 A szombatosok minden keresztény felekezetet pogánynak tekintettek.

16 frigyeddel = szövetséggeddel

19 miedet = mívvedet

20 fojlodni = megfojtani

21 keőül = kívül

22 kyül = kívül

26 jovaltuk = jónak véltük

30 eő kéjen = ő kéjén, saját örömére, önként

32 eőreőkeőt vehet = örökséget szerezhethet, kaphathat

47 El alluik nagy mérgét = elviseljük nagy mérgét

54–56 A II. változatban *kegiesseged* olvasható, mert a másoló tévesen a *meg eőrisz*-hez kapcsolta alanyként. A rím azonban *kegiesseggel*-t kíván. A többi változatban módhatározóként fordul elő, s így a *tartasz meg* állítmányhoz kapcsolódik.

62 szombatlunk = szombatot ünneplünk

76 hivuseggel olv. hívséggel

84 Papa szele miat ne tántorittassunk = pápa (azaz a római egyház) hatása, ereje el ne tántorítsa

88 Bálványimádókon a keresztény felekezeteket érti.

20.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 64–66. (20. sz.) – A nótajelzésként idézett ének Huszár Gál *Könyörögjünk az istennek szent lelkének* kezdetű éneke antitrinitárius szövegváltozatára utal. Huszár éneke először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (155.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 105–106., 356–362. és BHA VI, XXVIIIb. (helyesen: XXXIXb.). Dallamát közli: RMDT I, 105/II. Az antitrinitárius szövegváltozat először az 1605–1607 k. kiadott *unitárius énekeskönyvben* (107.) jelent meg. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 294–295. (15. sz.) – Címe: Szombaton regeli tanítás uttan. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 121a–121b. (20. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 152a. (5. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 109a. (31. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 54a. (28. sz.) – *Sallós József ék.* 28. (2. sz.)

Az ének strófaképlete: 12, 13, 12, 15. A szótagszám, valamint a 12-es sorokban a 7+5, a 13-as sorokban a 8+5, a 15-ös sorokban pedig a 8+7 ütemezés mindenütt hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 105/II. alapján közöljük.

6 Vö. Zsolt. 18,12.

18 tartiuk üdvösségünket = birjuk, nyerjük üdvösségünket

21 Vö. Hózs. 14,4.

26 Szent igidnek szabadiczy meg már igaz utát = a megillető, méltó utat szabaddítsd fel már szent igéd számára

21.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 66–68. (21. sz.) – A nótajelzésként idézett ének korábban *Hilát mi adjunk* kezdő szavakkal fordul elő Bornemisza Péter 1582.

évi énekeskönyvében (CCXXVb.); újabb *Nagy hálát adjunk* kezdéssel először az 1590. évi *debreceni énekeskönyvben* (143.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 213. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 295–296. (16. sz.) — Címe: Szombaton estuelj tanitas elöt. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 121b–122a. (21. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének strófaképlete: 11, 11, 11, 5. A 11-es sorokban az 5+6-os tagolás mindvégig hibátlan; a sorok szótagszáma az I. változatban másolási hibából egy helyen, a 3. sorban hiányos.

Az ének dallamát a RMDT I, 213. alapján közöljük.

3 *Niavaliokban*, másolási hiba *Niavaliokban* helyett. A II. és III. változat alapján javítottam.

7 meg illiünk = megülünk

12 neked engedni = neked engedelmeskedni

27 ne fogjon raitunk = ne hasson ránk

31 vigiazással = éberséggel

35 hitsag = bolondság

43 férkezosünk = jutásunk

22.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 68–71. (22. sz.) — A nótajelzésként idézett ének először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIIb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 202/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 292–294. (14. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

Az ének strófaképlete: 11, 8, 9, 9. A szótagszám négy sorban (2. 44. 68. és 72.) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 202/I. alapján közöljük.

2 Az I. változatban *Maga* olvasható, de ez értelem és szótagszám szempontjából is hibás. A II. változat a helyes szöveget őrizte meg.

7 Vö. Zsolt. 111,5.

8 1 Móz. 15,7–18.

10 E sorban olvasható hasonlat: Máté 20. alapján.

13–14 A bibliában leírt azon törvények, amelyeket mostan, e világi életünkben kell megtartanunk.

21 meg esnenk = hibáznánk, vétkeznénk

22 ki térülnék = kitérnénk, eltérnénk

23 cziszamodgiunk = esússzunk

28 eöregbülni = gyarapodni, növekedni

30 meg kérik = visszakérik, számonkérik

33–36 Vö. Zsolt. 90,6.

35 holval = roggel

40 Luk. 16,19–31.

41–44 Máté 26,41.

44 Szótagszámtöbblet; a *mondásban* kifejezés előtt az az névelő alighanem valamelyik másoló hibájából feleslegesen került a szövegbe.

45–48 Luk. 19,11–26.

60 A sor csak látszólag rövidebb egy szótaggal, mert a *paisa* szót három tagúnak is ejthették.

68 Szótagszámtöbblet: a *szent giümeölcziünk*-ből a *szent* jelző valamelyik másoló utólagos betoldása lehetett.

72 Szótagszámtöbblet: a *mü urunknal* szövegrészben a *mü* névmás valamelyik másoló betoldása lehetett.

23.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 72–74. (24. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nótajelzésként idézett ének először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (137.) jelent meg.

Szövegkiadása: SzG. 98. és BHA VI, XVa. Dallamát közli: RMDT I, 182/I. Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 312–313. (26. sz.) — Címe: Szombat vegere. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 122b. (23. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje) 82b–85a. (12. sz.) — Címe: Szombat végébe tanítás után. Az ének végén: Finis huius operis, vége vagyon. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a 2. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 156a. (8. sz.)

Kohn-féle csonk. gyűjt. 106b. (28. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 41. (25. sz.)

Kohn Sámuel ék. 59b. (35. sz.) — *Sallós József ima- és ék.* I. 822. (7. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 375. (12. sz.) — *Nagy Sámuel imak.* (11. sz.) *Áts Mózes ima- és ék.* 244b. (15. sz.)

A sorok szótagszáma szakaszonként más és más. Többségükben 10, 11 szótagúak, de akad köztük 9-es és 12-es is. A nótajelzésben feltüntetett *Nekünk születék mennyei király* kezdetű ének szótagszáma viszont elég kötöttnek látszik (10, 10, 9, 9).

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

4 Illeötteők = ültöttük, ültük

6 cikkelijnt = cikkelye szerint

7 kévantodint = kívánatod (kívánságod) szerint

8 Boczianatot abbol kerünk = bocsánatot azért kérünk

10 félszegségünket = tökéletlenségünket

16 szorgalmatosagban = gondban, törődésben

21 napainkban = napjainkban

22 vigiazasodban = éberségedben, őrködésedben

32 nyomjuk . . . utadat = járjunk . . . utadon

35 Magyarazatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.

24.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 74–75. (25. sz.) A nótajelzésként idézett ének Melius Péter szerzeménye, először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (138.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 111–115, 363–367. és BHA VI, XVIa. Dallamát közli: RMDT I, 121/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 313–314. (27. sz.) — Címe: Szombat vegere. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 122b–123b. (24. sz.) — Címe: Szombat uegere ualo. Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje) 79b–82b. (11. sz.) — Címe: Szombat végében tanítás után. Az ének végén: Finis vége. — Nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz.

V. Szombatos énekeskönyvecske (1744) 25b–28a. (12. sz.) Címe azonos az I. változatával. A szöveg végén: Amen. Finis. — Nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz.

Másolata megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757. előtt.) 154b. (7. sz.)

Ernyei Kováts Sámuel ék. 64a. (11. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 105a. (27. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 39. (24. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 58b. (34. sz.) — *Sallós József ék.* 110. (10. sz.) — *Sallós József ima- és ék.* I. 824. (8. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 369. (9. sz.) — *Nagy Sámuel imak.* (3. sz.) *Áts Mózes ima- és ék.* 249b. (14. sz.)

Kiad. HAZAI HUGÓ, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 226–228.

Az ének strófaképlete: 8, 8, 8, 6. Az I. változat szövegében két helyen van szótag-számhiba (4. és 24. sor).

Az ének dallamát a RMDT I, 121/I. alapján közöljük.

2 Az I. változatban hibásan *vegezven azt van*; a II. változat alapján javítottam: *vegezven el-re*; azt *vegezven el* = azt *befejezvé*n

4 *Keöszönniük urnak hiüseggel* szótagszámtöbblet, a felesleges *urnak* szót elhagytam a szövegből

11 *szorgalmatosagra* = gondra, törődésre

19 *ehel halason* = éhen halasson

24 Szótagszámtöbblet az I. változatban: *keözli aldomasu*. A II. változat alapján *aldast-ra* javítottam; *keözli aldast* = adja, osztja *aldást*

- 32 sapolodgiál = panaszkodjál
 34 laftak halalt = halált szenvedtek, meghaltak
 43 hagiásidat = rendelkezéseidet, parancsolataidat
 56 Hagiományod = utasításod, parancsod
 60 Nemis tágulsz = nem is távozol, nem is hagysz el

25.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 76–78. (26. sz.) — A nótajelzésként idézett 103. zsoltárparafrazist ismeretlen szerzője 1548-ban írta. Először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (87.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT IV, 71., SzG. 54. és BHA VI, CXVIIb. Dallamát közli: RMDT I, 76/III. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 314–315. (28. sz.) — Címe: Szombat vegere. Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a szombatos rész leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 123b–124a. (25. sz.) — Címe: Ez akar melj innep vegereis io. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* III. rész. 457. (3. sz.)

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt énekekben a szótagszám mindvégig hibátlan, a 10-es sorokban az 5+5 ütemezés mindenütt szabályos, a 11-es sorok 5+6 ütemezésében is az ütemhatar csak egy helyen (12. sor) került szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

16 Tarto szandekkal fussunk hagyasidra = a megtartás szándékával fussunk rendelkezéseid betöltésére

17 Eleő napinkat = élő napjainkat, azaz életünk napjait

25 Ha mi reszszebeöl = Ha valamely részében

28 felszegseginket = tökéletlenségeinket

31–34 A biblia szerint (1 Móz. 9–11.) Noé fiai közül Sém utóda Ábrahám. Tőle származott a szent nép, a zsidóság, mellyel az isten szövetséget kötött és törvényeit közölte. Noé harmadik fia, Jáfet utódai azonban pogányok maradtak, s minden nem zsidó nép ezektől származott — a szentírás szerint —, tehát a magyar, illetőleg a székely is.

35–36 Kiknek ezentül ostobasagát Nem reszszeltettiük velünk gonossagat = Kiknek ostobaságában és gonoszságában ezentül nem osztozunk, nem veszünk részt.

47 Pogani — olv. pogáni (= pogányi) — A sor magyarazatát ld. a 437. lapon, 25/47. sorhoz írt jegyzetben.

26.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 78–80. (27. sz.) — A nótajelzésként idézett ének e kötetben a 28. számú. Dallamát lásd RMDT I, 219. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 296–298. (17. sz.) — Címe: Az szombat uegeben tanitas uttan. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 124a–124b. (26. sz.) — Címe: Szombat végére ualo ezis. — Notaya: *Egesz Israel [t] David fel giüte.* Ez az ének Bogáti Fazekas Miklós 29. zsoltárparafrazisa. Dallamát lásd RMDT I, 219. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. század első fele) 77b–78b. (4. sz.) — Címe: Szombaton estvéli tanittás után. — Másolta az 1. kéz.

V. Szombatos énekes könyvecske (1744) 28b–30b. (13. sz.) — Címe mint a II. változatban, nótajelzése mint az I. változatban. Az ének végén: Amen. — Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat* (1738) 37. (7. sz.) (XIX. századi bejegyzés) — *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 153a. (6. sz.) — *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 63b. (15. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 104b. (26. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* 37. (23. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 57b. (33. sz.) — *Sallós József ék.* 119. (13. sz.) — *Koncz József imak.* 372. (10. sz.) — *Nagy Mózes imak.* 90b. (3. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 245b. (16. sz.)

A 10, 10, 10, 14-es szakaszokban a szótagszám mindenütt hibátlan. A 10-es sorokban a 4+6-os ütemezés határa csak a 31. sorban esik szó belsejébe; a 14-es sorokban a 4+4+6-os tagolás mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I. 219/I. alapján közöljük.
 16 Kérjük abbol . . . bocszianatiat = kérjük e tekintetben . . . bocsánatját.
 24 *Es ne ússunk az eleöbbi tisztatalansagban* ti. hitük szerint, amíg szombatossá nem lettek, tisztátalanságban éltek, tisztátalanok voltak az isten előtt.
 26 hiteteö szavanak = rábeszélésének, ámtításának
 34 hitsagban = hiábavalóságban, bolondságban
 48 Vö. Luk. 12,37.

27.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 80–81. (28. sz.) A nótajelzéseként idézett ének először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 147. és BHA VI, Lb. Dallama ismeretlen. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 369–370. (69. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. Az ének végén: Finis. — Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts ima- és ék.* 6b. (1. sz.)

A 12, 11, 11, 11-es szakaszokban írt énekben az I. változat 5. sora kivételével a szótagszám mindvégig hibátlan. A nótajelzésben idézett ének 4×11-es sorokból áll, e szombatos ének első sora azonban következetesen 12 szótagos.

27 szombatlasban = szombat ünneplésében. Magyarázatát ld. a 437. lapon a 2/100. sorhoz írt jegyzetben.

28.

Nyomatott kiadásai és kéziratai:

I. **[Isteni dicséreték. Kolozsvár 1605–1607. k.]** 447–448. — Nótajelzése nincs. A főszövegben szögletes zárójelek között feltüntetett legrégebb nótajelzését *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvéből* közlöm. A *Dicséretet az mi istenünknek* kezdetű ének szövegét ld. e kötetben a 27. sz. alatt, amely viszont nótajelzéseként erre az énekre utal. Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I. 219.

II. **Csonka Antifonálé** [1607–1632] 86b. — Címe és nótajelzése nincs. — Leírta a kézirat törzsananyagát másoló kéz.

III. **Bölöni-k.** 17a–17b. — Címe: Alia. — Nótajelzése nincs. — Másolta 1616 február 23-a után a kódex törzsrészét készítő G. K.

IV. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 82. (29. sz.) — Címe: Tanitas utanra, akar mikorra. — Nótajelzésére vonatkozólag lásd az I. változatról írt megjegyzést. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

V. **Isteni dicséreték.** [Kolozsvár 1632.] 632–633. — Címe: Alia. — Nótajelzése: *Egész Izraelt David fel gyűjté.* Ez az ének Bogáti Fazekas Miklós 29. szoltárparafrazisa. Dallamára vonatkozólag lásd RMDT I, 219.

VI. **Isteni dicséreték.** Kolozsvár 1697. 467–468. — Címe és nótajelzése mint az V. változatban.

Szövege megtalálható még: *Unitárius graduál* (1690) 467.; *Bölöni Pálfi András szoltároskönyve* (1693). 48a.; *Graduale sacrum* (1699). 509.; *Komjátszegi graduál* (XVIII. sz. első fele). 449.; *Kováts István ima- és ék.* (elől a fedél belső lapján, 1. sz.); *Koncz József ima- és ék.* 374. (11. sz.); *Nagy Sámuel ima- és ék.* (4. sz.)

Versfőkben: ENOCH.

Az ének szerzője a versfők tanúsága szerint nyilván Alvinci Énok volt, aki az *Egy szívvvel most minden urat dicsérje* kezdetű éneket is szerezte. Szövegét lásd e kötetben 18. sz. alatt.

A 10, 10, 10, 14-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 219/I. alapján közöljük.

4 gyümölcsösse = gyümölcsözödvé

7 nyomhasuk ö utat = járjunk az ö útján

8 Az I. változatban *tennie aldasat* olvasható; de értelmileg a *tenni akarattyt* a helyes. Az V. változat alapján a szöveget eszerint javítottam.

16 Dávid történetét ld. a bibliában; 1–2. Sám. és 1 Krón. 11–29.; Ezechiás történetét: 2 Kir. 18–20. és 2 Krón. 29–32.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 83. (30. sz.) — A nótajelzésként idézett ének az 121. zsoltár parafrázisa; ismeretlen szerzője 1549-ben írta. Először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (94.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 17, SzG. 63. és BHA VI, CXXIb. Dallamát lásd RMDT I, 76/III. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 124a–124b. (95. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1616-ban Kissolymoson.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. első fele) 71a–72b. (13. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis hujus operis. — Másolta az I. kéz.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 13b–14a. (6. sz.) — Címe: Mas szombat regeli imatzag után valo enek. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése nincs. — Másolta az I. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 159a. (10. sz.); *Ernyei Kovács Sámuel ék.* 35b. (3. sz.); *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 107b. (29. sz.); *Kovács Elek ima- és ék.* 9. (6. sz.); *Kohn Sámuel ék.* 7a. (8. sz.); *Kovács Öser ék.* 36. (12. sz.); *Áts Mózes ék.* 8a. (3. sz.); *Áts Mózes ima- és ék.* 240b. (19. sz.)

Versfökbben: SzOMBAT

Az 5, 5, 5, 6, 5, 5, 6-os szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Kiadta HAZAI HUGÓ, IMIT Évkönyve 1900., 222.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük. Erre csak halványan emlékezett az a dallam, melyet Vikár 1905-ben Bözödújfalun gyűjtött (M. H. 511/b):

Parlando

Szombat - nak nap - ját kit szent Úr ha - gyott

Két kő - táb - lá - ra szent új - já - val i - ra

Vagyon nyil - ván ma kész, szívünk kezünk tisz - ta

Is - tent szolgál va légyen hál' a dás - ra.

E szöveg 1. sorában a *napját* alak értelmetlen, a 3. sor közepén a *kész* szó homályos. Ugyane sor a szöveget két szóval meg is toldja.

3–4 2 Móz. 20,9–11., 31,12–18. és 32,16.

11 Ördeög teöriben = ördög csapdájába

18 ill hivtsaggal = bolondsággal ül (ti. ünnepet)

25–32 Vö. Ezsa. 58,13–14.

33 hagiásat = rendelkezését

40 A mennyei Jeruzsálemről van szó, mely a szombatosok hite szerint az üdvö-zültek lakóhelye.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 84—85. (31. sz.) — A nótajelzésként idézett ének először az 1605—1607 k. Kolozsvárt kiadott *unitárius énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század. IV. köt. 27. lap. Dallamát közli: RMDT I, 238. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 124b. (96. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. E kódexben csak az 1—8. sora van meg az éneknek, mert a a kéziratból itt legalább egy levél elveszett. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissomolyoson.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század első fele) 92a—94a. (13. sz.) — Címe nincs. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1757 előtt) 200a (16. sz.) *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 102b. (24. sz.)

A 4 × 13-as szakaszokban a 7+6-os ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 238. alapján közöljük.

8 fedezője = elfedője, eltitkolója, s ez által megbocsátója

9 esőinket = elesésünket, botlásainkat

11 vohatot = vihetett

14 fedegesse = elrejtse, eltakarja

23 elegendő olv. elegendőleg = keverten, összekeverve; ejzed olv. ejtsed = tegyed, cselekedjed

24 A *szuszék* deszkából készített vagy vesszőből font és agyaggal kitapasztott nagy gabontároló szekrény.

31.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 85—86. (31. sz.) — A nótajelzésként idézett 130. zsoltárparafrázis először az 1566. évi *váradai énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 68. és BHA VI, CXXVb. Dallamát közli: RMDT I, 98. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 285. (9. sz.) — Címe: Cantio pia die Sabbatj canenda. — Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 7. kéz.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. század első fele) 49b—50b. (1. sz.) — Címe: Más ezis azonra. — Nótajelzése nincs. — Az ének végén: Finis huius operis. — Másolta az 1. kéz.

IV. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 14b—16a. (7. sz.) — Címe: Reggeli tanítás után. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Az ének végén: Amen. — Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Ernyei Kováts Sámuel ék.* 36b. (4. sz.); *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 108b. (30. sz.); *Kováts Óser ima- és ék.* 214a. (14. sz.); *Kováts Elek ima- és ék.* I rész 16. (10. sz.); *Kohn Sámuel ék.* 7a. (8. sz.); *Koncz József ima- és ék.* 358. (5. sz.); *Kováts Óser ék.* 37. (13. sz.); *Áts Mózes ék.* 9a. (4. sz.); *Áts Mózes ima- és ék.* 239b. (20. sz.)

A 16, 11-es szótagszámú szakaszokban írt ének 16-os soraiban az 5+5+6, a 11-es sorokban pedig az 5+6 szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 98. alapján közöljük.

3—14 Vö. Ezsa. 56,2,6—7.

13 En falom között = Én falom között, azaz az én házam falai között.

15 Vö. Ezsa. 60,11.

16 Jeruzsálembe útja bátorságos, azaz biztos, veszélytelen lesz.

32.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 86—88. (33. sz.) — A nótául idézett ének Szegedi Gergely szerzeménye. A 6. zsoltár nyomán készült. Először az 1566. évi *váradai énekeskönyv*ben jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 218. és BHA VI, LXXXIb. Dallamát közli: RMDT, I, 196/III. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 327—328. (41. sz.) — Címe: Hala adas. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Lejegyezte az énekeskönyv szombatos részének másolója közül a 3. kéz.

III. **Pál András ék.** 74b—76b. (39. sz.) — Címe: Azonra valo. — Nótajelzése: Azon notara. Az előtte levő ének ti. *Szent Dávid király bűnei ellen* kezdetű éneket idézi nótájával s ugyanennek a dallamára énekelték ezt az éneket is. Ebben a változatban

az ének egy záróversszakkal hosszabb, mint a többiben, de a kézirat esonkulása következtében a szakasz három sorából csak a következő szövegrész volt kibetűzhető:

Ditsirjük, algyuk immár s mindenkor az te szent nevedet,
Ki vigasztalod [te] szent lelkeddel el epet [nepedet],
... tartsuk ...

Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

IV. Szombatos énekeskönyvecske (1744) 21a–23b. (10. sz.) — Címe: Azonra. — Nótajelzése mint az I. változatban. — A szöveg végén: Amen. Finis.

A 3×16-os 5+5+6 tagolású sorokban írt énekben a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

2 enek zaj szoual olv. ének szájszóval = szájunk énekhangjával, énekszóval

13 hivatallyokban = hivatásukban, rendeltetésükben

19 Eteők itok = étek-itok, étel-ital

23 giamolt = támaszt (főnév)

24 ne tegiünk mi szamot = ne számíttassunk közéjük

30 serkenhessenek = buzduljanak

33 elegitocy = elégtés(d)

33.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 89–90. (34. sz.) — A nótaként idézett ének először Huszár Gál énekeskönyvében jelent meg 1574-ben (CCCXVIIa). Szövegkiadása: BHA VI, XXIXb. Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I, 127/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 326–327. (40. sz.) — Címe: Hala adas. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Az ének végén: Finis. — Másolta az énekeskönyv szombatos részének lejegyzői közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 125a. (29. sz.) — Címe, nótajelzése és első versszaka a kódex előző (124.) kiszakadt s elveszett levelén volt, ma csak a 2. szakasztól van meg ebben a kéziratban az ének szövege. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Az ének ötsoros szakaszaiban a sorok szótagszáma 9, 9, 11, 12, 5, majdnem valamennyi versszakban ingadozó, amint ez más e formában írt XVI. századi énekeinkben is tapasztalható.

Az ének dallamát a RMDT I, 127/I. alapján közöljük.

7 szent szerzesed = szent rendelkezésed

34.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 90–91. (35. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 92. és BHA VI, IXb. Dallamát közli: RMDT I, 122. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 328–329. (42. sz.) — Címe: Hala adas. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta az énekeskönyv szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 125a–125b. (30. sz.) — Címe: Vgian azonrol mass enek. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

A 9, 8, 10, 13, 10, 11, 10, 13, 10-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám a másolók tévedéséből öt esetben (19, 28, 34, 37, 38 sor) hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 122/II. alapján közöljük.

19 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban. Eredetileg az *Ez nagy szent napon* helyett alighanem *Ez szent napon* volt.

23 zay szoval olv. száj szóval

25 hívü olv. hív

28 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban. Eredetileg a *Cziak benned azert, szent ur* helyett alighanem *Cziak tebenned, szent ur* lehetett.

34 Szótagszámhiány mindhárom változatban: a másolók *teged-et* írtak *tegedet* helyett.

37 Szótagszámtöbblet mindhárom változatban. Az eredetiben *Mérhetetlen nagy* helyett alighanem csak *Mérhetetlen* lehetett.

38 Szótagszámhiány mindhárom változatban. Az előbbi sorban fölösleges *nagy* jelző, talán eredetileg a *keönieörületességed* jelzője volt.

41 Hagiomanijdban = rendelkezésid szerint

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 91–93. (36. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Tinódi Sebestyén: Az János király fiáról való szép krónika. Szövegkiadása: RMKT III, 365–370, 471–472. Dallamát közli: RMDT I, 225. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 326. (39. sz.) — Címe: Hala adas. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 125b. (31. sz.) — Címe: Vgian azonrol valo enek. — Nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 77a–78a (40. sz.) — Címe: Mas azonra valo. Az ének végén: Finis. — Nóta: Földre artsal leborulva kezdetű ének. Ennek szövegét lásd alább 128. sz. alatt. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Festetieh kézirat** (1738) 235a–b. (11. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. — A kézirat e levele annyira körül van ragasztva, hogy a szöveg a lapszéleken alig olvasható.

VI. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 24a–25a. (11. sz.) — Címe: Vgyan arra valo. Az ének végén: Amen. — Nótajelzése: Serkenjünk fel minyajan. Ennek szövegét lásd fentebb 6. sz. alatt. Ez a nótajelzés azonban nyilvánvalóan hibás, mert a két ének versformája nem azonos. — Dallamát közli: RMDT I, 129. — Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész. 32. (19. sz.) — *Sallós József ék.* 117. (12. sz.) — *Áts Mózes kéziratörödéke* (1825) 18b–19a (3. sz.) — *Nagy Mózes imak.* 86b (1. sz.) — *Szombatos-kódelexlevelek* (4. sz.)

A 3×14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, a sorok 4+4+6-os belső tagolása is csak a 8. és 20. sorban nem tökéletes. Ezekben az ütemhatár az első ütem végén szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

6 Vö. Ezsa. 48,13.

8 Meg beöveösítteötted = gazdaggá tetted

10 Birodalmot neki adtal minden allatokon = minden lényt hatalmába adtál

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 93–94. (37. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 71. zsoltárparafrazisa. Nyomatásban először az 1579. évi debreceni énekeskönyvben jelent meg (179–181.). Szövegkiadása: RMKT IV, 41–42., 281–282. és BHA VI, CCXXVIIb. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 325–326. (38. sz.) — Címe: Hala adas. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése nincs. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 126a–126b. (32. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 72b–74b. (38. sz.) — Címe: Etel utanra valo enek. — Nota: Szent David kiraly . . . Ez az ének Szegedi Gergely 6. zsoltárparafrazisa, először az 1566. évi váradi énekeskönyvben jelent meg (47–48.). Szövegkiadása: RMKT VI, 218–220., 371. és BHA VI, LXXXIb. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744) 18b–21a. (9. sz.) — Címe és nótajelzése mint az IV. változatban. Az ének végén: Amen. — Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ima- és ék.* I. rész 29. (18. sz.) — *Szombatos kódelexlevelek* (3. sz.)

Versfökbben: HA EöTEL HALALI

A 3×16-os szótagszámú szakaszokban az 5+5+6 ütemezés és a szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

1–2 Az I. változatban *aldasodbol* és *javaidbol* a rímelő szó, de mivel ez a harmadik sorvég *mondással* szavával nem rímel, az énekben eredetileg vagy *mondasbol* volt a 3. sorban (amint ez a III. változatban olvasható), vagy a 1. és 2. sor végén *aldasoddal* illetve *javaiddal* volt (amint ez a II. változatban található). Helyesebbnek gondolom a II. változatot s eszerint javítottam a szöveget, bár értelmileg az I. illetve III. változat sem hibás.

- 3 halalunk olv. hálálunk
 6 hagiót = rendelt, meghagyott; tisztekben feladatukban, hivatásukban
 7 hivataliokban = hivatásukban. — A sor forrását ld. a 440. lapon a 36/7. sorhoz írt jegyzetben.
 14 Az I. változatban *De foghyatallan* van. Értelem szerint azonban helyesebb a II. változatban található *Az foghyatallan*.
 15 ki teüled ne allion = ki ne tőled függne, ne rajtad állna
 18 kelletekoran = kellő időben; hűséggel meg adod = híven, ígéreted szerint megadod
 24 Beöcziületlenül = érdem nélkül, érdemtelenül
 28 Aldomasidat = áldásaidat, adományaidat
 32 ne tarceziak lab alatt = ne hatalmaskodjanak felette

37.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 97–101.** (39. sz.) — Az ének végén: *Finis.* — A nótajelzésként idézett ének Sztárai Mihály szerzeménye. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében jelent meg. (XLIXa—La.). Szövegkiadása: RMKT V, 112–114., 349. és BHA VI. Dallama ismeretlen, de nem lehetetlen, hogy Sztárai ugyanebben a formában írt XCII. zsoltárparafrazisának (Mely igen jó az úristent dicsérni) dallamára énekelték, vö. RMDT I, 95. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k. 126b–127b.** (33. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Versfőkben: VJ HOLD INNEPERE VALO ENEK JAMBOR

Az új hold ünnepére vonatkozólag ld. 4 Móz. 28,11–14. és 4 Móz. 10,1–10.

A 4×11-es szakaszokban írt ének sorainak szótagszáma mindenütt hibátlan, de ütemezésük még nem következetes. Az ének 112 sorából a 4+7-es hibátlan sorok száma 73, a 4+4+3-as pedig mindössze 48.

5 A sor forrását ld. a 440. lapon a 37/5. sorhoz írt jegyzetben.

12 szem eleüt cziak sommis = olyan kicsiny, hogy semminek látszik

14 hagná altal = hágná által

23 meg dullia = felülmúlja

24 *Miert* egy szótagnak ejtendő. — agiaba olv. agyába

26 vetven ember mellé példara = ember elé példaként állítván

27 Ezsa. 1,3. Jer. 8,7. Péld. 6,6–8.

28 Préd. 3,19.

33 Nevel = névvel

34 1 Móz. 1,26.

38 Zsolt. 8,6.

43 Ezsa. 1,3. giakorlia olv. gyakorlja = felkeresi, meglátogatja

51 engedgiúnk = engedelmesskedjünk

56 uysagat = újulását

57 Valva = válva (ti. isten hú szolgájává).

64 Hathamovan = hathatósan

72 busit = megzavar, megharagít

76 Kik poraban sem kapnak... = akiket a hold pora sem érint

77 also eghen = az ég alsó rétegében, legközelebb a földhöz

81 eleök tágait = élők tagjait

84 confirmalta = megerősítette

92 illven = ülvén

104 keszülettel = felkészültséggel

108 hagiast = rendeléseit

38.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 101–103.** (43. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (126.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 87. és BHA VI, IXa. Dallamát közli: RMDT I, 64/II. Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Jancsó-k. 127b—128a. (34. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban.
— Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Élek ék.* 45. (20. sz.)

A 13, 13, 14, 6, 14, 7-es szakaszokban írt ének 13-as soraiban a 7+6, a 14-es soraiban a 7+7-es tagolás, valamint a szótagszám végig az egész énekben hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 64/II. alapján közöljük.

4 Holnapi rendekre = hónapok rendje szerint

11 Másolási hiba következtében e sor szórendje mindkét változatban: *Kiért teged diczirünk lelki haladással most.* Helyesen azonban, amint a rím is kívánja, a szórend így lehetett: *Kiért teged most lelki haladással diczirünk.*

13—14 Vö. Ezsa. 54,12. — carbunculus = vörös drágakő (rubin, gránát régi neve)

19 szovarvant = szivárványt (vö. 1 Móz. 9,8—17.)

22 Vö. Ezsa. 54,9.

25 Rendel olv. renddel, egymást követően, rendben

30 míg lesz segid = míg lesz segítség, oltalom, menedék

37 Vesd hatra = vesd el, ne vedd figyelembe

39 elegegűnket = javainkat, képességűnket

39.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 105—107. (42. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* jelent meg (21.). Szövegkiadása: SzC. 134. és BHA VI, XLIIIa. Dallamát közli: RMDT I, 63/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Jancsó-k. 128b—129a. (36. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban.
— Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Élek ék.* 46. (21. sz.)

Versfőkben: VALI S JLI VISAGOT ES

A 2×13-as szakaszokban írt ének valamennyi sorában a szótagszám és a 7+6-os ütemezés hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 63/I. alapján közöljük.

4 Veóttel magadnak nevet híres szent atyakrol = neved híres szent atyák-tól ered, származik (vö. 1 Móz. 12—50.)

6 hívűsegeket olv. hívségeket

13 Le teótt dolog = elhagyott, megvetett dolog

16 teórvenyednek hagiában = törvényed rendelkezései szerint

21 nincezien ellened vegezes, sem tanaczy = az isten akarata ellen dönteni, javasolni nem lehet

25 *kicizdre* szóban a *d* nem birtokos személyjel, hanem kicsinyítőképző

40.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 107—110. (43. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (181.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 19—20., 448—449. és BHA VI, LVIIb. Dallamát közli: RMDT I, 113. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Jancsó-k. 129a—129b. (37. sz.) — Címe: *Vi hold napian tanitas előtt.* — Nótajelzése azonos az I. változattal. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Élek ék.* 48. (22. sz.)

Versfőkben: THOMAS PANKOTAI IVT

A 4×10-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. A 4+3+3-as ütemekben az első ütemhatár nyolc, a második húsz ízben vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 113. alapján közöljük.

A versfők tanúsága szerint az ének szerzője Pankotai Tamás. Személyéről és életéről keveset tudunk. Talán az aradmegyei Pankotáról származott. Emlékét ez az egyetlen éneke és *Árkosi János kódexében*, valamint a *Kissolymosi Mátéfi János kódexében* is olvasható *Moses prophatanak istentől származot bölcsesegereol es Aristotelesnak ez vilagj bölcsesegereol*... című vitairat második része őrizte meg. (Ez utóbbi teljes szövegét ld. e kötet 513—518. lapján.) Boros György, aki 1886-ban a *Keresztény Magvető*

hasábjain ismertette *Arkosi János kódexét*, már idézett e vitairatból is részleteket. Szerzője határozottan rokonszenvez Dávid Ferenczel és tanaival, de az unitáriusokat épp úgy elítéli tévelygései miatt, mint a pápás és lutherus papokat. Különösen Hunyadi Demeter ellen kel ki, aki Dávid Ferenc halála után, 1579-től 1592-ig az unitáriusok püspöke volt, s elárulta Dávid Ferenc tanításait. A szerző a kívülálló szemével, de a kortárs jólétesültségével és indulatával beszél a „demetriádések” pálfordulásáról. Olyan valakinek kellett lennie, aki, ha nem is részese, de tanúja volt a történeteknek. A szombatosok oldalán főképp Eössi Andrásra gondolhatunk, hiszen mint kortársat s később mint a szombatos hitelvek kialakítóját őt érdekelte legközvetlenebbül a „hamis tanítók” háromféle szektája. A *Kissolymosi Mátéfi János kódexében* található szöveg szerint Eössi így fakad ki a „demetriádések” ellen: „ezekis eggi czeppel sem különböznek amazoktól [ti. a pápista és lutheránus papoktól]. Sőt meg ugian azt merem mondani, hogy meg halattak bűn czelekedessel azokat, mertt amazok zeginyek tudatlan es mashoz kepest eggi úgűsegből, de emezek tuduan es nijluan ualo arultatasbol mjuelik . . . Hogj penigh azt mondam, hogj az Demeter pűspeok alat valo papok tuduan arultatasbol es felelemből mjuelik, hogj az emberj talalmannak es vegezeseznek engednek isten parancziolattia ellen, ime ez az oka. Mert mikor az Huniadj Demeter pap el arulta az jambor, isten felő Daudid Ferencziet, Batorj Christophnak, az erdelij vaydanak Blandrata doctor kedueiert es baratsagaiert, akkor ezek az papok, kik most Huniadj Demeter melle hodoltak, nagj ob reze, auagj mind (mert holtak az Demeter tarsay, kikkel arulta vala Daudid Ferencziet), kezek valanak akkor még eleteketis le tennj Daudid Ferenczert, de annak utanna ez Huniadj Demeter addigh forgodek, hogj feiedelem erieuel es mestersegeel ijegetuen es hizelkeduen nekik, mind mele hodoltata ökök es egj nehanj eztendő el teluen gűlesbe hjrdetuen, ez papoknak kezde niakokra uetnj erőzakkal az ő rendelesit es talalmanit. Tudni illik imezt: az Christustis imadhadtjuk, testi lelkj iokat kerhetünk tölle mostis es nekj köniöröghetünk es az coenaua es kereztsgeel ugj kel enj, az mint ő rendelte etc. Kiket mikor meg ertuen az jambor, istenfelő tanítottok, kik ezekis az Daudid Ferencz fogsagaban rezesek valanak, ugian azokal, kik most Demeterhez hodoltak es mind azoknak az Demeter talalmanjnak, ezekel egjüt az zent iras zarent ellene praedj-callotak uala, de miuel hogj most Demeter pűspöktől ualo feltekben el arultak az igazsagot, kik annak előtte kj praedj-callotak uala, meg czufoltak es az egj istennek neuet zidalommal es gialazattal illettek. Ez nehanj zemeliek penig, Bogatj Miklos, Erdödj Andras, Beöshazj Peter, Boldjsar pap, Ponkotaj Tamas, Aytay Istuan, Ambrus pap es ezek küfüil egj nehanj atiafiak ellenek zoluan, ez nagj arultatasban nekik semmit nem engeduen, ellenek allanak, kiert raiok meg dűhűduen, praedj-callasoktol ugian azon egj hűtben leuö atiafiak ökök meg tiltak. Hizem, arultatas ez!”

Pankotai tehát ama kevesek közé tartozott, akik nem hódoltak meg Hunyadi Demeternek, s ezért eltiltották prédikátori hivatásának gyakorlásától. Lehet, hogy ez a körülmény vitte őt a szombatosok táborába, amint erről ez az újhold megünneplésére szóló éneke tanúskodik. Ennek zárószorai azt is elárulják, hogy nem sokkal a szombatos hitelvek elfogadása után írta énekét, s így az még vagy az 1580-as évek végén, vagy az 1590-as évek elején keletkezhetett.

11 allatok = lények, dolgok

16 Mindkét szövegváltozatban nyilván elírásból került a *seötetben* szó a sor belsejébe, holott eredetileg ez volt a rím a sor végén *seötetbe* alakban.

35 Kűleömben kel ez feleöl ertenünk = jobban, másként kell ezt értelmeznünk

43–44 holnapnak = hónapnak

45 Vö. 4 Móz. 28,11–14.

49 *uysag innepe*, azaz a hold megújulásának napja

55 lassan kel = lassan terjed, érvényesül

60 Jobbulással = megjavulással

41.

Kéziratai:

I. *Kissolymosi Mátéfi János* ék. 110–112. (44. sz.) — A nótajelzésként illesztett *Viri venerabiles, sacerdotēs dei* kezdetű ének valószínűleg XV. századi eredetű. Dallamát közli: RMDT, I, 238. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. *Péchi Simon* ék. 351–352. (56. sz.) — Címe: *Pesah inepe napiara*. Nota: *O te isten hű nepe serkenj fel almodbol* és utána *Oh te kereztenj ember serkenj fel almodbol*. Az *O te isten hű nepe* kezdetű ének valószínűleg nem más, mint az *Oh te kereztenj ember* kezdetű ének szombatos felfogású átköltése. Ez utóbbiról lásd a 30. sz. ének jegyzetét. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 129b—130a. (38. sz.) — Címe és nótajelzése mint az I. változatban. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 36a—37b. (19. sz.) — Címe: Azonra tanittas előtt. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése: *Seregeknek [istene, szenteknek vezére]*. Szövegkiadását lásd e kötetben: 30. sz. ének. Dallamát közli: RMDT I, 63. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 20. (8. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 224a. (21. sz.)

Versfőkbën: PESAH INNEPERE — Pesah, pesa, phesa, phase, vagy pogácsás hét a zsidók Egyiptomból való szabadulásának emlékünnepe. A kereszténységben ez lett a megváltó Jézus halálának és feltámadásának ünnepe.

A 4×13-as 7+6 tagolású szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamára vonatkozólag lásd a 10. sz. ének jegyzetét.

1 Oreb = Choreb, tévesen áll Szináj helyett.

2 II-ben Miszraim = Egyiptom héber neve

3 2 Móz. 12.

6 hagyományat = rendelkezését

10 *Nisan ho* a zsidó időszámításban az első hónap neve, ideje tavasz elejére esett.

13 2 Móz. 12.

15 ki nem jelent = meg nem nyilatkozott

18 hata mege rakta = elfelejtette, elhagyta

32 aldomas = áldás

37 Pecziotleöt keotesere = megpecsételt szerződésére

38 eleöttünk viselven = szemünk előtt tartva

47 dolgot hatra vetve = dolgot, munkát elhagyva

51 A 18. századi IV. változat Jézust már nem említi, mert a szombatosok az 1630-as évektől az ő messiás voltát nem ismerték el.

42.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 112—113. (45. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIVb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 201. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 353. (57. sz.) — Címe és első nótajelzése azonos az I. változatéval. Második nótajelzése *Azt mondgiak az pogany nepek* kezdetű ének szövege ismeretlen. Az ének végén: Finis. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 130a—130b. (39. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 63a. (10. sz.) — *Kováts Elek ék.* 22. (9. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 230a. (25. sz.)

A 8, 8, 9, 9-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 201. alapján közöljük.

7 hagyományat = rendelkezését

9 Gedeon ótestamentumi zsidó hős, aki megmentette népét a pogány midianiták és amalekiták támadásától. (Bír. 6—8.)

10 Judit, betuliai asszony, a várost ostromló asszír sereg vezérét, Holofernest éjszaka megöli, s ezáltal felszabadítja a pogányoktól szorongatott honfitársait. (Judit könyve.)

11 Ezekiás zsidó király az asszír Szeñakerib seregét megsemmisítette (2. Kir. 18—20.). — Dávid a zsidók legnagyobb királya volt (1 Sám. 16—31. 2 Sám. és 1 Kir. 1—2.).

43.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 113—117. (46. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Gitzi János 101. zsolttárparafrazisa. Nyomtatásban először az 1605—1607 körül kiadott *unittárius énekeskönyvben* (356.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 107. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

- II. **Jancsó-k.** 130b–131b. (40. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával.
 — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.
- III. **Pál András ék.** 26b–29a. (14. sz.) — Címe: Ugyan azonra valo. Az ének végén: Finis. — Nota: *Az míg elek mind eltigh* kezdetű ének szövege ismeretlen. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.
- IV. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz.) 105b–110a. (20. sz.)
 — Címe és nótajelzése azonos a III. változatával. — Az ének végén: Finis. Vege. Amen.
 — Másolta a 3. és az 1. kéz.
 Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 5. (3. sz.) *Kováts Óser ima- és ék.* 221a. (20. sz.)
 A 3×16 (6+4+6) szótagú szakaszokban mind az ütemezés, mind a szótagszám hibátlan.
 Az ének dallamát a RMDT I, 107. alapján közöljük.
 5–63 A zsidók története röviden összefoglalva Mózes 1. és 2. könyve alapján.
 6 Veres tenger olveöl = a Vörös tengeren túlról; Mizraim = Egyiptom zsidó neve
 14 Űdeö el forogva = idő eltelvén, idő haladtával, idő múltával
 15 niomae? olv. nyomá-e?
 16 busult = haragos; meg jora teritven = ismét jóra térítvén (jóra fordította, változtatta)
 17 teóné olv. tón-é
 23 massa olv. mása (= megfelelője)
 26 Noenak életét által hágá = Noé (istennek tetsző) életét elhagyta
 27 A bábeli toronyról van szó, ld. 1 Móz. 11.
 30 hűnek = hívének, hittek
 32 balvant tudanak = bálványt ismertek meg
 33 Jol teöt = jótévd; miekert = művekért; hatok mege veték = elvetették, elhagyták
 38 egy nehany szamos = egy néhány megszámlálható, tehát kevés
 45 Aldomas = áldás
 46 egigik olv. egyik (= egyikük)
 49 elegvek olv. elégvék (= elégedék meg)
 50 draga fideökeön = drágaság, ínség idején
 52 sokka szaporodék = sokká azaz sokra szaporodott
 59–60 Az énekszerző a zsidó újévtől, *isri* hótól (szeptember), számtotta „heted hónap” a pészah ünnepét, holott az Egyiptomból való szabadulás emlékére *niszán* hó (április), melyre a pészah ünnep is esett, lett az első hónap (ld. 2 Móz. 12,18. és 3 Móz. 23,5–8.). Ezért van az énekekben kétféle szövegváltozat.
 77 Jeövendeö valtsagnak hitelerc = abban bízva, hogy a jövőben Krisztus megváltja őket is

44.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 117–120. (47. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Tinódi Sebestyénnek *Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról* 1552-ben írt históriája. Szövegkiadása: RMKT III, 72–89., 424–430. és BHA II. Dallamát közli: RMDT I, 49. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 353–355. (58. sz.) — Címe: Pogacziás hetre. — Nótajelzése azonos az I. változatával. A nótajelzés alatt későbbi kézzel: *Az sónak dicziretere*. Ez Szentmártoni Bodó János 1645-ben szerzett históriája, kiadva: RMKT XVII. század IV, 213. sz. Ez a nótajelzés (ha ugyan az, de mi más lehetne?) téves, mert Szentmártoni éneke 6/6 osztású tizenkettősökből áll. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 131b–132b. (41. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV **Pál András ék.** 37b–39a. (20. sz.) — Címe azonos az I. változatával. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése: *Hallyuk el regen* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 60. zsoltárparafrazisa, amely ugyancsak Tinódinak az I. változatban említett énekét idézi nótaként. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 25. (12. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 231. (27. sz.)

A 4×11-es (5+6) tagolású szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, az ütemhatár is csak egyszer (8. sor) esik szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 49. alapján közöljük.

3–4 Az isten Egyiptom elsőszülötteinak leölésével (tizedik csapás) kényszerítette ki a zsidók elbocsátását az országból, viszont a zsidóknak minden elsőszülött fiút istennek kellett szentelniök (2 Móz. 12–13.).

5–20 E sorokba foglaltak a biblia (2 Móz. 7–14.) leírására utalnak.

12 Miszrajm = Egyiptom héber neve

23–24 felelmes voltoknak Említésere = annak említésére (emlékezetére,) amikor félelemben, rettegésben voltak (ti. a zsidók) az őket üldöző egyiptomi hadaktól (2 Móz. 14.).

39 tartozunk tartani giomorból = tartozunk gyomorból (azaz legbensőbb, legmélyebb indulatból) megtartani

42 jeöt ki olasz keözzül = az olaszoktól, Itáliából származott

43 Maga = noha

44 Papazas = pápázás, pápai uralom

47 alkotmánya = alkotása, csinálmánya

52 Ember istenreöl, mint céhek csinálta. Értelme: Ember csinálta (ti. a bibliában nem említett ünnepeket) istenről, miként a céhek is saját ünnepeiket maguk határozzák meg.

55 I. Viktor pápa 189–198-ig uralkodott

56 mas nyelvüben cziaptatta = más nyelvre váltotta, változtatta

58 Commodus (161–192) római császár, Marcus Aurelius fia, 180-tól uralkodott.

63 egygiüt foga = együtt kezdett

64 Praeszterjan (Prestian) nemzet = Priester Johannes, azaz a 13. századi legenda János pap országának népéről van szó. Valkai András János pap országáról 1573-ban írt históriás énekében is megemlíti, hogy noha keresztények, de a „zsidó törvény nincs feledetben” náluk.

45.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 120–121. (48. sz.) – A nótajelzéseként idézett ének Tesini Imre 31. zsolttárparafrázisa, amely először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (59.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 7–8., 445. és BHA VI, XC1a. Dallamát közli: RMDT, I, 108/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 355. (59. sz.) – Címe: Azonról. – Nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 132b. (42. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 24. (11. sz.) – *Kováts Óser ima- és ék.* 233a. (28. sz.)

A 10, 10, 10, 4-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám, a 10-es sorokban pedig a 6+4-es ütemezést mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 108/II. alapján közöljük.

19 Veletlenül = váratlanul

23 Hütlenek = hit nélküliek, hitetlenek

46.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 121–122. (49. sz.) – A nótajelzéseként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (30.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 159. és BHA VI, XLIIa. Dallamát közli: RMDT I, 138/II. – Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 357–358. (62. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval, de a nótajelzést hibásan *Szükség megh tudnj* alakban említi. – Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 132b–133a. (44. sz.) – Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. – Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 23. (10. sz.) – *Kováts Óser és ék.* 230b. (26. sz.)

A 11, 11, 11, 5-ös szakaszokban írt énekben a szótagszám a 28. sor kivételével mindvégig hibátlan. A 11-es sorokban az 5+6-os ütemezés is csak egyszer vág szót ketté, a 3. sorban.

Az ének dallamát a RMDT I, 114. alapján közöljük.

5 2 Móz. 12., 3 Móz. 23.

10 fel veszi keötesit = kötelezi magát a szövetség rendelkezéseinek megtartására

11 illi = üli

19 jovallia = javallja, jónak látja, helyesli

30 hivatalnak = hivatásnak, kötelességnek

47.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 122–125. (50. sz.) A nótajelzéseként idézett ének Kákonyi Péter 1544-ben írt históriája *Asvérus királyról és Heszer királyné asszonyról*. Szövegkiadása: RMKT II, 277–289., 471–474. és BHA VII. Dallamát közli: RMDT I, 14. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 358–361. (63. sz.) — Címe: Az phase [!] inepere ualo enek. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatós részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 133a–133b. (44. sz.) — Címe: Historiaia az Aegiptombeli szabadtasnak. Exod. 1. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 39a–41a. (21. sz.) — A címből csak a *Historia* szó van meg a kézirat csonkasága miatt. Az ének végén: Finis hujus operis Anno 1720. Pal An[drás] írta, ha ki nem szereti írja szebben, nem banom. — Nótajelzése a csonkult lap alján lehetett, s így az ma már nem állapítható meg.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 27. (13. sz.) — *Kohn-jéle csonk. gyűjt.* 65a. (11. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 226b. (22. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 26b. (17. sz.) A 4×11-es szakaszokban írt éneknek csak az 55. sorában van szótagzámhiba a másoló elírásából.

Az ének dallamát a RMDT I, 14. alapján közöljük.

5 József történetét ld. 1 Móz. 37–50.

7 Gosen tartomány a Nílus deltája vidékén Észak-Egyiptomban feküdt.

13–51 Kivonatos elbeszélése a 2 Móz. 1–15. bibliai részeknek.

41–44 E sorok a Zsolt. 114,4.6. verseinek felhasználásával, de egyszersmind azoknak félreértéséből születhettek.

47–48 Vö. 5 Móz. 8,4. Az aggáda még hozzáfűzi, hogy azokban a ruhákban jártak negyven éven át a pusztában, amelyekbe az angyalok öltöztették a zsidókat a Szináj hegyénél, ezért nem mentek azok tönkre. Forrására és párhuzamaira ld. még SCHÉBER SÁNDOR: Mikszáth Kálmán és a keleti folklore. Budapest 1949. 78–79.

48.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 126–127. (51. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (179.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 18–19., 446–449. és BHA VI, LVIIa. Dallamát közli: RMDT I, 114. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 361–362. (64. sz.) — Címe: Alia. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatós részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 133b–134a. (45. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 3. (2. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 225b. (22. sz.)

Az 5×8-as szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 114. alapján közöljük.

5 2 Móz. 1–14.

6 verekedő angyaltól ti. aki tizedik csapásként Egyiptom elsőszülötteit megölte (2 Móz. 12.)

20 2 Móz. 19–24.

35 hagyományát = parancsát, rendelkezését

41 elegséget = képességet

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 127–128. (52. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először Szilvás-Újfalvi Imre 1602-ben kiadott énekeskönyvében (131b.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 90. és 99. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 357. (61. sz.) — Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. — Első nótajelzése: *Keserues szíuel Magyar[országban]*; második nótajelzése azonos az I. változatával. A nótajelzésül elsőnek idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (12.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 85–86., 319–320. és BHA VI, LXIII/b. Dallamát közli: RMDT I, 90. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 134a–134b. (46. sz.) — Címe: Azonra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Árkosi János k.** 4–5. (5. sz.) — Címe: Azonra. Sion hegyéről. — Nótajelzése azonos a II. változat első nótajelzésével. — Másolta Árkosi János 1617-ben.

A 2×16-os szakaszokban írt ének szótagszáma és ütemezése (5+5+6) mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 99. alapján közöljük.

3 Célzás a balga és okos szüzek példázatára (Mát. 25,1–13.)

5–6 Ján. 8,56–58. — Az I. változatban a hibás *rajta* 's örültek szövegrész szórendjét a II. változat alapján 's *rajta örültek*-re javítottam.

8 Luk. 1,32–33.

10 Mát. 24,23–26.

14 Luk. 21.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 128–129. (53. sz.) — A nótajelzésként idézett ének a 42. zsoltár parafrázisa, először az 1579. évi debreceni énekeskönyvben (181.) jelent meg nyomtatásban. Szövegkiadása: BHA VI, CCLIIIB. Dallamát közli: RMDT I, 195/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 362–364. (65. sz.) — Címe: Az pesah inepere uallo enek. — Nótajelzése nincs. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 134b–135a. (47. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 29a–31a. (15. sz.) — Címe: Azonra valo. — Nótajelzése: *Bus haragbol ne büntes* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 38. zsoltárfordítása. Dallamát közli: RMDT I, 77. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 9. (4. sz.) *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 63b. (11. sz.)

A 3×11-es szótagszámú szakaszokban írt ének 17. sorában hibás a szótagszám, a 6+5-ös ütemhatár pedig egy ízben (63. sor) szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

5–15 1 Móz. 12.

16–51 2 Móz. 1–15.

17 Szótagszámtöbblet valamennyi változat második ütemében. Javítására nincs kellő fogódzónk, ha csak arra nem gondolunk, hogy az eredetiben *Aegiptusban* kifejezés helyett annak héber neve *Mizraimban* volt, amely három szótagúnak is ejthető.

18 satezolashan = sarcolásban

21 be jutatna eöket az igirethez ti. az ígéret földjére, azaz Kánaánba.

28 pharaho = fáraó, az óegyiptomi uralkodó elnevezése (= nagy ház). Tévesen személynévként is értelmezték régen.

29 haciasat = rendelkezését

32 Eszeben nem veve = fel nem fogta, meg nem értette, ügyet sem vetett rá

54 A másolók az I. és a III. változatban itt is az *innepet* szót rímeltették, holott az előző sorban is ez volt a rím. A II. és IV. változat szerint javítottam, ahol *keöteset* olvasható.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 137–138.** (57. sz.) — A nótajelzésként idézett ének versfőinek tanúsága szerint vagy Dóci Ilona nevére készült, vagy ő szerezte 1567-ben. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCLIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 21–22., 449. és BHA VI. Dallama ismeretlen. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 340.** (50. sz.) — Címe: Megis azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 137a.** (51. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék. 87.* (38. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék. 236a.* (31. sz.) — *Kováts Zebulon ék. 64a.* (28. sz.) — *Áts Mózes ék. 51b.* (21. sz.)

Versfőkben: SENGES INNEP — A zsenegés ünnepre vonatkozólag vö. 2 Móz. 23,16. 3 Móz. 23,9–14. 4 Móz. 15,17–21.

A 2×19-es szótagszámú szakaszokban a szótagszám és az ütemezés (6+6+7) mindvégig hibátlan.

1 keözleötte = részesítette, adta, megosztotta

7 niugotta honnyokban = megpihentette hazájukban, otthonukban

8 hagiomanyaban = rendelkezése, hagyakozásai szerint

12 feöveb = föbb, nagyobb, rangosabb

13 derek jeövedelem = a jövedelem legjobb, legjobb része

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 138–141.** (58. sz.) — A nótajelzésként idézett énekről lásd a 16. sz. ének jegyzetét. Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 364–366.** (66. sz.) — Címe: Vy esztendő inepere ualo ének. Az ének végén: Finis. — *Dudgia*, azaz nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 137b–138a.** (52. sz.) — Címe: Vi eztendöre valo(k) — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék. 51b–52b.** (27. sz.) — Címe: Uy esztendöre valo. — Nota: Felseges ur isten [hozzád kiáltunk] kezdetű ének szövegét lásd e kötetben 16. szám alatt. Ennek az éneknek nótajelzése viszont megegyezik a most tárgyalt ének I. változatának nótajelzésével. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék. 54.* (24. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék. 240a.* (34. sz.) — *Ernyei Kováts-család imak. 134a.* (2. sz.) — *Kováts Zebulon ék. 14b.* (8. sz.) — *Áts Mózes ék. 42a.* (15. sz.)

A 6, 5, 8, 6-os szótagszámú szakaszokban írt énekben a szótagok száma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 94. alapján közöljük.

4 innep ketteözeö, ti. az újév és újhöld ünnepe; vö. 3 Móz. 23,23–25. 4 Móz. 9,1–6.

21–24 Zsolt. 90,12.

25–32 Zsolt. 111,10. Péld. 1,7.

50–51 Adgia niomulni el mult bününk = Engedje, hogy megtörtént (rég) bűneink feledésbe merüljenek

64 Ban halogatokat = bánkódik, búsul azok miatt, akik a törvény megtartását halogatják.

65–66 Az I. és III. változatot a másolók olyan szövegről készíthették, amelyben hibásan *tartvan magat* volt a szórend. A rím azonban *magat tartvan* sorrendet kíván, s a II. változatban is ez utóbbit találjuk.

68 *Eöreömmel ki vonhat.* Romlott szöveg mind a négy változatban. Helyesen valószínűleg *Örömmel ki várhat* lehetett, amint pl. Kováts Zebulon énekeskönyvében is olvasható.

75 Keöz igassag int = köz (közönséges, nyilvánvaló) igazságként, igazság szerint

88 enyhiteziük = szelídsük, zabolázzuk

91 Forgassa igen eleötte = tartsa igen szeme előtt

92 Unnya magat erte = kedvetlen, bánatos legyen miatta

99 Rostallia lelket hwseggel = vizsgálja meg lelkét híven

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 141—143. (59. sz.) — Nótajelzése Kákonyi Péter *Asvénus királyról* szóló históriájának első sorát idézi. Lásd róla a 47. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 340—342. (61. sz.) — Címét szögletes zárójelben a főszövegben adjuk. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése: *Egi szent fejedelem...* az *Ester dolga* című históriás ének kezdőszavai. Az 1577-ben szerzett ének még ugyanezen évben Kolozsvárt nyomtatásban is megjelent (RMK I. 131.). Dallama ismeretlen. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 138a—138b. (53. sz.) — Címe és nótajelzése azonos a I. változatával. Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 48a—49a. (25. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 43. (19. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 237a. (32. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 65b. (29. sz.) — *Áts Mózes ék.* 52b. (22. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 242a. (17. sz.)

A 4×11-es szakaszokban írt énekekben a szótagszám és az ütemezés (6+5) mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 14. alapján közöljük.

2 latot volna meg = ajándékozott volna meg

5—45 2 Móz. 19—20. alapján beszéli el a tíz parancsolat kiadásának történetét.

ki jéves után, azaz a zaidóknak Egyiptomból való szabadulása után

6 Raphidim vö. 2 Móz. 19,1—2.

8 Sinai hegy a Sinai félsziget déli részén

13—16 Az I. változatból hiányzó versszakot a II. változat szövege alapján pótoltam. Ezt a versszakot a többi változat sem őrizte meg.

21 allatta olv. állatta = állította

28 jutot volna = jött, érkezett volna

35 Most termet = most támadt, keletkezett, született

40 mind egyiget tenne = mindegy, ugyanannyi volna, egyre menne

41 szovat foga = szavát visszatartotta, nem szólt többet

45 Sivan hó, mai időszámításunk szerint május második és június első felére esett.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 143—145. (60. sz.) — A nótajelzésként idézett 145. zsoltárparafraíz először az 1579. évi *debreceni énekeskönyvben* (71.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, CCLIIa. Dallamát közli: RMDT I, 192/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 334—335. (46. sz.) — Heteknek auuagi ötüenedik napnak innepe. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 138b—139a. (54. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 34. (15. sz.)

A 11, 11, 9, 10-es szakaszokban írt ének sorainak szótagszáma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 192/I. alapján közöljük.

5—8 Az ünnepre vonatkozólag vö. az 51. sz. énekhez írt jegyzettel.

10 el veszteglő = elhanyagolja

11 Ez nap tekozlo = aki ezt a napot elvesztegeti

12 versenyes = ellenszegülő

21 Ne had niugodni = ne hanyagold el

22 Morsold, azaz ismerd meg minden apró részletét (ti. a törvénynek)

48 orszaglas = uralkodás

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 145—148. (61. sz.) — A nótajelzésként említett énekről lásd a 39. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 335–337. (47. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 139a–140a. (55. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 44b–46a. (23. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék. 35.* (16. sz.)

A 7, 6, 7, 6-os szakaszokban a szótagszám valamennyi forrásban csak egy helyen téves (30. sor).

Az ének dallamát a RMDT I, 63/I. alapján közöljük.

A szöveg minden szakaszában a 15 részből összeállított „Énekeskönyv” (ld. alább 69–83. sz. alatt) egyes részeinek szinte szó szerint való ismétlése, s így nem lehetetlen, hogy ennek az éneknek is Eössi András a szerzője.

6 Az új termés zsongejéről van szó, melyet e napon mutattak be istennek (2 Móz. 23,16. 3 Móz. 23,9–14. 4 Móz. 15,17–21.)

15–16 es ily napját illi s mastis meg tart = és ily napját illi (megüli) s mást is megtart (ti. ünnepet)

21 giüleös = gyűlölködő, ellenséges

24 Hatrab ugian nem all = el nem marad, fel nem hagy

30 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban. Javítására nincs kellő fogodznók.

– Testel sem tanaczkozik, azaz nem hajlik a test szavára

45–48 E sorokat a II. és IV. változat őrizte meg, a főszövegben a II. változat alapján pótoltam.

47 De kedues nalla ualuan = de kedves lévén nála

75 Bantasirol semmikint = kárvallásairól semmiképpen sem

88 Az I. változatban a sor utolsó szava az, holott a rím ez-t kíván, s a többi változatban is így találjuk.

96 Az I. és III. változatban az *Osztodgiék* nyilván hibás olvasásból ered. Értelem-szerűen helyesebb a II. és IV. változat szövege, ahol *Oltodgiék* olvasható.

109 Maga mű = Noha mi

111 Az I. és III. változatban *vattunk* alighanem elírás *voltunk* helyett. A II. és IV. változatban is ez utóbbi olvasható. Bár a *távol vattunk szentségtől* sem értelmetlen, de mindenképpen erőltetett megfogalmazás, s így helyesebbnek véltem a főszöveget *távol voltunk-ra* javítani.

112 A II. változat őrizte meg a helyesebb szöveget: *Uagiunk bünös östöl*, mert a bünösség elsődleges oka a bünös, pogány ós.

116 Felszeg állapot = félszeg (= tökéletlen) állapotban

117 Az I. változatban *mind eddig* olvasható, a mondat értelme azonban *mint eddig* olvasatot kíván. A II. változatban is ez utóbbi található.

58.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 148–150. (62. sz.) — A nótajelzésként idézett énekről, Tinódi Sebestyén *Az János király fiáról való szép krónikájáról* lásd a 35. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 374–376. (73. sz.) — Címe: Vj ezteendőre. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 140a–141a. (56. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 52b–53b. (26. sz.) — Címe: Mas azonra valo. Nótajelzése: *Földre artsal le borulva szent urat imadom*. Szövegét lásd alább 128. sz. alatt. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék. 56.* (25. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék. 238b.* (33. sz.) — *Kováts Zebulon ék. 13a.* (7. sz.) — *Áts Mózes ék. 40a.* (14. sz.)

Részleteket közölt belőle KARDOS ALBERT, Magyar Zsidó Szemle 1885, 451.

Versfőkben: VJ ESZTENDEÖRE HORA

A 3×14-es (4+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

2 Tisri hónap a mi időszámításunk szerint szeptemberre esik.

3 Hatra vetven kűs karacziot = elutasítva, el- vagy megvetvén kis karácsonyt, azaz a január 1-ével ünnepelt újévet, mint a pápa rendelkezés.

5 fekenni = heverni

7–8 Magyaruzatát ld. a 437. lapon az 58/7–8. sorhoz írt jegyzetben.

11 epsegét = teljességét, érettségét

21 Derek keppen = java részben

23 Nisan hónapot az Egyiptomból való szabadulás emlékére nevezi első hónapnak a biblia. Tisri pedig a világ teremtésének emlékére az új esztendő kezdetének ünnepe.

29 igazlotta = igaznak vallotta, jóvá hagyta

32 Szent keönyv = biblia; hagiomania = rendelkezése

37 Ohajtással = bánkódással, sóhajtással, jajgatással

59.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 150–151. (63. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Luther Márton 46. zsoltárparafrázisának magyar átdolgozása; lásd róla a 3. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 366–367. (67. sz.) — Címe: Mas azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 141a–141b. (57. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 16a. (9. sz.) — *Áts Mózes ék.* 44a. (16. sz.)

A 9, 9, 9, 9, 8, 5, 5, 6, 9-es tagolású szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Az ének dallamát a RMDT I, 125/II. alapján közöljük.

8 Aldomasat = áldását

12 Hivatalban = elhivatásunkban, kötelességeinkben

22 ki tartonk = aki el- (illetve meg-) tartónk

23 elegsegünk = ellátásunk

39 megis = megint, újból, ismét

54 Tartuik teilled = bírjuk, kapjuk, vesszük tőled

57 tagullion rollunk = hagyjon el minket, távozzék tőlünk

60.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 151–154. (64. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének a több hasonló kezdetűek közül versalak tekintetében legközelebb a *Krisztus im feltámadá, nekünk örömet ada* kezdetűhöz áll. Ez nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (142.) jelent meg. Huszár Gál 1574. évi (CCLXXVIb.) és *Bornemisza Péter* 1582. évi énekeskönyve (XXa.) szerint Batizi András szerzeménye. Szövegkiadása: RMKT II, 65–67., 415–416. és BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 69/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 342–344. (52. sz.) — Címe: Özue giüitesnek auagi satoros inepre. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 141b–142a. (58. sz.) — Címe: Satoros innepre valok. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 65a–66a. (33. sz.) — Címe: Satoros innepre valo ének. — A nótajelzéseként idézett *Hívek örvendezzettek, urnak énekel[jetek]* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós 81. zsoltárparafrázisa. Ennek nótajelzése viszont az I. változat egyik variánsának dallamára utal. — Másolta Pál András 1720-ban Böződújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat* 233a–b. (9. sz.) — *Kováts Elek ék.* 78. (34. sz.) — *Sallós József ék.* 170. (19. sz.) — *Sallós József ima- és ék.* I. 400. (5. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 19b. (12. sz.) — *Kováts Óser ék.* 76. (21. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 178a. (6. sz.)

Kiadta KARDOS ALBERT, Magyar Zsidó Szemle 1785, 452.

Versőkben: SATOROS INNEPRE HEMIK

A 14, 14, 17-es sorokból álló szakaszokban a szótagszám öt esetben (7, 13, 25, 31, 49. sorban) hibás. Ezek javítása után a 14-es sorokban a 7+7-es, a 17 szótagúakban a

3+3+3+3+5 tagolás mindenütt szabályos. A 14-es sorokban a 7-es ütemek további bontásának szándéka is nyilvánvaló, minthogy a hetvenhat 4+3-es ütemből csak 19 esetben (5, 11, 14, 17, 20, 26, 29, 32, 35, 37, 43, 44, 46, 50, 52, 53, 55, 56. sorban) került az ütemhatár szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 69/I. alapján közöljük. A szöveg énekelt változatát 1905-ben Vikár Béla fonográf-hengerre vette Bözödújfaluban. (M. H. 515/b.) E dallam első fele RMDT I, 69. variánsa, második fele inkább RMDT I, 70. 3–4. sorához áll közel:

Parlando

ə Zsidók szent ün - ne pe

Hi - vek kit szen - tül kik tart - ják

Ta - ka - ro - dás nak ün ne - pét

Ki sá to - ros - nak ma tart juk

Seregek szent U-rát sá - to - ros ün ne - pen

Föl magasz tal juk.

2 A zsidók a sátoros ünnepeket vagy takarodás ünnepét a terménybetakarításért és a pusztában való 40 évi vándorlás (sátorban lakás) emlékére tartják.

4 eleyvel = elődoival, őseivel. — A sor első felében látszólag szótagszámtöbbslet van. Az eleyvel kifejezést azonban nem négy szótaggal ejtették, hanem hárommal (eleyvel).

7 Az I–IV. változat harmadik ütemében szótagszámtöbbslet van (rabota nélkül = robot, munka nélkül); javításunk alapja a *Festetich kézirata* 233. levelén levő szöveg, ahol a másoló *rapta nélkül-t* írt.

7–10 Magyarozatát ld. a 438. lapon, a 60/7–10. sorokhoz írt jegyzetben.

13 Szótagszámtöbbslet az I–IV. változat első felsorában. A *Rajtok keönieöriütl sokkeppen* nyilván a versritmust figyelmen kívül hagyó szövegértelmezésből eredhet, s az eredetiben talán *Rajtok sokszor keönieöriütl* lehetett. Így az ütemezés és szótagszám is megfelelő. A főszöveget ennek alapján javítottam.

16–17 Áron és Mária Mózesnek, a zsidó nép vezérének testvére volt, vö. 4 Móz. 26,59.

- 19 A zsidók 12 törzse Jákob fiának leszármazottai vö. 4 Móz. 1,19–43.
 20 Bálám próféta szavait ld. 4 Móz. 24,1–6.
 22–23 Vö. 4 Móz. 1,45–46.
 25 Szótagszámtöbblet az I–IV. változat második ütemében. Az *erdemleitek* helyett talán *erdemleők* lehetett. — veszelt erdemleők = veszélyt, csapást, büntetést erdemlők
 28 szükik = szükségük, hiányuk
 31 Szótagszámtöbblet az utolsó ütemben: *niolcz napokat* helyett eredetileg valószínűen *niolcz napot* lehetett a szövegben. Tartalmilag ezt és a következő sorokat vö. 3 Móz. 23,33–44.
 32 Magyarozatát ld. a 438. lapon a 60/32. sorhoz írt jegyzetben.
 43 Az utolsó ütemben látszólag szótagszámtöbblet van. A *fiaynak* kifejezést azonban nem négy szótaggal ejtették, hanem hárommal (fiajnak).
 50 elhetetleneket = szegényeket, szánalomra méltókat, tehetetleneket

61.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 144–146. (65. sz.) — A nótajelzéseként idézett énekről lásd a 23. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 330–332. (44. sz.) — Címe: *Özue giútesre innepere ualo*. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 142a–142b. (59. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 81. (35. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 21a. (13. sz.)

Mindhárom változat eléggé romlott szöveget őrzött meg. De a II. változat és főleg *Kováts Zebulon ék.*-ének szövegéből csaknem teljesen rekonstruálható volt az ének szövegállománya és versalakja. Javítás után a 10, 11, 11, 11-es szakaszokban a szótagszám egy esetben (43. sor) hibás. A 10-es sorokban az 5+5-ös ütemezés mindvégig hibátlan, a 11-es sorokban pedig a 6+5-ös ütemezés is csak négy esetben (19, 20, 39, 44. sor) vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

6 Kezünkhez ... iktatta = kezünkbe jutatta, engedte

8 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében. Valószínűleg a *nagy* jelző maradt ki a *hala* szó előtt.

10 jovival = javaival

12 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében. Valószínűleg a *mi* névmás maradt ki a *szent atiankat* előtt.

16 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében: *ur kedvebeöl*. A szöveg eredetileg talán *urnak kedvebeöl* lehetett.

19 Szótagszámtöbblet az I–III. változatban: *bizodalmat eö istenében*. A szöveg eredetileg *bizodalmat istenében* lehetett.

23 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *büneynek boczianattiat*. *Kováts Zebulon ék.*-ben *büneinek ö bocsanattyat* olvasható.

24 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *helyre tartozasat*. *Kováts Zebulon ék.*-ben azonban *helyyere ö tartozassatt* olvasható.

32 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *fenket* (= főnket). *Kováts Zebulon ék.*-ben azonban *feimket* olvasható.

34 engedelmissen = megbocsátón

36 hivatal bennünk fénykék = hivatás bennünk fényeskedjék, világftson

40 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *nevededven maradhassunk*. *Kováts Zebulon ék.*-ben azonban *nevededven mü maradhassunk* olvasható.

41 Szótagszámhiány az I–III. változatban: *ezkeppen draga*. *Kováts Zebulon ék.*-ben azonban *ezkeppen a dra[ga]* olvasható.

43 Szótagszámtöbblet az I. változatban. Ebben a sor két szótaggal hosszabb. A II. és III. változatban a *reszegseg* helyett ugyan *restseg* olvasható, s ezzel az első ütem szótagszáma helyre billenthető, de a második ütemben a szótagszám még mindig eggyel több, s ennek javítására nincs fogódzók.

51 Az I. és III. változatban *Veghetetlen údeö* olvasható. Az értelmileg helyes szöveget azonban a II. változat őrizte meg: *Vegetlen ideü* (= végetlen idejü).

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 156—159. (66. sz.) — A nótajelzésként idézett énekről lásd kötetünk 6. sz. énekének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 332—334. (45. sz.) — Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 142b—143b. (60. sz.) — Címe: Azonra valo. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: Kováts Elek ék. 82. (36. sz.)

A 7, 7, 9-es szakaszokban írt ének soraiban a szótagszám mindvégig hibátlan. Az ének dallamát a RMDT I, 129/II. alapján közöljük.

4 Illeni = ülni

12 keszséggel = felkészüléssel, igyekezettel

24 nijlva = nyilvánvalóan, kétségtelenül

30 A II. változatban *szentül szentül innepet* olvasható. A két egyforma hangzású szó közül az első módhatározó, a második a *szentel, szentöl* ige ü-ző alakja.

27 Innepre vetkesen tartozni = Ünnepre vétkesen jutni, érkezni

44 mindaha = mindenkor

47 untig maga = egyedül, csak magában folyton-folyvást (az unalomig)

49 hejunkal = hiányosságainkkal

50 Meg epittiük = fölépítjük, pótoljuk

53 Ki enyet = ki által

58 Vay ki (felkiáltás) = Ó milyen!

59 A II. változat szövege így értelmezhető: hatalmas (ti. vagy) hát mindenre.

61 Vö. Kol. 2,16—17.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 159—162. (67. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Batizi András 1546-ban írt szerzeménye. Szövegkiadása: RMKT I, 120—124., 426. Dallamát közli: RMDT I, 12. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. Péchi Simon ék. 329—330. (43. sz.) — Címe: Az özue giüitesnek innepere ualo. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 143b—144a. (61. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 66b—67b. (34. sz.) — Címe: Mas, azonra valo. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: Kováts Elek ék. 85. (37. sz.) — Sallós József ék. 129. (15. sz.) — Kováts Zebulon ék. 22a. (14. sz.) — Nagy Sámuel ima- és ék. (9. sz.) — Kováts Óser ék. 71. (20. sz.) — Áts Mózes ima- és ék. 250b. (13. sz.)

A 4×10-es (5+5) tagolású szakaszokban az ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 12. alapján közöljük. A szöveg énekelt változatát Vikár 1905-i gyűjtéséből (M. H. 515/a) itt adjuk:

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 4/4 time. The first staff contains the melody for the first line of the hymn: "Gyar - ló em-ber - nek föl dőn é le - te". The second staff contains the melody for the second line: "Úgy le szen bol - dog ha Is - tent fél te". The second staff includes a fermata over the first measure and a "(sic)" annotation above the second measure. The lyrics are written below the notes.

Più mosso

Pa-ran-cso-lat-ját ha meg-ő riz-te

(sic) Szent a-ka-rat-ját ha meg cse-le-ke-d-te.

Ez a dallam RMDT I, 12-re csak egész halvány nyomokban emlékeztet. Változatai ugyancsak Vikár gyűjtésében: M. H. 513/a és M. H. 513/b. (Ez utóbbit lásd a 115. sz. ének jegyzetében.)

- 16 meg sem tudja gondolni = fel sem tudja fogni
 17–18 ismeretiben be jutat isten = rávezet, eljuttat isten arra, hogy őt az ember megismerje
 23 forgodasiban = foglalatosságában, elfoglaltságában
 34 Takarodásnak ideje = a termény betakarításának ideje
 45 az szegent lassá = a szegényt ellássa
 70 futasinkat = pályafutásinkat
 73 fel vesz = felvéssz, felemelsz

64.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János** ék. 162–165. (68. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 1660-ban Nagyszombatban szerzett históriája Hunyadi Jánosról, melyet nyomtatásban először 1574-ben Komlós András adott ki Debrecenben (RMK I, 107.) Szövegkiadása: RMKT IV, 27–40., 273–282. és BHA V. Dallamát közli: RMDT I, 28/I. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 144a–145a. (62. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

III. **Pál András** ék. 68a–70a. (35. sz.) — Címe: Azonra valo. Reggel. — Nótajelzése: Zent törvény [könyvben gyakor helyen] kezdetű éneket lásd fentebb 2. szám alatt. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kovács Elek* ék. 89. (39. sz.)

Versfókkban: UR SATOROSSARA

A 4 × 19-es (6+6+7) tagolású szakaszokban mind a szótagszám, mind az ütemezés hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/I. alapján közöljük.

3 5 Móz. 16,15–16. szerint háromszor kellett megjelenennie minden férfinak az úr színe előtt Jeruzsálemben, köztük a sátoros ünnepeken is.

5–6 Vö. 3 Móz. 23,33–34. — *level színbeől csinált, azaz levelek, lombok javából, vagyis frissen vágottakból készített*

11–12 Magyarázatot ld. a 438. lapon a 64/11. és 64/12. sorhoz írt jegyzetben.

12 *szükségeök nem iuthatot, azaz ínségre, nélkülözésre nem juthattak*

17 meg szállittasara = letelepedésére

17–20 Vö. 2 Móz. 13,21–22. és 4 Móz. 9,15–23.

20 meg tartozot = megállt

23 Vö. 2 Móz. 32,19–29. három ezer benne vagatot vala = három ezret közülök levágtak

24 Vö. 4 Móz. 21,5–9.

25 maga nadzo olv. maga nagyzó = magát nagygyá tevő, nagyzó. **Koré és társainak pusztulását** ld. 4 Móz. 16.

29–32 Vö. 4 Móz. 25.

34 hitlenség = hitetlenség

35 kimek = kémeek, akik Kánaán földjére előre küldettek, hogy azt kikémleljék, 4 Móz. 13–14.

38 igiretit meg allia, meg teőkelli = minden ígétét megtartja, teljesíti

40 Értelme: Isten erős keze a látogatás (büntetés) napján adott szavát (ígéretét) megtartja, beváltja.

44 szent szek elejben, azaz isten ítélőszéke elé

45 tetemennyel keövessük, azaz cselekedettel kövessük

50 derekara = java részére; epp valóságára = teljes megvalósulására

65.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 164–167. (69. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének az I. zsoltár parafrázisa. Nyomatásban először az 1566. évi váradi énekeskönyvben (40.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. I. és BHA VI, LXXIXb. Dallamát közli: RMDT I, 123/II. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Jancsó-k.** 145a–145b. (63. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Az ének végén: Finis per me Stephanum Tolnaj Anno 1615 die 13. Decembris in aedibus generosi et honestissimi viri Pauli Mathefi, in Minori Solymos existenti. Laus et honor regi saeculorum, in perpetuum Amen.

III. **Pál András ék.** 70a–71b. (36. sz.) — Címe: Azon innepre valo ének. — Nótajelzése: *Boldog ez ilyen ember ez világon kezdetű ének Szegedi Gergely 31. zsoltárparafrázisa.* Nyomatásban először az 1566. évi váradi énekeskönyvben (60.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 224–225., 374. és BHA VI, XCIIb. Dallama azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 24a. (15. sz.)

Versfőkben: SzEDEÖ VEDÖRE TS

A 4 × 11-es, 5 + 6 tagolású sorokban az ütemezés mindenütt hibátlan, a szótagszám is az I–II. változatban egyetlen helyen (32. sor) van elvéve.

Az ének dallamát a RMDT I, 123/II. alapján közöljük.

5 Az *el oszlot nep-en* a szétszóródott zsidóságot érti.

6 Az isten tiszteletének elpusztult szent helye: Jeruzsálem.

14 szegenijd segede = szegényid segítője, segítsége

15 Levi nemzetségének tagjai alkották a Mózes-féle törvények értelmében a papi rendet, vö. 4 Móz. 1,48–54.

17–20 Vö. 2 Móz. 23,14–19.

22–23 Az isten képviselőjében sáfárkodó szent életű ember kezén él (birtokában van) az úr minden java, adománya.

32 Szótagszámtöbblet az I–II. változat 1. ütemében: a *szűkölködőknek* helyett vagy *szükségekről* volt, mint a III. változatban találjuk, vagy *szüksősöknek* lehetett, amely könnyen bővíthetett a másolók tollán *szűkölködőknek*-re.

43 Hagiasod = rendelkezésed

36 *summa fel giütesre*, azaz pénz gyűjtésére, amelyet jövevények, özvegyek, árvák ellátására és a templom szükségleteinek fedezésére fordítottak.

66.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 167–170. (70. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Nagybáncsai Mátyás 1556-ban írt históriája a bibliai Józsefről. Szövegkiadása: RMKT IV, 5–26., 271–273. — Dallama ismeretlen, de rokon melódiákra utal RMDT I, 35. 48. 50. 51. 58. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 289–290. (12. sz.) — Címe: Akarmikorra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatosszövegének leírói közül a 3. kéz.

A 12, 12, 12, 13-as szótagú sorokból álló szakaszokban egyetlen szótagszámhibára sem fordul elő. A 12-es sorok 6+6, a 13-as sorok 6+7 tagolása mindvégig hibátlan.

Az éneket a RMDT I, 35. dallamával közöljük.

22 Mégis = megint, újra, ismét

33 bator = ámbár, ámbátor

48 sujtolasod = csapásod, ütésed, verésed

49 Elegseget = képességet

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 170–172. (71. sz.) — A nótajelzéseként idézett énekről lásd a 16. sz. ének jegyzetét. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Árkosi János k.** 43–44. (11. sz.) — Címe és *dudgia*, azaz nótajelzése azonos az I. változatával. — A szöveg végén: Finis. Per me Joannem Arkosy Anno D. . . Az évszám a kódex elrongyolódott leveléről leszakadt.

Ez az ének teljesen áttírt variánsa a *Kissolymosi Mátéfi János ék.*-ben alább következő tizenöt részből álló *Énekeskönyv* harmadik énekének (ld. a 71. szám alatt). Az énekeskönyvbéli változat még kétsoros szakaszokban készült, következetlen rímeléssel. Ennek a nyilván régibb változatnak a gyülekezeti éneklés számára átdolgozott újabb formája valószínűleg szintén Eössi Andrásról származik. Ebben már az eredetileg kétsoros vers a második sor rímes megbontásával háromsoros szakaszokra tagolódik: 11, 8, 6-os szótagszámmal. A 11-es sorokban a 6+5-ös ütemezés mindvégig hibátlan. E versformának van még a szombatos énekek között négy sorossá továbbfejlesztett alakja is, melyben az első 11-es sor is két sorra bomlik (6, 5, 8, 6), lásd az 54. számú éneket.

Az ének dallamát a RMDT I, 94/I. alapján közöljük.

8 Mát. 1,1–17. Luk. 3, 23–38.

10 Luk. 16,19–31.

13–18 Mát. 5,17.

40–45 Csel. 15.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 172–175. (72. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nótajelzéseként idézett ének Huszti Péter *Aeneise*, mely 1582-ben Bártfán jelent meg nyomtatásban (RMK I, 185.). Dallamára vonatkozólag ld. RMDT I, 22. és 23. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson. Ezzel az énekkel záródik az énekeskönyvnek általa másolt része.

II. **Pál András ék.** 60b–62b. (31. sz.) — Címe: Mas, ugyan azonosra való. — Nóta: ... *fejemre kedvedet*. E nótajelzés, amennyire a töredékes szövegéből következtetni lehet, Úz Bálint: *Várom, uram isten, fejemre kedvedet* kezdetű énekére utal. Ennek az éneknek legkorábbi szövege Balassi és Rimay istenes énekeinek 1670. évi lőcsei kiadása függelékéből (352.) ismeretes. De nem lehetetlen, hogy benne volt már az istenes énekek valamelyik korábbi kiadásában is. Szövegkiadása: Dézsi: Balassa Bálint minden munkái II. 361–362. — Dallama ismeretlen (vö. RMKT XVII. sz. II, 361–362.).

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 69. (30. sz.)

Versfókkben: SANIARGASD LELKED

A felező 12-esekben írt éneken a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 22. alapján közöljük.

6–8 Alighanem romlott szöveg, értelme nem világos.

17 esetin = elesésén, bűnbe esésén

18 A szótagszámtöbblet csak látszólagos, mert a *bűnejtis* második szótagjában az ej-t diftongusként ejtették, tehát a szó három szótagú; ugyanígy az ének 22. és 42. sorában is.

19 meg senkeld = megajándékozod

22 Ld. a 18. sorhoz írt jegyzetet

24 Csel. 12,1–11.

25 Manasse bálványozásáról és bűnhődéséről ld. 2 Krón. 33.

26 Dávid és Bersabe (vagy Betsabé) házasságtöréséről ld. 2 Sám. 11–12.

27 Az első emberpár bűnbeeséséről 1 Móz. 3.

35 Vö. 1 Kir. 8–9.

42 Ld. a 18. sorhoz írt jegyzetet

45–46 allasunk = állapotunk

50 ohaitvan = jajgatván, panaszkodván, sóhajtván

60 vonszod = magadhoz vonnod, emeled

TANÍTÓ ÉNEKEK [EÖSSI ANDRÁS ÉNEKEI]

A szombatos énekirodalomnak talán egyik legrégebbi részét a tanító célzatú, szombatos hitelveket fejtegető énekek alkotják. A szombatosság első korszakának hitvallását és nézeteit ezek az énekek őrzik, tehát a felekezet eredeti vallási tételei belőlük ismerhetők meg. E csoportba sorolt énekeket a tárgyi kapcsolaton túl azonban az a vitathatatlan tény is összeköti, hogy egyetlen szerző alkotásai, még pedig minden valószínűség szerint a felekezet alapítójának, Eössi Andrásnak szerzeményei. Az erre vonatkozó bizonyítékokat e bevezető sorokban nem ismétlem meg, csak utalok a 80., 82., 84., és 85. számú énekekhez írt jegyzeteimre.

E tanító énekek nagyobb részét az a tizenöt fejezetből álló Énekeskönyv alkotja, mely „az hamis vallásoknak rontására és az igaz vallásnak mindön részeinek megmutatására irattatott”. A mű nyilván nem eleve elgondolt terv szerint készült, hanem az önállóan szerzett egyes részek utóbb tudatosan egészültek ki és kerekedtek egy tizenöt énekből álló egységes könyvvé. Kiténik ez pl. abból is, hogy a VIII. *Serkenj fel, ember, ha már ide jöttél* kezdetű ének eredetileg kétségtelenül gyülekezeti használatra készült s nem az Énekeskönyv egyik fejezeteként. Bizonyosság erre, hogy ez az ének mindvégig, a szombatos énekek legrégebbi másolatának tekintett s a XVII. század második évtizedében készült *Péchi Simon-énekeskönyv*-től kezdve a XIX. század egyik legkésőbbi szombatos énekgyűjteményéig, *Áts Mózes énekeskönyvé*-ig önállóan mint „szombaton reggeli tanítás előtt való ének” szerepel. De nem csak a VIII., hanem a IV. *Élválasztottad, uram, mind a tiedet*, VI. *Údvezüldöd embernek pönitenciát kell tartani*, és a X. *Szólok az alamizsnálkodásról* kezdetű ének is több gyűjteményben él önálló életet. Olyannyira, hogy *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyvé*ben pl. a VI. és X. ének kétszer is előfordul. Először önállóan, utóbb pedig mint a tizenöt fejezetből álló Énekeskönyv VI. és X. része. Érdekes még a variánsok keletkezése és azok továbbélése szempontjából, hogy a III. *Halld meg ezt, vak világ* kezdetű ének két változatban élt. Kezdetlegesebb, nehezekebb alakban az Énekeskönyvben, s bár ugyanabban a versformában, mégis gördülékenyebb, tagoltabb rímes variációban önállóan is. Nén lehetetlen, hogy mindkét változatnak Eössi András volt a szerzője. Voltak Eössinek alighanem egyéb, istentiszteleti, gyülekezeti éneklés céljára írt szerzeményei is. Főleg azok a szövegek ébresztik ezt a feltevést, amelyek alig egyebek, mint könyörgő, dicsőítő fohászokkal alkalomra szabott, oldottabb formájú átfogalmazásai, hittérítő énekei egy-egy részletének, abban foglalt nézeteinek, gondolatának. Pusztán e tartalmi és stílusi rokonság alapján — amíg Eössi szerzősége mellett egyik minden kétséget kizáró bizonyítékok nem kerülnek elő — ezeket mégsem közlöm az ő neve alatt. Hiszen az a gyanú is felmerülhet, hogy a tanítóénekek nyomán valaki más is írhatta azokat.

Ahol az Énekeskönyv egyes darabjai önállóan szerepelnek, ott semmi sem utal arra, hogy ezek egy hittérítő éneksorozat részei. Egyedül *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyve* őrizte meg eredeti összeállításában a tizenöt éneket, mint egységes szerkesztésű Énekeskönyvet. A *Jancsó-kódex*-nek az a része, amely az Énekeskönyv I., II., IV. és V. fejezeit tartalmazza, egykorú a *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek megfelelő részével, de a *Jancsó-kódex*-be ifj. Zák Péter már válogatva másolja le az énekeskönyv egyes darabjait, s címüket sem azzal kezdi, hogy „Ez ekekos keonu . . .”, hanem csak „Ez enekek . . .”, amelyeknek elmarad a *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ben előrebocsátott tartalomjegyzékszerű címfelsorolása is. A talán csak egy-két évvel korábban keletkezett, de az is lehet, hogy az előbbi két kézirattal azonos évben másolt *Péchi Simon-*

énekeskönyv-nek szombatos része viszont csak önálló énekként őrizte meg az Énekeskönyv IV., VI. és VIII. fejezetét. E kiadás alapszövegéül tehát az Énekeskönyvet teljes egészében megőrző *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*-beli szöveget választottam.

Az Énekeskönyvet követően *Az üdvösségnek utára tanító énekek* folytatam a hitterítő énekek sorát. Ebben a szerző már az előbbi tizenöt éneket tartalmazó Énekeskönyvre hivatkozik, s szerzeményében rövidre fogva mutatja meg mindenki számára az üdvösség útját, mert — amint mondja — „igaz vallást megh talaltuk reitekben”. Ezután az ószövetségi parancsolatokat fejtegető, négyrészes *Isten törvényének megtartására tanító énekek* közlöm, végül pedig a temetkezés, halotti szertartás és gyászolás szabályairól írt *Cantio funebris*-t. E három szerzemény közül csak *Az üdvösségnek utára tanító ének* maradt fenn *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-n kívül még egy kéziratban, a vele kb. egyidős *Árkosi János kódexé*-ben. Mindhárom ének alapszövegéül a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*-beli szolgált. A két előbbi ének másolásának idejét, az 1619-es évszámot, leírjuk a szöveg végén feljegyezte. A *Cantio funebris* másolata sem lehet emezeknél későbbi, minthogy az ifj. Zák Péter keze munkája, aki egyéb általa másolt énekekhez fűzött záradékainak tanúsága szerint 1618–1619-ben dolgozott *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvé*-n.

A tanítóénekek szerzőjének, Eössi Andrásnak életéről, működéséről kevés adat maradt fenn. Ezeket egy-két kivétellel már KOHN SÁMUEL felhasználta a szombatosokról írt monográfiájában. Részletesebben azóta sem foglalkozott vele senki, pedig érdekes volna a XVI. század második felének e jellegzetes erdélyi személyisége körül felverni a levéltárak és kéziratok bozótját, hátha még össze lehetne gyűjteni egynéhány jelentékenyebb forrást, amely jobban megvilágítaná e különös lélek tragikus emberi sorsát és felekezeti teremtő vallásos lobogását. Születésének idejéről, neveltetéséről, fiatalságáról semmit sem tudunk. Arra csak következtetni lehet, hogy valamikor az 1540-es években született, mert Dávid Ferenc legrégebb hívei közé tartozott. Még 1567-ben János Zsigmonddal tért át az unitárius hitre. A gazdag székely főnemesnek, akinek tekintélyes birtokai Udvarhelyszékben, Küküllő- és Fejérmegyékben feküdtek, úgy látszik nem csak János Zsigmond, hanem a Báthoriak idejében is jó kapcsolatai voltak a fejedelmi udvarral. Már meglejt férfiként, 1582-ben külföldön járt tanulmányúton, adatunk van arra, hogy ebben az évben beiratkozott a padovai egyetem jogi karára. Ez ugyan még nem jelenti azt, hogy ott hosszabb tanulmányokat is folytatott, a beiratkozás inkább az akkori divatos szokásoknak megfelelő gestionak tűnik. Utóbb sokat betegeskedett. Saját vallomása szerint „sok esztendőktől fogva nyavalyás ember volt, magával is tehetetlen” Felesége és három fia halt el mellőle. A család nélkül maradt gyengélkedő ember visszavonultan élt szenterzsébeti udvarházában, s a vallásban keresett vigasztalást. Itt találta meg „az igaz vallást rejtekben”, az eldugott székely faluban. Dávid Ferenc és Gliarius Mátyás nézetei nyomán így jutott el a szombatos hitelvek kialakításához. Hogy az általa felfedezett „igaz vallás” tovább éljen és erősödjék, örökbe fogadta az ifjú Péchi Simon szenterzsébeti iskolmaestert, gyermekei egykori nevelőjét. Péchit talán már az 1590-es évek elején hosszú külföldi útra küldte, főképp a héber nyelv és a zsidó vallásos irodalom tanulmányozására. Közvetlenül Péchi hazatérése után 1599-ben halhatott meg. Báthori Zsigmond 1602 tavaszán erősítette meg Péchit Eössitől örökölt birtokaiban.

Bizonyos, hogy Eössi nem volt képzett teológus, de hogy szombatos hívei vallásos meggyőződésének megszilárdítására és eszméinek terjesztésére nem csak énekeket írt, hanem prózai művekben is igyekezett meggyőzni a maga igazáról a más hiten levőket, arról éppen a 80. sz. ének 61–66. és a 82. sz. 33–40. sorai tanúskodnak (ld. még az ezekhez írt jegyzetet). A tanító énekek és az *Árkosi János-kódexé*-ben valamint a *Mátéfi János kódexé*-ben megőrzött prózai szövegek összehasonlításából szinte kétségtelen, hogy e prózai művek egyrésze Eössi András munkája lehet.

Amint már e kötet bevezetésében említettem, a XVI. század végén s talán még a XVII. század elején is igen élénk szombatos prózai vitairódom létezését kell feltételeznünk. Mindenképpen jóval többről van szó, mint amennyit ebből az *Árkosi János*- és a *Kissolymosi Mátéfi János-kódex* megőrzött. De éppen azért, mert a fennmaradt szombatos prózai munkák oly ritkák, s nemcsak a tanítóénekekkel való összehasonlításuk tanulságos, hanem a szombatoság története szempontjából is sok fontos adatot tartalmaznak, a *Kissolymosi Mátéfi János-kódexé*-ben található három értekezés teljes szövegét az alábbiakban közlöm. Sajnos, az *Árkosi János-kódexé*-beli prózai szöveg közzétételére nem vállalkozhattam, minthogy kézírata jelenleg hozzáférhetetlen, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában levő mikrofilm másolaton pedig éppen a prózai szövegek jórésze olvashatatlan. *Kissolymosi Mátéfi János-kódexé*-nek prózai írásai közül a harmadik (*Moses prophatának istentől származot bölcsesegereol es Aristotelesnak az világj bölcsesegereol* . . .) megvan *Árkosi János-kódexé*-ben is (87. lap.).

Az alábbi három vitairat mindegyike bizonyosan még a XVI. század utolsó évtizedeiben készült, bár kódexbeli szövegük 1620-ból való másolat. Az elsőnek (*Az sido hűteön ualok közül kj zakadot ember ellen . . .*) és a harmadiknak (*Moses prophætanak istentől származot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez világj bölcziesegereol . . .*), nézetem szerint, Eössi András volt a szerzője. Ezt nemcsak a tanító énekek és e prózai szövegek vitamódszere, stílusa és kifejezései bizonyítják, hanem az is, hogy szerzőjüknek Sommer János, Glirius Mátyás, Dávid Ferenc, Hunyadi Demeter közvetlen kortársának kellett lennie, s ez aligha lehetett más, mint maga a szombatos szekta hitelveinek kifundálója, azaz Eössi András. (Ld. még erre vonatkozólag e kötet bevezetésének 1–2. lapját és a 40. énekhez írt jegyzetet.) Az első vitairatban a szerző — akárcsak a tanító énekekben — többször hivatkozik más prózai munkáira is.

Az elsőől és a harmadiktól erősen eltérő a második értekezés stílusa (*Az Christus Iesusnak, az isten igaz messiassanak orzagarol ualo rövid tanusag*), melyet a címében levő névrövidítés (Ou: Ben:) alapján — mint erre már THURY ZSIGMOND (114.) is figyelmetet — alighanem Óvári Benedek írt. Óvári, Dávid Ferenc híve volt, 1570-ig Gyulafehérvárt működött, majd részt vett a Tiszavidék unitárius hitre térítésében és az 1570–80-as években Simándon lelkészkedett. Hogy szombatosá lett volna, arról nincsenek kétségtelen adataink, de ebben a munkájában kifejtett vallási nézetei s főleg a chiliasmusról vallott felfogása megegyezik Dávid Ferenc utolsó éveiben hirdetett tanáival, melyeket Eössi is elfogadott, tehát az 1620-as évek végéig a szombatosok is vallottak.

I.

- [1a] Az sido hűteön ualok közül kj zakadot ember ellen, kj az apostalok ideiebelj zabadsagot örökke ualo keötesnek kezte hirdetnj eleobj hűtj ellen.

Egez Európaban minden fele papok, barátok, jesuiták ualliak azt hog az apostolok zabadsagot attak uolt az pogan tanituanioknak nemelj parancziolatoknak nem tartasarol. Söt megh az ujt isten uallo papokis es fö bölezi iras tudok azont ereossittik, minden irasokban és tanittasokban, melj irasoknak iob rezze nalunk is vagion. Bolond ember az, az kj azt vysagnak uagj vyolag talalt ualasnak almozdozza. Mint hogj az elöt zent irashoz sem nyult,¹ most tekintet abban, es hogj nekj vy, az my mindeneknek ő. Olj beleznek tartia magat uelle, mikeppen minden bolond, kj magat beöleznak uelj.

Masodczor, hogj mostanj üdeöbenis azon zabadsagot tartiak, hirdetik, s valliak azis mindeneknel niujuan vagion. Ezt penig menij ratiokkal, irasbelj bizonsagokkal tamaztiak, mint jól tudgiuk, ujt anniéra, ujt akar kj sem mondhat ez utan sem teobbet sem ereosbet annak megh allatasara, a meniet eddigh montak. De mégis mint hogj igen nehez dologh Euronek magat megh ismerny, a bolond megis az ő bolondsagat újz es el hizj, hogj egez Euronepanal egiedül beölczieb. Mert ha azt nem tartana maga feleöl, mi<gh> züksegh uolna nekj a zamtalan sok bölez emberek felet egiedül kabalkodnj, főkeppen hogj soha zent irast nem tanult.

[1b] Harmadzor. Mint lehetne hat az, hogj az zombatosok nem tudnak es nem ertenék azt, a mit minden tud, es a mynek semmj rezze reytekben ninczien. Mj azert zombatosok mint hogi <az elöt> elein az teöbbiuel eggút es egiarant uallottuk azt az zabadsagott. Im megh mutogattyuk miczioda hitből es iteletből menttünk arra, hogj minekünk a zabadsag helien kötelessegwnk vagion minden parancziolatoknak meg tartasara, melliekre mostanj vdeöben a sidokis keötelesek, az az a mellieknek köueteese az isten törüenie zerent meg nem zwnt. Hogj az apostolok ideiebelj zabadsag mostanj időre nem nez, az mint Somerus Janos irasaban eggút keresbe uetj: hog ha az apostolok irasat vgj kellene uennj, mintha nekünkis irtak uolna, auagj mj reankis ujt nezne es illenek mint az kiknek irtak uolt, kjre Somerusnak elteben meg nem felett senkj, hanem holta utan Glerius Mattias eleget felett rea, kinek vallasa es tetcziese zerent mijs zombatosok azt mongdiuk, hog az a zabadsag semmit my reank nem nez, Okay ezek.

1. Az törüenybelj parancziolatokat az isten pogannok zamarais egienlökeppen atta es iratta, a mondas zerent, egienlö törüeny legien sidonak es a jöueuennak, hogj penig ezt hozza tejz az teoruenynekülj mely te keözettet vagion, abbol nem jeö az kj, hogj cziak az ollian poganokra nezét volna, mert sido niuelen a jöueueni gyakorta annijt tezen, mint meg tert, erczied az pogansagbol. Kiböl ez ieö kj: egienlö törüenie legien az sidoknak es az meg tért pogannak. Hogh penigh nem² cziak az sidok keözeöt lako poganra kel ertenj,

¹ Az u sor fölé írt betű.

² Sor fölé írt szó.

vilagosan meg vagion az prophætanal irua, kik az törüennek igaz magiarazoy voltak. Esa. 56. [2a] Ha ugmond, az pogan auagy idegen nemzetbeöl valo az en keötesemet fel uezj, törüeniemet erzj, innepemet megh zentelj, azon ember lezen mint à sido. Nincs itt az, à melj pogan te keozoetted vagion, hanem akar hun es akar kj legien. Mint masut niyluabban azt mondgia isten az sidoknak: Az feoldnek mind az külseo zeleigh uetettek tegedet uilagossagul az poganoknak. Erre nez az Salamon mondasa: Meg tartod, vram, à zent magott, kj által az el romolhatatlan törüennek zelies ez vilagnak kj kell vala adatnj, hath poganok zamarais adatott. Söt à sem igaz, hogj küleon mind cziaik sidoknak adatot uolna. Mert megh vagion irua, hogj mikor isten a törüent kj atta, sok sűrű pogan nép elegj uolt az sidokkal egyút, kyknek akkoris egjarant adatot à teorüeny. Christus vrunk egjarant mondgia mindenfele emberöl à Lazar kazgagh peldaiaban, à kj el nem akar vezny, Mosest halgassa es à prophæta kott.

2. Az parancziolatokat penigh eoreoke valo keotesül, tartasul ualozhatatlanul, hozza nem tennj, se benne el nem uennj, atok alat atta kj isten, tudgiuk. Igis penigh egjarant pogannak, mint sidonak, kjböl ez io kj. Ha az prophætak uagy az apostolok à törüennek valamj rezzent, bizonios ideoben, bizonios okokert megh zabaditottak nemelj zamos embereknek, istennek akorj io akarattiaabol, zent leleknek ihlesebeöl, auual azon parancziolatoknak öreokke valo keoteset, tartassat à kj adas zerent nem abrogaltak. Mert omnē partes contra dictorię symul uere esse non possunt. [2b] Mint ez uolna: eorökke megh tarciuk, es az vtan örokke meg ne tartsiuk. Mert ez pugnal mind az Irassal, mind az ratioual. Igj azert àmit isten eoreokke parancziolt, azt soha senkj örökke megh nem zabadittotta. Hanem mint Aegiptusban zabad uolt à praedalas az sidoknak, à dulas à kj iüeskor, ismeg negjuen ezteideigh az puztaban zabad uolt az keornyül metelettlensegh, vgian ott zabad uolt erc kegio képét czinalnj, az utan zabad volt Illiesnek törüeny ellen az templom küüül aldozny. Ismet oluassuk zent historiaban, hogj feletbe ualo dragasagnak ideien az izrael beölzei violaltak à jubileus annust, hog inkab az kazdagok à buzat kj adgiak à zegenieknek. Ehel meg ne hallianak. Es igj à teobbit, nagj melto okokert. De mindenkor prophætak es cziaik az eö ideiekben akorj elöttök allo okeert, rez ideig. Igj az apostolokis cziaik az ö tanituanionak, cziaik akorj okokert, semmit nem utan valokrol nem irtak sem uegeztek, sem töuabra semit nem engettek, semmit nem zabadittottak. Mint im iobban megh mutogatom.

3. Mint az isten törüeniének egyik fő fundamentuma az, hogj Moses perpetuo memorie tradalta qua tenus non vnj sed pluribus generationibus in seruire debuit, igj ha az isten azt akarta volna, hogj örök <ke>be fiurol fiura minden poganok ahoz a zabadsaghoz tarciak magokat, abbelj akarattiat fundamentaliter <pacto per> pacto sempiterno keotes keonyben kj iratta volna, es az posteritasnak sub perpetuis³ regulis memorie tradaltatta volna. De azt nem czielekette, azert <azont> azont akarta, à mit Moses által monda, [3a] hogy örökben megh⁴ allion, megh tartassék es cziaik az apostolok tanituanij ne tarciak.

4. Hogj Lucas apostol es euangelista Teophilusnak, eggietlen egj zemeljnek ex mutua, amicitia motus meg irta az apostolok czielekedetit, teobbj keozt aztis, hogj à zent lelek tetseséböl az apostolok megh engettek uolt nemelj törüennek nem tartasát, ezen uilagon⁵ valo ember azt senkj nem tagadgia. De hogj touabra uagy az utan valokra semmit sem uegeztek, sem zoltak, sem irtak, hanem Pal apostol el jartta az gülekezeteket, azoknak kj oztotta az dechretomokat azoknak es cziaik azoknak. Ehez my közünk legien. azok itellek megh,⁶ à kik magoknak semmit nem <kouetnek> kedueznek.⁷ Tágáás utat, zabadsagot, vilaggall eggüt zerehnek, mert cziaik ezt mondhattiak: igh uolt akkor, hat mostis. Ez ellen penigh oda fel elegh okot attunk, mú reank à Teophilusnak <irt> historiaia maradot. Hul az à kötes, hogj mijs ugj tarciuk, mert cziaik az kellene, ha volna. Mert à kötest <nem cziaik> nylyuan nem⁸ Teophilusnak irtak volna megh, hanem vilaghnak, mint az törüent. Hogj à tanituanionak edictomot irtak uolt rolla, az iol uagion. De hogj azoknak ugj irtake? hogj az utannok ualokis, auagy minden poganok es mindeltigh azon jarokban maraddianak, soha senkj arrol irast nem <mondhat> mutathat.⁹ À mjröl penigh iras ninczj, à ki olliant ereossit à zelet akarja meg fognj es az vizet akaria ruhaiaban megh zorittanj.

³ Az u sor fölé irt betű.

⁴ Sor fölé irt szó.

⁵ Sor fölé irt szó.

⁶ Sor fölé irt szó.

⁷ A másoló *kouetnek*-et irt, majd áthúzta és fölé írta: *kedueznek*.

⁸ Az à kötest <nem cziaik> nylyuan nem szövegrész a sor fölé írva.

⁹ A sor fölé irt szó.

5. Pal apostol leueleben hirdetj azt à zabadsagot, nem kötes keonuben, hat ha cziak leuelekben es cziak nemelj varosokban. De hul az az iras, hogj isten az apostolok által az utan köuetekezendö poganoknak minden idöre kötesül hatta azt à zabadsagot, [3b] hogj megis azt mondgia. Mert az egj údeobelj peldanal nagioab az örökke valo kötes, à törüeny. Ez penigh constal, hogi az apostolok mú zamunkra semyt sem irtak es nem reank nezeö elmeuel megh akkoriaknakis, nem iöuendöre ualo emlekezetre irtak, hanem cziak az ielen valo elöttök allo okokra nezue. Mind ezekböl meg erthetj, à kj akaria, feokeppen, à kj az zent irast iol meg oluasta es faradottis rajta, bölez vezerek által isten utan, hogj az apostolok irasat hamisan neuzezte à papa vy testamentumnak, mert noha zent irasok es igazak, hiuek, de az vy testamentum nem papyrosra iratot, hanem embe- reknek zúuekben, nem tentaua, hanem zent lelekkal à mint Paal apostol bizonittia 2 Cor. 3.

6. Az apostolok tanituanjrol zúletes azuagj nemzetseg zerentis magunkra nem uohattiuk akkorj állapotott. Mert kj talalna kj most az ö tanituanioknak czaik eggik- nekis auagj egj maradekijat. Hogj penigh sem azok fia nem vagj, sem a mint azoknak irtak, de read nezue nem irtak, mezze esel akkorj állapotot es zabadsagot, hanem à kj wduezwlnj akar tarczia meg az parancziolatokat.

7. Ezekre ök cziak calumniakodnak, azt mondgiak, hogj my meg vettiük az apos- tolak irasat, my penig azt mondgiuk, hogj semmj vallason ualo rend inkab my nalunknal nem zeretj. Hanem mú à zent iras zerent azt valliuk, hogj az vy testamentomot kezdettek volt hirdetnj rez zerent vele, ayandekoknak oztogatasaua. Azt mind sidok es poganok kozül¹⁰ keuesen vettek, es miatt fő keppen hogj à sidok nem uettek, istenys el uette az vy testamentumnak minden ayandekjt.

[4a] Christus eleol kezdj, mikor el ieo, akkor lezen az vy testamentum eppen. Mint masut mind ezekröl az fellíül megh irt dolgokrol böseges irasink vadnak, à kj böueb- ben akar erteny rolla. Ezt en röuideden irtam cziak egj baratom kedueiert serkentesnek okaert, hogj mennien vegere, mint vadnak ezek.

8. Az Esiasca ecclesiak, kik az apostolok ideiehez közel voltanak, meg teczik az historiabol, hogj igenis köuettek a teörüenbelj innepeket s az pogaczias innepetis, az eledelek törüenietis. Erthettek azokis az apostolok irasat, hogj cziak az elöt ualo idöre nezet akkorj zabadsagh. Eztelenül nem vontak magokra, hanem à miuel tartozttak azt czielekettek. Ezek az igaz hatarban marattak meg. Nemelliek penigh, mint az ebionitak, nem ertuen okát modgiát a zabadságnak, Paal apostolt apostatanak¹¹ tartottak, minden irasit meg vetettek a zabadsag adasert, kjt igen gonozul czielekettek. À többj nem vettet- tek megh, az zabadsagot is hatarai gh ertettek, mijs azt czielekedgiwk.

9. Az apostolok irasjnak mostanj údeoben ualo usussat es minden haznait masut zepen kj irtuk, hogj valakj hamissan ne¹² mondhasa felöllúnk, hogj azt eleg haznosnak nem tartanak etc.

Köuetekeznek az ellenvetesek melliekkal az fellíül
megh irt igassag ellen zolhatnanak.

1. Mint az Moses irasa cziak sidoknak iratot, az egj nemzetnek, de azert tebbekreis nez, ekkeppen az apostolok irasais noha cziak az ö tanituanioknak iratot, de az utan valok- rais nezo.¹³ F e l e l e t. Az Moses irasa vgian vgj iratot, hogj minden nemzetböl valokra nezzen, a kj fel uezj. [4b] Az penigh örökke valo keötesül iratot, de az apostolok irasa cziak ugian azon ö tanituanioknak iratot es cziak azok zamàra, nem örök keötesül utannok valokra, mint à Mosese, azert az hasonlatosag nem igaz. Mert à Moses irasa örök kötes <ül> köniu. De az apostolok cziak az ö tanituaniokat igazgattak azokkal az irasokkal akkorj alkalmatossaghoz kepest.

2. Az vy zöuetsegh nagioab az onal, hát sokkal inkab ugj kel azt erteny es tartany, az mint az apostolok irtak, azon zabadsaggal.

F e l e l e t. Meg mutattuk oda fel az apostolok irasabol, hogj az vy zöuetseget nem pappirosra irtak es az apostolok leueley nem mondathatnak uy.zöuetsegnek, hanem irtak cziak az ö tanituanioknak akkorj történt okokból es akkorj zúkeghez kepest, nemelj heljre egj okert, nemelj heljre mas okert. Kjre most amaz mondas illik: Distingue tempora, conculiabis locos, à mint azoknak irtak ugj kellet tartaniok. De mint hogj az utan valo-

¹⁰ A sor fölél irt szó.

¹¹ E szót a másolól röuidítve *aposnak* formában írta le, majd a lap szélén magya- rázatképpen kiírta: *apostata*.

¹² Kétszer leírt szó.

¹³ A papír átljukadt, e szó nehezen olvasható.

k<at> zamara semmit nem irtak, eztelenseg akkorj zabadsagot az istennek örök kötése ellen minden idere erteni.

3. Küleomb a sidok dolga, Küleomb a poganokè, mert az Christus elöttis nem uettette az isten azt az igat az poganokra, a mint a zidokra. Mint a Niniuebeliek es Namansirus példaiabol meg tetsik.

F e l e l e t. Ezek a példak az propositmora semmit nem zolgalnak, mert ha az Njnuebeliek az zülliedestől meg ijeduen akkor poenitentiat tartottak, nem köuetkezik abbol, hogj úduezwltek, hà a törüent nem tartottakis ugj, ha sok rezzet nem tartanakis¹⁴ es úduezwlnekek. Mert nijluan mondgia isten [5a] felöllök Janosnak,¹⁵ hogj vagion zaz huz ezer ember benne, kj nem tudgia miczioda küleombsegh vagion a job kéz es a bál kéz keozöt, auag az io es gonoz közöt. Igen tudatlan nep uolt hát. Mèg az utan kellet volna megj tanulniok, mint kellet volna wduezwlly, mert akkor a penitentiaual cziak az sülliedestől menekettek megj. A karhozattol penigh cziak az menekedet megj, ha valakj kezüüleok az isten törüeniet megj tanolta volna es megj tartotta volna. Kjröl semmj iras nincki, ha let az ugj nem. Hogj penigh Christus azt mondgia, hogj az iteletkor megj haladgiak az Nyniuebeliek az vakmereö engedetlen sidokat, az cziak annit tezen, hogj megj azok az tudatlan poganokys iobbak voltak affele sidoknal. Mert cziak egi propaeta zauarais megj ijedtek, de ezek mègh az messias zauara sem. Hogj eggik gonoz iob az masiknal, megj haladgia eggik az masikat, affelöl vgian el karhozik mindenik, ha nem telliesseggel io. Ez példaban azert semmj emlekezet ninck törüenbelj zabadsagrol, azert semmit az dologra nem nez. Akkeppen az Namansirus [!] példai, mert hogj az izrael istenè megj ismerte auual megj nem wduezült. Mert Cjrus kjralj, Nabugodonozor, Dariusus <uetek> mègh ismertek az istent, de annak törüeniet fel nem uettek,¹⁶ megj nem tartottak, igj nemis wduezwltek annelkül. Naamansirusnakys teöb zabadsagot nem engedet az propaeta, hanem miuel hogj hadnagia uolt az [5b] kjraljnak az ö vallara uettette az kezét mikor imatkozot azt engette megj, hogj ez utanis zabad legien. Ha penig az isten törüeniet megj nem tartotta, ugian el karhozot. Azert ez a dologra semmj, mert arrol iras ninck, hogj ezeknek azt engettek volna, hogj báár ne tarckziak ugj az törüent, mint az sidok, megj úduezwlnek, hanem cziak addegh uagion a mint meg fejtegeteck.

4. Melchisedek felöl bizonsagot tezen az iras, hogj zent es igaz ember uolt. Akkeppen Abraham, Isak, Jakob a Moses törüenie elöt, ezek a törüenbelj parancziolatokban sokat nem tartottanak megj, melliek az ö ideiekben <sem> kj sem uoltak adua, hanem az utan, Moses altal atta kj isten. Ha azak az nagj zentek wduezwltek ezeknelkwllis, az vy zöuetsegnek nepeys sok parancziatoknel[kül]¹⁷ jnkab úduezwlhet az mostanj keoz ember azoknelkül.

F e l e l e t. Adam ideieben az menie törüent isten kj adot mindenek cziak arra voltak kötelesek, az utann Noenak es az ö fiainak adot törüeniekre, az utan az Abrahamnak adot törüeniekre.¹⁸ Mint irua vagion Abrahamrol: Megj tartotta, ugimond, Abraham az en törüeniet, parancziolatjmat, iteletimet, zerzesimet. Igj zöl az isten Gen. 27.

Es harom rendben kj adot törüent az ö ideiekben mind hataraban kellet erteny. A meniet ezeknek kj adott, anyt kellet, a mytt kj nem adot, a mit nem parancziolt, azt nem kellet tartaniok. Ekkeppen negied rendben es utolzor a menieuel teobbet parancziolt Moses altal, annieual teobbét kel tartany minden rendnek. Mert [6a] az elöttis istenen allot, meniet akart es meddigh. S mikor Moses altal törüent adot akkoris a menieuel akarta annieual teobbittette. Igj <oztiak> oztiak a törüenieket a reghi bölcziek, kik az zent irasban tudosbak uoltak, a negj rendbelj idore: Leges Adamite, leges Noamite, leges Abrahamite, leges Mosayce. Egykben sem volt az, egj nemzet ennyt tarckzion, mas nemzet cziak ennyt, hanem egienlo törüenie uolt mindennek, akj isten népè akart lennj, akarmj nemzetből valo volt. Ninck azert az zent irasban, hogj a mit isten egezier örökben kj adot, azt cziak egy nemzet tarckzia örökben, mas bár keuesebbet tarckzion örökben. Hanem a mint oda fel meg mutogattuk, bizonios wdeokban propaeta isten hagasabol ideigh engedet zabadsagot es mikor isten engette megj, akkor úduezwlhetet annalkülis, a kinek megj engette. Mert zabad volt isten uele. De hol vagion arrol iras, hogj a mit egezier örökbe kj adot, azt akár mely nemzetnek ismegj örökbe megj engette volna. Mert a mit egezier egj propaeta megj engedet valakinek, az utan mas ugj tarthatta volna azt, hogj nekjjs zabad, hogj ha azon propaeta, azuagj mas nekis megj engette volna. Nem vgj, hogj az elöt masnak megj engettek, azert nekis zabad. Mert exemplum sibi illicitum

¹⁴ Közbeszúrt szó.

¹⁵ Téves név, helyesen: Jónás. Vö. Jón. 4, 11.

¹⁶ Margóra írt szó.

¹⁷ A másoló *parancziatoknel*-t írt, a *kül* szótag lemaradt.

¹⁸ Az az utan az Abrahamnak adot törüeniekre szövegrész a sor fölé írva.

malle usurpando peccat. Ekkeppen à kjnek az apostolok engettek azt à zabadsagot iol czielekettek, hogj megh hittek, mert isten [6b] engedj, à mit prophæta, auagj apostol enged. De à kikrol az apostolok ingien sem gondolkottak, à kyknek semmit nem engettek, azoknak nemis irtak. Ezek bizoniara balgatagul es alombol hizik, ertik magokra. Hol à prophæta uagj apostol, kitol meg kergiek, ha mostis zabad, mert az apostolok¹⁹ irassa cziak az ö tanituanioknak mutattia azt à zabadsagot, az ö utannok ualokis magokra nem ertettek, mert sido modra tartottak à törüent, az mint isten hatta,²⁰ mint oda fel etc.

5. Nijluan mondgia Peter apostol akorj gwelekezeteknek feieynek, hogj ne uestenek oly igat az poganok niakara, meliet mégj az atiak sem uiselhettek èl, sem penigh azok az Christus ideiebelj sidok, hanem Christus kegielme által wduezült mind sido s mind pogan. Ha akkor io nem uolt az niakokra uetnj, hát mostis ugj kel lennj.

F e l e l e t. Nijluan vagion, hogj az atiak el nem uiselhettek a puztaban, mert igen gonozak, morgok es vakmeorök voltak. Akár mikoris a gonoz ember, akar sido s akar pogan, à migh iamborra nem lezen, el nem viselhetj. Mint akkor sem uiselhettek addigh eppen es tiztan, migh az Christus kegielme által bünökböl kj nem tiztultak es lelkj eröuel fel nem épültek. Ezt à sidok nem akariak vala el varyn az poganokban, à mit isten eo bennék el vart, hanem az ostoba testj emberekre üdü elöt haniat homlok minden terhet niakokra akarnak vala vetnj, mint à kj soha hadat sém latót, mingiart wtközetre küldenék, azt vetj Peter apostol zemckre: My sidok ugian az isten törüenieben <neket> [7a] neukettünk fel megh sem tarthattuk eppen megh, hanem müis bünösök vagiunk isten elöt, mint à poganok, most Christus kegielme által, amy heyunkall uoltunk, miuel hogj isten törüeniet iol tuttuk, keöniü immar kj teoltenünk. De poganok dolga sokkal külömben vagion, azert nem²¹ illik mindenre mindgiart eröltetny ökö, hanem előzőr teyel kel tartanj, az utan vastagh eledellel. Mint masut Paal apostol mondgia. Itt azert arrol semmj zo ninczien, hogj örökben minden poganoknak zabadsagok legien arra, hogj à törüennek valamj rezzeyt soha ne tarcziak, hanem Peter apostolnak az eo apostolsaganak ideie alatt valo pogan tanituaniokra uolt illien gongdia es cziak azokrol zol. Az utan valo wdöröl cziak emlekezet sincz, nem hogj örökbe valo zabadsagot forgattak volna. Io azt mostis meg tartanj, hogj az vylag[i]²² tanolo embert egjeziersmind mindenre nem kel zoritani, hanem gradiczionkent, ezesen, mertekes iteletel. Mint az termezetis megh mutattia, de azert menten mennien ember²³ eleb eleb es à darabokkal egezre neuelic. À kj mint fut, ugj iut el, ha el kesik uelle, kj reked.

6. Az apostolok tanituanij nem zinten vyak uoltak. Immar mikor Paal apostol iria ü gwelekezeteknek, hogj innepet ne tarczianak, eledelt se valogassanak, keornül se metelkegienek. Azert nem cziak az elein valo gjengesegert zabadittottak megh, hanem ugian nem züksegh uolt a poganoknak, ugj itelltek. etc.

[7b] F e l e l e t. Az mint masut teob irasunkban bösegesen meg mutogattuk okayt, mj okból es mj ueghre engettek akkor zabadsagot, it azt hozzu dologh uolna zamlalnj, à kj tudny akarya mas irasbol meg tanulhattia. Most tsak az all előttünk, hog azt à zabad-sagot az apostolok kötes keönybe es örökben kj nem irtak, kj nem attak még cziak posteritas zamarais, nem hogj azon küüül ualoknakis, hanem cziak azoknak²⁴ engették, à mint irasokból constal. Azert azoknak elmeiek ellen Inèpte extra ordinarie, cziak ex propria humana exrogitatione, vana et <vanea> inanea persuasione, valakinek mostanra auagj magara apicalnjj, az isten örök köteset hatra uetuen karhozatra ualo, maga zeretö zabad-sagot keuannjon, testj es vilagj embernek valo dologh, kinek az isten törüenieken be teöltesére egez kedue ninczien, hanem à kj e uilagot zeretj es è uilaggal eggüt akar uezny, az mindenkor à tagas utra (a kjre ö hajlandob) horgaz hamisan az irasbol zabadsagot. Mint az Lutterek az törüeny tartast egezen el razzak magokrol, söt lehetetlennek tartiak, aztis az apostolok irasabol bizonittiak, de hamissan. Ekkeppen nem gondoluan akkorj üdeöne, akkorj irasnak, mondasnak, zabadsagnak hatarát, kiknek, mjkor, mert, meddigh adatot es iratot uolt. Confuise indeternjate uonzak magokra, miuelhogj à zabadsag edes è uilagj embernek, örömet à mellett marad megh, hogj nem mint è uilagtól el zkadgion, kjre egieb bizonsagh nincz, hanem azt mondgia: talam meg bocziatta isten. Az zent iras küüül penigh es abban kj iratot hatar küüül talammal wduesegert remellenj [8a.] bolond emberhez illik. Azert, hogj az apostolok akkor ugj itelltek ionak az zabadsa-

¹⁹ A kitol meg kergiek, ha mostis zabad, mert az apostolok szövegrész a margóra írt pótlás.

²⁰ Közbeszúrt szó.

²¹ E szó után áthúzott betűk.

²² A másoló vylag-ot írt.

²³ Közbeszúrt szó.

²⁴ Sor fölé írt szó.

got, bator ugj legien, de hogj arrol iras ninczien, hogj az örökbe ualo zabadsag auagj mostanra ualo uolna, amarol penigh örökke ualo ketes vagion, hogj minden rend meg tarczia. Lasa, ha à masnak adot zabadsagot isten ellen, zent iras ellen maganak uehetj kaba hittel.

7. Cornelius nem tartotta mind megh a Moses törüeniet, az mint az sidok, megis iduezwltt, hát most miert nem lehetne ugj.

F e l e l e t. A keörniül metelkedes kúuül egjeb törüeniről nincz emlekezet, mit nem tartot uolna, sot àal lehetet isten felö, hogj à törüent meg tartotta. Abraham is à körniwl meteletlenségben igazult meg, az utan körnjül metelkedet. Corneliusis holot à teobbjben buzgo es igen zent ember uolt a keörnjül metelkedest sem hatta volna az utan hatra, ha az Christus hitj es az által az apostoloktól rendelt zabadsagh nem erkezet uolna arra az wdöre. Mert eöys oztan az teöb tanituaniokal egj renden maradott azon zabadsagban, miueghogj Corneliusis ugian az apostolok tanituania uolt. Azt miys valljuk, hogj azoknak engedtetet az zabadsag. Ha mas údeobelj pelda uolna, kiböl kj tetsenek, hogj keuseb törüent kellett az poganoknak tartaniok, mint a sidoknak, es ha effele peldarol isten bizonsagot töt uolna, hogj ugj kellien lennj, mas dologh volna. De hogj az bizonsagh tetelek mind erre zolgálnak, hogj egienlö törüenie legien à sidonak es à pogannak, ezen kell megh allany ugj mint bizonos fundamentomon az [8b] wduezülendo embernek. Miert hogj az egez bibliaban soha arrol sem pelda sem bizonsagh ninczien, hogj külemben kelle lennj, hanem à ketfele emberekböl allot az wduesseg: sidobol, proselitusbol. A Cornelius dolga penig meg teczik, hogj mēgh heyauol uolt, noha²⁵ igen zentül kezdette uolt az religiot. Mert az mint Peter apostol referallia az angjal azt monta Corneliusnak: hiuasd el, ugjmond, Petert, kj neked olj bezedeket zol, mellic által wduezülz mind te magad, s mind hazad nepe. Nagj rezben azert zent ember uolt, de ugian heia uolt az iduessenek, melliet sido modrais kj kellett volna töltenj, ha az apostolok által az zabadsagh nem erkezet volna. Mēg iob, az à kj elöb meg iamborodik s az utan rendel mind fel uezj az isten törüeniet, hogj nem elözör az körnwl metelkedesen kapion es az utan gehenanak fiaua legien, mint az sidoknak ezt uetj Christus à zömekre, hogj cziak azt uetettek fel az poganokkal, à melliet iamborra nem teottek, ö magok sem azok uoltak. Talalunk azert affele peldat az irasban, hogj à jamborsagnak rezzeit kezdettek nemeliek, de ha touab nem mentek, egezen az törüent fel nem uettek, nem uolt ott iduessagh. Mert ha azt akarnak meg mutatnj, hogj minden údöben auag cziak Christus utan keuseb törüeny tartassal wduezülhetet à pogan à sidonal, errol az zent irasbol isten zauat kellene kj mutattnj, hogj istenis ugj akarta uolna, hogj az utan minden údöben ugj legien. Mert az isten törüenie ellen, kötesé ellen nem zabad cziak emberj gondolatbol azt tartanj, hogj az apostolok ideibe ugj²⁶ uolt, azert mostis ugj lehet. [9a] Mert akkor a mint megh mondotta isten, hogj ug legien, ha azt akarta uolna, hogj az utanis örökbe azt a zabadsagot tartsak az poganok, aztis meg iratta volna, ugj penigh, hogj az élébbj keotesnek ualtozasanak okajt, modgiayt meg magiarasztatta uolna. Affele dologh semj nincz, hanem cziak azt lattiuk, hogj az ö tanituanioknak meg engettek uolt az apostolok. Az utan valokra nezö vnjuersalis kötesről semmj emlekezet ninczien. Zent iras kúuül penigh isten felöl es az ö akarattia felöl uegeznj valamj wduessagh dolgaban, baluany imado emberhez illik. Mert az isten felö emberek mindenkor megh tartottak azt, à mit en parancziolok (ugjmond) tünektek, ahoz teöbket ne tegienek, el se uegienek bene, Azokrol ide ala böüeben etc.

8. Mint egjczier Abraham hüt által be uetetet es minden maradeka isten nepeue löt, söt az idegen nemzetis, à kj niomdokat keouette Abrahamnak es azon kötesben be alot, mind isten nepeue löt, igj à kj à Cornelius kötesben es akkorj zent atiakeban be all, azon hüt által zinte ugj isten nepe. Es mint a sidoknak Abrahamot kellett keouetniek, ugj nekünk Corneliusat es à teob akkorj megh tert poganokat, mint atiainkkat, ugj kel penigh köuethvnk à menie teörueny tartassal es annak hatarozasauol azok be uetettének.

F e l e l e t. Abraham à menij törüeny tartassal be uetetet az kötesben, az utan isten maradekjnak Moses által teb törüent adot, poganok zamarais egjrant. Ha az apostolok isten tetcziesebol akkorj poganoknak keuseb terhet [9b] engettek, az isten ugy akarta. De Corneliusall es akkorj teob zent atiakkal az zabadsagrol isten fiurolfiura nemzetségről nemzetségre semmj kötest nem töt,²⁷ arrol semmit sem iratot, hanem azoknak irtak megh, hogj akkor ugj kel lennj. Azert mint à Moses köteseröl meg uagion irua, hogj öröke ualo es azert kel eppen, akkeppen à zabadsagot azert nem zabad tartany, hogj

²⁵ Az o a sor fölő írva.

²⁶ Sor fölő írt szó.

²⁷ Közbeszúrt szó.

az iras touabra nem engedj, nem mutattia, hanem cziak akkorj tanituanioknak ideiere. Az irason kel hat meg allanj es a medigh a nyuitia touab nem zabad uonnj, mèrt sem Corneliusnak, sem a teobbinek azt nem monttak, nemis irtak, hogj azt a zabadsagot minden poganak örökke meg tareziak. Azert azoknak atasagok nemzetseg zerentis nem mutalhatna, igoen diztelen hasonlittas azert, mint ha azt mondana ualaj, Abraham zent uolth, azert Nabogodonozor úduezült. Mert hogj Cornelius akkor be uetetet teob zent atiakkal az euangelium által, minuel hogj²⁸ sem a nekik iratot leuelek sem a tölök üalo zületes mj reank akkorj állapotot ketesül nem mutattiak. Ketesen a genaerallis előbbj örök kötesre kel ternünk es az által kel wduezülnünk. Mert ha az iras akkorj poganokrol ug tenne bizonsagot, hogj azokal a zabadsagrol öröke valo kotest tetetet, arrol az apostolok kötes köniuet irtak es hattak uolna isten haciasabol, ugj hogj az egez uilag auag sidok közül minden nemzet ahoz a zabadsaghoz tarezia magat örökke, mas dolog uolna. Mert ugj tudhatnok, hogj nem cziak azoknak engettek uolt ugj, hogj hadnok hatra felelem nelkwl az isten kötesenek örökke ualosagát a rezböl a meniebol az [10a] zabadsag uolt, de hogj amot örökke atta isten innen penig czak azoknakis engettek uolt,²⁹ semmikepen az isten felö embernek lelki ismeretj es az isten kötesenek alhatatos húj meg nem engedj, hogj az örök tilalmot fel bonczia az nekj nem adot zabadsagert, mert nem leot akkor keues pogannal oly kötes arrol, hogj³⁰ mienke tetehecsük sem imigh sem amugj etc.

9. Meg vagion irua Paal apostolnal, hogj akkor meg tert poganoknak, ha cziak attia uag annja, az az bár cziak eggik legien zentes, azoknak fiok meg zentelitetik, azert akkorj kötes maradekrais nez. etc.

F e l e l e t. Ott Paal apostol semmi kötesről nem emlekezik, sem akkorj zabadsagnak maradekkra ualo maradasrol, sokkal inkab nem az utan valokrol, hanem cziak azt mutattia meg, hogj az istenfelö ferfiunak, ha istentelen felesége³¹ vagionys, ha fia lezen, ne gondollia azt felölle, hogj a fertelmes magh uolna, mint a kinek mind attia annia istentelen. Ekkepen ha az istenfelö azzoniattnak hitetlen ferfiat ferienek tartanj, auagj el uallianake egjmastol, hogj sem mint maguok fertelmes legien. Arra felel Pal apostol, hogj cziak egik<is> legien zentis, zent a magh a felöl, it penigh maradekra nezö kötesről es az kötes által ualo iduessegröl semmj zo ninczien. [10b] Mert a mi az iduessegre nez mégh a fattiu felöllis, ha kyczin koraban hall meg az ö artatlansagaert nem uez el, nem apya uagi³² annya zentsegeert. A hazas <penigh> zentek penigh magokert kerdettek, hogj ök abban bwnt ne³³ vallianak, ha az hú az hütetlennel egj teste leuen, ha hazassagban eggüt laknak, zaporoduan, talam az hú az hütetlennel miat meg ferteztetj magat. Ez hazassag dolga, nem az kötesről valo fiasagra nez, mert akar mikoris zent embernek zent magua vagion, fertelmesnek fertelmes, kjböl nem iö az kj, hogj akkorj zabadsagot a maradekok es minden poganak örökben meg tar[tiak].³⁴ Mert azt sem Pál apostol sem a többj nem irtak sohul, mert müis iol meg kerestük.

10. Kristus azt mondgia: ueletek lezek vilagh vegezetik, azert az a kötes örökke valo.

F e l e l e t. Ez az mit oda fel mondek, hog a mondast hataron kwuul ertenj bolondsagh, mert ezt Christus cziak az apostoloknak mondotta, mikor ökö el küldette, kjnek értelme cziak az hogj mind halaligh uelek lezen, uilag uegezetigh, az az a migh a uilagbol kj mulnak. Ezt az euentusis meg bizonittia, mert az apostolok holta utan meg zúnt akkorj euangeliumnak minden mynysterjoma es ayandeka. Es mikor ualaminek effectusa ninczien, a dolgot sem allathany ott touab. Más az: ez a mondas egj pontot sem zolgal akkorj zabadsagnak mostanj idore ualo fel allatasara, mert it emlekezet sincz arol.

11. Mennietek el mind è zelies vilagra, azert mindenre nezet.

F e l e l e t. A vilagot Christusis, az apostolokis meg ualaztiak, [11a] meg hatarozzak, a mely uilagh hit akkor az euangeliumnak, kikrol Christus azt mondgia: a kik penigh hiznek, azokat illien iegiek es czitudak köuetik, ezek è uilagbol kj ualaztatnak.

²⁸ Sor fölé írt szó.

²⁹ Az *innen penig czak azoknakis engettek uolt* sor fölé írt szöveg.

³⁰ Sor fölé írt szó.

³¹ A szó végén áthúzott betűk.

³² A sor fölé írt szó

³³ Közbeszúrt szó.

³⁴ A papír sérült, a szó fele leszakadt.

Mint az apostoloknakis mondgia Christus: Tú nem è uilagbol ualok uattok, è uilag twttee-
köt gjwöl. Ismet: è uilag ötöt meg nem ismere. Zent Janosnal az egez uilagh mind gonos-
saghban fekkik, hat az apostolok irasa zerent cziak arra è vilagra nezét, kik az euangelium
altal akkor hittének es úduezültenek, azoke uolt è zabadsagis. Mert à tobbj fölöl azt iria,
è kik peng nem hittének immar azok el karhoztanak. Latode, hogj nem iöuendire zol,
hanem akkorj állapottra nèz è mondas: minden è kj hizen úduezül. Akkorra nézet ez, è
mint Christus mndgia: ha nekem nem hiztek hidgietek az czielekedettnek. Akkorj
poganoknalis azon moddal zolgaltatot è Christus hütj. Mas azert az euangelium hitj, kj
altal wduezültek akkor, mas most az historia fides, hogj el hizzuk az apostolok irasabol,
hogj è Jesus igaz Christus es è mi akkor löt mind igaz, mert è melj hitröl a uagion: min-
den à kj hizen úduezül. Nem papirosra irtak azt, hanem zeles e vilagon è houa erközöt
zayal hirdettek es praedjkallottak. Es a mit papjrosra irtakis cziak azoknak irtak, è kik
magh tertek volt. Az ö utannok valo zamara, mint sokzor megh montuk, nem irtak kötes
könyuet, hogj à kj abbol meg tanolna azt à hütöt, az mind úduezüllön, hogj azert isten
ugj iratot küniuet uelek. Nem tehettiuk ollianna az apostolok irasat, mikor nem ollian,
isten sem akarta vgj. Noha è tudatlan vilagh [11b] ugj ertj. De soha külömben megh
nem alhattiak, hanem ha meg engedjk a papasoknak, hogj è papa Christus vicariusua
legien, bwnt bocziatot es azon fundamentomra epített, kj az apostolokrol rea marat.
Ez nem igaz s ez küüül semmj modal az apostolok ideiebelj mynysteriomot nem nyt-
hatnj [1] touab az ö irasok zerent, hanem cziak à kik zamara ök irtak es à kiknek è zabad-
sagot engettek uolt. Iol lehet ezekben à mondasokban è zabadsagrol semmj zo ninczien,
nemis zolgal arra, de en ezekbölis azt akarom megh mutatnj, hogj cziak akkorj uilagbol
kj üalt zamos hiuekre zolgalnak è mondasok mind a zabadsaggal eggüt.

12. Nam Christus meg zabadittia az eledelek törüeniet zemelj valogatás nelkül
űdö határozás nelkül, mikor azt mondgia:³⁵ è mi be megien embernek zaián etc. Igj hat
örökke ualo zabadsagh.

F e l e l e t Masut mind ezekröl bösegesen irtunk, de ittis mondgiunk valamit
rolla. Az kik zabadon akarnak ellni, azoknak költötték az Christushoz, mert ö meg sem
gondolta, hogj ott tiltot eledelekröl adna zabadsagot, hanem è kj mosdatlan kezzel ezikis,
auual fertelmes nem lezen, megh teczik, hogj ö semenire zabadsagot nem adot. Mert
nijluan mondgia, hogj azert iöt, hogj à törüennek bütiüet es pontiatis mind be töltesse
(Mat. 5.). Sidoknak monta penigh azt az etelröl. Sokkal inkab nem igaz, hog à törüent
fel feytette uolna, mert ö maga azt mondgia, hogj è kj eziek kyczint feit fel az törüen-
bennis es ugj tanitti a az embereket, [12a] az legh kűssebbnek hiuattatik az mennieknek
orzagaban. Duo pugnancia simul uera esse non possunt. Hat pontiatis megh kel tartany,
semmit nem zabadittott. Megh teczik ynnet is, hog az apostolokis az zent lelekkel eggüt
harom fele eledelet tiltottanak meg a poganoktol, penigh kj semmi keppen nem lehetet
uolna, ha Christus minden eledelet megh zabadittott uolna, mert à zent leleknek mind az
apostolokal egietemben eggiet kellett Christussal erteniek. Peter apostolis megh mutattia,
hogj nem arrol monda Christus azt, mert Christus menibe menese utan, mikor à lelek
kenalta è fertelmes eledelekkal, nem hogj zabadnak tartotta uolna, de inkab igen meg ijedet
rajta es azt monda: Tauul legien, ugimond, mert soha az en zamon köz auagj tiztatalan
eledelet be nem ment. Ott uolt eöis, mikor Christus azt mondotta. Niluan megh erthette
uolna, hát megis tanolhatta uolna,³⁶ ha Christus zabadsagrol monta uolna. Nemis ertet
uolna è Christustol külömbet, de sokat költének Christushoz kjt meg sem gondolt, de
ezek mind az ö magok uezedelmek leznek.

13. Christus zent Matenal törüent adot kj es az ö törüenieröl mondgia azt, hogj
kiczint sem kel abban fel feytteny, söt annak ponttiatis be kel tölteny, nem à Mosesröl.
Azert külömb volt Christus utan az állapot, è törüeny tartasba cziak azt kele tartany, è
mit Christus hagioat az apostolokkal eggüt es à mjröl zabadsagot attanak azt nem zabad
tilalmasnak tartanj, főkepen az poganoknak, kik az elöt törüent sem tartottak. etc.

F e l e l e t. Ezt egj mindenektol külön valo maga nadzo, keuclj deak talalta, kit
soha igaz teologus sem mondot, [12b] megh sem gondolt, holot az egez zent irassal
pugnál. De melto hogi, è mindeannel bolondab ember bolondsagot mindennel nagiobat
mondgion, kit az tizta elmmü ember igen utal. De ugian felelnwnk³⁷ kel rea. Christus zent
Matenal nem törüent ad kj, mint Moses adot, hanem praedical³⁸ az apostoloknak, böuittj

³⁵ Az *azt mondgia* közbeszűrt szavak.

³⁶ A *megis tanolhatta uolna* szövegrész a sor fölé írva.

³⁷ A *második el betűpár* a sor fölé írva.

³⁸ Az *ic betűpár* a sor fölé írva.

penig az törüent, nem keuessittj. Azt mondgia, hogj fellieb böueölkedgiek az ö igassagok, hogj nem az pharjseusoke, mert azok mondgiak es nem czielekedik. A contioban mind a Moses törüeniet magiarazza, hogj ne cziak à böttü zerent tarcziak azt, hanem à böttwnek belsö — ueleiet, haznat, tökelletes tiztasagra ualo ereiet mutogattia meg. Es azt hadgia tartany, kihez az pharjseusok nem akarnak njulny, à Moses törüeniet zorosb utra zorittia, hogj azt erősbben, böuebben meg tarcziak, hog nem az elöt. Auagj meg az mj az elöt zabad let uolnais à zúnek kemensegeiert, miuel hogj ö zent lelek által ualoban megh lagittotta a zúueeket, immar az se legien zabad, nem hogj valamj törüent zabadított uolna, auagj valamj uyab es könnieb törüent hagiöt uolna. Niluan mondgia, hogj à mint a Moses zekiben ülö iras tudok mondnak mind az zerent czielekedgienek. Az Lazar kazdagh peldaual az üduesseget egezen es mindenestöl ebben heljheztetj, hogj à kj el nem akar uezny Moset es az prophæetakat halgassa. À kj tanacz kerdeny ment hozza, mit tarczion hogj wduezwllion, azt felelte, mit oluaz az törüenben, tarcz meg azokat. Soha nem uolt hát, ninczienis Christusnak mas törüenie, hanem à Mosese. Nemis hirdetet mast, [13a] hanem azt akarta éppen be teoltettj. Pirullion hat à hittöl zakat utalatos ember, à kj olliat mond, à my soha nem uolt es az o gonossagat auual akaria tamasztanj. Niluan vagion hogj Christus à pogaczias innepet à Moses törüenie zerent meg tartotta az apostolokal eggüt. Mikor nemelleket meg giogitott, meg hatta nekik, hog à Moses törüenie zerent az ö ajandekokat uigiek meg az isten hazaban. Ugian azt mondgia, à mint Moses parancziolta (ugimond). Hul uagion hat Christusnak külön kj adot törüenie à Mosesetöl, hol irt törüeny könyuet, mint Moses, auagj holl iratot, ha magoktól az apostolok meg irtak contiöyt, my vagion abban eggieb, hanem az istennek előbbj kj adot törüenie nek zentseges magiarazattia, mellettek Christus sidoknak praedicallot. Hazud hát az à bolond Deak azokkal az sidokkal eggüt, kik Kristust rágalmazzak, hogj mas törüent hozott, isten törüenie ellentanított. Igaz uoltat euuel akariak meg uetny, ugianis, ha ugj volna à sidoknak melto mentsegek löt volna, de à hazug maradgion hazugsagban, Christus penigh egj uolt Moses-sel, à mint ö maga mondgia: ha Mosesnek hinnenek, nekemis hinnenek, vgian³⁹ uadol twtteket Moses, à kiben tú biztok. Az apostolis niluan mondgia, hogj minden zombaton oluassak Moset à gülekezetekben. Arrol mondgia, hog onnat meg ertik, à mit ök nem hadnakis, mert sok nincj az apostolok irasaban meg irua, ollis hogj ha ember meg nem tartia, el karhozik. Mind sido, s mind pogan Christusnak sem irtak penig minden dolgat, tanittasat meg. Mert niluan mondgia zent Janos, hogj e uilagh sem foghatna be, oly sok uolt az. De <leg> eleg ha az apostolok irasaban mind Christus neuuel s mind magokeual a Moses törüeniet hirdettek, magiaraztak. Ök törüenj könyuet nem irtak, ha az Moses törüeniet nemelj rezzeit az apostolok akkorj poganoknak meg engettek, arrol oda fel eleget zoltunk. De az Christus conciojban zabadsagrol sohul emlekezet ninczien, hanem az zabadsag zeretök, hamissan hoztak kj belölle. etc.

14. Christus azt mondgia: bodogh à kj engem <lat> nem lat megis hizen. Azert nem cziak az tanituanioakra nez.

F e l e t t. Zol azokrol, kikrol az köniörgesben azt mondgia zent Janosnal: Atiam, azokertis kerlek, à kik az ö bezedök által en bennem hiendök. Ezek az apostolok tanituanj uoltanak, kik az euangeliomnak hjrdetese által Christusban hittenek, mint oda fel megh mutogatam, hogj semmj zo nines azokrol, kik az historiabol oluassak által azokat el hizik az apostolok holta utan, mert az nem euangeliom, melj zent leleknek oztagatasauual, csiuda tettellekell hahato [!] uolt wduessegekre, à kik az által hittenek. Mint pelda az ercz kegio által meg giogjultak az puztaban, à mig ideie uolt. Mint Christusis el uel az hasonlatossaggal maga felöl. Mikor el teolt ideie, az utan senkj meg nem giogiult uelle. Igj hogj az euangeliom meg zúnt, az oruosság es el költ, az oruosokis el haltak. Az a közönseges kegielem, keues es wduesseges wlo cziak addig tartot. Az utanra sem irasunk, köteskönyjuwk, sem apostolunk, [14a] sem euangeliomunk ninczien, hanem cziak historiánk arrol, mint uolt azoknak dolgok, mint akkor à sido karhozot el, à kj az euangeliomnak nem hit. Meg zúnese utan penigh, ha zinte az apostolok irasat oluastais, ha tudatlansagbol el nem hitte, mint hogj mostis nem hizj, azert egj sidois el nem karhozik, mint masut ez uilagosan meg mutogattuk. Mert nem most hirdetik azt az apostolok, à kj hizi az Jesust Christusnak lennj, ez wduezül, a kj tagadgia à fiut, annak attia sinczien, à kj ueikezet, uagion zozolonk, mind az ö halgatojrol uagion az, à kinek az euangeliomot praedicallottak, à kiknek à leueleket irtak, à kiknek az zabadsagotis attack uolt. Mint töb irasunkban, mint kel ezeket erteny, bösegesen meg magiaraztuk. Nem irtak arra könjuet, nem hogj közönseges es az utanra ualo ketesnek tarcziak, a zabadsagrol penigh è mondastan semmj zo nincz, viszontagh à poganis kj az apostolok irasat oluassa, bár mind el hidgie, nem azert wduezwl, mint amaz nem azert karhozik, mert noha az papa

³⁹ A másolö *vagion*-t irt.

euangeliomnak neuzte a papirosson valo irastis, de azzal ugian nem <ne> let lezen azza. Mert mint az egh az földtöl annit⁴⁰ kwlecmbez egjmastol. Jol czielekedgiuk, hogj hizzuk, annieual teobbet tudunk. De azert az euangelyium utan cziak azon modgia uolt az wduessegnek utanak, à mj az euangelicm elöt. Az euangeliumnak ideien penigh à mj küleombsegh uolt, meny az <meg> meniegzo kezeöt, à minden napj keoz lakas közöt. Mert amarul most uagion <ugjmond> az kedues üdeö, most mindent hiu isten, hathato az euangelium minden hiueknek wduessegre. Az à most addigh uolt, à migh tartot. Nem kellet azoknak az A. b. c. pedagogus. Egj oraban az zent [14b] lelek az euangelium által tudossa, zentebbe tet sokat, hogj nem mint most à sok oluasas által tanolas, tudakozas által. Nagy sok tudakozas által ezteideigh sem iutnak arra, à mjre azok cziak hamar. Ha uicariusok volna, kj az utanis ugj oztogathatta volna àzon euangeliumot azon zabadsagot isten küldesetöl, mind hirdette volna, igen io volna. De hogj arrol semmit sem irtak s az isten sem hatta, hogj irianak, mint legien az utan az dologh, hogj ök meg hálnak a bizonios es örökke ualo ketes elöttünk, halgassuk Mosest es az prophetaakat, tanulliunk bár az apostolok irasabolis, de hogj az ott nincs irua, hogj nekünk zabadsagot attak, ne hazudgiunk. etc.

15. Az vrnak halalat hirdesetek migen el iö. Azert mostanrais nez, auagj ugian örökke ualo kötes.

F e l e l e t. Euuel az apostol kötest nem czinalt, mert Christus nijluan mondgia, hogj az ö el iöüesenek sem ideiet sem oraiat nem tutta sem ö sem az angialok nem tuttak. Mondta aztis à tanituanioknak, hogj erössen vigiazzanak, mert nem tudgiak mikorba io el. Illien s illien ielekrl ismeritek meg (ugj mond) es mikor ezt lattiatok emellietek fel feieteketi, akkor meg lattiatok az embernek fiat, az fölhöben el iöni nagj düzioseggel. Paal apostolis maga felöl es az ö tanituanioi felöl igj zol: mikor az vr el iöüend, akkor mjnaian megh nem halunk, hanem el ualoztatunk egj zem pillantasban az vrhoz ragattunk. Igj kellet zolniok, mert nem zabad uolt el gondolnj maga <bol>tol, meddig halad az Christus el iöüese, holot cziak isten tutta egjedwl, à mint Christus mondgia. Hanem nekiek varniok kellett eltekbenys, [15a] a tanituanjokkalis uaratniok kellet, mert mint az nem uolt bizonios, hogj eltekben el iö, az sem uolt bizonios, hogj el nem iö. <io> Illien ertelemmel illient mondany: hirdesetek az vrnak halalat migh el iö, vigiazzanak, legienek kezen, el kezelget az vrnak napia, az halal az ablakkon, az biro az ayto elöt, è uolt tiztek nekik, mint ollian hü öralloknak, ezeket montak es irtak az ö tanituanioknak. Nekwnk haznal, de nem az à keres, hanem mj zamunkra örök emlekezetre isten hagjasabol irtakè kötes könjuet az apostolok, hogj mjis azon zabadsaghoz tarciuk, ez nincz az apostolok irasaban, hat ne bolondoskodiunk, hanem felliunk es tarciuk meg az isten parancziolattiat, a mint az örökke ualo kötesben nekünkis kj irtak.

16. Pal apostol az ö leueleben minden poganokra kj terieztj azt à kötest es hog eoroksegül auagj örökösül bjriak azt à hyuek, azt mondgia à fiasagnak zalogauul, azert mjden idöre nez.

F e l e l e t. Ennek cziak az ertelme, mint oda fel ö zelies uilagrol, minden nemzeteokröl uagj minden nepekröl meg mondok mjezioda az igaz magiarazat, minden nemzet közül, à kj akkor el uötte az kegielmet öröksegül birta auagj örökösül, mert soha el nem uetetet tölle, kihez ollj ereos zalagia uolt az zent lelek, hog azt megis tarthatta, à mit kereset annak erreie által. De it arrol semmj zo ninczj, hog minden nepek örökke ahöz à zabadsaghoz tarciak magokat. Emlekezet sincz arrol, hanem az ö⁴¹ tanituaninak iria Pal apostol masut, hog meg allianak à zabadsagban, à kiben hitta ököi Christus. Ha nekünkis kötesül meg iratta volna isten mj zamunkrais, à mas dolog volna. [15b] De az isten parancziolatit, à kj iambor könnien el biria, à mint zent Janos mondgia, nem nehezek, hanem à mint Daud kiralj mondgia geoniörwsegesek, edesbek az meznel. Nem keres hat à zabadsagot, hogj keuesithesse, az kj istent igazan akarja <zolga> zolgalnj. etc.

17. Vgian Pal apostol az sidokhoz irt leueleben à Moses kötését auagj az ö testamentomat semmie teztj, meg auult, erötlen dolognak mondgia. Masut azt mondgia, hogj ö az meg ualogatot igaz zerzet zerent fejihetetlenül elt az törüenyben. De azt ö meg uetet dolognak tartia mind az utolzori allapothoz <ke> auagj az vy testamentomhoz kepest. Azert, ha az ö semmie löt, következik, hogj az uy testamentum, kj akkor uolt örökke ualo kötes mostanrais nez, ha penigh nez, ugj kel nezny, à mint akkor fel fundaltak, azon moddal, azon zabadsaggal. etc.

F e l e l e t. A sidokhoz irt leueleben Pal apostol kötes gianant posteritasnak semmit sem irt, nem is emlekezik arrol, mert azt nem epistolaban irnak, hanem zeouetsegnek keönyueben, mint a Moses által <kj> teöt kötest, annak penigh az leuelnek summaia

⁴⁰ A sor fölé írt szó.

⁴¹ A sor fölé írt szó.

mind cziaik ez, hogj az apostol à hitötlen sidoknak bozonto kerkedsegeket akarta megh mutatny, hogj cziaik semmj az hű sidok<hoz>nak allapottiokhoz kepest. Miczioda, ugimond, Moses Christushoz kepest: ö cziaik zolga imez fiu az sido nemzetnek mestere uolt, imez vilagh vra. À Moses kötese nem züntette az bünt ugj meg az emberekben, mint az Christusà. Amazok aldozton aldoztak kosokal es mind untalan uetkeztek, imez-kert egiczier atta Christus magat aldozatul, kj miat az ö tökelletessegeiert öttöt [16a] dűczieöituen, erös zent lelket, annj ajandekot oztogatot à megh tert sidoknak es poganoknak, hogj minden bwnt el hattak, az utan masokat bwnben nem keuertek, à kik hiwek uoltak, mjre az elöt az ó testamentomban ereiek nem uolt, Christus az zent lelek altal azt az erötlenseget meg epittette bennek. Kjröl masut Pal apostol ygj zol: a menieben à törüeny erötlenkedik vala az test altal, el bocziatuan isten az ö fiat, be tölte azt, auagj kj toldotta azt az erötlenseget, erczied, az zent leleknek ereieuel. Kik azt el ueottek Christus neuben, mint oda fel zauatis megh magiarasztuk, azok keueset aldozotanak, az mellet bűnben eltenek, tú penigh zentül eltek, à mellet minden marhatoknak, iozagtoknak Christus neueier, hitiert egicziersmind ualo el tekozlasat nagj eoremel zemuettetek, ualamiel birtatok aldozatul mind oda attatok. Ök penigh sobrakok, fesueniek, hitetlenek, mind az többi. Ha penigh valakj mindenben zent volnais közwlők, hogj à törüenben fejjhetetlenül elne, minden igassagat el ueztj most, hogj az euangeliomban az istennek egietlen egj fiaban nem hizen. <Mert è most à.> Mert ö most a fundamentom, kihez kepest ennekül az törüeny tartas bár egeszen legienis, most semmj, igj semmj uolt Moses, semmy volt az kötese, hozontalan, heiaba volt, megh uetet dologh. Mert ha cziaik egj prophaetaban nem hit volnais valakj, annak köuetteget megh vetette volna <mint erre peldaul> vgjs törüeny tartasauual, jamborsagauual semmit sem haznalt volna, mint erre peldaul ezen Pal apostol ki hozza Abrahamot, hogj semmit ö io czielekedetjuel, auagj törüeny tartasauual nem haznalt volna, ha à mellet az istennek vy izenetjnek, igeretjnek nem hit volna az angjal altal, [16b] mert meg vagion irua (ugimond) hűn Abraham Istennek es tulajdonittatek ö nekj igassagül. Ez keppen ez az vy hűt, ez időben az Christus hűtj, tulajdonittatot igassagul ugj annyera, hogj à mint mondam: ha egj pont heya nem löt volnays az törüeny tartasnak, ha nem hit Christusban akkor ugjan el karhozot. Vizontagh à kj soha az törüent meg nem tartottais, ha hitt, elöbby bwne mind megh bozjatatot es az törüennek eggezen valo meg tartasara Christus hitjert, zent leleknek nagj erreje adatot. Igj azert cziaik az a hit üdeuzittete akkor a jambortis, à bűnöstis. Ekkeppen à jambornak sem haznalt à törüenyj küleomben, hanem ha hit, a bűneosek sem artot a törüeny atka semmit, ha hit. Igj egjikben sem volt semmy hazna, semmy erreie à törüennek. Igj megh auult, semmie löt, megh uettettet dologh volt Pal apostolnalis igj volt megh uetet, igj volt erötlen. Mert ha hwtelensegben megh maradot uolna, noha zentül elt az törüenyben, ugjan el karhozot volna az törüeny felöl. Annak felette à Moses kötese alat az zent lelek ugj nem oztogatot, kwlömb külömb iegiekre, cziudakra erö nem adatot, mint à Christus neuben es à torüennek ollian eppen valo megh tartasara ereiek nem volt. Ennj keppen es illien forman tejj Pal apostol semmie à Moses köteset es annak ereiet. . . . .⁴² az törüent ö magaban, annak beötűjet, az istennek Moses altal töt köteset igenis diezirj Pal apostol, minden irasiban magasztallja, tartasat erössen paranciollia. Az vy testamentom felöl ö maga mondgia, hogj mégh akkor felzegen uolt, cziaik rez zarent ualo ayandekokkal. (Most ugj mond) cziaik tükörben lattiuk [17a] iöuendöine zinröl zinre. Mégh (ugimond) az Christusnak sem uettetenek mindnek alaya. Ez may napigh niegh az teremtet allat à sok⁴³ tereh alat, még (ninczi ugj mond) az tökelletesseg: cziaik arniekj dziek az iöuendönek, mikor az vr megh ielenik az ö dűcziösegeben, akkor kinek kinek djczieretj lezen iutalma. Nem lezen az utan tusakodasunk à satan ellen, mint most. Az hiuek most niomorognak, akkor uralkodnak. Mind ezeknek ertelme ez. etc.

Hogj mikor az mindeneknek meg vyitasanak es à hűuösittesnek ideie el iö, kjröl Peter apostol emlekezik, az az mikor az vy testamentom eppen egezen minden ajandekjuel megh ielenik, Christusnak masodik el iöuetekor, az mondathatik egez vy testamantumnak. Az apostolok ideieben cziaik rez zarent volt, kezdetet volt, meg zűnt, iöuendöre haladot, à mint az apostolok irasabol myndenek vilagosan lathattiak, à kik tudnak hozza, az az, az kinek isten erteniek atta. Noha az gramatjcs papak, deakok nem lattiak <meg>, mert nem tanoltak. etc.

18. A teorueny es a prophaetak Janosigh. Azert akorj vy kötes örökke valo etc.

Felelet. Az utolso igit el lopiak a hamis <h> doctorok (mert) igazan meg vagion illien keppen: a törüeny es a prophaetak Janosigh iöuendöitenek, mynt azt, hogj el iö az mesias Janosigh, mind cziaik iöuendöittek. De Janosis vijal mutatta, ez (ugj mond)

⁴² Értelmezhetetlen szó.

⁴³ Közbeszűrt szó.

az istennek barania, kj el uezj e vilagnak bwnejt, a mint az elöt cziak iöüendöltek, arról Janos azt mondgia: jelen vagion. De ugian azon Janos azt mondgia: Immár az feize az fanak giwkerere [17b] uettetet. Ha megh nem tertek kj vagattatok. Simeon prophetais, mikor Miria, az messiasz kicsiz koraba az templomba vizj volt, megh iöüendölte, hogj nem engednek az messiasznak, akkor ez (ugimond) sokaknak fel tamadasara, az iouara, sokaknak rontasara lezen. Marianak penigh azt mondgia: az tennen magad lelketis által hattia az fegiuer. Zol arról, hogj az messiaszt be nem vezik, <han> hanem eleb nagj keserü-seget kostol. Mariais megis lött, mikor à keresztfan latta dragalatos zent fiat. A vilagh be nem vötte, meg nem ismerte, hanem à menien be üttek, cziak azoknak vehette el bünet. Mind è uilagnak meg kegielmezet volna, ha be uottek uolna,⁴⁴ minden poganokat megh terített volna es ugj vette volna bünököt el. Aual à mondassal azert Janos cziak tiztit mondgia kj az messiasznak, hogj arra valo, hogj à vilagot à büntöl meg zabadiczia, vgj mint ide fel megh mondam. De az à uilagon mult el, nem akarta az à vilagh, kit hogj latot Christus benek, arról mondgia azt: Az en orzagom nem ebbel e uilagbol valo, à kik be nem akarnak uenny, hanem à melj vjlag azt mondgia iöüendöben felölem: Aldot az kj jöt az vrnak neuben, abban à vilagban lezen az en orzagom. À melj vilag be nem uette, azoknak romlasara löt, à mondas zerent: ha el nem iöttem volna es nem zolottam volna bwneök nem volna, de eggik keö az masikon meg nem marad. etc.

Ha az poganokrol zolunk, azok közüllis igen keuesen, zamoson uettek mint amot, azokis sokan restek, lagyak voltak ollian nagj hiuatalban. Testiek, mint az corintusbeliek [18a] valtozok, mint az galatabeliek. Az asiabeli <ek> het gülekezetek felöl, kiknek az angjal Christuz zauauat iratot Janos által, megh teezik melj igen el valtoztak volt iob rezze. Nemelj gülekezet ondok zerzetet, az Nicolajtak oczjmansagot fel uettek, az előbbj zentséget meg moczjkoltak. Nemellieknek azt mondgia az angjal: vagj volnal hideg, vajj volnal meleg. Pal apostolis meg iöüendölte, mikor el hatta az gülekezeteket: vgjan tw közwlletek tamadnak hamis tanittok. Néhez farkasok, kik idegen tudomant hirdet-nek, vizket (ugimond) az fülök, az igassagot el nem viselhetik, el nem twrhetik. Igj azert akorj megh tert keues poganokis nem böcziülven az istennek nagj ayandekit, nem iartak ugj el hiuatallikban, à mint kellett volna. Az mint zent Janosis iria: sokan vizza tagattak az Christustis, az kik egjezier veottek volt, kikrol azt mondgia: A ky megh tagadgia à fiat, annak attia sinczien, my közöllwnk mentenek kj, de mint hogj meg nem maratannak mj velünk, nem <v> my közöwlwnk valok voltak. (Latode, hogj cziak az ö tanituaniokra néz az à mondas, nem az utan valokra.) Latuan az isten, hogj az ö zent fianak munkaja es az ö nagj ajandeka a sidoknal semmj lön, söt a meg tert poganokbanys nagj ob rezbe heiaba löt az zent apostolok munkaja, nem hogj neuckednenek, zaporodnanak az hjuek, de naprol napra fodnak es azokis meg [18b] ueznek, az kik iora lottek volt, igj eggienkent el zedegette az apostolokat, prophatakat. El uonta akorj ajandekit mindenik nemzettöl az halaadatlagsagert, ugj aniera, hogj à mint Pal apostol iria: minden egek felet ment az isten, az az maganak hatta az vilagot, ugj aniera, hogj azozakal sem tött semmj kötest maradekok felöl, sem az utan valok felöl, sem kötes könyuet nem iratot, sem prophataat azolta nem adot, hanem azon regj allapotra, à Moses kötesere hatta ökököt. Noha eggik vilag az masik vilagh közöt nem teznek valasztast az zent iras zerent az tudatlan papok, deakok, hanem à vilag ualtasat es az Mosogato Janos mondasat mind maigh es ez utanis <Christusig> Christustol fogua minden vilagra ertik. Maga az apostolok zepen megh valasztiak à vjlagot az vilagtol, mint oda fel megh mutogattam. Nincz azert az gonoz vilagh isten köteseben, sem vyban sem oban, à jamborok sinczienek vy kötesben, hanem oban, mint oda fel bösegesen megh mondam. etc. Semmit azert zent Janos à mondasban örök kötes-röl, uag az apostolok által adatot zabadsagrol nem zol, hanem à mint mondam, à messiaszt mutattia megh, tiztit neuzej kj, hogj à lezen à ki a vilag bünet el vezj. Akkor löt volna meg, ha az vilagh akarta. Ez utanis meg kell lenny, mikor el iö, mert arra valo barany. Az minden iöüendelesek, melliokról az töruey es az prophatac zoltak Janosigh, be telliesetenek uolna akkoris a barany által, ha az vilagh akarta volna, főkeppen Jerusalem. [19a] De nem ismerte megh megh latogatasanak napiat. A mit akkor könyen kapot volna, imar hozzu büntetes utan kesore es igen mezze iuthatunk bele. Hamis ertelem azert az, hogj a mondas arról zolna, à töruey es à prophatac cziak Janosig tartottanak uolna, mert ott az euengalista à törüennek nem à bötüieröl, sem nem az tartasarol zol, hanem az iöüendölesnek be telliesederöl, mint hogj Christus es az apostolokis mind azon törüent tar-tottak, hirdettek es tartany erőssen hatta. Sem vy törüent sem mast nem hoztanak, ha-nem minden tudomaniok az törüenibol es az prophatacabol allot, mint oda fel meg mutogattam etc.

⁴⁴ A *ha be uottek uolna* szavak a sor fölé írva.

19. Niluan mondgia Peter apostol, hogj ő meg tapasztalta azt, hogj akar mj nemzet egien, à kj felj az istent es igassagot czielekezik, kedues ő nala, azert az a kötes oröke valo. Auagj à poganis, ha ugj nem tartiais à törüent, mint sido, cziak legien jambor, ugian wduezül.

F e l e l e t. A Peter apostol mondasa igaz, de à magia razat hamis mellette, mert ő semmj kötest nem emleget, sem zabadsagot, sem arrol nem zol, kj meniet tarzion az az törüeniben. Zol ő az ő ideierol, akkorj állapotrol, hogj à pogantis mind be vezi isten, cziak megh terien. Az ellen nem tudom kj zolna, azt megh engettük, söt aztis, hogj akkorj megh tert poganoknak zabadsagotis attak nemelj törüenben. De ez a dologra semmit nem zolgal, mert nem mondgia Peter apostol azt, hogj mostantol fogua mind örökke bár ne tarziak à pogan nemből ualok azokat à rez törüenieket, [19b] hanem zabadosok legienek abban, mégis úduezwlnek. Illien bizonsagh kellene ahoz, mert ebből a mondasbol à ky az istent felj es igassagot czielekedik en igazan hozhatom kj: à czielekedik igassagot úduessagre es az felj az istent igazan, à kj az ó törüent es penigh heyanelkül meg tartia. Peter apostol illien emberről zol, hogj kedues isten elöt, hát ebből <iga>zabadsag mostanra kj nem iö: ha minden údöre erted ezt a mondas, külömben ennel nem ertheted à zent iras zerent. Mert az igaz isten felö ember mindenkor illicn volt, igj lehetet kedues Isten elöt. Ha penig az apostolok időeiere erted, erczjed bár azon zabadsaggal, melliet azoknak engettek volt az apostolok. Mert azoknak megh engettek volt. De à mint mondam it az apostol sem kötest sem zabadsagot nem emleget. Ninczienys mú ellennünk az ő mondas, sem értelmünk ellen, mert miis azt valliuik, hogj cziak tökelletesen fellie az istent es mindenben igassagot czielekedgiek, àkar mj gáz nemzetből valo legien, kedues istennel <elöt>. Es mikor isten propheta azuag apostol altal meg enged az ő törüeniben valakjnek, bár ne tarzia, annak nem bün, de hogj nekünk nem iratta meg azt à zabadsagot, propheta altal sem jzente, my nem merywk à parancziolatot el mulatnj, mert azt megh iratta, hog megh tarziuk, de az apostolok cziak ő tanituanioknak irtak, hogj ne tarziak. Hizem megh lattiuk, mikor a mostanj poganok zamara isten hagasabol iratot örök kötes<t> könjuet mutat valakj rola. [20a.] Eddigh à vjlagh megh nem talalta azt à könyuet, hanem à kj zent irast az elöt soha nem tanolt, mostis cziak az oluassa es azt tartia hogj eo nekj ahoz interpres nem kel, magatol ertj, azt talalta. Soha penig propheta es, apostol kwnül az zent irast vezer nelkül senkj megh nem ertette. Mind ezekert my ne<m> mondgiunk semmj gonozt nekj, mert minden údöben voltak affelek, kik az isten nepe közzül kj zakattak, kiktol sokat zenuettek, de bekeuel⁴⁵ türtek, istenre hattak, miys azt czielekedgivk, à kj ezeket oluassa, istenen es ő magan all, ha meg all rajta<k> vagj nem. Endgegien isten minden iora úgiekezőnek uilagos értelmet, bölcziesget az ő zent neunek djczieretjre Amen.

Ez keonek sumaya.

1. Hogj Adamtol fogua Mosesig keusseseb törüeni<el> altal wduezwltek, az semmit arra nem zolgal, hogi Moses utanys ugj lehetet volna, mert ninczien arrol bizonsag, hogj Moses utan sidok kúüül egieb nemzet à regj törüenj altal wduezülhetne, hanem mint Moses elöt közönseges, egienlo törüenye volt mindennek az wduéssegre. Tecziet istennek, hogj hogj à mel törüeny Moses altal töb parancziolatokkal adatot kj, ez legien ez utan közönseges es egienlö törüenie mindennek zemely es nemzet valogatasnelkül. etc.

2. Mosestol fogua Christusigh ninczien à zent irasban arrol bizonsag sem pelda, hogj a Moses törüenie[ne]kül⁴⁶ valakj wduezwlhetett volna. etc.

[20b] 3. Hogj az apostolok idejeben nemelj törüeniekröl az ő zamos tanituanioknak zabadsag engettetet volt az à Moses törüenieinek mindenekre egj arant nezö, egienlösegét el nem rontotta, hanem azon modgia volt az úduessagnek az apostolok holta vttan, à mj volt az ő apostolsagok elöt. etc.

4. Ezek ellen zent irasbelj bizonsagot, kötes könyuet uag profaetiat nem tamaztatna, hanem a melj locusokbol⁴⁷ opjnio zerent valamit zolhatnanak, azokat meg feygettük.

5. Ez azert az fundamentum: tarziuk megh az Jesus Christus törüeniet, az à Moseset, melliet Christus megh tartot minden czitkeljben à pesaual eggút, apostoljual egietemben. Ez úduessagre bizonios regula.⁴⁸ A többj bolond velekedes, testj embernek,

⁴⁵ A ke szótag a sor fölé írva.

⁴⁶ Kimaradt a ne betűpár.

⁴⁷ A sor fölé írt szó.

⁴⁸ A sor fölé írt szó.

Világ fianak valo ezteleen⁴⁹ hűt, kj a bolond zúzekkel eggút, kj <rege> rekeztj magát à leukj meniegzöböl. Megys többet ragazzunk hozza az olluaso kedueyert.

1. Mondhatna az oluaso: az Moses törüeniet sem nekünk irták, de azert reank nez, hat az apostolok irasais, noha nem nekwnk irtak.

R: Jol lehet oda fel erre megh feleltwnk, mert noha sidoknak iratot es adatot, de poganok zamara zinte ugj mint sidokra, à mint otth megh mutatuk, mikor azt írta Moses. Egienlö törüenie legien mind sidonak <pogan> mind idegennek, à kj az törüent fel uezj. Ezt penigh Esaias minden idegenre magiarazza, nem cziak arra, az kj a sidok között lakik. Igj azert à törüent, noha sidoknak irtak, de mű zamunkrais, latode, egiarant. De az apostolok semit mű zamunkra nem irtak, à gülesbenis semmjt my zamunkra nem uegeztek, hanem cziak az ö tanituaniokat tractalliak. Azert nem uehetnj⁵⁰ egibe az ket fele irast es nem tehetnj egienlöe, holot mind irasok [21a] zabadsagarol ualo uegezesek cziak azokra nézet es touab ö magok sem teryeztik az ö elmeyek ellen penig cziak hasunk kedueyert mjeknek tartanak à maset. Bolondsagh, ez uilag zeretö cembernek ualo hazugsagh attol, kj maganak es egiebeknek auual hizelkedik. etc.

2. Eztis mondhatna az oluaso: à törüent örökbe sidoknak atta isten, imyt penigh poganoknak zabadittottak meg az apostolok. Azert, hog azt mondgyatok, hogy az myt egiczier örökbe kj adot, nem kepes hog azt el valtoztatta volna, nem illik (ugimond) ehez, mert à kik <ben>nek örökben atta, azokban el sem valtoztatta, hanem à kik törüeny kűüül uoltak, poganok kiknek à törüent nem atta uolt, azok <b>nak zabat à törüenben hatart menjt tarczianak es zabadsagot, menjt ne tarczianak. Igj azert az örökbe valo adas meg allot az ö hataraban es fel nem bomlot. Imez vy nepnek à mint akarta ugj zabot törüent, kik az elöt törüenyelkwl uoltak. etc.

F e l e l e t. Erre czyak az felso feleletis elegh volna, mert az nem igaz, hogj czyak sidoknak atta volna örökbe, hanem mint az törüeny nizez egyenlökeppen poganra, az örökbe ualóságis zinte ugj poganra. Es mint à sidokban à törüennek nemelj rezze neha meg zabadult ideig meg töröet, mint oda fel zoltunk rolla, igj lehetet es löt az poganok-banis az apostolok ideieiben. Azert ugian meg all az miuel, hog az törüeny poganok zamara is egiarant adatot örökben, az ismeg fel nem bomolhatot örökben. Mint hogj az apostolokis cziak egj bűtüt sem irtak sem zolnak arrol, hog az zabadsagh örökbe valo legien, uag cziak ö utannok ualo emberekreis nezzen, mert tuttak, hogj az törüenj es az prophae-tak irasa fel nem feytethetik es az utolso prophaeata az elotte valo prophaeatanak zauat arczuil nem esiphattia. [21b] Mert noha az ö ideiekben ugj tezet az zent leleknek, hogj az ostobasagbol hirtelen kj tert nepet à Christus hjtjneq elő meneteliert minden törüennek tartasara ne erőltessek, de azert az egienlösegnek allandosagat ugian Pal apostolis nem rontia örökbe, mikor igj zol: Egj az isten, egj az Christus, egj az hűt, egj az törüeny mind à többj. etc.

3. Aztis mondhatna az oluaso: noha sem az gülesbely uegezeseben sem irasokban a zabadsag fölöl utannok ualokrol nem emlekeznek, de eleg ez, hog az mely poganok törüeny nélkü uoltanak, azoknak illien zabadsaggal zabtanak rendet az ö úduessegekre. Myis poganok vagiunk, hat nekünkis ahoz kel magunkat tartanunk, fökeppen, hogj az utan egj prophaeata, sem apostol nem tamadot, kj azt mondotta volna, hogj kwlömben kel, uag az előbbj mod zeret kellene lennj, hizem az vj testamentomnak nepe zenteb uolt az Moses nepenel, ha az apostolok az zent lelekkel eggút elegnek iteltek az töb törüenieket iduessegekre, imezeknélkül, à kikiröl zabadsagot attak nekwnk giarlob embereknek inkab eleg lehet. etc.

F e l e l e t. Kedues dologh à zabadsagh, az giarlosagnak az emberj okoskodas. Mind azt keresj inkab, az mit zeret, ha az apostolok törüenyöl attak uolna kj minden poganoknak nemzetsegröl nemzetsegre azt à zabadsagot es az előbbj örök kötesnek el mulasának okat, modgiat, Isten zauauual irua hatta volna, am bár vj volna, hog tartana mind addigh migh prophaeata tamadna, kj isten zauauual megh valtoztatna <k>. De hog az apostolok cziak nemelj nemzet es⁵¹ gwlekezetnek irtak akkor, kiknek Pal apostol oztogatta à gülesbelj decretomot, nekünkis mj zamunkra [22a] semmit rolla irua nem hattak, mint-hogy nemis voltak arra bocziatua. Igj nem kel prophaeata hozza, mert elottwnk az örökbe töt előbbj kötes s az apostolok irasais nijuan vagion, hog cziak ö ismeretes tanituanokra zolgal, akar mint vonniak az mostaniak magokra. De myert hog az apostolok touab nem mutattak peldauul soha, reank nem illik, mert az törüeninek nem az meg zegese nez peldauul úduessegre, hanem epen⁵² valo megh tartasa. Nem mondom ugj, ha az apostolok

⁴⁹ A margóra irt szó.

⁵⁰ Az első t-t a szó fölé írta a másoló

⁵¹ A nemzet es szavak a sor fölé írva.

⁵² Tévesen Ape-nek írta a másoló.

altal isten ez vilagnak auag közönsegell minden poganoknak kötesül irua hagiatta volna, de hogj à ninczien, cziak maganak gondolattibol azok zabadsagat, az ö irasok kwuúl, mikor úk my zamunkra nem attack, magunkra vennunk czialardsag, mert ha azt gondollia imezis igaz: Quid quid exemplo fit impio seu, in iuste fierj putatur. Mert à peldanak ideiet, okat, modgiat, hatarat es minden egieb circumstantiaiat meg kel mutatny, perpondalny kjezioda autora à peldanak, honnet fűgh, mint atta, kinek,⁵³ meddigh, miert zabade vennj, <Ellene> elnj velle, vagione oka miert zabad, auagj nem zabad. Ézeknelkül valakj peldaiat fel kapny, megh keduelnj embernek cziak maga teteziesebűl eztelesenegh, mert az wduessegh dolgaban rettegessel kel iarnj, zent iras küuúl, isten fölöl es az ö akarattia felöl sem hiny, sem elny nem zabad. A penig à zent iras zerent zinte ugj nem mjenk, à mint hogj nekünk nem hattak sem irtak, de <hogi> noha cziak azoknak irtak, de ha ott mj zamunkrais irtak volna, uegeztek volna, ha kj tetezienek az irasokbol, mint à mas, Moses [22b] es prophætaek irasabol, hogj a törüeny örökbe poganok zamarais iratot volt mégis bizhatnek hozza inkab, de hogj ez az apostolok irasaban ninczien, nekünk semj irast arrol nem hattak, à mint zokzor <magamtól> megh mondtam, agiamtól magamra nem hihetem, mikor az zent irasban bizonsagom ninczien rea, hanem ha az, mint az haromsagosok mondgiak, hog olly dologh az, hogj ember sem irasbol sem külömben vegere nem mehet, hanem cziak el kel hinj, igj à kj el hizj es az irasbol erreis bizonsagot lopogat, mint à haromsagra, lassa. etc.

4. Mégis az oluaso etc. Pal apostol Rom. 2. Nyiluan irya, hogj poganok, kiknek törüeniei ninczien, természettel czielekedik azt, à mj az törüenie, zúueokban leuen be irua à törüeniei czielekedetj. Euuel à sidokat pjrongattia ott, hogi ök az törüeniél dücziekednek, mégis az elen elnék. Innetis megh teczik, hogj cziak a természetnek teörüeniehez köteles à pogan etc.

Felelet. Pal mondasa nem az, hog ezt hozhatnak kj belölle, mert Pal azt mondgya, hogj noha, az pogannak irot törüenie ninczien nala, uagj kezenel, mint à sidoknak, de azert miel hogj akkor a Christus lelke által, erced, a melj lelket ö neueben oztogattak, zúueokban be iratot à törüeny természettel, immar az utan köuettek à törüent. Ez azert cziak akkorj valasztot poganokrol zol, mert az többjrol nem mondhatnj azt, hog zwuökben iratot az törüeny, mert ezt az ajandekot cziak az apostolok tanituanij uettek el, mint hogj à törüeniei züube valo irasais cziak az apostolok által lehetet, nekik erre uolt tiztek, [23a] mint masut mondgia ezen Paal apostol: My (ugimond) es nem bútűnek zolgaj vagiunk es nem tentauál irunk, hanem zent lelekkel. Nem tablara, hanem embereknek zjuökbe. Itt azert Pal apostol az ö tanituanial dücziekedik a sidok ellen, hog noha az irasbol nem tanultak ugj meg az törüent, mint à sidok, de az zent lelek által ugian természettel valt benne es meg tartiak. Az sidok benne zwlettek à törüenyben megh sem tartottak. Ez illien meg tert poganoknak masut azt iria Pal apostol, Eph. 4. Ne iariatok ugj, mint az töb poganok iarnak az ö elmeieknek heiaba valosagaban. Ismet, à mit ök czielekednek reytekben cziak kj mondanijs rutsagh. Latode, nem kozonsegel mondgia mjnden poganokrol imez elsöt, hanem cziak az öueyröl. Mert az hűt hallasbol vagion, à kik hallottak, uettek volt akkor az vy testamentomnak ayandekat, azokrol zol. It penigh az apostol semmit à zabadsagrol nem zol, sem az törüeny hasogatasrol, menyet tarczion uag ne tarczion az pogan. Azert semmit ez à dologra nem zolgal, söt innetis valoban kj teczik, hogj az mostanj pogannak semmj közj akkorj allapothoz ninczien. Mert most pedagogiaual, irasbol, sok munkauál, faratsagal iuthat az ember az törüenynek czak az tudasarais. Nem ug mint akkor, hog ha irot törüenie nem uoltis, egj oraban az apostol zent lelekkel zúueben irta es mindgiarast természettel köuette. Ezekke volt am akkor az Christusnak minden ayandeka az zabadsagal egút, melj ajandekok zolgaltattanak az euangeliom által az apostoltól. It kel imar az bolcziesség, hogi à vilagnak bolondsagat ember meg ercie [23b] az apostolok irasat, hogj oluassak es abbol hizik, hogj à Jesus legien à Christus, zinte ollie tartiak, mint az euangeliomnak hwtit, melj akkor lathato volt minden hiueknek wduessegere, à mint ezen zent Pal apostol mondgia; most immar mú nalunk az cziak historia. Es ez a historia fides mj nekünk cziak azt hozza, hogj tudhattiuk, mint uolt s hogj, akkor à dologh es igassagnak tarhattiuk. De hogi mvis affeleknek tar-cziuk magunkat uagj azoknak akorj regulait magunkra mixte apljcalliuk, ez a kabasagh. Mert à kiknek à zabadsagot attak uolt, egjcziersmind azoké volt minden ajandek akkor. Az iras oluass penigh nekünk nem azt hozza, hogj miys azokhoz tegiwk magunkat, holot mj az abecen kezdgiuk el az iduesseg tanolast es azon modal iduezűlhetűnk, à mint Christus elöt volt az dolog. Mind ezekről masut bösegesen irtunk, à kj tanolnj akarja uegere mehet.

⁵³ Sor fölé írt szó.

5. Az oluaso etc. Nekem az sem tezi's, hogj az ug uolna, hog a niniebeliek nem iduezwltek volna, vagj tob poganok Christus elottis, a Moses törüenie küüülis, mert Christus mondgia à niniebeliek fölöl, hogj fel tamadnak az iteletnek napian es es karhoztattiak à sidokat. Hogj karhoztathatnak, ha nem wduezültek uolna. Söt minden üdökben wduezwlt a pogan, az természetnek törüenie által, à Moses törüenie[ne]llküis.⁵⁴ etc.

F e l e t. Az niniebeliek fölöl az Christus zauat ugj kel magiarazny, hogj az isten zauat el ne fordítsa az magiarazat, mert à mint oda fel meg montam, az isten igj zol felöllök Jonaszal: [24a] Vagion zaz huz ezer ember Ninjueben, kj a iob es bal kéz között nem tud valasztast tennj, kj nem ertj ezt, hogj azok isten fölöl es az ö akarattia fölöl tudatlanok. Bolond nép uolt, baluany imado, à menj bwnt ök bwnnek tuttak lennj akkor, iyettekben harmad napig attol ök meg zwntek, mely penjtentjauul akkor ök az silliedestöl meg menekettenek, de hogj csak eggijs wduezwlt uolna benne, arrol iras ninczien, à mint ottis megh mondtam. Az Christus zauanak penig egieb értelme nem lehet, hanem miuelhogy à sidok az ö zauara meg nem alaztak magokat, meg nem iyedtek, meg vakmerőbbek lottek, ebben meltan karhoztathattiak az niniebeliek, mert ök jobbakk voltak, de à mj nez az wduessegre, nem hogj eg városban, de az egez vilagonis ketseg az, ha egj seculomban még többenis zaz huz ezer ember üduezülne. Historia vagion penig rolla, hog az a nép azon kjrallial, kj akkor poenitentiat tart(a)tot, az izrael nepere nagj haddal ment es egj part útesből tamadot gjlkos kjralt zekiben wltetet, melj dolog nem iamborhoz illik. Vgian meg all azert az, hogj Mosestöl fogua Christusigh nincz az (a) zent irasban arrol pelda, hogj egi poganjs wduezwlt volna az Moses törüenie küüül. Mert hog az természetnek törüeniet forgattak, azt sem ertik, mit mondnak. Az természetnek törüenien ök azt akarnak erteny, à mj természet zerent emberel uele zvletet volna, hogj azt természet zerent köüetne minden üdeöben, irot teorüeny nélkül. Elegnekis tartana [24b] a kiualtkepcen valo parancziolatoknak tartasa nélkül, melliekkal isten teobbittete volna à természetnek teorüeniet Moses által, ez értelmet penig en meg mutatom, hog bolondsag. Mert Adamot mihelt isten terempte mindgiart oly parancziolatot adot nekj, kit nijluan emberj természetnek teorüeniének nem mondhatny, hanem inkab az ellen valo volt, à mj nez az természetre, hogy eg alma farol ne egiek gümöleziöt. A regiek ismeg hog hust nem öttenek nekik természetek ellen volt az hus etel. Ismet, hogj Abrahamnak megh parancziolta isten az körniwl metelkedest. Ezis természet ellen valo dolog volt, hogj ember az ö maga tagait meg metellie. Latode, Moses elöttis nem abban allot az wduessegh, hogj az melj igassagh az természetbe me olatot cziak az[t]⁵⁵ köüese ember. Mint Abrahamtól aztis keuania isten, hogj fjat meg ölie, megis kostolta fianak halalat keserüseggel. Ezis természet ellen valo törüeny volt. A természetnek teorüenie az à kit ök forgatnak, soha senkit nem wduezittet, hanem az iduessegnek teorüenie mindenkor az isten zaiabol iö kj es a mint akarta ugj zahta, ha az emberj természetnek neheznek tetczietis valamj reze, de ha fel nem uette, el karhozot. Hogi az iambor ember artatlanul isteniért halalt zemuedigien, azis nehez az emberj természetnek es ha ember fel nem vezj, el karhozik. Az természetnek törüenieis azert, kjt az deakok etikabol tanolnak, kjt philosophusok cziak emberj (foliasanak) eletnek foliasanak rendjrol, modgiarol zedegettek egibe. Hadgiuk az uilagj bölczieknek az iduessegre valo természetnek törüeniet. Tanolliunk istentöl (mely) minden üdöben az volt, az mit ö [25a] poronczott uagj sok volt vagj keues volt, vagj tetcziet az emberj természetnek vagj nem, à kj azt eppen megh tartotta, wduezült. Az gümölezcrol az Adamnak adot parancziolatot hatra hatta, nem atta az Adam fiajnak, à hus etelrol Noenak vy teörüent adot kj, kj az elöt nem uolt, Abrahamnak az utan az keönyl [!] metelkedesrol, Mosesig minden wdöben, à mikor menj törüent akart annijt adot, mikor vijtotta valamiuel az előbbit, fel uettek az jamborok, tudtak, hogj zabad isten vele. Igj iart akkoris az iduességh dolga. Imar hogj Moses által megh teobbittete à törüent es poganok zamarais eggienlö hatarral atta kj, à sidoknak ez nem tetczik, az regieknek, maga Christus ezt à törüent foglallia az ket parancziolatban be (uegezte) egezen, tudnj illik istennek es felebaratunknak zeretetiben azt à törüent hirdette iduessegre, ö magays mindenben ezt tartotta, ez hat az wduessegre valo természetnek teorüenie. Mert az Moses elöt valo természetnek teörüeniet es annak hatarat hatra vetette isten. Nem eleglette meg az utanra, hanem megh többittete es az iduesseget az Moses teörüenieben heljhezette az ö utanna valo vilagnak, de az keueliek azt mondgiak, hogi nem tartoznak, à mj Moses elöt teörüeny nem volt, isten penig nem mondgia, hogi eleg legien az elöt ualo törüeny. À fazek zab törüent az fazakasnak. De ennek igj kel lennj, mert mind eltig igj volt, hog à uilagj ember az ö maga tezciesen allot meg, nem az istenénis Az njnuebeliek föllöllis azt sem tudgiak, tartottakj semmitis uag nem, penitentiaioiki

⁵⁴ Kimaradt a *ne* betűpár.

⁵⁵ A *t*-t elfelejtette leírni a másoló.

ciaik ollian volt, mint mikor [25b] Illies Akab kralihoz ment, meg feniegette isten zauaual az öt Nabat vereiert, hog minden fiait le arattiattia. Akab mindgiart penitentiat tartot vgian valoban, penig iöteben am megis halgata isten annijbol, hog könitette dolgat ismet izent nekj, de az à penitentia az iduessegre egj pontot sem haznalt. Mert nem tert meg az baluany imadasbol, nem löt isten fiaua. Meg kel azert valaztanj az iduessegröl valo penitentiat effele penitentiatol, kiuel cziak külsö dolgot nier, Noha ezis djezieretes, ez illienis karhoztattia azt, à kj ö nalanal vakmereöb. Effele pedaulis azert cziak annijt haznalnak à vilag fiay, mint à na[d]bottal⁵⁶ a fejjuer ellen.

6. Az oluaso etc.: Pal apostol Eph. 2. Niluan iria azt, hogj az köz söuent Christus le teörte à kerezat fan à ket nep között. Egj neppe teotte ökö. Azert, mint hogj az elebbj köz söeny le romlat, à mint à poganok akkor egj neppe löttek az sidokkal, az zerent lehetnek mostis egj neppe.

F e l e l e t. A teörüenybe meg vagion irua, hogj az isten neppe kötest ne tegjen az poganokkal, mert ne talam el hajtana à pogan az utrol, melliet isten parancziolt, è miat à ket nep között mindenkor tettetesek volt, nem zerettek egj mast. De az apostolok ideiebelj zamos meg tert poganok Christus hitj által isten nepeue leuen, à christianus sidokkal zerettek ozton egymast. Nem volt simulitas közteök, ez penig köuetkezet uolt az miat, hog az sidok az Christust kerezat fan megh ölte volt az euangeliomot terittette volt isten oztan az poganokrais, kiknek Pal apostol ir ez által (ugj mond) az izrael tarsasagaban rezeswltettek it semj zo zabadsagrol ninczien. [26a] Pal ezt irta cziak az ott ualo keues tanijuanioknak teöb poganokrol uagi iöuendöröl ingien sem emlekezik, semmit ez az dologra nem zolgal, hanem az ö hataraban igaz az Pal mondasa, mint akkorj euentus hozta. De közönsegesen minden poganokra maratt es irott kötes kellene az zabadsagrol, ha volna. etc.

7. Az oluaso etc. Ha az Philippisbeliek ugian sirua irt Pal apostol, hog meg odgiak magokat az sidoktol, kik az elöbbj kötesre akartak ökö uinny, kiket ebeknek neuez, kiknek (ugmond) hasok istenek, kik az ö zemermeiben dücziekednek illj erössen tauoztatta, hogj az poganok ne essenek az Moses által töt kötesbe. Masuttis egjnehanj helien iria, hog semmj az etel meg tartas, körniül meteles. Nem tudom hat mostis miert volna zükseges, ha akkor nem uolt, mert ha azt nem irtak, hogj mind vgj legien, azt sem irtak, hogj cziak akkor legien ugj etc.

F e l e l e t. Oda fel en az elseö könyuetkëben meg mutogatam, melj nagiot artotanak uolna az euangeliomnak, Christus hjtinek es dücziasegenek auual, ha az wduessegrwl ualo elöbbj modot meg engettek volna, ug mindent a törüeny meg tartasnak tulajdonítottak uolna az sidok. Az Christus hütjnek haznalt cziak superfluitasban es suspjriomban hattak uolna, kjrol oda fel es töb irasokban bösegesen irtunk. Zinte euel külömböz ez az üdö az töbitöl es ezert nem illik mostanj idöre az az állapot, hogj az minek az oka meg zúnik az efectusá sinczen. Az kinek leuelet zoktak irnj, ha cziak ez zamara zol [26b] az kinek iriak, bolondsagh volna bele irnj, hog többeke, es az utan valoke ne legien az à leuel, ne ercziek egiebek magokra, ezkeppen, hog az apostolok meg nem irtak leuelekben, hog az utan valok ne ercziek magokra, abbol nem iö kj az, hogj touab teriedne hataranal irasok. Mert az, kiknek ök irtak azokat mind lakoheliokrol, mind az uy testamentomnak akkorj el uöt ayandekjrol, ielejrl meg neuezgetik ökö, mint hog az leuel irasa elöt ismertekis, mikor az elöt teritottak meg ökö es hoga ugj cziak azok zamara kwltek leuelet rjdjeulom azt forgatny, hog nem irtak meg, hog mostanra ne vonniak, mert az ironak elmeje elegh, mikor irasbol kj teezik. Inkab az az erösseg, hoga cziak azokke uolt, hogj miuel az utan ualokrol semmit sem emlekeznek benne, hanem minden dolgok, irasok cziak az ö ismeretes tanituanioknak zolgal. Bezzeg ha kötes keonyuet irtak volna, ugj zolna, mint az Moses keonjue Eörokke valo zertartas legien ez (ugjmond) mind az tú maradekitok között nemzetsegröl nemzetsegre, ez mostanj valaztast es az ket nep között valo kwlömbseget minden fele poganok Christus el iöuseig mind igj tarcaziak, azt parancziolla az vr, az isten. Illien kellene, mert amarrol igi parancziolt isten. Errol penigh az apostoloknak cziak az ö eltekben, es tsak az ö ismeretes tanituaniokban uolt minden hatarok, mint az ö irasokbol kj teezik cziak azokat odoztak megh nemelj törüenieknék kötelessegetöl, azok menibenis meg voltak odozua. Az utan valo poganokat mind el hattak, azt odoztak meg, hanem az [27a] ö ideiekben azt kit akartak megh eöltek, mint Ananiast, à kit akartak meg atkozta, mint Simon magust, à kit akartak à satannak uetettek, kinek akartak bünent meg bocziatnak, kinek meg tartottak. Az ö utannok valokra nekik semmj gondgiok nem volt, azokrol sem irtak, sem uegeztek. Azert sem keotes, sem odozas⁵⁷ az utanra nem nez. Ezt hozam azert elö, hog az oluaso eztis elö uehetne, hog à mit köttek uagy odtak it, hat menybeys

⁵⁶ A d-t kihagyta a másoló.

⁵⁷ A szót *aldozas*-ból javította.

ugj all, az nagy bogh vagion azert az ő tanitvaniok között es az utannok valok között, à mint oda felis meg mondtuk, sem iras<bol>okbol reank nem zallithattiuk, sem akkorj tanitvaniokrol nemzes zertent reank nem hozhattiuk, mert vicariusok nem maradot, kik azon hatalommal, rend tartással eltessek az nepet, hanem ha megh engedik az mostaniak az papa vjeariusasagat, ugj illethetik magokra. etc.

8. Az oluaso etc. Mint vagion az, hog az prophætak irása minden üdöre nez, az apostoloke nem nezne etc.

F e l e l e t. Im peldauul mutatom meg az feiedelem, ha valakinak auagj valakiknek zamosoknak, neuvezetéseknék ielen valo időben, mostanj bizonios okert, az üdeő állapotiahoz kepest leuelet irat, my gondgya egiebeknek vele, sem akkor sem az utan, hanem az kinek iratta. De ha orzagnak közönsegesen valamj dologrol, vegezesről, allando, meg maradando priuilegiomot irat, az mas dologh. Igj az apostolok igazgatak az ő leuelekkel az ő tanitvaniokat, cziak [27b] neztek irasokban cziak azok neuzezték, cziak azokat. Semmit ök egez vilagnak nem irtak, sem uegeztek, az prophætak penig iöuendöre valo kötestwl irtak ideiekben. Ezt penigh isten zauauul, hagiassauul. Nem leleuet irtak, hogj el küldöztek volna akoriaknak imide amoda, mint az apostolok, hanem az mint Peter apostol zol erről, az prophætiak nem emberj akarathol, hanem zent leleknek ihleseből zarmaztanak. Ismeg mas valamik meg irattattanak mindennök az mű epületünkre. Az prophætak mind igi kezdik el ő könyuököt: León az vrnak igeie Esaiashoz. Szola az ur Jeremiasnak. Az vrnak igije Szakaryashoz, s mind az tobbihez. Akkoriaknak ideiekben zoualis elegez meg mondtak, nem irtak volna azokert, hanem az posteritasert es az utannok valokert. Irtak kötesül, bjonisagul minden dologrol mostaniakert, es az kik ez utan leznek. Az apostolok penig egy bwtöt sem irtak volna még akkoriaknakis, ha zolhattanak volna ő magok akkor uellek. De hogj mezze voltak azert küldöztek leueleket nekik. Ez az valasztas, nemelj zamos <pog> soknak irt leuel nem lehet am vilagnak priuilegiom az előbbj kj adot, örök artjculusok ellen, az mint oda felis meg mondtam. Lukaczj apostol, hogj Theophilussal baratsagos volt cziak kedueskedet nekj az zent historiakkal, ha ő barattianak meg nem irta<k> volna még azt sem tudnok most volté gülesek valaha az apostoloknak vagy nem, uegezteky valamit zabadsagrol, azuagj nem. Ezt en búczyulöm, mint zent dolgot mindenkor. De az Theophilusnak irt hiztoriat mint uohattia valakj kötesül magará [28a] Szinte igy, ha az tanitvaniok az etel dolgabol, napok tartasabol ön köztek nem versengettek volna, semmit még azoknakis Paal apostol nem irt volna rólla, ha az galatasokat az sidok vizzua nem czyltak volna, semmit az körniül metelkedesről nem irtak volna. Latodj, nem zantzandekal es nem az elöt valo el uegezet tanaczibol irtak, hanem cziak akorj törtent okok miatt, nem isten ihleteseből ualo prophætiay köniuetet [!] irtak, hanem cziak leueleket. Noha istenes es zent irasok, mert iok es igazak de erczied az valasztast az ket fele iras között. Még azis keduek ellen eset, hogj azoknakis leuelet kellet irniok, mert à mint oda fel elo hoztam az önnön zauokat, ök nem bútúnek zolgay, hanem leleknek zolgaj voltak. Az ő tiztek, közbe jarasok nem papjrosban valo irasban fogot es allot, mint az prophætake, hanem zübelj irasban, kiben ő zelies vilagon à meny helyet be iarhattak,⁵⁸ istennek a zertent nepet gwtötöttek, hog ha annak az munkanak annya hazna keduessege lehetet volna isten elöt, hog arra nezue az ő idedekben Christust az orzaglasra uizza bocziattotta volna, azt igen vartak volna. De hogj keuesen gwlhettenek, azokis cziorbasok voltak, mind el haladot az dologh, ökis mind el holtanak, utolbra maradot. Szent Janos, euuel iratot isten az Christus angiala atal kötes könyuet, azuagj prophætiay könyuet iöuendöre, ezt tarthattiuk kötesül, à mj abban irva vagion, de à több irasokban az apostoloknak semmj gondgiok utannok valokra nem volt. Niluan senkj az ő irasokal magat meg nem menthetj, hanem eppen meg kel az törüent tartyanj, az kj bizonios akar leny iduessege fölöl. etc.

[28b] 9. Az oluaso etc. Az apostolok az ő irasokban es akkorj ketesben ez uilagot, minden poganokat, nemzetegeket be hoznak es az Christus hitit, annak erdemet közönsegesen mindenekre tericztek, es igj leuen, ha az zabadsagrol cziak azoknak <is> irtakis, nem lehet, hogj à tobbjre ne teriedgien. Mert az kötesnek azon forman kellet meg maradny mindeneken az utanra, az mint ök el hattak es az mint akkor eltekben uegeztek. Hogj lehetne az, hogj Christus nagjib leuen Mosesnél az apostolokis nagjib tiztbeliak leuen az prophætaknal, megis az ő irasok,⁵⁹ uegezesek cziak az keues zamu nepre zoritatot uolna, az prophætake penig egez vilagra es minden seculumra nezne.

⁵⁸ A hat szótag a sor fölé írva.

⁵⁹ A másoló kihagyta az apostolokis nagjib tiztbeliak leuen szavakat, s ezeket a sor fölé írta, majd áthúzta az alatta levő az prophætaknal megis az ő irasok szövegréssze l együtt s az egészet újra leírta.

F e l e l e t. Ezt cziak az erti megí, az ki az Christus es apastalok tiztinek mi voltat egezen tudgia, mire valo leöt volna, mint prophaetak irasabol, mind az apastalokebol, de hogi azt nem ertik akkori kús keötesecek, ezeket keözeonsegesnek tarttiak, nem tudgiak, hogi chiak arnieki uoltak azok az iöuendeö keötések, a minek egezen kellett uolna lenni. El kezdeteteöt uolt az hirdettese rez szerent ualo jegiek es bizonyosagok által. Nem akarta ez uilagi, hanem cziak illo fillo egi nehanj uersen nem mehetet [29a] veghez az igiret zerezt az vy testamentum, hanem el haladot, kjról böseges irasink vadnak masut, oluassa, à kj tanolny akarya. Mert itt egj koncztis be fölhetnek auual, hogj vilagot es minden nepet emlegetnek az apostolok, arról eleget zoltunk az első könyuezekben. Mind ez vilagnak s minden nepeknek hirdettek az euangeliomot, de az melj keues vilagh ueötte chak azt foglallia oztan be az ö irasok. Ö magokis el valaztiak azokat à vilagtol es à minden nepektöl es cziak azokra zorittjak tizteket es irasokat. Nincz posteritasrol, sem közönsegesen minden nepekröl ki adot vagj kj iratott uegezesek vagy kötesse keonyueök. A mj nezz tiztekre, igaz, hogj sokkal meltosagosb az ö tiztek à prophaetakénál, de akkor lezen egezen, mikor Christus mellet tizenket szeken wlnék es vele eggüt è vilagot itjlik s gwbernalliak s egj akol s egj paztor lezen. Azt keztek volt akkor s az zakat közbe. Elöl jaro az vy testamentom, akkor kezdes kötesül nem maradhatot az utanra, mikor minden oka modgia el <teö> költ. My chak mint igaz meg löt dolgot zerethettivk, mint zent historiát, elhetwnk vele hataraban, az mj köz vsusra valo benne, az mellet, az előbbj örök kötes fen all, az kj zerezt ellnünk kell. Es imez iöuendö kötest varnunk kel. Ez az Bibliának igaz rendj, az iduessegnek igaz foliasa. Nem az, à kik örökke cziak zabadsagott [29b] keresnek es à mint nekik meg attak erőuel ö <nekik>ueknek tartiak az ö uezeliekre, mert ezek é uilagot zereztik, e uilaggal eggüt ueznek, hallnak, à közben à bölcseseg az ö fiait kj talallia es à uilagtol el zakaztia az ionak eppen valo köueteseben meg tartia etc.

10. Az oluaso etc. Az messias el iöueseigh tartot az, hog proselitussa legyen à pogan es ugj wduezwllion, az utan zabtak az apostolok az zabadsagot. Nemis zabatak uolna, ha az előbbj rend tartas zerezt kellett volna maradny.⁶⁰

F e l e l e t. Söt, a kik a messias orzaga felöl igazan ertnek, tudgiak azok, hogj az messias orzaglassakoris nem lezen az à zabagsagh, mint az prophaetak irasabol megh teczik. Mert Szakarias prophaetais igj zol arról az wdöröl: Lezen kedigh akkor az egh alat minden nepék, minden nemzetek, ha fel nem mennek eztendönkent Jerusalemba è satoros innepre, hogi az vrát ott⁶¹ imadgyak és az urnak innepet zentellienek (auag innepet meg zentelliek) nem lezen arra a nepre essö, è lezen az czyapas, melliel meg büntettetik. Söt Aegiptusis, ha fel nem megien az innepre, noha ö rea ugian nem zököt esso lenni, de ugian azon czapassal büntettetik,⁶² mint à teöb nep. Erczed az ö földök sem terempt semmyt, az Nilus vize kj nem arrad, hogj öttözhetnek à gabonat belölle. Christus urunkis azt mondgya az utolso pehsakor, hogj immar ö pehsat az utan az ö attianak orzagaban ezik, kibea a mint irja sok poganok ülnek egy aztalhoz Abrahammal, Isakkal etc. Hát pehsa innepes fenn marad. Nijluan irya Zent Janos, hogj az messias varosaban keörniül meteletlen be nem megien. Ha penig fel kel minden nepnek iarnj mint hogj fel kej, beis kel mennj az uarosban [30a] az templombanys, köuetkezik hat hogi az keörniül metelestis mind ez vilagnak fel kel uynny, holot külömben egy sem mehet bë az uarosban. Mert, kj oda be nem mehet az nem isten nepe. Ezeknek az messias el iöuesekor kel igy lenni, azert az messias iöt volt, azert igj kellett volna lennj, ha ötött be uöttek volna, mint hogj igy lezen, mikor maszodzor el iö. Lathato dologh hat, hogj az à zabadsagh cziak az Christus halala mijat köuetkezot volna à sidok bozzusagara, à Christus hwjtnekel elő menettjert [!] akkor minden törueeny tartasnal dúcziösegesb volt, mint oda fel meg mondtuk. Kjról masut büuebb irasara igazittotuk az oluasot. Az apostolok azert, à mint akkor az üdö hozta mindenkeppen abban farattanak volna, hogj à poganokban zolo iegiek es ayandekok által az sidok ynkap meg wtkeztenek es hogj à poganokal egj nehany törueenieket meg nem tartottanak valoba meg üsmerhessek à sidok, hogj ayandekok. Tulaydon cziak az Christus hitjert es nem terueeny tartasert zolgaltattanak, kjből tökelletesen el hihetnék, hogj igaz messias volna à Jesus es meg kellene terniek à gilksosagbol. È volt fő oka à zabadsagnak, erre nezue, hogj zaporabban es hathatosban mossa ele az poganok között az Christus dúcziösege es az euangeliomnak erreie az sidok ellen valo bizonsag <w>nak nagjoberesegere. Azt orrultak az hitetlen sidok <fi> es azert futották, jarták igen az tanituaniokat [30b] hogj az torueeny tartasra vohassak, mert igj Christusnak semmj

⁶⁰ A ra betűpár a sor fölé írva.

⁶¹ Sor fölé írt szó.

⁶² A mondat elejétől *Söt Aegiptusis* a *büntettetik* szóig bezárólag külön papírszeleten van a lapok közé ragasztva.

hazna nem löt volna benne, sem ö nekik Christusban, ha az Christus hwtjneк dűcziösege az torueny tartasnak dweziosegetöl kwlön nem zakaztotta volna es kwlön kj nem laczot volna. Ezert fajlalta feletteb Pal apostol, hog el ne hitethessék az tanituaniokat. Ezt fő bolezesegh latny es tudny az apostolok irasaban. Igj immar hogj ez sem fogot az sidokban, az poganokis megh lankattak, az apostolok el haltak,⁶³ mind sido s mind pogan oda eset, à hol Christus elöt volt es ot lezen mind addigh, migh Christus el ö. Az zabad-sagnak azert helie s oka s modgya, hazna, vege, mind cziak akkorj állapotra nezet, à mint hogj ökis mind az gűlesben, vegezseben minden czielekedetekben, irasokban cziak arra az idöre, cziak akkorj emberekre neztenek, kinek io értelmű ember ellene nem mondhat, hanem ha az kj az Bibliat chak az vilagj papak modgia zerent ertj vagj kj ez vilagot az iduessegnel inkab zeretj.

11. Az oluaso etc. Igen keues ember az, a kj az törüent sido modra tarczia, ha cziak az iduezűl etc.

F e l e l e t. Az zent iras azt bizonittia, à kj az isten törüenet eppen meg tartia à kwuűl, à kj talalmanra merj hadny dolgot, wduesseget, lassa, à kik azt tartiak, hogj cziak azt kellene megh tartanj, à mj az apostolok irasaban vagion cziak tantorognak elmeiekben s mind eletekben, mint hogj fundamentomok ninzien, tartnak valamjt elegiesen. Az apostolok irasa lelkj embert vylagh [31a] zwletet embert, kj igen jot czielekedgyek, az vallast tiztan tarcza, marhaiat, iozagat ne kemellie, cziak zent bezedw legien è vilagot ne zeresse, eletet mindenkor kez legien le tenny. Minden conversatioia mennyej legien. Zemeuel, füleuelis zent legien. Illient biztat az apostolok irasais, akkor igj uolt. Immar az kik azt tartiak, hog cziak azokat kellene megh tartany, ezekreis az<t> iuthat, az kj az tobbitis kéz fel uenny, ha meg ertj, hogj tartozik velle, az ertj megis, à kj sem eggiket sem masikat sem kerengj, mert az eppssegh mind az ertelemben, mind az köuetesben az io keduert kez akarateret adatik. Mert az kik mondgyak, hogj azt kel meg tartanj, az mj az apostolok irasaban vagion cziak az vallasban sem tiztak. Egj istent vallanak s tartanak, az isten törüeniebenis valamit, de az mellet az papay zörzesekbenis sokat köuetnek, è vilagtol sem zakadhatnak el, az zabad-sagot eoromest meg tartiak, de az apostolok irasabelj zentseget, ha köuetnek latzattia volna. Azt mondom azert en az zent iras zerent, miuel hogj az zent lelek cziak az apostolok tanituanijnak engedet volt zabad-sagot s ezek penigh azt nem ertik, az mellet az tebbit sem köuetik eppen s az mitt köuetnekis elegies. Ennek e uilagj zeretelj oka, hog nem ertyk, hogj az eppssegre nem yuthatys è mellet az tuniasag, tanolatlansag es az külsö felelem. Ez illen ember lassa, hogj bizik wduessegehez itelie isten, à kinek vallasa, elete, erkölczie, isteny zolgalattia s mind czylekedetj [!] tiztan es eppen vagion. Abban vegigh meg marad az igaz meg teres utan az zent irasnak consensussza ennek igir iduessegèt. [31b] Ennek pedigh kj adot reguliaia, hatara mj legien, meg mutogattuk, ha az kuuűl valakj biztattia magat, vagj az tudatlansagtol vagion vagj az felliuul meg irt okok miat. Egik sem mentj meg. Nam az Luterek azt merik mondanj, hogj senkj nem tarthattia megh s nemis tartia s mög sincz eggijs közüllök, kj magat wduezwlit embernek nem⁶⁴ tartana. Azert az biztatas mind meg lehet, de ha ember ug bizik, hogj az istennek kj adot regulay nem biztattia bizonioson abban azt el hihetiuk, hog affele ember magat meg cziyllia [!] À kj mint keresj ug talallia megh, à kj mint zerget ugj nijttatik meg, de è vilagi zorgalmatossag töb okok kozot sokakat tartoztat megh es el tiltia ököt az iduessegtöl, mint zinte az tiztessegh keuanas. Ezeken az kj által mehet, djezirj az istent eyel es nappal, keuannia mindennek iouat alazatoson, hogj egjebeknekis haznalhasson es ö magais abban megh maradhasson, kjre segellien isten mindeneket, valakik erre igiekeznek, hogj igazat erthessenek es azt mindenben tökelletesen köuet-hessek isten neuenek djezieretjre. Amen.

Finis huius operis. In Anno Dominj 1620. Finis huius operis mercedem posco laboris. Dűcziösegh, tiztessegh adassek az vrnak, kit az zent angialok tiztellnek s imadnak.

2.

[33b]

Az Christus Iesusnak az isten igaz messiassanak orzagarol ualo röuid tanusag, mely irattatot tanusagnak okaert az Bibliabol es sok iambor, bölez es zent iras oluasot doctoroknak könyuokból, es Ou: Ben: által ozue zedegettet es rendeltetet.

Tudom azt, hogj az egi igaz istenről es az ö igaz messiassáról, az Christusról sok külömb külömb fele velekedesek uoltanak eleitolfogua es uadnak mostis; azonkeppen az Christus orzagarol es iteletirölis nem uoltak es ninzenek az emberek egi ualasban es

⁶³ Az l betű a sor fölé írva.

⁶⁴ Sor fölé írt szó.

ertelemben. De kinek meniemű értelme es uallasa legien, arrol mostan en nem zolok, azt elő sem zamlalom, hanem az mit az zent iras zerent kell affelöl ertenünk csak arrol irok en mostan az kőniueczkeben röüdeden. Senkinek penig értelmet es eletet ebben megh nem fogom, hanem à kinek iob es zent irashoz keözalb ualo értelme uagion. [34a] keözöllie az kereztienekkel en nem zidalmazok senkit, hanem inkab kezek lezunk engedni annak, az ki zent irasbol jobbat mond.

Summaia penig ez dolognak, az kiröl mostan zolok imez harom rezben forog. Első, hogy az isten az ő messiassanak orzago es ueghetetlen birodalmat igert.

Masodik, hog az tellies es tökelletes birodalom es ellensegnek giözedelme mindenes-tolfogua nala nin ezen.

Harmadik, hogy à hol most uagion az Christus, lè kel onnet ioni es az ő tellies es tekelltes birodalmaban be kel zallani, hogy niluan legien mind⟨eneknel⟩ sidoknal s mindeneknel, hogy az meg fezittetet Jesus legien az istennek messiassa, kirallia es holtaknak es eleuenekek itelő biraia.

Az elsöröl, hogy az Christusnak orzaganli kell.

Az prophetak ualamenin zoltak az Christusrol, de mindenik azt iouendölte, hogy kiraly lenne, kegielmes, istenfelö lenne, ki az ő nepet uezerlene es hagi igazgatna, igaz törüenell birna, ellensegit megh giozne es tengertol fogua tengerig ualo birodalma lenne. Bekeseget es niugodalmas orzaga [34b] lenne, kibem semmi bün, sem eördög, sem ellenseg nem lenne es ahol nem jarna ala s fel es nem offerdalna egi fertelmesis. Hogi penig az töb prophetakrol ne zolliak, ved elő csak Esaiast (Esa. 9. ver. 6.), lasd megh meniemű messiasról auagy kiralyrol zól Cap. 9. ver: 16. kiczinded zületet, vgimond, holot az dolognak bizonios uoltaert igi zol, mint ha immar zületet uolna maga az utan ⟨hatuan es⟩ hatzaz eztendöuel zületet az Christus es fiu adatot minekünk, kinek birodalma uallan uagion es hya az ő neuet czudalatosnak, tanaczosnak, eros istennek, az jouendö uilagnak atyának, bekesegek feidelmenek, az ő birodalma megh zaporodik es bekesegek uege nem lezen, Daidnak szekiben ül es az ő orzagan vralkodik, hagi megh erösicze azt erös itelettel mostantol fogua mind eöreökke. Lasd megh Esaiasnak Cap. 11. ver. 20. Az prophe-tak ⟨ugian⟩ penig ugian mindniaian egi akarattal azt iouendöltek, hagi vralkodni kel az messiasnak. De lassuk az euangelistakis es az apostolokis mit zolnak felölle es miniemű orzago tulaydonitnak neki. Olvasd megh Luc. 1, 20.31. Azt mondgia azt [!] angial Marianak, ime fogacz mehedben es fiat zülz es huod az ő neuet [35a] Jesusnak. Ez nagy lezen es az magassagbeli istennek fianak hiuattatik es az uristen neki adgia az ő attianak Daidnak kirali zekit es vralkodik Jakob hazanepen mind eöreökke es orzaganak uege nem lezen. Zacharias penig megh teluen zent lelekkel igi zol, Luc. 1. Aldot az izraelnek vra istene, mert megh latogatta es ualtsagot adot az ő nepenek es fel emele az zabad-sagnak zaruat az ő zolgainak Daidnak hazaban, mikeppen az regi ⟨zent atyak⟩ prophe-tak zaia által megh mondotta, hogy ellensegi⟨tol⟩nktöl megh zabadittana es mind azoknak kezekbol kik gülölnek minket, hagi irlalmassagot czelekednek az mű atyankkal es megh emlékeznek zent fogadasarol es be töltene esküesset, melyet töt Abrahamnak, az mű atiainkkal, hogy megh zabaduluan ellensegünk kezéböl feilemmelkül zolgálnank eö neki zentsegben es igassagban tellies eletwnknek rendiben ő elötte. Ismet igi zol az angial az paztoroknak Luc. 20. Ne fellietek, mert nagy eöreömet mondok, mely egez Izraelben lezen, mert zwletet ma nektek zabadittotok, ki az vr Christus uagy az urnak Christussa, Daidnak varasaban. Lasd megh ugian ott az Christus tanittasanak rendit, ezt ⟨mu⟩ mutattia, hagi az isten eötet nem arra külte volt, hagi megh eölliek az sidok, hanem hagi eötet be uennek es az isten orzagan eö általa keözötteök. [35b] Azokaert tanittasatis mingiarast azon kezdi el, tarcziatok, vgi mond, poenitentiat, mert el közellittet az isten-nek orzaga, azaz, az isten orzago indit köztetek, mert megh ment minden testi leleki ellensegtöl, ha zót fogadtok s poenitentiat tartotok. Azzalis kiralysagat es urasagat ielent-tette, mikor azt mondotta (. . . ⁶⁵ 21. ver. 17. Joanni 10. ver. 6. Matth. 15. 21. Joanni 18. ver. 37.), hogj izrael hazabol el uezet juhokert iött es hagi az el uezet juhoknak egi kirallia es paztora lenne, mert akkor mondattanak sidok elteueledet juhoknak, mikor paztorok auagy kiraliok nem uolt. Christus azt mondgia, hagi ő arra iöt, ⟨uolt⟩, hagi azoknak kiral-lia legien. Azert niluan ielenti, hagi ő uolna az sidoknak ama megh igert kirallia, ha be fogadnak. De Pilatus elöt ugian niluan vallast tezen rolla, hagi eö kiraly legien, ő ugian arra zületet. Erre ha mind elő akarnok zamlalni, sok bizonisagink uolna, hagi az isten az messias nem azert kulte uolt:

1. Elözöris, hogy megh olliek (mert ugy ő uolna az ő artatlan halalanak az oka), hanem hogy ellien es uralkodgiek.

⁶⁵ Kibetüzhetetlen jelzés.

2. Előzöris azt bizonittiak az istennek igeretijs kikben sohol nincz emlekezet, hogy az messiaszt megh kellene ölni. Kereztelő Janos az önnön hop mestereis nem azt praedikalta, hogy megh ollick, hanem hogy poenitentiat tarczanak es be uegiék.

3. Az isten sem azt kialta menniegbol, hogy megh ollick, hanem hogy halgassak es engedjenek neki, mint ő zerelemes fianak es messiassanak (Joanni 1. Matt. 3. Marc. 1.)

[36a] 4. Az Christus sem azt tanittotta, hogy megh ollick ötöt, ha üdüözulni auagy megh zabadulni akarnak, hanem azt mondgia, ha neki hiznek tehat cöreök eletek lezen, söt satan fianak mondgia azokat, az kik ötöt megh akartak előlni. (Joanni 5.)

5. Az istenis peng kemenien megh büntete az sidokat erotte, hogy megh ölek az Christust. Ök sem hiuek isten messiassanak lenni. Az Christus pelda bezedeys megh mutattia, hogy nem arra küldötte az isten, hogy megh ollick ötöt az vincellerek, hanem hogy az zölönek haznat uagy gümölczet be uennek az gazdanak. De megh az tanituanikiis nem hittek egiebet felölle, hanem hogy keözeöttök elne es megh zabadittana öket az ellen-segtol. Innet uala, hogy mikoron Jesus megh ertette uolna, Mosestol es Illiestol az Tabor hegien, hogy az sidok ötöt megh ölnék es megh kellene neki halni, kezdé arról az tanituanikiisnak zolni. Kiert Peter megh zolitta, hogy annak beket hadna es azt ingien se bezellene, hogy megis halna. Touabba miuelhogi az prophetak irasabol ertettek uolna az apostolok, hogy az messiasnak elni es uralkodni kellene, ezokaert még fel tamadasa utannis azt kerdik uala tölle, ha mingiarast megh epittene, megh vyittana, megh adna es el kezdene az izraelnek igert orzagat, kire Christus nem felele azt, hogy soha nem lenne az es ne uarnak tölle be földön, hanem ezt monda: Non est uestram scire, nem szükség, vgimond, tú tudnotok azt, [36b] mert az atya csak ő maga tudgia. Annak okaert noha az sidok nem ha<d>giak vralkodni keözeötöök az Christust, hanem ra tamadanak es megh ölek. De ugian fel tamazta az isten halottaibol nagy düczöseggel fel uiue menniege, hogy ott legien addig, mig onnet el küldi eleueneknek es holtaknak birodalmara es iteletire es az öueiuel ualo bodogsagot [!] orzaglasra es vralkodasra. Summa, mind eddig ualo bezedemnek csak ez, hogy az isten az Christusnak orzagot, birodalmat igert, kibe noha akkor az sidok kegietlensegek miat bele nem zalhata, de azert az isten az eö igeretit megh nem masollia, hanem az messiasnak igert orzagot ugian megh adgia es mikor annak ideie el iö, ötöt abban hiuen be zallittia es be iktattia. Azt mondanad te, iol ertem, hogy orzaganak kel lenni az Christusnak, de az lelki orzag es nem ez földön lezen itelet.⁶⁶ Ez felöl eleitol fogua czuda uelekedések uoltanak es uadnak megh mostis az emberek keözeöt, mert az papistak azt mondgiak, hogy mint <h>az mehek ugy zengnek, azt ualliak, hogy eök fel repulnek az egben es oda fel uitetnek, <me> nem akarnak it az földön az Christussal megh maradni, maga halliak, hogy az Christusnakis le kel onnet felliuol ide ala mi hozzank ioni. Az sok iras közzül ualo uelekedéseknek mü hadgiunk beket es lassuk mint kel erteni az Christus lelki orzagat. Ahol azt mondgiak, hogy az Christusnak orzaga lelki orzag, megh engedem en azt eöreömet, iollehet nem igen talalhattiak az irasban az bútü zerent, hogy Christus orzaga lelki orzag, hogy az csak istennelkül ualo lelekbol lenne, mert azt tuduan, hogy testestol fel tamadunk es testestol lelkestol ep egez üdüös emberek lezünk az Christus orzagaban, nem bolondok, sem mehek modgiara nem lezünk [37a] hanem azert mondatik meltan lelkek orzaganak auagy lelki orzagnak az Christus orzaga, noha lelkestol testestol lezünk benne, de nem affele testi giarlo ualtozo vilag es orzag. Nem kell ott effele testi irással, bezeddel valo oktatással az tanittas, nem. Irasnelkül es tanittasnelkül mindennek zúueben lezen az istennek zent lelke es törüenie. Lelki es zent dolgokat czelekedünk, zolunk, bezellunk akkoron. Nem tractalunk ot ez fele testi, uezendö, romlando dolgokról, mint most az testi emberek. Nem gioniorködünk effele testi, uezendö, romlando es el mulando dolgokban, mint most ez uilag fiai, az testi emberek gioniorködnek. In summa, lelki orzagnak nem azert mondatik az Christus orzaga auagy hogy csak testnelkül ualo lelek lenne abban, mert testestol lelkestöl ott lezünk. Auagy hogy ez földön nem lenne, mert itt igert az isten orzagot az Christusnak es ide iö ez földre keözinkbe, mint az iras tartia.

Azonkeppen meninek, auagy isten orzaganak nem azert neuzeitetik az Christus orzaga,⁶⁷ hogy ott fen az egekben lennenek uele, hogy az isten eö zent felsege az ő messiassanak általa vralkodik köztünk es ő zerzi azt a bodog orzagot az eö messiassanak, ki zent orzag lezen, kiben azonkeppen zolgnak es engednek tökelletessen az hiuek az istennek, mint most az menniey angialok engednek es zolgnak az uristennek <es az Christusnak>. Igassagnak, zentsegnak, tisztasagnak orzaga lezen az. Nen lezen ott fertelmes, hazugh,

⁶⁶ A margón a következő latin szöveg: 1. Obiectio de regno Christi esse quidem sub spirituale.

⁶⁷ A margón a következő latin szöveg: 2. Obiectio quod Regnum Christi dicitur Regnum coeli.

czalard baluani imado, hanem az baraninak hiuei leznek abban, menniej es zent dolog lezen az az orzagh. (Apoc. 21. 2 Pet. 3. Esa. 6. 5. Apoc. 21.)

[37b] Azert mikeppen az iras menniey Adamot es menniey Jerusalemet mond, nem azt erti, hogj az földön nem lennenek azok, hanem hogy mennyeiiek, istenesek, zentek, tisztak, az menniey istentől kezitettek es epitettek. Azonkeppen mikor az Christus orzagat menninek auagy mennieieknek orzaganak mondgia, az iras nem azt erti rayta, hogy ez földön <len> nem lenne <az istennek szent es tizta maculanelkül ualo es> hanem, hogj⁶⁸ az menniey istennes orzaga lenne az, istenes, zent es tizta, maculanelkül ualo es igassagnak istene lenne, kiben istennek es az baraninak tökelletes engedelmeuel leznek az hiuek, itt az megh tisztult es christaly modra megh zepült földön. In summa: meny orzagnak, isten orzaganak mondatik az Christus orzaga, mert az menyei isten zerzi es keszitti azt es allando tokelletes bodogsagos lezen az.

Vegere mikor az Christus azt monda Pilatus elöt, hogi az ö orzaga nem ebbol ez uilagbol uolna, nem azt ertette, hogi it ez uilagon, ez földön nem lenne az ö orzaga, mert nem az egben ualo vralkodast igert az isten az Christusnak, az ö hiueinek egietemben, hanem az földön.⁶⁹ Noha az me<nny>niey angialok engednek es zolgalnak neki, mint istentol fel magasztaltatot es dúcözöses messiasznak, kinek noha akkor nem engedenek es nem hagiak vralkodni raytok, [38a] hanem megh uetek, azt mondak, hogi bar ne legien ö kiraliok, de megh lattiak megh nagy giotrelmekkel es keserues banattiokkal az ö uralkodasat mindenekben, mikoron el io glorificari in omnibus sanctis suis et <admirab> admirabilis fieri incrudentibus. Azert mikor azt lattiak, hogi az ö orzaga nem ebbol ez uilagbol ualo, erti ez uilagon akkorbeli sido nepet, annak erzölczet [!], mint ha azt mondana, az en orzagam nem effele hitetlen, engedetlen vilagbol vagy uilagbol valo az meniemuek ezek az mostani sidok, kik ream tamattak es engem el arulnak, hanem az en orzagam engedelmes, zabad akarathol valo nepbol al. Touabba az mint az geöreög bütü ielenti ugian reaiok mutatot az sidokra Jesus, mikor azt monda, az en orzagam nem az illien uilagbol ualo, igert. Azokaert noha az Christus orzaga bizoniara nem ualami seregbol, hanem az földön, ez uilagon es ez uilag modgia zerent lezen, hanem istenes orzag lezen. Nem haddal, fegiuerrel uezik, hanem (mint most annak à seregere az ige altal giozettetik) velünk egietemben mind örökke. Summa. Mikeppen az sidok akarattia ellen regen Pilatus fel irta vala az Christus feie fele, hogi ö volna az sidoknak kirallia, azonkeppen valoba megh bizonittia es megh mutatitia az isten mindeneknek lattara, hogi az nazaretbeli Jesus legien [38b] az ö messiasza auagy kirallia, kinek kiralysaga es orzaga noha nem ez földi es vilagi kiraliok orzaga modgiara lenne,⁷⁰ hanem zent, tizta, maculanelkül ualo es menyei⁷¹ lenne, de azert ugian itt az megh tisztult es zepült, bekesegezes földön lenne, velünk egigüt.

Az masodik tanusagról, hogi az Christusnak tellies, tokelletes birodalma ninczen, mert megh utolso ellensege az halal ugian uagion es sok töb ellensegijs vadnak, mind maganak, mind orzaganak. Jollehet az zent iras ellen sokan azt mondgiak, hogi immar az Christus regen benne uagion az urasagaban,⁷² birodalmaban, es hogi mostis menyorzagban egienlo hatalomban vralkodnak az istennel. De ez uelekedes ellen azt mondgiuk es bizonittiuik, hogi sem most, sem az előtt soha, menyorzagban ket vralkodo isten nem uolt s ninczenis. Valliuik penig es hizzük az atya mindenható isten az Christust fel tamasztotta halottaibol es fel uiue menyorzagban, az ö iobiara ültete, minden feidelemsegnel fellieb ualoi nagio birodalomra helyheztette es rendelte, megh az angialoknakis feieue rendelte (Heb. 2.) Tudni illik akkor, mikor minden ellensegi labai ala uetetnek, ki megh ninczen, hanem varia eöys azt mostan. Azokaert az iouendő uegnelkül ualo, tellies, tökelletes vralkodasanak czak elei, kezdeti es sengeie vagion köztünk, megh dereka hatra uagion, kire uarom, hizem es remellem, hogi az en istenem elboeziattia. Hogi peniglen azt mondom, hogi most az Christus menyorzagban leuen nem uralkodik istennel egienlö hatalommal mindeneken, annak im illien okait adom:

1. Első, mert ha mostan ott fen uralkodik, tehat ugi ket uralkodó isten uralkodik menyorzagban es hogi az atya nem uolt eleg az uralkodasra es mindeneknek mindenüt valo gonduselesere es azokaert kenzeritetet melleie uenni az Jesust, hogi ot fen segettene az urasagban es gonduselesben neki, holot az tellies zent iras azt bizonittia, hogi az atya czak a seregeknek ura, istene, ki mindenekre, megh madarakrays gondot uisel es kinek

⁶⁸ A sor fölé írt szó.

⁶⁹ A margón a következő latin szöveg: 3. Obiectio Regnum meum non est hoc mundo. Joanni 18.

⁷⁰ A sor fölé írt szó.

⁷¹ A zent, tizta, maculanelkül ualo es menyei szövegrész pótlólag a margóra írva.

⁷² A szó harmadik a-ja a sor fölé írva.

hatalma, ereie, gonduselese mind menniet földet be tölt. (Jude 5. Ps. 135. 146. Sapie. 12. Ps. 54. 12. 45. Matt. 6. Luc. 12. Esa. 66. Joanni 13. Matt. 10. Joanni 17.)

2. Masodik, mert ha mindenenen menyorzagban vralkodik mostan, züksegh, hagi az regj megh holt zentek, az ö sok ken uallot zenti, apostolok es martirok uele egigüt ot vralkodgianak mostan, mert mikor eö uralkodik mindenenen ezekkel es mü uelünk egigüt vralkodik, mert egigüt kel az fönek az tagokkal vralkodni. Nem lezen zolgai nelkül az ö uralkodasa, hanem velunk kel orzagolni, mint [39b] megh mondta, hagi azt akaria, hagi à hol ö lezen müis ot legiünk.

3. Harmadikert azt mondom, hagi ö mostan az egekben leuen, nem bir mindenekkel, mert az miert az apostolok mondgiak, nem azert ment es uitet [et]⁷³ menyorzagba, hagi ot uralkodgiek mostan es onnet birion mindeneket ide ala, hanem hagi az istennek iobbian üliön mind addig, migh az isten minden ellensegit az labai ala ueti, de minden ellensegi ninczenek labai alat, azert megh mostan menyorzagban nem uralkodik.

4. Negiedczer, mert zent Peter azt mondgia, hagi ö neki az egekben kell lenni mindaddig, mig nem restauraltatnak, azaz megh epulnek, megh vyulnak mindenek es migh az nepnek sokasaga be giul, mind addig, ugi mond, az egekben kel tartatni az Christusnak, nem hagi ott kel isten gianant uralkodni es onnet kel ö neki mindenekre ide ala gondot uiselni, mert az atyaisten czelekedi azt, hanem hagi ot kel lenni, mig el io. Mind nennek földnek mindeneknek megh vyulasa is meg ninczen, hanem ez utan lezen, mikor ö orzagol uelunk egigüt, mikor az jo paztorhoz minden felöl hozza futnak, mint az saas keselio az holt testre, mikor az isten fiainak megh zabadulasok lezen, mely megh most ninczen, hanem uariuk. (Act. 3. Rom. 11. Ps. 54. Matt. 10. 2. Pet. 3. Luc. 17.)

[40a] 5. Eöteödzer, mondam, hagi megh az eö tellies tökelletes birodalmaban uagi orzagaban ninczen, <hanem ez utan lezen, mikor eö orzagol uelünk egigiut> mert azt mondgia zent Janos, hagi mikor az lelki Babillon el romol, akkor zal az barani az ö birodalmaban. (Apoc. 11.) Ezent bizonittia Daudis, ki azt iouendöli, hagi az messiasnak akkor adatik az birodalom kezehez, mikor az negiedik monarchia el romol, mely megh ez ideig nem lött, hanem leendö. (Dani. 2. ver. 44.) Akkoron oztan megh fizet eöjs az ö igereti zerent az igazaknak, az ö ken vallot zentinek es hiucinek akkor azon tellies birodalmaban es kiralsagaban be zal es minden testi lelki ellensegi megh töretnek es labai ala uetetnek, mind eördög, mind <en> bün, mind halal el rontatik es tamad nagi bekeseg, eöreöm es zentség, igazsag, egienesseg es az zeretet fel tamad az eörüendetes es dragalatos nap, kinek most czak arnieka sem teczik sohol, egi io napot nem erhetünk az mi üdönkben. Azert mind hagi mind ezeknek megh kel lenni az messias orzagaban, mostan pedig ninczenek, kouetközük, hagi megh az messias az tellies es tökelletes birodalmaban ninczen es nem bir mindenekkel, mert mikor ö mindenekkel birand, akkor az kiket [40b] mondek mind megh leznek, megh mondgiak akkor az kik most variak az Christust. Aldot az ki iöt az urnak neuben, akkoron fenlenek az igazak az istennek eöreökkeualo orzagaban az messiasal, az mely orzagrol Daniel prophetal, hagi az zent nepnek adatik (Matt. 2. Luc. 13. Dani. 7. ver. 27.)

Vegre, mondom, ezokaert, hagi az Christus megh mindenekkel nem bir, mert ugian niluan ualo iras es bütw uagion rolla, hagi megh ninczenek mindenek alaia uetuen, hanem azt uaria öys ot fen, hagi mindenek alaia uettessenek, lasd megh Pal apostolnak sidokhoz irt leuelenek 2. Cap. mindeneket, ugy mond, laba ala vetet (azaz uet), de megh nem lattiuik, hagi mindeneknek alaia uolnanak uetetuen. Esmet ugian ot ül az Christus az istennek iobban, azt azoltatolfogua uaria, hagi az ö ellensegi neki labai ala uettessenek. Kettöt mond itt, hagi az Christusnak mindenek alaia uettettene, de azt mondgia, hagi megh nem lattüik, hagi mindenekkel birna. De hat lezen megh ideie, mikor megh lattiuik azt, hagi mindenekkel bir, mert nem lathatatlan, sem titkon ualo orzagnak kell lenni, hanem lathatonak kell lenni, kit mijs megh lathassünk es erzhessünk.

Masikat azt mondgia, hagi varia, hagi az ö ellensegj uettessenek, nem mondgia, hagi egienlo hatalomban uralkodik mostan az egben az atyaual, hanem var, uallions mit uar, bizoni azt az miben megh ninczen. [41a] Az mi megh kezenel ninczen, tudni illik, hagi minden ellensegit megh biria, hatalmassagat el uegie, minden eörömtol megh fozza, megh giozze es labai ala tapodgia. Ezt uaria az ö menniey zent attyatol, mint io es engedelmes fiu. Summaia bezedemnek czak ez, hagi az Christus ott fen az egben leuen mindekkell telliesen, eppen nem bir, mert megh sok ellensegi vadnak, kik rudoldoznak [!] az ö tagiai ellen, mind testi lelki: az eördeg, az halal, az bün es egieb töb ellenseijs es megh mind el nem rontattanak. De akkor az <ö> eöueiuel egietemben az ö tellies birodalmaban be zal, ezek mind megh giozetettnek es sohol semmi ellensege nem marad es leg utolzor utolso ellensege, az halal rontatik el, mint Pal apostol iria 2. Cor. 15. Akkoron

⁷³ Az utolsó *et* betűpárt elfelejtette leírni a másoló.

oxtan olly ur, olly nag hatalmu, birtoku kiraly lezen, ki semmi fogiatkozast nem hajj az öueiben, hanem eppen, egezzen, telliessen mindenenek megh tökell, be telliessit minde- nekben, <P> mint Pal apostol Eph. 1. hagi ha penigh azt forgattia ualaki lam, ugimond, az iras azt mondgia, hagi az Christusnak minden hatalom adatot mennien es földön, esmet olly neü adatot neki, mely neü minden neuek felett uagion es hagi az ecclesianak feieue tetetett Mat. 28. Phil. 2. Effele ellenzo zabasu mondasokra azt felelluk [41b] hagi ezek mind ugi uadnak istentol regen megh igerue, rendelue es uegezue Christusnak bizoni hihető es tagadhatatlan mind ez, de megh ö zinte benne tokelletessen ezekben [ninczen],⁷⁴ mert ha benne uolna, nem kellene uarni ezeket, de uaria mostan az egben mind ezeket. Azert az dolognak bizonios es tagadhatatlan uoltaert, noha ugi zol az iras, mint ha immar mindeneket alaia uetett uolna az isten az Christusnak, de megh iouendöben zall abban. (Heb. 10.) Tokelletessen bizoni az, hagi istentol megh uagion <igerue> zerezue, rendelue es nem külomb, ha zinte <keg> kezenel uolna immar mind az egez birodalom, mert az isten soha azt megh nem masolhattia, az mit az ö messiasanak igert I Cor. 15. Azert azt mint bizonios dolgot, ugi uaria öys, mely vralkodasban tudgia, hagi megh nem czal- tokozik, hanem megh adgia neki az ö atya az megh igert orzagit es birodalmat. Innet uagion, hagi Palis azt mondgia oportet illum regnare. Züksegh, ugimond, neki uralkodni, ugi uagion, de mikor ideie s kora <vagion> lezen, nem mingiarast, hanem hagi ellensegit megh birandgia, akkoron oxtan mindenenek zabadon uralkodhatik, be kel neki menni az ö kiralij düczosegébe, de mikor ideie s modgia [42a] lezen, kit czak egiedul tud az atya mindenható isten Luc. 24. Mint eö maga mondgia Christus urunk, oly orzaga lezen az Christusnak, ki el nem reytezhetik, el nem enieztethetik vrozua, czak egiedül eö magual nem lehet uralkodasa, hanem az ö tagiaual, zolgiaual, tanituaniaual. Act. 1. Vege zakad mind az töb feidelemsegeknek akkor, czak ö lezen az uilag biro feidelem isten utan akkor. Ha azt kerdik tehat, mit miuel most ott fen az egben az Christus, ha nem uralkodik es nem esedzik. Az irasbol azt felelheted, hagi ot fen az egekben tartatik es ül az atya istennek iobian, varia, hagi mindeneket megh vijezen, epicezen es labai ala uessen, mert istennek iobbjan ülni nem egieb, hanem az istennek hatalmaban, otalmaban, mert az üles nyugodalmat, uezteglest es uralkodast iegiez. Az iob kez penigh hatalmat, otalmat,⁷⁵ segetseget, örizetet iegiez az irasban, honnan megh ertheted, mi legien az Christusnak isten iobian ülni, tudni illik isten otalmaban, es örizetiben lenni, nem uralkodni uele egienlö hatalomban az egben, mint sokan mondgiak. Summa zerent azert azt mondgiuk cziak az atya isten tudgia, az mikor kellene az Christusnak be zallani az ö igert orzagaban, tehat nem illik nekünk mostan eötet az [42b] egekben mindenenek uralkodtatnunk, mert az egekben czak az egi isten uralkodik, es bir mindenekkel melly atya istennek diczösegere es meltosagara mostan az Christus <mo> ott fen tartatik az egekben. Nem azt mondom (megh erced), hagi az Christusnak eddig semmi hatalma, düczösege es meltosaga nem uolt uolna, mert eleteben ez földönis düczöittetet es fel magasztaltatot czüda teteleknek es tudomanianak altala. Halottaibol ualo fel tamadasays düczöseges lön, nemibe menese utan es isten iobiana ualo wlese utannis mindez zelies uilagon neue hirdetetik, düczöitte- tik es istentöl ekesittetik külömb külömb czüda teteleknek altala es mind ez may napig, söt mind eöreökke tizteletes, büczületes, dicziretes new az ur Jesus Christus neue mind ez zelies uilagon, valahol az ö neue hirdetik, büczultetet, düczöittet az Christus neue ebbenis, hagi az atya isten mindenüt az apostalok altal hirdeti vala magat az Christus Jesus neue- ben megh engezteltetet istennek es attianak mind azokhoz, ualalik el hinnek, hogy ez sidoktol megh fezettetet Jesus uolna az istennek fia, auagi Christussa. Az Christus neue forog uala azert mindenüt emlekezetben [43a] es düczöittetik uala az apostalok tanittasa altal, mikor hirdetik uala az poganoknak az istennek kegielmet es io allapottiat, kiböl kel vala minden hiueknek es az poganokrol az Christus neue ala hajlokna bünöket megh boczatani es uelek eörök frigiet tenni, hogj mind eöreökke eo istenek lenne. Ennek az elő istennek megh kegielmezeseinek fel bonthatatlan frigenek bizonios ielenek es, ugimond, keszessenek, közbeiaro, bekeltetö zemelnek hirdetik uala lenni az Jesus Christust az eö eleteuel es tudomaniaual egietemben, mely keszesseget es közbeiarast az Christus be peczetlette es megh erősitette vere hullasual, hagi az isten kegielmeröl es emberekhez ualo io akarattiarol tött keotes, frig es fogadas soha fel ne bomlillon azoknak, az kik az megh engeztelesnek igeiet el hinnek es uennek es engednenek neki es haborusagoknak bekeseges zenuedeseuel mind halalig abban megh maradnanak es az közbe iaro zemelnek zent eletenek peldaiat es tudomianat tellies eletekben köuetnek, az kik penigh azt nem

⁷⁴ A mondat állítmányát kihagyta a másoló, ezért a *ninczen* szóval egészítettem ki a szöveget.

⁷⁵ A másoló *otalmat, hatalmat* sorrendben írta le a szavakat, majd följük írt 2, 1 számokkal jelezte a helyes sorrendet.

köuetnek, az frig tetel, közbe iaras es kezesegh azoknak keueset haznalna. [43b] Holot im ezt ued ezedben: azonkeppen az isten megh kegielmeszesenek es bűnűnk megh engeztelesenek ideie megh lött regen egiczer, mert egiczer uolt az Christus keserű sirással es ueritekezessel es halalual valo köniorgesenek es esedeszessel, kinek foganattia megh marad mind uegigh, csak hoga valami halalos bűnben, notaban ne gioniorködgiunk egiczer az isten köozeönseges kegielmessegenek, bűnűnk el engedesenek es fiaiua ualo fogadasanak ideie, mely beys uagion peczetelue tökelletessen es fel bonthatatlan keppen ugi anniara, hoga sem az Christus egiczer ualo esedeszese, zerzese, közbe iarasa, sem az isten megh kegielmeszese fel nem bomol, mert nem effele tökeletlen dolog, zerzes es uegezes, az kit untalan vyittani kellene, mert nem olly tokeletlen istenunk vagion,⁷⁶ [az ki]⁷⁷ unos untalan uelűnk zerzdnek, sem olly Christus, az ki mint untalan esedeszeseuel köniorgeseuel kötözne isten előtt dolgainkat. Megh lött, attiamfia, egiczer tökelletessen az kegielmeszes, az bekesegeh zerzes erős kötessel, friggjel, hoga megh allion mind eöreökke es csak azzal tartozol, hoga meniēmű peldat az te kezesed, közbe iarod egiczer elődhen adot, mikor az közbe iaras dolgaban forgot, azt köuesd, eletedet zabd az o bezedezhez, mendegely abban elő, czeleked azt, [44a] tarcz ahoz magadat, fogad azt, engegi annak. Ne fely, nem bomol fel az frig, megh all az frigh, megh all az miért ő esedeszet es kezes lött, tudni illik, hoga az isten irgalmas, kegielmes io akaro atyadda lött. Im hallod mikeppen düczüittetet ezekben az Christus Jesus neue az ő meniben menese utannis. Immar röüdeden hald megh aztis, mikeppen uralkodik mostan az Christus mű raytunk, mert im hallad, hoga mostan az egekben leuen, mindeneken nem uralkodik, vgi mint uelik nagi sokan. Valaki enged megh mostanis az Christus tudomanianak, az eő eletenek peldaiat hiuen köueti, bezedet es inteset fogadgia, az mondatik zolgálni az Christusnak, azon uralkodik az Christus es sött az az Christus tanituania, az ki az ő bézedet czelekzj es az ő attianak akarattiat tezi. Az ki penigh cziak zaiban hordozza az Christust, akar mint vallia vranak auagi istenek eötet, de ha hozza valo hüseg, atyafiu zeret, alazatossag es iambor elet, sem az Christust ingien sem ismeri. Fő tiztessege az Christusnak azert ez, ha eötet, mint istenek messiassat bezedeben es eleteben köuetiük, ha az ő zauat megh fogadgiuk, ha annak hizunk es esmeriuk, ha az kuul czelekedünk tehat [44b] sem az aty, ki az fiut el küldötte, sem az fiut, kit az atya elküldöt igazan nem tiztelliuk. Mind eddig ualo bezedemnek az uege csak az, hoga az Christus menybe leuen megh mostan mindenekkel nem bir es mindenkeppen nem orzagol, mert az ő complementuma, melliei eő egez, ep, tellies lezen es az kibol az ő orzaga all, az megh mind az földön uagion, ki penigh az föld alat niugzik, ő maga penigh zemely zerent ott fen az egben uagion, isten iobian üll, uaruan, hoga az igert orzagban be iktassek es minden ellensegj labai ala uettessenek, ki mikor megh lezen bezzegh akkor uralkodik oztan uelűnk egigüt. Heb. 10. 1 Cor. 15. Mostan uelűnk <ur> uralkodasanak modgia nem az, hog onnat felliu az egbol birion es paranczollion ide ala nekűnk, hanem az, hoga az ő tudomanianak általa birattassunk, igazgattassunk, uezetessünk, ha engedünk az ő tudomanianak, bezedet halgattiuk es zauat fogadgiuk, tehat ugi zolgalunk neki es ugi uralkodik raytunk. Ps. 1. Act. 17. Matt. 10. Ha penigh az gonoznak engedünk, tehat az ördög vrunk, mert az menniegeben uralkodo isten es onnet mindenekkel biro isten, mindenekenek gonuiselő, taplalo, legeltető istene csak egj az mű urunk Jesus Christusnak düczoseges zent atya.

[45a] Harmadik tanusag, hoga megh az Christusnak, onnet ahol most uagion, le kell ioni <u> hoga ugian zemely zerent mindeneken ualo hatalmat, urasagat megh mutassa. Act. 1. 3. Phil. 1. Heb. 9. Phi. 13. 1 Tess. 1. Az credoban valliuk, az tellies zent irasis azt bizonittia, hoga onnan felliu, a hol most az Christus uagion, el iouendö lezen, mint az angialokis megh mondottak uala megh akkor, hoga fel uitek meniegeben, hoga ugy ione el az mint fel menni lattak az apostolok. Zent Peter niluan ielenti, hoga nem mind eöreökke ott fen lezen az egben, hanem csak addig kell ott tartatni migh az mi megh zabadulasunkra onnet le boozattia az uristen. Palis azt mondgia, uariuk az egekbol az mi megh zabaditto Christusunkat, az honnet masodzor megh ielenik az mi megh zabadulasunkra es testunknek megh <dű> megh⁷⁸ diczöittessere. Az Christusnak el ioueteliröl ualo bizonisagunkat, hoga bütű zerent mind elő nem zamlaluan, sokba telnek az, egi egi nehaniat elo zamlalni benne, az többit oluasd megh te magad az zent köinben. Z. Pal igi emlekezik az Christusnak el ioueteliröl: tú ueletek diczekedünk, ugimond, mi az Jesus Christus előtt, mikor el io ismet. Isten erőssicze, batoricza az tú züueteket, hoga zentseg-

⁷⁶ Az untalan vyittani kellene, mert nem olly tokeletlen istenunk vagion szövegrésztt pötlölág írta a margóra a másoló.

⁷⁷ Az előbbi közbeszúrás után a másoló elfelejtette kitenni az az ki vonatkozó névmást.

⁷⁸ A megh igekötöt kétszer írta le a másoló.

ben lehessetek az atya isten előtt [45b] az Christusnak el iouetelikor. Esmet igassag az, ugimond, az isten előttis, hagi niomorusag, giotrelem legien fizettesek azoknak, kik az hueket megh niomorgattiak, az huekis penigh, kik itt niomorusagot zenuednek, melto, hagi az isten nyugodalmat adgion akkoron, hagi az egbol megh ielenik az ur Jesus Christus zikrazo tűznek langiaból es el io, hagi dűczöseges legien minden eo zentiben es czűdalatos minden ő hueiben. Esmet kerlek az uristenert es Jesus Christusert, ki eleueneknek es holtaknak itelőie lezen es az ő el ioueteleert es orzagaert, hagi praedikald az iget, Zent irasbais azt mondgia, hagi bekesegeh túessel variuk az Christus Jesusnak el iouetelit, ki nem kesik, hanem közzel vagion. Tim. 2. azt mondgia zent Pal, hagiom teneked az mindeneknek megh eleuenito istene előtt es az Jesus Christus előtt, ki bizonisagot töt Pontius Pilatus előtt, hagi maculanelkül megh tarcz az paranczolatot, mind addig, migh el io az mű urunk Jesus Christus, kit mikor ideie lezen megh mutat amaz egiedül bodog es hatalmas kiralioknak kirallia es uraknak ura. Act. 27. Luc. 17. Mar. 13. De mi zűksegh ezekről sok <bzo> bizonisagot elő zamlalni, ha az kereztienieknel niluan uagion es hizik, hagi el bozzatia az isten az Christus Jesust, es el io ualo [46a] bizonial, kiről ő magays az tanituanioknak nagon sokzor zollot es noha el iouetelinek napiat megh nem mondotta, mint hagi nemis tudta, de azert nagy sok iegieket mondot, hagi kik megh lenenek az eo el ioueteli előtt, tudni illik az Antichristusnak megh ieleneset, hadakat, embereknek uezet<set> erkölczet minden fele rendben es nagy testi batorsagot. 2 Tim. 3. 1 Tess. 5. Kik megh lenenek mint, ha megh nem löttekis es az utan el io hamar. Z. Pal azt mondgia, hagi az isten egi napot hagiot arra, megh itelni zelies ez uilagot, az igassaggal az ferfiu altal, kit arra rendelt, de azert mikor lezen, azt nem tudgia megh öys, mikeppen ioion penigh el az Christus, mely hirtelenséggel es mely nagy dűczöseggel, arról ő magays eleget zollott az Christus az apostolokis irnak rolla, es Zent Peter azt mondgia, hagi olly dűczöseges lezen es öruendetes az hueknek, Apoc. 10. Phi. 3. 2 Tess. 1. 1 Tess. 4. Tim. 1. es egiebutis nagi sok hellieken. Touabba miuel hagi az credoban ugi uagion, hagi el iouendű lezen az Christus az iteletre, Zent Peteris azt mondgia, hagi ötet rendelte az isten holtaknak es eleueneknek itelő biraiuaa, ki előtt zamot kell mindennek adni, ugy mint ki altal megh iteli isten mindeneknek titkos dolgait. Innet immaron sokan azt [46b] itelik, hagi miholt az Christus el io egiebet nem czelekedik, hanem egi zem pillantasha megh itel mindeneket es holtakat es azonnal mingiart az földről fel megien az egben az öueiuel es az gonozokat itt alat az melyseghben, az pokolban hadgia. De sokkal külomb értelme uagion az irasnak erről, kibol enis azt uallom, hagi noha el io az Christus, de azert nem mingiart tauozik el innet az földről, hanem itt az megh tiztult, megh zepült es vijúlt földön bodogsagossan uralkodik es orzagal az öueiuel egietemben. Hagi penig egezen es niluan ez dolog felöl értelmet es tanusagot uehes, im ez ket rendbeli sententiat iol hand uesd megh magadban es tegi az irasbol iteletet mind az kettőről es az mellik az zent iraszhoz közel lezen es lelked megh niugzik rayta, maragi megh. *Első* sententia ez, sokan ebben az ertelemben uadnak, hagi miholt el io az Christus, azonnal mind iok, gonozok fel tamadnak es hagi mingiarast az Christusnak mindeneken, iokon es gonozokon ualo itelet, birosag, hatalom es giozedelem kezeben adatik es mingiarast azokat egimastol el ualaztia, az iokat melleie uezi es uelek egigüt orzagal, az gonozokat penigh ki rekezti es az sötetsogre, [47a.] langra, tűzre es giotrelemre vizi es minden isteni iotol, gioniorusegtol, feniessegtol, bodogsagtol, dűczosegtol megh foztia es ugi oztan mingiarast vralkodni es kiralykodni [kezd],⁷⁹ ellensegit le tapoduan, el rontuan es karhoztatuan, az öueit penigh az istentol neki es az ő hueinek igert bodogsagban be iktattia, es uelek egigütt uralkodik es orzagal mind eöreökke. Mas orzag es birodalom az messias orzaga utan soha nem lezen. Az <veze> uege lezen az Christuson az monarchiaknak nem megien tul rayta az birodalom, hanem ő rayta all megh es az ő orzaga igassagnak orzaga lezen, kiben az igassagnak zeretoy es czelekedoy uralkodnak egigwt az messiasal es az az orzagh allando es megh maradando, tökelletes, változhatatlan, gionioruseges, gazdag, mindennel rakua es böuölkodo orzag lezen, unhatatlan es olly bodogsagos állapotu lezen, kit most ez uilagongingien gondolni sem tudunk, sem uarni, sem <keni> kerni, sem ohaytani az uristentol. Nyeluel megh nem mondhatunk, zemmel megh sem lathatunk, sőt megh csak megh sem tudgiug gondolni meniämt gionioruseges, bodogsagos állapotu orzag legien, az kiben egigüt lezunk itt ez <föld> földön az Christussal. [47b] Ez az ertelem, az en iteletem szerent, nem uolna gonoz es eliö, hihetnem en, hagi elkezduen az iteleten az Christus az ő uralkodasat, attol fogua oztan (eöreökke) mind eöreökke uralkodnek az öueyuel egietemben itt földön. De miuel hagi ollyan irasokis uadnak, kik azt ielentik, hagi nem mind egiezersmind tamadnak fel az holtak, hanem előszor az igazak es az huek, kik az Christussal uralkodnak ez földön ezer

⁷⁹ Kimaradt az állítmány, a kezd igével pótoltam.

eztendeig, ezokaert im illien sententiabanis vadnak az dolog felöl az emberek. Ps. 1. 1 Cor. 15. 1 Tess. 4. Apoc. 20.

Azt mondgiak, hagi az Christusnak el iouetele előtt, az mint az euangelistak megh irtak, mind napban, holdban es czillagokban czúdak leznek, ehsegek, dragasagok, dög halalok zertelen ualok leznek. Hadak uizza uonasok es part útesek izhoniuk leznek. Az zeretet megh hidegül es az hamissag el arad. Az euangelium zelies ez uilagon hirdetetik az hiueknek. Olly nagy haborusagok lezen, hagi alig maradhatnak meg, hagi megh nem botrankoznak. Az hamissak minden felöl fel tamadnak tűzzel, uizzel, fegiuerrrel es hamis tudomannal es zertelen nagi oldöklest teznek zelies ez uilagon az zegeni kereztieneken. [48a] Anniera el fogi az igassag es anniera öregbedik az hamissagh, hagi az hiuek ragado-mani leznek az hitetleneknek. Minden ioban csak az hitetlenek leznek es az istentelenek, az hiuek mindenben zúkölködnek. Húseg, tiztesseg, emberseg, zemerem, bekesegek lakas egi czep sem lezen es az uilagh fel tamad varas es orzagh az masik ellen. Öles, foztas, koborlas, dulas es megh gondolhatatlan nagj zurzauar lezen minden nemü dologban. Ezen közben egi nagi hamis prophetays tamad, ki kiralynakis neuuzetiki <k> magat es fel tamad az isten prophetai ellenis, ellenek hadakozik, meg oly oket, ki meniemü rette-netes nagi izhoniw ondoksagokat czelekedgiek mind isten ellen s mind az hiuek ellen. Dani. 11. Apoc. 10. 13. 14. Matt. 24. Ez izhoniusat latuan, el halmak az hiuek es rey-teznek az puztaban előtte, de odays rayok mennek es ott sem hadgiak öket niugodni. Ezt latuan az hiuek, hagi sohonna semmi remensegek ninczen az megh zabadulas felöl, mingiarast vristenhez esnek es erossen köniörögnek neki, hagi zakasza ueget immar az rettenetes istentelensegnek es zabadicia megh öket az ő igereti zeretent. Az uristen megh halgattia öket es nagi hirtelenseggel [48b] zabadittot boczat nekik, ki az ő zent fia, az ember Jesus Christus lezen kiralioknak kirallia es uraknak ura, ki nagy hatalmassaggal lezen (2 Tes. 6. 1 Tes. 4. 2 Pet, 35. Apoc. 19.), es iö angialoknak seregeuel es uito zauauual, trombita zoual, attyanak nagi düzösegeben, ki előtt langalo es magh olthatatlan tűz iö. Akkoron az angiali eröt az hiueknek kezekben adgia, az hitetlenek, az kik öket az puz-taban zorítottak uolt, le hullanak harom oratol fogua estueig az hamis propheta csak ő maga megien el, esmet nagi hadat tamazt az hiuekre harom izben. Negiedczer oztan ő magays megh fogattatik es megh bwnyttetik, ez az harom iay zent Janosnal (Apoc. 11.). Az töb istentelenek es kegietlenek az hamis prophetaual egietemben megh fogata-tik, kik az földet megh niomrittottak uolt es az Christus kiraly eleiben uitetnek, ki megh feddi öket es zemekre hannia minden istentelensegeket es erdemek zeretent megh bünteti öket. Akkoron megh mingiarast, azt mondgiak, hagi nem lezen az közönseges itelet, sem az istenteleneknek fel tamadasa, hanem csak az hiuek tamadnak fel. Akkor az hiuek, kik eleuenen talaltatnak, el ualtoztatnak es az Christus eleiben uitetnek es uele az fel tamadot hiuekkel egigüt uralkodnak az istenteleneken. Ezer ztendeig megh mondhatatlan bösegh, bekesegh, bodogsagh es zentsegh lezen, mert az satanis ezer [49a] ztendö alat megh kötöztetik es minden orzagoknak feiedelmi be hodolnak az Christusnak es az ő hiueinek. Ezek utan oztan az ezer ztendöneke vege fele egi keuesse esmet el boczattatik az eördögh es esmet az Christusnak be hodolt feiedelmeket es nepeket el czallia es rea tamaztia az kereztienekre nagi haddal, de akkoron az istennek utolso haragia megh ielenik, mellyel az Christus ellensegit mind egiglen el uezti, az földet haragiaban olly igen megh úti, hagi az hegiek megh zakadoznak, es az halmok le omolnak es minden varasoknak kö falai. Ennek felette az isten harmad napig nem hadgia az napot el niugodni, forrobba es he-uebbe tezi az ő természetinel, hagi nagi heusegh es forrosag zallion mind az egez istentelen nepre. Annak felette ken köues harmat <ot>, kö essö es tűz czepegek reaiok es megh eped az ő lelkek es testek, kiuel retteghetik megh. Az hiuek, kik Christussal leznek, semmit ebben nem ereznek, mert az istennek es az barannak mentsegeben leznek. Akkor uege lezen minden hadakozasnak, paranczolasnak es gilkössagnak. Lezen oztan eöreökke ualo bekesegek es batarsagh. Mikor penigh az az ezer ztendö el telik es uege zakad minden <ellens> istentelensegnek, az uristen megh vijtia ez uilagot, az egh es az föld megh vijtta-tik az emberek angiali hasonlatossagra [49b] ualtoztatnak es feniesek es feierek leznek, mint az előtt es mindenkoron forognak az hatalmas istennek es az barannak előtte. Azon közben minden istentelenek, kik teremtestolfogua megh holtak, fel tamadnak es az elő istentelennel egietemben örök vezedelemre sententiaztatnak, kinek uege soha nem lezen. Akkoron mutattia es ayanlia be Christus az ő orzagat az ő attyanak es utolso ellen-segeys az halal.⁸⁰ Es akkor oztan isten lezen mindenekben mindeneknek ellensege, minden ezköznelkül etc. Ez az masodik sententia, melynek sok es regi patronusi vadnak, mint zent Janos iria Apoc. 20. Papas doctor zent Janosnak tanituania Jereneus Apollarius Terbilianus Victorinus es többennis sokan.

⁸⁰ Kimaradt az állítmány; talán *megh* vagy *le giözetik* lehetett.

De ez en tanaczom ez felel az, hogi feletteb mi mostan feiünket ne törüik, hanem ertuen azt, hogi ez vilagnak ez mostani állapotianak uegenek kel lenni. feletteb <ez hez> ehez ne ragazkodgiunk, söt megh tekintuen ez uilagnak állapotiat iariunk igazan el az mi hiuatalunkban, kezulliunk zent es tizta elettel az jouendo düczö vilagnak boldogsagos állapotiahoz, kerüik az kegielmes istent, hogi hozza el hamar annak az uilagnak iob es istenes állapotiat, ahol az igassag uralkodgiek mind eöreökken eöreökke amen. Finiebat Mic. Ür.⁸¹ 9 die octobris in rationem Joannis Mattefi. 1620.

3.

[51a]

Moses propheetanak istentöl szarmazot bölcziesegereol es Aristotelesnak ez világj bölcziesegereol es az embereknek külömb külömb okoskodasokrol valo iras, melliet most ez világj fő rendek, nemesek elő vöttek es igaz tudomannak mondanak Moses propheeta ellen es az regj sok szentek tudomanjniok es ertelmek ellen.

Minek eleotte szolnek elmemnek⁸² minden dolgairól, emlekezem két bölcziesegről: <Miuelhogi> 1. az igaz es istenj bölcziesegről. Masodzor: miuelhogj ez mostanj időben ele uetetet nemelj fő es nemes rendteol Aristotelesnek istentelen bölcziesege, melliel rontanj akariak az istentől ki ieöt bölcziesegot, melliet az vristen Moses propheeta által kj adot.

Szoluan Aristoteles, ezt mondgia: Sokat szol Moses, de keueset bizonijt. Moses penigh ekessen es bölczien megh [felel]⁸³ Aristotelesnek irasaban, mikor igj szol Deut. 18. Az propheeta penigh, az melj merezlene az en neuemben olliat zolnj, az mit en nem zoltam, paranczioltam eönekj, hogj zolion es a kj zoland idegen isteneknek neuében, megh hallion az à propheeta.

[51b] Annak okaert meg bizonittatik itt Mosesnek igazb es istentol valo küldese, az propheetasagra es istentol valo bölcziesege, Aristotelesnek penig az ördögtől talaltat bölcziesege. Meg bizonittattot penig Moses <p> propheetanak bölcziesege es tudomania istentől czuda tetelenek es jelenesenek altalla. Az köuetkezendö időben minden zentek, propheetak es minden szent, istenes emberek tanubizonsag tetelenek altala, mikoron bizonittiak es tanubizonsagot teznek felolle, hogj Moses hú volt az istennek hazaban. Annak okaert, hogj Aristotelesbol akarnak Mosest es az ő tudomaniat niomny, nozza bizonittziak meg Aristoteles felöl, mellik zent teot valaha bizonsagott, hogj az ő bölcziesege igazb uolt uolna az <e> bölcziesegenel? De Mosest nijluan mutattiak minden zentek, propheetak, Christus es az apostolok, hogj isten elöt jart, zauat hallotta, isten parancziolatjrol tött tanobizonsagot. Touabba meg bizonittatik Moses propheetanak igaz tudomanja innetis, hogj valamjkor⁸⁴ mit zollot uagj az nepnek mondot az vrnak neuében, be telliesedet. Mert igj zol Moses, hogj isten azt mondotta ő nekj, hogj arrol ismerie meg az ő nepe az hamis propheetat, hogj mikor zol az vrnak neuébe, be nem telliesedik az hamis propheeta zaua. [52a] Moses propheeta penigh valamikor az vrnak neuébe zollot, czuda tetelekkel megis bizonittattott es meg löt. De Aristotelesnek mellik bölcziesege bizonittattot meg istentől czudateteleknek altalla? Auagj istennek mellik zent embere igazit valahoua Aristotelesre? Nam az Christus egezzen mutat Mosesre, mikor azt mondgia: Moses es az propheetak en rollam irtanak. Ha Moses propheetanak irasa kötes volt volna, kj tauol legien, tanobizonsagais kötes volna. Touaba zent Janosis be hozza irasaban, mikor az meniey latast meg iria (15. Apo.) hogj latta az hiueket, kik az Christus tanobizonsagaert⁸⁵ geözedelmet veottek az sarkanion es hallotta, hogj Mosesnek az istennek zolgaianak <eke> eneket es az barannak eneket mondottak, melj az uolt: Mindenható vristen nagiok es czudalatosok az te czielekedetid. Oh zenteknek kirallia, hiuek es igazak az te vtaid. Kiczoda nem felne tegedet, vram? Es kiczioda nem magaztalna fel az te neuedet? Mert egiedul vagj zent, mert minden nepek el iönek es imadnak te előttd, miertogh az te iteletid ki nilatkoztnak. Megis azt mondotta Aristoteles Moses propheeta fölöl, hogj sokat zol, de keueset bizonit. Bizonittia isten az Moses irasat czudatetelekkel,

⁸¹ A *Mic. Ür.* névrövidítés Michael Ürmösi névével azonosítható, aki e kódex 32a–33a lapján másolt kalendárium után oda jegyezte: Michael Ürmösinus scribebat. Domini suo Joanni Mathefi 1620. 4 die Septembris.

⁸² Az *elmemnek* szó értelmileg nem világos a mondatban. Eredetileg talán *eleinknek* lehetett a szövegben, amit ha rövidítéssel írtak a másoló könnyen félre érthetett. A vitairatban ugyanis eleinkről, az első emberekről (Ádám, Ábel, Káin stb.) és azok származásáról van szó.

⁸³ Kimaradt az állítmány; a *felel* igével pótoltam.

⁸⁴ A *la* szótag a sor fölé írva.

⁸⁵ A *tano* szó a sor fölé írva.

meg erössitetik tudomania menybol. Bizonittia Christusis es az apostolok mindenekben igaznak lennj Moses irasat es bölcz tudomaniat.

[52b] Azt mondod, hogj azt iria Moses, hogj mikor Cain Abelt meg eölte, azt mondotta Cain, hogj minden, valakj talal engemet megh eöl. Ha teob fiay nem voltak akkor Adamnak Cainnal es Abelnel, Abelt penigh meg ölte Cain, tehát kjteol volt felelme Cainnak. Innetis kj teczik tehát, hogj nem ugj volt az teremtes, mint Moses mondgia.

F e l e l e t. De ued ezedbe cziak iol, mert Mosesnek nem volt arra igen nagj igieketj, hogj az istenteleneknek es hitetleneknek igen nagj genelogiat [!] irion, hanem cziak az hú es igaz, iambor életü embereknek gienelogiaiara [!] volt ö nekj gondgia. Mert megh ismerte Moses, hogj isten az iambor életü emberekben gieöniörködöt es nem az latraban, nem az gilkosaban. Kj megh teczik, mert azt iria Moses elsözer [!], hogj Cain feleséget vöt, iol lehet nem specifjcallia <kj> meg kj leaniat ueötte. De meg teczik az irasbol, mert azt iria, hogj Adamnak zaz harminc eztendös koraban löt egj fia, kjnek Sett volt neue, kjnek ideieben kezdetek segitsegre hiny az vristennek neuet. Ettölis vnokaia löt Adamnak Enos. Ennek sem specifjcallia megh Moses, hogj kj leaniat veötte volna Kiböl kj teczik azis, hogj vgian Adamnak löttének leanij [53a] es zaz harmynz [!] eztendö alat, mint megh vagion irua (G. 4.) az Cain genelogiaia [!] felöl vnokajis lettek Cainnak ez zaz harmincz eztendö alat. Zaporodegh penigh hatod izigh Cain Adamnak ez zaz harmincz eztendeygh, mig harmadik fiat, Setet szüle ez vilagra, melj Setnek ideieben segitsegre hiuatek az vristennek neue. Hogj penig felelmes volt, felelmes azért volt, mert az isten artatlan ver ontasert rettego szüet adot nekj, kj <ideyeben> ieuendöben beys telliesedett rayta. Oluasd meg cziak, mint mond Lamek, kj Cainnak maguabol valo hatod zjz. Es vegj értelmet belölle, zolittia Lamek az <ökeöt> két feleséget es biztata bezeddel batorituan fjzielmeztetj ökö, Caimert, mikor igj zol (Ge. 4.) Lamek zola az eö két felesegenek Adonak es Zillanak monduan: Tú, Lamek feleségj halliatok meg az en zomot, es vegietek ezetekbe az mit mondok: ferfiat eoltem meg en seabemre, az az vezedelmemre, es egj iffiut az en fajdalmomra. Holot innetis kj teczik Lameknekis gilkossaga. Itt két gilkossagnak neuezetit vehettiuk ezünkbe, kjert nem keues bantasj voltak Lameknek az ö feleségetöl. [53b] Jol lehet megh nem specifjcallia kiket eolt legien megh, de kj teczik az ö bezedeböl, holot Caimot ö maga hozza be felesegenek es az istennek feniegetesit, mikor igj zol. Azt monda isten Cainnak, hogj valakj meg eölj Caimot, ezen ketkeppen alnak bozzut. Es felesége elöt magat batorituan es biztatuau, feleséget igj czitituan: hogj valakj megh eoly Lameeket, de nem hetkepen, hanem hetuen hetkepen allnak bozzut Lamechert, kj gilkossagot czjlekedet vala. Azert nem volt masküleomb teremtese istennek⁸⁶ ez Adam küüül, az mint te mondod Aristoteles. De nem vezed ezeben [!] az idönek hozzusagat, tudnj illik az Adamnak zaz harmincz eztendeiet, melj zaz harmincz eztentöben [!] többen szaporodtanak az istentelen Cainnak menzetségi, az kegies istenfelö agnal, melj isten felo agh Adamnak zaz harmincz eztendeieiben zületek. Az meg öletet jambor Abelnek halala vtan, kj Adamnak harmadik fia, it kezdek el Setnek ideieiben az istennek neue segitsegre hjuatny, mikor Enost szüle ez vilagra. Erre uolt Mosesnek nagjog igjeketj, mint hogj az igaz genelogiat [!] irhassa meg, tudnj illik az zent agnak eredetit, [54a] kjből, kj hozza az vristen az vr Jesustis. Jeuendö idöben keues gondgia uolt Mosesnek Caim dolgajnak minden rezzeknek meg specifjcalasara, cziak czielkedetit es gonossagat mutogattia megh. Irhatta volna azokatis, de lattiuk, hogj Adamnak cziak egj leaniarol sem tezen emleketet, mert mas volt igieketj, nem az contjnuitas, az Cain⁸⁷ dolga, sem penig felesége hozzasa, honneg es kj leania lött legen. Hogj penig azt mondgia, hogj minden valakj talal engemet melöll [!], It azt ved ezedbe, melj nagj retteges legien az gilkosság, főkepen az kik artatlan vert ontnak, hogj mikor senkit nem latis, megis rettegh es még az fagnak cziergö leuelektöljs retteg. Nem azt tezej az, mint ha mas földönnis lött volna ember ez vilagban. Az isten haragiat es bozzuiat latta Cain, mikor edes attiatol, Adamtol nem valt zeretettel megh, söt bozzuiat, es nagj haragiat latta attianak, kj miat nem szemuedhete el Cain attiaual eggiut valo meg maradasat. Söt inkab azt latta, hogj az mint Adam biztatta es vigasztalta magát az Cain születesenek ideyen es velj vala, hogj ez volna az, az kj altal heliere hozzatattek az meg romlot szabatsagh, melliet Adam az eo engedetlensegeuel el ueztettt vala paradiziomba. [54b] De miuel hogj ezebe vette Adam, hogj nem hogj az isten haragiat megh engeztelte volna Caim az Adam vetkeiert,⁸⁸ de inkab nagjobb felgeriezte az Abelnek megh öleseuel. Aztis ezeben voue Adam, hogj az zent mag nem zaporodnek, kiböl inkab es nagjobbán meg ismerte istennek haragiat az bünün [!] ellen, kiert

⁸⁶ Sor fölé írt szó.

⁸⁷ A *hogj Adamnak cziak* szavaktól a szöveg a sor fölé van írva. Az az *Cain* szavakat kétszer írta le a másoló.

⁸⁸ Az *r* betűt a sor fölé írta a másoló.

nem keuess busulasa vala Adamnak. Mert Cainak gilkossaga utan csak az ő nemzetség szaporodanak, meljöl latta, mijs lattiuk azt, hogj semmj io, sem zent ag, sem istennek segitsegere hiuo ember nem züfetethetett, mert Cain atkozot vala es mind maradeka es az zent mag nem zaporodot vala Adamnak zaz harminez eztendös koraigh. De az harminez [!] eztendös mikor volna az isten meg uigaztala Adamot es ugj aiandekoza harmadik fjiual megh, Settel. Melj Sett zent életü es iambor, isten felö ember leött, mint az zegeny iambor Abel vala es ennek nemzetsgeböl tamazta fel az isten az iambor Abelnek maguat, nem az gilkos Cain maguabol. Oluasd meg cziak Moses első köniuet, mint rendelj irasat, megh ismered mjre volt Mosesnek gondgia. [55a] Meg ismered aztis, mint allotta megh isten az maga bozzuiat Cainon es az ő maradekin es minden istenteleneken. Meg azokonis, az kik az iamborok maguabol az utan istentelenekke löttenek, mert az köuetkezendö idöben anniera fel arrada az gonossag ez vilagon, hogj az vristen rettenetes haragiaban minden istentelen embereket, gilkosokat, paraznakat, baluany imadokat, irgalmatlanokat, zo fogadatlanokat, engedetleneket, garazdalkodokat, keuelieket, fel fuualkodottakat, magokban bizakodokat, feslet erkölezüeket, buialkodokat, zeretetlenkül ualokat es minden gonozokat viz ezeönnel el nielete es el uezte es ig zakazta az felseges vristen az istentelen Cainnak maguat es igh alla megh bozzuiat. De az zent agnak, melliet az vristen Adamnak zaz harminez eztendöienek be tolliesedeseben meg mutata az ő kedues es zent akarattia zerint, Adamnak harmadik fianak születeseben, az zent életü emberekhoz valo zeretetitt, nem ueön mast, hanem Nouéet felesegesteöl es harom fiat felesegeket megh tarta es ez uilagot azok által megh epitte. [55b] Es igj immar ez vilagh az uiz ezeon utan nem az Cain nemzetsgetöl, hanem az igaz es artatlan magbol valik zabad akarattia zerent gonozza es gilkossa. Es igj kj kj ő maga valasztia magat az vezedelemre es nem isten. Az hiuek penigh, kik megh maradnak Adamnak harmadik fianak, Setnek jamborsagaban es Settel egietemben hijak az felseges vrnak az meninek fölnek [!] vranak es teremtoienek neuet egiedül segitsegre. Ezek valasztak eo magokat az örök elete es ezek valasztatnak. De az kik az vakmereö batorsagban mennek, Setnek tanacziaban es istennek egiedül segitsegre valo hiuasaban nem maradnak, kj esnek az igazzaknak valasztatbol. De az zent ag tsak azokbol faizik megh, kik az Jesus Christusnak nio[m]dokat⁸⁹ köuetjk, mely Jesus Christus ebbeöl az Setnek agabol valo vala zületes zerentis, czielekedetj zerentis, istennek neuenek segitsegre valo hiuasaban, tanacz adasabanis. Kj teczik bezedebol, mikor azt mondgia az satanak: meg vagion, ugj mond, irua (Deut. 6.) az te vradat istenedet imadgiadd. [56a] Es tanitasabolis, mikor az apostolokat tanitia imatkozny, mikor egienesen az ő mennyie zent attiara igazit es azt adgia tanaczul az apostoloknak, az ő attiatt ezkeppen zolliteziak megh es igj könörögienek nekj monduan: Mi attiank, kj vagj mennieghben etc. Latode, hogj nem idegen az Jesus Christusnakis értelme az regj igaz eleinknek, Adamnak, Setnek, Enochnak istennek neuenek segitsegre valo hjuasabanis mj uelunk egiüt az isten paranczialatiarol es akarattiarol. Megh penigh az vr Jesus Christusis vgian ez istennek neuenek segitsegre valo hiuasaban megh erössittik Mosestis es istenek minden zent emberj Moses prophatanak az istenek tisztöloienek lenny, parancziolattianak megh örizöienek lennj es az zent nemzetből valo vala es az Christusis ez nemzetből valo vala. Valahannian penigh megh zegik vala az zent hjuatalt, melliet Moses prophataa által isten kj adot vala, de az hjuatalbol auagj valasztasbol kj esnek es kj vagattatnak vala. Oluasd meg cziak az Moses könjuet, meg latod mint irra Chore, Datan es Abjron (Num. 16.), mint nielete el isten az⁹⁰ földel mind nemzetsgeuel [56b] egietemben es igj vezte el engedetlensegeuel az zentsegre valo hauatalt [!] es valasztast. Mert nem hiut minkeot az isten hitsagra, de zentsegre, mint zent Pal iria (1 Tes. 4.): Lassod azert, mert mind ezekből ezodbe veheted Aristotelesnek pogany bölczesegenek es fel fuualkodot elmeienek hamis vezedelmesseget, kibol nem életet, hanem halalt es örökke valo vezedelmet var. Houa lehet vezedelmesb tudomany, mint kj azt merj mondani, hogj sem isten sem ördög nincezen, sem feltamadas, hanem az mint Aristoteles mondgia, igj <e> uolt s igj lezen, kjuel igen nagj batorsagot add sok fő embereknek es nemes rendeknek az vezedelemre. De kj valasztom az jambor isten felö vrrakat es nemeseket, kj ez fele hazugsagnak nem hjznek, söt inkab igjekeznek eletekoen [!] elnj, istentöl felnj es az mennek feoldnek vranak istenenek neuet cziak egiedül segitsegre hjny az regj zentekkel, Adammal, Settel, Enochal es minden regj zent atiakkal. [57a] Annak utanna az zent prophae-takkal, az zent Nazaretj vr Jesus Christussal es az zent apostolokkal, kj egjenlö egj ziuel, egj zaijal, egj elmeuel es egj lelekkel mindenkor bizodalommal megh zollittiak az mennek, földnd [!] tengernek es minden benne valo allatoknak felseges istenet es teremto vratt.

⁸⁹ Az m betű kimaradt a szövből.

⁹⁰ Sor fölé írt névelő.

Mijs, kik fellüük azt az zent istent, az sok zamlalhatatlan zenteknek vrat es istenet, kit⁹¹ ök imadtak, felték, tiszteltek es nekj könierögeotek csak ötött imadgiuk, tisztelliük, nekj könierögiünk es minden testj lelkj jokat cziak ö tölle kériünk egiedül. Mert ö az cziak, az kj mind vilag teremtesetöl fogua cziak azokat halgatta megh, az kik az ö neuet hittak segitsegre, mint meg hallod, mostis ugian azon isten vagion, nem mas, nem masollia meg, az myt el kezdet, cziak hogj ne legien az könieröges isten parancziolattia ellen, kölomben megh nem halgat ö zent felsege.

Caput secundum

[57b] Masodszor zollok ez mostani üdeoben az papoknak harom sextaiokrol [!], kik igazituan tudomanyokat eggik az masik ellen zoll, mint ha eggiknek tudomanya job uolna az masiknal, maga ha mertekbe uettiük, ugian azon egi labirintusban uadnak eggik mint az masik. Oka penigh ennek imez: mert mindenik magat beolcznek alittyä, maganak nagiot⁹² tulaydonjt. Tiztesseg keuanok es keueliek, melly dologert zokott ez uilagra jeonj istennek nagi haragia. Kik keozzeol első az papay tudomany, mellynek az kezdetj, noha io uegre kezdetet uoltt az apostolok tudomanya zerint, de annak vtanna meg zauarodott es magaban keuelysegben esuen mindenekot maganak tulaidonituan minden zent irast akar az eo tudomanyara es ecclesiainak ertelmere vonny, monduan az romaj ecclesia csak az az igaz ecclesia. Azert minden zent irast az romaj ecclesia ertelme zerint kell magiaraznj, nem az ecclesianak kell az zent iras zerint ertenü. Masodszor az Lutter tudomanyarol. Mely azis noha ellenkezik az teob sectakkal es magat allittyä jobnak es tudosbnak, de nem kerülhetj ell, hogi ugian azon labirintusban ne essek. Mert noha ellene zol az papaj tudomannak nemely rezzeinek iggaz [58a] annibe mikor zol az baluanyok ellen, zoll az az sok hamis innepek ellen, procesiok ellen es több baluanioknak rendeltetet rendelesök ellen es miben, hogi nagi sok rend tartasit az papanak ellenzi, de mind azon altal nem uezi eszeben, hogi eöys ugian azon ferteoben esett. Mert noha karhoztattia az papai tudomant az sok rendelesiert es okossagbol talalt emberi tudomanjokert, de mind azon altal, ha iol rea uigiazunk es elmenkben vezzük, a miben az papai tudomant karhoztattia, de eöys ugian azon eoruenyben esett es ugian az keozepiben fezkiz Az Demetriadesekreol, kik ezekis eggj czeppel sem külömböznek amazoktol. Söt meg⁹³ ugian azt merem mondani, hogi meg halattak bün czelekedessel azokat, mert amazok zeginyek tudatlan es mashoz kapest eggj ügüsegböl, de emezek tuduan es nijluan ualo arultatasbol mjuelik. De ued ezedben csak te ember magadott, uigiaz es figielmezzel mindeniknek okossagokra, mi moldon es miczoda mesterseggel otalmazzak tudomanyokat. Ha ezedbe akarod ueenj, eggj czeppel sem külömbözeggik az masiktol. Mert mindenik fel es eleo [58b] veette zaiaba az isten neuet es ereossitj minden dolgatt az isten törüenjeuel es paranczolattyanak meg nem tartasanak bünteteseuel. Az papasok azt mongiak, hogi csak az romaj ecclesia az igaz ecclesia es eo semmiben nem teuelieg es ualamit eo el uegez csak az az igaz tudomany. Maga nem uezi ezebe papa, hogj eois Aristotelessel eggüüt uetkezik, Moses prophæta ellen es az teob prophætak ellen, Christus ellen es az zent apostolok ellen, mert noha illien igen fel fualkodot ez ä romay tudomany es náj keuelsegben⁹⁴ eset es azt velj, hogj ninczien teob igaz tudomanj. De eöys okossaggal es emberj talalmannial akaria elő vinnj dolgat es mihelt lattia, hogj az külsö okoskodasokat markaban tapazzallialk, mindgiarast tér az zent irasra es isten parancziolattia. Mert nines mas rokonziaia dolganak es onnat uezen okoskodo mesterseget, kiuel az zegeny egjigiü emberek elmeiet megh zedittj es elhitetj az tudatlant. De te ember niisd fel cziak elmedet vgian az eo bezedebeol megh tapazzalhad eoteott. Mert mihelt azt mondgia valamellik: az en tudomaniom isten parancziolattia [59a.] zerent vagion, kerd megh tolle, hol parancziolta <azt> isten, hogj az romay papa Christus vicariussa legien az zent gülekezetnek feje es valamit eo vegez cziak az legien az iduesseseg vegezes. Adgion parancziolatot rolla, auagj bizonitsia prophætak, Christus, auagj apostolok mondasok, auagj irasokbol. Holot öys romlando ember. De en megh bizonittom, papa es Aristoteles ellen, hogj Moses volt hü az istennek hazaban es Christus tano bizonisagot tezen rolla. Moses eö rolla irt es nem paparol. Azert ez okoskodasbol talaltatot tudomanj meg nem alhat es valakj ehez bizik, meg czialatkozik, mert megh vagion irua: emberektöl talaltatot tudomaniokban nem dücziekedik az isten, hanem azt mondgia cziak azt czeleked, az mit parancziolok ahoz többet ne tegj, el se vegj abban. Az Lutterek uizontagh mit czelekednek egiebet, holot ökis noha az papa tudomaniának náj rezzet meg vetettek, de ugian az papa haioia-

⁹¹ A *kit* névmás *kik*-ből javítva.

⁹² Az *i* a sor fölé írt betű.

⁹³ Sor fölé írt szó.

⁹⁴ Az *l* betű a sor fölé írva.

<nak>iaban űlnek, mert eok azt mondgiak, hogj nem papasok. Ha meg haniod veted, ho' lehet nagioab papasagh, mint mikor az istent haromsagnak mondgiak, ki papa talalmania es az papas gűlesben Nicenasban vegeztetet az egj isten ellen es Moses prophaeta által kj adot tőrűeny es [59b] parancziolat ellen. Mellieket ha meg laz es fgjelmetes elmeuel meg tekintez, ezis az isten parancziolattia ellen valo emberj talalmany es okoskodas. Demeter pűspűk vizontag mit czielekedik egiebet, hanem vgian az forman eűys az niaua-liaba vagion, mert eűys, noha erűssittj, hogj csak egj az isten, de mind azon által azt mond-gia, hogj noha nincz paranczolatunk rolla, hogi Christust imadgiuk, de mind az által meg-lehet. Latode, hogj eűys hatra hadgia az isten parancziolattiat es az ű akarattiat tollia ele. Ki nem lattia az ű bolondsagokat. Touabba aztis mondgiak vgian ezen Demetriadesek: tudgiuk, hogj vgj vagion az zent irasban, hogj mindeneknek az isten parancziolattia zerent kell lennj, tudgiuk aztis, hogj az zentek peldaiok zerent kel mindeneknek cziele-kednj, de lassatok , ha engettek az consistorjumnak auagj nem, az az vegeszűsűnknek auag nem. Ha penig nem engettek, megh tiltunk hogj praedicalliatok. Hol lehet ennel nagioab [60a] meg altalkodotsagh. Ime megh tiltottak azokat, az kik mindenkepen cziak isten paranczolatit es az zenteknek peldaiokat kűetik es az idűesseges tudomant cziak abban heljheztetik. Demeter penig az ű papiaiaul vegezet rendelet akaria elű tűlnj es az igaz, jambor tanittoknak niakokra erűzakkal uetj. Megh ertheted annak okaiert mind ezekbol, hogj mind emberj talalmany űrdűgtűl vagion. Es valakik abba esnek, azoktol zokot tamadnj az zent tudomannak űldűzese es kergetese, mert fel fuualkodottak, keueliek, maga nadzok es artatlan vernek zoniuhozoy. Mert az keulsegh űrdűgtűl zarmazot es ezek az harom sectak nem kűlűmbűznek egik az masiktol, mert mindenik emberj talal-manjbol fwggj, melj miat el karhozna, az kik azoknak kűetűy es Aristotelesel veznek el. Hogj penigh azt mondam, hogj az Demeter pűspeok alat valo papok tuduan arultatasbol es felelembűl mjuelik, hogj az emberj talalmannak es vegezeseknek engednek isten parancziolattia ellen, ime ez az oka. [60b] Mert mikor ez Huniadj Demeter pap el arula az jambor, isten felű Dauid Ferencziet, Batorj Christophnak, az erdelij vaydanak Blandrata doctor kedűeiert es baratsagaiert, akkor ezek az papok, kik most Huniadj Demeter melle hodoltak, nagioab reze, auagj mind (mert holtak az Demeter tarsay, kikkel arulta vala Dauid Ferencziet) kezek valanak akkor meg eleteketis le tennj Dauid Ferenczert, de annak utanna ez Huniadj Demeter addigh forgodek, hogj feiedelem ereieuel es mester-segel ijegetuen es hizelkeduen nekik, mind mele hodoltata űkűt es egj nehanj eztendű el teluen gűlesbe hrdetuen, ez papoknak kezde niakokra uetnj erűzakkal az ű rendelesit es talalmanit. Tudnj illik imezt: az Christustis imadhadtjuk, testj lelkj iokat kerhetűnk tűlle mostis es nekj kűnűrűghetűnk es az coenauul es kereztszegel ugj kel elnj, az mint ű rendelte etc. Kiket mikor meg ertuen az jambor, istenfelű tanittok, kik ezekis az Dauid Ferencz fogsagaban rezesek valanak, ugian azokal, kik most Demeterhez hodoltak es mind azoknak az Demeter talalmanjnak [61a] ezekel egűt az zent iras zerent ellene praed-ciallotak uala, de miuel, hogj most Demeter pűspűktűl ualo feltekben el arultak az igazsagot, kik annak elűtte kj praedicallottak uala, es egj istennek neuet zidalommal es gialazattal illettek. Ez nehanj zemeliek penig, Bogatj Miklos, Erdűdj Andras, Beűshazj Peter, Boldjsar pap, Ponkotaj Tamas, Aytay Istuan, Ambrus pap es ezek kűűfűl egj nehanj atiafiak ellenek zoluan es nagj arultatasban nekik semmit nem engeduen, ellenek allanak, kiert raiok meg dűhűdűen pradicalasoktol ugian azon egj hűtben leueű atiafiak űkűt meg tiltak. Hizem arultatas ez! Latode mi czioda az neged-segbűl ualo tamadot tudomanj? Latode mjczoda az tiztesseg keuanas. Latode mint jarnak azok, kik emberj talalmanjokat kűetik? Latode hogj meg czialatkozna azok, kik embereknek bűleziesegeben biznak. Igj cziala meg Huniadj Demeter feniegetese-uel es hizelkűdeű talalmaniaual. Az emberj talalmaninial meg elegiedet tudomanj által nem tizeltetik az isten. Hol okoskodtak az regj zent atiak az isten tizteljetjben fellieb egik a masiknal. [61b] Hol negedeskettek? auagh hol igazgattak az isten tűrűeniet? Hol ekesittettek azt meg okoskodo talamanjokkal? Nem latom en s nem tudom. Azt penigh tudom, hogj azt iria Moses, hogj isten azt paranczollia, hogj cziak azt czieleked, azt mit en parancziolok. Hol parancziolta isten azt, hogj ű kűűfűle mast hjhatunk menibűl segitsegre? es mastol is kerhetűnk testj lelkj iokat. Vagione tűbb az egj isten kűűfűl? Nam ű maga Christus igj zol: kerietek az en atiamtol en neuembe. Nem azt, hogj ű tolle kerűnk. Semmiben nem latom, hogj ellenkeznek Christus az regj zent atiakkal es zent eleinkkel. Mert Setteol fogua, ki Adamnak harmadik fia volt, minden zent atiak cziak annak az egj teremptű atia⁹⁵ istennek neuet hittak segitsegre es cziak az ű parancziolatjban jartak. Ha mind ele zamlallukis, de tűb segitsegre hjuando es szibűl imandando [!] istent nem tala-lunk, hanem cziak az egj atia isten, kit Christus imadot, tiztelt es ű nekj kűnieorgűt.

⁹⁶ Az *atia* szű a sor fűlű van írva.

Ekeppen ennek okaiert előnkbe ueuen miis az zent attiaknak peldaiokat es az istennek zeprancziolatit. [62a] Czak azt az egj attia istent hjiuk segitsegre egiedül es senkit mast ne ö kjuülle. Mert minden zentek cziaik ötött hjiak segitsegre. Mi s annak okaiert köuessük az zenteket es zoktassuk magunkat zent életre, buzgo zúbeli köniörgesekre, alamianalkodasokra, jozan es mertekletes életre, igazan valo böytolesre es igj variuk el löny az istennek fiat, el be zallanj az ö nekj meg igiertetett <birodaloh> zent birodalomba. Kit meg igert az vrsten minden zent hjueknek az zent angialokal egjetembe. Mijs kerüük ö zent felesget, hogj segellien meg minkötis minden ö zent akarattianak köuetesre es annak meg tartasara, hogj miis uehessunk rezet az zentekel es Christusnak igjert bodog birodalmaba es zent dücziösegeben es az menniey zent angialokal es minden zentekel egjetemben mondhasuk nagj bizodalommal az mj istenünknek es dücziöseges angialj eneklesek: zent, zent, zent a meninek, földnek, tengernek es minden benne valo allatoknak teremto vra es istene. Amen. Finis huius operis, tempore veris.

69.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 212—224. (81—82. sz.) — A tizenöt énekből szerkesztett Énekeskönyv első darabja, mely két részre tagolódik. A kéziratban az énekeket az alábbi szöveg és tartalomjegyzék vezeti be:

Igaz az isten minden eö czielekeodetiben. Ez enekeok renddell igj keouetköznek

I. Hogy az Christus az apostolokkal egyetemben az pharisaeusokkal egy vallason volt; es egjarant magiaraztak az szent irast. Az istennek egy uolta felöllis egyget erteotenek.

II. Az vy szeouetsegről es teob dolgokrol.

III. Az sydo hütreol.

III. Az eoreok valasztasrol es hogy teörüennek czielekeodetyben egy bünös ember sem idüezwlhet.

V. Az meg igazulasnak modgyarol.

VI. Az igaz poenitentiarol es annak minden nemeiről.

VII. Az igaz isteny tizteletről.

VIII. Az isten igeienek igazan valo halgatasarol.

IX. Az keonieorgesről, eneklesről es becytről.

X. Az igaz alamianalkodasrol.

XI. Az lelkj ismeretről.

XII. Az Christus halalarol, beosegesen annak minden modgyarol, sydoknak mostanj állapotyokrol, myuel hogj az Jesus Christust nem ismerek, mostany üdeonek es az szent irasnak foliasarol. Az igaz tanított mjreol ismerik megh.

XIII. Az vr vaczioraiarol es az mosodasrol.

XIII. Az innepeokról, verreol, foytottrol es fertelmes eledelreol.

XV. Az giülekeozeo helyreol, a temetközésről. Az kalendariumrol, alomrol, iöuedölesről.

Ez enekeos keony az hamis vallasoknak rontasara es az igaz uallasnak mindeon rezzeynek megh mutatasara irattattott.

A kéziratban ezután a nótajelzés következik.

A főszövegben az ének címét a fenti tartalomjegyzékből vettem. Az ének I. részének végén: Finis. — A nótajelzésként idézett énekről, Nagybáncsai Mátyás 1575-ben szerzett 71. zsoltárparafrázisáról lásd a 36. sz. énekhez írt jegyzetet. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

II. **Jancsó-k.** 155b—159b. (76—77. sz.) — Címe: Ez enekék a hamis ualassoknak romlasara es az igaz uallasnak minden rezeinek megh mutatasara iratatot. Utána azonban a tizenöt énekből csak az I. ének első és második részét s a II. éneket jegyzete le, mint összetartozó részeket a másoló. Ezt követően leírta ugyan az Énekeskönyv IV. és V. énekét is, de már mindegyiket önálló műként. Az I. ének 2. részének címe: 2 pars. — Az I. és 2. rész nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban. Az I. és II. változat szövegeltéréseiből bizonyos, hogy a *Kissolymosi Mátéfi János ék.* és a *Jancsó-k.* másolója más-más forrást használt.

Az ének a XVI. század második felének egyik legnépszerűbb stórfaképletére (3×16) készült. Szövege, noha rímtelen, szótagszám és ütemezés tekintetében szinte kifogástalannak mondható. A 16 szótagú sorok 5+5+6 tagolásában a metszet mindössze háromszor (18, 95, 165. sor) esik szó belsejébe. A szótagszám pedig csak hétszer van elvétve (48, 61, 139, 143, 150, 191, 196. sor), alighanem másolási hibából. De ezek is egy kivételével (61. sor) a II. változat alapján javíthatók.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

- 6 Utalás a bibliai történetre, amely szerint Káin gyűlöletből és féltékenységből megölte az igazhitű Ábelt, ld. 1 Móz. 4.
 10–12 Vö. Mát. 23,13. Judeában az ókori zsidók egyik felekezetének tagjait nevezték farizeusoknak, aki álszent módon örködtek a vallási törvények megtartásán.
 16–23 Vö. Mát. 23,1–28. és Mát. 5,20.
 28 Nicodemus, az öreg farizeus elismerte Jézus isteni küldetését (Ján. 3.) és Simeon is felismerte már az újszülött Jézusban a megváltót (Luk. 2,21–35.)
 36–48 Vö. Mát. 5,17–19.
 48 Szótagszámhiány az utolsó ütemben; az *azt* mutatónévmást a II. változat alapján pótoltam.
 49–54 Vö. Csel. 15.
 55 Calvin, Luther és a többi hitújító a szombatosok szemében minap támadott pápák, mivel épp oly bálványimádók, mint a római egyház.
 57 utatta = magyarázta, fejtegette, állította
 58 Vö. 2 Pét. 3,15–16.
 61 Szótagszámtöbblet a második ütemben; az *es* helyett alighanem *s* volt az eredeti szövegben.
 64 Ingyen sem = egyáltalán nem
 67 Az *igaz vezér* maga az Énekeskönyv szerzője, amint erre a 118–120. sor is utal. Vö. még a XII. ének (ld. alább 80. szám alatt) 265–332. sorával.
 71 A biblia szerint az ördög kígyó képében csábította bűnre Évát. (1 Móz. 3.)
 73 Vö. Mát. 5,17–19.
 92 Bővebben ld. XII. ének 1–60. sor. (alább 80. szám alatt)
 142 A második alexandriai zsinatot Alexander pátriárka 321-ben tartotta. Ezen elítélték Áriust (280–366) és tanait, amelyeknek lényege, hogy Jézus nem egylényegű az atyával, tehát nem isten.
 145 A Martius; illetőleg a II. változatban Martyrus név alighanem mindkét szövegben a másolók félreértésén alapuló elírás Árius helyett. — Nestorius konstantinápolyi püspök (+439) tanait a negyedik alexandriai zsinat ítélte el 431-ben. Ő is azt hirdette, hogy Jézus lényegében ember *s* az istenség, az Ige, csak lakik benne.
 149 esz olv. és
 153 A Listra városában történt leírását ld. Csel. 14,6–18.
 170 Nagy Konstantin (274–337) római császár 325-ben hívta össze a nicaei zsinatot, amelyen Árius tanai ellenében kimondották, hogy Jézus egylényegű az atyával, tehát isten.
 172 Athanasius (†373) alexandriai püspök az ariánusokkal szemben a szentháromságtan (az atya, fiú és a szentlélek egy isten, három személyben) terjesztője és védelmezője. Sztárai Mihály 1557-ben históriáséneket írt Athanasius életéről (szövege kiadva: RMKT V, 157–209.).
 181 poganj olv. pogáni (Vö. 25, 47; 83, 124.)
 182 Oloz = olasz
 189 Vö. 5 Móz. 6,4.
 217 Vö. ennek az éneknek 1–24. sorával.
 232 Szaduceusok szigorú erkölcsű ókori zsidó szekta, akiknek tagjait a farizeusok pogányoknak minősítették, mert sem a lélek halhatatlanságában, sem az angyalokban nem hittek.
 256 Vö. Zsolt. 147,19–20.
 260 eszosz olv. eszös = eszes

70.

Kéziratai:

- I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 224–227. (83. sz.) — Külön címe nincs csak sor-száma: II. A főszövegben a címét a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. Az ének végén: Finis hujus operis, laus superis. — Nótajelzésében az előbbi 69. számú ének dallamára hivatkozik. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.
 II. Jancsó-k. 159b–160b. (78. sz.) — Címe és nótajelzése: Azzon felseo notara, tertia pars. E másolat tehát már tévesen, mint az Énekeskönyv III. részét, énekét tűnteti fel. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban.
 Szintén rímtelen sorokban a 69. számú ének versformájában (3×16) készült, ütemezése (5+5+6) és szótagszáma mindvégig hibátlan.
 5 Vö. Jer. 31,31–33. Zsid. 8,8–10.

7 A szentírás könyveit Tertullianus (†220) osztotta a 2 Kor. 3, 6, 14. alapján ó- és újszövetségi könyvekre, s miután Augustinus is elfogadta ezt a megjelölést (De Civitate Dei XX. 4.), a keresztény egyházakban ez a felosztás általánosan elterjedt.

13–16 Vö. Csel. 13,46–48.

19 Vö. Róm. 11,11–15.

23 Vö. Róm. 11,16.

25 Vö. 69. számú ének 91–93. és a 80. számú ének 1–60. sorával.

31 Vö. Zsid. 10,35–37. 1 Pét. 1,6–7

35 Vö. Róm. 11,15.

37 Vö. 2 Pét. 3,1–15.

40 Vö. 2 Sám. 7,12–16. Zsolt. 132, 11. Luk. 1,31–33. Csel. 2,29–30.

45 Vö. Mát. 6,10.

53 *εὐαγγέλιον* = jó hír, üzenet

64 esz olv. és

71.

Kézirata: Kissolymosi Mátéfi János ék. 228–230. (84. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: III. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. Az ének végén: *Finis adest.* — A nótajelzésként idézett énekről lásd a kötetünk 16. sz. énekének jegyzetében írottakat. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

Mint önálló ének átdolgozott formában megtalálható ugyanennek az énekeskönyvnek 170–172. lapján, ld. fent 67. szám alatt.

Ez a korábbi szöveg még kétsoros szakaszokban készült, következetlen rímeléssel. Az első 11-es sor 6+5-ös tagolása a 34. sor kivételével pontos, a második 14-es sor 8+6-os ütemei azonban négy ízben (18, 22, 36, 50. sor) szavakat vágnak ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 94/I. alapján közöljük.

6 Vö. Mát. 1,1–17. Luk. 3,23–38.

8 Vö. Luk. 16,19–31. Mát. 19,17.

9–10 Vö. Mát. 5,17.

27–30 Vö. Csel. 15.

34 Szótagszámhiány az első ütemben; a *rezzet* helyett eredetileg talán *rezzeyt* volt a szövegben.

48 zyljghj olv. sziligy = szelíd

72.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 230–232. (85. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: IIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésül idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (117.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 79. és BHA VI, Ia. Három dallamváltozatát közli: RMDT I, 60/II. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

II. Péchi Simon ék. 344–345. (53. sz.) — Címe nincs, önálló énekként szerepel. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 160b–161a. (79. sz.) — Címe: *Alia*. A szöveg végén: *Finis*. Önálló énekként szerepel. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor alighanem még 1618-ban.

Az ének rímelése esetleges, sorai csak helyenként csengenek össze. Strófa képlete: 13 (7+6), 14 (8+6), 7, 7, 6, 14 (8+6); mind szótagszám, mind ütemezés tekintetében az ének minden sora hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 60/II. alapján közöljük.

1–6 Vö. Róm. 8,28–30. Efez. 1,3–11.

3 *eleo lattal* = előre láttál

8 *eön keyen olv. ön kéjén* = saját kedve szerint, önként. — Törvényen általában azok a vallás-erkölcsi szabályok értendők, amelyek Mózes 1–5. könyvében vannak leírva.

20–22 *megh elegyedünk . . . az bűnben* = ismét bűnbe keveredünk

25–30 Vö. Zsolt. 51. Ezek. 18,21–32.

31–35 Vö. Róm. 3,24. Efez. 2,8–9. Tit. 2,11–14.

37–41 Vö. Róm. 6,12–23.

44 ellenned nè uesseon = veled szembe ne szálljon, ellenedre ne tegyen

56–60 Vö. 5 Móz. 27,11–26. és 28,15–68. Gal. 3,13.

73.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 232–234.** (86. sz.) — Címe nincs csak részjezése: V. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. — A nótajelzésként idézett énekről lásd e kötet 6. sz. énekéhez írt jegyzetet. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Jancsó-k. 161a–161b.** (81. sz.) — Címe: Alia. Önálló énekként szerepel. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor valószínűleg még 1618-ban. A *Jancsó-k.* szövege a 22. verszakkal (66. sor) megszakad, mert a kódex többi lapja elveszett.

A sorok rímelése ebben az énekben sem következetes. A 7, 7, 9-es strófákban a szótagszám azonban a 32, 45. és 86. sort kivéve mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 129/II. alapján közöljük.

10 Vö. Ezsa. 45,5–25.

11–12 Vö. Zsolt 18,3. és 49,16.

16 Vö. 1 Sám. 2, 6.

30 zyligséggel olv. sziligséggel = szelidséggel

62 A penitenciáról, annak jelentőségéről bővebben a következő VI. ének (74. sz.) szól.

64 Vö. Zsolt. 32. Róm. 4,7–8.

79 *Talammal*, azaz talánnal szól az írás, vagyis a másodszeri kegyelmet és bűnbocsánatot nem mondja feltétlen bizonyossággal elnyerhetőnek. Vö. 2 Móz. 32,30. és Zsid. 6,5–6.

74.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 236–238.** (87. sz.) — Külön címe nincs csak részjezése: VI. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (36.) jelent meg először. Szövegkiadása: SzG. 171. és BHA VI, XXXVIIa. Dallamvariánsait közli: RMDT I, 59/I. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 202–204.** (77. sz.) — Címe nincs. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I/1. változatéval; az ének szövege elé utólag jegyezték fel. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 345–348.** (54. sz.) — Címe: Az idueszülesnek modgiarol vallo enek. — Nótajelzése nincs. Önálló énekként szerepel. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k. 145b–146b.** (64. sz.) — Címe: Az ki magat büneonsnek megh ismerne. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. A nótajelzés után még ez a megjegyzés olvasható: Mindenkorra io. Önálló énekként szerepel. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1618-ban.

A 8 szótagú négy soros szakaszokban írt énekben öt helyen (41, 47, 61, 81, 82. sorban) van szótagszámhiba nyilvánvalóan másolási tévedésekből. Rímelése ennek az éneknek is fogyatékos, bár több az összecsendő sora, mint az Énekeskönyv eddigi darabjainak.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/I. alapján közöljük.

2 A sor szótagszáma nem hibás, mert a *peonjentiat* szót négy szótaggal pönitencját-nak ejthették.

12 Értelmileg a *Vegenek* helyett az I/2. és a III. változat *Es vegigh* szövege látszik helyesebbnek.

15 *Zakeus*, a jerikói gazdag vámszedő, Jézus tanításának hatására fele vagyonát a szegények közt osztotta szét, akitől igaztalanul valami elvett, azt négyannyi értékűvel kárpótolta. Vö. Luk. 19,1–10.

67 A *nyaskodas* tollhibát a többi változat alapján javítottam *nyajaskodas*-ra.

81—84 Ez az utolsó szakasz csak az I/2. és a III. változatban maradt fenn. Első két sora, nyilván a másolók tollán, egy-egy szótaggal megszorodott. Mindkét sorban alighanem a *szent* jelző utólagos toldalék.

75.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék. 239—240.** (88. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: VII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: *Finis.* — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (1.) jelent meg. Luther Márton *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort* kezdetű szerzeményének magyar átdolgozása. Szövegkiadása: SzG. 142. és BHA VI, XXXXa. Dallamát közli: RMDT I, 117. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

Rímekre a szerző ebben az énekben sem fordított sok gondot, de a 8, 8, 8, 8 szótagszámú sorokban írt szakaszok, az egyetlen 35. sor kivételével hibátlanok.

Az ének dallamát a RMDT I, 117. alapján közöljük.

6 eppen = egészen, teljesen

9—12 Vö. 5 Móz. 4,2.

26 czieömeötey olv. csömötéi = csemetéi

35 Szótagszámtöbblet; a főszövegből kihagytam az *ezt* mutatónévmást.

76.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 240—241.** (89. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: VIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (187.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 212. és BHA VI, LIIIIa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 87/I—II. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 70—72.** (23. sz.) — Címe: Szombáton delliesti tanítas előtt. Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. Önálló énekként szerepel. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 288.** (11. sz.) — Címe: Reggeli tanítas előtt való ének. A szöveg végén: *Amen.* — Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. — Másolta a kézirat szombáti részének leírói közül a 7. kéz. Önálló énekként szerepel.

III. **Jancsó-k. 122a—122b.** (22. sz.) — Címe azonos az I/2. változatéval. — Nótajelzése azonos az I/1. változatéval. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson. Önálló énekként szerepel.

IV. **Szombatos énekek és imádságok könyvek** (XVIII. század) 482—492. (3. sz.) — Címe: Szombáton reggel tanítás előtt mondando ének. — Nótajelzése: *Algyad én lelkem minden[kor az urat] kezdetű ének, a 103. zsoltár parafrázisa.* Nyomtatásban először az 1605—1607 körül kiadott unitárius énekeskönyvben (365.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század IV, 53. — Önálló énekként szerepel.

Szövege megtalálható még: *Kovács Elek ima- és ék. I. rész. 8b.* (5. sz.) — *Kohn Sámuel ék. 3a.* (3. sz.) — *Kovács Öser ék. 15.* (7. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék. 259b.* (7. sz.) — *Áts Mózes ék. 8a.* (2. sz.)

A sorozat tizenöt énekéből ez élt legtovább. *Kohn Sámuel ék.*-től kezdve négy versszakra zsugorodva ugyan, de a legkésőbbi XIX. századi énekeskönyvekben is megtalálható.

A 11, 11, 11, 5 szótagú szakaszokban írt ének 11-es soraiban az 5+6 tagolás mindenütt hibátlan. A strófák 5 szótagú negyedik sora azonban két ízben hat szótagra bővült (16. és 24. sor)

Az ének dallamát a RMDT I, 87/II. alapján közöljük.

16 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban; az *erejebeol* kifejezés eredetileg valószínűn *ereobeol* lehetett. A főszöveget eszerint javítottam.

24 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban; a *Segitseged által* kifejezés eredetileg alighanem vagy *Segitseggeddel*, vagy *Segelied által* lehetett. A főszöveget az utóbbira javítottam.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék. 241–244.** (90. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: IX. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. In anno Do. 1618. — A nótajelzésként idézett 121. zoltárparafraízisról lásd a 29. sz. ének jegyzetét. — Másolta a 4. kéz, alighanem Kissolymoson.

A rímtelen formában írt 10 (5+5), 11 (5+6), 10 (5+5), 11 (5+6) szótagú sorokból álló szakaszokban az ütemmetszet mindössze egyszer (35. sor) esik szó belejébe; a szótagszám pedig mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

15 Vö. Luk. 18,9–14.

17 Vö. Zsolt. 49,16–17.

24 Vö. 1 Ján. 3,8.

25 Vö. 1 Ján. 3,9.

32 Vö. Zsolt. 108,7.

35 Vö. 2 Kir. 21. és 2 Krón. 33.

41–48 Mát. 6,9–13.

69–72 Vö. Zsolt. 33,18–19.

72 Látszólag szótagszámtöbblet van az első ütemben; a *Hala adasokat* kifejezést azonban összevontan *háladásoakat*-nak is ejthették, s gyakran így is írták. Ez az ütem tehát szintén öt szótagúnak számít.

73–80 Vö. Ezsa. 1,10–17.

Kéziratai:

I/1. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 244–247.** (91. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: X. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésként idézett énekről lásd e kötet 40. sz. énekének jegyzetét. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

I/2. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 190–195.** (74. sz.) — Címe: Ez enek rendeltetet egj bölcj es iambor tudos embertöl; melj enekben szol az alamisnalkodasrol, mint lehet hazna ualakinék abban, uegie iol ezeben. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I/1. változatával. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

II. **Jancsó-k. 152a–153b.** (74. sz.) — Címe: Ez enek rendeltet[!] egi bolcz iambor embertol az alamisnalkodasrol. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I/1. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1618-ban.

A rímtelen 10 szótagú négy soros szakaszokban írt énekekben a szótagszám csak a 102. sorban van elvéve, valószínűleg a másoló tévedéséből.

Az ének dallamát a RMDT I, 113. alapján közöljük.

21–22 Magyarazatát ld. a 438. lapon a 78/21–22. sorhoz írt jegyzetben.

23 Mát. 5,7. és Gal. 6,10.

28 Mát. 18,21–35. és Luk. 17,4.

31 kez olv. kész

39 zúrben olv. szúrben (szúrruhában)

41 A *Kegyllen* szót az I/2. és II. változat alapján javítottam *Kegyllen-re*

43 egj olv. égi

47 Az *ismerik* szóalakot az I/2. és II. változat szerint a helyesebb *ismerzik-re* javítottam.

49 Vö. Zsolt. 50,18–21.

58 A *más ének*, melyre hivatkozik, az előző 9. (77. számú) 21–36. sora.

60 E sor szótagszáma is hibátlan, ld. az előző 77. számú ének 72. sorához írt jegyzetet.

63 Vö. Mát. 25,31–46.

73 Vö. Ezsa. 58,8.

77 Vö. Péld. 3,9.

80 Vö. Mát. 6,19–20.

85 A *bizeddel* szóalak nyilván elírás, melyet az I/2. és II. változat alapján javítottam.

93 Vö. Jób 31,38–40.

102 Szótagszámhiány mindhárom változatban; az eredetiben valószínűleg *egieb igassagnak* helyett *egieb igassagoknak* volt.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 248–252. (92. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: XI. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (185.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 20–21., 449. Dallamát lásd: RMDT I, 196/III. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

A rímtelen, 3×16 szótagú sorokból álló szakaszokban szótagszámhiba — nyilván szövegromlás, elírás következtében — mindössze öt esetben fordul elő (1, 20, 41, 43, 57. sor.) Ezek helyreigazítása után az ütemhatárok (5+5+6) sem kerülnek sehol szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

1 *Halay* szóalak nyilván hibás, erre már THURY ZSIGMOND is felfigyelt, s a szombatos énekekről szóló bibliográfiájában (43., 146.) *Hálálj*-ra javította, anélkül hogy az egész versszak értelmét és az ének versformáját figyelembe vette volna. Javítása nemcsak azért elfogadhatatlan, mert a sor szótagszámát helytelenül megszorítja, hanem azért is, mert értelmileg erőszakolt és téves. Az egész versszak értelmét, mondanivalóját tekintve nyilvánvalóvá válik, hogy a *Halay* szóalak csak a *hallj* felszólítómód tollhibából eredő torzítása lehet. Az eredetiben tehát az egykorú írásmód szerint *Haly* lehetett. Így a szakasz értelmezése és a verssor szótagszáma is kifogástalan.

10–15 Vö. 2 Pét. 2,1–12.

19 Vö. Zsid. 11,6.

20 Szótagszámhiány a harmadik ütemben; a *kedves* szóalak alighanem *kedvesség*-ből rövidült meg a másolók tollán.

25 Vö. 5 Móz. 29,19–21. Jer. 9,13–16.

33 Vö. Luk. 16,29.

41 Szótagszámhiány a második ütemben; az *iduessegre* szó az eredeti fogalmazásban valószínűleg *iduessegere* lehetett.

43 Szótagszámtöbblet az első ütemben; ezért a *hat* nyomatékosító szócskát a főszövegben kihagytam.

57 Szótagszámhiány a harmadik ütemben; *mint* helyett az eredeti fogalmazásban valószínűleg *miként* lehetett.

72 megh nem igazittia = nem igazolja, nem az igazat (ti. az istenteleneknek).

87 uesz olv. véssz (veszesz)

80.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 253–260. (93. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: XII. számmal. — A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis huius operis. — A nótajelzésként idézett ének, a Szegedi Gergely 38. zsoltárparafrazisa nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (61.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 228–230., 375., SzG. 28. és BHA VI, XCVA. Dallamát közli: RMDT I, 95/II. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, valószínűleg Kissolymoson.

A rímtelen 4×11 -es sorokban írt terjedelmes éneknek mindössze tizennégy sorában (40, 107, 108, 112, 118, 124, 125, 135, 136, 138, 144, 237, 242, 244.) hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 95/II. alapján közöljük.

6 Messiás (héber mesiáh = felkent) a bibliai próféták által a zsidó népnek megjövendölt szabadító, üdvözítő király, vagy inkább csodatevő isteni személy. (Ezsa. 9,6–7. Jer. 23,5–6. és 33,14–16.) Jézust a zsidóknak csak kis része fogadta el messiásnak (Luk. 1,31–33.), többségük megmaradt mindmáig az ótestamentumi törvények mellett messiásvárónak. Eössi András még megkísérelte Jézus messiás-szerepét és a zsidók messiásvárását ebben az énekében kifejtett nézeti szerint összeegyeztetni. Péchi Simon viszont az 1620-as években az eredeti szombatos hitelveket már teljesen a zsidó felfogásnak megfelelően módosította.

18 A másoló félreértette a szöveget, mert itt nem isten *fiayrol* (a zsidókról), hanem *fiáról* (azaz Jézusról) van szó. A sor azonban így egy szótaggal megrövidülne, valószínű tehát, hogy az eredeti fogalmazásban az *iratott, uegezöt* igéket és kötőszó kapcsolta össze.

33 Vö. Luk. 9, 30–31.

37 Vö. III. ének (71. sz.) 20–24. sorával.

40 Szótagszámtöbblet: a *büneosok*nek kifejezést *büneosok*-re javítottam.

41–44 Vö. Róm. 10,16–21.

42 A kéziratban *Bolond neppen* olvasható. Így azonban e szövegrész értelmetlen. A talán diktálás után író másoló a *bolond keppen* kifejezést érthette félre. A szöveget e feltevés szerint javítottam a főszövegben.

43 A sor szótagszáma nem hibás, mert a *Halaadat*lansagert kifejezést *háládatlanságért*-nak ejtették.

50 Vö. az ének 85–92. sorával. — Tótországnak (Szlavónia) nevezték a XIV. században a Drávától délre az Una és a Száva folyók által határolt területet. Jézus és az apostolok idejében nagyjából a Száváig terjedt e szakaszon a római birodalom határa. A Jézus által üdvözített szentek lakóhelye tehát Itália és az attól keletre eső Földközi-tenger melléke, melynek északi határán feküdt Tótország. A római birodalomnak erre a Földközi-tenger melléki területére esett az apostolok térítő tevékenysége.

65–66 *Hozzu uolna azt itt elő zamlanj, Irtunk rolla, á kj tanolnj akar . . .* Eössi Andrásnak e szavaiból nyilvánvaló, hogy az ó- és újszövetség között levő különbséget részletesen nem énekben fejtette ki, mert arra a szokásos formulával utalna: *Mas enek-benis emlékeztem rolla* (37. sor), *Erreol zoltunk masod enekünkbenis* (165. sor), *Irtunk erreöl beosegesben oda fel* (265. sor). Ezúttal azonban éppen azt hangoztatja, hogy *hozzu uoln azt itt elő zamlanj*, azaz énekben előadni. Az említett frás tehát csak prózai mű lehet. (Vö. még XIII. ének 38. sorával; ld. 82. szám alatt.) A szombatosság első, 1620 előtti korszakából azonban prózai munkák (traktátusok, vitairatok, prédikációk) a könyvetések következtében alig maradtak ránk. Eddig mindössze két olyan kódex ismeretes, amely e korai időszakból való szombatos prózai szövegeket őrzött meg: *Arkosi János kódexe* és *Mátéfi János kódexe*. A jobb és teljesebb szövegek *Mátéfi János kódexé*-ben találhatóak. Minthogy azonban *Arkosi János kódexe* volt a régebben ismeretes, Kohn Sámuel (106–139.) erről helyesen állapította meg, hogy az abban levő prózai művek részben Eössi munkái, illetőleg azokból másolt részletek, kivonatok lehetnek. Kohn az *Arkosi János kódexé*-t nem használta, csak BOROS GYÖRGY arról szóló leírását (KerMagv. 1886, 6–20., 76–88., 142–152.), de az abban közölt néhány idézet alapján is felismerte, hogy a tanító énekeknek és a prózai szövegeknek ugyanaz lehet a szerzője. Nemcsak a tartalom, a nézetek az érvek azonossága, hanem lépten-nyomon még a kifejezések, fordulatok szó szerinti megegyezése is ezt bizonyítja. Annak a prózai műnek a teljes szövegét, amelyre az ének itt utal, *Mátéfi János kódexében* találtam meg (1–64. lapon), címe: Az sido hűteön ualok keözül kj zakadot ember ellen, kj az apostolok ideiebelj zabadsagot örökke ualo keotesnek kezte hirdetnj eleobj hütj ellen.

77 ragodat = ragadott

85–86 A *vilagert* és *vilagh* szavak a kéziratban alá vannak húzva.

92 Lásd az 50. sorhoz írt jegyzetet.

105 Vö. Ján. 1,29.

107 Szótagszámhiány: a *türessert* helyén eredetileg *türesscert* lehetett.

108 Szótagszámhiány: a *zemuessedert* helyén eredetileg *zemuessedseert* lehetett.

109 Vö. Zsid. 7–10.

112 Vö. Luk. 1,31–13. Zsid. 1,8. — A sor egy szótaggal hosszabb; a kéziratban *kjralisaga* olvasható, de eredetileg alighanem *kjralisag* volt a szövegben.

113–116 Vö. Zsid. 8,6–13.

118 Szótagszámtöbblet: az az *kjraljsagis* szövegrészből elhagytam az az névelőt.

121–136 Vö. Zsid. 9,24–28. és 10,11–18.

124 Szótagszámhiány: az *vyolagh* után talán egy sortöltő *is* volt az eredetiben.

125 Szótagszámhiány: *vrunk* helyett eredetileg valószínűleg *vrunknak* volt a szövegben.

135 Szótagszámtöbblet: az az *masodik* szövegrészből elhagytam az az névelőt.

138 Szótagszámhiány: *tertek* helyett eredetileg *tertenek* lehetett.

141–146 Vö. Ezsa. 66,18. Dán. 7,13–14. Zak. 14,4–8. Jel. 21,1–3.

143 megv vyezion olv. megújítson

144 Szótagszámhiány; *Mind* helyett eredetileg *Minden* lehetett a szövegben.

153 El haladot = elhalasztatott

157 Seotetsegeöt eo (ti. a világ) inkább ualasztotta

158 Vö. Ján. 1,1–11. és 3,19.

165 Vö. II. ének (70. szám alatt) 49–51. sorával.

170 eggis = egy is

174 Vö. Róm. 11,25–26.

185 Vö. Ján. 2,22–23.

199 ingien sem = egyáltalán nem

- 219 Annie olv. anyje (= annyi)
- 227 Utalás az Énekeskönyvön kívül a következő 84. és 85. számú énekre.
- 237 Szótagszámtöbblet: a *reouidedeon-t reouiden-re* változtattam.
- 240 Vö. 5 Móz. 13.
- 242 Szótagszámhiány: a *kj hyu* eredetileg talán *kj hyuna* lehetett.
- 244 Szótagszámhiány; a *halgisd* helyett eredetileg *halgassad* lehetett.
- 248 Vö. Mát. 5,17–18.
- 250 Vö. az I. ének (69. szám alatt) 10–24. sorával.
- 259 Vö. Mát. 5,19.
- 265 Vö. a III. énekkel (71. szám alatt).
- 270 Vö. Mát. 26,64–65.
- 274 elmeüel olv. elmével
- 275 A jeruzsálemi papi tanácsban Gamáliei azt javasolta a Péter apostolt és társait halálra ítélni szándékozó társainak, hogy engedjék szabadon Pétert és társait, mert ha embertől van az ő tanításuk, akkor úgyis senmivé lesz, ha pedig istentől, akkor úgysem tusakodhatnak ellene. A tanács Gamáliei javaslatára megelégedett a botbüntetéssel, és szabadon engedte az apostolokat. Csel. 5,34–40.
- 280–282 Vö. az I. ének (69. szám alatt) 61–72. sorával.
- 288 Vö. Luk. 10,21.
- 295–304 Eössi Andrásnak és szombatos nézeteinek hitelét ellenfelei, úgy lát-szik, azzal is rontani igyekeztek, hogy kétségbe vonták tudományos (főleg teológiai) felkészültségét ahhoz, hogy a bibliát helyesen értelmezni tudja. Igazán művelt, tudós embernek Erdélyben a XVI. század második felében azt tekintették, aki külföldi (főképpen olasz) egyetemeken tanult. Az univerzitások közül a padovai volt egyik legvonzóbb, többek között azért is, mert a szabadabb szellemű természettudományos gondolkodás innen sugárzott szét. Akiről tehát annak idején azt híresztelték, hogy nem lakott Páduában és Párizsban, az valóban tudós ember nem lehetett. Eössi e vád ellen nem azzal érvel énekében, hogy külföldi – s köztük padovai – egyetemi tanulmányait igazolja. Pedig, ha rövid időre is, járt Padovában, ahol 1582-ben Haller Gáborral be is iratkozott a jogi karra (VERES ENDRE: A páduai egyetem magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai. Bp. 1915. 90.). Hosszabban azonban aligha tanulhatott itt, mert a beiratkozáson kívül további adat nem szól róla. Énekében nem is hivatkozik erre, hiszen az „igaz vallás” felismerésére nem az általa hasznaltalannak tekintett világi tudomány vezette. Nem ebből értette és tanulta meg az „üdvösség igaz útját”, hanem „Jeruzsálem fiai” és a biblia tanulmányozása világosította fel erről. Hallgatói és olvasói számára ezeket nyomósabb érveknek vélte vallási nézeteinek helyessége mellett, mint annak bizonyítá-sát, hogy külföldi egyetemeken folytatott-e tanulmányokat vagy sem. Hogy Eössinek voltak kapcsolatai „Jeruzsálem fiai”-val, azaz zsidó teológusokkal s főleg Matthias Glirius-szal, azt már PIRNÁZ ANTAL (Die Ideologie der Siebenbürger Antitrinitarier in den 1570-er Jahren. Bp. 1961. 131–132.) bizonyosnak vélte. Csak éppen arra nem voltak bizonyítékai, mik lehettek azok az egyes vallási tézisek, nézetek, amelyeket Eössi Glirius-tól vett át, s amelyekre saját szombatos hitelveit építette. Ezekre vonatkozólag részben *Mátéfi János kódexé*-ben találtam kézzelfogható utalást, ahol mindjárt az első vitairat bevezető részében Eössi *Glerius Mattiasra* hivatkozik, mint akinek vallása szerint *mijs zombatosok azt mondgiuk*, hogy az ószövetségi parancsolatok megtartása nekünk is kötelező, viszont az apostolok írása (újtestamentum) csak az ő idejökbeli híveknek szólt, s nem egyszersmind nekünk is. Vö. még a 61–66. sorokhoz írt jegyzettel.
- 296 A szótagszámtöbblet csak látszólagos, mert a *Paduaban* helynevet *Páduában*-nak is ejthették.
- 307–308 Vö. Ján. 4,22. Róm. 2,19.
- 309 *Az rez zeren ualo uaksagra* nézve ld. Róm. 11, 25–26.
- 313–324 *Ha egz parazt njeluen* (azaz magyar nyelven) *megh tanolhatgyuk az zent nielunek* (azaz a zsidónak) *értelmet, igaz haznat, wdusessegünknek az ő igaz utat, igaz uezer es magiarazo által, eggyet tezen igyis es eggyet haznat*. Eössinek e szavaiból s még inkább a 321–324. sorban mondottakból világosan kitűnik, hogy a latin nyelv ismerete mellett csak magyarul tudott. De a zsidó szent iratok alaposabb megismerése érdekében szükségét érezte annak, hogy jó lenne, ha valaki tudná a szent nelveket zsidó, görög, latin), s ezekkel élne a biblia helyes (szombatos) magyarázatában. E sorok-ból nyilvánvalóan kitetszik, hogy Eössi miért küldte az utódává és örökösévé kizemelt Péchi Simont nelvek (főleg a héber) elsajátítására és tudásának kiszélesítésére óvekig tartó külföldi tanulmányútra.
- 325 *kozaz olv. kovász; poganj* három szótagúnak ejtendő.

Kézirata: Kissolymosi Mátéfi János ék. 260–266. (94. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: XIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének élén olvasható tartalomjegyzékből közlöm. — A nótajelzésként idézett ének Nagybáncsai Mátyásé, lásd róla a 66. sz. ének jegyzetét. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

A 12, 12, 12, 13 szótagszámú sorokból álló versszakokban mindössze négy helyen (4, 15, 49, 87. sorban) van szótagszámhiba s csupán egyszer esik az ütemhatár szó belséjébe (12. sor). Különben a 12 szótagú sorokban a 6+6, a 13 szótagú sorokban a 6+7 ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 48. alapján közöljük.

1 erczy olv. éres (= értsd)

4 Szótagszámhiány a második ütemben. A másolatból alighanem a *meg* igekötő maradt ki. — Utalás a zsidó húsvét széder-estéire.

8 ingyen = bizony, valóban

12 Vö. Luk. 22,19.

15 Szótagszámhiány az első ütemben. A kézirat *ők nem* szavai helyett az eredeti fogalmazásban talán *ők ezt nem* volt.

16–32 Pészáh, a zsidók ünnepi hete egyiptomi szabadulásuk emlékére. A biblia szerint isten tíz csapással kényszerítette az egyiptomiakat, hogy a zsidókat elbocsássák az országból. A legutolsó csapás az összes egyiptomi elsőszülött halála volt egyetlen éjszakán. Hogy a pusztító angyal elkerülje a zsidók házait, ismertető jelül isten parancsa szerint előző este bányavérrel kellett bekenniük az ajtófélfákat. A bányászat pedig kovásztalan kenyérrel, útrakész öltözetben vacsorára kellett elfogyasztaniok, mert még azon éjszaka megkezdődött kivonulásuk Egyiptomból (2 Móz. 7–12.). A pészáh ünnepe később a zsidók babilóniai fogsága idején (i. e. VI. század) kapcsolódott össze a messiás (szabadító) várásával. Az újszövetségben leírt „utolsó vacsora” (Mát. 26, 17–29. Márk 14,12–25. Luk. 22,7–38.), melyet Jézus az apostolokkal elfogyasztott, szintén pészáh ünnepi lakoma volt. A kereszténység húsvéti ünnepe (valamint a mise, áldozás, illetőleg úrvacsora) a zsidó pészáh ünnepeiből alakult ki.

22 eöregön olv. öregön, öreg = nagy

24 A széder-estéken kötelező volt négy pohár bort fogyasztása, de lerészegedni nem volt szabad. Vö. BLAU LAJOS, IMIT Évkönyve. Bp. 1909. 283.

33 Papa uaczioraja, ti. az áldozás, a mise, illetve a protestánsoknál az úrvacsora.

38 ingien sem = egyáltalán nem

41 keozj olv. közí = közé

43 Vö. 1 Kor. 11,27–29.

44 kj ehez keozjt tartia = aki úgy véli, hogy köze van hozzá

45–48 Vö. 1 Kor. 5,11.

49 Szótagszámtöbblet a második ütemben, ami nyilván a *vacziorajara* elírt szóalak következménye. A mondat helyes értelmezése szerint: *vaczioraja* cziak zent nepet illet.

52 kezeon olv. készön = készen

57 A keresztelést nevezi *mosdasnak*, keresztelő Jánost pedig mosogató Júnosnak (Mát. 3. Márk 1, 1–11. Luk. 3. Ján. 1, 19–34.)

62 Vö. 2 Móz. 19, 10.

68 el üetelere olv. elvételére

87 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló a *mosogatással* előtt valószínűleg kifejtette az *az* névelőt.

100 I. Viktor 189–198-ig volt pápa.

Kézirata: Kissolymosi Mátéfi János ék. 266–269. (95. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: XIII. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: Finis. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi váradai énekeskönyvben (4.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 145. és BHA VI. LIa. Dallamát közli: RMDT I. 87. vagy 138. — Másolta a 4. kéz 1618-ban, alighanem Kissolymoson.

A 11, 11, 11, 5 szótagú szakaszokban másolási tévedésből a szótagszám négy helyen (22. 26. 29. és 91. sorban) hibás. Az 5+6-os ütemezés mindvégig kifogástalan.

Az ének dallamát a RMDT I, 138/II. alapján közöljük.

5 A biblia szerint a szombatot isten annak emlékére rendelte ünnepé, hogy ő a világot hat nap alatt teremtette, a hetedikén, szombaton pedig megpihent (1 Móz. 2,1—3. 2 Móz. 20,8—11.). Az ószövetségi szombat helyett heti ünnepé Jézus feltámadásának emlékére a kereszténység elterjedésével a vasárnap vált, amely Nagy Konstantin császár rendelkezésére 321 óta lett kötelező állami ünnep.

6 Pészáhra vonatkozólag ld. a XIII. ének (81. szám alatt) 16—32. sorához írt jegyzetet.

7 A pészáh ünnepére következő 50. nap a törvényadásnak és az aratásnak ünnepe volt a zsidóknál (3 Móz. 23,15—22.). A keresztényeknél a szent lélek eljövételének emlékeztetőre rendelt ünnep. Jézus megígérte az apostoloknak, hogy isten elküldi rájuk a szent lelket, aki pünkösd napján szállt le az apostolokra (Ján. 14,26. és 15,26. Csel. 2,1—13.).

9 A zsidók az újévet a mózesi törvények szerint ősszel (szeptemberben) ünneplik (3 Móz. 23,23—25.). A középkorban a nyugati kereszténység többféle évkezdettel is élt (egyebek között Jézus születésének emlékére a december 25-tel). A január 1-vel kezdődő évet a kereszténység a rómaiaktól vette át, de általánosan elterjedt csak XIII. Gergely pápa 1582 óta bevezetett naptárreformja óta vált. A január 1. ünnepét a kereszténység azért tartotta meg, mert e napra esett Jézus templomban való bemutatásának (körülméletésének) ünnepe (Luk. 2,21.).

11 A többi zsidó főünnepnek, újhold, sanyargatás, sátoros ünnepek, stb. nincs megfelelője a kereszténységben.

14 tetseseknek olv. tetszéseeknek. — A mondat értelme, hogy szívük elgondolása és tetszésük szerint kitalált tévelygéseiket követik.

22 Az *azt* szót újabb kori kéz írta a sor fölé. A javítás indokolt, mert a sor egy szótaggal rövidebb a kelleténél.

24 éppen = épen, épségben, teljesen

25 *hyteteok*, akik hamis tanításaikkal rászedik, tévútra vezetik a hiszékeny embereket.

26 Újabb kori kéz a hiányzó szótag pótlására a *Tartozásban* szót *Tartozásbanis-ra* javította.

29 azok fele olv. azok féle = az félék, olyanfélék. — Szótagszámhiány a második ütemben. A *kik* helyett eredetileg alighanem az *kik* lehetett.

37—38 Eössi e sorában még világosabban hivatkozik az énekek mellett prózai műveire, mint a XII. ének (80. szám alatt) 61—66. sorában, amikor itt *azt* mondja, hogy *mind irasunkkal, mind eneklesünkel* a szentírásból bebizonyítottuk, hogy az apostolok által a pogányoknak ideiglenesen tett engedmények a jelen időre már nem vonatkoznak. Vö. még a XII. ének (80. szám alatt) 61—66. sorához írt jegyzettel, valamint az I. ének (69. szám alatt) 49—78. és 100—111. sorával.

54 *Vert es joytottat* . . . ti. a zsidóknak tilos (3 Móz. 7,26—27.) az állatok vérért megenni, s így a fojtott állat húsát sem szabad megenniük, mert abban benne maradt a vére.

55 Utalás a Csel. 15. fejezetére.

91 A második ütem egy szótaggal hosszabb. A *rezzebenis* kifejezés az eredeti fogalmazásban *rezbenis* lehetett.

97 elmetlen olv. elmétlen = esztelen

98 Vö. I. ének (69. szám alatt) 76—105. sorával.

104 uezik olv. veszik = elfogadják

107 massat talalta = megtalálta az ellenpárját, ellenkezőjét

113 Fagagj = fogadj

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 269—276. (96. sz.) — Külön címe nincs csak részjelzése: XV. számmal. A főszövegben a címet a tizenöt ének előtt olvasható tartalomjegyzékből közlöm. A szöveg végén: *Finis huius operis*. In A. D. 1618. — A nótajelzésként idézett ének (helyesen: *Áldott az úristen* . . .) Huszár Gál 1574-ben Komjátiban kiadott énekeskönyvéből (II. rész Ia.) ismeretes. Szövegkiadása: BHA VI. LIIIIa. Dallamát közli: RMDT I. 15/II. — Másolta a 4. kéz, valószínűleg Kissolymoson.

A 4×12-es szakaszokban a sorok 6+6 felező ütemezése egyetlen esetben (170. sor) esik szó belsejébe. Szótagszámhiba is mindössze ötször fordul elő az énekekben (18, 104, 113, 138, 140. sor). Valamennyi másolási hibából keletkezhetett.

Az ének dallamát a RMDT I, 15/II. alapján közöljük.

- 4 tetemök = csontok, a halottak csontjai
 5 Vö. 4 Móz. 19,11–22.
 7 halatas = halottas
 8 het nap fertelmes lezen, azaz hét napig tisztátalan
 9 Menieuel = menyivel
 18 Vö. 5 Móz. 12. — Szótagszám-többlet az első ütemben annak következtében, hogy a másoló a *törueniben* szót *törueneben*-nek írta.
 20 uezesse olv. veszesse
 33–36 A keresztény vallási gyakorlatban a harang használata a szerzeteseket közös imára, munkára, stb. hívó csengőből fejlődött ki, s a VI. század után terjedt el a római egyházban. A harangok használatát egyházi előírások szabályozzák. Ezek egyik legnevezetesebbje III. Callixtus pápa 1456. évi rendelkezése a hármás harangszóról.
 39 Agiadtol gondoltad = saját agyaddal eszelte ki
 41 Vö. 2 Móz. 28,31–35. és 39,25–26.
 45 Vö. Zsolt. 80,3.
 47 költést = költséget
 54 zellel = széjjel
 61 Vö. Róm. 1,18–32.
 97 Vö. 4 Móz. 28,11.
 104 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló alighanem a *fordítottad* előtt kihagyta az *el* igekötőt.
 108 akorba = abban az időben, azon idő tájban
 113–116 Célzás arra, hogy a hónapok neveit a kereszténység a pogány rómaiaktól vette át: január (Janus a kezdet istene, a kapuk őrzője), február (februus a tisztulás ünnepe), március (Mars hadisten nevéből), április (aperio = kinyitni latin igéből), június (Juno istennő, a házaselet és az állami rend védelmezőjének nevéből), július (Julius Caesar i. e. 100–44-ig élt római diktátor nevéből), augusztus (Augusztus i. e. 63-tól i. sz. 14-ig élt római császár nevéből), a szeptember, október, november és december neve pedig a septem (7), octo (8), novem (9), decem (10) latin számnévekből származik.
 124 poganj olv. pogáni
 133 Az Achab király idejébeli próféta Illés volt, aki megjósolta a szárazságot és inséget Izraelben. 1 Kir. 17.
 137–139 A bibliai József, aki megfejtette a fáraó pohárnokának álmát jövődő szerencséjéről, a sütőmester álmát közeli haláláról, majd pedig a fáraó álmát a hét kövér és hét sovány esztendőről. 1 Móz. 40–41. — Dániel próféta Nabukodonozor király álmát fejtette meg a négy világbirodalomról. Dán. 2.
 138 Szótagszám-többlet az első ütemben; a másoló alighanem *jhelesebeöl* helyett tévesen *jhelesebeöl*-t írt.
 140 Szótagszámhiány az első ütemben; a másoló tévesen *Reiok*-ot írt *Reaiok* helyett.
 149 *Iudicium, prognosticon* bizonyos előjelek alapján mondott ítélet, jövődőlés, időjólás.
 156 Dragasaghoz tudnank tartoznj mindaha = mindenkor a szükséghez, inséghez tudnánk igazodni, alkalmazkodni, azaz előre gondoskodnánk magunkról inség idejére.
 169 zinten olv. szintén = egyáltalán, mégis
 176 kweomben lézeon olv. külömben lézön = másképpen lesz
 177 czitkelyben = cikkelyben, részben
 181 Maga ugj mindennek keöz az jeöuendeoles = Noha akkor mindenkinek szabad, megengedett a jövődömondás.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 285–291. (100. sz.) — Az ének végén: *Finis huius operis Anno D: 1619.* — Nótajelzése nincs. Az ének szövege előtt a szögletes zárójelbe tett nótajelzést a II. változatból közlöm. — Másolta a 4. kéz Kissolymoson.

II. Árkosi János k. 34–37. (9. sz.) — Címe azonos az I. változatéval. A nótajelzéseként elsőnek idézett *Abigaly* (helyesen: *Abigail*) *asszony históriája* 1560-ból való. Szövegkiadása: RMKKT VII, 36–46., 343–345. Dallamát lásd: RMDT I, 42., 95. A nótajelzéseként másodiknak feltüntetett: *Sirva kerlek uilagh alla* . . . kezdetű ének ismeretlen.

Mindkét nótajelzést egykorú, de más-más kéz jegyezte le a cím után. Egyik sem azonos azonban az ének másolójának írásával. Az ének másolója Tolnai István volt, aki itt ugyan nem nevezi meg magát, de az írás jellege teljesen azonos *Péchi Simon ék.*-ben a Bogáti-zsoltárok zömének másolójával és a *Jancsó-k.* szombatos énekeinek leírói közül a 4. kéz írásával, amelyről a *Jancsó-k.* 145b. lapján derül ki, hogy az Tolnai Istváné (ld. a 65. számú énekhez írt jegyzetet). — Az ének másolata keltezetlen, de nem lehetetlen, hogy az I. változatnál esetleg valamivel korábbi feljegyzés. Legfőbb érdekessége, hogy a szöveg végén ugyanaz az egykorú XVII. századi kéz, mely a 98. sort is javította (ld. alább a jegyzetben) a következő verset írta az énekhez:

Eossi Andras betegh aghiaban monda,
Sok ditseretekkel az istent alda,
Tellies eletében fel magasztala,
Kyerft veghetetlen iokat talála.

(E négy sort egyébként a hátsó kötéstábla belső lapjának közepére, mintegy a kódex záradékául Arkosi János mégegyszer leírta, hozzáfűzve a következőket: Eössi Andras iambor ember uolt, migh eltt ez földön, s az isten megh aldotta erette. Jambornak jambor emlekezeti vagion holta utanis. Latornak lator, mint hogi magais lator volt eletében. Anno millesimo sexcentesimo decimo septimo a nato Christo 15 die mensis Januarij. — E záradék előtt azonban ma a kódexben sem ima, sem ének nincsen, amelyre vonatkoztatni lehetne, mert a kódex a végén csonka. Szövege Mózes 3. könyve 22. részének kivonatolása közben megszakad.) — Az ének után feljegyzett négysoros versből Kohn Sámuel (43–44.) helyesen következtetett arra, hogy azt nyilván olyan valaki írhatta oda, aki még tudhatta: Eössi az éneknek nemcsak „mondója” volt, hanem szerzője is. S éppen ennek az éneknek a többi szombatos hitelveket fejtegető énekkel való stílusbeli és tartalmi rokonsága, sőt azonossága alapján válik kétségtelenné, hogy az itt közzé tett tizenhét tanító ének egy szerzőtől, mégpedig Eössi Andrásról származik.

A 4×11 szótagú szakaszokban írt éneknek csak a 42, 54, 66. sorában van szótag-számhiba.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük.

10 Kez olv. kész

29 A pápisták, lutheránusok és kálvinisták mellett a *negyed rendben, az kik egy istent vallnak*, vagyis az antitrinitáriusok, ill. hogy később nevezték őket, az unitáriusok is tévelyegnek a hit dolgában.

57 vyttanom olv. újítanom

63–64 Vö. Mát. 13,38–42.

114–115 Aki az Eössiről szóló négysoros verset a II. változatban az ének után feljegyezte, talán tudatosan írta azt ehhez az énekhez, amelyben a szerző hálát ad istennek azért, hogy az *igaz vallást megh talaltuk reitekben, azaz a világtól elvonulva, egy kis székely falucskában, szenterzsébeti magányában fedezte fel az egyedül üdvöztető vallást.* Egyébként ehhez hasonló hálaadást olvashatunk a XII. ének (ld. 80. szám alatt) 285–292 sorában is. (Vö. még az I. ének — ld. 69. szám alatt — 67. és 118–120. sorával.)

85.

Kézirata: *Kissolyosi Mátéfi János ék.* 291–313. (101. sz.) — Az ének négy részből áll. A negyedik rész végén: *Finis huius laboris. A. D. 1619.* Majd utána új sorban, de ugyanazzal az írással: *Vegere [!] az törüenyről iratot eneknek 1620.* Ez utóbbi évszám azonban tollhiba lehet, mert ugyanez a 4. kéz még további énekeket is lejegyzett ezek után 1619-es évszámmal a kéziratban. — Nótajelzés csak az első rész előtt van: a *Matthias kiraly eneke* Görösöni Ambrus 1567–1569 táján írt históriája, melyet először Komlós András adott ki Debrecenben még 1574 előtt. (RMK I. 331.) Megjelent 1575-ben Kolozsvárt Heltai Gáspár *Cancionale*-jában is. Ez utóbbi szöveg kiadását ld.: BHA V. Dallamát közli: RMDT I, 82. — A négy részből álló éneket végig a 4. kéz másolta, kivéve a 3. rész 101–124. sorát, amely Thordai Mihály keze írásának látszik. Thordai a kézirat 325. lapján nevezi meg magát.

A 4×11-es sorokban írt énekben a 6+5-ös tagolást a szerző nem érezte kötelezőnek, mert a 464 sora közül 225-ben a metszet szó belsejébe esik. A szótagszám viszont csak 21 ízben hibás (50, 57, 60, 62, 76, 106, 109, 114, 125, 151, 181, 224, 230, 249, 254, 308, 319, 376, 383, 393, 444. sor), alighanem a másolók tévedéséből.

Az ének dallamát a RMDT I, 82. alapján közöljük.

2 A tíz parancsolatot (2 Móz. 20.) magyarázza ez az ének.

21–22 Magyarázatát ld. a 438. lapon a 85/21–22. sorhoz írt jegyzetében.

- 26 gúleoz olv. gyűlős = gyűlőkődő
- 30 Onan, hogy bátyja özvegyétől, Tamartól ne legyen gyermeke, valahányszor vele hált „földre vesztegette el a magot”. 1 Móz. 38,9.
- 33 oru olv. orv
- 36 orris = orv is
- 50 Szótagszám-többlet: a másoló *öt* helyett alighanem tévesen *ötöt* írt.
- 57–62 Ezsa. 44,24–25. és 47,11–13. szakaszainak értelmezése a jóslások és varázslások ellen.
- 57 Szótagszámhiány: a másoló *madar zobol-t* írt *madar zozatbol* helyett.
- 58 agiadtul olv. agyadtul
- 60 Szótagszám-többlet: a másoló úgy látszik *magad* helyett tévesen *magadot* írt.
- 62 Neztől = látnoktól, jövőbe látótól. — Szótagszám-többlet: valószínűleg az előző sor hatása alatt a másoló tévesen *kerdezesis-t kerdezes* helyett.
- 68 Ld. a XV. ének (83. szám alatt) 149. sorához írt jegyzetet.
- 76 Szótagszám-többlet: a *iozanon* kifejezést *iozan-ra* javítottam
- 77 faragot kep = szobor
- 83 A másoló tévesen *eszűteöt-et* írt *eszűteöt* (= ezüstöt) helyett.
- 89 Vö. 1 Móz. 35,4.
- 91 Vö. Bir. 6,25–28.
- 105 Vö. Mát. 5,33–37.
- 106 Szótagszámhiány: a másoló úgy látszik egy vagy két szót kihagyott a sorból. Az eredetiben valószínűleg *Tauoztasunk mi el minden esküuest* lehetett.
- 109 Szótagszámhiány: az eredetiben értelem szerint nyilván *megh ne ferteztessük* volt, a másoló azonban kifejejtett a *ne* tiltó szócskát.
- 114 Szótagszámhiány: az eredetiben *törueneben* lehetett, amelyet a másoló tévesen *töruenben*-nek írt.
- 115 illj olv. illi = üli
- 125 Szótagszám-többlet: *zantalan sok nemey vagion* másolási tévedés lehet; az eredetiben nyilván *zantalan neme vagion* volt.
- 130 *megh hasogattia* = felfejti, megmagyarázza
- 137 ziligh = szelíd
- 148 A másoló tévesen írta le az *agiat* szót, a hibát utóbb egy másik kéz *igaiat-ra* javította. A helyes szótagszámnak is ez felel meg.
- 151 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *hazassagban-t* írt *hazassagaban* helyett.
- 154 orsagh = tolvajlás, rablás, lopás
- 161 ornak = tolvajnak
- 170 Vö. 1 Móz. 19.
- 181 Szótagszám-többlet: a másoló tévesen *magadot-ot* írt *magad* helyett.
- 182 Vö. 3 Móz. 11. és 5 Móz. 14,2–21.
- 189–196 Vö. 3 Móz. 12–14.
- 197–220 Vö. 3 Móz. 27. és 4 Móz. 30.
- 199 tedgyek = tessék
- 204 ingien se = egyáltalán ne
- 209 *megh masolny* olv. megmásolni = megváltoztatni
- 221–228 Vö. 3 Móz. 19,19.27–28.
- 224 Szótagszám-többlet: az eredetiben *elegysegetis* lehetett *elegyessegetis* helyett. Az *elegyesség*, *elegység* = *elegyítettség*, *kevertség*, *vegyesség*.
- 229–240 Vö. 3 Móz. 25.
- 230 Szótagszámhiány: a másoló a *tarczyad* előtt alighanem kifejejtette a *megh* igekötőt.
- 231 font = mérőserpenyő
- 239 Halaadással olv. hál'adással; ld. a X. ének (78. szám alatt) 12. sorához írt jegyzetet.
- 245–246 Vö. a VIII. ének (76. szám alatt) 9–12. sorával.
- 249 Szótagszám-többlet: a sorba az *ö* névmás fölösleges töltelék.
- 254 Szótagszámhiány: az eredetiben *vilagh* helyett valószínűleg *vilaghnak* volt.
- 256 el nem mulat = el nem hagy, el nem mulaszt
- 257 vigiazással = figyelemmel, éberséggel
- 267 Kj kejen fel uezj olv. ki kéjén felveszi = aki kedve szerint (önként) felveszi
- 277–280 Vö. Mát. 5,17–18. és Mát. 23,1–3.
- 288 kerengi = kerülgeti
- 295 agiaskodas = okoskodás

- 306—308 Ld. 5 Móz. — Vö. a XII. ének (80. szám alatt) 237—240. sorával.
 308 Szótagszámtöbblet: az eredetiben *törueniben* lehetett *töruenieben* helyett.
 309—312 Vö. az I. énekkel (ld. 69. szám alatt).
 319 Szótagszámtöbblet: a másoló alighanem az *s* kötőszó helyett írt *es-t*. — alnokodot olv. álnokkodót
 322 Vö. Zsolt. 138,19—22.
 340 Vö. Zsolt. 34,15.
 341 Vö. Mát. 22,34—40.
 345 Vö. 5 Móz. 6,5.
 357—358 Magyarázata ld. a 438. lapon a 85/357—358. sorhoz írt jegyzetben.
 359 Ha ezt fellyeb ertem = ha erről többet vélek, ha ebbe többet akarok bele-magyarázni
 376 Szótagszámtöbblet: az *okon tú attol* szövegrészben a *tú* névmás fölösleges töltelék.
 391 eskeny olv. eskenni = esküdni
 393 Szótagszámtöbblet: a *vadolonak* helyett eredetileg *vadlonak* lehetett.
 421—424 Az ószövetségi (Mózes-féle) törvényeket, előírásokat és büntetéseket a szombatosok nem tudták mind megtartani a „világ miatt”, mely üldözte őket. A körül-metélést pl. azért sem, mert nem volt hozzáértő emberek.
 429—432 Vö. Róm. 3,1—2. és 9,4. Luk. 16,29.
 436 foliama olv. folyamja = folyománya, következménye
 437 Vö. Józsa. 1,8.
 444 Az *el* igekötőt leírta, de áthúzta a másoló, holott a sor helyes szótagszáma szerint nem törölhető.
 449—452 Vö. 3 Móz. 26,3—46.
 455 Ez is nyilvánvalóan a tizenöt részből álló Énekeskönyvre vonatkozó utalás, hiszen az nem egyéb, mint a „törvény”, azaz a szentírás magyarázata, értelmezése. Hogy ebben a sorban a szöveg harmadik személybe vált át (megh írtak), az alighanem a másolók változtatása lehet, akik nem érezhették feljogosítva magukat arra, hogy „meg-írtuk”-ot használjanak. E négy részből álló ének szerzője, mind a mű tartalmi, mind formai sajátosságainál fogva egyébként azonos a tizenöt énekből álló Énekeskönyv szerzőjével.
 456 Ezes olv. eszes

86.

Kézírata: **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 335—339. (115. sz.) — A cím végén szereplő 1602-es évszám nem az ének szerzésének éve, hanem nyilván ama másolat íratásának ideje, amelyből a *Mátéfi János ék.*-be ezt az éneket átvették. A szöveg ugyanis mind tartalmi mind formai jellegzetességeinél fogva Eössi András szerzőjének látszik. Ő pedig 1602-ben már aligha volt életben, minthogy Báthori Zsigmond ugyanez év május 12-én Péchi Simont Eössitől örökölt javaiban megerősítette. (KerMagv. 1871, 38.) A címszöveg végén újabb keletű írással feljegyzett 1620-as évszám olyan valakitől származik, aki úgy vélte, hogy az 1602-es évjelzés elírás lehet 1620 helyett, mert az énekeskönyv szövegeit 1616 után írták össze. Az ének végén: *Finis adest operis mercedem posco laboris.* — Nótajelzése nincs. — Másolta ifj. Zák Péter még 1620 előtt. Gábor deák után ugyanis 1617-től ő folytatta az énekeskönyv másolását. Ezzel az énekkel a kötet végén a temetési énekek csoportját akarta talán bevezetni. Utána valóban egy ilyen ének következik. Az előtte üresen hagyott lapokra viszont később (1624-ben, 1626-ban) másolt énekek kerültek.

Az ének 10, 11, 10, 11 szótagú szakaszokból áll. A 10-es sorok mindvégig pontosan 5+5, a 11-es sorok pedig 5+6 tagolásúak. A szövegben egyetlen (31. sor) elírásból származó szótagszámhiba fordul elő.

- 15 Jézus Sirak Könyve 38,16—24.
 31 Szótagszámhiány: a másoló *nehzeb*-et írt *nehzebb* helyett.
 39 Fil. 1,21—24.
 45 1 Kir. 19,4.
 49—60 2 Sám. 1.
 71—88 Jézus Sirak könyve 38,16—24.
 81—82 *Hodie mihi, cras tibi* = Ma nekem, holnap neked. A latin szállóige alapján megfogalmazott változat.
 89—92 1 Móz. 22.
 93 2 Sám. 12, 15—23.
 111—112 Vö. 5 Móz. 6,5.

PÉCHI SIMON ÉNEKEI

Péchi Simon életrajzát a szombatosokról szóló művében KOHN SÁMUEL állította össze. Azóta részletesebben senki sem foglalkozott vele. Alighanem az 1560-as évek végén vagy az 1570-es évek elején született. Neve után ítélve lehet, hogy nem is erdélyi, hanem Baranya megyei unitárius családból származott. A szegény sorú fiú — apja állítólag szűcs volt — a kolozsvári unitárius kollégiumban tanult, majd Szentertzsébetre került iskola-mesternek. Így ismerkedett meg az itt lakó Eössi Andrással, aki gyermekei mellé fogadta nevelőnek. Miután Eössi özvegyen maradt, s maga is betegeskedett, jóságainak kezelését is Péchire bízta. Hamarosan gyermekei is elhaltak, s egyetlen gyámola Péchi lett, aki „nemcsak úgy mint szolgál, hanem annál feljebb való hűséggel, szeretettel szolgált, magának és jóságának, marháinak gondját viselte.” (Idézi KÖVÁRY LÁSZLÓ: Péchi Simon kancellár. KerMagv VI, 37. Eössinek Péchit örökbefogadó leveléből). Eössi annál inkább megkedvelte a tehetséges Péchit, mert az teljes meggyőződéssel elfogadta gazdájának szombatos nézeteit. Őt szemelte ki felekezete jövődjének. Ezért küldte külföldre tanulmányútra is, hogy mindazt a tudást, ami belőle hiányzott (héber nyelvismeret, a zsidó vallásos irodalomban való jártasság stb.) Péchi alaposan elsajátíthassa. De ő nem a nyugati egyetemekre látogató diákok szokványos útját járta. Délnek indult el, s Konstantinápoly, Észak-Afrika, Itália, Spanyolország, Portugália és Franciaország zsidó iskoláit barangolta végig. Olyan páratlan képzettséget szerzett a héber nyelvben és a rabbinsztikus irodalomban, amilyen akkoriban nem-zsidó hebraistának Európa-szerte csak kivételesen adatott meg. Legalább 6—8 évet töltött külföldön patrónusa költségén. Amikor — úgy látszik 1599 tavaszán — hazaérkezett, Eössi már a halállal vívódott. Az utód nélkül maradt, dúsgazdag erdélyi főember elhatározta, hogy fiává fogadja Péchit, és ráhagyja egész vagyonát. Tervéhez elnyerte a fejedelem, Báthori Zsigmond jóváhagyását is, s így Eössi halála után Péchi Erdély egyik legnagyobb földbirtokosa lett.

A vagyonos, külföldi udvarokban is megfordult, világlátott Péchi a fejedelmi udvar szolgálatába állott. Titkára volt Báthori Zsigmondnak és Boescai Istvánnak, majd Rákóczi Zsigmond és Báthori Gábor mellett tevékenykedett. 1608-ban megnősült, feleségül vette Kornis Juditot. Házassága révén rokonságba került Erdély legbefolyásosabb családjával. 1610 után Báthori Gábor uralkodásának utolsó éveiben ugyan kegyvesztett lett, de az 1613-ban trónra lépő Bethlen Gábor kancellárjává nevezte ki Péchit. Nyolc évig viselte e legmagasabb tisztséget, mígnem a haimburgi béketárgyalások után, 1621-ben hűtlenség gyanújába keveredett, s Bethlen elfogatta. Eljárás sohasem indult ellene, de a szamosújvári börtönből csak 1624 végén szabadult. Szentertzsébeti udvarházát azonban továbbra sem hagyhatta el. Szabadságát és elkobzott birtokainak jórésztét csak I. Rákóczi György trónra léptével sikerült visszaszereznie. Néhány évig még a politikai életben is részt vett, de magasabb hivatalt már vagy nem vállalt, vagy nem kapott.

Amikor a református Rákóczi György hatalma megszilárdult, elérkezettnek látta az időt, hogy egyháza hatalmi elsőbbségét a fejedelemség területén véglegesen biztosítsa. Ezt csak a legerősebb ellenfél, az unitárius egyház erejének megtörése árán érhetette el. Az unitáriusok ellen indított hajsza a Dávid Ferenc el nem ismert, racionális tanaihoz ragaszkodó unitáriusok és az üldözött szombatosok megrendszabályozása címen folyt le, amely 1638-ban az ún. „dési complanatio”-val végződött. A dávidista unitáriusokat és a szombatosokat jóságvesztéssel, száműzetéssel és börtönnel kényszerítették a református

vallás felvételére. Péchi Simon birtokait is elkobozták, s a börtönből is csak úgy szabadulhatott — közel egy évi raboskodás után —, hogy áttért a református egyházba. Szenterzsébeti birtokát visszakapta, s ettől kezdve ott élt visszavonultan második feleségével, Barabási Katával. Első feleségét, Kornis Juditot még szamosújvári fogsága idején elvesztette. Ő maga 1642—43 táján költözött el az élők sorából.

Amíg Pécht közéleti, politikai tevékenysége, kancellári tisztsége lekötötte, nem igen volt módja rá, hogy a szombatosság ügyével foglalkozzék. Az 1620-as éveknél korábbi időből irodalmi munkásságának nyomát is mindössze két éneke (87—88. sz.) őrzi. Szamosújvári fogságából való szabadulása után azonban, 1625-től kezdve szinte minden idejét és energiáját felekezete megerősítésének és felvirágoztatásának szentelte. A szombatosságot ő tette teljesen zsidó vallássá. Szenterzsébeti udvarházában minden tekintetben a zsidó vallásos szokásoknak megfelelő életrendet vezetett be. A faluban szombatos lelkeszt hozott, és szombatos iskolát tartott fenn. Szervező és irányító munkája saját birtokai határán túl, az egész szombatosságra kihatott. Irodalmi munkássága is 1625—1638 között vált igazán nagyarányúvá. Hítelveit, irodalmi tevékenységének jelentőségét már e kötethez írt bevezetőmben (9—12. l.) ismertettem, ezekre újra kitérnem felesleges lenne.

Péchi szerzeményének biztonsággal csak az ebben a csoportban közölt kilenc ének tekinthető. KOHN SÁMUEL ugyan Péchi két korai énekével együtt 29 éneket tulajdonít neki (87—95., 113—116., 118., 130—131., 133—134., 137—139., 140., 142., 144—146., 150—152.), s bár lehetséges, hogy a szombatosság második korszakának énekei között van még Péchitől származó darab, KOHN SÁMUEL érvei (256—261.) azt mégsem teszik kétségtelenné (ld. bevezetésem 11. lapján mondottakat). Így ebbe a csoportba csak azt a két korai énekét soroltam, amelynek versfői a szerző nevét őrzik (87—88. sz.), továbbá imakönyvének különböző másolataiban található öt énekbetétét (91—95. sz.) és a *Péchi-kódex*-ben, az általa fordított szövegek között fennmaradt két éneket (89—90. sz.).

E két utóbbi ének forrásának, a *Péchi-kódex*-nek keletkezési idejére nézve nem tudom elfogadni GUTTMANN MIHÁLY és HARMOS SÁNDOR érveit. (Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Budapest, 1914. 21.) A *Péchi-kódex* imakönyvi része és a prózai szoltárfordítás között ugyanis a kódex egykori tulajdonosának, Maróti Dávidnak bejegyzései olvashatók. A levél rektóján: „Anno 1631—5391 kezdette tanulni az S[idót] 22. die Apr. in mensi Niszan kezdettem imadkozni S[idóul]. Az y pedig kezdettem viselni 18 die Mai.” A verzón: „kezdettem iskolaba jární Nandor Fejervarat 14-dik napjan Elulnak bejegyzési Esztendőben.” A bejegyző nevét a psaltérium után levő üres lapon árulja el: „En Maroti David mentem Udvarban lakni 1654 esztendőben, die 10. mensis 8bris. Anno 1682 die 15 Januarii.” Az első két visszaemlékezésből GUTTMANN és HARMOS arra a megállapításra jut, hogy a kódex 1631 előtt készült, s így Péchi imakönyvének fordítását 1629 táján már befejezte. Teljesen valószínűtlen azonban, hogy a bejegyzések egy olyan iskolás fiútól származzanak, aki 1631-ben éppen csak kezd iskolába járni. Az írás nem gyermekkézre vall. Ugyanolyan karakterű, mint az 1654-re vonatkozó feljegyzés. Szerintem egyik bejegyzés sem naplószerűen 1631-ből való, ha mégoly pontosan, nap szerint keltezi is a történeteket. A kezdő iskolás fiút kevéssé érdeklik az ilyen dátumok, ezek a felnőtt tudatos visszaemlékezései s Maróti Dávid nyilván jóval később írta azokat be imakönyvébe. A kódexet is inkább az 1630-as évek végén vagy a negyvenes évek elején másolhatták. KOHN SÁMUEL aligha téved érvelésében, s helyesebbnek tetszik az ő megállapítása, hogy ti. Péchi szoltárfordítása után, 1630 és 1638 között készült el imakönyvével. E körülmények egybevetésével a *Péchi-kódex*-et nem tarthatam 1631 előtt keletkezettnek, s következésképpen a bennük található énekek is későbbi másolatok kell, hogy legyenek.

Kéziratai:

I. **Kissolyosi Mátéfi János ék.** 103—105. (41. sz.) — Címe: Ezis azon innepre valo. — A másoló ezzel a 97. lapon kezdődő énekre utalt, a főszövegben ennek címét adtuk. — A nótajelzéseként idézett éneket Pesti György szerezte 1560-ban. Nyomtatásban először Bornemisza Péter 1582. évi énekeskönyvében (CCIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VII, 25—35., 327—343. és BHA VI. Dallamát közli: RMDT I, 195/IV. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolyomon.

II. **Péchi Simon ék.** 394. (86. sz.) — Címe nincs. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése: *Az gonosz természet megromlasarol* kezdetű ének nyomtatásban először az 1593. évi bártfai énekeskönyvben (382.) jelent meg. Szövegkiadása: Dézsi: Balassa Bálint minden munkái. Bp. 1923. II. 302—305. Dallamát közli: RMDT I, 195. — Másolta a

kézirat szombatos részének leírói közül a 16. kéz. Az írás semmiképpen sem egyezik azonban Péchi Simonéval, amint azt Thury Zsigmond gondolta. (Thury 23. lap.) Különben is a szövegben olyan hibák, elírások vannak, amelyeket szerző nem, csak másoló követhetett el.

III. **Jancsó-k.** 128a—128b. (35. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

Kiadta JAKAB ELEK, KérMagv 1881, 174—175.

Versfőkben: SIMON PEPTSI N

A 4×11-es szótagszámú szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan, de a 6+5-ös tagolás kevésbé következetes. Az ének 48 sorából az ütemhatár 22 ízben szakavat vág ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

Ez az ének Péchinek egyik korai szerzeménye lehet. Az I. változat, amely ugyan szintén nem mentes a szövegromlástól (11—12. sor), mégis eredetibbnak látszik, mint az ettől több sorában eltérő szövegű II. változat. A versfökből úgy tűnik, hogy a 8. szakasz (az akrosztihon szempontjából fölösleges és zavaró P kezdőbetűjével) vagy későbbi betoldás, vagy ha eredeti, akkor első sorának szövegét megváltoztatták, s így lett egy odaillőbb E kezdőhangú sorból (pl. Ebben semmit üresen ő nem hagiot), P kezdő hangú sor (Pusztan . . .). Ez utóbbi azonban semmiképpen sem származhatik Péchitől, mert ő a nevét tartalmazó versfők értelmét nem rontotta volna meg egy oda nem való betűvel.

1 allatok olv. állatok = lények

7 vigiazással = figyelemmel, éberséggel

9 hivatalyokban = hivatásukban

18 hold kyül = holdon kívül

19 huszon negy ora eziak az keözi = huszonnégy óra csak az időköz

20 Az ének még teljesen az ókor óta elfogadott geocentrikus világfelfogást tükrözi, amely szerint a világmindenség középpontja a föld s az egész mennybolt e körül forog. A Kopernikus (1473—1543) által bizonyított heliocentrikus világkép még a XVII. században sem volt általánosan elfogadott.

26 meg eövedzette = körülfogta, körülövezte, körülvette

31 kiczideökbennis = kicsinyekben is; *kicsid*, a *kicsi* szó d kicsinyítőképzős régies alakja.

33 Tudo = ismert

38 niavalyakon = betegségeken

40 Deögleöt = rothadt, pestises; eghen olv. égen = levegőégen, levegőn

88.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 131—134. (54. sz.) — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyv*ben (19.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 9—11., 446—447. és BHA VI, LXVIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 110/IV. — Másolta Gábor deák 1616-ban Nagysolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 355—357. (60. sz.) — Címe: Pesara ualo. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. **Jancsó-k.** 135a—136a. (48. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Tolnai István 1615-ben Kissolymoson.

IV. **Pál András ék.** 25a—26b. (13. sz.) — Címe: Pesara valo következik. 14. die inter duas. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

V. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz.). 103b—105b. (19. sz.) — Címe a II., nótajelzése az I. változatával azonos. — Az ének végén: Finis. — Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 1. (1. sz.) *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 66b. (13. sz.) — *Kováts Öser ima- és ék.* 258a. (24. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 25a. (16. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 147a. (5. sz.)

Versfőkben: SIMON PECZI BÖEM

A 10, 16, 16, 16-os szakaszokban írt ének 10-es soraiban az 5+5-ös, a 16-os sorokban pedig az 5+5+6-os tagolás és a szótagszám is mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 110/IV. alapján közöljük.

Az ének Péchi Simonnak viszonylag korai szerzeménye lehet, mert a második veresszak tanúsága szerint Jézust még mint messiást említi. Az 1620-as évektől viszont

éppen az ő hatására a szombatosok teljesen ószövetségi alapra helyezkedtek s nem ismer-
ték el Jézus messiás voltát sem. A XVIII. századi másolatokban már minden Jézusra
illetőleg Krisztusra vonatkozó utalást vagy elhagynak, vagy átszövegeznek az énekek-
ben. Ennek az énekek második versszakát is Pál András énekeskönyvétől kezdve
minden másolatból kihagyták.

1 Sion hegyén állott Jeruzsálemben az isten tiszteletére Salamon király által
építtetett templom.

3 Ld. a XII. ének (80. szám alatt) 5. sorához írt jegyzetet. Vö. Ezsa. 9,6–7.
Jer. 23,5–6. és 33,14–16.

7 A zsidók nem tudják, hogy Jézus a messiás, akinek másodszeri, végleges eljő-
veteléért könyörög ez az ének. Eljövételével megvalósul a messiás megígért birodalma,
s uralkodni fognak vele a jók, igazak és az összes szentek. Ld. a XII. énekekben (80. szám
alatt) Eössi András által kifejtett nézeteket.

32 tegedet uralunk = téged vallunk, tekintünk urunknak

33 meg teökölés = beteljesítését

46 talpok ala vetcz = hatalmuk, uralmuk alá vetcz

89.

Kéziratai:

I. Péchi-k. 250b–251a. (5. sz.) — Az ének végén: Vita aeterna, örök élet for-
maja melj az paesan kezdetik. — Nótajelzése nincs. A főszövegben a cím után szögletes
zárójelbe tett nótajelzést a II. változathoz közlöm. — A XVII. század közepe táján
készült másolat.

II. Pál András ék. 32a–32b. (17. sz.) — Címe: Azonra valo. — Nótajelzése:
Gondolkodgyal ember te alla[patodrol] kezdetű ének talán variáns szövege a *Gondolkodgyal
ember az te büneidről* kezdetű énekek, amely nyomtatásban először az 1593. évi bártfai
énekeskönyvben (359.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. — Másolta Pál
András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kovács Elek ék.* 13. (6. sz.)

A 4×12-es, 6+6-os ütemezésű ének I. változatában a 14. és 21. sorban van
szótagszámhiba.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

Az ének Péchi Simon fordításgyűjteményében *Az Paesah es Pogatsas innepnek
követesenek modgya, melljet agadanak hinak* című részben található. KOHN SÁMUEL szerint
(259.) héber eredetije a Pészah-aggádában, a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv-
ben (máházor) is az első ünnepnap estéjén mondandó ének. További magyarázatát
ld. a 440. lapon, a 89. számú énekhez írt jegyzetben.

2 serkenesis = ébredés is

4 Abrahám győzelme Lót elhurcolóin ld. 1 Móz. 14,13–18. — *phesa* helyesen
phaesah, mint a többi refrainsorban is.

5 Gérár királya Abimélek, Abrahám feleségét ágyasává akarta tenni. Vö. 1
Móz. 20.

6 Lábán a tőle menekülő Jákobot nem merte megtámadni, mert az isten álmá-
ban megtiltotta neki. Vö. 1 Móz. 31.

7 A bibliai idézet: Gen. 31. téves; Jákob viaskodása az angyallal: 1 Móz. 32,
21–26. — ezen helyett lehet, hogy itt is *eyen* volt, ti. így van az eredeti héber szövegben,
és a magyarban is minden sor ríme ez.

9 A 10. csapás: Egyiptom elsőszülöttjeinek pusztulása és az egyiptomiak kirab-
lása, vö. 2 Móz. 12–13.

10 Sisera és hadainak pusztulásáról ld. Bir. 4–5.

13 Sancherib vagy Szenacherib és az asszírok vereségét ld. 2 Kir. 19.

14 A bálványok romlásáról ld. Ezsa. 46. — Szótagszámhiány az I. változatban.
A másoló *balvany rontatot*-at írt, a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *balvany
rontattak-ra*.

15–18 Dánielről és Baltasar királyról ld. Dán. 5–10. — A 17. sor második
ütemében látszólag szótagszámtöbblet van, de a Daniel név ezúttal kéttagúnak ejtendő:
Danjel.

19–20 Ámán felakasztásáról és Asverus álmatlan éjszakájáról ld. Eszt. 5–7.

21 Szótagszámtöbblet az I. változatban. A másoló *Asverusnak alma*-t írt,
a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *Asverus alom-ra*.

23–24 Bosszúállás Edomon ld. Ezsa. 21,11–12.

25 Az I. változatban a másoló tévesen *ki nap*-ot írt, a főszöveget a II. változat alapján javítottam: *kin nap*-ra. A sor értelme ti., hogy erre siet esni (azaz pészáhra) az a nap is, amelyen sem nappal sem éjszaka nem lesz, vö. Zak. 14.

30 Látszólag szótagszámtöbblet az I. változatban. A *falain* szó azonban kéttagúnak ejtendő: *falajn*. A II. változatban egyébként *falim* olvasható.

32 Vö. Zak. 14,7.

90.

Kéziratai:

I. Péchi-k. 251b–252a. (6. sz.) — Nótajelzése nincs. A főszövegben a cím után szögletes zárójelbe tett nótajelzést a II. változathoz közlöm. — Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. Pál András ék. 31a–32b. (16. sz.) — Címe: Ugyan azonra. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzését, a *Földre artsal le[borulva]* kezdetű éneket ld. alább 128. szám alatt. Dallamát közli: RMDT I. 225. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék. 12.* (5. sz.)

A 3×14-es, 4+4+6 tagolású sorokban a szótagszám és ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

Az ének Péchi fordításai között az előbbi (88. számú) után található. Héber eredetije KOHN SÁMUEL szerint (258.) a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv (máházor) pészáh másodnap esti énekében.

4 A napkeleti szent: Ábrahám. Álmának leírását ld. 1 Móz. 15,12–21.

7 A Gen. 46. bibliai utalás téves, helyesen Gen. 18. E részben olvasható annak leírása, hogy Ábrahám ígéretet nyer fia születésére, vö. 1 Móz. 18.

10 Szodoma pusztulásáról és Lót megmeneküléséről ld. 1 Móz. 19.

13 Az egyiptomi elsőszülöttek pusztulásáról és a zsidók egyiptomi szabadulásáról ld. 2 Móz. 12–13.

19 Jericho pusztulásáról ld. Józs. 6.

20 Gedeon győzelméről ld. Bir. 6–8.

21 Sancherib vagy Szenacherib hadának veszedelméről ld. 2 Kir. 19,35.

22 Balthasar király látomásáról ld. Dán. 5. — Izaiás vagy Ezsaiás szavait ld. Ezsa. 21.

25 Amán bűnhődését ld. Eszt. 7.

91.

Kéziratai:

I. Péchi-k. 76a. (1. sz.) — A nótajelzésként idézett első ének ismeretlen; szögletes zárójelbe tett kiegészítését a II. változathoz közlöm. A szögletes zárójelbe tett második nótajelzés az ének III. változatában található. — Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. Pál András imak. 106a–106b. (1. sz.) — Címe azonos az I. változatéval, csak a *masodszoris* szó maradt ki. Nota: Nem régen szokot kertemben. — Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. Festetich kézirat 136b–137a. (1. sz.) — Címe azonos a II. változatéval. Az ének végén: *Amen*. — Nótajelzése: *Magasztallak én istenem, vram és atyám etc.* kezdetű ének versfőinek tanúsága szerint Czemekei Mátyás szerzeménye. Legrégibb nyomtatott szövege Balassa Bálint és Rimay János istenes énekeinek 1635–1640 között megjelent második bártfai kiadásából (360.) ismeretes. Szövegkiadása: Dézsi: *Balassa Bálint minden munkái*. Bp. 1923. II. 358–360. — Másolta a 6. kéz. 1738–1740 között.

IV. Szombatosok ima- és ék. (1740) 231–232. (1. sz.) — Címe: Az reggeli hamida után, mikor a második áldást iterállya, mivel Tavozzál már [!] az harmatnak le szállásáról kel az istent áldani, ez kis énekecskét mondhattya. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt)*. 215a. (17. sz.) — *Szombatos ima- és ék. (1770)*. 100b. (5. sz.) — *Kováts István ima- és ék. (1774–5)*. 138b. (2. sz.) — *Szombatos ima- és ék. (1779)*. 250. (1. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék. 118b. (1. sz.)* — *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802)*. 164a. (3. sz.) — *Bözöd-újfalusi ima- és ék. 92a. (1. sz.)* — *Kohn-féle csonk. gyűjt. 74b. (16. sz.)* — *Kováts Elek ima- és ék. II. rész. 246. (1. sz.)* — *Kováts Óser ima- és ék. 117a. (1. sz.)* — *Szombatos*

ima- és ék. (XVIII. sz. vége). 98b. (1. sz.) — Szombatos imak. (XVIII. sz. vége). 47b. (1. sz.) — Marosvásárhelyi ima- és ék. 326. (11. sz.) — Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék. 224. (1. sz.) — Koncz József ima- és ék. 196b. (1. sz.) — Ernyei Kováts ima- és ék. 134a. (2. sz.) — Sallós József ima- és ék. II. 312. (2. sz.) — Nagy Sámuel imak. . . (5. sz.) — Áts Mózes ima- és ék. 98a. (1. sz.)

Kiadásai: IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 239. — Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 235.

A 4 × 13-as 4+4+4+1 tagolású sorokban a szótagszám és ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a III. variáns nótajelzése nyomán Kiss Lajos szerémségi gyűjtéséből közöljük. (Ethnographia 1966. 178., 131. jegyzet. Vö. a kötetünk 436. lapján mondottakkal.)

Az ének Péchi imakönyvében a pészáh ünnepi imák között található. Héber eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv (máházor) pészáh első napjának reggeli imáéssága.

Címiben: hamida = állva mondott hálaima; iterallya = ismételi.

18 *Michael angyalra bizot őrző segítség*... Michael vagy Mihály arkangyal a választott nép (a zsidóság), az elhunytak lelkének és testének őrzője, védelmezője.

92.

Kéziratai:

I. Péchi-k. 80a–80b. (2. sz.) — Külön címe nincs. A szögletes zárójelbe tett címét a II. változathoz közlöm. — Nótajelzésével az előző 91. számú énekre utal. — Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. Pál András imak. 111a–111b. (2. sz.) — Címét lásd a főszövegben. — Nótajelzésére a *Magoztallak en istenem kezdetű* énekre vonatkozólag ld. a 91. számú énekhez írt jegyzetet. — Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. Festetich kézirat. 145b–147a. (2. sz.) — Külön címe nincs. — Nótajelzésül a következő szöveg: Ez éneket mondjad el ott azon notára mint az harmatok szállításáról vagjon írva. Ez szintén a 91. számú énekre vonatkozó utalás. — Másolta a 6. kéz 1738–1740 között.

IV. Szombatosok ima- és ék. (1740) 253–255. (3. sz.) — Címe és nótajelzése azonos a II. változattal.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770). 107b. (6. sz.) — Kováts István ima- és ék. (1774–5). 149b. (3. sz.) — Nagybányai Sárosi Mihály ima- és ék. 129a. (2. sz.) — Szombatosok ima- és ék. (1798–1802). 172a. (4. sz.) — Bözödújfalusi ima- és ék. 98b. (2. sz.) — Kohn-féle csonk. gyűjt. 16a. (1. sz.) — Kováts Óser ima- és ék. 126b. (2. sz.) — Kováts Elek ima- és ék. II. rész. 258. (2. sz.) — Szombatos ima- és ék. (XVIII. sz. vége). 106a. (2. sz.) — Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék. 233. (2. sz.) — Sallós József ima- és ék. I. 607. (1. sz.) — Koncz József ima- és ék. 382. (15. sz.) — Sallós József ima- és ék. II. 339. (4. sz.) — Áts Mózes ima- és ék. 106a. (2. sz.)*

Kiadásai: Magyar Zsidó Szemle 1884, 501. — IMIT Évkönyve., 1900. 288. — Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 244.

A 4 × 13-as szakaszokban a szótagszám és a 4+4+4+1-es ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének nótajelzése az előző 91. sz. énekre utal. Az ott közölt szerémségi dallam erdélyi variáns párjával adjuk. (Kodály–Bartók: Erdélyi népdalok 71. sz.)

Péchi imakönyvében a sátoros ünnepek nyolcadik napjára a reggeli imádsághoz fűzve találjuk ezt az éneket. Péchi az ugyanezen napra szóló reggeli ima héber eredetijéből fordította.

3 foltass = folyass

9–12 Vö. 1 Móz. 18.

13–16 Péchi Gen. 26. idézete téves, helyesen: 1 Móz. 22. — Palestinok, Palesztina lakói, ezúttal a filiszteusokat jelentik, akik féltékenységből és irigységből eltörték Izsák elől a kutakat.

17–20 Vö. 1 Móz. 30. Jákob, hogy a saját béreként kialakított tarka juhok és kecskék számát növelje, az itatóvályúba tarkán hántolt fadarabokat vetett, hogy a tarka fákra bámuló anyaállatok mennél több tarka bárányt és gödölyét elljenek. — A Gen. 20. bibliai utalás téves, helyesen Gen. 30.

21–24 Célzás Mózesre, aki miután megölte az egyiptomi munkafelügyelőt, elmenekült a midianiták közé. Itt egy kútnál ismerkedett meg Jetro leányaival, akik juhait itatni hajtották a vízhez. A lányok közül Cipporát utóbb feleségül vette. 2 Móz. 2. 7. 14.

25–28 Utalás Elizeusra, aki Jerikó vizét isteni erővel megjavította, gyógyhatóságát tette, vö. 2 Kir. 2.

29–32 Magyarázataát ld. a 438. lapon a 64/11. sorhoz írt jegyzetben. — Szikacz = kiszáradt

34 foghy be olv. fogj be = fedj be, takarj bc; ho lengeteggel = hóhullással

93.

Kéziratai:

I. Péchi-k. 81b–82a. (3. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Péchi Simon szerzeménye, ld. 87. szám alatt. Dallamát közli: RMDT I, 195. — Másolat a XVII. század közepe tájáról.

II. Pál András imak. 112a–112b. (3. sz.) — Címe: Ez után mond ez kis eneketsket. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban.

III. Festetich kézirat 156b–157b. (3. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — A 157. levél a szélén csonka lévén az ének szövege csak töredékesen olvasható el. — Másolta a 2. kéz 1738–1740 között.

IV. Szombatosok ima- és ék. (1740) 260–261. (4. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Budapesti imak. (XVIII. sz. első fele)*. Betétlapon. — *Szombatos ima- és ék. (1770)*. 108a. (7. sz.) — *Kováts István ima- és ék.* 153a. (4. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék.* 132b. (3. sz.) — *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802)*. 174a. (5. sz.) — *Bözödújfalusi ima- és ék.* 107a. (3. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 128b. (3. sz.) — *Kováts Élek ima- és ék. II. rész.* 263. (3. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 340. (12. sz.) — *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék.* 237. (3. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 210. (2. sz.) — *Ernyei Kováts ima- és ék.* 144b. (4. sz.) — *Nagy Sámuel ima- és ék.* (6. sz.) — *Szombatos imakönyvtöredékek. (XVIII–XIX. sz.)* 106. (1. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 108b. (3. sz.)

Kiadásai: IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 229. — Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 248.

A 4×11-es szakaszokban írt ének szótagszáma mindvégig hibátlan. A 6+5-ös ütemezés azonban a 32 sor közül csak 17-ben kifogástalan.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

Péchi imakönyvében ez az ének az újévi imádságok bevezetője. Héber eredetije az újesztendő előestéjén mondandó prózai imádság.

7 A *Zentelt* kifejezést nem javítottam a II. és III. változat szerint *Szentek*-re, mert a mondat értelme világos: Földieknek . . . zentelt imátságot úgy commendallya (ajánlja, közvetíti) ti. az angyali sereg.

14 Az I. változatban *nevet*-et írt a másoló. A d ~ t betűcsere a régiségben gyakori. Félreértések elkerülése végett a főszövegben *neved*-re javítottam.

15 Az I. változatban a másoló *Böy*-t írt *Böyt* helyett.

17 nyuutywk olv. nyujtjuk = (ki)terjesztjük

20 Az I. változatban *atka va[gyo]n terhekre* olvasható. Értelmileg azonban helyesebb a II. és III. változatban található *legyen* igealak, ezért a főszöveget így javítottam.

26 *Hozd helyere Sionnak ditsőségit*, ti. Jeruzsálemben a Sion hegyén lerombolt templomot; átvitt értelemben: újítad meg a zsidó nép régi dicsőségét.

27 Christuson Péchi nem Jézust érti, hanem az eljövendő messiást. A későbbi szövegek, minthogy a Christus (a fölkent, a megváltó) kifejezés Jézus nevével azonosult, elhagyták a Christus kifejezést és helyébe a személytelen messiást tették.

94.

Kéziratai:

I. Pál András imak. 163b. (4. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XVII. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 90/II. és 99. — Másolta Pál András 1713-ban Bözödújfaluban. Ebben a kéziratban az éneknek ma már csak az 1–7. versszaka van meg, mert a következő 164. levél, amelyen az ének folytatása volt, az imakönyvből elveszett.

II. Szombatosok ima- és ék. ((1740). 443–446. (7. sz.) — Címe és nótajelzése nines. Az ének végén: Amen.

III. Bözödújfalusi ima- és ék. (XIII. sz. vége) 174b–175b. (5. sz.) — Címe: Ez kis eneketsket mondgyad le ülve. — Nótajelzése nincs. — Az ének ebben a változatban a végén két versszakkal hosszabb, mint a teljes szöveget tartalmazó II–IV. kéziratban.

Szövege megtalálható még: Szombatos ima- és ék. (1757 előtt). 184b–186b. (13. sz.) — Szombatos ima- és ék. (1770). 184a–185b. (8. sz.) — Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és ék. 29a. (4. sz.) — Szombatosok ima- és ék. (1798–1802.) 242a. (6. sz.) — Kováts József imak. 22b. (1. sz.) — Kohn-féle csonk. gyűjt. 51a. (6. sz.) Kováts Elek ima- és ék. II. rész. 409. (5. sz.) — Kováts Óser ima- és ék. 185b. (5. sz.) — Marosvásárhelyi ima- és ék. 450. (14. sz.) — Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék. 359. (5. sz.) — Sallós József ima- és ék. I. 805. (3. sz.) — Koncz József ima- és ék. 329. (3. sz.) — Ernyei Kováts ima- és ék. 238a. (5. sz.) — Sallós József ima- és ék. II. 284. (1. sz.) — Nagy Sámuel imak. (7. sz.)

Kiadása: Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 380–381.

A 3 × 16-os, 5 + 5 + 6 tagolású sorokban írt ének 13. és 31. sorában hibás a szótag-szám. Ezek kiigazítása után az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 90/II. alapján közöljük.

Ez az ének Péchi Simon imakönyvében az újév előtti szelihót (bűnbocsátás) imádságai között található; héber eredetije ugyanebben az imádságban.

1 Az Isten leánya, szép szűz matkaja szimbolikusan ugyanúgy az evilági hívők seregét, gyülekezetét jelenti a túlvilági angyali seregekkel szemben, mint az előző (93. számú) énekben is. Vö. annak címében mondottakkal.

2 *carbuncullus* e névvel jelölték régen főképp a vörös színű drágaköveket (rubin, gránát, spinell).

3 *Hajnali notan, szarvas musikán* . . . értelmezéséhez Péchi prózai zsoltaárfordításában található meg a magyarázat. A XXII. zsoltaár címét így fordítja: *A fő kántornak hajnali szarvasra Dávid számára való ének.* A *szarvas* szóhoz ezt a megjegyzést fűzi: *Muzsikának neve volt hajnal serkentőre.* (Ld. Péchi Simon psalteriuma. Kiad. SZILÁDY ÁRON Bp. 1913. 35.)

6 Az I. változat utolsó ütemében *ugy imatkozik* olvasható. Nem valószínű azonban, hogy ezt a kifejezést, amellyel már e versszak első sorában élt, a harmadik sorban a szerző megismételte volna. S valóban a II. változatban e helyen *fohászkodik*-ot találunk.

13 Szótagszám-többlet valamennyi változat első ütemében. A *Reghi szent frigyeden atyankal* szövegrészben a *frigyeden* ragozott alak szövegromlás következménye lehet *frigyed* helyett.

17 Cion (= Sion), hegy Jeruzsálemben, amelyen Salamon király idejében a főtemplom épült. Amikor a rómaiak i. sz. 70-ben Jeruzsálemet elfoglalták, Salamon templomát földig rombolták. Cion (Sion) felépítése jelképesen a zsidóság felemelkedését, isten országának eljöveteletét jelenti.

22 A *Pör törvény* szavakkal az I. változat a kézirat csonkulása miatt megszakad. A főszövegben a 22–36. sort a II. változathoz pótoltam.

23 A II. változatban olvasható *emlűs* helyett értelmileg jobb a IV. változatban található *indűs*; a II. változatbeli *törvényközöl*-t is a IV. változat alapján javítottam a rím kedvéért *törvénykedel*-re.

24 A II. változatbeli *énekelvén*-t a rím miatt javítottam a IV. változat szerint *dűsirtetel*-re.

26 A II. változatban a *peresse vigjed* önkényes összevonást a főszövegben értelem-szerűen szétválasztottam: *pere se vigjed*, azaz ne vond perbe őket.

31–32 A II. változat romlott szövegét a IV. változat alapján javítottam a főszövegben. — *Izrael*-en itt Jákob, a zsidóság őse, értendő, vö. 1 Móz. 32,27–29. — A pecsétgyűrű-hasonlatot vö. Énekek éneke 8,6.

Kéziratai:

I. Pál András imak. 201a–201b. (5. sz.) — Az ének végén: Ammen. — Nótajelzése nincs. — Másolta Pál András Bözödújfaluban az ének utolsó előtti versszaka mellé írt évszám tanúsága szerint 1714-ben.

II. Pál András ék. 71b–72b. (37. sz.) — Címe azonos az I. változatéval. — Nótajelzése nincs. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

III. Festetich kézirat 223a–224b. (5. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. A szöveg végén: Vége. — Másolta az 1. kéz. 1738–1740 között.

IV. Szombatosok ima- és ék. (1740) 372–374. (5. sz.) — Címe azonos az I. változatéval. — Nótajelzése nincs. — Másolta a 3. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770.)* 247a. (19. sz.) — *Kováts Elek ék. 122. (47. sz.)* — *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 243b. (8. sz.) — *Bözödújfalusi ima- és ék. 154a. (4. sz.)* — *Kováts Elek ima- és ék. II. rész. 367. (4. sz.)* — *Kováts Óser ima- és ék. 168a. (4. sz.)* — *Szombatos kódex levelek. (2. sz.)* — *Marosvásárhelyi ima- és ék. 416. (13. sz.)* — *Csukorné Sallós Zsuzsanna ima- és ék. 320. (4. sz.)* — *Sallós József ima- és ék. I. 820. (5. sz.) és 826. (8. sz.)* — *Koncz József ima- és ék. 390. (15. sz.)* — *Kováts Zebulon ék. 59b. (25. sz.)* — *Nagy Sándor imak. (10. sz.)* — *Áts Mózes ima- és ék. 145b. (4. sz.)*

Kiadásai: IMIT Évkönyve. 1900. 237–238. — Péchi Simon szombatos imádságos könyve. Bp. 1914. 462–463.

A 4 × 7-es szakaszokban írt ének 28. 36. és 44. sorában hibás a szótagszám. E sorok szövegét, a szótagszám javítására nem lévén kellő fogódzó, változatlanul közlöm.

Az ének valószínűleg Péchi Simon szerzeménye, minthogy az általa fordított imakönyvben tűnik fel a kippur napi (sanyargatás ünnepe) imádságok függelékeként. Héber eredetije a kippur napjára szóló záróimádság (neila).

2 Az I–II. változatban *Az itt nap* olvasható. *Az itt* alighanem a *szent* szó rövidítésének helytelen értelmezéséből következett elírás. Későbbi másolók viszont az *itt*-et gondolták rövidítésnek, s azt *isten*-nek oldották fel, pl. a III. változat szövegében is.

3 szorgas = szorgosság, igyekezet

7 Az I–II, IV. változatban a másoló az 55. sor kivételével a refrén szakaszban *Vegy* helyett mindenütt *Ugy*-ot írt.

25 Látszólagos szótagszámhiány: a *paysunk* szót azonban háromtagúnak ejtették.

BEKÉNY JÁNOS

Bekény Jánosról semmiféle adatunk nincsen. E négy éneken kívül más munkái sem kerültek idáig elő. KOHN SÁMUEL (128.) ugyan azt gyanítja, hogy azonos azzal a Bekényi Fülöp Jánossal, aki 1652-ben *Mennyei lámpás* című munkáját Nagyszőlős városának ajánlva Utrechtben kiadta. Ez a Bekényi azonban angol főiskolán tanult és református volt. Nehezen is képzelhető el, hogy az 1610-es években már szombatos énekeket szerző Bekényi, aki tehát ez időben legalább húsz év körül járhatott, mint 55–60 éves ember tanult volna Angliában. Fülöp János legfeljebb a fia lehetett a szombatos énekszerzőnek, ha egyáltalán volt valami közük egymáshoz.

Négy éneke közül kettő (96. és 97. sz.) még bizonyosan 1618 előtt keletkezett, mert ezek a *Jancsó-kódex*-nek 1618-ban másolt részében már megtalálhatók. A harmadik (98. sz.) az 1615 körül készült *Péchi Simon-énekeskönyv*-ből ismeretes, s annak szombatos énekei sorában mindjárt a 3. helyen következik; s így még korábbi szerzeménye is lehetne, mint az előbbi kettő. De a *Péchi Simon-énekeskönyv*-nek éppen az első nyolc éneke vegyes jellegénél fogva (nem kizárólag a szombat megünneplésére szólók), azt a gyanút is keltetheti, hogy ezeket az énekeket utólag jegyezték le, a szombatos énekek elején talán az énekmutató számára üresen hagyott lapokra. Ha így van, akkor sem lehet azonban sokkal későbbi a másik kettőnél. A negyedik Bekény-szerzemény már viszonylag csak késői másolatban maradt fenn, az 1720-ban készült *Pál András énekeskönyve*-ben. De ebből a tényből még korántsem következik, hogy valóban jóval utóbb is keletkezett a többinél, minthogy egyfelől a *Péchi Simon-énekeskönyve*, a *Jancsó-kódex* és a *Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyve*, másrészt a *Pál András énekeskönyve* között eltelt száz esztendő időközből egyetlen nagyobb, rendezettebb énekeskönyv sem maradt fenn. Pál András gyűjteménye pedig igen valószínűen még több más, a XVII. század első évtizedeiből való énekeknek is egyetlen forrása (pl. 135. sz.).

96.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 314–316. (105. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének nyomtatásban először Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében jelent meg Debrecenben. Szövegkiadása: SzG. 201. Dallamát közli: RMDT I, 107. — Másolta a 4. kéz 1619-ben valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék.** 379–381. (76. sz.) — Címe: *Præcatio ad deum viuentem*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 4. kéz.

III. **Jancsó-k.** 148b–149b. (68. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatával. Az ének végén: *Finis*. — Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kováts Elek ék.* 72. (31. sz.)

Versfőkbén: IOHANNES BEOKENI

A 3 × 16-os (6+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám (37. sor) és az ütemezés (44. sor) egy-egy ízben a másoló elírásából hibás. A kilencven 6-os ütem fele részében további szabályos 3+3-as ütemezés figyelhető meg.

Az ének dallamát a RMDT I, 107. alapján közöljük.

2 Sion, hegy Jeruzsálem mellett, amelyen Salamon király temploma épült. Átvitt értelemben az égi Sion az isten mennyei székhelye.

3 epiczj olv. építs = erősítsd meg

5 siuo olv. sivó = jajveszékélő, üvöltő

8 Látszólag szótagszámtöbblet az utolsó ütemben; a *keserueinkre* kifejezést azonban négyzótagúnak ejtették: *keservejnkre*.

16 megh uonnya olv. megvonja = megszabja, korlátozza

17 Vö. Ezsa. 51,6.

21 elegeged = képességed

24 A másoló az I. változatban a *megyuk* u-ja fölé elfelejtette kitenni a rövidítésjelet.

27 A szöveg az I. változatban sem értelmetlen, de kétségtelenül romlott, mert nem annyira a hívek ünnepnapijáról, mint inkább az isten szombatjáról van itt szó, azaz nem *napukat*, hanem *napodat* a helyes kifejezés, s nem az *puztan* vagyis a pusztaságban, hanem *ez puztan*, azaz e világon szidalmazták az isten szombatját. A 11. és 39. sorban is *ez puzta*-nak, illetve *ez nagy puztasag*-nak nevezi e földi világot.

31 Az *Oh mely* szavakat az I. változatban más egykorú kéz *Ezert*-re változtatta. A főszövegben azonban meghagytam az eredeti szöveget, minthogy a többi változatban is így találtam.

37 Szótagszámtöbblet az első ütemben. A másoló kétszer írta le a *te* névmást, a főszöveget a többi változat alapján javítottam. — *halal töriből* = halál kelepecéből, csapdájából.

38 Gwyczj olv. gyujts(d). — A helyes szöveget nyilván a II. változat őrizte meg, mert itt nem a törvényről, hanem a halál után ígért örömről van szó. Az I. változat szövegét javító egykorú kéz úgy igyekezett e sornak értelmet adni, hogy a *hazadból* kifejezést *igedből*-re javította.

39 Az I. változat másolója tévesen az előző sor utolsó szavait ismételte meg ennek a sornak a végén is. Ezt a másik egykorú kéz, amely már az előző sort is javította, *az sok insegből*-re változtatta, s így az utolsó sor rímjét is hozzáigazította az előző sorhoz. A helyes szöveget itt is a II. változat őrizte meg.

40 Az I. változatban az előbb említett egykorú kéz az eredeti *izopiabol* (= iszapjából) kifejezést önkényesen *fertőieiből*-re változtatta. A főszövegben meghagytam az eredeti *izopiabol*-t.

42 Az I. változatban az előbb említett kéz teljesen elrontja e sor második felét, amikor azt *te io kedved legyen tettéséből*-re módosítja. A helyes szöveget itt is a II. változat őrizte meg.

43 Az I. változatban a javítgató egykorú kéz az *Igy-t Hogy*-ra változtatta, s ezzel elrontotta a versfők adta nevet.

44 Az I. változatban az *iram te előtted* szórend hibás, mert így a harmadik ütem határa ketté vágja az *előtted* szót. Az ütemezés szempontjából is helyes szórendet a többi változat alapján közlöm a főszövegben.

97.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 316–317. (106. sz.) — A nótajelzéseként idézett XC. zsoltárparafráziszról lásd a 4. sz. ének jegyzetét. — Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

II. Jancsó-k. 149b–150a. (69. sz.) — Címe: *Alia, diem sabbati siue mane et prandie siue ante contionem et finita [fontione]*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

III. Pál András ék. 15a–16a. (7. sz.) — Címe: *Alia*. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése: *Mar be allot az szent zombat* kezdetű ének (ld. fentebb 4. szám alatt), amely viszont az *Aki veti segedelmét* kezdetűre utal nótajelzésében. — Másolta Pál András 1720-ban Bözdújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1770). 238a. (17. sz.) — *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 68b. (14. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 7a. (4. sz.) — *Kováts Óser ék.* 16. (8. sz.) — *Áts Mózes ék.* 15a. (8. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 213a. (26. sz.)

Versfőkben: BEOKENI IANOS D

A 4×8-as szakaszokban a szótagszám egyszer (17. sor) hibás; a sorok 4+4-es ütemezése általában szabályos, 52 sor közül az ütemhatár csak 10 esetben vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

5 nielu olv. nyelv

17 Az I. és II. változatban a sor végén szótagszámhiány van. A III. változatban ez a szövegrész a kézirat csonkulása miatt hiányzik. A *Szombatos ima- és ék. (1770)* már kiegészítve közli e sort: *Emely azért ez mai nap.* Ez azonban nem lehet az eredeti szöveg, csak utólagos igazítás, amely nem ügyelt a rímelésre. A sor helyesen talán így igazítható ki: *Emely azért ez nap abban,* (ti. hajlékodb).
23 A *reank* szó itt is csak egy szótagnak számít.

98.

Kézirata: Péchi Simon-ék. 278–280. (3. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Tinódi Sebestyén: *Az János király fiáról való szép krónikája.* (Lásd a 35. sz. ének jegyzetét.) — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz.

Versfőkben: IOHANNES BEKENI SD

A 3×14-es (4+4+6) tagolású szakaszokban a szótagszám a 16. sort kivéve hibátlan. Az első ütem határa a 48 sorban mindössze hat ízben vág szavakat ketté. Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

8 Szombatlásban, a szombat napjának szertartás szerint való megünneplését jelenti. A szombat a világ teremtése befejezésének emlékére rendelt ünnep, vö. 1 Móz. 2.

10 mozdicz teöruenedett, azaz mozdítsd elő törvényed megismerésének terjedését.

15 Vö. 5 Móz. 32,39. — tűcz olv. tudsz

16 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *ez* mutatónévmás a *wilagon* szó előtt talán a másolók utólagos toldása.

17 Utalás a bibliai gazdagról és a szegény Lázárról szóló példázatra, ld. Luk. 16, 19–31. Vö. még az ének 25–28., 34., 43. és 48. sorával.

39 Egy willam olv. égi villám

99.

Kézirata: Pál András ék. 20b–23a. (11. sz.) — Az ének végén: Finis. — A kézirat lapjainak csonkulása miatt az ének címe részben, nótajelzése teljesen hiányzik. Lehet, hogy ugyanarra a dallamra énekelték, mint Bekény előbbi énekét (98. szám alatt), mert, a versformájuk azonos. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban. Az éneknek ez az egyetlen ránk maradt szövege, sajnos, nem teljes, mert az énekeskönyv alsó fele égés vagy nedvesség következtében szétmállott, s így a lapok alján levő szövegrészek elpusztultak.

Versfőkben: IOHANNES BEKEN UKMHMEHEZKD

A 3×14-es szakaszokban írt ének épen maradt soraiban a szótagszám egy ízben (47. sor) hibás. A 8+6-os ütemezés végig szabályos, de a 8-as ütemek további 4+4-es tagolása a 63 épen maradt sorban 12 ízben, a 6-os ütemek további 3+3-as tagolása pedig 31 ízben vág szavakat ketté.

26 Az *utat ösvenyünknek* kifejezés hibás, mert ennek nem az előző sorbeli *lat-hattjuk* az állítmánya, hanem a következő sorban a *forgodik* ige, akkor pedig nem tárgy-esetben, hanem alanyesetben kell állnia, tehát *uta ösvenyünknek* a helyes szöveg.

40 Mózes által kiadott törvényekre vonatkozólag ld. 2 Móz. 19–20.

46 Mennyen = mennyien

47 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *örizesere* kifejezés nemcsak a szótagszámot szaporítja meg, hanem értelmileg is hibás, ti. a *be mutattjak* állítmánynak így nincsen tárgya a mondatban. Értelemszerűen tehát a *Törvényed örizeset jo moddal be mutattjak* a helyes szöveg. A következő sorban mondottak is ezt bizonyítják.

50 Ábrahámra és Izsákra vonatkozólag ld. 1 Móz. 12–28.

53 szerelmeket olv. szerelmeket

57 hatra nem all = nem marad el, nem tér ki

61 Az *eneklyünk* szó a rím és a szöveg értelme szempontjából hibás, ezért *eneklyük*-re javítottam. (eneklyük = énekeljük)

VEGYES ÉNEKEK A XVI. SZÁZADBÓL ÉS A XVII. SZÁZAD ELSŐ FELEBŐL

E csoport énekei három forrásból származnak. Ide kerültek a *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyvé*-nek Gábor deák által másolt részein, tehát az ünnepkörök szerint rendezett énekeken és a *Tanító énekek* közé soroltakon kívül azok a darabok (100–109. sz.), amelyeket 1617 és 1626 között jegyzett le három másoló: ifj. Zák Péter, Thordai Zsigmond és alighanem Mátéfi Basilius (4. kéz). Ebbe a csoportba osztottam be a *Péchi Simon-énekeskönyv* három (korábbi forrásban elő nem fordul, 110–112. sz.) és a *Mátéfi János kódex*-ben található hét szombatos eredetű éneket (113–119. sz.), — tehát összesen húsz szöveget. A *Mátéfi János kódex*-ben van még két nem szombatos szerzemény, a *Legyünk készek keresztények lelkünkben* (RMKT VI, 36.) és Szenci Molnár Albert: *Aki nem jár hűlének tanácsán* kezdetű I. zsoltára.

A csoport, énekeinek rendeltetését és korát tekintve, eléggé vegyes anyagot tartalmaz. Van közöttük ünnepi ének (szombat napjára, kippur napra), könyörgés, hitvallás, gyásznének és egyéb alkalmi szerzemény. Az első (100. sz.) még nyilván XVI. századi eredetű, de különösen a *Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyvé*-ből valók között lehet ilyen még több is. A legkésőbbiek a *Mátéfi János kódex*-nek darabjai, ezek keletkezésének felső határa az 1630-as évek végéig terjedhet.

100.

Kéziratai:

I. Kissolyosi Mátéfi János ék. 205–207. (78. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nótajelzésként idézett ének Sztárai Mihály XXIII. zsoltárparafrázisa először 1574-ben Huszár Gál énekeskönyvében (XXXIXb.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT V, 80–81., 344–346. és BHA VI, LXXXVIa. Dallamát közli: RMDT I, 28/II. — Másolta ifj. Zák Péter Kissolyoson 1617–1618. között.

II. Jancsó-k. 146b–147b. (65. sz.) — Címe: Cantio viatica, es mindenkorra io. — Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter Kissolyosi rektor 1616 és 1618 között.

A 4×19-es szakaszokban szótagszámhiba mindössze két esetben, a 39. és 51. sorban fordul elő. A sorok 6+6+7-es tagolása mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 28/II. alapján közöljük.

Az ének a szombatosok üldözéséről szóló panaszsvers. Több eléggé nyílt utalásából arra következtek, hogy 1595-ben keletkezhetett, s szerzője talán maga a szombatoság alapítója, Eössi András volt.

Az ének 28. sorában a szerző első személyben, mintegy hívei buzdítására kijelenti: „Magam felől mondom . . . nem ijeszt egy felséges”. Ő tehát nem retten meg „egy felséges”-től, azaz az erdélyi fejedelemtől, mert hiszen Erdélyben a fejedelmet illette ez a címzés. Alább pedig az 55. sorban arról szól, „hogy mi is kevés üdövel [ezelőtt] nemadtunk helyt [isten] szavának”, vagyis még nem sok idő telt el azóta, hogy az „igaz vallást megtaláltuk rejtekben”, amint ezt a 84. szám alatt közölt énekekben Eössi írja. Ez az időpont pedig, amint ismeretes, 1588 tájára tehető. Az énekbeli kijelentések, a példamutató helytállás a nem rég felfedezett igaz hitben, annak feltűnő hangsúlyozása,

hogy a *magá részéről* nem fél az üldözőktől, mindezek főképp a szombatosság megalapítójára, meggyőződéses bajnokára vallanak. Az ének tehát akkor született, amikor az új hit még alig néhány esztendő volt, s amikor a szombatásokat az első komoly üldözési hullám érte. Hogy ki volt az új vallást üldöző „felséges” arra azt hiszem, eléggé világos célzást találunk az ének 18. sorában, ahol azt olvassuk, hogy „Az kegyetlen sárkány maró kölkeivel csaknem eszen bennünket”. Alig lehet kétséges, hogy itt a sárkány emlegetése nem pusztán hasonlat, hanem szimbolikus értelme van: Báthori Zsigmond fejedelmet jelképezi. A Báthori család címere ugyanis: a saját farkába harapó sárkány által közrefogott mezőben három sárkányfog. (Ld. NAGY IVÁN: Magyarország családai. Pest, 1857. I. 217.) Erre utal az énekszerző a sárkány és maró kölkeinek emlegetésével. S valóban Báthori Zsigmond idejében 1595 áprilisában a gyulafehérvári országgyűlésen hoztak először törvényt a szombatások ellen. (Vö. SZILÁGYI SÁNDOR: Erdélyi országgyűlési emlékek. Bp. 1877. III. 472.) Ennek lett a következménye, hogy az ének 12. sorában idézett „fene kapitány”, aki nem más mint Mindszenti Benedek udvarhelyszéki kapitány, egy deig csakugyan kegyetlenül üldözte, katonáival dúlatta, verette, ölte a szombatásokat. (Vö. KEMÉNY JÓZSEF – NAGYAJTAI KOVÁCS ISTVÁN: Erdélyország történeteinek tára. Kolozsvár, 1845. II. 17.)

1 lad olv. ládd = lásd

3 zeki olv. széki = széke

18 ezzen olv. eszen (megesz)

27 merunk turni olv. merünk túrni

32 rebeg = hebeg, remeg

33 eo magat zereuel uisellie, azaz módjával, eszesen viselkedjék

36 Vö. Ezsa. 45,9.

39 Szótagszámhiány a második ütemben. A másoló alighanem elfelejtette leírni az *istenert* szó előtt az az névelőt.

40 Kezen olv. készen

41 haportios, darabos. Háporthy (Sparganium) béka- vagy bakasús néven is említett vízinvény. Székelyeknél *háporcs*, vizenyős helyeken termő tör alakú, merev, sászerű fű. A háportyos szőr tehát égnek álló, merev szőr. Darabos = kemény, durva.

43 zankodgiek olv. szánkódjék = szánakozzék

47 belnek ellünk olv. bélnek (eszem-iszomnak) éljünk.

49 hütos keoteleuel = esküjével megerősítve, elkötelezve

50 nem uonna magat = nem vonja el magát

51 Uay olv. vaj (felkiáltószó)

58 rabbi = rabjai

59 mi felekunknel olv. mifélékünknel = mifajtánknel

60 kenöt = kenetet

101.

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék.** 208–210. (79. sz.) — Az ének végén: *Finis*. — A nótajelzésként idézett énekről lásd a 14. sz. ének jegyzetét. — Másolta ifj. Zák Péter Kissolymoson 1617–1618 között.

II. **Péchi Simon ék.** 368–369. (68. sz.) — Címe: *Cantio noua, die sabbati canenda*. Az ének végén: *Finivit idem qui fecit*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. A nótajelzés alatt: *Capita versuum continent: Legien kedues előtied*. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 9. kéz.

III. **Jancsó-k.** 147b–148b. (66. sz.) — Címe: *Die sabbati*. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter kissolymosi rektor 1616–1618 között.

IV. **Pál András ék.** 16a–18a. (8. sz.) — Címe: *Azonra*. Az ének végén: *Finis*. Nótajelzése: *Zent isten nepe most intlek* kezdetű éneket ld. 14. szám alatt. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: LEGJEN KEDVES ELEŐTIED VKKJIEAVL

A 9, 8, 9, 8-as szakaszokban írt énekekben másolási gondatlanságból a szótagszám: a 11, 20, 21, 30, 52, 64, 66, 81. és 108. sorban hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

11 A másoló tévesen *nijasagunk*-at írt *nijasagunk* helyett. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.

16 Leg ... napainkba = Légy .. napjainkban

25 Kuulled olv. küüled = kfvüled

- 30 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *megh loznak* kifejezés igekötője utólagos toldás lehet, ezért elhagytam a szövegből. — loznak = kilendülnek, kilódulnak
- 41 El nezelliuk = megszemléljük., megvizsgáljuk
- 45–46 A másoló az I. változatban tévesen *hatalmadat-*, és *irgalmassagodat-*ot írt. A mondat értelme, a rím és a többi változat alapján *hatalmadal-ra* és *irgalmassagodal-ra* javítottam a főszöveget.
- 52 A másoló *Termed-et* írt az I. változatban; a többi alapján javítottam *Temerdek-re*. *Temerdek* = szörnyű, otromba
- 55 *megh intez olv. megintesz* = figyelmeztetsz, emlékeztetsz
- 60 *fel uenni olv. felvenni* = magadhoz emelni
- 72 *nem leol = nem lettél, nem maradtál*
- 73 *Vezzuk = vesszük; kinalasodat = ajánlatodat, meghívásodat*
- 75 *keozlotted = megosztottad, részesítettél valamiben*
- 76 Az I. változatban a másoló *lelkunk-et* írt *lelunk* helyett; a többi változat alapján javítottam.
- 81 Az I. változatban a másoló *Keozniuk-öt* írt *Keozeonniuk* helyett; a többi változat alapján javítottam.
- 89 *egemben olv. egymben* = egyetemben, együtt
- 108 *nayba olv. nyájba*

102.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János** ék. 278–281. (98. sz.) — Az ének végén: *Scribebat Kvs Solmosini Petrus Zak Junior anno 1619 die 15 Januarij suo atque patrono Johanj Literatj Mathefi manens ibidem, in perpetuam suam memoriam.* — A nótajelzés-ként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós I. zoltárparafrázisa. Ennek dallama ismeretlen, minthogy Bogáti zoltárainak legrégebbi másolatában az I. zoltárnak nincs nótajelzése, de énekelték a RMDT I, 27/I–II. szám alatt közzétett dallamára. — Az 1–11. versszakot másolta a 4. kéz, a 12–22. versszakot ifj. Zák Péter.

Versfőkben: JGASz EMBER BIZZAL ISENBEN [!]

A 4×13-as szakaszok 3, 16, 26, 34, 52, 56. és 59. sorában hibás a szótagszám; a 4+4+4+1-es ütemezés a 22, 35. és 44. sor kivételével szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 27/II. alapján közöljük.

3 Szótagszámtöbblet: *zenteknek maguay* helyett eredetileg alighanem *zentek maguay* volt a sorban.

6 Vö. Ezek. 11,19.

15 Látszólagos szótagszámtöbblet, de a *reank* egytagú szónak számított.

16 Szótagszámhiány a harmadik ütemben: a szövegből talán egy sortöltő szó, a már kimaradt.

25 Vö. Zsolt. 148,6.

26 Szótagszámtöbblet: a *Megis* helyett alighanem *Meg* volt az eredeti fogalmazásban.

34 Szótagszámhiány: a *keseruesb* az eredeti szövegben *keseruesebb* lehetett.

37 Vö. Zsolt. 119,1.

40 *nugutt olv. nyugutt* = nyugodt, megnyugodott

45 *minen = miénk, sajátunk*

52 Szótagszámtöbblet a harmadik ütemben: a *uegezodik* igét *uegzodik-re* rövidítettem.

55 *tapazta = érintett*

56 Szótagszámtöbblet: a *Hitellen az az* szövegrészben a kétszer másolt *az* névmás elírás lehet.

59 Szótagszámtöbblet: a *leoueoldözö* az eredeti fogalmazásban valószínűleg *leoueleo* lehetett.

68 A versfők tanúsága szerint (ISENBEN állítható össze ISTENBEN helyett) a 17–18. szakasz között egy versszak hiányzik az énekből.

75 Az *eoreoksegednek* tollhiba lehet, a rím is úgy kívánja, hogy a szót *eoreoksegedet-re* javítsuk.

103.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János** ék. 281–285. (99. sz.) — A nótajelzésben említett *Ha ki nagy bánatban* kezdetű ének ismeretlen. — Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

A 3×19-es, belső rímek nélküli szakaszokban a sorok 6+6+7-es tagolása a szövegromlásoktól eltekintve mindenütt szabályos. Az ének 3, 4, 17, 18, 19, 30, 31, 36, 44. és 46. sorában szótagszámhiba van.

Az ének, versformája alapján, kapcsolatba hozható az RMDT I, 101. sz. dallammal. Ezzel közöljük.

3 Szótagszámhiány az első ütemben: a *teollünk-öt mi teollünk-re* javítottam.

4 Szótagszámhiány a második ütemben: az eredetiben alighanem *nekünk* helyett *mi nekünk* volt.

7 *el allyuk* = elviseljük, kibírjuk

9 *kj kereciet olv. kikérecjet* = kikéredzkedett

16–18 Az *Isten mindennek meh fjzet* közbevetett mondat; értelmileg a 16. sor a 17. sor második fele és a 18. sor tartozik össze. A 17. sor négy, a 18. sor két szótaggal rövidebb, javításukra azonban nincs kellő támpontom.

19 Szótagszámtöbblet a harmadik ütemben: az eredetiben alighanem *most* volt *mostan* helyett.

21 *kelepczielnek* = tévelyegnek, csellengenek

30 Szótagszámhiány: a harmadik ütemet a *mar* szócskával megtoldottam.

31 Vö. Zak. 13,9. — Szótagszámhiány a harmadik ütemben: az *alnakoktól* előtt az *az* névelő alighanem utólagos betoldás volt. — *sergecziketől* elzúzó alak (= seregcskétől)

40 Vö. Dán. 3.

44 A harmadik ütem egy szótaggal rövidebb: az eredeti szövegben nem *mert hamar*, hanem *mert az hamar* lehetett.

45 A *s megh nem emlekezünk* szövegrész a hamar elmúló földi gyötrelmekre vonatkozik, s az *Oztan örüendeözünk* *kinek uege nem lezen* gondolatsort szakítja meg.

51 *lad olv. lát*

64 A második ütem egy szótaggal rövidebb: az *Isach* helyett az eredetiben nyilván *Isachnak* volt.

69 A *read* szó *d*-je a másoló tollában maradt; a *read* egy szótagnak számít, s így nincs szótagszámtöbblet az ütemben.

104.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 317–319. (107. sz.) — Az ének végén: *Finis huius operis, laus superis* 1619. — A nótajelzésként említett ének 1559-ből való, nyomtatásban először az 1566. évi *váradi énekeskönyvben* (181.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 189. és BHA VI, CXIIB. — Dallama csak XVIII. századi forrásból ismeretes, közli: RMDT I, 106/I. — Másolta a 4. kéz, valószínűleg Kissolymoson.

II. Péchi Simon ék. 284. (8. sz.) — Címe: *Oratio pia ad Deum*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta az 1–3. versszakot a 3., a 4–14. szakaszt pedig a 6. kéz.

III. Jancsó-k. 150a. (70. sz.) — Címe: *Alia Nota diem sabbati*. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta ifj. Zák Péter Kissolymoson 1618-ban.

Versfőkben: KEÖNIEOREÖGI GD

A 4×8-as szakaszokban a szótagszám a 8, 23. és 40. sorban hibás. A 4+4-es ütemezés az 56 sor közül csak 10 esetben metsz szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I. 106//I. alapján közöljük.

6 *eppen* = egészen

7 *ueletlen* = váratlanul, hirtelen

8 Szótagszámhiány az I. változatban: a másoló kihagyta az *el* igekötőt. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.

9 *keseriz olv. keserítés*

12 Vö. 2. Sám. 15,31.

14 Vö. Zsolt. 62,8.

18 Nincs szótagszámtöbblet, mert az *attiaink* szóban az *ai* diphthongus, mint több más esetben is, egy szótagnak számít.

19 *supplicálunk* = kérünk, esedezünk

30–31 Antiochusról ld. 1–2. Makkab., Hamanról ld. Eszt. 3–7.; Senacheribról ld. 2 Kir. 19,35–37., 2 Krón. 32.

37–39 A három ifjú történetét ld. Dán. 3. — *megh latad* = vigyáztál

40 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *Hajok zalatis* kifejezésben az *is* kötőszó utólagos toldás lehet.

42 Az I. változatban a másoló *reank*-ot írt, ugyanígy a 48. sorban is; a többi változatban *rank* olvasható, bár a *reank* sem hibás, mert egy szótagúnak is ejtették.

51 A másoló az I. változatban hibásan *Eránk mű bolondsagunkra*-t írt. A főszöveget a II. változat alapján javítottam.

105.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 319–321. (108. sz.) — Az ének végén: *Finis huius cantionis in A. D. 1619.* — A nótajelzéseként idézett ének helyesen: *Ved el uristen.* (Lásd a 76. sz. ének jegyzetét.) — Másolta a 4. kéz.

II. Péchi Simon ék. 276–278. (2. sz.) — Címe: Szombatra ualo. Ad notam: Aufer immensam. A nótajelzéseként idézett ének latin eredetije a *Ved el uristen* kezdetű éneknek. Szerzője a humanista Georgius Thymus, aki 1541-ben írta latin énekét. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz.

III. Jancsó-k. 150b. (71. sz.) — Címe: Die sabbati dicenda. Az ének végén: *Finis.* — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

IV. Pál András ék. 18a–19b. (9. sz.) — Címe: Azonra. — Nótajelzése nincs. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: VRISTEN SZABADICHI

Az ének a XVI. század egyik igen népszerű versformájában, a sapphikus eredetű 11-esben készült. A 3 × 11-es sorokban az 5+6-os ütemezés az 5, 6. és 26. sor kivételével hibátlan. A negyedik sora eredetileg öt szótagú, amely azonban gyakran hatosra bővül. Ebben az énekben a 2, 7. és 9. szakasz utolsó sora hat, a többi öt szótagú. A nótajelzéseként idézett *Vedd el, úristen, rólkunk nagy haragod* kezdetű énekben végig hat szótagú az utolsó sor.

Az ének dallamát a RMDT I, 87/II. alapján közöljük.

22–23 ösüenedet igazan niomja = valóban ösvényeden jár

26 Vö. 5 Móz. 9,26.

35 A IV. változatban már minden Krisztusra, mint személyre való hivatkozás eltűnik az énekből, így itt is *Christusunk* helyett *urunknak* kifejezést találunk.

46 Vö. Zsolt. 96,11.

106.

Kéziratai:

I. Kissolymosi Mátéfi János ék. 321–322. (109. sz.) — Az ének végén: *Finis adest operis, mercedem posco laboris.* — A nótajelzéseként idézett ének Batizi András szerzeménye. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradí énekeskönyvben* (26.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT II, 61–64., 417., SzG. 130. és BHA VI, LXXVIIb. Dallamát közli RMDT I, 46. — Másolta a 4. kéz 1619-ben, valószínűleg Kissolymoson.

II. Péchi Simon ék. 371–372. (70. sz.) — Címe: Az vr istenhez köniörges. Vers fwk: *En istenem.* Az ének végén: *Finis.* — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

III. Jancsó-k. 150b–151b (72. sz.) — Címe: Cantio. Oratio pia. Az ének végén: *Finis.* — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 13b. (15. sz.)

Versfőkben: EN ISTENEM

A 4 × 10-es szakaszokban a szótagszám a 9–10. és 20. sorban nyilván másolási elírásból hibás. A 4+3+3-as ütemezésben a 4-es ütemek mindvégig szabályosak, a 3+3-as tagolás már nem ilyen következetes, az ének 36 sorából tizenháromban az ütemhatár szavakat metsz ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 46. alapján közöljük.

4 A *reank* egy szótagnak számít.

9–10 Mindkét sorban szótagszámtöbblet van valamennyi változatban. A kilencedikben alighanem a *vajj az igaz* szövegrészben az az névelő, a tizedikben a *S te nepedre* szövegrészben a *te* névmás a másolók utólagos toldása lehet. — hatalmaz = hatalmaskodik.

11 rutalmaz = megbecstelenít, szitkot szór

12 otalmaz olv. ótalmazsz

18 fel uzed . . . bayunkat = felfogod, elhárítod bajunkat

20 Az I. változatban a másoló tévesen *kemenitted*-et írt *kennitted* helyett; a *zidalmikat* *i*-je fölé pedig elfelejtette kitenni az *n*-t pótló rövidítésjelet. A főszöveget a többi változat alapján javítottam.

30 A másoló az I. változatban tévesen a 29. sor végét (te zep tanittasod) megismételte ebben a sorban is. A főszöveget a többi változat szerint javítottam.

107:

Kéziratai:

I. **Kissolymosi Mátéfi János ék. 323–324.** (110. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. A főszövegben szögletes zárójelbe tett címet és nótajelzést a II. változathoz közlöm. Az ének végén: *Finis huius operis*. — Másolta a 4. kéz 1619–1620 táján valószínűleg Kissolymoson.

II. **Péchi Simon ék. 384.** (80. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. — A nótajelzéseként idézett ének a CXXI. zsolttárparafraízisról lásd a 29. sz. ének jegyzetét. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. versszakot a 3. kéz, a 2. versszakot végig a 13. kéz.

III. **Jancsó-k. 151b–152a.** (73. sz.) — Címe: *Alia die sabbati, quam phulera* [!]. Az ének végén: *Finis*. — Nótajelzése azonos a II. változatéval. — Másolta ifj. Zák Péter 1618-ban Kissolymoson.

Versfőkben: MERT TE VAGI EGIÉDVL

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt ének 10-es soraiban az 5+5-ös, a 11-es sorokban az 5+6-os tagolás mindenütt szabályos. Szótagszámhiba az I. változatban a másolási elírásból hatszor (3, 24, 36, 44, 45. és 54. sor) fordul elő.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

7–8 buhattiak el ... törít = rejtőzhetnek el ... tőre elől

11 ueresegének = csapásának, büntetésének

23 éppen = teljesen, egészen

24 Az I. változat *elededben* szavát a szótagszám alapján *eltedben*-re javítottam.

26 hagiomaniat előttd uiselned = rendelkezéseit szemed előtt tartanád

28 iteletid olv. itéletit

32 Alhaz megh olv. állhass meg

41 Giogiullion olv. gyógyuljon; halal töriböl = halál kelepcejéből, csapdájából

43 Jób, aki a biblia szerint (ld. Jób könyve) minden sorscsapás ellenére — amelylyel az ördög el akarta őt téríteni istentől — sem szűnt meg hinni és bízni istenben.

44 Szótagszámhiány az I. változat második ütemében: a másoló *fellien esesstöl*-t írt. A helyes szöveget talán a II. változat őrizte meg: *fellieien ezessen*, de így meg a rím romlik meg.

45 Szótagszámtöbblet az I. változat első ütemében: a másoló *Isten ennek lelket éppen megh tartia-t* írt. A II. változat helyes szótagszámmal, de másképpen értelmezi a sort: *Istennek lelket éppen megh tarczia* (ti. szívében a hívó ember).

108.

Kézirata: **Kissolymosi Mátéfi János ék. 333–334.** (114. sz.) — Nótajelzése nincs. — Az ének végén: *Finis per me Sigismundus Thordainus 1626*.

Versfőkben: VRNAK HALA

Szövege megtalálható még: *Kováts Óser ima- és ék. 215a.* (15. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék. 3.* (3. sz.) — *Kohn Sámuel ék. 54b.* (29. sz.) — *Áts Józsefné ima- és ék. 4.* sz.

Kiad. KRIZA JÁNOS, Új Magyar Múzeum 1859, 169–170.

Az ének 9, 8, 6 szótagos sorokból álló szakaszaiban a szótagszám egy helyen (25. sor) hibás. A 9-es sorok 4+5, a 8-asok 4+4, a 6-osok 3+3 ütemezésűek.

Az ének dallamát, nótajelzés híján, csak versformája alapján azonosíthatjuk a RMDT I, 118–119. sz. alatt közölt dallamok valamelyikével. Itt a RMDT I, 119. szerint adjuk.

1 A kéziratban *estuen* olvasható, de a rím *estue* alakot kíván, tehát erre javítottam. — A zsidók a következő nap kezdetét napnyugtától számították.

13 uigiaztunkban = éberségünkben, éber állapotunkban

14 aluttunkban = alvásunkban

20 kellyen = kelljen

22 niuguttunkban = nyugodalmunkban, pihenésünkben

23 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *sok napokat*-ot írt *sok napot*-helyett.

Kézirata: **Kissolyosi Mátéfi János ék. 339–340.** (116. sz.) — Nótajelzése nincs.
— Másolta 1620 után a 4. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatosok ima- és ék. (1740).* 448. (9. sz.) — *Nagy-ernyei Sárosi Mihály ék. 23a.* (8. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt. 56b.* (9. sz.) — *Sallós József ék. 35.* (3. sz.) — *Sallós József ima- és ék. I. 833.* (10. sz.)

Kiad. KRIZA JÁNOS, Új Magyar Muzeum 1859, 170.

A 8, 6, 8, 6, 7, 7, 6-os szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

21 *Kerubjmk* — kerub = angyal, ennek többesszáma a *kerubim*. A szerző a héber többesszámhoz a magyar többesjelet is hozzáragasztja.

25 *Gán eden*, magyarul: a *gyönyörűség kertje*, a paradicsom; utóbb az üdvözültek túlvilági helye: a mennyország.

110.

Kézirata: **Péchi Simon ék. 275–276.** (1. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének, a CXLIII. zsoltár parafrázisa, nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (101.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 71. és BHA VI, CXXVIIb. Dallamát közli: RMDT I, 126/I. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül az 1. kéz.

A 7, 6, 7, 6, 7, 7, 6 szótagszámú szakaszokban írt énekben három helyen (32, 40. és 68. sor) találunk szótagszámbát.

Az ének dallamát a RMDT I, 126/I. alapján közöljük.

10 Niág = nagy

15 A másoló *weznuik*-öt írt, alighanem elfelejtette kitenni az utolsó szótag felett az *n*-t pótló rövidítésjelet.

23 wtűnkott = utunkot

32 Szótagszámtöbblet: a *Meg halgacz* szövegrészben a *meg* igeikötő alighanem a másolókat utólagos betoldása.

40 Szótagszámtöbblet: az *Igereted* eredetileg *Igerted* lehetett; így a sor is világosabb értelmet kap: (amint) ígérted, legyen azon(képpen).

68 Szótagszámtöbblet: a *Kerünk ad eöreökeös jodott* valószínűleg a másolókatól kialakult szöveg, amely eredetileg alighanem *Kerünk eöreökeös joddal* volt, s a következő sorban foglaltakkal alkotott egy közölkésmódot.

111.

Kéziratai:

I. **Péchi Simon ék. 372–373.** (71. sz.) — Az ének végén: Vgi legien edes attiam. Amen. — A nótajelzésül idézett ének Szegedi Gergely VI. zsoltárparafrázisa. Nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben* (47.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 218–220., 371., SzG. 7. és BHA VI, LXXXIa. Dallamát közli: RMDT I, 196/III. — Másolta a kézirat szombatos részének leírói közül a 3. kéz.

II. **Pál András ék. 19b–20b.** (10. sz.) — Címe: Azonra. Az ének végén: Finis. — Nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Versfőkben: ASz IGASz ISTEN D

A 3 × 16 (5 + 5 + 6) sorból álló szakaszokban a szótagszám és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/III. alapján közöljük.

2 Az I. változatban a *nem* m-je a másoló tollában maradt, a főszöveget a II. változat szerint javítottam.

8 Vö. 5 Móz. 32,39.

10 haszara olv. házára

12 Értelem szerint a II. változat *gerjerte* alakja helyesebb mint a *geriesze*, ezért a főszöveget javítottam.

19 ujgi olv. vígy

112.

Kézirata: **Péchi Simon ék. 391.** (84. sz.) — Címe nincs. Az ének végén: Amen. — A nótajelzéseként idézett ének ismeretlen. — Másolta a szombatos rész leírói közül a 15. kéz.

A felező tizenkettesekben írt sorokban az ütemezés és a szótagszám mindvégig hibátlan.

8 Vü. Ezsa. 6,3.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k. 243a–243b.** (1. sz.) — Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelek közé tett nótajelzések a III. változathól valók. — Másolata 1634-ben vagy közvetlenül az után készült.

II. **Thordai-k. 756–757.** — Címe: *Alia. Author Balth. Solymosi.* Az ének végén: *Amen.* — A nótajelzésként idézett énekről lásd kötetünk 82. sz. énekéhez írt jegyzetet. — Az ének másolata 1663 után készült.

III. **Szombatos énekek és imádságok könyve** (XVIII. sz. eleje). 72b–74b. (8. sz.) — Címe nincs. Az ének végén: *Finis.* — A nótajelzésként idézett énekeket lásd a főszövegben. Az első nyomtatásban először az 1566. évi *váradai énekeskönyvben*: (3.) jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 144. és BHA VI, LIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 138. A második nótajelzés azonos a II. változatával. — Másolta az 1. kéz.

IV. **Magyari Péter k. 168b–169a.** (15. sz.) — Címe: *Más az hetedik napra való ének.* — Nótajelzése azonos a II. változatával. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

V. **Szombatos énekeskönyvecske** (1744). 4b–6a. (2. sz.) — Címe: *Szombat reggelre.* Az ének végén: *Amen.* — Nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt)*. 150a. (3. sz.) — *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 41b. (6. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 239. (3. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 359. (5. sz.) — *Kováts Óser ék.* 13. (6. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 258a. (9. sz.)

A 11, 11, 11, 5-ös szakaszokban a szótagszám a 22. sorban hibás, a 5 + 6-os ütemhatár is csak ebben a sorban kerül szó belsejébe.

Az ének dallamát a RMDT I, 138/II. alapján közöljük.

Az unitárius *Thordai-k.* másolója szerint az ének Solymosi Boldizsár szerzeménye. Ami az ének szövegének szombatos és unitárius változatát tekintve alig lehetne cáfolható, hiszen az a körülmény, hogy a szombatos változat egy versszakkal (3. szakasz) bővebb, s hogy a szombatos szövegek következetesen az első versszak megismétlésével zárják az éneket, úgy is magyarázható volna, hogy a szombatosok toldottak be a második után egy új szakaszt, s ismételték meg a végén az első versszakot.

Közelebb kerülhetünk az ének eredete kérdésének megoldásához, ha a szombatos szöveg legkorábbi lejegyzésének időpontját sikerül elfogadhatóan meghatározni. E vizsgálat eredményeként pedig megállapítható, hogy a *Mátéfi János k.*-ben ez az ének közvetlenül a Bogáti-zsoltárok 1634-ben készült másolata után azok között a „Szombatos valo énekek” között szerepel mindjárt az első helyen, amelyeket még ugyanazok a kezek írtak le, mint amelyek a Bogáti-zsoltárokat is másolták. A Bogáti-zsoltárok után következő kilenc ének közül az első öt ilyen, a többi későbbi másolók munkája. A *Mennyen és földön* kezdetű éneket tehát még vagy 1634-ben, vagy nem sokkal azután jegyezték le a *Mátéfi János k.*-ba.

Solymosi Boldizsár személyével kapcsolatosan viszont az alábbiak deríthetők fel. A *Thordai-k.* két közvetlenül egymás után következő éneket tulajdonít Solymosi Boldizsárnak. Az első a *Vidám szívvel, vig zengéssel* kezdetű ének (ld. 118. szám alatt), a másik a *Mennyen és földön* kezdetű. Az előbbinél a másoló így tünteti fel a szerzőt: „Author Balth. Solymosi sup. inten. Ecc. Un.”, a másodiknál azonban már nem ismétli meg a superintendens címet. E bejegyzésből először is az derül ki, hogy a *Thordai-k.* végén levő tizenegy ének, amelyet három különböző kéz írt le, nem lehet 1657 előtt másolat, mint a kódex Thordai János zoltárait tartalmazó törzssanyaga. E tizenegy éneknek legalábbis egy része csak 1663 után kerülhetett a kódexba. Ez abból állapítható meg, hogy a *Thordai-k.*-ban említett unitárius püspök azonos személy Solymosi Koncz Boldizsár szuperintendenssel, amint ezt az unitárius *Graduale Sacrum* (1697–1702) tanúsítja, ahol a *Vidám szívvel, vig zengéssel* kezdetű ének (473.) címében neve a következőképpen szerepel: „Hymnica confessio B. Koncz”.

Márpedig Solymosi Koncz Boldizsár, életrajzi adatainak tanúsága szerint (Zov Lex.), 1624-ben született szombatos szülőktől, akikkel együtt az ún. dési terminus nyomására 1638-ban a református, majd 1642-ben az unitárius vallásra tért át. A kolozsvári unitárius kollégiumban tanult, s külföldi egyetemen is járt. Hazatérése után 1654-től Torockón, 1661-től pedig Kolozsvárt lelkészkedett, és hamarosan ő lett az unitárius egyház generális nótáriusa. Beke Dániel püspök halálát követően, 1663 október 21-én választották szuperintendenssé. Meghalt 1684 április 16-án. Egy kis munkája, Járai János kolozsvári unitárius plébánosával együtt *Hetedszaki reggeli és estvéli könyörgések* címen 1695-ben nyomtatásban is megjelent Kolozsvárt (RMK I, 1472.). Az ő művének

tartják azt a névtelenül kiadott unitárius *Catechesis*-t is, melynek legrégebb évszámmal ellátott kiadása ugyancsak Kolozsvárt 1698-ban látott napvilágot (RMK I, 1522.).

Ezek az életrajzi adatok tehát azt bizonyítják, hogy a *Vidám szívvel, vig zengéssel* és az utána következő *Mennyen és földön* kezdetű éneket csak 1663 után írhatták le a *Thordai-k.*-ba, mert korábban Solymosi a másoló nem nevezhette volna szuperintendensnek. A *Vidám szívvel, vig zengéssel* kezdetű énekkel kapcsolatban Solymosi Koncz Boldizsár szerzőségének az a körülmény sem mondana ellent, hogy *Mátéfi János k.*-ban már szintén szerepel ez az ének. Szövegét azonban nem a Bogáti-zsoltárok másolója, hanem egy későbbi kéz írta a kódexba, másolata tehát 1634-nél vagy a közvetlen utána következő éveknél jóval későbbi időből is származhat. Sőt ennek az éneknek unitárius eredetét látszólag megerősíti az is, hogy ellentétben a *Mennyen és földön* kezdetűvel, amely egyetlen unitárius forrásban (*Thordai-k.*) fordul csak elő, a *Vidám szívvel, vig zengéssel* a XVIII. század második felétől kezdve valamennyi unitárius kéziratos gradualeban és nyomtatott énekeskönyvben megtalálható. (A nyomtatott énekeskönyvekben az énekszerző nevének említése nélkül.) Bizonyos azonban, hogy a *Mennyen és földön* kezdetű éneknek Solymosi Koncz Boldizsár nem lehetett a szerzője, minthogy az unitárius szuperintendens 1624-ben született, tehát alig tizegynéhány éves gyermekifjú volt, amikor ezt az éneket a *Mátéfi János k.*-ba lemásolták.

Miután a *Mennyen és földön* kezdetű ének szerzőjének az unitárius püspök nem tekinthető, felvetődhet a kérdés, vajon nem valaki más, azonos nevű személy volt-e az ének szerzője? Hiszen a név nem lehetett egészen ritka. A kolozsvári unitárius kollégiumban is működött egy Solymosi Boldizsár nevű lektor, aki 37 éves korában 1636-ban halt meg. (GÁL KELEMEN: A kolozsvári unitárius kollégium története. Kolozsvár 1936. II. 518.) A kolozsvári lektor azonban semmiképpen sem azonosítható Solymosi szuperintendens apjával, aki szombatos volt s 1638-ban még élt, hiszen fiával együtt ekkor tért át a református vallásra. Elképzelhető volna persze az is, hogy esetleg a püspök szombatos hitű apja volt az ének szerzője, akit talán szintén Boldizsárnak hívtak. Mindez azonban csak kevésbé valószínű feltételezés, éppúgy mint KOHN SÁMUEL elgondolása, aki ezt az éneket is, annyi mással együtt, Péchi Simon alkotásának véli. Egyelőre konkrét adatok, kétségtelen bizonyítékok hiányában tehát a *Mennyen és földön* kezdetű ének szerzőjének személye nem állapítható meg, csak annyi látszik kétségtelennek, hogy az ének nem unitárius, hanem szombatos eredetű. (Ld. még a 118. számú énekhez írt jegyzetet.)

KOHN SÁMUEL (258.) az ének forrását a spanyol-zsidó rítusú közös imakönyv mindennapi könyörgéseiben és a Kippur-nap reggeli imádságában jelöli meg.

9 Magyarazatát ld. a 438. lapon a 113/9. sorhoz írt jegyzetben.

22 Szótagszám-többlet a második ütemben: a másoló *nemis talaltatik*-ot írt, a főszöveget: *nem talaltatik*-ra javítottam.

34 Vö. Zsolt. 102,27.

35 Vö. Zsolt. 150,6.

36 Vö. Malah. 2,10.

114.

Kéziratai:

I. *Mátéfi János k.* 243b–244a. (2. sz.) — Címe nincs. A „Zombatra valo énekek” 2. darabja. — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós CXV.¹ zsoltárparafázisa. Dallamát közli: RMDT I, 106. — Az ének másolata 1634 után készült.

II. *Magyari Péter k.* 169a–169b. (18. sz.) — Címe: Más ugyan azon napra valo ének. — Nótajelzése: *Az ki akar üdvözülni élet etc.*, erről lásd a 74. sz. ének jegyzetét. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék.* (1770). 6b. (3. sz.) — *Kováts Elek ék.* 118. (45. sz.) — *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 6b. (3. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 55b. (31. sz.) — *Sallós József ék.* 103. (7. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 240. (4. sz.)

Héber eredetije KOHN SÁMUEL (261.) szerint a spanyol-zsidó valamint a német-zsidó rítusú közös és ünnepi imakönyvben található Ádon Ólám kezdetű imaköltemény.

A 4×8-as szakaszokban írt ének szövegében a szótagszám mindvégig hibátlan; a 4+4-es ütemek határa kilenc ízben szó belsejébe esik.

Az ének dallamát a RMDT I, 106. alapján közöljük.

21 nagy mentsegem = nagy menedékem

32 A *pajsom* szó e sorban három szótagúnak számít.

Kéziratai:

I. **Mátéfi János k. 244a–245b.** (3. sz.) – A „Zombatra valo enek” 3. darabja. – Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelbe tett nótajelzést a III. változatból közlöm. – Az ének másolata 1634 után készült.

II. **Magyari Péter k. 169b–170a.** (18. sz.) – Címe: Más ének kit azon nap estve is elmondhatnj. – Nótajelzése: *Mikor isten Dávidot meg halgatá etc.* kezdetű ének nyomtatásban először az 1605–7 között Kolozvárt kiadott *univárius énekeskönyvben* (508.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII. század IV, 67. Dallama ismeretlen. – Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

III. **Pál András ék. 1b–3b.** (2. sz.) – Címe: Mas zep enek, eztis el kel mondani az etsakay imatsagokkor, egyebkoris. – A nótajelzéseként idézett ének (ld. a főszövegben) Görcsöni Ambrus 1567–8-ban írt *Mátyás király históriája*. (Ld. róla a 85. sz. ének jegyzetét.) – Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

Szövege megtalálható még: *Festetich kézirat.* 224b–227a. (6. sz.) – *Szombatos ima- és ék.* (1770). 222b. (12. sz.) – *Szombatos ima- és ék.* (1779). 203a. (4. sz.) – *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 25b. (4. sz.) – *Szombatos töredékek.* 13b. (5. sz.) – *Kohn Sámuel ék.* 50b. (26. sz.) – *Sallós József ék.* 169. (18. sz.) – *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 224. (1. sz.) – *Kováts Zebulon ék.* 81. (22. sz.) – *Áts Mózes ék.* 61b. (25. sz.)

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon, a 115. sz. énekhez írt jegyzetben.

A 4×11-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Az ütemezésben (4+4+3) az első ütemhatár csak tizennégyszer, a második huszonnégyszer vág szavakat ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 82. alapján közöljük. A szöveg 1905-ben énekelt változata Vikár gyűjtéséből (M. H. 513/b.) a következő:

Halld meg szónkat, szónk meghalló nagy Is-ten

Imád sá-got ki bé fo-gadsz ked-ve-sen

Nagy dol-go-kat cse-le-ke-del vég het-len e

Ret-te-ne-tes sok csu-dá - kat szün te-len.

Ennek a dallamnak nincs kapcsolata a nótajelzések alapján közölt RMDT I, 82. számúval. Változatai Vikár gyűjtésében az M. H. 513/a és 515/a sz. dallamok. (Ez utóbbit kötetünk 63. sz. énekének jegyzetében közöltük.)

8 Engedelmes = megengedő, megbocsátó

9–11 Ábrahámról vö. 1 Móz. 15,1–18., 18,17–19. és 22,15–19. Izsákról vö. 1 Móz. 26,1–4. Izraelről, avagy eredeti nevén, Jákobról vö. 1 Móz. 32,21–29. és 35,9–14.

13–16 Józseféről vö. 1 Móz. 39–42.

- 17–28 A zsidók kijöveteléről Egyiptomból és a törvényadásról vö. 2 Móz. 1–24.
 29–30 Áronról vö. 2 Móz. 28. és 4 Móz. 16, 46–50.
 31 Pinchasról (= Fineás, Finesz) vö. 4 Móz. 25. Bír. 20,28–48.
 33 Józsuéről vö. Józs. 1–24. — Eliről és Elkánáról vö. 1 Sám. 1–2. — Sámuel-
 ről vö. 1 Sám. 3–25.
 41–42 Dávidról vö. 1 Sám. 16–31. 2 Sám. 1–24. 1 Kir. 1–2. és 1 Krón. 10–29.
 — Salamonról vö. 1 Kir. 3–11. 2 Krón. 1–9.
 43 Illésről vö. 1 Kir. 18.
 45 Elysaról vö. 2 Kir. 2–8.
 46 Chizkiahu = Ezekias, vö. Ezsa. 37,30. és 38,7.
 47 Jónásról vö. Jón. 1–4.
 49 Ananiásról, Azariásról és Misaelről vö. Dán. 2.
 51 Dánielről vö. Dán. 6.
 53 Eszterről és Mardocheusról vö. Eszter könyve.
 55 Vö. Esd. 7.
 56 Chasmon fiai = a chásmoneusok vagy más néven mákkábeusok, akik a
 szír-görögök ellen vívott győzelmes szabadságharcban felszabadították Palesztinát és
 i. e. 165-ben nemzeti királyságot létesítettek.
 57 A Choniról szóló magyarázatot ld. a 438. lapon a 115/57. sorhoz írt jegyzetben.
 60 bíztak hozzád = bíztak benned
 67 read kialtokat = hozzád kiáltókat
 68 read esső futokat = hozzád menekülőket
 69 le niomult = lesüllyedt

116.

Kéziratai:

I. Mátéfi János k. 245b–246a. (4. sz.) — Nótajelzésében a *Sandor notaia* Plovai Péter 1548-ban Nagy Sándorról szerzett históriájára utal: *Jól lehet nagy sokat szólunk Sándorról*. Szövegkiadása: RMKT IV, 83–172., 313–320. A másodikként idézett *Kely fel [uram, kelj fel, mutasd színedet]* kezdetű ének Bogáti Fazekas Miklós LXVIII. zsoltárparafrazisa. Dallamvariánsaikat közli: RMDT I, 195. — Az ének másolata 1634 után készült.

II. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje). 75a–77b. (9. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis Vége.

III. Szombatos énekeskönyvecske (1744). 2a–4a. (1. sz.) — Címe: Szombat reggelre valo enek. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1757 előtt)*. 151a. (4. sz.) Csak 1–8. versszak. — *Szombatos ima- és ék. (1770)*. 7a. (4. sz.) — *Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék.* 38b. (5. sz.) — *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 98a. (18. sz.) — *Kováts Óser ima- és ék.* 219b. (18. sz.) — *Kováts Elek ima- és ék.* 12. (8. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 3b. (4. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 237. (2. sz.) — *Koncz József ima- és ék.* 361. (6. sz.) — *Áts Józsefné ima- és ék.* (6. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 259b. (8. sz.) — *Áts Mózes ék.* 6a. (1. sz.)

Az ének Kohn Sámuel szerint (260.) Péchi Simon fordítása; eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv (sziddur) szombat reggeli énekei között.

A 4 × 11 (6+5) sorból álló szakaszokban a szótagszám egy ízben (17. sor) hibás az I. változatban; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 195/IV. alapján közöljük.

5–8 Vö. 1 Móz. 2.

13–28 Vö. 1 Móz. 1.

33 vytatek olv. újíttaték

34–35 Vö. 2 Móz. 16,22–30.

36 Vö. 2 Móz. 19–20,10.

41 Magyarázatát ld. a 000. lapon, a 116/41. sorhoz írt jegyzetben.

42 Vö. 2 Móz. 35,1–3. 4 Móz. 15,32–36. — *kövezes solggiok*, azaz a megköveztetés a zsoldjuk, bérük vagyis büntetésük.

45 Vö. Ezsa. 58,13.

117.

Kéziratai:

I. Mátéfi János k. 246a–247a. (5. sz.) — A nótajelzésként idézett első énekről lásd a 84/II. sz. ének jegyzetét. A nótajelzésként említett második, Palatics György

éneke; ez nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvének II. részében (CXVIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VIII, 169–172., 462–466. és BHA VI, CLIIIa. Dallamukat közli: RMDT I, 42. és 95. — Az ének másolata 1634 után készült.

II. Magyarai Péter k. 170b–171b. (18. sz.) — Címe azonos az I. változatával. — Nótajelzése: *Nagy bánatban Dávid kezdetű ének Szegedi Gergely XXXVII. zsoltár-parafrazisa*. Lásd róla a 80. sz. ének jegyzetét. — Másolta Magyarai Péter 1704-ben Nagyrnyén.

Szövege megtalálható még: *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.* 3a. (1. sz.) — *Sallós József ék.* 98. (4. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 241. (5. sz.)

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 117. énekhez írt jegyzetben.

A 4 × 11-es (6 + 5) szakaszokban a szótagszám az I. változatban egyszer van elvéve (46. sor). Az ütemhatár az 52. sorból tizenkilencben szavakat vág ketté.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük.

11 neszek olv. nézkek.

15 sententjaz = elítél

21 pozdoria = a tilolt len szárának hulladékja

29 vastag = erős

35 koltogok = kopogok

41 horgadua = meggörnyedve

45 Szótagszámtöbblet az I. változatban, ahol helytelen olvasat következtében *seregedet* található. A főszöveget a II. változat alapján javítottam: *fergedet*-re.

118.

Forrásai:

I. Mátéfi János k. 247a–249a. (5. sz.) — Petki János nótajelzésként idézett éneke nyomtatásban először az 1632 körül Kolozsvárt kiadott unitárius *Isteni dicsiretek* c. énekeskönyvben (689.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII/1. 307., 599. Dallamát közli: RMDT I, 20. A későbbi kéz által második nótajelzésként idézett: *Teljes szível és lélekkel* kezdetű ének ismeretlen. — Másolata a XVII. sz. közepe táján készülhetett.

II. Thordai-k. 751–756. — Címe: Alia. Alatta: Autor Balth. Solymosi sup. inten. Eco. Un. — Ad notam: *Czak te benned uram isten* etc. kezdetű énekről lásd a 15. sz. ének jegyzetét. — Az ének másolata 1663 után készült.

III. Isteni dicsiretek, imadsagos es vigasztalo enek. Kolozsvár 1697. 751–756. (RMK I, 1503.) — Címe: Hymnus. — Nótajelzése azonos a II. változatával.

IV. Graduale Sacrum (1697–1702). 473–476. — Címe: Alia. Hymnica confessio B. Koncz. Az ének végén: Finis Deo sic volunte in Ao 1702. — Első nótajelzése azonos a II. változatával. Második nótajelzése: *Gyakran csapdos az szent isten* kezdetű ének nyomtatásban először az 1632 körül kiadott unitárius *Isteni dicsiretek*-ben (324.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT XVII/4. 94. Dallama ismeretlen.

V. Pál András ék. 89a–91b. (47. sz.) — Címe: Zombat be jövelekor imatsag utan. Vallas tetelem ilyen. — Nótajelzése azonos a II. változatával. — Másolta Pál András 1720-ban Bözdújfaluban. Az énekeskönyvben ez az utolsó ének. Két utolsó versszaka hiányzik, mert a kézirat végéről egy vagy két levél elveszett.

VI. Szombatos ima- és ék. (1770). 232a–233b. (14. sz.) — Címe: Szombat bejövételere imadtság elöt. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Unitárius graduál (1697 után)*. 429. — *Kováts Elek ék.* 106. (42. sz.) — *Kohn Sámuel ék.* 14a. (16. sz.) — *Nagy Sámuel imak.* (12. sz.)

Versfőkben: WALLAS TETELEM ILLIEN

A 4 × 14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Ütemezése 4 + 4 + 4 + 2.

Az ének dallamát a RMDT I, 19. alapján közöljük.

Valóban Solymosi Koncz Boldizsár tekinthető-e az ének szerzőjének amint ezt az unitárius források bizonyítani látszanak (ld. a 113. számú énekhez írt jegyzet), azt kétségtelenül az igazolná, ha az unitárius és szombatos szöveg összehasonlítása alapján megállapítható lenne, hogy az unitárius változat az eredeti. Az énekben három olyanszövegrész van, amely az eredetkérdés szempontjából különös súllyal esik latba. Az egyik az ének 63. sora, ahol a szombatos változat azt mondja az istenről, hogy *gehennát örökítesz istenteleneknek . . . kiben gyötrődjenek*. Az unitárius források közül a *Thordai-k.* az *örökítesz* helyett *örökké tész-t* mond. Az unitárius *Isteni dicsiretek* 1697. évi kiadásra és az ennek alapján készült *Gradulae sacrum* viszont eléggé ügyetlenül, de megkísérlé javítani a romlott szöveget, s azt *örökké lelsz-re* változtatja. Az összevetésből világosan kitűnik, hogy a helyes szöveget a legkorábbi változat, a *Mátéfi János k.* szombatos szövege

őrízte meg. A döntő bizonyítékot azonban a 68. sor unitárius és szombatos változatának összehasonlítása szolgáltatja. A szombatos szövegben a messiásról azt olvassuk: *eloldozza kemény rabságunkat*. Viszont valamennyi unitárius változatban e helyen *megadja ígért országot* található. Ha már most az unitárius szöveg volt az eredeti, akkor a szombatos átdolgozónak nem lett volna oka azon változtatni, hiszen a szombatosok maguk is majd minden énekükben azért könyörögnek, hogy a messiás megígért országát adja meg végre nekik az isten. E szövegrész szombatos és unitárius változatának keletkezése tehát csak úgy képzelhető el, ha az ének szombatos szövege volt az eredeti, s az unitárius változat az átdolgozás. Mert az unitáriusoknak, mint bevett felekezetnek szabad vallás-gyakorlatuk lévén Erdélyben, teljesen értelmetlen lett volna az énekben azért könyörögniük, hogy a messiás szabadítsa meg őket *kemény rabságukból*, annál több okuk volt erre a szombatosoknak. Így ezt a szövegrészt éppen unitárius szempontból kellett átdolgozni, amiből nyilvánvaló, hogy az ének eredeti szövege a szombatos változat volt. Ezek után már azt sem nehéz megmagyarázni, hogy az erősen átdolgozott 12—13. versszak 48. sorában Krisztusról szólva valamennyi unitárius szövegben hogyan fordulhat elő egy nem egészen odaillő mondat: *Izraelben nem mondhatja senki ennek* (ti. Krisztusnak) *mását*. A szombatos szövegben ez a rész Mózesre vonatkoztatva teljesen helyénvaló. Igaz, hogy az *Izrael* megjelölést szimbolikusan a keresztény hívőkre is szokták alkalmazni. E kifejezés használata azonban ez alkalommal s éppen Jézussal kapcsolatban legalábbis furcsa, amit eredeti fogalmazás esetén az unitárius szerző talán elkerült volna. Am a készen kapott szövegből csupán a legkirívóbb szombatos jellegzetességeket igyekezett eltüntetni, s az *Izrael* kifejezést csak ott változtatta meg, ahol az végképp tarthatatlan volt (52. sor). A 48. sorban viszont benne hagyta az eredeti szombatos fogalmazást.

E szövegegybevetésből, úgy gondolom, eléggé meggyőzően kiderül, hogy eredetinek az ének szombatos változatát kell tekintenünk. Solymosi Koncez Boldizsár tehát sem ennek, sem a *Mennyen és földön* kezdetűnek nem lehetett a szerzője. Miképpen volt mégis lehetséges, hogy az unitáriusok e két éneket neki tulajdonították? Legvalószínűbb magyarázatát abban látom, hogy Solymosi, mint egykori szombatos, de mint unitárius lelkész és püspök is jól ismerhette a szombatosok énekeit. Hiszen az üldözött szombatosoknak legtöbb kapcsolatuk a bevett felekezetek közül még éppen az unitáriusokkal volt, akiknek védőszármái alatt megbújni igyekeztek, s akikhez legalább látszatra tartoztak. E két eléggé jól sikerült s az isten egységét szépen kifejező énekük megtérszhetett Solymosinak, s alkalmasnak találta azokat az unitárius gyülekezeti éneklésbe is bevezetni. Ezt annál könnyebben megtehetette, mert viszonylag kevés változtatással hozzágazíthatók voltak az unitárius hitelvekhez. S mivel az unitárius változatokat, melyeket talán ő maga dolgozott át s terjesztett el a gyülekezeti éneklésben, az unitárius egyházban úgy tekintették, mint Solymosi Koncez Boldizsár szuperintendensük szerzeményeit. Egyébként a *Vidám szívvel, vig zengéssel* kezdetű éneket hat versszakra zsugorítva és stílusában, nyelvében némileg modernizálva ugyan, az unitáriusok a legújabb időkig énekelték.

KOHN SÁMUEL (260.) ennek az éneknek is Péchi Simonban látja a szerzőjét, de a kellő konkrét bizonyítékokkal ezúttal is adós marad. Így hát egyelőre ezt az éneket sem sorolhatom máshova, mint az ismeretlen szerzőjű szombatos énekek közé.

KOHN az ének forrásául a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv szombat kezdetére írt imádság utáni éneket és a német-zsidó rítusú közönséges imakönyv mindennapi és ünnepi reggeli imádságának elejét jelöli meg. Maimúni tizenhárom zsidó hittételét a héber szöveggel azonos sorrendben tartalmazza a magyar ének is. Az isten 13 tulajdonságának forrása: 2 Móz. 34,6—7.

34 egek szellessége olv. egek szélysége

45 A Moises név ebben a sorban háromszótagúnak számít.

51 A Choreb hegyén Mózesnek megjelenő istenről vö. 2 Móz. 3.

70 Az I. változatban a másoló tévesen *Mi tehozzad*-ot írt; a főszöveget a VI. változat alapján javítottam *Nincs tehozzad*-ra.

73 seraphimok, az angyalok egyik rendje, vö. Ezsa. 6,1—3.

Kézirata: Mátéfi János k. 249a—249b. (7. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrazisa. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 225. — Az ének másolata 1634 után készült.

Más forrásban ez az ének nem fordul elő, s így csonka szövegét nem sikerült kiegészíteni.

A szerző a Jézus által a hegyi beszédben említett „nyolc boldogság”-ot Mát. 5,3–11. verse alapján foglalta énekébe. A „nyolc boldogság” a zsidóság pészáh-esti szertartásának, a szédernek olvasmányába, az aggádába csak a XVI. században került bele. Vö. BARTÓK—KODÁLY: Magyar Népzene Tára. III/A. Budapest, 1955. 975. és HELLER BERNÁT: Echod mi jaudea és a katekizmusi ének. IMIT Évkönyve 1938. 29–45.

A 3×14 -es (4+4+6) szakaszokban a szótagszám hibátlan. A 4+4-es ütemek egy ízben metszenek szót ketté; a 6-os ütemek további 3+3-as tagolása nem következtes, 27 sorból tíz esetben szó belsejébe esik az ütemhatár.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

1 *hivás*, *hívás*-nak, kétszótagúnak olvasandó.

6 Magyarázataát ld. a 439. lapon, a 119/6. sorhoz írt jegyzetben.

MAGYARI PÉTER ÉNEKEI

Magyari Péter is azok közé a szombatos szerzők közé tartozik, akiről a nevükön kívül alig tudunk valamit. Nagyernyén élt a XVIII. század elején, mert a róla elnevezett kódexet itt másolta 1704-ben. Ugyanitt másolta 1705. aug. 2. és 1706. jún. 21. között Péchi Simon zsoltafordítását is. (OSzK Oct. Hung. 1166.)

Magyari Péter kódexe csak 1913-ban vált ismertté, amikor Gaster Mózes londoni főrabbi birtokába került szombatos kéziratokat Marmorstein Artur a Magyar Könyvszemlében (1913. 113–122.) ismertette. Két énekéről (122–123. sz.) a már régebből ismert *Kováts Elek énekeskönyvé*-ből Kohn Sámuelnek (252.) is tudomása volt. Ő Magyari Pétert tévesen Mederi Péter „koszorús költő”-vel azonosította. Mederi Péchi Simon kortársa volt, s 1640-ben működött mint rektor a brassói iskolában, s így aligha lehetett szombatos énekszerző Magyari Péter iskolomesterhez. (Vö: Kelemen Lajos: Egy régi protokollum könyvészeti adatai. Magyar Könyvszemle 1900. 428.)

Bizonyossággal az ő neve alá csak öt ének (120–124. sz.) merem sorolni. Háromnak a versfőiből állítható össze a Magyari Péter neve, a negyedikben (121. sz.) csak a Péter név szerepel tréfásan, de ez az ének egvedül az általa másolt kódexben maradt ránk; tehát igen valószínű, hogy az ő műve. Feltételezhető azonban a *Magyari Péter kódexé*-nek még további más négy énekéről is (126–129. sz.), hogy szintén az ő szerzeményei. Ezekben az énekekben ti. — akárcsak a saját nevét viselőiben — egyetlen másolási hiba sincs, míg az egyéb általa másolt énekek szövege (pl. a 125. és 130. sz.) egyáltalán nem mondható hibátlanak.

120.

Kézirata: **Magyari Péter k. 165b–166a.** (11. sz.) — Az ének végén: Finis.
A nótajelzésként idézett ének a CXXIV. zsoltaár parafrázisa, szerzője ismeretlen. Nyomtatásban először Huszár Gál 1674-ben kiadott énekeskönyvének II. részében (LXXXIIb.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VII, CXXIIb. Dallamát közli: RMDT I, 85/II. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: MAGIARJ PETER

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 120. énekhez írt jegyzetben.

A 14, 15, 15, 8-as szakaszokban írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

A 14-es sorok 7+7-es, az első 15-ös sor 7+8-as és a második 15-ös sor 8+7-es tütemezése végig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 85/II. alapján közöljük.

11 esetimet = botlásaimat, bűneimet

30 mégis = újra, megint

34 áldomásiddal = áldásaiddal

Kézirata: **Magyari Péter k. 166b–168a.** (13. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Szegedi Gergely LXXI. zsoltárparafraízisa 1563-ból. Nyomtatásban először 1669-ben Szegedi Gergely énekeskönyvében jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 230–233., SzG. 47. és BHA VI, CXXXVb. Dallamát közli: RMDT I, 96. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: VRAM BOLDOGICS EZ FÖLDÖNNIS PETERREL

A 8, 10, 9, 7-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 96. alapján közöljük.

A versfőkben említett Péter névből, valamint abból, hogy az ének egyetlen előfordulási helye Magyari Péter kódexe, arra következtetnek, hogy a LXXIV. zsoltárnak ez a parafrázisa Magyari Péter szerzeménye lehet.

5–12 Vö. 2 Móz. 14–23.

13–16 Sionról, a jeruzsálemi templomról vö. 1 Kir. 6. és 2 Krón. 3,1–13.

47 isten ellen ki köttünk = istennel szembe szálltunk

58 Miglen = milyen sokáig, meddig?

65 Vö. 2 Móz. 14.

73 Vö. 2 Móz. 17.

81–88 Vö. 1 Móz. 1.

102 Vö. 1 Móz. 12,1–3.

Kéziratai:

I. **Kováts Elek ék. 29b–30a.** (26. sz.) — Címe: Azonra valo. A másoló ezzel a kézirat előző énekére utalt, a főszövegben annak címét adtuk. — A nótajelzéseként idézett énekről lásd a 23. sz. ének jegyzetét. — Másolta az 1. kéz 1785-ben.

II. **Kováts Zebulon ék. 17b–18a.** (10. sz.) — Címe: Mas, ugyan azonra. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta az 1. kéz 1831-ben.

Szövege megtalálható még: *Sallós József ima- és ék.* II. 404. (5. sz.) — *Áts Mózes ék.* 46a. (17. sz.)

Versfőkben: MAGIARI PETER H

A 10, 11, 9, 9-es szakaszokban a két utolsó refrénsor a nótajelzésül megadott *Nekünk születék mennyei király* kezdetű ének refrénsoraiból van átalakítva. A 10-es sorok 5+5-ös, a 11-esek 6+5-ös ütemezésűek. Feltűnő, hogy az ének első három szakaszában a szótagszám és ütemezés teljesen hibátlan. Míg a 13. sortól végig, a refrénon kívül alig akad ép sor az énekben. Ez a szembeszökő különbség az első három és a többi versszak szövegállapota között nyilván úgy alakulhatott ki, hogy az első három versszak, amely önmagában is eléggé zárt tartalmi egységet alkot, a gyülekezeti énekgyakorlatban állandóan használatban volt, tehát a szöveg hibátlanul bevéssződött az éneklők emlékezetébe. Ellenben az ének többi szakaszának, melyet a gyülekezetben úgy látszik nem énekeltek, formai kötöttsége a másolók tollán egyre inkább lazult, oldódott. De az egy-egy szótagnál ritkán nagyobb bővülések vagy rövidülések folytán az eredeti szövegállapot rekonstrukciója elég nagy biztonsággal elvégezhető volt.

Az ének dallamát a RMDT I, 182/I. alapján közöljük.

2 légyen illendő = legyen (meg)ülendő

13 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Igy mű elletünket*-et írt. A főszöveget *Igy elletünket*-re javítottam.

14 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: a másoló *Isten törvényét*-et írt. A főszöveget *Istennel törvényét*-re javítottam.

17 Látszólag szótagszámtöbblet az első ütemben: a *büeneinek* szót azonban nem javítottam, mert az *ei* diftongusként egy szótagnak is ejtendő.

18 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: a másoló *A szent életere*-t írt, s kihagyott alighanem egy sortöltő *már* vagy *mü* szócskát. A főszöveget ennek megfelelően kiegészítettem.

21 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *mü rollunk*-ot írt, *rollunk* helyett. — *uj tallálmán*, a keresztény felekezetek által az újszövetség alapján kialakított vallási normák.

25 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Illy jeles szent napjat*-ot írt, a *szent* jelző azonban nyilván utólagos, ájtatoskodó toldás; a főszövegből elhagytam.

29 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Per patvar, haboru*-t írt, az eredeti szöveg azonban *Patvar, haboru* lehetett, a főszöveget eszerint javítottam.

33 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Elletett ígerje*-t írt, *Ellgett ígerje* helyett.

34 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Uy eztendőben-t* írt, a II. változatban helyesen *Ez uy eztendőben* olvasható. A főszöveget ennek alapján javítottam.

37 Szótagszám-többlet az első ütemben: a másoló *Tehetsege szerent-et* írt, *Tehetség szerent* helyett.

41 Szótagszám-többlet az első ütemben: a másoló *Egészen a törveny-t* írt, a fölösleges *a* névelőt elhagytam a főszövegből.

45 Szótagszám-többlet az első ütemben: a másoló *Reszse mert így lészen-t* írt, amiből a *mert* fölösleges toldás, s ezért elhagytam a főszövegből.

46 Szótagszámhiány mind az első mind a második ütemben: a másoló *Amaz meg ígért urasagban-t* írt, *Amaz meg ígért nagy urasagaban* helyett. A *nagy* jelző a II. változatban olvasható.

49 Szótagszám-többlet az első ütemben: a másoló *Az holott attyankot-ot* írt, *Holott attyankot* helyett. A főszövegből elhagytam az *az* névelőt.

123.

Kéziratai:

I. Kováts Elek ék. 30a–30b. (27. sz.) — Címét lásd a főszövegben. — Nótajelzése az előbbi 122. szárnú énekére utal. — Másolta az 1. kéz. 1785-ben.

II. Kováts Zebulon ék. 18a–19a. (11. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz 1831-ben.

Szövege megtalálható még: *Sallós József ima- és ék.* II. 407. (6. sz.) — *Áts Mózes ék.* 47a. (18. sz.)

Versfőkben: PETRUS MAGIARI KMI

A 11, 11, 9, 9-es szakaszokban a két utolsó refrénsor ugyanaz, mint az előző énekben. A 11-es sorok 6+5-ös ütemezésűek. A nótajelzésként megadott énekben a szakaszok első két sora túlnyomóan 10 szótagú. Ebben az énekben minden szakasz első sora következetesen 11 szótagú (sőt két ízben 12 szótagú). A szótagszám egyébként a 6, 29, 38, 46, 54, 58. és 61. sorban hibás.

Az ének dallama ugyanaz, mint az előző számúnak.

6 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Amint írás tartya-t* írt, *Amint az írása tartya* helyett. Az *írása* alakot a II. változat őrizte meg.

10 Bűnünkről kövesük, azaz bűnünkről kövessük meg

22 Az I. változatban *osztan neki jovunkot* olvasható. A helyes szöveget a II. változat őrizte meg, ahol *osztván* olvasható. A *neki-t* viszont, minthogy a szegényekre vonatkozik, értelemszerűen *nekik-re* javítottam.

29 Szótagszám-többlet az első ütemben: a másoló *öggvezeket* [!] alakban írta le a szót; a II. változat alapján *özveggel-re* javítottam.

38 Szótagszámhiány az első ütemben: a *lelkünk* szó előtt alighanem kimaradt a *mi* névmás.

46 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *Jakob-ot* írt *Jakobnak* helyett. 50–58 Zsolt. 133,1–3.

54 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Szép-et* írt *Az szép* helyett.

58 Szótagszámhiány az első ütemben: a *lészen* ige után alighanem az *ő* névmást kihagyta a másoló.

61 Szótagszám-többlet a második ütemben: az *a kedvében* szövegrészben az *a* névelő fölösleges.

124.

Kézirata: Magyar Péter k. 158a–159a. (6. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós CXXX. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 139/II.

Másolta Magyar Péter 1704-ben Nagyernyén.

Versfőkben: FOGSAGBOL VEGI KI III

A 8, 8, 8, 8, 9-es szakaszokban a sorok szótag száma mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 139/II. alapján közöljük. A dallam német összövege és annak magyar fordítása (Úristen, irgalmazz nekem) nyolcsoros strófákba tagolódik; a nyomtatott énekeskönyvekben ennek megfelelően az 1–2. sor megismétlődik.

Az ének tartalma és stílusa rokon a 121. számú énekkel, szerzőjük valószínűleg azonos személy.

13 Vö. 1 Sám. 4,4.

16 Vö. Zsolt. 19,2.

34 Czufnak tartanak = nevetségesnek tartanak

MAGYARI PÉTER KÓDEXÉNEK ÉNEKEI

Magyari Péter kódexé-ről első ismertetője, MARMORSTEIN ARTUR (Magyar Könyvszemle 1913, 113—122.) annak idején nem adott részletes leírást. Ezt a hiányt most pótolom. A kódex Gaster Mózes londoni főrabbi hagyatékából a British Museum könyvtárába került. Jelenlegi szövegállománya a következő:

A kódex kötéstáblájának belső lapján a hónapok nevei vannak felsorolva zsidó és magyar nyelven.

Ezután egy számozatlan levélen héber szöveg olvasható, majd a következő számozatlan levélen Magyari Péter feljegyzései a szombatos ünnepekről, végén ezzel a keltezéssel: 27 Aug, A 1707. p. P. M.

Utána következik Bogáti Fazekas Miklós zsoldárfordításának címlapja a kódex ceruza számozású 1a lapján:

Psalterium Davidis, (azaz Magyar Soltár,) kit az üdökbéli historiák értelme szerint halhatatlan és láthatatlan királynak csak amaz egy böles ur istennek, a kinek egjedül vagjon ő magátol halhatatlansága, a ki hozzá járulhatatlan fényességben lakik, az menynek földnek egjedül valo hatalmas teremptőjének és böles gondviselőjének, dűcsőséges és örökké állandó szent nevének tisztességére, a kié a dűcsösség, a tisztesség, az ország-lás, a birodalom és az hatalom, mind örökkön örökre Amen. Külöm-külömb magyar ékes notákra az isten gjülekezetinek jo[vára] . . . Bogáthi Fazekas Miklos.

A címlap utolsó sora már alig olvasható, mert a betűket a könyvkötő gyaluja levágta, s azoknak csak itt-ott látszik a felső vége.

Az 1b lapon az egykori londoni főrabbi bejegyzése: 1364 M. Gaster. Alatta a következő jelmondatok Magyari Péter írásával:

Ps. CVI.

Oh mely boldog volna az, ha ki modgját fel lelné
Istent hogj illendőképpen énekelné, szent étlettel tisztelné.

Ps. LXXV.

Ismeretes az isten sidóságban. Nagy az ő neve.

2a—150a: Bogáti Fazekas Miklós 1—151. zsoldára. (A LXXIII. zsoldár végén die 29. Juny. A. 1704.)

150a: Bogáti zsoldárainak szövege után Magyari Péter latin és magyar versei:

Regi soli sapienti, Deo immortalis honor,
gloria tribuatur in secula seculorum amen.

azaz

Az edgyetlen egy királynak
Szent nép jót hangicsálnak,
Mert tölle mindenek álnak,
Reánkis áldások szálnak.

Ez az egy böles nagy úr isten,
Halhatatlan minden esten,
Tisztesség, dűcsösség légyen
Néki mind öröкке amen.

Manus suprema operi imposita 20 Augusti Anno 1704. In N. Ernje; horam diurnam
circiter duodecimam.

Per Petrum Magyarai

- 150b–153b: Index psalmodum.
154a: Keövetkeznek más egy-néhány szép soltárok.
Ps. CXXXIII. *Az izraelnek népe régenten...*
154b: Ps. LXXXVIII. *Budostában szent Dávid prophéta...*
155b: Más. *Csak te benned, uram isten, vagyon bizodal munk*
156a: Ps. XXX. *Dávid prophétának imádkozásáról*
157a: Ps. XII. *Emlekezzel meg ur isten az mi nagj...*
158a: Ps. LXXIX. *Felseges isten panaszunk halgasd meg...*
159a: Ps. LI. *Háborúsága Dávid királynak egjkoron...*
160a: Ps. CXXXVII. *Izraelnek meg szomorodot nemzetsége...*
161b: Ps. alius. *Igaz felség egyedül úr...*
163a: Más ének, mely az tűzes kemenczében vettett három iffiakrol mondatott volt ell.
Az mü atyanknak azent Abrahamnak...
165b: Más Beöjtre valo ének. *Menybéli nagy úr isten, ki ülsz az kerubimon...*
166a: Más. *Emberi nemnek bölcseni formálo s alkotó...*
166b: Ps. LXXIV. *Vram minket miért hacz ell.*
168a: Ps. CXXXV. *Bizodalommal, hűttel az istent...*
168b: Más az hetedik napra valo ének. *Menyen és földön minden teremtettek...*
169a: Más ugyan azon napra valo ének. *Világ ura, nagy királya...*
169b: Más ének, kit azon nap estveis el mondatnj. *Hald meg szómat szók meg halló*
170b: Más ének. *Istenem ne itély roz utainért...*
171b: Más ének. *Feöldre arczal le borulva...*
172a: Más ének. *Nagy ur isten nehagj minket...*
173a: Más ének. *Engem az munkára, mint napot világra...*
174a: Jsák kötözése az oltáron. *Fészkeröl a madár, ha el repül fennyen...*
175b: Más beöjtre valo ének. *Menybéli nagy isten hozzád kiáltunk...*
176b: Más ének. *Mikoron sido nemzet tartanék Babilloniában...*
178a: Más ének ellenségh ellen. *Tekincs reánk immár nagy uristen.*
179a: Ps. LXXI. *Ur isten légy most mi velünk...*
180a: Más. *Hogy Jércusálemnek drága templomát...*
181a: Más fegyver ellen valo ének. *Jövel légy velünk ur isten.*
183a: Index az énekekröl egy csonka fél levélen.

A kódex e 28 énekéből azonban csak 13 szombatos eredetű. Kiadásunkban a 113–115., 117., 120–121., 124–130. ének. A többi 15 közül az *Az izraelnek népe régenten* Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (II. rész. LXXXIIb.); a *Budostában szent Dávid prophéta* az unitárius énekeskönyv 1605–7 k. kiadásában (505.); a *Csak te benned uram isten* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (5.); a *Dávid prophétának imádkozásáról* Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (55.); az *Emlekezzel meg ur isten* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (53.); a *Hartyáni Imre: Háborúsága Dávid királynak* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (75.); az *Izraelnek meg szomorodot nemzetsége* az 1590. évi debreceni énekeskönyvben (119.); a *Petki János: Igaz felség egyedül ur* az unitárius énekeskönyv 1632 k. kiadásában (689.); a *Nagy ur isten nehagj minket* a Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (208.); a *Menybéli nagy isten hozzád kiáltunk* a Szilvás-Újfalvi 1602. évi énekeskönyvében (140b.); a *Mikoron sido nemzet tartatnék* a Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (II. rész. XVIa.); a *Tekincs reánk immár nagy uristen* az 1566. évi váradi énekeskönyvben (10.); a Szegedi Gergely: *Ur isten légy most mi velünk* a Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében (47.); a *Skarica Máté: Hogy Jércusálemnek drága templomát* a Szilvás-Újfalvi 1602. évi énekeskönyvében (45a.) és a *Jövel légy velünk ur isten* az 1616. évi debreceni énekeskönyvben (156a.) jelent meg.

A 13 szombatos ének közül csak ebben a kódexben maradt fenn a 120 121., 124. és 126–129. szám alatt közölt hét ének.

Kéziratai:

I. **Magyari Péter k. 163a–165b.** (10. sz.) — Az ének végén: *Finis P. P. Magjari.* — A nótajelzésként idézett ének helyes szövege: *Mikor az sido nemzet tartatnék Babyllonia-ban.* Nyomatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvének II. részében (XVIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, LXVIIa. Dallamát közli: RMDT I, 196/II. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyerlyén.

II. **Kováts Dániel szombatos k. (1711).** 154a–157b. (1. sz.) — Címe azonos az I. változatával. Az ének végén: *Finis.* — Nótajelzése nincs. — Másolata 1711 után készült.

Szövege megtalálható még: *Szombatosok ima- és ék. (1798–1802).* 2a–6a. (1. sz.) Itt az ének címe és nótajelzése, valamint első három versszaka hiányzik, mert a kézirat elejéről egy vagy több levél elveszett.

Versfőkben: **AZ URAT ALDOM ENEKKEK MERT Ő ENNEKEM SZABADITTOM ADE**

A 3×16 -os szakaszokban írt ének szövegében a szótagszám és az $5+5+6$ -os ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 196/II. alapján közöljük.

6 Az I. változatban a másoló *tisztelettel tisztelünk*-et írt, de a refrénsorokban mindenütt a *dicsíret* szó szerepel, s a II. változatban is *dítszerettel* olvasható e helyen, ezért a főszöveget erre javítottam.

8 A *ládán* a frigyszekrény értendő, amelyben a tíz parancsolat két kőtábláját (vö. 2 Móz. 40,20–21.) tartották. Salamon király a Sion hegyén épített templomban helyeztette el. Az első templom pusztulása óta (i. e. 586-ban) nyoma veszett.

13 Kerubim, az angyalok egyik rendje. A frigyszekrény tetején két kerub volt, innen a mondás az istenről: ki ül az kerubimon, azaz trónolsz a frigyláda felett.

20 Jákob, a zsidóság ósatyja, vö. 1 Móz. 25–50.

22 Seraphim, a tüzes angyalok, vö. Ezsa. 6,1–3.

25 Magyarázatot ld. a 439. lapon a 125/25. sorhoz írt jegyzetben.

35 *tés hold* = tejes, tejszínű hold

101 Leviták, a zsidó papi rend, vö. 4 Móz. 1,48–53.

103 *Az áldozatctt mostan immáron nem követhetitek*, vagyis most már nem mutat-hatnak be égő áldozatot az istennek, vö. 2 Móz. 29,38–43.

106 külső szolgálak, azaz nem papi személyek

118 Ananiásról, Azariásról és Misaelről ld. Dán. 2–3.

Kézirata: **Magyari Péter k. 166a–166b.** (12. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Szegedi Gergely szerzeménye. Nyomatásban először az 1566. évi *váradí énekeskönyv*-ben (120.) jelent meg. Szövegkiadása: RMKT VI, 212–214., 370., SzG. 81. és BHA VI, IIIa. Dallamát közli: RMDT I, 90/II. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyerlyén.

Versfőkben: **ELIŐ AZ MESSIAS**

A 2×16 -os ($5+5+6$) szakaszokban a sorok szótagszáma és az ütemezés mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 90/II. alapján közöljük.

8 Vö. 2 Sám. 7,12–16. 1 Krón. 17,11–14.

9–10 Vö. Ezsa. 11.

17 Vö. Ezsa. 2,2–3.

Kézirata: **Magyari Péter k. 168a–168b.** (14. sz.) — Az első nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XLVI. zsolttárparafraízisa; a második nótajelzésként említett éneket ld. fentebb 29. szám alatt. Dallamukat közli: RMDT I, 56. és 76/II. — Másolta Magyari Péter 1704-ben Nagyerlyén.

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban írt énekben a szótagszám, s a 10-es sorokban az $5+5$ -ös, a 11-es sorokban pedig az $5+6$ -os ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/II. alapján közöljük.

2 A kik meg fogják = akik magukba fogadják

6 Sion, hegy Jeruzsálemben, amelyen a Salamon király által épített templom volt.

31 szint keresnek = látszatát keresik

Kézirata: Magyarai Péter k. 171b–172a. (19. sz.) — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 225/II. — Másolta Magyarai Péter 1704-ben Nagyernyén.

A 3 × 14-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. A 8 + 6-os ütemezés minden sorban szabályos; a 8-as ütemek 4 + 4-es és a 6-os ütemek 3 + 3-as tagolása is csupán 8–8 ízben vág ketté szavakat.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

4 előzni = megajándékozni, hebraizmus a higgis = odaléptetni, közelíteni, ajándékozni ige nyomán. Vö. 2 Móz. 32,6.

7 kicsind = kicsinyded

33 Bűn közép = bűn között, közepette

129.

Kézirata: Magyarai Péter k. 173a–174a. (21. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. — A nótajelzésként idézett ének az ismeretlen szerző által 1588-ban írt *Apollonius históriája*. Szövegkiadása: Berecz Sándor: Apollonius históriája. Bp. 1912. (Heinrich Gusztáv-féle Régi Magyar Könyvtár 31. sz.) — Dallama feltehetőleg: RMDT I, 101, és 236. — Másolta Magyarai Péter 1704-ben Nagyernyén.

A Balassi-strófákban (6, 6, 7, 6, 6, 7, 6, 6, 7) írt énekben a szótagszám mindvégig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 101. alapján közöljük.

11 Vö. Préd. 12,10–16.

73–78 Vö. Ezék. 18,23.

107 buborékolni = gyönyörködni, megittasodni, megrészegülni

141 Lelket kárba vallani = lelket elveszteni, a léleknek kárt okozni

130.

Kéziratai:

I. Magyarai Péter k. 174a–175b. (22. sz.) — A nótajelzésként idézett himnusz Jacopone da Todi szerzeménye, a XIII. századból való. Magyar fordítása nyomtatásban először Huszár Gál 1574. évi énekeskönyvében (CXIIIa.) jelent meg. Szövegkiadása: BHA VI, CXLVIIIb. Dallamváltozatait közli: RMDT I, 188–190. és 15/II. — Másolta Magyarai Péter 1704-ben Nagyernyén.

II. Szombatosok ima- és ék. (1757 előtt). 160a–161a. (12. sz.) — Címe, nótajelzése, valamint 1–27. sora hiányzik e kéziratból, mert a kötet 6 levele elveszett.

III. Szombatos ima- és ék. (1770). 234a–236a. (15. sz.) — Címe azonos az I. változatéval. — Nótajelzése: Urak fejedelmek . . . kezdetű ének ismeretlen.

Szövege megtalálható még: Kováts Elek ék. 110. (43. sz.) — Kohn-féle csonk. gyűjt. 68a. (13. sz.) — Kohn Sámuel ék. 33a. (23. sz.) — Áts Mózes ima- és ék. 234b. (22. sz.)

A felező tizenkettesekben írt ének soraiban a szótagszám egy ízben (29. sor) hibás; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 190/I. alapján közöljük. A szöveget dallammal együtt Vikár Béla 1905-ben Bözödújfaluban hengerre vette (M. H. 512/a.):

a Fész-ké-rül a ma dár ha el röpül feny - nyen

Si-on - ban az Is ten elköl-tözött ré - gen

(köhög,) (sic)

Nem kell elveszte-ni megáll) nem kell elvesz - te-ni

fi á -nak Vén Ádám Áb - ra - hám

I zszak [nak] aty - tyá nak.

Ez a dallam nem a főközlésben adott *Cur mundus militat sub vana gloria*, hanem a *Véltelen embernek utolsó órája* vagy *Krisztushoz készülők szerelmes szülei* szövegű halottas énekdallam (hangjeggyel: Debrecen 1780., RMDT II, 302/II.) változata. Itt-ott RMDT I, 22-re (*Az ifjú Tóbiás házasságának históriája*) is emlékeztet.

Izsák történetét ld. 1 Móz. 22.

3 pisen = kicsibe, madárfióka

5 Vö. 5 Móz. 10,17.

13 Az I. változatban magát . . . *szánhattya* van, de helyesebb a III. változat szövege, ahol *magvát* (azaz fiát, Izsákot) *szánhattya* olvasható.

18 Az első változatban a másoló *áldozattya*-t írt, de helyesebb a többi változat szövege, amelyben *áldozatra* található.

21 rebegeve = dadogva, hebegve

29 Szótagszámtöbblet az I. változatban: a *Sietve ott Ábrahám egy* szövegrészt a többi változat alapján *Sietve Ábrahám ott-ta* javítottam.

40 Az I. változatban a *Melj nagj* szavak olvashatatlanok, a többi változat alapján egészítettem ki a főszöveget. Ugyanitt a másoló *hozzad*-ot írt, de a többi változatban *hozza* olvasható, s ez a harmadik személynév névmási alak a helyes.

43–44 E két sor az I. változatban romlott szövegű. A másoló a 44. sorban tévesen megismételte a 36. sort, s ehhez igazította értelemszerűen az előző 43. sor szövegét. A főszöveget a II. változat szerint javítottam. — A szöveg postbiblikus magyarázatát ld. a 439. lapon a 130/44. sorhoz írt jegyzetben.

53 Az I. változatban a másoló *aszt hol itt-et* írt *az hold itt* helyett; a főszöveget a többi változat alapján javítottam.

54 Az I. változatban *maga állapottja* olvasható, a többiben azonban *magva állapottja*, s minthogy ez utóbbi a helyes, a főszöveget eszerint javítottam.

57–58 Vö. Ezsa. 30,26.

57 meg = ismét, újra

59–60 Az I. változat romlott szövegét, mely e két sor második felének fölcsereléséből keletkezett a többi változat alapján javítottam a főszövegben.

61 Azonban = akkor, azonközben

64 Kezeit rá huzá = kezeit rácmelte

74 Az I. változatban *megé* olvasható, de helyesebb a többi változat *meget* alakja; a főszöveget eszerint javítottam.

76–77 Magyarázatát ld. a 439. lapon a 130/76–77. sorhoz írt jegyzetben.

81 meg változék olv. megváltozék, azaz megváltotta magát

83 Az I. változatban *az neven-t* írt a másoló, de a többi változatban *az végen* (= *avégett*) olvasható, s értelemszerűen ez a helyes, azért a főszöveget erre javítottam.

85–86 Vö. 1 Móz. 15,5. és 32,12.

92 *sergek* eliziós alakja a *seregek* szónak

95 Vö. Zsolt. 130,2.

101–102 Az I. változatban a másoló a sorvégi rímelő szavakat tévesen *eröddel*, *szentiddel* alakban írta le. A mondat helyes értelme azonban az, hogy *mutassa meg az úr régi nagy erejét*, s nem az, hogy a híveket serkentse fel. A versszak 3. és 4. sorának rímei is tárgyeesetet kívánnak. A főszöveget tehát *erödet*, *szentidet*-re javítottam.

102 Vö. Ezsa. 26,19.

PÁL ANDRÁS ÉNEKESKÖNYVÉNEK ÉNEKEI

Pál András énekeskönyvét 1720-ban másolta Bözödújfaluban. A kis kötet erősen csonkult, mert leveleinek alsó része szétmállott. A hiányzó szövegrészeket azonban egy-két kivételtől eltekintve más forrásokból pótolni lehetett. A kézirat 47 éneket tartalmaz. Ezek között 16 olyan ének van (131–146. sz.), amely legkorábban ebbe a kötetben maradt fenn. Az énekek közül nyilván több még a XVII. század első feléből származik, mint pl. Tolnai István *Szent szombatod, kegyes isten* kezdetű éneke (135. sz.).

131.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 1a–1b. (1. sz.) — Címe és nótajelzése (ha volt) az ének első sorával együtt a csonka kéziratból hiányzik. Az ének végén: Finis. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Kohn-féle csonk. gyűjt. 101a. (21. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. Az ének végén: Finis. — A másolat írásának jellegét tekintve a XVIII. sz. végéről származhat.

A 4 × 13-as szakaszokban a szótagszám a 3. sorban hibás, ütemezése 4+4+4+1.

1 nem restelkettem = nem voltam rest, nem késlekedtem

3 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *előtte* szövegben az *névinás* nyilván a másolók toldása; a főszövegből elhagytam.

132.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 4a–4b. (3. sz.) — Az ének végén: Finis: — A nótajelzésként idézett ének Bogúti Fazekas Miklós L. zsoltárparafrázisa. Dallama ismeretlen. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Marosvásárhelyi ima- és ék. 250–251. (7. sz.) — Címe: Mas. Nótajelzése: Segítségül hijj[uk az mennybéli istent] kezdetű ének nyomtatásban először Szegedi Gergely 1569. évi énekeskönyvében jelent meg. Szövegkiadása: SzG. 177., BHA VI. CXXXVIIIb. Dallamát közli: RMDT I, 15/II. — Másolata 1806 körül készülhetett. — Ezt a forrást csak az I. változatból hiányzó szövegrészek pótlására használtuk fel. A többi, igen nagy számú variánst, minthogy azok csaknem kivétel nélkül értelmetlen elírások, nem soroltuk fel.

Az ének forrásának meghatározását ld. a 440. lapon, a 132. énekhez írt jegyzetben.

A felező tizenkettesekben írt ének 19. és 24. sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 15/II. alapján közöljük.

13 Cion = Sion, hegy Jeruzsálemben, amelyen Salamon király temploma épült.

15 *Isai fiának* — Isai Dávid király apja volt, vö. Zsolt. 132,17. és 1 Kir. 11,36.

19 Szótagszámtöbblet az I. változat első ütemében: a másoló *kegyelemre*-t írt, ami a másoló értelmező „javítása” lehet, *kegyelem* helyett. (A II. változat a helyes alakot

örizte meg.) Az előtte álló *Haragbol* kifejezés ugyanis értelmileg nem a *kegyelem* szóval függ össze, hanem a következő sor szövegével.

23 kedves hivednek olv. kedvez hivednek

24 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a II. változat szövegében *tegedet* olvasható, de ez a szóalak nyilván a másolók téves bővítése *teged* helyett.

133.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 5a–10b. (4. sz.) — Az ének címe, nótajelzése a kéziratból hiányzik, mert a kötetből e helyen egy-két levél elveszett. Szövegüket a II. változathoz pótoltam. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatos ima- és ék. (1757 előtt). 190b–198b. (14. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XXXIII. zsoltárparafraízisa. Dallamát közli: RMDT I. 23/II.

Szövege megtalálható még: *Szombatos ima- és ék. (1770)*. 227a. (13. sz.) — *Kováts István ima- és ék. 263b. (5. sz.)* — *Nagyernyei Sárosi Mihály ék. 10a. (6. sz.)* — *Kohn-féle csonk. gr. újt. 92a. (16. sz.)* — *Kováts Elek ima- és ék. III. 447. (1. sz.)* — *Kováts Öser ima- és ék. 199b. (6. sz.)* — *Kohn Sámuel ék. 16a. (17. sz.)* — *Kováts Zebulon ék. 39b. (19. sz.)* — *Áts Mózes ék. 29b. (13. sz.)* — *Áts Mózes imák. 227a. (23. sz.)*.

Versfőkben: A SZOMBATNAK FŐ SERSZŐ URA AZ ISTEN AKIT A IÖVENDŐ BOLDOGZAGNAK PELDAIARA ADOT

A felező tizenkettesekben írt ének soraiban az ütemezés mindvégig hibátlan, a szótagszám is csak a 143, 216. és 251. sorban van elvétve.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük. Vikár Béla által gyűjtött népi változata (M. H. 514/a) a következő:

Parlando

Vö. a következő ének jegyzetében közölt népi dallammal! — A hengerfelvételen a 2. versszak dallama is szerepel, az első versszakhoz képest apró eltérésekkel.

7 Ne hagyuk nyomulni = ne hagyjuk elmúlni

9–36 Vö. 1 Móz. 1–2.

10 valóságát = létét, létezését, lényegét

23 Vö. 1 Móz. 2,3. A sávát (= megpihent) igéből való a sábbát (= szombat) főnév.

32 el nem váltana = meg nem változtatna

- 35 Magyarázataát ld. a 439. lapon, a 133/35. sorhoz írt jegyzetben.
 41–43 Vö. 1 Móz. 3–5.
 53–84 Vö. 1 Móz. 6–9.
 67 ercs olv. érc
 71 embereket vezet olv. embereket veszét, (el)veszejt
 72 vízben vezet olv. vízbe veszett
 73 A II. változatban *fogadot* olvasható, a rím azonban a *fogada* alakot kíván, ezért erre javítottam. (Több későbbi változatban is *fogada* található.)
 77 A *Noe tseledgye* szövegrészben a *cseléd* nem *szolgát* jelent, hanem *család*-ot. Hiszen Noe szolgát nem is vihett magával a bárkában. Régi nyelvünkben a *család* magashangú párja, a *cseléd* szó használatos volt *család* értelemben.
 85–96 Vö. 1 Móz. 10–11.
 95 meg veszét = megrontotta; meg bojdula = megzavarodott
 97–124 Vö. 1 Móz. 11,10–32. 12,1–9. 14,18–20. 17,19–27.
 101 Magyarázataát ld. a 439. lapon a 133/101. sorhoz írt jegyzetben.
 106 Magyarázataát ld. a 439. lapon a 133/106. sorhoz írt jegyzetben.
 111 1 Móz. 15,7. és Neh. 9,7. versében az olvasható, hogy isten kihozta Abrahámot Ur-Kaszdimból: Urból, Chaldes városából. Ur azonban kemencét is jelent, ezért népetimológiával az énekszerző Chaldes tűznek fogja fel. Háttérének magyarázataát ld. a 437. lapon a 2/76. sorhoz írt jegyzetben.
 116 *Hogy magva érkeznék az ég csillagival*, azaz magva (utódai) felérnének (számban) az ég csillagaival.
 118 meg tökelle = beteljesítette, megvalósította
 125–128 Utalás 1 Móz. 18–50. részeire.
 129–156 Vö. 2 Móz. 1–20.
 143 Szótagszámhiány az I–II. változat első ütemében: kimarad a *meg* igekötő; *Kohn-féle csonk. gyűjt.*-ben levő szöveg alapján javítottam a főszöveget.
 156–160 Vö. 2 Móz. 31,12–17. 35,1–3. 3 Móz. 23. 4 Móz. 28–29. 5 Móz. 16.
 171 *robot*val meg szentelenítnék = robottal, munkával megszenteltelenítnék
 189–196 Vö. Ezsa. 56,3–7.
 209–211 Vö. 1 Makk. 1. 2 Makk. 9.
 213–216 Vö. 1 Makk. 7.
 216 Szótagszámhiány a második ütemben: a II. változatban *evék meg nyelvét* olvasható; *Nagyernyei Sárosi Mihály ék.*-nek szövege alapján a főszöveget *evék meg mind nyelvét*-re javítottam.
 224 Az I. változatban *semiben haytlya* olvasható. Ez azonban nyilván tévedés, a másoló az előző sorvég *haytja* igéjét írta ide is. Értelmileg a *hadgya* a helyes (így van *Kováts Zebulon ék.*-ben), ezért a főszöveget erre javítottam.
 225 vethets el olv. vethetsz el
 226 vethed el olv. vethedd el, vetheted el
 234 *Maga* = noha
 237 I. Sylvester pápa (314–336) Nagy Konstantin császárral tétette a vasárnapot kötelező heti ünneppé.
 251 Szótagszámhiány az első ütemben: a másoló *Hozd el immár*-t kirtak, holott a helyes szótagszám *Hozd el immáron*-t követel.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 10b–13a. (5. sz.) — Az ének végén: Finis. A szombatra való énekek között található. — A nótajelzésként idézett ének nyomtatásban először az 1593. évi *bártfai énekeskönyv*ben (359.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I. 23/II. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Ernyei Kováts Sámuel ima- és ék. 45a–49b. (8. sz.) — Címe: Mas szombat reggeli ének. Isten szep dítseretti. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése nincs. — Másolta Ernyei Kováts Sámuel 1785-ben.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 67b. (30. sz.) — *Kováts Óser ék.* 60. (16. sz.) — *Áts Mózes ék.* 12b. (7. sz.) és 19b. (10. sz.)

A felező tizenkettésekben írt ének 28. sorában hibás a szótagszám; az ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallama ugyanaz, mint az előző számúnak. Népi változata, melyet Vikár 1905-ben gyűjtött (M. H. 514/b) egyszersmind az előző ének jegyzetében közzétett

népi dallamnak is variánsa. A két felvétel között érdemlegesebb eltérés csak a negyedik dallamsorban mutatkozik.

Is-tenek sze - rel me, Ádámhoz tör - vé - nye
 Kit Is - ten né - pé - nek ő szi - vé - be ön - te
 Er - re az Úr ő - ket gyakran ser - ken - tet - te
 Hogy Á - dám - nak mag - va azt el ne fe - lejt se.

6 el választja = kiválasztott

12 Az I. változatban *es ezt meg uyíttya* olvasható. Egyértelműbb és világosabb azonban a többi változatban található szöveg, ezért a II. változat szerint igazítottam ki a főszöveget.

14 ingassa = mozdítsa, buzdítsa, lendítse

27 Vö. 1 Móz. 4.

28 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *urnak*-ot írt; *Kováts Zebulon* ék.-nek szövege szerint javítottam: *az urnak*-ra. — A sor magyarázatát ld. a 439. lapon a 134/28. sorhoz írt jegyzetben.

41 Meg foga = visszatartá

45 Vö. 1 Móz. 6,3.

59 Az I. változatban *szolgálnak* olvasható; értelem szerint azonban helyesebb a többi változatban található *szolgáltak* igealak. A II. változat szerint javítottam a főszöveget.

64 Vö. 1 Móz. 5,5.27.

67 Az sok tevelyesben mi meg ne tsökönyünk = a sok tévelyegés között ne csökkenjen (ti. buzgalmunk, kedvünk a szombat megtartásában).

135.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 13a–15a. (6. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nótajelzéseként idézett énekről lásd kötetünk 15. sz. énekének jegyzetét. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatos ima- és ék. (1770). 239a–241a. (18. sz.) — Címe: Ugyan azonra vallo. — Nótajelzése nincs.

III. Erneyi Kováts Sámuel ima- és ék. 68b–73a. (12. sz.) — Címe: Következik ismét szombati ének szep az ajittos lelkü hiveknek nota. Az ének végén: Amen. — Nótajelzése nincs. — Másolta Erneyi Kováts Sámuel 1788-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn-féle csonk. gyűjt.* 110b. (31. sz.) — *Kohn Sámuel* ék. 22b. (19. sz.) — *Kováts Zebulon* ék. 8a. (5. sz.) — *Kováts Óser* ék. 18. (9. sz.) — *Áts Mózes* ék. 17a. (9. sz.) — *Áts Mózes ima- és ék.* 210b. (28. sz.)

Versfőkben: STEPHANVZ TOLNAI D

A 4×14-es szakaszokban a szótagszám a 8, 11, 13, 29. és 34. sorban hibás. A 8+6-os ütemekben az ütemhatár három ízben szó belsejébe került.

Az ének dallamát a RMDT I, 20. alapján közöljük.

A versfők tanúsága szerint az ének szerzője Tolnai István, akit az e néven szereplő ismert egykorú személyek egyikével sem lehet teljes bizonyossággal azonosítani. Talán még leginkább abban a Tolnai Istvánban gyanítható az ének szerzője, aki 1615 körül a *Péché Simon ék.*-nek Bogáti-zsoltárait másolta, majd 1615 végén Kissolymoson a *Jancsó-k.* szombatos énekeinek többségét s 1617-ben *Arkosi János kódexé*-nek is tekintélyes részét leírta. Nem lehetetlen, hogy ez a Tolnai István egy személy azzal az 1611-ben Iklandon (Marosvásárhelytől északkeletre) tanítószkodó vagy lelkészkedő Tolnai Istvánnal, aki az Arisztotelésznek tulajdonított erkölcsi tanításokat negyven magyar hexaméterbe ültette át (RMKT XVII/1. 640.). Hogy ez az éneke csak ilyen viszonylag késői másolatban maradt fenn, azon aligha csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy a sorozatos XVII. századi szombatos-üldözések mindig könyvelkobzásokkal és könyvégetésekkel jártak együtt. De a folytonos használatban is rengeteg mehetett tönkreválik, s így bizonyára a XVIII. században másolt szombatos ima- és énekeskönyvekben több régi ének lappanghat, amelyekről konkrét adat híján korai eredetük nem állapítható meg.

6 Vö. Zsolt. 42,2.

8 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók alighanem *hallni* helyett *hallani*-t írtak.

11 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók *münekünk*-et írtak *nekünk* helyett.

13 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolók a *törvényedből* szót megtoldották a *szepe* jelzővel; a *főszövegből* elhagytam.

22 Az *épüljünk* k-ja a másoló tollában maradt.

29 Szótagszámhiány az első ütemben: a másolók a *Vidamüts* után kifelejtették alighanem a *meg* igekötőt.

31 nyomhassuk az te ösvenyedet = ösvényeden, utadon járhassunk

34 Szótagszámhiány az első ütemben: a másolók *napodis*-t írtak *napodatis* helyett.

47 A *paysa* három szótagúnak számít.

136.

Kézirata: Pál András ék. 23b–24b. (12. sz.) — A nótajelzéseként idézett énekről lásd a 4. sz. ének jegyzetét. — Másolta Pál András 1720-ban Böződújfaluban.

Az énekek csak ez az egy feljegyzése ismeretes. Minthogy pedig Pál András ék. minden lapjának alsó része csonka, a lapok aljára eső szövegrészek vagy teljesen megsemmisültek, vagy csak hiányosan betűzhetők ki.

A 2×16-os szakaszokban a 4. és 15. sorban hibás a szótagszám. A 8+8-as ütemezés mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 59/II. alapján közöljük.

4 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a kéziratban *kedvedből* olvasható: *kedvel*-re javítottam, mert a szótagszámon kívül a rím is így kívánja.

5–10 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 136/5–10. sorhoz írt jegyzetben.

15 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a kéziratban *hogj választast tegyünk* az *szent köszt* olvasható. A *szent* jelzőt, mint fölöslegest elhagytam a *főszövegből*.

22–23 neüre, neüben olv. névre, névben

24 Kötésed = végzésed, határozatod

137.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 32b–36a. (18. sz.) — A szögletes zárójelek közé tett rövidített címet a II. változathoz közlöm. Az ének végén: Finis. A nótajelzéseként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXXIV. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 101. — Másolta Pál András 1720-ban Böződújfaluban.

II. Kováts Elek ék. 7b–10b. (7. sz.) — Címe: Mas ugjan pessara valo enek, melyben fundamentomossan le irattatik, hogj mikor zereztetet az istentől es mi vegre. Arg: Az péssa ilyen innep nap. — Nótajelzése azonos az I. változatával. Másolta az I. kéz. 1796-ban.

Szövege megtalálható még: Kováts Zebulon ék. 27a. (18. sz.)

Versfőkben: ASz PESA ILLIEN INNEP NAP HOGI ANNAK MMN — E versfőszövegből úgy tűnik, hogy az ének szövege a végén hiányos, bár a másolók befejezett egésznek tekintették.

A Balassi-strófákban (6, 6, 7, 6, 6, 7, 6, 6, 7) írt ének 18. és 105. sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 101. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (261–262.) az ének a pészáh napjára vonatkozó zsidó legendák felhasználásával és a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv pészáh első és második napjának estéjére való éneke alapján készült.

10–189 Az ének a zsidók Egyiptomból való szabadulását beszéli el, vö. 2 Móz. 3–14.

15 jovallá = helyesnek, jónak látta, elfogadta

18 Szótagszámtöbblet a II. változatban: a másoló *közében-t* írt; *Kováts Zebulon ék.*-nek szövege alapján javítottam a főszöveget *közé-re*. — vallá = megbízta, felhatalmazta

29 felelmes = félelemmel telt, félénk

38 az hon = ahol

45 közli veled jövait = javaiban részesít

52 nem hün = nem hitt

65 *Ki ur minden estin* olvasható valamennyi változatban. Hogy a *minden estin* (illetve a rímet figyelembe véve helyesen: *esten*) nem elírás, hanem tudatos említése estének, az nyilvánvaló abból, hogy az ének pészáh ünnep estéjéről szól.

72 veletlen = hirtelen

83 Harmadnapi eyseg = három napig tartó sötétség

94, 96, 100, 104 holnap = hónap

108 vereben felre tegyen = véreből tegyen félre

113 ne vesztegletetek = ne vesztegeljétek

132 Eppen = egészen

139 Saruja lábában = saruja lábán

171 kerik mar azon = már arra kéri

178 Helyesen: hatszázezer, ld. 2 Móz. 12,37.

190–234 Az ünnep rendtartásáról ld. 3 Móz. 23,1–14. és 5 Móz. 16,1–8.

198 pashat ennek = pászkát, kovásztalan lepényt ennének

220 Keserü salata = a máror vagy keserűfű, a széderest egyik szimbólikus étele.

Vö. 2 Móz. 12,8.

234 Izraelből ki hanna olv. Izraelből kihányná (= kivetné)

235–261 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 89. énekhez írt jegyzetben.

238–240 Ábrahám győzelméről vö. 1 Móz. 14.

241 Sennacherib hadának pusztulásáról vö. 2 Kir. 19,35.

242 Bel Babel bálványainak lerontásáról vö. Ezsa. 46.

244 Baldasar haláláról vö. Dán. 5.

245 Dániel megmenekülése az oroszlánok torkából vö. Dán. 6.

249 Góg és Mágóg a zsidó hagyomány szerint az eljövendő messiással fog harcba szállni, de a messiás győzedelmeskedni fog e pogányokon. Vö. Ezék. 38,18–23.

284 Vö. 5 Móz. 4,20.

138.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 41b–44b. (22. sz.) — Az ének végén: Finis. — A nótajelzésként idézett énekről lásd a kötetünk 14. sz. énekének jegyzetében mondottakat. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatosok ima- és énekeskönyve (1740) 236–243. (2. sz.) — Címe: Törvény kiadásra való szep enek. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolta a 3. kéz.

III. Kováts Elek ék. 15b–17b. (14. sz.) — Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatával. — Másolata 1796-ból való.

Szövege megtalálható még: *Kováts Zebulon ék.* 71a. (31. sz.) — *Áts Mózes ék.* 54a. (23. sz.)

Versfőkben: HETEKNEK SENGENEK TÖRVENI KIADASNAK INNEPET Igy Ertsünk. A két utolsó szó a két utolsó versszak első szava.

A 9, 8, 9, 8-as szakaszokban írt ének 20, 46, 63, 132. és 156. sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 167. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének az ötvenedik napra (pünkösöd) vonatkozó bibliai helyek és az erről szóló zsidó hagyományok összefoglalása.

7 *Igerel neki kies io helt, azaz Kánaán földjét.*

8 *Allo szod, vagyis megmásíthatatlan, nem változó szavad*

13 A nagy ünnepekről ld. 3 Móz. 23.

20 Szótagszámhiány az alapul vett II. és a III. változatban: a másolók *Az heteknek-et* írtak. A főszöveget *Az het heteknek-re* javítottam.

38 A *rea* e sorban egy szótagúnak számít.

41–92 A tíz parancsolat kiadásának történetét ld. 2 Móz. 19–20.

46 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók: *Mikor-t* írtak; az eredeti szövegben alighanem *Mikoron* lehetett.

47 Vö. Zsolt. 18,10.

63 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másolók *jelented szent akarato-dot-ot* írtak; a *szent* jelzőt mint alighanem utólagos toldást a főszövegből elhagytam.

65 Magyarazatát ld. a 439. lapon. a 138/65. sorhoz írt jegyzetben.

79 Magyarazatát ld. a 439. lapon a 138/79. sorhoz írt jegyzetben.

81 El vezni olv. elveszni

132 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a *mutatot ily helt* szövegrészből az *ily* névmást mint feleslegeset a főszövegből elhagytam.

149 Vö. Siral. 3,41.

156 Szótagszámtöbblet a II. változatban: *az irgalmodban kifejezésből elhagytam az az* névelőt.

157 allatok = élőlények

159 cherubim, seraphim, az angyalok két rendje.

139.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 49b–51a. (26. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LXXIV. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 225. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Kováts Elek ék. 25b–27b. (23. sz.) — Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta az I. kéz 1796-ban.

Versfókbén: UI ESZTENDEÖNEK ERTELMET IGI TUD

A 3×14-es szakaszokban írt ének 55. és 57. sorában hibás a szótagszám. Ütemezése 4+4+4+2.

Az ének dallamát a RMDT I, 225/II. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (263.) az ének annak a magyarazatnak versekbe foglalt változata, amely Péchi Simon imakönyvében az újesztendő ünnepére szóló imák előtt található. Meg kell jegyezni, hogy az ének jóval többet tartalmaz a magyarazatnál.

1 A *lakik* szót az I. változatban kifejejtette a másoló; a II. változat alapján pótoltam.

7 holnap = hónap

10 *Szentek nyelven tisri holnap, azaz héberül tisri.* Valójában azonban a héber ezt a hónapnevet az asszíról kölcsönözte. — *mindszent hava* = október

17 Vö. 3 Móz. 23,5,24.

33 Téves filologizálás: *tisri-t tisá-ból* származtatja a szerző, ami azonban nem hetediket jelent, hanem kilencediket.

35 Magyarazatát ld. a 437. lapon az 58/7–8. sorhoz írt jegyzetben.

36–42 Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.

43 allat = élőlény

50 bolygatagságnak = balgatagságnak, tévelygésnek, megzavarodottságnak, bolondságnak

53 *masolas nem leszen, azaz másítás, változtatás nem leszen*

55 Szótagszámhiány a II. változat utolsó ütemében: a *számláltatik-ot számláltattatik-ra* javítottam.

57 Szótagszámhiány az első ütemben: a II. változat másolója *jo vagy gonosz-t* írt; a főszöveget *jo avagy gonosz-ra* javítottam.

66 *Kiknek élet az életre írva nem volnanak*, vagyis akiknek élete az örök életre nem volna feljegyezve.

71 *vad agyak-on a pogány* (nem zsidó) származású szombatosokat érti.

140.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 54a–58a. (29. sz.) A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XCI. zsoltárparafrazisa. Dallamát közli: RMDT I, 42. Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Festetich kézirat. 217b–223a. (4. sz.) — Címe: Szentséges kipur napra való énekek következnek. A szöveg végén: Amen. — Nótajelzése nincs. Másolata 1730–40 között készült.

III. Szombatosok ima- és énekeskönyve (1740). 374–381. (6. sz.) — Címe: Az szentséges kiypur napjara való ének. Szent szent szent az isten az ur. A szöveg végén: Ammen. — Nótajelzése nincs. — Másolata 1740 után készült.

Szövege megtalálható még: Kováts Elek ék. 30b–33b. (28. sz.) — Kohn-féle csonk. gyűjt. 71a. (15. sz.) — Kováts Elek ima- és ék. 490. (5. sz.) — Kováts Óser ima- és ék. 241b. (35. sz.) — Szombatos kódexlevelek (1. sz.) — Sallós József ék. 154. (17. sz.) — Sallós József ima- és ék. I. 811. (6. sz.) — Koncz József ima- és ék. 382. (15. sz.) — Kováts Zebulon ék. 49b. (20. sz.) — Áts Mózes ék. 57b. (24. sz.)

Kiad. HAZAI HUGO, IMIT Évkönyve. Bp. 1900. 231.

Versfőkben: SZENTSEGE A KIPPUR NAPIANAK ESZ MINDENKOR S ILLIEN Zent. Az utolsó szó az ének utolsó versszakának első szava.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének forrása a kippur napi imádságban olvasható *Széder há-ábódá* és a *midrás*, a zsidó legendák erre a napra vonatkozó részei.

A 4×11-es szakaszokban a 34, 75, 115 és 138. sor szótagszáma hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 42. alapján közöljük.

1–2 kerubim és seraphim, az angyalok két rendjének neve. A frigysekrény kerubokkal volt díszítve, innen ered az istenre vonatkozó ama szólás: ki ülsz a kerubimon.

3 allatokon = élőlényeken

11 azonban = sietve, azonnal, azon nyomban

20 Kippur napjára vonatkozólag vö. 3 Móz. 23,26–32.

41–136 Kippur napjához fűződő zsidó legenda

52 *Esztendő ez napig*, azaz egy évig, amíg az esztendő ugyanarra a napra fordul.

56 *abban hadgja*, vagyis azon nem változtat

61–63 Magyaroztatát ld. a 439. lapon a 140/61–73. sorhoz írt jegyzetben.

104 *meg engedet* = megbocsátott

115 Szótagszámtöbblet az I. változatban: a másoló *urium es tzumim*-t írt; a Kohn-féle csonk. gyűjt. szövege alapján javítottam *urim es tummim*-ra. A két héber szót, mely fényt és tökéletességet, tudományt és igazságot jelent, valószínűleg drágakőbe vésvé viselte a főpap ünnepi öltözetén.

128 *el nem vött*, ti. az imádságból el nem fogadott, meg nem hallgatott semmit

138 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másoló *Eleteket*-et írt; a főszöveget *Eleteket*-re javítottam.

140 A *paisaval* kifejezés négyszótagúnak olvasandó.

149 bator = bár, úmbár, noha

151 hagasarol olv. hagyásáról

163 uraljuk = urunknak tekintjük, valljuk

141.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 58a–60b. (30. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. Az ének végén: Amen. — A nótajelzésként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós LIII. zsoltárparafrazisa; dallamát vö. RMDT I. 44. 47. 111. és 112. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Kováts Elek ék. 33b–35a. (29. sz.) — Címe és nótajelzése azonos az I. változatéval. Az ének végén: Amen. — Másolta az I. kéz 1796-ban.

Versfőkben: DOMJNE DEUS AVDI PRECES NOSTRAS

A 4×11-es szakaszokban a szótagszám mindvégig hibátlan. Ütemezése 4+6.
 Az ének dallamát a RMDT I, 47. alapján közöljük.
 2 *ez keserves völgyre, azaz a földre, amelyet másképpen többnyire siralom völgyének is szoktak nevezni.* Vö. Zsolt. 84,7.
 20 Vö. Zsolt. 18,6.
 25 töriben = csapdájában, kelepcéjében
 33 A II. változatban a másoló tévesen e sorban is megismételte az előző sor végének *futva mentünk* szavait. Az eredetiben nyilván nem ismétlődött kétszer ugyanaz a szöveg, ezért *el mentünk*-re javítottam.
 57–60 Vö. Jer. 3, 14,22.
 69 A másoló *szívünket*-et írt, de ez a kifejezés a *háborgatókra* vonatkozik, s így a *szívüket* alak a helyes.
 79–80 Vö. Ezék. 11,19.

142.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 62b–64b. (32. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének Bogáti Fazekas Miklós XLVI. zoltárparafraízisa. Dallamát közli: RMDT I, 56. és 76. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Kováts Elek ék. 38a–39b. (33. sz.) — Címe, argumentuma és nótajelzése azonos az I. változatéval. — Másolta az I. kéz 1796-ban.

Versfőkben: VRNAK SATOROSSA VAGI ŐSZVE GyW... A versfökből összeállítható szöveg és a cím után olvasható argumentum egybevetéséből nyilvánvaló, hogy az ének mindkét változatban csonkán zárul, bár a másolóké látszólag a 24. versszakkal befejezettnek vélték az éneket. Ha az argumentum szövege hibátlan, akkor a teljes ének 40 versszakra terjedt.

A 10, 11, 10, 11-es szakaszokban az 56. sor szótagszáma hibás. A 10-es sorok 5+5-ös, a 11-es sorok 5+6-os ütemezése mindvégig szabályos.

Az ének dallamát a RMDT I, 76/III. alapján közöljük.

Kohn Sámuel szerint (262.) az ének a sátoros ünnepekre vonatkozó bibliai helyeknek és az erről szóló zsidó hagyományoknak összefoglalása.

9 Vö. 3 Móz. 23,33–44. 5 Móz. 16.

12 A másoló *Eszendőt által*-t írt, de a helyes alak *Eszendő által*, minthogy az *által* névutó nem jár tárgyessel.

13 *Lévi ága*, a leviták, azaz a zsidó papi rend

16–20 Vö. 4 Móz. 18,23–24. és 5 Móz. 10,9., 18,1–2.

25–26 4 Móz. 18,25–32. szerint a leviták a tizedükből tizedet adtak a főpapnak, ez a tized tizede.

27 *osztanon*, bővített formája az *osztán*, *azután* szónak.

28 a melyel tartottak olv. amellyel tartatták; e mellékmondat nem a cselédekre vonatkozik, hanem a dézsmára.

37–38 Magyarazatát ld. a 439. lapon, a 142/37–38. sorokhoz írt jegyzetben.

41–80 Vö. 2 Móz. 16., 2 Móz. 13,21–22., 2 Móz. 17. és 4 Móz. 20.

52 *even a manában* olv. evén a manában, azaz a manából.

53 Vö. 5 Móz. 8,4.

56 Szótagszámhiány a második ütemben: a másoló *azt mint*-et írt; a főszöveget *azt a mint*-re javítottam.

69–80 Magyarazatát ld. a 438. lapon a 64/11. és 64/12. sorhoz írt jegyzetben.

74 *kezzek* olv. kezék, azaz közéjük

85 *Eres viz*, vagyis folyó víz

143.

Kézirata: Pál András ék. 78a–80a. (41. sz.) — A nótajelzéseként idézett ének nyomtatásban először az 1590. évi *debreceni énekeskönyvben* (297.) jelent meg. Dallamát közli: RMDT I, 208. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

A 10, 10, 8, 8-as szakaszokban a szótagszám végig hibátlan.

Az ének dallamát a RMDT I, 208. alapján közöljük.

Kohn Sámuel (263.) megállapította, hogy az ének Ezsa. 54. alapján készült.

- 4 Czion = Sion; itt a zsidóságot jelképezi.
 10 *suwtolal*, a *sujt* ige gyakorító formája
 18 Jah, az isten héber neve.
 25–27 Vö. Ezsa. 12,5–6.
 29 Tsyont olv. Ciont; vastag = erős, nagy
 41 Noach, másképpen Noé; *Noach vize*, vagyis a vízfőzőn.
 54 *smaragd s jaspis köből*, a smaragd üvegfényű zöld drágakő, a jaspis a kvarc-
 nak idegen anyagoktól sávosan színezett változata.
 57 *saphyr* kék vagy színtelen üvegfényű drágakő
 58 *Ophir aranyból*, azaz Ófirből származó aranyból. Ófirnak nevezi a biblia
 (2 Krón. 9,10.) azt a vidéket, ahonnan Salamon király hajói aranyat s drágaköveket
 szállítottak. Fekvése bizonytalan, egyesek Arábiában, mások Indiában és Afrikában
 keresik.
 59 *carbunculus*, régen a vörös színű s üvegfényű drágaköveket (rubin, granát,
 spinét) jelölték e névvel.
 62 *Egygyh lesznek*, ha *egyik*-nek értelmezzük az első szót, e mellékmondathoz
 alig van értelme. Valószínűleg a másolók tollán eltorzult szóalak lehet s helyesen *egyek*
 volt az eredeti formája. Így világos a mondat, ti. egyek lesznek, mert istentől meg-
 áldottak.

144.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 80b–81b. (42. sz.) — Címe: Mas enek. A szögletes zárójelek
 közé tett cím a III. változathoz való. — A nótajelzéseként idézett ének Bogáti Fazekas
 Miklós LXII. zsolttáraparafázisa. Dallamát közli: RMDT I, 23/II. — Másolta Pál András
 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje). 98a–99b. (15.
 sz.) — Címe: Más igen szép énekek. A szöveg végén: Finis hujus. — Nótajelzése azonos
 az I. változattal. — Másolta az I. kéz.

III. Szombatos ima- és ék. (1770). 221b–222a. (9. sz.) — Címét lásd a főszöveg-
 ben. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek* 9a. (2. sz.) — *Marosvásárhelyi*
ima- és ék. 282. (9. sz.) — *Kovács Zebulon ék.* 56a. (22. sz.)

Az ének szakaszainak első három sora felező tizenkettesekben készült, a negyedik
 sor azonban 13-asra (6+7) bővült. A variánsok egybevetéséből kitűnik, hogy a szótag-
 szám csak az első és utolsó versszak negyedik sorában hibás.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

KOHN SÁMUEL (258.) szerint az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi
 imakönyvben a kippur napi muszáf-imádságban olvasható Jehudá há-Lévi költeménye.

4 A különböző változatokban *Imezik*, *Imezik* olvasható. Valószínűleg szöveg-
 romlásról van szó. KOHN SÁMUEL (258.) *Ismélik*-nek értelmezi. De ha összevetjük
 az előző sor szövegével, akkor az tűnik ki, hogy *Azok* (ti. az erős magasság és abban az
 isten dicsőséges széke) erősítik isten fénylő ékességét, viszont *Imezek* (ti. a föld lakói)
 pedig szentelik, azaz szentnek hirdetik isten királyi felségének fénylő ékességét. Ha
 tehát a kétfelől való rámutatást vesszük figyelembe, akkor az *Imezik* legvalószínűbben
Imezek mutatónévmásnak értelmezhető. — A második ütem szótagszámhiányát a *te*
 névmás közbeiktatásával igazítottam ki.

10 Vö. Ezsa. 6,1.

8 A *payunk* kifejezés három szótagúnak ejtendő.

19–20 A *tseled* szó a család magashangú párja, itt család-ot jelent. Az *egybőlis*
 kifejezés azonban aligha értelmezhető *egyszerre*-, *egyben*-, *együttal*-nak. A sor utolsó
 üteme hét szótagot kíván, s így az *egybőlis* alighanem *égiből is*-nek olvasandó és a *mennyei*
család nyomatékosító értelmezőjének foghatjuk fel: a *mennyei családtól*, vagyis az *égi*
családból is. E szerint a két sor értelme: a föld lakói úgy vesznek (ti. az által, hogy istent
 imádják) biztosan kegyelmet és a mennyei családtól, az égiből is jó kedvet, azaz elis-
 merést.

21 angyali tsatak = angyali seregek

24 Az angyalok hat szárnyáról ld. Ezsa. 6,2. — Szótagszámhiány az utolsó
 ütemben: a szokványos háromszoros *szent* felkiáltást az I. és III. változatban csak két-
 szer írták le a másolók, a II. változatban azonban helyesen háromszor van.

26–27 A másolók mindhárom változatban *melelik*, *tisztelik*, *szentelik* többes-
 számú alakban írták le az igéket, de a rím *meleli*, *tiszteli*, *szenteli* alakot kíván.

- 29 scadai, helyesen sádáj (2 Móz. 6,3.), izrael istenének egyik neve.
 31 *strasa* szón angyali strázsák, őrállók értendők.
 42 Vö. 1 Kir. 8,27.
 44 Szótagszámhiány valamennyi változat utolsó ütemében: az *amment*, *amment* *mondgya* szövegrészt az *amment*, *amment* *mondgya*-ra egészítettem ki.

145.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 82a–83a. (43. sz.) — A nótajelzés egyetlen *Szent* szavából a dallam nem állapítható meg. A II. változatban ugyan már két szó *Szent törvény* a nótajelzés, de ezzel az ének önmagára utal, éppúgy mint a következő 147. ének nótajelzése is, amiből talán arra következtethetünk, hogy mindkét éneknek saját dallama volt. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje). 99b–101a. (16. sz.) — Címe: Más szép ének. A szöveg végén: Finis hujus. — Nótajelzésére vonatkozólag ld. az I. változatról írt jegyzetet. — Másolta az 1. kéz.

III. Szombatos ima- és ék. (1770). 222a–223a. (10. sz.) — Címe: Ugyan azorra valo. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek*. 10b. (3. sz.) — *Marosvásárhelyi ima- és ék.* 290. (10. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 57a. (23. sz.)

A 4 × 11-es szakaszokban a 41. és 48. sor szótagszáma hibás.

Kohn Sámuel szerint (259.) az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges és ünnepi imakönyv köznapi, illetve kippur napi reggeli imádság előtt levő ének.

3 *Ez földön gyümölcsöt az urnak viszem*, az isten törvényét nevezi gyümölcsnek, melyet meghordoz, hirdet a földön. Ld. még a 43. sorhoz írt jegyzetet.

4 A sor értelme: amiért az ur talán maga elé bocsát engem.

6 ohajt = sóhajt, jajgat

11 *Gorombaságtokat meg dorgalljatok*, tudatlanságtokat, ostobaságtokat hibáz-tassátok, rosszaljátok

12 Értelme: ha azt az ur meghallja, megengedi, hogy megtérhesetek.

18 azt vegre hozza, azaz véghez viszi, eljuttatja

37 *fadgyam böjtel apaztom*, vagyis zsírom (faggyúm) böjtöléssel fogyasztom le.

41 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók *törvenytöl-t* írtak; a főszöveget *törvenytöl-re* javítottam.

43 *Veszek enklestis kedves gyümölcsről*, azaz énekelek (énekbe foglalom) a kedves gyümölcsről (ti. az isten törvényéről) mondandómat.

45 *Kiáltok vegtelen bő kegyelmére*, vagyis kiáltok végtelen bő kegyelméért; kegyel-méért esedezem.

46 engedelme = bocsánatára

47 *Fogok tizen három természetire*, rábírom, ráveszem istent, hogy tizenhárom tulajdonsága szerint megkegyelmezzen (Maimúni 13 hittételét az istenről ld. a 118. számú énekben.)

48 Szótagszám-többlet valamennyi változatban: a másolók *Csudájára*s-t írtak; a főszövegből az *is* kötőszót elhagytam.

146.

Kéziratai:

I. Pál András ék. 83b–85a. (44. sz.) — Nótajelzése nincs. A szögletes zárójelbe tett nótajelzés a II. változathból való. — Másolta Pál András 1720-ban Bözödújfaluban.

II. Szombatos énekek és imádságok könyve (XVIII. sz. eleje). 101a–103b. (17. sz.) — Címe: Más szép ének. A szöveg végén: Finis. — Nótajelzése: *Noh* *szent* szavai-val az ének önmagára utal, amiből arra következtethetünk, hogy talán saját dallama volt, mint alighanem az előző 146. éneknek is. — Másolta az 1. kéz.

III. Szombatos ima- és ék. (1770). 223a–224b. (11. sz.) — Címe azonos a II. változatéval. — Nótajelzése nincs.

Szövege megtalálható még: *Szombatos töredékek*. 12a. (4. sz.) — *Kováts Zebulon ék.* 58a. (24. sz.)

A 13, 13, 5, 13, 5-ös szakaszokban az 51. és 61. sor szótagszáma hibás. A 13-as sorok ütemezése 4+4+4+1.

Kohn Sámuel szerint (259.) az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú közönséges imakönyv kippur napi Neila-imádságában Ábrahám Ibn Ezra költeménye.

2 Aral, Chasnal, angyalok neve. Az Aral az Erellám (Ezsa. 33,7.) itt feltételezett egyesszáma. Chasnal, helyesen Chasmal előfordul Ezék. 1,4. versében *fénylő érc* jelentésben.

9–15 A seraphim angyalok leírása Ezsa. 6,1–4. nyomán.

28 *Urnak be viszik*, ti. az úrnak előadják, elmondják az emberek dolgát, cselekedeteit, gondolatait.

30 Nem restelkednek = nem restek

31 *Maon haz*, helyesen Máon = palota, az ég egyik színönímája. Vö. 5 Móz. 26,15., Jer. 25,30.

32 *Hadarniel fö hoph mester* (= udvarnagy) az úr képében tizenkétszer száz-ezer angyalnak parancsolt. Bővebb magyarázatát ld. a 440. lapon, a 146/32. sorhoz írt jegyzetben.

37 *rea fedezi* = beborítja, elhalmozza

41 Sandephton főangyal nevééről ld. a magyarázatot a 440. lapon, a 146/41. sorhoz írt jegyzetben.

44 fejében teteti = fejére téteti

47 Edgjk sereg másra ujitt = egyik sereg a másik után újra kezdi (szavait, énekét).

51 Szótagszámhiány valamennyi változatban: a másolók a *tsillaghtalan* szó előtt *alighanem* kifejejtették az *a* névelőt.

55 Tömeny ezren = sok ezren

57 Szótagszámtöbblet valamennyi változatban: a másolók *enekeljünk*-öt írtak, holott e helyen valószínűleg elíziós igealak volt az eredetiben: *enekljünk*.

59 szelljet hozzát olv. szélét hosszát

A XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL VALÓ FORRÁSOK ÉNEKEI

E csoport hét énekének szövegét négy különböző, a XVIII. század végéről és a XIX. század elejéről származó forrásból merítettem. A 147—148. számú a *Kováts Elek énekeskönyvé-ből*, a 149—151. számú a *Kohn-féle csonkaságok gyűjteményé-ből*, a 152. számú *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé-ből* és a 153. számú a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv-ből* való.

A *Kováts Elek énekeskönyvé-t* az 55b lapjáig egy kéz másolta, az 56b—60b lapokon egy második kéz jegyezte fel az énekeket, és a 61a—64a-ig terjedő lapokat pedig Kováts Sámuel írta be. A kötet összesen 47 éneket tartalmaz, de csak az előbb említett kettő olyan, amely más gyűjteményben még nem fordult elő.

A *Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye* több XVIII. és XIX. századi ima- és énekeskönyv-töredékből van egybefűzve. Ezekben 32 énekszöveg található. Három közülük korábbi forrásokban nincs meg. A *Kováts Elek ima- és énekeskönyvé-nek* 34 éneke között mindössze egy új akadt.

Az utolsó, 153. számú ének két forrásban is megvolt, ma azonban csak a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv-ből* ismert, mert a *Kohn Sámuel énekeskönyve* vagy lappang, vagy a második világháború idején elpusztult. Az ének e két másolata korban közel áll egymáshoz, mert a *Kohn Sámuel énekeskönyvé-t* ismertetői közelebbi évmegjelölés nélkül a XIX. század elejéről valónak gondolják, a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv* pedig 1806 körüli években készült, s így az sem lehetetlen, hogy a *Kohn Sámuel énekeskönyve* nem is korábbi másolat a *Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv-nél*. A *Kohn Sámuel énekeskönyvé-ben* a 153. számú ének versfői — legalábbis Kohn Sámuel (264.) és Thúry (90. l.) leírása szerint — arra utalnak, hogy ebben az ének szövege talán még hibásabb, mint a második forrásban. A Gergely nevet ugyanis a versfőkből romlott Gergeli alakban lehetett csak összeállítani.

Kohn Sámuel énekeskönyvé-nek 31a lapján egyébként volt még egy 18 versszakos *Oh mely félelmes rettegés* kezdetű ének. Ennek szövegét azonban — ha csakugyan szombatos eredetű, s nem valamely protestáns szerző műve, amint azt Kohn Sámuel (264.) gyanítja — nem közölhettem, mert az éneket eleddig csupán ebből a jelenleg lappangó gyűjteményből ismerjük. Thúry bibliográfiájában a címét így közli: Más szép ének. Nóta: Háborúsága Dávid királynak. Kohn Sámuel pedig a szöveg első két sorát a következőképpen idézi:

Oh, mely félelmes rettegés lesz az nagy ítélet,
Mikor az isten minden állatot tűz által megéget.

147.

Kézirata: *Kováts Elek ék.* 46b—49a. (40. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. A nótajelzésként idézett egyetlen szó dallamának meghatározására nem elégséges. — Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 36a. (24. sz.)

Versfőkben: . . . TIA ARRA HOGI IOL TSELEKEDGJEK S MJ EEIDDTHA

A felező tizenkettesekben írt ének ma ismert egyetlen forrása igen romlott szöveget őrzött meg. Egyéb hibák mellett az ének 4, 7, 25, 29, 30, 32, 33, 40, 44, 48, 63, 66, 74, 76, 79, 82, 85, 89, 93, 97, 99, 100, 104, 105, 110, 111, 113, 116, 119, 129, 133.

136, 139, 142, és 144, sorában téves a szótagszám. Mindez arra vall, hogy az ének szemmel láthatólag nem élt az énekes gyakorlatban, hanem csak kéziratos másolatokban terjedt, s a másolók nem sokat törődtek a sorok szótagszámaival. Ez lehet az oka annak is, hogy az ének abban a formájában, amint *Kováts Elekék*-ben s a ma lappangó *Kohn Sámuelék*-ben fennmaradt, már erősen csonka. Noha e két forrás másoló, úgy látszik, maguk sem tudták, hogy az ének szövege nem teljes, mert másolatukat hiánytalan egésznek tüntetik fel. A versfők adta szöveg azonban elárulja, hogy az elején legalább 5–6 versszak hiányzik, s a 27–37. versszak között még ennél is több, mert e részben a versfökből már értelmes szöveg nem állítható össze, sőt még csak nem is rekonstruálható. Pedig a versfőkbe foglalt mondat nemcsak az elején csonka, hanem befejezetlen is.

Az ének címében s utolsó versszakában is arra hivatkozik a szerző, hogy Jeremiás siralmát foglalta énekbe. De amint már KOHN SÁMUEL megállapította (264.), az ének Jeremiás siralma 5. részének szabad átdolgozása.

4 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a másoló *mindenben-t* írt; a főszöveget *mindenekben-re* javítottam.

7 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: a *Botsásd* igealakot a főszövegben *Botsásd-ra* helyesbítettem.

16 karonkodo = káromkodo

25 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: az *uram imár* szövegrészt *imáron uram-ra* javítottam. A szórendet azért változtattam meg, mert így az ütemhatár nem esik szó belsejébe.

29 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a *holtig* szót a főszövegben *holtunkig-ra* javítottam.

30 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a *nyomorussagunk* kifejezés előtt alighanem kimaradt a *mű* névmás.

32 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Es az keserűségben-t* írt; a főlétesítő *Es* kötőszót a főszövegből elhagytam.

33 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: a másoló az *Oh erők fellet* szövegrészből alighanem kihagyott egy töltelék szót, ezért a főszöveget *Oh hogy erők fellet-re* javítottam. — *satzoltnak* = *sarcolnak*.

40 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a másoló *holtig*-ot írt; a főszöveget *holtunkig-ra* javítottam.

44 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a másoló *haragjában meg öletének-et* írt; a *haragjában* után alighanem kimaradt a *mert* kötőszó.

48 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a *szabadsagunkot* kifejezést a főszövegben *szabadulásunkot-ra* javítottam.

63 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló a *terítsed* után alighanem kifejezte a *meg* igekötőt. *terítsed meg* = *űzd el*.

66 Szótagszámbeli hiány mindkét ütemben. A szöveg értelmileg is eltorzult, mert a *Hogy az pogányok közö estünk*, azt jelentené: pogányok közö keveredtünk. A környező mondatokból viszont az derül ki, hogy nem erről van szó, hanem hogy a *pogányok kezébe estünk*. Mivel pedig az első ütemből is hiányzik egy töltelék szó a teljes sort így rekonstruáltam: *Hogy mű az pogányok kezébe estünk*.

76 Szótagszámbeli hiány a második ütemben: a *szertellen* mellett alighanem kimaradt egy nyomatékosító határozószó; a főszöveget *nagy szertellen-re* javítottam.

79 Szótagszámtöbblet: a *tisztessegeket* kifejezést *tisztesseget-re* javítottam.

82 Szótagszámbeli hiány az első ütemben és szótagszámtöbblet a második ütemben: a másoló *Söt ök fejökre . . . terjeszed-et* írt. A főszövegben az ütemezés figyelembevételével *Söt az ök fejökre . . . terjeszd-re* javítottam.

85 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *De nézd meg uram* szövegrészből a *meg* igekötőt, mint feleslegest elhagytam.

89 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *az mű* kifejezésből töröltem az *az-t*.

93 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *ur isten* megszólítást *uram-ra* változtattam.

97 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *vénekis mire jutottanak* szövegrészt *vének mire jutottak-ra* javítottam.

99 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másolatban *Az iffü* olvasható; a főszövegből elhagytam az *Az* névelőt.

100 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *löttünk az* szövegrészt *löttünk mű az-ra* egészítettem ki.

104 Szótagszámbeli hiány az első ütemben: a *Fordíts* igét *Fordítsad-ra* javítottam.

105 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *Az mű szívünk öröminek* szövegrészből elhagytam az *Az mű* toldalék szavakat.

110 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *urnak felkenetet kiralya* szöveg-részt *ur felkent kiralya-ra* rövidíttem.

111 Szótagszámhiány a második ütemben: a *visgálya* ige előtt alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

113 Szótagszámhiány a második ütemben: úgy látszik a *lön* az szavak között kimaradt egy töltelék szó; a főszövegben *lön már az-ra* javítottam.

116 Szótagszámhiány az első ütemben: a *nints* tagadószót *nintsen-re* javítottam.

119 Szótagszámhiány a második ütemben: az *ill nyomorult* szövegrészben az *ill* névmást *ilyen-re*, a *nyomorult* melléknevet pedig a rím miatt *nyomoru-ra* javítottam.

120 haboru = háborgó

129 Szótagszámhiány az első ütemben: alighanem az *ur isten* megszólítás előtt kimaradt egy töltelék szó; a főszöveget *szent ur isten-re* javítottam.

133 Szótagszámtöbblet az első ütemben: kimaradt egy töltelék szó az *ugy tetzik* előtt; a főszöveget *már ugy tetzik-re* egészítettem ki.

136 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *mü te hozad* szövegrészből a *te* névmást elhagytam a főszövegben.

139 Szótagszámhiány a második ütemben: a *hagy* igét a főszövegben *hagyal-ra* javítottam.

142 Szótagszámhiány a második ütemben: a *telyessits* ige után alighanem a *meg* igekötő maradt ki a szövegből.

144 Szótagszámhiány a második ütemben: kimaradt egy töltelék szó az *öröké* előtt, a főszöveget *mü öröké-re* egészítettem ki.

148.

Kézirata: **Kováts Elek ék. 49a—53b.** (41. sz.) — Címét és nótajelzését lásd a főszövegben. — A nótajelzéseként idézett énekekről lásd a 134. sz. ének jegyzetét. — Másolta az 1. kéz 1796-ban.

A felező tizenkettesekben írt ének 6, 16, 18, 28, 94, 97, 99, 121, 136, 142, 149, 150, 159, 169, 170, 188, 193, és 204, sorában hibás a szótagszám.

Az ének dallamát a RMDT I, 23/II. alapján közöljük.

2 Esdrás, héberül Ezra, i. e. az 5. században élt zsidó írástudó. A bibliai szent iratok közé csak Esdrás I. és II. könyvét vették fel. A II. könyvét azonban Nehemiás vagy Esdrás II. könyve címen szokták említeni. A IV. könyve viszont nem tartozik az ószövetségi szent iratok közé, hanem az ún. apokrif iratok családjába sorolták.

6 Szótagszámhiány a második ütemben: a *állapodék* ige előtt hiányzik egy két szótagú töltelék szó; a főszövegben *ime állapoték-ra* egészítettem ki.

12 *Mindennek illenek tanosagul, azaz* mindenkinek illenek tanulságul (ti. az angyal beszéde).

16 Szótagszámhiány a második ütemben: a *mennyen* ige előtt alighanem kimaradt az *el* igekötő.

18 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *találják* ige után a felesleges *meg* igekötőt elhagytam a főszövegből.

19 férgektől = fenevadaktól, vadállatoktól

25 Haki = ha valaki

28 Szótagszámtöbblet a második ütemben: *Vérében sokaknak meg fogtok csömörölni* szövegrészből elhagytam a *meg* igekötőt. A sor értelme: A tenger felé igyekvők, a vadaktól elpusztított sok ember véréből meg fognak csömörölni (undorodni).

29 lelem = találom

30 hi = hív, hú. A sor értelme: Azért kell oda sietni minden hú jámbornak, hogy lássa, hogyan szagatják szét a vadállatok az isten szolgálainak irigylőit.

35 nevetkeztek = gúnyolódtak

39 színe mosot = megfakult, elhalványodott

43 *lesik akadását, azaz* lesik, hogy megakadjon

51 színesség = kétszínűség, színlelés

52 tetettség = álszenteskedés

53 Nicodimitáknak az énekszerző azokat nevezi, akik olyanok, mint Nicodémus (vö. Ján. 3.). Ő ti. csak titokban mert Jézussal érintkezni, s noha tanítását elfogadta, nyilvánosan nem merte azt megvallani. — *ütközik inok, azaz* lábuk összeverődik (a félelemtől)

69—72 A *szolgálunk, udvarolunk, vigadunk, mondanunk* igealakok mai értelmezése: szolgálánk, udvarolánk, vigadánk, mondanánk.

- 73 különben = másképpen
 80 *többé nem napolhat*, azaz több napot nem tölthet el
 82 szaladok olv. szaladóék, vagyis menedék(hely)ek
 84 legeltetnek = tápláltatnak
 86 A másoló *meg taníttlak mint tegj elni-t* írt. A szöveg értelme: megtaníttlak mintegy élni, hogy miképpen alkudjál meg a világ fiaival. A *mint tegj* tehát nem *mint tégy*-nek olvasandó, hanem *mintegy*-nek. A főszöveget eszerint javítottam.
 91 gjengedet olv. gyengédted, azaz könnyű
 94 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a másoló *Iro hasonlatossal-t* írt. E jelzőnek azonban nincs sok értelme és a szótagszámot is megrontja. A másoló előtt alighanem olyan szöveg feküdt, amelyben *Iro*-nak lehetett olvasni az *Im* mutatószót.
 97 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *szemedet* igealakot *szemed-re* javítottam, a rím is így kívánja.
 99 Szótagszámhiány a második ütemben: az *erthezd* igealakot *ertheled-re* javítottam, a rím is ezt kívánja.
 103 aranzom olv. arányzom = sejtem, vélem
 108 A *mehetne* kifejezés az előző sor utolsó szavának ismétlése. Az eredeti fogalmazásban nem valószínű, hogy két azonos szót rímeltetett a szerző, s értelmileg is helyesebb az *érhetne*.
 114 nem tud engedni = nem tud engedelmeskedni
 120 *meg kel szépegetni*, azaz széppé kell tenni
 121 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az az *aranyat* szövegrészből elhagytam az névelőt.
 126 *íttegen*, olv. ittegyen, e helyen
 128 Vesztegetik = megrontják
 133 ürülnek = örülnek
 136 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Mint az eggyjüjü* szövegrészből elhagytam az az névelőt.
 141 hajgalnak = megdobálnak (négy szótagosnak ejtendő)
 142 Szótagszámtöbblet a második ütemben: az *oktalanabnak* kifejezést *oktalanbna-*ra igazítottam.
 143 nekünk futomnak = nekünk futamnak, ránk rohannak
 146 A másoló *intennek*-et írt, de a mondat értelme és a rím is *intenne* alakot kíván.
 149 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *birják az földnek* szövegrészből az az névelőt elhagytam.
 150 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *Ilyen* névmást *Ily-re* változtattam.
 159 Szótagszámhiány a második ütemben: a *kor népért* szövegrészben alighanem kimaradt egy jelző; a főszöveget a *kor bünsös népért-re* egészítettem ki.
 163 A másoló tévesen *nem szakathat*-ot írt, de a mondat alanya az *örömök* nem az igazakra, hanem a pogányokra vonatkozik, tehát a főszöveget *meg szakathat-ra* javítottam.
 169 Szótagszámhiány az első ütemben: talán a *Ne fély semit* után kimaradt egy kéttagú szó; *Ne fély semit*, *kérlek-re* egészítettem ki. A sor utolsó szavát a másoló *remenségben* alakban írta le, de a rím *remenséggel* alakot kíván.
 170 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Kezelben adgja isten* szövegrészben az *isten* szót *ur-ra* változtattam.
 172 *asz* = elporlad, elhamvad
 179 *al Cristianak* az ál-messiás, a keresztény terminológia szerint az *antikrisztus* értendő.
 180 Az *o-t ott-ra* javítottam.
 185 *pogánok inségét*, azaz a pogányok által ránk hozott szolgaságot, rabságot
 188 A *büntetellen* szót *büntetlen-re* javítottam, mert a szótagszám így kívánta.
 193 Szótagszámtöbblet a második ütemben: a *jo az ki* szövegrészből elhagytam az az mutatónévmást.
 203 *lepes* = enyves, ragadós
 204 Szótagszámtöbblet az első ütemben: az *szemüis mert tsak ki* szövegrészt *szemit*, *tsak hogj ki-re* javítottam. A *mert* kötőszót, mint oda nem illőt, *hogj-gyal* cseréltem fel.
 216 A másoló *fülleimet*-et írt, de a szerző nyilván nem önmagát akarta inteni, serkenteni, hanem az olvasóit, illetve hallgatóságát, ezért a főszöveget *fülleidet-re* javítottam.

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 23a–24b. (5. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. — A másolat a XVIII. század végén készülhetett.

Versfőkben: IOANNES SANDORE D

A versfőkben összeállítható név nyilván a szerző neve, de személyéről ezideig semmi közelebbit nem sikerült felderíteni.

A 4×11-es szakaszokban a szótagszám az 5, 7, 17, 18, 21, 27, 28, 29, 37, 43, 48, 50, 52, 55, 56, 57, 59, és 60, sorban hibás.

4 Vigyász állá = vigyázol alá

5 Szótagszámtöbblet: a másoló *Abráhámnak Isaknak Jacokb*-ot írt, a nevekből a birtokos eset ragját mint feleslegest elhagytam.

7 Szótagszámhiány: a *segítője* kifejezés előtt alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

11 Az *Ajtatos* szó négytagúnak ejtendő.

17 Szótagszámhiány: talán az *ördög* szó után kimaradt az *is*. Asmodus, vagy Asmodi a zsidó legendákban a gonoszság szelleme.

18 Szótagszámtöbblet: az *a te szent* szövegrészben az *a* névelő a másolók betoldása lehet.

21 Szótagszámtöbblet: az *a mint* helyett eredetileg talán csak *mint* volt a szövegben. — Tóbiás és Sára történetét ld. Tób. 3–8.

26 Utalás a zsidóknak Egyiptomból való szabadulására, vö. 2 Móz. 1–14.

27 Szótagszámtöbblet: az *a* névelő a *Goliattól* előtt valószínűleg a másolók toldása. — Dávid történetét ld. 1 Sám. 17–31.

28 Szótagszámtöbblet: az *az* névelő az *ey* szó előtt alighanem a másolók toldása.

— Dániel történetét ld. Dán. 6.

29 Szótagszámtöbblet: a *cett hal* szövegrészből elhagytam az *a* névelőt. — Jónás szabadulását ld. Jón. 2.

31–32 A három ifjú megmenekülése a tüzes kemencéből; Dán. 3.

33 Zsuzsánna története; Dán. 13.

34–36 Judit és Holofernesz történetéről ld. Judit könyve

37 Szótagszámtöbblet: az *a* névelőt a *tömleszcnek* szó előtt elhagytam. — Manas-seról: 2 Krón. 33,11–20.

39–40 József szabadulása a börtönből: 1 Móz. 39–41.

43 Szótagszámhiány: a másoló *járásidért*-ot írt, de eredetileg a szövegben *járásai-dért* lehetett.

45–48 A pusztai három csodából (tűzoszlop, forrás, manna) itt csak az utóbbi kettőt sorolja fel az énekszerző. A teljes sor magyarázatát ld. a 438. lapon a 60/7–10. sorhoz írt jegyzetben.

48 Szótagszámtöbblet: a *manna ado* szövegrészben az *ado* szó alighanem a másolók betoldása. — A zsidók vándorlásáról a pusztában ld. 2 Móz. 16–17.

50 Szótagszámhiány: a másoló *uttyam*-at írt *atyyamra* helyett.

51 yohodra = juhodra

52 Szótagszámhiány: talán a *szalitsd* (= szállítsd) eredetileg *szalitsad* (= szállítsad) volt. — Vö. 5 Móz. 24,16. 2 Kir. 14,6.

55 Szótagszámtöbblet: az *en szegen* szövegrészben az *en* névmást talán a másolók toldották be.

56 Szótagszámtöbblet: a másolók *vetkem*et írtak *vetkem* helyett. A szórendet a rímnek megfelelően állítottam helyre.

57 Szótagszámhiány: valószínűleg a szokványos *nagy* jelző maradt ki az *ur istennek* szavak előtt.

59 Szótagszámtöbblet: az *es Isák* szövegrészből elhagytam az *es* kötőszót.

60 Szótagszámtöbblet: a *Mindenknek* alighanem eredetileg *Mindennek* lehetett. — vezölőyönek = vezérlőjének

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 100a–100b. (19. sz.) — Címét lásd a főszövegben. — Nótajelzése nincs. — Az ének másolata a XVIII. század végén készülhetett.

A 4×13-as szakaszokban a 13. és 14. sor szótagszáma hibás, s részben a szövegük is az értelmetlenségig romlott. A sorok ütemezése: 8+5.

KOHN SÁMUEL (259.) szerint az ének eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv újév előtti szelichat imádságában található.

13 A második ütembe a *kedved* szó a következő sorból kerülhetett ide másolás elnézés folytán. A *vezereled* állítmánynak viszont nincs tárgya, illetve hiányzik a sor rímelő szava. Ez az ütem a legvalószínűbben így rekonstruálható: *vezereled lelkem*.

14 A *fen mellyek kedved szent sereged* szövegrészben a *fen mellyek* alighanem a *fenllyek* (= fényllyék, fényeskedjék) igéből eltorzult kifejezés. A *sereged* viszont a rím miatt is *seregeden* lehetett. E sor tehát így állítható helyre: *fenllyek kedved szent seregeden*.

151.

Kézirata: **Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.** 100b. (20. sz.) — Címe és nótajelzése nincs. — Az ének másolata a XVIII. század végén készülhetett.

A 2×16-os szakaszokban a szótagszám és az 5+5+6-os ütemezés mindvégig hibátlan.

Kohn Sámuel (260.) szerint eredetije, Gabirol költeménye, a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv kippur napra szóló reggeli imádsága elején olvasható.

2 A *meg kereslek* ige valószínűleg téves ismétlése az előző sor végszavának; az eredetiben alighanem *meg szentellek* lehetett.

8 A *míg lelkemben élek* szavak helyett az eredeti fogalmazásban nyilván más lehetett a szöveg. Egyrészt mert ez már ismétlése a sor elejének (Azert míg élek), másrészt, mert a végszava nem rímel az előző sorral. A szöveg javítására azonban nincs kellő támpontom.

152.

Kézirata: **Kováts Elek ima- és énekeskönyve.** 26–27. (15. sz.) Címét lásd a főszövegben. — Nótajelzése nincs. — Másolta az 1. kéz 1796-ban.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 7b. (9. sz.)

A 13, 13, 11, 16-os szakaszokban az 5, 9, 10, 11, 15, 17, 19, és 20, sor szótagszáma hibás. A 13-as sorok 4+4+4+1, a 11-es sorok 6+5, a 16-os sorok 9+7 ütemezésűek.

KOHN SÁMUEL szerint (260.) eredetije a spanyol-zsidó rítusú ünnepi imakönyv kippur napi imádságában olvasható.

2 Jovalással = helyesléssel

5 Szótagszámhiány a második ütemben: a *haljad most* szavak után alighanem kimaradt a *meg* igekötő.

9 Szótagszámhiány az első és második ütemben: a *Segely büniünkben* szövegrészt *Segely minket büneinkben*-re egészítettem ki.

10 Szótagszámhiány a második ütemben: talán az *ajtodon* kifejezés után kimaradt egy szó; a főszöveget *ajtodon, uram-ra* egészítettem ki. — kolonpasokat = kopogatókat

11 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *nagy kedvező* szövegrészből elhagytam a *nagy* jelzőt.

13 A másoló *Említs zendülni-t* írt, ennek azonban alig van értelme, helyeseen talán *Indíts zendülni* lehetett.

14 *ne súlyosíts sententiankat* olv. *ne súlyosítsd szentenciánkat* (= ítéletünket)

15 Szótagszámtöbblet az első és második ütemben: az *Algyad söt boldogítsad elő napjainkat* szövegrészből elhagytam a *söt* szócskát és a *napjainkat* kifejezést *napainkat-ra* rövidítettem. Ez utóbbi természetesen három szótagúnak (napajnkat) olvasandó.

17 Szótagszámhiány a második ütemben: az *indíts sietve* szavak után alighanem kimaradt az *el* igekötő.

19 Szótagszámtöbblet az első ütemben: a *Lassa ez szelyes* szövegrészből elhagytam az *ez* mutató névmást.

20 Szótagszámhiány a második ütemben: az *igeretednek* kifejezést *igereteidnek*-re bővítettem.

153.

Kézirata: **Marosvásárhelyi ima- és ék.** 258–281. (8. sz.) — Címe: Más. A főszövegben szögletes zárójelk közé tett címét a versfőkből összeállítható szöveg alapján közlöm. — A nótajelzésként idézett ének először a *Boroszlói kézirat*-ban (12b.) fordul elő. — Az ének másolata 1806 körül készült.

Szövege megtalálható még: *Kohn Sámuel ék.* 41a. (25. sz.)

Versfőkben: SANJARGATAS INNEPERE LELKJ INDVLTATBOL SZER-SZETTE GERGELI ASZ JGASZ JSTENFELEŐ ATIAFJAK SZAMARA ENEKET ND

Az ének ma egyetlen forrásból ismeretes csak, minthogy a *Kohn Sámuel ék.* jelenleg lappang. A versfőkben szereplő Gergely személynév nem elégséges a szerző

kilétének felderítésére. Semmiképpen sem azonos azonban a Kohn Sámuel (252.) által feltételezett Szegedi Gergely XVI. századi protestáns (szakramentárius) énekszerzővel. Bár az ének szövege csak XIX. század elején készült másolatokból ismeretes, tartalmából ítélve valószínűleg a szombatosság második korszakából, a XVII. század második feléből származik.

Nótajelzése 10, 10, 10, 10, 7-es versformára utal. E szombatos ének azonban ezzel nem egészen egyezik. Szövege erősen romlott állapotban maradt fenn a *Márosvásárhelyi ima- és ék.*-ben, amiből arra következtethetünk, hogy énekes előadásban talán sohasem terjesztették, csupán kéziratok másolataiban terjedt, s a primitív másolók keveset törődtek a verses formával. Alighanem ezzel magyarázható, hogy a terjedelmes ének 86 szakasza között alig akad hibátlan. Mindössze kilenc strófáját (22, 25, 27, 63, 75, 77–80.) tekinthetjük épnek. Feltételezhető strófaépítést is csak valamennyi sorának egybevetésével, valószínűségsszámítás alapján lehetett kibogozni. Ezek szerint a szakaszok első sora, mely 9 és 14 szótag között ingadozik, 53 ízben 11 szótagú, s így alighanem ez volt a sor eredeti szótagszáma. A második és harmadik sorá, mely 8 és 15 szótag között váltakozik, többségben (45–48 ízben) 10 szótagos. A szakaszok negyedik sora közül legtöbb a 11 szótagú, az ötödik sorában pedig a 7 szótagúak vannak abszolút többségben. Így az ének eredeti strófaépítése alighanem 11, 10, 10, 11, 7 volt. Természetesen a soroknak ilyen nagy szótagszámingadozása következtében az eredeti versformának megfelelő szövegrekonstrukciónk is csak hozzávetőleges lehet.

Az ének dallamát a RMDT I, 215/II. alapján közöljük.

1 Szótagszámtöbblet: a másolók *harmadik*-ot írtak, holott az eredeti szövegben *harmad* lehetett.

2 Szótagszámtöbblet: a *könyvének* kifejezés eredetileg talán *könyvnek* alakban szerepelt.

3 Szótagszámtöbblet: a *volna Israel egjemben* szövegrészt *volnának egjemben*-re igazítottam, mert a következő két sorban a *ki jövessekben* és a *tengessekben* többszámú állítmányt kíván. Az *Israel* név afféle utólagos, értelmező betoldás lehet. — *egjemben* = együtt

5 Szótagszámhiány: a *Pusztán* kifejezés előtt alighanem kimaradt az *A* névelő.

7 Szótagszámhiány: a *megtökélvén* előtt talán az *ő* személyes névmás maradt ki. — *megtökélvén* = beteljesítvén

9 Szótagszámhiány: a sor elejéről talán a *Mert* kötőszó maradt el.

10 Szótagszámtöbblet: a sort nyilván a másolók duzzasztották fel értelmező bővítménnyel tíz szótagúra, a *Pharaho keze alatt eltelvén* eredetileg alighanem *Pharaho alatt telvén* volt.

11 Szótagszámtöbblet: az az *ő népet* szövegrészből elhagytam a felesleges az névelőt.

13 Szótagszámhiány: a *rabsagban* kifejezés alighanem *rabságában* lehetett.

14 Szótagszámhiány: a sort az *immár* határozószóval egészítettem ki.

15 Ghánánnak országa = Kanaán országa

18 *Vadnak istentől varakozásban*, azaz várják istentől újabb parancsait, utasításait.

20 Szótagszámtöbblet: a másoló *Továbba*-t írt, de értelmileg is helyesebb az egy szótaggal rövidebb *Továb*.

22 Szótagszámhiány: a sort a *már* határozószóval egészítettem ki. — fel tisztelni = kitüntetni

24–25 E két sort valószínűleg felcserélte a másoló, mert előbb a rövidebb s aztán a hosszabb sort írta le. A 24. sorban szótagszámhiány van: *Az Egíptus szennyéből mosny* szöveget *Egíptus szennyéből őket ki mosny*-ra javítottam. A 25. sorban viszont szótagszámtöbblet mutatkozik: az *Ostobasagbol letenni* talán *Ostobasagbol mentni* lehetett.

28 Az *adomássát hagjá* romlott szöveg; a másoló tévedésből ide is az előző sor állítmányát írta, holott az *adomássát* (= áldomását, áldását) az isten nyilván nem *hagjá*, hanem *adá*.

29 Szótagszámtöbblet: az *akkor* időhatározót a *büntetését* szó után elhagytam a főszövegből.

30 chonfirmálá = megerősíté

32 Szótagszámhiány: a *törvényre* kifejezést *törvényére* alakra változtattam.

33 Szótagszámtöbblet: a *frigge örízésére* szövegrészt *frigj örízésére* alakra rövidítettem.

37 A másoló *porontsolja*-t írt, a rím azonban *porontsolván* alakot kíván.

38 Szótagszámhiány: a *Hogj fő* szövegrészt *Hogj az fő*-re javítottam.

39 Szótagszámhiány: a sor elejét a *Csak* szócskával megtoldottam.

- 40 Szótagszámtöbblet: a *Magokat* névmást *Magok*-ra rövidítettem. — meg olván = megóvván
- 42 lakással = lakomával
- 44 Szótagszámhiány: az *ur* szót *urnak*-ra változtattam.
- 45 Szótagszámtöbblet: az *innepek* szó végéről elhagytam a birtokosjelet.
- 46 holnap = hónap
- 47 Szótagszámhiány: az *urnak* szó elé a *szent* jelzőt iktattam a szövegbe.
- 49 Szótagszámhiány: a *Szenytől vétektől* szövegrészt *Szenytől és vétektől*-re bővítettem.
- 52 Szótagszámhiány: a *ha* kötőszó után a *most* időhatározót iktattam a szövegbe, a *tisztulhat* igét pedig a rím miatt *tisztulván*-ra javítottam.
- 54 Szótagszámhiány: a *kötözvén-t* *kötözelve*-re javítottam.
- 55 nem napolhat = több napot nem tölthet el
- 59 Szótagszámtöbblet: az a *pogányok* szövegrészt *pogany*-ra változtattam.
- 60 Szótagszámtöbblet: a *szent nép* szövegrészből a *nép* szót hagytam el, mert itt az isten által adott formáról, azaz törvényéről, parancsolatjáról van szó és nem a zsidóságról.
- 62 Szótagszámtöbblet: a másoló *Hanem jozonon, ha nem nagj kesergés-t* irt. A sor szövege nyilván romlott. A versszak e sorral kezdődő háromsoros mellékmondatának nincs állítmánya, ezért a szöveget így javítottam: *Hanem jozonon, legjen kesergés.*
- 64 Szótagszámhiány: a *szükségre* kifejezést *szükségekre* alakra bővítettem.
- 65 élés = eleség, táplálék
- 69 Szótagszámtöbblet: a *sok szent angyalokkal* szövegrészből elhagytam a *sok* jelzőt.
- 71 *minnen* a visszaható névmás többesszám első személyű régies alakja, vö. a ma is használatos *tennen, önnön* alakokkal.
- 72 Meg szorongatvan = megfenyítvén
- 74 Szótagszámtöbblet: a *Kezdjük el* szövegrészből a felesleges *el* igekötőt kihagytam.
- 75 Szótagszámtöbblet: a másoló *Ky nyisson-t* irt, a *Ky* vonatkozó névmást elhagytam a főszövegből. — egih olv. égi. — Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 153/75. sorhoz irt jegyzetben.
- 77 Szótagszámtöbblet: a *nintsen* kifejezést *nints*-re rövidítettem.
- 78 Szótagszámtöbblet: a sor elejéről elhagytam a *Tsak* szócskát.
- 80 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *föld*-et irt *földi* helyett.
- 81 Szótagszámhiány: az *Engedj* igét a hosszabb *Engedjél*-re változtattam. Az *áudentziát* (= kihallgatás) szó öttagúnak ejtendő.
- 83 Szótagszámtöbblet: a *Ne ted bé előtünk* szövegrészt *Ne ted bé, kérünk*-re változtattam.
- 84 Szótagszámtöbblet: a *jelentse néked* szövegrészből a *néked* névmást elhagytam. — Töröt = megtört
- 88 Szótagszámhiány: az *elmutak* igealakot a hosszabb *elmultanak*-ra igazítottam.
- 89 Szótagszámhiány: a *házakban* kifejezést *házaikban*-ra, a *szállottak* igealakot pedig *szállottanak*-ra bővítettem.
- 90 Szótagszámtöbblet: az *Itéltedben* szó előtt elhagytam a *Szent* jezőt.
- 93 Szótagszámtöbblet: a *Hagjot* (= hagyományozott) igenév előtt kihagytam a *Ránk* névmást.
- 95 Szótagszámtöbblet: a másoló *Sepré nyomát maradekját*-ot irt, a sort *Sepré ó maradekját*-ra rövidítettem.
- 97 Szótagszámhiány: a sort a *te* névmással toldottam meg.
- 99 Szótagszámtöbblet: a *kő gjürüddel* kifejezésből elhagytam a *kő* szót. A *kőgyűrűvel* jelképesen a tíz parancsolat kőtábláira utal az ének szövege.
- 100 Szótagszámhiány: az *Örök* jelzőt *Örökös*-re javítottam.
- 102 Szótagszámhiány: a másoló *Akadáljjinkat elhánytad*-ot irt, a sort *Akadáljjinkat töllünk elhánytad*-ra egészítettem ki.
- 103 Szótagszámhiány: a *Szüünk lelkünk* szövegrészt *Szüünk lelkünket*-re bővítettem.
- 104 Szótagszámhiány: az *igéd* kifejezést *igédnek*-re igazítottam ki.
- 105 Szótagszámtöbblet: az *Ezzel diadalmat adál* sor nemcsak szótagszám, hanem rím tekintetében is hibás, bővített szöveg. Az *adál* alighanem az előző sor vég *adád* igéjének hatására, értelmezőként került ebbe a sorba. Eredetileg valószínűleg a *diadalmát* kifejezés lehetett a rím, az előző sor *adád* állítmánya pedig az ún. közlő forma szerint a szakasz utolsó sorának is állítmánya volt. Szövegét ennek alapján így javítottam: *És ezzel diadalmát.*

- 112 Szótagszámtöbblet: a *kiis* kifejezésből az *is* kötőszót elhagytam.
- 114 Szótagszámtöbblet: az *ez világ* szövegrészből az *ez* mutató névmást kihagytam. — nem foghatnak el = nem vehetnek el
- 116 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *néked hajlunk*-ot írt, *néked háláljunk* helyett.
- 119 Szótagszámhiány: a másoló hibásan *meg hassítsuk*-ot írt, *meg hangosítsuk* helyett.
- 127 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással egészítettem ki.
- 128 Szótagszámtöbblet: az a *büntől* kifejezésből töröltem az a névelőt.
- 129 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki. — elől nem viszen = előbbre nem viszen
- 138 Szótagszámhiány: a *Meg hattad magunk léhaságban* szöveg nemcsak szótagszám tekintetében, hanem értelmileg is hibás, mert nem az isten hagyta meg őket léhaságban, hanem az emberek maradtak léhák. A sor tehát helyesen így hangozhatott: *Meg hattuk magunkat léhaságban*.
- 141 Szótagszámtöbblet: a *bününknek keserves mérgét* szövegrészt *bün keserves mérgét*-re rövidítettem.
- 144 Szótagszámhiány: a sort az *az* mutató névmással egészítettem ki.
- 145 A másoló *Veszedelemre szoktat*-ot írt, de a rím magashangú igealakot kíván, eredetileg tehát *Veszedelemre vihet* lehetett a szöveg.
- 147 Szótagszámhiány: a másoló *tartot*-at írt *tartoztat* helyett.
- 148 E sor értelme nem világos. Kít kell értenünk *vezir* alatt? Ha egyáltalán helyes ez a kifejezés, s nem elírás *veszély* helyett. Így az értelme az volna, hogy *A veszély hozzád es igen fogat* (= elkap, elragad).
- 150 Szótagszámtöbblet: a *Keressük lelkiünknek orvosságot* szövegrészből *elhagytam a lelkiünknek* kifejezést, mint utólagos belemagyarázást. A mondat eredeti értelme: *Keressük orvosságát*, ti. az isten kegyelmének.
- 151 Szótagszámtöbblet: a *Tégedet rettenetes láttato szentséggel* szövegrészt *Téged rettenő láttato szentséggel*-re rövidítettem. — *láttato* = látszólagos
- 152 Szótagszámhiány: az *uram* kifejezést *ur isten*-re változtattam. *
- 153 elegjességgel = vegyített, kevert volt ti. rossz erkölcsökkel
- 155 Szótagszámhiány: az *erköltsel* kifejezést *erköltsökek*-re bővíttem.
- 157 Szótagszámhiány: az *Étel itálnak* szövegrészt *Ételnek itálnak*-ra egészítettem ki. — mutskával = mocskával
- 159 *Faradtságunk lévén minden gonoszszal*, azaz a gonoszokkal együtt *fáradoztunk* a bűnök elkövetésében. Vö. még a 272. sorral.
- 160 Szótagszámtöbblet: a *fajtalannokkal szót fajtalannal*-ra rövidítettem.
- 161 Szótagszámhiány: közbe iktattam a *te* névmást.
- 169 Szótagszámtöbblet: a *susdolodásokban*-t *susdolásokban*-ra rövidítettem. — susdolodás, susdolás = sugdosás
- 170 A *Hibamulandosságban* szó értelme nem világos. Talán *Hiábavalóságban* volt az eredeti szövegben?
- 172 Szótagszámhiány: a sorba egy *és* kötőszót iktattam.
- 174 Szótagszámhiány: a *kéztől* (= kéztől) szót *keszünktől*-re bővíttem.
- 175 Szótagszámtöbblet: a *Kitt tanulni* szövegrészt *Ki lesz*-re változtattam.
- 177 Szótagszámtöbblet: az *életünkben* szót *éltünkben*-re rövidítettem.
- 178 Szótagszámtöbblet: a *részessek* szót *részes*-re rövidítettem.
- 179 Szótagszámhiány: az *örökségben* kifejezést *örökségben*-re bővíttem.
- 180 Szótagszámtöbblet: a másoló hibásan *egjességében*-t írt *egjességben* helyett.
- 181 Rád futunk = hozzád futunk
- 182 A *lábaidhoz* szó háromtagúnak (lábajdhoz) ejtendő.
- 186 Szótagszámhiány: a *Szand meg uram* szövegrészt *Szanjad meg mi urunk*-ra bővíttem. — kis folt = kis rész, csapat, sereg
- 188 Szótagszámtöbblet: a *halgatni* igenevet *hallni*-ra módosítottam.
- 190 Szótagszámhiány: a másoló hibásan *Két élet javokat*-ot írt. Értelemszerűen azonban a helyes szöveg: *Két életre* (ti. a földi és túlvilági) *javokat*.
- 192 Szótagszámtöbblet: a *Nem igazíthatjuk egjébből semivel magunkat* sort *Nem igazíttjuk semű magunkat*-ra rövidítettem.
- 193 elő látod = előre látod
- 194 Szótagszámhiány: a sort az *Az mü* szavakkal egészítettem ki.
- 195 Szótagszámtöbblet: a *Szentségtől* kifejezést *Szentől*-re változtattam.
- 198 határt el szöktük = a határt átugrottuk, túlléptük, áthágtuk
- 199 Szótagszámhiány: a sort az *az mü* szavakkal egészítettem ki.

- 201 Szótagszámtöbblet: a másoló tévesen *isteni*-t írt, holott a sor helyes értelme: *Tudjuk azt, teremtő isten, felséged.*
- 203 Szótagszámhiány: a szöveget a *tsak* szócskával egészítettem ki.
- 206 *cssetinek*, azaz bűnbe esésének
- 207 Szótagszámtöbblet: az *életét* mindeneknek szövegrészt *éltét* mindennek-re rövidítettem.
- 209 Szótagszámhiány: a *Hol igasságod* szövegrészt *Az hol te igasságid*-ra egészítettem ki.
- 211 Szótagszámtöbblet: az *uram* kifejezést *istenem*-mel cseréltem fel.
- 212 Szótagszámhiány: a *nap* szót *napod*-ra bővítettem.
- 214 Szótagszámhiány: a másoló kifejejtette a sorból a *nem* tagadószt.
- 216 Szótagszámhiány: az *Ertie* névmást *Erette*-re javítottam.
- 217 Szótagszámhiány: a *ránk* névmást *reánk*-ra változtattam.
- 219 Szótagszámhiány: a *Ki mint lelkünk* szövegrészt *Ki által mi lelkünk*-re egészítettem ki.
- 221 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmás betoldásával egészítettem ki.
- 222 *Ne tékozzolj a alkotmányodat*, azaz ne vesztegessen el, ne rontsa meg alkotásodat.
- 226 Szótagszámhiány: a sort a *te* névmással egészítettem ki.
- 229 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki. — örögbittse = növelje, nagyobbítsa
- 230 Szótagszámtöbblet: a másoló tévesen *Lásson szemünk boldogságodat*-ot írt, a sort a nyelvtanilag helyes és a szótagszámnak megfelelő *Lássuk boldogságodat*-ra rövidítettem.
- 231 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással toldottam meg.
- 232 Szótagszámhiány: a *magunk* névmást *magunkat*-ra javítottam.
- 234 Szótagszámhiány: a másoló *Ki sok pogánt hánt*-at írt, de a *bálványok* után a mellékmondat alanyának és állítmányának is többes számúnak kellene lennie, a sort tehát *Kik sok pogánt hántak*-ra javítottam. — *hántak széljel orára* = hánytak orrára, azaz buktattak el
- 235 Szótagszámtöbblet: a *Veszedelem továbbá azokra* szövegből a fölösleges *továbbá*-t elhagytam.
- 236 Szótagszámhiány: a sort az *azt* mutatónévmással egészítettem ki.
- 238 Szótagszámtöbblet: a *hozád tsak* szövegrészből kihagytam a *tsak* szócskát.
- 239 Szótagszámtöbblet: az *Utunkat* kifejezést *Utunk*-ra rövidítettem.
- 240 Szótagszámtöbblet: a másoló *Isteni*-t írt, holott a sor helyes értelme: *Isten, felséged, tudjuk.*
- 241 Szótagszámtöbblet: az *Igéretedet bizonyos* szövegrészből elhagytam a nyilván utólag betoldott *bizonyos* jelzőt.
- 243 Szótagszámhiány: a *kezed* szót *kezedet*-re igazítottam.
- 247 Szótagszámhiány: a *mit* vonatkozó névmást *az mit*-re egészítettem ki.
- 248 Szótagszámhiány: a sort a *szüből* kifejezéssel megtoldottam.
- 254 Szótagszámhiány: a szöveget az *és* kötőszóval egészítettem ki.
- 255 legellettetünk = legeltetünk, azaz tápláltatunk.
- 256 Szótagszámtöbblet: az *urunk* kifejezést *ur*-ra rövidítettem.
- 258 Szótagszámtöbblet: a *Hozzád kíváncso* szövegrészből elhagytam a *Hozzád* névmást.
- 260 Szótagszámtöbblet: az *az te szolgáliddal* szövegrészből kihagytam *az az te szavakat*. A *szolgáliddal* három szótágúnak (szolgajddal) ejtendő.
- 261 Szótagszámhiány: a sort a *szegény* jelzővel egészítettem ki.
- 263 Szótagszámhiány: a *Rád* névmást *Reád*-ra bővítettem.
- 264 Szótagszámhiány: a sort a *kérünk* igével egészítettem ki, a *bűnmünket* szót pedig értelemszerűen *bennünket*-re javítottam.
- 266 Szótagszámtöbblet: az *Az hol mi* szövegrészből kihagytam a *hol* szót.
- 267 Szótagszámtöbblet: az *előtted az* szövegrészből elhagytam az *az* mutató névmást.
- 268 Szótagszámtöbblet: a *szent gjülléssek* szövegrészből töröltem a *szent* jelzőt.
- 269 Szótagszámtöbblet: az *előtted* kifejezést *előtti*-re változtattam, mert a szöveg értelme szerint a teremtmények vannak számadás előtt.
- 271 Szótagszámtöbblet: a *magadat* névmást *magad*-ra rövidítettem.
- 273 Szótagszámtöbblet: a *te hozzád* szövegrészből töröltem a *te* névmást. — *hozád szakad*, azaz mindenki mástól elfordulva csak hozzád tér
- 275 *Lelkünk sirja* olv. lelkünk zsírja, vagyis életereje, éltető nedve
- 276 *foljomjunk* = *folyamodjunk*

- 278 Szótagszám-többlet: a *bihassunk* igét *bizzunk*-ra rövidítettem.
- 279 Szótagszámhiány: a sort a *mi* névmással megtoldottam.
- 280 A másoló *kiáltunk*-ot írt, de a versszakban a többi állítmány felszólító módban van s így ide is az kívánczik, ezért *kiáltunk*-ra javítottam.
- 282 Szótagszámhiány: a másoló tévesen *hint*-et írt *hinti* helyett.
- 285 Szótagszám-többlet: a másoló tévesen *lattyuk vesztét* írt, de az eredeti szöveg alighanem *veszélyt lát* volt, mert így a szótagszám és rím is hibátlan.
- 286 Szótagszám-többlet: a *te hozzád* névmásból elhagytam a *te*-t.
- 288 Szótagszám-többlet: a *lám azon* szövegrészből kihagytam a *lám* szócskát.
- 294 Szótagszámhiány: a szöveget a *szent* jelzővel egészítettem ki.
- 295 Szótagszám-többlet: a *Nem léssen* szövegrészből elhagytam a *léssen* igét.
- Ez a sor már nem az istenre, hanem a bűnös kérésére vonatkozik.
- 297–300 Vö. Ezsa. 56,7.
- 298 Szótagszám-többlet: a *hivekről jövőndő mondásod* szövegrészt *hiveidről tett mondásod*-ra változtattam. — A *pogány hiveid*-en a pogányokból lett hívek értendők.
- 301–302 A mondat helyes értelme szerint a *bátorítod* és *tamasztod* felszólító alakban, tehát *bátorítsad*, *tamasszad* lehetett eredetileg itt is, mint a 304–305. sorban.
- Félelmes = félenk, rettegő, féltő
- 303 Szótagszámhiány: a szöveget a *meg* igekötővel egészítettem ki.
- 304 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással toldottam meg.
- 305 Szótagszám-többlet: a *Fejünk hajlékodon nyugossad* szövegrészt *Fejünk nálad nyugossad*-ra rövidítettem.
- 306 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással egészítettem ki.
- 308 másolhatok = másíthatók
- 316 Szótagszám-többlet: a *mü reánk* névmást *ránk*-ra rövidítettem. — Vö. Ezsa. 61,10.
- 317 Szótagszámhiány: a sort a *mü* névmással egészítettem ki.
- 318 Szótagszámhiány: a szöveget az *ebben* mutatónévmással egészítettem ki.
- 319 Szótagszámhiány: a sort az *az* névelővel egészítettem ki. — világodtól = világosságodtól
- 324 Szótagszámhiány: a szöveget a *te* névmással toldottam meg. — *valo szodban* = igaz szódban
- 326 Szótagszám-többlet: a *szent innep nap* szövegrészből elhagytam az *innep* szót.
- 329 Szótagszám-többlet: a *seregedbe néped futamod* szövegrész értelmét tekintve tautológia, ezért a sort *Minden felől sereg néped futamod*-ra rövidítettem.
- 331 Szótagszám-többlet: az *Irj ki minket szent ujoddal a gonoszok közül* sort *Irj ki szent ujoddal gonoszok közül*-re rövidítettem. — Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.
- 332 Szótagszámhiány: a *Fertelmessék számok* szövegrészt *Fertelmesséknek ő számok*-ra bővítettem.
- 334 Szótagszámhiány: a sort a *nálunk* névmással toldottam meg.
- 335 Szótagszám-többlet: az *Életünkig* kifejezést *Éltünkig*-re rövidítettem.
- 336 Szótagszám-többlet: az *uram terjeszd ki* szövegrészből elhagytam az *uram megszólítást*. — Forrásának meghatározását ld. a 440. lapon a 139/36–42. sorhoz írt jegyzetben.
- 337 Szótagszám-többlet: a *nyulhat* igét *nyul*-ra rövidítettem.
- 339 A *s aszt* szövegrészből a *s* kötőszót, mint oda nem illőt, töröltem.
- 340 Szótagszám-többlet: a *Méltosságod* kifejezést *Méltóság*-ra rövidítettem.
- 342 Szótagszámhiány: a sort az *én* névmással egészítettem ki.
- 343 Szótagszámhiány: a másoló kifejejtette az *irva* szót.
- 344 Szótagszámhiány: a *Tartlak*-ot *Tartalak*-ra bővítettem, s az *én* névmással megtoldottam a sort.
- 346 Szótagszám-többlet: a *szegénj lelkünk* szövegrészből elhagytam a *szegénj* jelzőt, a *vidamulhassunk*-ot pedig a rím miatt *vidamulhasson*-ra javítottam.
- 347 Szótagszám-többlet: a *reánk* névmást *ránk*-ra rövidítettem.
- 349 Szótagszámhiány: az *ártson* igét *árhasson*-ra bővítettem.
- 351 Szótagszám-többlet: az *Allas minket* szövegrészből elhagytam a *minket* névmást.
- 352 Szótagszámhiány: a *kezed* kifejezést *kezedet*-re változtattam.
- 356 Szótagszám-többlet: a *tagainkat* kifejezést *tagaink*-kal cseréltem fel; a *tagaink* két szótagúnak (tagajnk) ejtendő.
- 359 Szótagszám-többlet: a *keggjelmez meg* kifejezésből a *meg* igekötőt elhagytam.
- 361 Szótagszám-többlet: a *minnen* névmást *mi*-re rövidítettem.

JEGYZÉKEK ÉS MUTATÓK

Zombát, niapiara, Walo, Keeneoys 275
Araia, Halgaszaga, Aha isen, az mu
Keeneoysunk isteniék, hepies, Terontconknek
Zent nep corizeienek, Ielkünk Wescenek
antagy, fel maú mellettünk, merteneked atiek magunk
Lepet, gyalmas maú nekünk, Kerünk leg, utalmunk
Nag, segetseget, Wawünk, Te benned kentenünk,
Faszas, Wam munkat, mest ellensegünk gajunk,
Ne hag adozt ell, Wescniek, Werd meg, ellensegünk,
Wig adald meg maú telkünk, ne cori, Ulen kstünk,
Ad miú mag, ellensegünk, Ky cori, Uly fajtásunk,
Ed be aldostunk, Teftünk, ennis, Kéünk,
Magunk, es, Faratsagunk, s sepelemedben
Terben miú napunk, Teol, Wuk, minden orunk,
Sok pondolatiunk,
Ad Te napodon, hiddük haz, mámoson, most Te isert:
Zombadon, meg halpac, agyatoson, hopy, Bent fogadasdon
Legien kerünk, azon, Hoúad esen Wion,
Anank es Bent napon, magus, Zombadon,
Kerünk burzasagason, Halgas mag haznagon,
Fgerced Legien ason, Legien, mint fajtadon,
M waggunk, Boddon,
a Wéd fell, Miú, Galunk, neda burzasagunk,
Kerünk, mint Bent, Anank, hoúad kiatuk,
No utald, fajtad, Mutasd mag, hatalmadot
Ziaj gondatit.
Wuzad mig 3

Zombathon reggelj tanitas elcöt ualo 1
 Notain. Elh. megirink nagy ~~...~~
Ezuc girlesirink nagy cöremmel felsleges
 Istén. girlekedirinket uel seret ~~...~~ Atia
 io keduel. Felseges Atia Istén.
Eent igid halgatasara. Fel: Ist. girlesirink ~~...~~ Ual:
 mad tudakosa sara. adg ercelmet arno. Fel: At. Ist.
Ekints ala. sent heliedbeöl. Fels: Ist. ~~...~~ heliosa:
 gos drüedieö. Se kedbeöl ad magas memüegbeöl. Fels: At. Ist.
Hog te sent akoxatodat. Fels: Ist. et hebirik meg ~~...~~ sent ~~...~~
 lagodat, mutas arra ueat. Fels: Atia Istén.
Ch melij igen cöruendedirink. Fels: Ist. Eöremion kben
 uigad röprät mi lelkirink. hog edis meg eririk. Fels: At.
Hog et ad te nagy napodat. Fels: Ist. Atad erirink müquo
 sent Zombatodat, adunk neked halat. Fels: At. Ist.
Giuats uilagot mi iririnkben. Fels: Istén, es cöreg bits ad mi
 seretirinkben, igaz ercelirinkben. Fels: At. Istén.
Ezuc girlesirink hog keduea. Fels: Istén. felsged elcöt,
 legien kellemetes. segelij kerirink ches. Fels: Atia Istén.
Hadnat lellj aijandekat. Fels: Ist. mü girle kedirink
 nek meg müta had, iririnkben fogalliad. Fels: At.
Ovzagodnak sent seragit. Fels: Ist. hatalmas uriuoltodnak
 Angyalie dotsa had keüortit. Felseg. Atia Istén.
Aldozatink fogasara. Fels: Ist. elcöden ualo be mutatatalara
 dotsa had kerirink ala. Felseg. Atia Istén.
Budgo siuet adunk neked. Fels: Ist. lelkirinket meg alad:
 zuk te elcötök. solgalunk neuednek. Fels: At. Ist. f. 6.
Kerirink sent neuedert teged. Fels: Ist. hog enyed. irirink jak
 ron imo predet, sentelij meg seririnket. Fels: Atia Istén.
Iu sön te sent arzagadon. Fels: Ist. keömeörge sirink nagy
 ga sent hal kodban. Imatsag had adban. Fels: At. Ist.
Di edirt fogl magas memüyon. Fels: Ist. sent Angyalidnek
 girlekedetion ad magas memüyon. Felseg. Atia Istén. f. 6.

Ózuegi Áruaknak te uagi elttöré kéntid kört ualo fegetnyd
legede Lem nemzetnek gardog kintze vese uoltal ifjut lfi
mint steud iginte

Völt erre gondod azért törnemedben, lattad erősen bogi senk,
elödben, fjak puzta kezrel ne idyon imepen söt ajan
dekkal uip feijut ie lentfen

Erre min denkor köteles te fiented, kinek lepedben kőzened
kőzenel min duned, bogi Jafar kőgiek ol' huen elötte, mint
iöwendelme solgia megfiar tollid

De eftendöntint barom fient napokon, sokkal töb iokat lattad
bogi mutatson, aldomafidat költse nagi gardagon, fegetnyd
egginit lakozzek iozanon

Oruengien öis mastis öviltet, sen minden eau bol fegetnyd vese
teffen, mert fegetmeknek övömök ugi lufen, ba feikköl ködöknek
alamfnat teffen

Perdet iol fiabtal gondoltal mindenne, Sagiapol Satot maj
fient imepen, Satoros uegen nyolczad nap bogi erre, neped
tartozot summa fel givitefe.

Ébböl Jöuenuy, arua, ózuegi vort uöt, templom fiikklege
ba miben erkeret, rak fient dologra tartatot költet,
euuel imepet az fient nep regizet.

Törüenyet vrnak mijs ba kik tartiuk, ez nyolczad napot,
frentül igi mulasztuk, alamisnava ma keziniket miszuk
feikköl ködökör iöwendön latsunk.

Sok igiretit fient v' Áruaknak, mi kor megfi aggia Sidak se
regizet, lasson minke is törüeny trüoinek, kiert aggin
iöt mi bünos feimaknek.

Amo 1. 6. 15. d. 13. Bivimbat in uöbul Geruzof. + huyff
vini pauli Mastif. in minen Soljmet. i. f. huyff
Lad. + huyff Kög. huyff, in g. huyff huyff.

Az ki nagat övüncosnek megfi i. huyff ad Notary
ad ki akir v. huyff u. öllötet kol' huyff huyff M. mindenkorra u

Dixeret se leny. eoremat had mondgiunk.
 175 Frabtdulas utari. neved zengedes zink
 kegielmed rank nyustva, te szentid kost sziergiunk,
 Abraham, mat, Iakkal, hol. le telepedgyunk Finis
 Lumine plus scriptos Candela, quamve Solari.
 Perfeci Cantus, Vires, pacemqz ministrans
 Annipotens, Cujus nomen, celebratur ubiqz. Opp de
 Tu nil cum scribas, me Lector quisqz tachinas scrip dicatori
 Te quoqz crede mihi, hominibz deridet ab alto. um
 Inter difficiles descripsit namqz labores
 Rusticus, et puro commendat Corde Joanni
 Matthaei, bno fido, semperqz benigno.
 Religionis iter, vestigia vera salutis
 Repperit, a teneris didicit, qui iussa Tonantis,
 Illa sequi, totis conatur viribus atqz
 Propterea domus benedixit Conditor orbis
 Familysqz huius, ~~de foemore natis~~ alias ppi. vgo.
 Praesertim opus, ~~concedat~~ ^{suprema} potestas. Vegex. et
 et Kos munkat 1617. ~~szadme a ket szobu Nagy solymoson~~
 lako Gabor p. ak, a3 v. sz. r. d. m. v. P. jo akaro Utranak Kos
 Solymoson lako Marfi Janosnal, ki vel gyigint ad Nemes
 Tufdomanytal Kos szobit g. sz idrig nom d. o. s. g. E. l. a. y. s.
 Han. 23. Halmvicsy emel. Urak hasa neperel, gyigint
 et. f. g. o. s. n. nagy sat idrig, Engli. d. g. i. e. muzis dogy az fraz
 agy konyvcsyke. ne chiat megganat, sam. mara. d. ki.
 nakis hasznalhaso. folle. et. sz. r. o. finos Ura. v. o. l. k. i. o.
 Ut. e. ki. o. l. irasomat galmaseni. sz. mit dogy, nehez
 parafsi mukajm, et szorgalmaso sagi mit dogy, nehez
 va szora vilaganat e. Ura. v. o. l. k. i. o. mit dogy, nehez
 szorg. benn. ki. o. ha talal. d. a. n. d. a. s. i. mit dogy, nehez
 et ne mulat. Ura. v. o. l. k. i. o. mit dogy, nehez

4. Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvének 175. lapja. (A 68. sz. ének vége; Gábor deák latin és magyar nyelvű ajánlása Mátéfi Jánoshoz.)

37. laps.

24 Senki nincs elj is az Jsten előtt,
csak akáron azért minden is lehet,
mert Jstennak törvényezerent lehet,
vöduőfagye elj is Jaga lehet

Erztelen hűt embernek art al hinni,
ha ki Jsten törvények ^{szerepe nélkül} ~~szerepe nélkül~~,
25 vöduőfaggyal magis magát birtatni,
magat Jgi hazuffaggyal legeltetni,

Az ki ezas ugere magien annak,
26 hogy bizomial tuggia ugget dolganak,
bolondul nem aggia magát pokolnak,
nemis hizen sok hamis birtatásnak.

Kiki lafa zabad uelle mit minál,
27 az ki Christust követei zent elvvel,
mag Coronartatik örök élettel,
nem esall magat mulandofaggyal

Jsten aggion leg Jstent halgatokorak,
mag teres ~~u~~ uelle életet a cöknek,
28 kik lalkeket zaratik as mag ~~teres~~ zanyak,
aggia Jsten hogy vöduőzöbifaggyanak.

Dichitofaggy az Jsten magafaggyan,
29 ki mag atta ~~er~~ erönköt et az életben,
igaz uallast mag talaltunk ~~v~~ vésztakban,
kövafgyörök art himan talaltunk életben.

Egyi Andras Betogh aggyiban mondta, ~~szombatos életet~~
sok öb. ~~szombatos~~ szombatos életet, ~~szombatos életet~~
kellene életben ~~szombatos~~ szombatos életet,
hívt ~~szombatos~~ szombatos életet talala.

1834.

A KÖZÖS ÉNEK
KÖNYVTÁRÁÉRTELMEZÉSE
KÖNYVTÁR

Árkosi János kódexének 37. lapja. (A 84. sz. ének vége és az Főssi Andrásra vonatkozó záróvers.)

fframaldgor. Mint lebecse hat az hogy az Zombatojok nem valnak
 es nem vettek azt a mit mindig tud, es a nyomat semy vesze
 ryveckh nyomon. Mi azent Zombatojok mint hogy az a
 ebem az tesshuel szigint es zianone vallokt az az Sabadlag.
 ok Jm meg mutogattunk nichoda hitbel es itelottbol
 m-negynek arra hogy m-negynek a Sabadlag belien kerek:
 =segynk vagion minden parandiolatokk meg tarasara.
 melliekre mostany Valoben a Sido: ikelelesek az az a
 melhiek ki meze az Jsten torueme zerant meg nem Zom
 hog az footik ideibet Sabadlag mostany ideibe nem nez.
 Az omni Somerg Janos drasab szigint kerdeken neti: Hog za
 az Apolok drasat. egy kellenk uendy mint la nekunkis is tak
 volna auag ny reaktis ny neve es illenek mint az kispres
 trent nek egy Gomaruinak Steben, mig nem felet sonij.
 hanem holta utan Clarins Mattias elzet felet vea kinek
 valyfa es tetcheke zerant, nyis Zombatojok az mondukt.
 hog az a Sabadlag semmit ny reakt nem nez. okaj erak
 I. Az toruenybeli parandiolatok az Jsten fogannak Zomarias
 esentolshopen esta es tratta, a monday trent, Saiento
 toruemy legien Sidonk es a Joneyemet, hogy semy ez a
 godia ten az toruemy nelkul mely te kőzetek rangion.
 abbol ne se az ty hogy otat az ollan fogannokra nezet
 volna. Mert Sido draluen a Joneuend gyalorta amit
 fezen mint meg tent. Szeped az fogannak abol, hitbel az
 isó ky. Sgienta toruemy legien az Sidok es az meg tent
 fogannak. f fog semy erak az Sidok kőzet lakó foganna
 kel Jsteny, Valjolon meg Jago az P. rishacoral f. na
 kik az toruemyet Jgar magiarakoy volnak.
 Es a s b. Jta regimod

6. Mátéfi János kódexének 2. lapja. (Részlet Az sido hűtőn utok közül kj zakadot ember ellen. e. vitairatból.)

24
az Poganjoknak tevetygésekre sohán nem állunk,
Aldassal menyben, el dicivédel hozzád jöhajkodunk.
Ez dicivéter a fiert Daniel előnkben így írta,
az ő könyvének harmad részében elmondani hágja,
Aldassal menyben, ez dicivéte mindet, hűvén (P. P. Magyar).

MAS Bőjtre való ENEK.

Nota: Az Izraélnek népe, végezen a Törvényben.

Menybeli nagy UR ISTEN ki ül az
Kerubimon, végheterlen jóságod kinek
mindenekben vágon, halgass meg siral-
mas versern, néz veam irgalmason,
hogy örökre Leikem algyon.

Az re magadtól való igaz Sinegedet a kinek
ő székihez senki meg nem ferkezhet, sem Angjal, sem
pedig ember abban bé nem ülhetet, had ismen élte kégedet.
Gazdag irgalmad szerent régi most Izraéleddel, siralmas
panakimat halgass meg Uram jüleddel, az en szarmot
iesemmet egyjelmeddel forold ell, hogy szent En ne veszek ell.
Imatkozom bünyömet mellyet ellened tettem, sok undok bünye-
imel életem széplőisöttem, az mellyertü melrán URAM,
sok ostoridot vettem, meg valtem meg érdemletem.
Azért bünyöme bocsáto Seregetek szent URÉ, bujdosó Iz-
raélnek fel kérosó hű Pásztorra, ne bocsátsd en életem
utolsó romlására, visszaszd életémet jóva.
Ream feljegyverkezet chühüt Poganj kargjától, oltalmazd
életem.

Említed nagy kegyelmeket, Rogi sokot kedveket,
fiord- jobra eptendoket, Laxatolator ügyintet.
Cradaq tevo Nagy In, Bünbatsato kedvedben,
Vagy müntet ferelmedben, Laxatolator köriben.
Viyts jora üdönket. All meg ugyeptendoket. 1714
Zerontsesits Nopedet, Cjüts hara joxban öket.
Tsudok tevo Nagy In, Bünbatsato kedvedben,
Vagy müntet ferelmedben, Laxatolator köriben. Amen.

Ando: 1713 dixin Pofa etet Kadda Jörjenski Szerden
1714 dixin. Pofa etet. Sumbaton. Jovi vglardok.
1715. dixin. Jovti. po.

591-1902

10. Pál András ima- és énekeskönyvének 201b lapja. (A 95. sz. ének vége és Pál András bejegyzései.)

41

Neked azért mi legyelemes kerünk, 41.
nagy haladot burgo szívünköl adunk
hogy mi nekünk ez napot hadd evünk,
hatalmodot hogy vagyta behelhesük.

Zent Nevedt mind öröké lételeg,
adattasod meltságot dűtössegh,
mert kád teged illet mindz meltságh,
Mennyen földön vizen mindz Wafagh.

Für Sziget az 1720.

Pál. An. Isten keze nem feleli
írja sebban nem buran.

SATOROSINEP

RE valok követ kez nek²³³
Nota hivel örvendezeter
az urnak Enekejete

Szidok-nak Szent-Inepet hivel
Szentül kik-tartjuk-Sakarodás
Inepet hivel ~~Szentül kik-tartjuk~~
ki Satoros ma tartjuk Szeregek
Szent urat Satoros Inepet fel
magosztaljuk

Az Szent nemzet elejivel-Szent
ur ez nagyon jól tölte hogy negyven
esztendőig Satorokban örítte
Inepet Szeregek Szent urat Satoros
Inepet fel magosztaljuk

Taplatta kész kenyérel Napta
nekül manával-nagy kö Sziklából
talal-mely vélek járt, Jorgással
Szeregek Szent urat-Satoros Inepet
fel magosztaljuk

Arg Szentesig Gyppur napjanak es
 mindenkor Nora ha bent vagy or elcsobin
 aratlan boldog ad ember kerek meg en
 getteik meg borsasatavik vetkees napon

Szer ad Isten ki ulla ad ferubimon es amoz
 Nagy szentesig Schräpshimon Mely Nagy mun
 nya minden alla to Lor mennyen földön es or
 verekben valokon

Ez felte ad emberi allarra mely Nagy gondja
 vajon allapotokra hooz sem josen gond
 nem jo atakra nalla nel kul senti minarhai

Naha naha kerrit meg probalya Arjai veszpaiv meg
 latogalya hi o lot abokly veseni nem hoozja lot
 tudallarcoson meg Labadnya

Jerhes bencokor nekik meg borsalya hoozha zaja meg es
 vespeke talja szalnakot meg amma for dinya
 es jövendő boldogsagban minna

Sok jovaival okot kornyulve hi allatna stor cior
 persetti mely munkapar es minnapra re hi kea
 rinek lönyorgospekis hooz nien

E szentesig Gyppur nak ad napja ma
 sig hooz minden meg vizzalya mag
 Imatagra Jordenisa ellibbeni sok bennu

gale

13. Kováts Elek énekeskönyvének 31a lapja. (A 140. sz. ének eleje.)

27

Írásbetoban Ferrenyo fogyokott
Égy halgac meg sokriad kiátrakott
Kérésekkel riad eső futokott
Halgac meg hegyen le nyomul lelünköt
Bünböl tiprisd emeld fel elerünköt
Kegyelmedböl nyusd köbisd esztendünköt
Felhesirven Mindenben Kérésinket
Ved kedvesen Minden Mű Smarráginkeit
Mind drága prókiból júsólyó illatott
Mind Eszvallí s. vejjelli áldozatott
Lomez hollo Nagy Eszen izz halljad
Meg honkott

Szalmos Mindenharo örök Eszen
Ki vagy erös es haralmos nagy Eszen.
kiülz es Cerubin Bent Angyalidon
Angyalokon viggas álli ember minijaralaton.
Abráhamnak Eszenak Jacokb Eszen
Kegyel ~~vagy~~ mes vagy a profeták reménye
Szentnek bázeke segítője
Uron járok te is kegyel vezere.
Mia Ur Eszen kérem felségedet.
Adgy uramban nekem jó Egészeset.

Eszen

14. Kohn-féle csonkaságok gyűjteményének 27a lapja. (A 115. sz. ének vége és a 149. sz. ének eleje.)

Na az a kerünk asert orobagadbol Kiralyi
 Szekedbol Draga peps halvekadbol hatmeg hivi
 det novaltadbol Nagy Iri hatalmadbol
 Igy teven mi vetunk felszaged Akarattal
 Terhesszük mindentem Düböszeged Nagy
 Joltat kibon maradhafunk mig nagy orob
 Jart alhasuk mind szamukat
 Düböszeg tiszteleg tied Legyen Meltosag
 Minden mondhatatlan hatalmadag kraszag
 vagy tetsak egyedül veghetellen jusszag
 Jot had Meltogez jusszag

Következik Szombaton Reggebre
 Jmadzag Utan Valo kis emek

Wran kerünk most Mutasad Nagy Jozal
 Macat Jovalafal Ajandekar Jmattsagunkat
 Jgaran tehorsad Jyamadokot Csak te vagy
 Jmadssag halloja Jot minden Jollévar hat
 Regjes Fütel haljad most Jmattsagunkat
 Jöröt Jivel Nagy Kiatunk Jyozis Magunkat
 Jgaran tehorsad Jokagazinkat Tsak te vagy
 Jmadssaghalloja Jot minden Jollévar hat

15. Kováts Elek ima- és énekeskönyvének 26. lapja. (A 12. sz. ének vége és a 152. sz. ének eleje.)

Sent Moyses Profeta harmadik Könyvében, azon Könyvének szizen hat részében, írja mi

kor volna Izrael egyemből, Egyiptusból való kijövéseket pusztán rangjeseiből
 Az sz: Ux függése meg emlékezvén, igaz bocsát megfölkéltén, az rabságból napok eltelvén, Dign Zár horemintz ez rendök eljövén, Pharaoh kerealat eltelvén

Wem haggja az önjésit az vas igaz, apogá nyolok jobbagyagabz elrühket len nagy rabságból hívá őket Zis Zaboltság, Gháninnak orságabz

Jurának Simának öpusztóságabz megállapának az hegy alabz, vadnak Isrenről vadakozásabz, mert vadnak Mozesről Gy rabságabz, rovakra igazgatásban,

Akara önjésit meg tanittani, az nagyur In Fel risselni, Zis rövinyekkel iklyüttén, orrobaságból letenni, Az Egyiptus Zisom nyéből mesnij

Rend Zerint a fözvint nekik ki adá, es atok alát raxani haggja, eodidgyüt adó mását haggja, kinem raxja büntetiset

A FORRÁSOK JEGYZÉKE

a). Kézírtos források

- Árkosi János kódex.* (1617–1626) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 1290. Mf: MTAK A 249/XI. Thúry 5. sz., Stoll 35. sz. — 15, 49, 67, 84.
- Áts Józsefné ima- és énekeskönyve.* (XIX. század közepe) Ismeretlen helyen. Thúry 53. sz., SzTA I, 8. sz. — 13, 14, 108, 116.
- Áts Mózes ima- és énekeskönyve.* (1835) Kolozsvár, EK 3200. Mf: MTAK A 171/V. Stoll 804. sz. — 4, 5, 11, 15, 18, 19, 23, 24, 26, 29, 31, 55, 60, 63, 76, 88, 91, 92, 93, 95, 97, 113, 116, 130, 133, 135.
- Áts Mózes kézírattörredéke.* (1825) Budapest, Rabbiképző Int. Kvtára. Mf: MTAK A 738/X. Thúry 43. sz., Stoll 724. sz. — 35.
- Áts Mózes szombatos énekeskönyve.* (1865 körül) OSzK Oct. Hung. 487. Thúry 57. sz. — 15, 18, 19, 29, 31, 51–55, 58, 59, 76, 97, 115, 116, 122, 123, 133–135, 138, 140.
- Böloni-kódex.* (1615–1621) OSzK Oct. Hung. 642. Stoll 30. sz. — 28.
- Böloni Pálfi András zsoltáros könyve.* (1693) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 991. Mf: MTAK A 292/II. Stoll 126. sz. — 28.
- Bözödújfalusi ima- és énekeskönyv.* (XVIII. század vége) MTAK M. Cod. 8r. 22. Thúry 27. sz., Stoll 488. sz. — 91–95.
- Budapesti imakönyv.* (XVIII. század első fele) Ismeretlen helyen. (1912-ben az Orsz. Izr. Tanítóképző Kvtárában Budapesten volt.) Thúry 16. sz. — 93.
- Csonka antifonálé.* (1607–1632) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 996. Mf: MTAK A 294/II. Stoll 143. sz. — 28.
- Csikorné Sallós Zsuzsanna ima- és énekeskönyve.* (1810) Kolozsvár, EK 458. Mf: MTAK A 335/V. Thúry 39. sz., Stoll 611. sz. — 91–95.
- Ernyei Kováts ima- és énekeskönyve.* (1824–1839) OSzK Oct. Hung. 413. Thúry 42. sz., Stoll 719. sz. — 27, 54, 91, 93, 94.
- Ernyei Kováts Sámuel ima- és énekeskönyve.* (1788) Kolozsvár, EK 14. Mf: OSzK FM 1/02. Thúry 23. sz., Stoll 377. sz. — 4, 13, 15, 19, 24, 26, 29, 31, 97, 113, 116, 134, 135.
- Festetich kézirat.* (1738–1840) OSzK Oct. Hung. 1533. Thúry 15. sz., Stoll 199. sz. — 19, 26, 35, 60, 91–93, 95, 115, 140.
- Gradulae Sacrum.* (1699–1702) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 944. Mf: MTAK A 345/I. Stoll 140. sz. — 118.
- Jancsó-kódex.* (1615–1618) MTAK M. Cod. 2r. 75. Thúry 3. sz., Stoll 31. sz. — 1–21, 23–26, 29, 30, 33–65, 69, 70, 72–74, 76, 78, 87, 88, 96, 97, 100, 101, 104–107.
- Kissolyosi Mátéfi János énekeskönyve.* (1616–1633) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 1241. Mf: MTAK A 170/IV. Thúry 4. sz., Stoll 34. sz. — 1–27, 28, 29–88, 96, 97, 100–109.
- Kohn Sámuel énekeskönyve.* (XIX. század eleje) Ismeretlen helyen. Thúry 36. sz., Stoll 532. sz. — 1, 2, 4, 5, 11, 13–15, 17–20, 23, 24, 26, 29, 31, 76, 106, 108, 115–116, 118, 130, 133, 135, 147, 152, 153.
- Kohn-féle csonkaságok gyűjteménye.* (XVIII. század vége–XIX. század első fele) Budapest, Zsidó Múzeum. Mf: MTAK A 738/VIII. Thúry 29. sz., Stoll 496. sz. — 5,

- 14, 15, 18–20, 23, 24, 26, 29–31, 42, 47, 50, 88, 91, 92, 94, 109, 115, 116, 130, 131, 133, 135, 140, **149–151**.
- Komjátszegi graduál.* (1697 után) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 1295. Mf: MTAK A 294/I. Stoll 137. sz. – 28.
- Koncz József ima- és énekeskönyve.* (1819) Budapest, Zsidó Múzeum. Mf: MTAK A 738/VII. Thúry 41. sz., Stoll 681. sz. – 5, 23, 24, 26, 28, 31, 91–95, 113, 116, 140.
- Kováts Dániel szombatos kódexe.* (1711) London, British Museum Kvtára OR 10 379. Mf: MTAK A 1695/IV. Stoll 163. sz. – 125.
- Kováts Elek énekeskönyve.* (1796–1842) OSzK Oct. Hung. 1118. Thúry 20. sz., Stoll 428. sz. – 17, 38–48, 51–58, 60–64, 68, 88–90, 95, 96, 114, 118, **122, 123, 130, 137–139, 140–142, 147, 148**.
- Kováts Elek ima- és énekeskönyve.* (XVIII. század vége–XIX. század eleje) Budapest, Zsidó Múzeum. Mf: MTAK A 910/V. Thúry 33. sz., Stoll 497. sz. – 4, 5, 7–15, 18, 19, 23–26, 29, 31, 35, 36, 76, 91–95, 108, 116, 133, 140, **152**.
- Kováts István ima- és énekeskönyve.* (1774–1775) Budapest, Rabbiképző Intézet Kvtára. Thúry 21. sz., Stoll 316. sz. – 28, 91–93, 133.
- Kováts József imakönyve.* (XVIII. sz. vége) Kolozsvár, EK. (?) Thúry 30. sz. – 94.
- Kováts Óser énekeskönyve.* (1863) Kolozsvár, EK. (?) Thúry 55. sz. 4, 5, 13, 15, 18, 19, 29, 31, 63, 76, 97, 108, 113, 134, 135.
- Kováts Óser ima- és énekeskönyve.* (XVIII. század vége–1838) Ismeretlen helyen. Thúry 31. sz., Stoll 499. sz. – 1, 3–5, 9, 11–14, 31, 41–48, 51–55, 58, 60, 88, 91–95, 116, 133, 140.
- Kováts Zebulon-énekeskönyv.* (1831) Budapest, Zsidó Múzeum. Mf: MTAK A 910/II. Thúry 45. sz., Stoll 775. sz. – 19, 47, 51–55, 58–61, 63, 65, 88, 95, 97, 115, 122, 123, 133–135, 137, 138, 140, 144–146.
- Magyari Péter kódexe.* (1704–1707) London, British Museum Kvtára OR 10 579. Mf: MTAK A 1695/II. Stoll 167. sz. – 113–115, **120, 121, 124–130**.
- Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv.* (1806 körül) Marosvásárhely, Bolyai-kvtár 385. (Korábbi jelzete: 9648.) Mf: MTAK A 296/II. Thúry 38. sz., Stoll 582. sz. – 91, 93–95, 113–117, 132, 144, 145, **153**.
- Mátéfi János kódexe.* (1620–1634) Kalocsa, Főegyházmegyei Kvtár 21 509. Mf: MTAK A 633/II. Thúry 59. sz., Stoll 39. sz. – **114–119**.
- Nagy Mózes imakönyve.* (1859) OSzK Oct. Hung. 631. Thúry 52. sz. – 26, 35.
- Nagy Sámuel ima- és énekeskönyve.* (XIX. század) Ismeretlen helyen. Thúry 49. sz., Stoll 867. sz. – 5, 17, 23, 24, 28, 63, 91, 93–95, 118.
- Nagyernyei Sárosi Mihály-énekeskönyv.* (1789) Budapest, Rabbiképző Int. Kvtára. Thúry 25. sz., Stoll 385. sz. – 4, 10, 12, 13, 19, 109, 114, 117, 133.
- Nagyernyei Sárosi Mihály ima- és énekeskönyve.* (1790) Ismeretlen helyen. Thúry 26. sz., Stoll 402. sz. – 91–94.
- Pál András énekeskönyve.* (1720) OSzK Oct. Hung. 410. Thúry 14. sz., Stoll 181. sz. – 4, 5, 32, 35, 36, 41, 43, 44, 47, 50, 51, 54, 55, 57, 58, 60, 63–65, 68, 88–90, 95, 97, **99, 101, 105, 111, 115, 118, 131–146**.
- Pál András ima- és énekeskönyve.* (1713) Kolozsvár, EK 899. Mf: MTAK A 171/I. Thúry 14. sz., Stoll 177. sz. – 91–93, **94, 95**.
- Péchi-kódex.* (1638 után) Kalocsa, Főegyházmegyei Kvtár 22 102. Mf: MTAK A 633/I. Thúry 60. sz., Stoll 52. sz. – **91–93**.
- Péchi Simon-énekeskönyv.* (1615 körül) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 1729. Mf: MTAK A 251/IV. Thúry 1. sz., Stoll 33. sz. – 1–27, 31–36, 41, 42, 44–63, 66, 72, 74, 76, 87, 88, 96, **98, 101, 104–107, 110–112**.
- Sallós József-énekeskönyv.* (1805) Ismeretlen helyen. Thúry 37. sz., Stoll 578. sz. – 5, 10, 12, 19, 20, 24, 26, 35, 60, 63, 109, 114, 115, 117, 140.
- Sallós József ima- és énekeskönyve I.* (1810) Ismeretlen helyen. Thúry 40. sz., Stoll 616. sz. – 23, 24, 60, 92, 94, 95, 109, 140.
- Sallós József ima- és énekeskönyve II.* (XIX. század első fele) Ismeretlen helyen. Thúry 44. sz., Stoll 873. sz. – 91, 92, 94, 122, 123.
- Szombatos énekek és imádságok könyve.* (XVIII. század eleje) Kolozsvár, EK 2684. Mf: MTAK A 171/III. Stoll 158. sz. – 4, 5, 7, 15, 17, 23, 24, 26, 29–31, 43, 76, 88, 113, 116, 144–146.
- Szombatos énekeskönyvecske.* (1744) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 4. Mf: MTAK A 189/II. Thúry 18. sz., Stoll 209. sz. – 4, 5, 18, 24, 26, 29, 31, 32, **35, 36, 113, 116**.
- Szombatos ima- és énekeskönyv.* (1757 előtt) MTAK M. Cod. Sr. 15/II. Thúry 19. sz., Stoll 253. sz. – 4, 14, 15, 20, 23, 24, 26, 29, 30, 91, 94, **113, 116, 130, 133**.

- Szombatos ima- és énekeskönyv.* (1770) Budapest, Rabbiképző Int. Kvtára. Thúry 61. sz., Stoll 297. sz. — 91—95, 97, 114—116, 118, 130, 133, 135, 144—146.
- Szombatos ima- és énekeskönyv.* (1779) Budapest, Rabbiképző Int. Kvtára. Thúry 22. sz., Stoll 334. sz. — 91, 93, 115.
- Szombatos ima- és énekeskönyv.* (XVIII. század vége) OSzK Oct. Hung. 1680. Stoll 507. sz. — 91, 92.
- Szombatos imakönyv.* (XVIII. század vége) OSzK Oct. Hung. 630. Thúry 35. sz., Stoll 508. sz. — 91.
- Szombatos imakönyvtöredékek.* (XVIII—XIX. század) Budapest, Rabbiképző Int. Kvtára 81. — 93.
- Szombatos kódexlevelek.* (XVIII. század vége) Ismeretlen helyen. (1912-ben Thúry Zsigmond birtokában volt.) Thúry 58. sz. — 35, 36, 95, 140.
- Szombatos töredékek.* (XVIII. század vége) OSzK Oct. Hung. 929. Stoll 509. sz. — 115, 144—146.
- Szombatosok ima- és énekeskönyve.* (1740) MTAK M. Cod. 8r. 15/I. Thúry 17. sz., Stoll 202. sz. — 91—95, 109, 138, 140.
- Szombatosok ima- és énekeskönyve.* (1798—1802) OSzK Oct. Hung. 516. Thúry 34. sz., Stoll 441. sz. 91—95, 125.
- Thordai-kódex.* (1657 előtt) Kolozsvár, 3. sz. akad. kvtár (unit. koll.) 1190. Mf: MTAK A 170/II. Stoll 80. sz. — 113, 118.
- Unitárius graduál.* (1697 után) Kolozsvár, EK 1269. Mf: OSzK FM 1/021. Stoll 138. sz. — 28, 118.

b) Nyomtatott források

- [*Isteni dicséretetek, imádságos és vigasztaló énekek.* Kolozsvár, 1605—1607 között.] RMK I, 342. Marosvásárhely, Bolyai-kvtár. Mf: MTAK A 4/V. — 28.
- Isteni dicséretetek, imádságos, és vigasztaló Énekek.* (2. kiad.) [Kolozsvár, 1632 körül.] RMK I, 1586. MTAK. — 28.
- Isteni dicséretetek, imádságos és vigasztaló Enekek.* (3. kiad.) Kolozsvár, 1697. RMK I, 1503. OSzK. — 28, 118.

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- BHA** = Bibliotheca Hungarica Antiqua. Szerk. Varjas Béla. Budapest 1959— (Faksimile-sorozat).
 II. Tinódi Sebestyén: Cronica. Kolozsvár 1554. A kísérő tanulmányt írta Bóta László. Budapest 1959.
 V Heltai Gáspár: Cancionale. Kolozsvár 1574. A kísérő tanulmányt írta Varjas Béla. Budapest 1962.
 VI. Bornemisza Péter: Enekek három rendbe. Detrekő 1582. A kísérő tanulmányt írta Kovács Sándor Iván. Budapest 1964.
 VII. Hoffgreff-énekeskönyv. Kolozsvár 1554—1555 A kísérő tanulmányt írta Tarnóc Márton. Budapest 1966.
- Bártfai énekeskönyv (1953)** = Az keresztieni gyülekezetben való isteni diczéreték egyben szedegetettét vyonnan nyomtatot, émendáltatot, és sok szép diczireteckel öregbitettet. [Bártfa 1593.] — RMK I, 267.
- Bornemisza Péter énekeskönyve (1582)** = Enekek, három rendbe, külömb külömb felec. Detrekoe varaban MDLXXXII. — RMK I, 195.
- Debreceni énekeskönyv (1579)** = Enekes keöniv, melibol szoktanak az vrnak dicziretet mondani. Debreczembe MDLXXIX. — RMK I, 151.
- Debreceni énekeskönyv (1590)** = [Énekes könyv, Debrecen 1590.] — RMK I, 232.
- Debreceni énekeskönyv (1616)** = Keresztyeni Enekek, mellyek az gradual mellet s annelkül-is az hol azzal nem lehetnek, az magyar nemzetben reformáltatot ecclesiakban szoktanak mondattatni. Debreczen 1616. — RMK I, 463.
- EK** = Egyetemi könyvtár
- Huszár Gál énekeskönyve (1574)** = A keresztieni gyülekezetben való isteni diczeretec es imadsagoc. Komjathi 1574. — RMK I, 332.
- Hoffgreff-énekeskönyv (1554—1555)** = [Hoffgreff-énekeskönyv. Kolozsvár 1554—1555 körül.] — RMK I, 348.
- IMIT Évkönyve** = Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Évkönyve
- KerMagv.** = Keresztény Magvető
- Kohn Sámuel** = Kohn Sámuel: A szombatosok, történetük, dogmatikájuk és irodalmuk, különös tekintettel Péchi Simon főkancellár életére és munkáira. Budapest 1889.
- Mf** = mikrofilm
- MTAK** = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
- OSzK** = Országos Széchényi Könyvtár
- RMK** = Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár. Budapest 1879—1898. I—III. köt.
- RMDT** = Csomasz Tóth Kálmán: Régi Magyar Dallamtár I. Budapest 1958.
- RMKT** = Régi Magyar Költők Tára. Szerk. Szilády Áron—Dézsi Lajos. Budapest 1877—1930. I—VIII. köt.

- RMKT XVII. sz. = Régi Magyar Költők Tára XVII. század. Budapest 1959–1968. I–IV. köt.
- Stoll = Stoll Béla: A magyar kéziratos énekeskönyvek és veragyűjtemények bibliográfiája (1565–1840). Bp. 1963.
- Szegedi Gergely énekeskönyve (1569) = Enekes könyv, melyből szoktanac az vrnak diczeretet mondani. Debrecembe MDLXIX.
- SzG = Szegedi Gergely: Enekes könyv. Debrecembe 'MDLXIX. Szilády Áron tanulmányával. Budapest 1893. (Hasonmás kiadás.)
- Szilvás-Újfalvi Imre énekeskönyve (1602) = Keresztyeni enek, mellyek az gradual mellet s annelkül is az hol azzal nem elhetnek az magyar nemzetben reformaltattott ecclesiakban szoktanac mondattatni. Debrecenben 1602. RMK I, 376.
- SzTA = Szabó T. Attila: Kéziratos énekeskönyveink és verses kézirataink a XVI–XIX. században. Zilah 1934.
- Thúry = Thúry Zsigmond: A szombatos kódexek bibliográfiája különös tekintettel azok énektartalmára. Mezőtúr 1912.
- Unitárius énekeskönyv (1605–7) = [Isteni dicséret, imádságos és vigasztaló énekek. Kolozsvár 1605–1607 körül.] – RMK I, 342.
- Unitárius énekeskönyv (1632) = Isteni dicséret, imádságos, és vigasztaló Énekek. (2. kiad.) [Kolozsvár 1632 körül.] – RMK I, 1568.
- Unitárius énekeskönyv (1697) = Isteni dicséret, imádságos és vigasztaló Énekek. (3. kiad.) Kolozsvár 1697. – RMK I, 1503.
- Várad énekeskönyv (1566) = A keresztyéni gyülekezetben való isteni diczeretek. Varadon 1566.
- Zov. Lex. = Zoványi Jenő cikkei a Theologiai Lexikon részére a magyarországi protestantizmus történetéből. Bp. 1940.

A NÓTAJELZÉSEK MUTATÓJA

	Ének- sorszám
A gonosz természet megromlásáról	87/II
A Gyula veszedelme	18/II
A Mátyás király éneke <i>ld.</i> Árpád vala fő a kapitányságban	
A mi komény rabságunkban (Bogáti Fazekas Miklós)	114
A nagy bölcs teremtést aki meggondolja (Bogáti Fazekas Miklós)	133
A szentírás mondja (Apollonius históriája)	129
Abigail asszony históriáját	84, 117
Adj, úristen, szent lelket	33
Aeneas éneke <i>ld.</i> Oly búval, bánattal az Aeneas király	
Aki akar üdvözülni	74, 114/II
Aki az istent megismerheti	25
Aki veti segedelmét az istennek hatalmába	4, 97, 136
Áldjad én lelkem mindenkor az urat	76/IV
Áldott az úristen örökké mennyégben	83
Amíg élek mind éltig	43/III
Árpád vala fő a kapitányságban (Görcsöni Ambrus)	85, 115/III
Átkozott irigyek	19
Atyaisten, tarts meg minket	75
Aufer immensam	105/II
Az ifjú Tóbiás házasságának históriája <i>ld.</i> Minden embert erre szívem szerint intek	
Az izraelnek népe régenten	120
Azt mondják a pogán népek	42/II
Boldog az ilyen ember az istenben	65
Boldog ez ilyen ember e világon	65/III
Bús haragból ne büntess (Bogáti Fazekas Miklós)	50/IV
Csak tebenned, uram isten, vagyon bizodalunk	15, 118/II, 135
Csodálatos nagy bölcsesség (Melius Péter)	24
Cur mundus militat sub vana gloria (Jacopone da Todi)	130
Dicsérd az istent mostan, óh én lelkem	56
Dicséretes a gyermek, ki nekünk születék	38
Dicséretet a mi istenünknek	28
Dicséretet mondjunk az úristennek	153
Dicsérlek téged, én édes istenem (Dóci Ilona)	53
Dicsérlek tégedet, mennybéli isten	79
E nap nekünk dicséretes nap	34
Egész izraelt Dávid felgyűjté (Bogáti Fazekas Miklós)	26/III, 28/V
Egy lélekkel mostan áldott hívek (Alvinci Énok)	26
Egy szent fejedelem kegyes asszonyról (Eszter dolga)	55/II
El-bermegyünk nagy örömmel	1
Emlékezzél, úristen, híveidről	40, 78
Emlékezzünk e napon urunknak haláláról	5

Erős várunk nekünk az isten (Luther Márton)	3, 59
Felséges isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel	31
Felséges isten, mennynek, földnek ura és embereknek	82, 113/II—III
Felséges úristen, hozzád kiáltunk	54/IV
Földre arccal leborulva	35/IV, 58/IV, 90/II
Gondja között egy fő gondja embernek (Pesti György)	87
Gondoljál ember te állapotodról	89/II, 134, 148
Gyakran csapdos a szent isten	118/IV
Ha ki nagy bánatban	103
Ha szent vagy és életedben (Bogáti Fazekas Miklós)	140
Hálaadásunkban rólad emlékezünk (Sztárai Mihály)	8
Hálát adunk teneked örök isten	27
Hálát mi adjunk az atyaistennek <i>ld.</i> Nagy hálát adjunk az atyaistennek	
Hallgasd meg, atyaisten, a mi kérésünket	110
Hallgass meg minket, úristen	42
Halljuk el, régen atyáinkkal mit tettél (Bogáti Fazekas Miklós)	44/IV
Hívek örvendezetek, úrnak énekeljete (Bogáti Fazekas Miklós)	60/IV
Hunyadi János éneke <i>ld.</i> Nektek emlékezem, ha meghallgatjátok, jó Hunyadi Jánosról	
Igaz felség, egyedül úr (Petki János)	118
Ilyen fogadást tón a szent Dávid (Gitzi János)	43
Irgalmazz, úristen, immáron énnékem (Temesvári ? István)	17
Isten oltalmunk, erős kővárunk	127, 142
Istenem, mely kedves volna most (Bogáti Fazekas Miklós)	137
Jámor és bölcs, boldog és szent (Bogáti Fazekas Miklós)	102
Jámor házások meghallgassátok (Batizi András)	63
Jámor vala, de sok háborút látá (Bogáti Fazekas Miklós)	18
Jer, dicsérjük az istennek fiát (Batizi András)	106
Jer, dicsérjük e mai napon a nagy úristent, bizony méltó (Batizi András)	11
Jer, dicsérjük e mai napon a mi urunkat (Batizi András)	9
Jer, emlékezzünk, keresztyén népek	29, 77, 107/II
Jer, mi dicsérjük, áldjuk	52, 72
Jer, mindnyájan örüljünk	6, 62, 73
Jézus Krisztus, istennek szent fia	143
Jóllehet nagy sokat szóltunk Dávidról	50
Jóllehet nagy sokat szóltunk Sándorról (Ilosvai Péter)	116
József éneke <i>ld.</i> Józsefnek megmondom az ő krónikáját	
Józsefnek megmondom az ő krónikáját (Nagybáncsai Mátyás)	66, 81
Kelj fel, uram, kelj fel, mutasd színedet (Bogáti Fazekas Miklós)	116
Kérlek és intlek mostan tégedet	88
Keserves	147
Keserves szívvel Magyarországon	49/II
Kivel isten vagy, bátorsága lehet (Bogáti Fazekas Miklós)	144
Könyörögjünk az istennek szent lelkének (Huszár Gál)	20
Könyörögjünk az istennek, mi szent atyánknak <i>ld.</i> Könyörögjünk az istennek szent lelkének	
Krisztus feltámadá igazságunkra	16, 54, 67, 71
Krisztus feltámadá, mi bűnünket elmosá	7
Krisztus im feltámadá, nekünk örömet ada (Batizi András)	60
Látja világ dolgát (Bogáti Fazekas Miklós)	132
Magasztallak én istenem, mert megváltál, uram, engem	104
Magasztallak én istenem, uram és atyám (Csemeki Mátyás)	91/III, 92/II
Már beállott a szent szombat	97/III
Megszabadultam már én a testi haláltól	12
Mennynek és földnek nemes teremője	113/III
Mennyi sokat szól isten embereknek (Sztárai Mihály)	37
Mi urunk Jézus Krisztusnak	48
Mikor Dávidra a Saul király (Bogáti Fazekas Miklós)	94
Mikor isten Dávidot meghallgatá	115/II
Mikoron Dávid nagy búsultában (Kecskeméti Vég Mihály)	13
Mikoron zsidó nemzet tartatnék Babiloniában	125

Minden embert erre szívem szerint intek (Dézsi András)	130
Mindenható úristen, mi bűnös emberek	39, 57
Mostan, úristen, hozzád kiáltunk keserűségünkben	49
Nagy bánatban Dávid mikoron vala (Szegedi Gergely)	80, 117/II
Nagy hálát adjunk az atyaistennek	21
Nagy mély vízben, sárban forgok (Bogáti Fazekas Miklós)	124
Ne hagyj elesnem, felséges isten, keserűségemben (Nagybáncsai Mátyás) 36, 51, 69, 70	
Nektek emlékezem, ha meghallgatjátok, jó Hunyadi Jánosról (Nagybáncsai Mátyás)	2, 64
Nekünk születék mennyei király	23, 61, 122, 123
Nem régen szokott kertemben	91, 92
Nemes földét a szent népnek (Bogáti Fazekas Miklós)	119, 128, 139
Nézz mireánk, úristen, kegyelmesen	22
No szent	146
Óh izrael, szerető népem	14, 101, 138
Óh kemény halálnak rettenetes	112
Óh te isten hű népe, serkenj fel álmodból	41/II
Óh te keresztény ember, serkenj fel álmodból	30, 41/II
Oly búval, bánattal az Aeneas király (Huszi Péter)	68
Örök atyaisten, amíg élek, csak téged dicsérlek	96
Régen vala a nemes Perzsiában (Kákonyi Péter)	47, 55
Sándor nótája <i>ld.</i> Jóllehet nagy sokat szoltunk Sándorról	132/II
Segítségül hívjuk a mennybéli istent	93
Semmi nincs e földön állatok közül (Péchi Simon)	
Seregeknek istene, szenteknek vezére	41/IV
Serkenjünk fel mindnyájan	35/VI
Sírva kérlek világ alla	84
Sok csodái közt halljatok egy csodát <i>ld.</i> Sok csodák közül halljatok egy csodát	44
Sok csodák közül halljatok egy csodát (Tinódi Sebestyén)	141
Sok hatalmas lator most azt tudja (Bogáti Fazekas Miklós)	32, 36/IV, 111
Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik (Szegedi Gergely)	100
Szent Dávid próféta éneklő könyvének (Sztárai Mihály)	126
Szent Ezsaiás így írt Krisztusnak (Szegedi Gergely)	101/IV
Szent isten népe most intlek	145
Szent törvény	64/III
Szent törvénykönyvében gyakor helyen	38, 58, 98
Szerencsének forgásáról néktek emlékezem (Tinódi Sebestyén)	127
Szombatnak napját, kit szent úr hagyta	46
Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát	45
Tebenned bíztam, én istenem (Tesini Imre)	118
Teljes szívvel és lélekkel	130/III
Urak, fejedelmek	117
Uram, benned az én reménységem (Palatics György)	121
Úristen, légy most mivelünk (Szegedi Gergely)	68/II
Várom, uram isten, fejemre kedvedet	76, 105
Vedd el, úristen, rólunk haragodat	10, 41
Viri venerabiles sacerdotés dei	

KEZDŐSOR-MUTATÓ

	Énekek sorszámja
A mi atyánknak, szent Ábrahámnak	125
A nagy úristennek, kik fogadást tettünk	103
A rettenetes kerek világnak	111
A szent nap már nyugvásban	95
A szent népnek, úristen, újulása	22
A testi halál, mely Ádám miatt	86
Aki jól tudja és megtanulta	77
Áldás tőlünk neked, szent atyánk, úristen	8
Áldott vagy te, szent úristen	136
Az isten irtalma s kiterjedt hatalma	137
Az istennek könyvét, aki megvizsgálja	133
Az úristen jóvoltáról	48
Bizodalommal, hittel az istent	127
Boldogságunk, szent úristen	97
Csak hívság az, amit világ boldogságnak hiszen	119
Csodálatos a nagy istennek dolga	46
Dicséretes e szent nap, ki újhold ünnepe	38
Dicséretet a mi istenünknek	26
Dicséretet énekléssel mondunk, uram, neked	35
Dicsőségnek szent ura, istene	141
Egész föld bírása s törvényre hívója	132
Egész hét már telt szépen el	24
Egy lélekkel mostan áldott hívek	28
Egy szívvel most minden urat dicsérje	18
Élő isten, nyisd meg nekünk kedves kincsedet	92
Eltöltöttük a szent szombatot	23
Elválasztottad, uram, mind a tieidet	72
Emberi nemnek bölcsen formáló s alkotó istene	126
Emlékezem a Krisztus haláláról	80
Emlékezzél, szent úr, szabadíts meg	106
Emlékezzünk a nagy isten dolgáról	48
Engem a munkára, mint napot világra	129
Erős isten, nagy erődöt mutattad	90
Erős magasságban dicsőséges széked	144
Ezt ládd, nyughatatlan, felséges úristen	100
Felséges isten, mennynek, földnek ura, ki híveidnek	21
Felséges isten, panaszunk hallgasd meg	124
Felséges úristen, hozzád kiáltunk	16
Felséges úristen, mennynek, földnek ura, fiaidnak	17
Fészkről a madár, ha elrepül fennen	130
Földre arccal leborulva	128
Gyarló embernek földön élete	63
Hálálkat mostan, kegyelmes atyánk, adunk felségednek	32

Hálát adunk, uram, teneked	33
Hálát adunk, úristen, te felségednek	27
Halld meg ezt, vak világ, s vedd jól eszedbe	71
Halld meg szómat, szók meghalló nagy isten	115
Halld meg, vak világ ezt, nyisd rá elmédet	67
Hallj tanúságot és ítéletet lelkiismeretről	79
Hatalmas, gazdag, bőkezű, szent úr, ki most áldásoddal	36
Hatalmas munkájú nagy isten	138
Honnét vagyon e nagy veszedelmes	96
Ily parancsolat isten törvényében	56
Irgalmas, mindenható, örök isten	149
Irgalmas úristen, szent nevedért	96
Isten leánya, szép szűz mátkája	94
Isten törvénye szerint	57
Istenem, ne ítélj rossz utaimért	117
Istennek szerelme Ádámhoz törvénye	134
Istennek ünnepi szentelő, hú kegyes áldott hívek	43
Istenünknek az ő utát valaki keresi	99
Jákob magvának rendelt törvény kiadását	52
Jer, dicsérjük a hatalmas, kegyelmes úristent	15
Jer, dicsérjük e mai napon a nagy úristent, ki magának	11
Jer, nézz reánk nagy úristen	98
Jertek elő, szent istennek minden hívei	102
Jeruzsálemnek gyönyörűségét, uram	143
Jóllehet nagy sokat szóltunk zsidókról	50
Jött be újesztendő	54
Jövendő boldog életnek	42
Kegyességnek szent atyját, egeknek nagy urát	10
Kis hűgünk már menyasszonyságra készült	93
Könyörögjünk az istennek, kegyelmezzon ő népének	104
Könyörögjünk istennek, kegyes teremtőnknek	110
Látod, uram, mi szándékinkat	101
Már beállott a szent szombat ...	4
Már elkezdett az új esztendő	122
Mennybéli nagy úristen, ki ülsz a kerubimon	120
Mennyi felségnek mi, kik javát várjuk	45
Mennyen és földön minden teremtetek	113
Mi dicsérjük az urat, őtet felmagasztaljuk	73
Mi kegyes atyánk, édes istenünk	13
Mikor istennek az ő szemei	107
Mindenható úr, felséges isten	25
Most kezdetik a szombat	5
Nincs ég alatt ember, nép, sem nemzetség	55
No, szent sereg, gyülekezet	146
Nyugodalomnak ágyából íme felkeltem	150
Nyugodjék már az ő lelke	109
Óh emberi állat, vedd jól eszedbe	84
Óh mely sok csodákat szenteltél ez éjen	89
Óh nagy jó, szent isten	112
Óh nagyságos, felséges atyaúristen	20
Összegyűjtés ünnepe, minden eszébe vegye	62
Összegyűjtésnek ünnepe vagyon	61
Összegyűltünk nagy örömmel, felséges isten	1
Panaszolkodom, uram, te előtted	82
Pápának sok hamis találmányi között	83
Parancsolatjából az úristennek	123
Pusztáján Öreb hegynek istennek szent népe	41
Romlott világnak megépülését, hívek, kik reméljük	49
Semmi nincs e földi állatok közül	87
Seregeknek istene, szenteknek vezére	30

Seregid, úristen állnak te előtted	68
Serkenj fel, ember, ha már ide jöttél	76
Serkenjünk fel mindnyájan	6
Siettem és álomom miatt nem restelkedtem	131
Sion hegyéről szabadítótat	88
Sok csodái közt isten ilyen csodát	44
Sok drága javait a felséges isten közlötte	53
Szent atyánk, úristen, menny, föld erős istene	12
Szent az isten, aki ül a kerubimon	140
Szent életnek uta szoros e világban	148
Szent istennek népe, most intlek	14
Szent, kegyelmes, szent úr, neked vallást teszünk	66
Szent Mózes próféta harmad könyvében	153
Szent szombatod, kegyes isten	135
Szent törvény beszédéből ezt hirdetem	145
Szent törvénykönyvében gyakor helyen	2
Szentséges, nagy napját az úrnak értvén előttünk	9
Szívnek és szemnek világos vezére	65
Szólok az alamizsnálkodásról	78
Szombatnak napja, kit szent úr hagyta	29
Szombatnak napját nagy parancsolva	31
Társzenvedhetetlen mennybéli nagy isten	147
Távozzál már s járj békével, jó havas eső	91
Tekintsük meg isten jóvoltát	34
Teremtő atyát, eget szent urát, hívek dicséjétek	51
Teremtő úr szombatja, kedves szent ünnepnapja	7
Teremtőm, uram, jóm, méltóságom	151
Tiszteld, ember, a te teremtődöt	40
Tudjad, ember, és jól eszedbe vegyed	85
Újesztendő napin vigadjunk	59
Újesztendőt a nagy úrnak, ki szentel igazán	58
Újszövetségről halld meg, te ember	70
Úr a nagy isten a magos mennyben	142
Úr az isten, aki mennyben lakik	139
Úr, mi istenünk, édes lakóhelyünk	105
Úr szolgálatjára keltem, állottam	116
Úr vacsorájáról értsd igazán, ember	81
Uram, kérünk, most mutassad	152
Uram, minket miért hagysz el?	121
Úristen, ki a napot estve	108
Úristen, szent törvényedből	75
Urunk istenünknek örvendetes napja	64
Utát minden teremtett állat tartja	37
Üdvözülendő embernek penitenciát kell tartani	74
Választott szenteknek kegyes őrizője	19
Várván, szent úr, te ünnepedet	3
Vidám szívvel, víg zengéssel	118
Világ ura, nagy királya	114
Világbíró szent isten, seregek királya	39
Zsidó szentek ünnepit, hívek, kik szentül tartjuk	60

NÉVMUTATÓ

- Ábel 163, 360, 513—515, 519
 Abdenágó ld. Azariás
 Abigail (Abigaly, Abjail) 218, 303, 529, 598
 Abimélek 536
 Abirám (Abiran, Abjron) 151, 515
 Ábrahám 22, 35, 51, 59, 67, 75, 79, 98, 105—108, 118, 119, 140, 141, 152, 160, 237, 245, 264, 266, 280, 299, 329, 338, 342—344, 354, 355, 358, 372, 387, 414—417, 426, 430, 437, 439, 445, 458, 488, 490, 491, 495, 500, 505, 536, 537, 544, 554, 563, 566, 569, 572, 583, 601
 Ábrahám Ibn Ezra 438, 478
 Ácháb király 216, 501, 529
 Ada (Ado) = Háda 514
 Ádám 21, 59, 117, 154, 159, 235, 352, 359—361, 388, 413, 425, 437, 439, 497, 500, 507, 513—515, 517, 601, 602
 Aeneas 158, 598, 600
 Agabus ld. Ácháb
 Ajtay István 466, 517
 Akab ld. Ácháb
 Akiba 438
 Alexander pátriárka 167, 519
 Alnakva, Izrael 11
 Alvinci Énok 7, 58, 79, 453, 459, 598
 Ámán (Hamon) 246, 247, 282, 536, 537, 548
 Ambrus pap 466, 517
 Ananiás (Anania) = Sidrák 279, 300, 332, 416, 555, 564
 Ananiás, Péter apostol kortársa 501
 Antiochus (Antioch) 282, 357, 548
 Apollonius 565, 598
 Aptowitz, Victor 439
 Aral 399, 578
 Arányi Lajos 447
 Arisztotelész 465, 485, 513—517, 571
 Arius 168, 519
 Árkosi János 452, 471, 530
 Áron (Arron) 106, 113, 114, 129, 140, 200, 299, 367—369, 392, 393, 438, 477, 555
 Árpád 298, 598
 Aser ben Jechiel 11
 Asmodus (Asmodi) 416, 583
 Asverus 246, 247, 470, 474, 536
 Athanasius 168, 519
 Augustinus (Szent Ágoston) 520
 Augustus 529
 Azariás (Azaria) = Abdenágó 279, 300, 332, 416, 555, 564
 Báál 224
 Baccus (Bacchus) 216
 Bacher Vilmos 437
 Bálám 140, 478
 Balassi Bálint 444, 482, 534, 537, 565, 572
 Baltasar (Baldasar) 246, 247, 372, 536, 537, 572
 Barabási Kata 534
 Barrakas (= Barnabás) 168
 Bartók Béla 538, 558
 Báthori Gábor 533
 Báthori Kristóf 466, 517
 Báthori Zsigmond 484, 532, 533, 546
 Báthoriak 484
 Batizi András 448, 450, 476, 479, 549, 599
 Beke Dániel 552
 Bekény János 7, 9, 257, 542—544
 Bekényi Fülöp János 542
 Bel 372, 572
 Ben Jehuda, Eliezer 440
 Berecz Sándor 565
 Bersabe ld. Betsábe
 Bethlen Gábor 9, 533
 Betsábe 159, 482
 Blandrata György 466, 517
 Blau Lajos 527
 Bocskai István 533
 Bogáti Fazekas Miklós 8, 11, 436, 437, 441, 443, 444, 453, 458, 459, 466, 468, 471, 476, 517, 530, 539, 547, 552, 553, 555, 557, 561, 562, 564, 565, 567, 568, 571, 574—576, 598—600
 Boldizsár pap 466, 517

- Bornemisza Péter 444, 455, 464, 467, 473, 476, 534, 596
 Boros György 219, 465, 525
 Borsos Sebestyén 5
 Bóta László 596
 Bösházy Péter 466, 517
 Buber, Salamon 439
- Cain ld. Káin
 III. Callixtus pápa 529
 Calvinus ld. Kálvin
 Cananias ld. Ananiás = Sidrák
 Cedáká Hákkóhén ben Szár Sálom 438
 Chájun József 11
 Channa ld. Elkána
 Chasnal (Chasnal) 399, 578
 Chávácelet, M. 438
 Chaijphas ld. Kaifás
 Chizkiahú ld. Ezekias
 Choin ld. Choni
 Choni (= Óniás) 300, 438, 439, 555
 Chore ld. Kóré
 Christus ld. Jézus
 Cippóra 538
 Cjrus ld. Kürosz
 Commodus 109, 469
 I. Constantinus római császár 22, 168, 445, 519, 528, 569
 Copernicus ld. Kopernikus
 Cornelius 490, 491
 Csemeki Mátyás 436, 444, 537, 599
 Csokonai Vitéz Mihály 440
 Csomasz Tóth Kálmán 435, 596
 Czilla ld. Zilla
- Dániel (Danel) 216, 245, 246, 279, 300, 333, 372, 416, 508, 529, 536, 555, 572, 583
 Darius 488
 Dathan 151, 515
 Dávid király 46, 79, 84, 104, 118, 125, 159, 171, 172, 180, 192, 197, 231, 236, 237, 253, 269, 293, 299, 318, 322, 325, 333, 336, 416, 441, 459, 461, 463, 467, 482, 494, 505, 508, 540, 554—556, 563, 567, 583, 598—600
 Dávid Ferenc 5, 6, 466, 484, 485, 517, 533
 Davidson, Israel 438, 440
 Dézsi András 600
 Dézsi Lajos 444, 482, 534, 537, 596
 Dóci Ilona 473, 598
- Éli 299, 555
 Eliezer ben Hyrqános 437
 Elizeus (= Elysa) 300, 539, 555
 Elkána (= Channa) 299, 555
 Elysa ld. Elizeus
 Enoch (Énok) pátriárka 22, 59, 445, 514, 515
 Énos 514
 Eössi András 5—7, 9, 10, 162, 466, 475, 482—485, 524—526, 528, 530, 532, 533, 536, 545
 Erdódi András 466, 517
- Ernyei Kovács Sámuel 569, 570
 Esaiás, Esajas, Esayas ld. Ezsaiás
 Esdrás (Ezra, Ezrás) 300, 409—414, 581
 Eszter (Esther, Heszter) 300, 470, 474, 555, 598
 Éva (Eua) 21, 159, 165, 352
 Ezekias (Ezechias) = Chizkiahú, Kizehiáhu, Kizkijaho 79, 104, 300, 414, 459, 467, 555
 Ezra (Ezrás) ld. Esdrás
 Ezsaiás (= Isaiás) 83, 112, 247, 333, 357, 428, 498, 502, 505, 537, 600
- Fineás, Finesz (Phinees) = Pinchas 151, 299, 555
 Finkelstein, Louis 438
 Friedmann, Meir 440
- Gábor deák 8, 9, 441—476, 478—482, 532, 534, 535, 545
 Gabriel (Gábor) arkangyal 247
 Gál Kelemen 553
 Gámáliei (Garnalyel) 204, 526
 Gaster Mózes 13, 559, 562
 Gedeon 104, 224, 247, 467, 537
 Gergely énekszerző 11, 419, 584
 XIII. Gergely pápa 528
 Ginzberg, Louis 438, 439
 Gitzi János 467, 599
 Glierius (Glerius) Mátyás 5, 6, 484, 485, 526
 Góg (Gogh) 246, 372, 572
 Goldschmidt, Lazarus 439
 Goldziher Ignác 438, 439
 Góliát 416, 583
 Görösöni Ambrus 530, 554, 598
 Guttmann Mihály 10, 437, 438, 534
- Habsburgok 12
 Háda ld. Áda
 Hadarniel 400, 440, 578
 Haller Gábor 526
 Hamon ld. Amán
 Harnos Sándor 10, 438, 534
 Hartyáni Imre 563
 Hazai Hugó 449, 451, 454, 457, 460, 574
 Heinrich Gusztáv 565
 Heller Bernát 437, 558
 Heltai Gáspár 530, 596
 Hillél 438
 Holofernes (Hollofernesz) 417, 467, 583
 Horodezky, Samuel Abba 440
 Horovitz, Saul Haim 438, 439
 Hunyadi Demeter 466, 485, 517
 Hunyadi János 19, 444, 480, 599, 600
 Huszár Gál 444, 451, 455, 462, 476, 528, 545, 556, 559, 563—565, 596, 599
 Huszti Péter 482, 600
- Illés (Illies, Illjes) próféta 198, 236, 299, 414, 486, 501, 506, 529, 555
 Ilsvai Péter 555, 599
 Isai 350, 567
 Isaiás (Izaiás) ld. Ezsaiás

- Isaac, Isac, Isach, Isak ld. Izsák
 Izrael (Israel) = Jákob 119, 243, 245, 254, 299
 Izsák 51, 98, 106, 160, 266, 280, 299, 329, 341—344, 355, 416, 417, 430, 439, 488, 544, 548, 554, 583
 Izsák ben Levi ben Mar Saul Lucena 440
 Jacob ld. Jákob
 Jacopone da Todi 565, 598
 Jáfet (Japhet) 75, 458
 Jakab Elek 535
 Jákob (Jacob) = Izrael 22, 43, 51, 62, 81, 98, 106, 119, 122, 123, 172, 224, 243—245, 254, 272, 274, 280, 299, 322, 329, 340, 355, 357, 397, 414, 416, 417, 430, 445, 450, 472, 478, 488, 505, 536, 538, 540, 554, 561, 564, 583, 602
 Jánnáj 440
 János apostol 201, 202, 492—494, 496, 502, 503, 508, 512, 513
 János király fia ld. János Zsigmond
 János (Mozogató = Keresztelő) 207, 495, 496, 506, 527
 János pap (Presbyter Johannes) 469
 János Zsigmond 6, 463, 475, 484, 544
 Janus 529
 Japhet ld. Jáfet
 Járai János 552
 Jeremiás 405, 409, 502, 580
 Jereneus Apollarius 512
 Jetró 250
 Jézus (Jesus, Christus, Krisztus) 6, 7, 10, 31, 35, 36, 39, 41, 48, 51, 52, 54, 68, 103, 107, 109, 110, 115, 117, 118, 121, 124, 139, 142, 145, 146, 156—158, 163—167, 169, 170, 172—175, 188, 189, 191, 193, 195, 197—204, 206, 219—221, 225, 229, 230, 234, 236, 243, 252, 276, 280, 284, 294, 307, 308, 333, 394, 442, 445, 448, 468, 472 485 519, 524, 525, 527, 528, 535, 536, 539, 549, 557—558, 566—601
 Jézus Sirák (Jesus Sirak) 235
 Jób 288, 550
 Jónás 300, 416, 488, 500, 555, 583
 Jónatás 236
 Josephus Flavius 439
 Josva ld. Józsué
 József, Jákob fia 106, 113, 154, 206, 216, 299, 417, 470, 481, 529, 554, 583
 Józsué (Josva) 299, 555
 Juda 223, 407
 Juda Hallévi 440
 Judit 104, 417, 467, 583
 Julius Caesar 529
 Juno 529
 K. G. 459
 Kaifás (Chaijphas) 204
 Káin (Caim, Cain) 163, 360, 439, 513—515, 519
 Kákonyi Péter 470, 474, 600
 Kálvin (Calvin, Kalujnus) 165, 219, 519
 Kaminka, Armand 440
 Kardos Albert 440, 475, 476
 Kaufmann Dávid 440
 Kecskeméti Vég Mihály 451, 599
 Kemény József 546
 Kiss Lajos 436
 Kizchiáhu, Kizkijaho ld. Ezekias
 Kodály Zoltán 436, 538, 558
 Kohn Sámuel 5, 11, 437, 440, 484, 525, 530, 533, 534, 536, 537, 542, 553, 555, 557, 572 580, 583—585, 596
 Komlós András 444, 480, 530
 Komlós Ottó 438
 Konrad, R. 439
 Konstantin, Nagy, római császár ld. Constantinus
 Constantinus
 Kpernikus 535
 Kóré (Chore) 151, 515
 Kornis Judit 533, 534
 Kovács Sándor Iván 596
 Kováts Sámuel 579
 Kőváry László 533
 Kraeling, Carl H. 438
 Krisztus ld. Jézus
 Kriza János 550, 551
 Kuhn, Ernst 439
 Kürosz (Cjrus) 488
 Lábán 245, 536
 Lámek 514
 Lázár 264, 486, 493
 Leveen, Jacob 438
 Lévi 153, 392, 481, 575
 Losonczy István 468
 Lót (Loth, Lott) 32, 106, 226, 247, 536, 537
 Löwinger Adolf 439
 Lukács (Lucas) apostol 486, 502
 Luther Márton (Lutetus) 165, 219, 445, 476, 489, 504, 516, 519, 522, 599
 Mágóg 246, 372, 572
 Magyarai Péter 11, 12, 311, 552—554, 556, 559—565
 Maimúni 557, 577
 Málkicedek ld. Melchisedek
 Manassze (Manasses) 159, 188, 417, 482, 583
 Mann, Jacob 437
 Mardocheus 300, 555
 Margulies, Morbecai 439
 Mária (Miria) Jézus anyja 243, 496
 Mária (Mirjam) Mózes testvére 140, 393, 438, 477
 Marmorstein Artur 559, 562
 Maróti Dávid 534
 Mars 529
 Martirus 167, 519
 Martius 167, 519
 Máté apostol 308, 492
 Mátéfi Basilius (Balázs) 441, 443, 545
 Mátéfi János 443, 513, 547
 Mátéfi Pál 481
 Matuzsálem (Mattussallem) 361

- Mátyás (Matthias) király** 221, 530, 554, 598
Mederi Péter 559
Melchisedek (Málkicedek) 354, 439, 488
Melius Péter 457, 598
Michael (Mihály) arkangyal 249, 538
Mikó Imre 5
Mikszáth Kálmán 470
Mindszenti Benedek 546
Miria ld. Mária, Jézus anyja
Mirjam ld. Mária, Mózes testvére
Misael (Mysael) = Misák (Missak) 279, 300, 332, 416, 555, 564,
Mózes (Moises, Moses) 22, 40, 47, 100—103, 113, 114, 118, 119, 121, 128, 129, 140, 151, 156, 159, 164, 170, 174, 195, 198, 204, 208, 219, 244, 266, 299, 307, 356, 367—369, 376, 379, 393, 414, 419, 420, 438, 442, 444, 449, 465, 477, 481, 485—488, 490, 492—502, 506, 513—517, 530, 532, 538, 544, 557, 603
Nábát 501
Nabukodonozor 488, 491, 529
Nagy Iván 546
Nagy Szabó Ferenc 5
Nagyajtai Kovács István 546
Nagybáncsai Mátyás 444, 463, 472, 480, 481, 518, 527, 599, 600
Nagyfalvi György 439
Namansirus 488
Nehémiás 581
Nestorius 167, 519
Nikánor (Nicanor) 357
Nikodémus (Nicodemus) 164, 519, 581
Nimród 437
Noé (Noach) 22, 59, 97, 105, 353, 354, 360, 395, 437, 445, 458, 468, 488, 515, 576
Nordström, Carl-Otto 438
Nöldeke, Theodor 439
Óniás ld. Choni
Onán 223, 531
Óvári Benedek 485, 504
Órkényi Ferenczy József 437
Pál apostol 146, 165, 168, 172, 180, 194, 200, 202, 207, 208, 211, 214, 234, 236, 486, 487, 489, 491, 494—496, 498, 499, 501, 502, 504, 508—511, 515
Pál András 347, 446, 447, 462, 463, 467, 468, 470—476, 480, 481, 535—539, 542—544, 546, 549, 551, 554, 556, 567—577
Palatics György 555, 600
Pankotai Tamás 7, 99, 465, 466, 517
Péchi Simon 5, 7, 9—12, 239, 437, 438, 440, 441, 448, 484, 524, 526, 532—535, 537—541, 553, 555, 557, 559, 573, 596, 600
Pesti György 534, 599
Péter (Peteor) apostol 159, 165, 172, 489, 490, 492, 495, 497, 502, 506, 508, 510, 526
Petki János 305, 556, 563, 599
Petuchowski, Jakob J. 439
Philippidis, L. J. 438
Phinees ld. Fineás
Pilátus 505, 507, 511
Pinchas ld. Fineás
Pirnát Antal 6, 526
Pontius Pilatus ld. Pilátus
Pseudo-Philo 438
Rajeczky Benjámin 436, 454
I. Rákóczi György 11, 533
Rákóczi Zsigmond 533
Raphael (Ráfael) arkangyal 416
Rimay János 443, 482, 537
Salamon király 159, 299, 338, 486, 536, 540, 543, 555, 564
Salamon Ibn Gabirol 440, 584
Sámuel próféta 299, 555
Samuel Sölisi ben Hósáná 438
Sancharib, Sancherib, Sennacherib ld. Szennacherib
Sandephon (= Sandalphon) 400, 440, 578
Sándor, Nagy, macedón király 555, 599, 600
Sándor János 11, 416, 583
Sára 247, 416, 583
Saul király 253, 416, 599
Schechter, Solomon 438
Scheiber Sándor 13, 437, 439, 470
Scholem, Gerhard Gershon 440
Selómó (talán ben Abún) 440
Sém 354, 439, 458
Seth ld. Szet
Sidrák ld. Ananiás
Simon mágus 501
Simeon (Simion) 164, 496, 519
Sisera (Sziszera) 245, 440, 536
Skarica Máté 563
Solymosi Boldizsár lektor 553
Solymosi Koncz Boldizsár 552, 553, 556
Sommer (Sommerus) János 5, 6, 485
Spiegel, Shalom 439
Spörl, Johannes 439
Stoll Béla 593—595, 597
Susanna ld. Zsuzsánna
I. Sylvester (Szilveszter) pápa 22, 358, 445, 569
Szabó Károly 596
Szabó T. Attila 597
Szabolesi Bence 449
Szakehinus ld. Zacheus
Szegedi Gergely 461, 463, 481, 524, 542, 551, 556, 560, 563, 564, 567, 585, 597, 600
Szella ld. Zilla
Szenci Molnár Albert 444, 545
Szennacherib (Sancharib, Sancherib, Sennacherib, Sennacherib) 245, 247, 282, 372, 536, 537, 548, 572
Szentmártoni Bodó János 468
Szerémi Illés 443

Szet (Seth) 59, 514, 515, 517
Szilády Áron 11, 596, 597
Szilágyi Sándor 546
Szilvás-Újfalvi Imre 471, 563, 597
I. Szilveszter pápa ld. Sylvester
Sziszerá ld. Sisera
Sztárai Mihály 448, 464, 519, 545, 599, 600

Tamár 531
Tarnóc Márton 596
Temesvári (?) István 452, 599
Terách 437
Terbilianus Victorinus 512
Tertullianus 520
Tesini Imre 469, 600
Theodor, Jehuda 437
Theophilus 486, 502
Thordai János 552
Thordai Mihály 443, 530
Thordai Zsigmond 443, 545, 550
Thúry Zsigmond 12, 13, 485, 524, 535, 579,
593—595, 597
Thymus, Georgius 549
Tinódi Sebestyén 436, 463, 468, 475, 544,
596, 600
Tóbiás 416, 438, 566, 583, 598, 600
Tolnai István 7, 8, 362, 444—458, 460—

465, 467—476, 478—481, 522, 530, 535,
567, 570, 571
Tóth Demeter 443, 444

Úz Bálint 482
Ürmösi Mihály 513

Vajda, Georges 439¹
Valkai András 469
Váradai János 8, 444
Varjas Béla 596
Veres Endre 526
I. Victor pápa 109, 208, 469, 527
Vikár Béla 436, 437, 454, 460, 477, 479,
480, 554, 565, 568, 569
Wischnitzer-Bernstein, Rachel 439

Zacheus (Szakehius) 182, 521
Zák Péter ifj. 8, 443, 444, 483, 484, 518—
521, 523, 532, 542, 543, 545—550
Zakariás 503, 505
Zambri 151
Zilla (Czilla, Szella) 514
Zoványi Jenő 597
Zuckerman, Moses Samuel 438
Zsuzsánna (Susanna) 417, 583

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Péchi Simon-énekeskönyv 275. lapja. (A 110. sz. ének eleje.)
2. Jancsó-kódex 107a lapja. (Az 1. sz. ének eleje.)
3. A Jancsó-kódex 145b lapja. (A 65. sz. ének vége, Tolnai István zárósorai és a 74. ének címe és nótajelzése.)
4. Kissolymosi Mátéfi János énekeskönyvének 175. lapja. (A 68. sz. ének vége; Gábor deák latin és magyar nyelvű ajánlása Mátéfi Jánoshoz.)
5. Árkosi János kódexének 37. lapja. (A 84. sz. ének vége és az Eössi Andrásra vonatkozó záróvers.)
6. Mátéfi János kódexének 2. lapja. (Részlet *Az sido hűteön ualok között kj zakadot ember ellen. . . c. vitairatból.*)
7. Péchi-kódex 81b lapja. (Az újesztendőre szóló ima bevezetőjének vége és 93. sz. ének eleje.)
8. Magyarai Péter kódexének 165b lapja. (A 125. sz. ének vége és a 120. sz. eleje.)
9. Magyarai Péter kódexének 166a lapja. (A 120. sz. ének vége és a 126. sz. ének eleje.)
10. Pál András ima- és énekeskönyvének 201b lapja. (A 95. sz. ének vége és Pál András bejegyzései.)
11. Pál András énekeskönyvének 41a lapja. (A 47. sz. ének vége és Pál András zárómegjegyzése.)
12. Festetich kézirat 233a lapja. (A 60. sz. ének eleje.)
13. Kováts Elek énekeskönyvének 31a lapja. (A 140. sz. ének eleje.)
14. Kohn-féle csonkaságok gyűjteményének 27a. lapja. (A 115. sz. ének vége és a 149. sz. ének eleje.)
15. Kováts Elek ima- és énekeskönyvének 26. lapja. (A 12. sz. ének vége és a 152. sz. ének eleje.)
16. Marosvásárhelyi ima- és énekeskönyv 259. lapja. (A 153. sz. ének eleje.)

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	5
AZ ÜNNEPEKNEK MEGSZENTELÉSÉRE CSINÁLTATOTT ÉNEKEK	
1. <i>Szombathon reggeli tanítás eleöt valo údeöre</i> Eösze giültünk nagy eöreömmel	17
2. <i>Szombat meltosagara valo enek</i> Szent teörveny keönyveben, giakor helyen	19
3. <i>Szombat reggeli tanítás eleöt</i> Várván, szent ur, te innepedet	23
4. <i>Szombat kezdetire, tanítás eleöt</i> Már be allot az szent szombat	25
5. <i>Szombat kezdetin reggel</i> Most kezdetik az szombat	27
6. <i>Szombat reggeli tanítás eleöt</i> Serkenniünk fel mindniajan	31
7. <i>Szombathon reggeli tanítás eleöt</i> Teremteö ur szombattia . . .	35
8. <i>Szombaton reggeli tanítás eleöt</i> Aldas teöllünk neked; szent atiank, uristen	37
9. <i>Ügian azonra valo ezis</i> Szentseges, nagy napjat urnak ertvén eleöttünk	39
10. <i>Tanítás utanra valo, del eleöt</i> Kegiessegnek szent attyat, egeknek nagy urat	42
11. <i>Szombaton reggeli tanítás eleöt</i> Jer, diczirjük ez may napon az nagy uristent	43
12. <i>Tanítás utanra es akar mikorra</i> Szent atiank, uristen, meny, föld ereös istene	45
13. <i>Szombaton reggeli tanítás eleöt</i> Mú kegies atiank, edes istenünk	46
14. <i>Szombat reggeli tanítás eleöt</i> Szent istennek nepe most intlek	49
15. <i>Szombaton estveli tanítás eleöt</i> Jer, diczirjük az hatalmas, kegielmes uristent	51
16. <i>Ügian azonra, tanítás eleöt</i> Felseges uristen, hozzád kialtunk	52
17. <i>Szombaton estveli tanítás eleöt</i> Felseges uristen, menynek, feöldnek ura fiaydnak	54
18. ALVINCI ENOK <i>Zombathon tanítás utanra . . . . .</i> Egy szível most minden urat diczirje	58
19. <i>Szombatra, alias mindenkorra</i> Valasztot szenteknek kegies eörizeöje	60

20. <i>Szombaton dellyesti tanítás eleőt</i> Oh nagysagos, felseges atia uristen	63
21. <i>Szombaton dellesti tanítás eleőt</i> Felseges isten, mennek, földnek ura, ki hiveidnek	64
22. <i>Szombaton reggeli tanítás eleőt</i> Az szent nepnek, uristen, uyulasa	67
23. <i>Szombat vegere valo enek</i> El teölteöttük az szent szombatot	70
24. <i>Ugian azonra valo ezis</i> Egesz hét már teölt szepen el	71
25. <i>Szombat végére tanítás utan</i> Mindenható ur, felseges isten	74
26. <i>Szombat vegere ezis</i> Diczireteöt az mú istenünknek	76
27. <i>Szombat vegere valo ezis</i> Halat adunk, uristen, te felsegednek	78
28. ALVINCI ÉNOK <i>Mas szep enek</i> Egy leekkel mostan aldot hivek	79
29. <i>Szombaton tanítás utanra</i> Szombatnak napja, kit szent ur hagia	80
30. <i>Ugian azonra ezis</i> Seregeknek istene, szenteknek vezére	82
31. <i>Szombati tanítás utanra</i> Szombatnak napjat nagy parancziolva	83
32. <i>Étel utanra valo halaadasok</i> Halakot mostan, kegielmes atiank	84
33. <i>Szombaton etel utanra valo halaadas</i> Halat adunk, uram, teneked	86
34. <i>Mas enek ugian azonrol</i> Tekincziük meg isten jovoltat	88
35. <i>Ugian azonra valo enek</i> Dicziretet eneklessel mondunk, uram, neked	90
36. <i>Ha eöttél hálaly, minden innepen el mondhatni</i> Hatalmas, gazdag, beö kezü, szent ur	91
37. <i>Uy hold napjara valo enek</i> Vtát minden terempteöt allat tartia	92
38. <i>Mas ugian azonra valo enek</i> Dicziretes ez szent nap, ki uy hold innepe	96
39. <i>Ualy s ily uysagot</i> Vilag biro szent isten, seregek kirallya	97
40. PANKOTAI TAMÁS <i>Uy hold innepere, tanítás eleöt</i> Tiszteld ember az te terempteödet	99
41. <i>Pesah innepre tanítás eleöt</i> Pusztajan Öreb hegynek istennek szent nepe	101
42. <i>Azon innepre tanítás utan</i> Jeövendeö bodog életnek	103
43. <i>Pesah napjanak hetere</i> Istennek innepi szenteleö hiü, kegies, aldot hivek	104
44. <i>Pogacziás hét utolso napjara, tanítás eleöt</i> Sok cziuday keösztt isten illyen cziodat	107
45. <i>Azonrol, tanítás utanra valo</i> Menniey felsegnek mú, kik javat varjuk	110
46. <i>Pesah innepere, tanítás utan</i> Cziudalatos az nagy istennek dolga	111
47. <i>Historiaja az aegyptusbeli szabadításnak</i> Emleközzünk az nagy isten dolgarol	112
48. <i>Ugian azon pesah innepere valo ezis</i> Az uristent jovoltarol magasztalluk	115
49. <i>Mas ugian azonra</i> Romlot vilagnak meg epüleset	117

50. <i>Ezis azonra valo</i>	
Jollehet nagy sokat szoltunk sidokrol	118
51. <i>Az eötvenedik napra valo enek, tanitas elöt</i>	
Teremteö atiat, egek szent urat	120
52. <i>Ugian azonra</i>	
Jakob magvanak rendelt teörveny ki adasat	122
53. <i>Azonra. Senges innep.</i>	
Sok draga javait az felseges isten	123
54. <i>Uy esztendeöre valo enek</i>	
Jeöt be uy esztendeö, ma napja elseö	124
55. <i>Historiaja az teörveny ki adasanak</i>	
Ninczy egh alat ember, nep, sem nemzetseg	127
56. <i>Azonra</i>	
Ily parancziolat isten teörvenyeben	129
57. <i>Ugian azonra</i>	
Isten teörvenye szerent may napunk szentelt	131
58. <i>Uy esztendeöre, hora</i>	
Vy esztendeöt az nagy urnak ki szentel igazan . .	135
59. <i>Uy esztendeöre valo ezis</i>	
Uy esztendeö napin vigadgiunk	137
60. <i>Keövetkeöznek satoros innepre valo eneknek</i>	
Sido szentek innepit, hivek, szentül kik tartiuk	139
61. <i>Eöszev giüytes innepere valo</i>	
Eöszev giütesnek innepe vagion	141
62. <i>Mas enek ugian azonra</i>	
Eöszev giüytes innepe, minden eszeben vegie	144
63. <i>Azonra valo ezis</i>	
Giarlo embernek feöldeön elete	147
64. <i>Ur satorossara</i>	
Urunk istenünknek eörvendetes napja	149
65. <i>Szedeö vedeöre</i>	
Szűnek es szemnek vilagos vezere	152
66. <i>Mindenkorra jo enekleni</i>	
Szent, kegielmes, szent ur, neked vallast teszünk	154
67. <i>Apostoli igaz hűtreöl valo enek</i>	
Hald meg vak vilag ezt, nijsd ra elmedet	156
68. <i>Saniargatas innepere valo</i>	
Serogid, uristen, allnak te eleötted	158

TANÍTÓ ÉNEKEK [EÖSSI ANDRÁS ÉNEKEI]

<i>Enekeos keony az hamis vallasoknak rontasara</i>	
69. <i>I. Hogy az Christus az apostolokkal egyetemben az pharisaeusokkal egy vallason volt</i>	
Honnet uagion ez nagy uezedelmes	163
70. <i>II. Az vy szeouetsegröl es teob dolgokrol</i>	
Wy szeouetsegreol hald megh, the ember	171
71. <i>III. Az sydo hűtreol</i>	
Hald megh ezt uak vilagh, s ued jól ezedben	173
72. <i>IIII. Az eoreok valasztasrol</i>	
El valasztottad, vram, mind az tyejdeott	175
73. <i>V. Az megh igazulasmak modgyarol</i>	
My dyczierywk az vrat, eöteöt fel magasztaliuk	178
74. <i>VI. Az igaz poenitentiarol</i>	
Üduezüfendeö embernek peonjtentiat kel tartanj	181
75. <i>VII. Az igaz isteny tizeletröl</i>	
Wr isten zent teoruenyedbeöl	184
76. <i>VIII. Az isten igeienek igazan valo halgatasarol</i>	
Serkeny fel, ember, ha màr ide ieottel	186
77. <i>IX. Az keonieorgesröl, eneklesröl es beoytröl</i>	
Az kj jól tudgya es megh tanolta	187
78. <i>X. Az igaz alamisnalkodasrol</i>	
Szollok az alamisnalkodasrol	190

79. <i>XI. Az lelkj ismeretreől</i> Haly tanusagot es iteleteot lelkj ismeretreol	194
80. <i>XII. Az Christus halalarol</i> Emlkeozeom az Christus halalarol	197
81. <i>XIII. Az vr vaczioratarol es az mosodasrol</i> Wr vacziorajarol erczy igazan, ember	206
82. <i>XIII. Az innepeokról, verreol, foytottrol es fertelmes eledetreol</i> Panazolkodom, vram, te elootted	209
83. <i>XV. Az giülekeozeo helyreol, a temetkoeserol. Az kalendariumrol, alomrol, iöuendolesrol</i> Papanak sok hamis talalmanj keözeott	212
84. <i>Az üdvessegnek utara tanito enek</i> O emberj allat ued jol ezedben	218
85. <i>Isten teörvenienek megh tartasara tanito enek</i> Tudgiad, ember, es jol ezedben vegied	221
86. <i>Cantio funebralis</i> Az testi halal, melj Adam miat	235

PÉCHI SIMON ÉNEKEI

87. <i>Uy hold nappara valo enek</i> Semmi ninczy ez feöldi allatok keözzül	241
88. <i>Pesahra</i> Sion hegyereol szabaditodat	243
89. <i>Ezek mar it versekben vadnak az szent nyelven</i> Oh mely sok tsudakat szenteltel az eyen	245
90. <i>Más forma, más notan</i> Eröes isten, nagj erodöt mutattad paesahdon	246
91. <i>Az reggeli hamida utan</i> Tavozzal mar s jary bekevel jo havass essö	248
92. <i>Az essö le szállásrol</i> Elö isten, nyisd megh nekünk kedves kinczedett	249
93. <i>Allegoria hazassagh peldazattyaban</i> Küs hugunk már menyaszszonysághra keszült	251
94. <i>It kell mondani</i> Isten leanya, szép szüz matkaja	253
95. <i>A mennyei lelki szent templomnak lakatolasarol</i> Az szent nap már nyugvasban	254

BEKÉNY JÁNOS ÉNEKEI

96. <i>Minden zombatra io</i> Irgalmas vristen, szent neuedert halgas megh	259
97. <i>Alia diem sabbathj</i> Boldogsagunk, zent vristen	261
98. <i>Zombatra valo ezys</i> Ier, nez reank, niag wristen	263
99. <i>Ördk életnek utara . . .</i> Istenünknek az ö utat valaki keresi	265

VEGYES ÉNEKEK A XVI. SZÁZADBÓL ÉS A XVII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBŐL.

100. <i>Cantio viatica es mindenkorra</i> Ezt lad, niughatatlan, felsoges uristen	269
101. <i>Cantio die sabbati canenda</i> Latod, uram, mi zandekinkat	271
102. <i>Alia pro tempore facta</i> Jertek ele zent istennek minden hiuejj	275

103. <i>Cantio</i>	
Az nagy vr istennek, kik fogadast teöttünk	278
104. <i>Alia ad diem sabathj</i>	
Köniöreogyunk az istennek, kegjelmezen ö nepenek	281
105. <i>Alia die sabathj dicenda</i>	
Vr, my istenünk, edes lako heliünk	283
106. <i>Cantio pia</i>	
Emlkezzel, zent vr, zabadicz megh	285
107. <i>Cantio pulchra</i>	
Mikor istennek az ö zömey	287
108. <i>Cantio pulchra elegantissima quoque</i>	
Vristen, ki az napot estue hattad	289
109. <i>Alia</i>	
Niugodgiek mar az eö lelke	290
110. <i>Zombat napiara valo keöneörges</i>	
Keöneöreögiunk istennek, kegies teremteönknek	291
111. <i>Cantio pja</i>	
Az rettenetes kerek uilaghnak	293
112. Oh nagy, jo, szent isten vilagh teremptöje	295
113. <i>Szombatra valo eneknek</i>	
Mennyen es földön minden terempteottek	295
114. Világh vra, nagy kirallja	297
115. <i>Mas, kit estueis el mondott</i>	
Hald meg szomot, szok meg hallo, nagy isten	298
116. <i>Ha zombaton esnek a kipur</i>	
Vr szolgalttjára keölttem, állottam	301
117. <i>Mas enek</i>	
Istenem, ne itelj rosz utaimert	303
118. <i>Walastetelem illien</i>	
Widam zivel, uigh zengessel	305
119. <i>Miczioda josagockal nierheti meg feökeppen ember az eörök boldogsagot</i>	
Cziak hiusag az a mit uilag boldogsagnak hizen	308

MAGYARI PÉTER ÉNEKEI

120. <i>Más beöjtre valo ének</i>	
Menybéli nagy ur isten, ki ülsz az kërubimon	313
121. <i>Psalmus LXXIV</i>	
Vram, minket miért hacz ell	314
122. <i>Uy extendöre hora valo</i>	
Mar elkezetett az uy eztendö	318
123. <i>Más azonra</i>	
Porontsolatjabol az ur istennek	320
124. <i>Psalmus LXXIX</i>	
Felséges isten, panaszunk halgasd meg	322

MAGYARI PÉTER KÓDEXÉNEK ÉNEKEI

125. <i>Más ének, mely az tüzes kemenczében vettett három iffiaktol mondatott volt ell</i>	
Az mü atyánknak, szent Abrahamnak	329
126. <i>Más</i>	
Emberi nemnek bölcsen formáló s alkotó istene	333
127. <i>Psalmus CXXV</i>	
Bizodalommal, hüttel az istent	334
128. <i>Más ének</i>	
Földre arczal le borulva	336
129. <i>Más ének</i>	
Engem az munkára, mint napot világra	337
130. <i>Jsák kötözése az óltáron</i>	
Fészkeröl a madár, ha el repül fennyen	341

PÁL ANDRÁS ÉNEKESKÖNYVÉNEK ÉNEKEI

131. Siettem es álmom miat nem restelkettem	349
132. <i>Mas szep enek</i> Egez föld biraja s torvenyre hivoja	350
133. <i>Szombatra valo enek, melyben a szombat napnak méltosága és szerencseje iratik meg</i> Az istennek könyvit a ki megvizsgálja	351
134. <i>Azonra</i> Istennek szerelme Adamhoz törvene	359
135. TOLNAI ISTVÁN <i>Azonra</i> Szent szombatod, kegyes isten	362
136. <i>Mas enek</i> Aldot vagy te, szent ur isten	364
137. <i>Pesara valo</i> Az isten irgalma s ki terjet hatalma	366
138. <i>Mas enek, az ötvenedik napra valo</i> Hatalmos munkáju nagy isten	373
139. <i>Vy esztendőre valo zent enek</i> Ur az isten, à ki menyben lakik	379
140. <i>Mas, a szentseges kyppur napiara valo szent enek</i> Szent az isten, ki ül à kerubimon	381
141. <i>Azon innepre valo</i> Dütsössegnek szent ura, istene	387
142. <i>Satoros innepekre valo enek</i> Vr à nagy isten à magos menyben	391
143. <i>Jerushalem jövendő kedves állapottyarol valo enekeczike</i> Jeruschaemnek gyönyörüset, uram	394
144. <i>Böjtre valo szep enek</i> Erös magossagban dütsösseges szeked	396
145. <i>Masodik enek</i> Szent törveny beszedeből eszt hirdetem	398
146. <i>Mas szep enek ezis</i> Noh szent sereg, gyülekezet, szentellyünk istent	399

A XVIII. SZÁZAD FORDULÓJÁRÓL VALÓ FORRÁSOK ÉNEKEI

147. <i>Jeremias siralma</i> Tars szenvedhetetlen menybéli nagj isten	405
148. <i>Esdrás enneke</i> Szent elletnek uta szoros ez vilagban	409
149. SÁNDOR JÁNOS Irgalmos, mindenható, örök isten	416
150. <i>Reggel mondando enek minden nap</i> Nyugodalomnak agyabol ime fel költem	417
151. Teremtöm, uram, jom, méltoságom	418
152. <i>Következik szombaton reggelre imadtság utan valo kis enek</i> Vram, kerünk, most mutassad nagy irgalmadat	418
153. . . . GERGELY <i>Sanjargatas innepere</i> Szent Mojzes proféta harmad könyvében	419

JEGYZETEK

Előszó	435
Az ünnepek megszüntetésére csináltatott énekek (1—68. sz.)	441
Tanító énekek [Eössi András énekei]	483
<i>Próza művek:</i>	
1. [Eössi András:] <i>Az sido hüteön ualok keözül kj zakadot ember ellen</i>	485
2. [Öväri Benedek:] <i>Az Christus Iesusnak . . . orzagarol ualo rövid tanusag</i>	504
3. [Eössi András:] <i>Moses prophatanak istentöl szarmazot bölcziességereol</i>	513

<i>Jegyzetek a 69—86. sz. énekekhez</i>	518
Péchi Simon énekei (87—95. sz.)	533
Bekény János énekei (96—99. sz.)	542
Vegyes énekek a XVI. századból és a XVII. század első feléből (100—119. sz.)	545
Magyar Péter énekei (120—124. sz.)	559
Magyar Péter kódexének énekei (125—130. sz.)	562
Pál András énekeskönyvének énekei (131—146. sz.)	567
A XVIII. század fordulójáról való források énekei (147—153. sz.)	579

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A források jegyzéke	593
A rövidítések jegyzéke	596
A nótajelzések mutatója	598
Kezdősor-mutató	601
Névmutató	604
Képek jegyzéke	609
Tartalomjegyzék	610

49874

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója

A szerkesztésért felelős

Dr. Dolmányos Istvánné

Műszaki szerkesztő

Várhelyi Tamás

•

Példányszám: 650

•

Terjedelem: 54 (A/5 ív) + 16 oldal melléklet

•

70.67042 Akadémiai Nyomda, Budapest

Felelős vezető: Bernát György

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. század

Szerkesztette *Klaniczay Tibor,*
Stoll Béla

1. kötet

A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ.
BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR
KORÁNAK KÖLTÉSZETE

(Sajtó alá rendezte: *Bisztray Gyula,*
Klaniczay Tibor, stb.)

653 oldal Kötve 135,— Ft

2. kötet

PÉCSELI KIRÁLY IMRE,
MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN
ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS
VERSEI

(Sajtó alá rendezte: *Jenei Ferenc,*
Klaniczay Tibor, stb.)

537 oldal Kötve 110,— Ft

3. kötet

SZERELMI ÉS LAKODALMI
VERSEK

Sajtó alá rendezte: *Stoll Béla.*

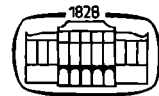
751 oldal Kötve 150,— Ft

4. kötet

AZ UNITÁRIUSOK
KÖLTÉSZETE

Sajtó alá rendezte: *Stoll Béla,*
Turnócz Márton, Varga Imre.

719 oldal Kötve 120, Ft

AKADÉMIAI KIADÓ
BUDAPEST

Ára: 112,— Ft